THE UNIVERSITY

OF ILLINOIS

LIBRARY

328.485
Sw32r
1898
Sup. v.1
pt. 2 2a.

BIHANG

TILL

RIKSDAGENS PROTOKOLL

VID

LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM

ÅR 1898.

FÖRSTA SAMLINGEN.

2:dra Afdelningen.

Andra Bandet. [A.]

Motioner, väckta inom Andra Kammaren, n:is 1—156.

S° D° 99

TRANSFERRED
JAN 7 1911

328.485
Sw 32r
1898
sup. 1, pt. 2 2a

Förteckning å de uti Riksdagens Andra Kammare under lagtima riksdagen år 1898 väckta motioner.

N:o 1, af herr *E. O. V. Wavrinsky* m. fl., om anslag för år 1898 till underhåll af den internationella fredsbyrån i Bern.

» 2, » herr *E. H. Sjövall*, om tillägg till 16 § i förordningen om landsting.

» 3, » *densamme*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående undervisningen i välskrifning vid de allmänna läroverken.

» 4, » herr *D. Persson* i Tällberg, om viss ändring i förordningen angående stämpelafgiften.

» 5, » herr *G. Jansson* i Krakerud, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till lag angående upphäfvande af fideikommiss med afseende på fast egendom, m. m.

» 6, » herr *C. Sandquist*, om ändrad lydelse af 6 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

» 7, » herr *M. Höjer* m. fl., om ändrad lydelse af 15, 18, 19 och 33 §§ i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.

» 8, » herr *C. Johansson* i Aflösa, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag angående statens öfvertagande af utbildning utaf lärare vid småskolor.

» 9, » herr *O. Anderson* i Hasselbol, om ändring af lagen angående byggnad och underhåll af kyrka m. m.

» 10, » *densamme*, om ändring af lagen angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.

» 11, » herr *J. E. Centerwall*, angående förhöjd aflöning till stationskarlar vid statens jernvägar.

» 12, » herr *T. Zetterstrand*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till lag angående upphäfvande af fideikommiss med afseende på fast och lös egendom m. m.

520492

N:o 13, af herr *P. Pehrsson* i Akarp, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till viss ändring af förordningen om inteckning i fast egendom.

» 14, » herr *E. A. Lindblad*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om omarbetande af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet m. m.

» 15, » herr *K. G. Karlsson* i Göteborg, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till viss ändring i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.

» 16, » herr *A. W. Styrlander*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande af förslag i fråga om ersättning åt vittnen, inkallade af häktade personer.

» 17, » herrar *A. H. Göthberg* och *O. Anderson* i Hasselbol, angående nedsättning af tullen å råsocker m. m.

» 18, » herr *A. G. Gyllensvärd* m. fl., angående inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Halmstad.

» 19, » herr *A. J. Ericson* i Ransta, angående ändring af 39 § legostadgan.

» 20, » herr *E. G. H. Åkerlund*, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om inskränkning uti aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å landsbygden.

» 21, » herr *A. T. Pettersson* i Österhaninge, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om upphäfvande af mom. 7 i kongl. brefvet den 17 oktober 1778 m. m.

» 22, » herr *J. Anderson* i Tenhult, om fullständig afskrifning af grundskatterna redan från och med år 1899.

» 23, » *densamme*, om nedsättning af tullen å kaffe.

» 24, » herr *J. Eliasson*, om tillägg till 63 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

» 25, » *densamme*, om tillägg till 37 § i förordningen om kyrkostämma m. m.

» 26, » herrar *J. Eliasson* och *O. A. Ericsson* i Ofvanmyra, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till ändringar i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

» 27, » herr *H. Odencrants*, om nedsättning af tullen å té.

» 28, » herr *S. M. Olsson* i Sörnäs, om ändring i vilkoren för åtnjutande af bidrag till undervisning i slöjd åt i skolåldern varande flickor.

N:o 29, af herr *J. E. Behmer*, om ändrad lydelse af 26 § 3 mom. af förordningen angående vilkoren för försäljning af bränvin m. m.
» 30, » herr *A. Norrman*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändringar i poststadgan.
» 31, » herr *C. G. Grundell*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof, i fråga om vilkoren för utbekommande af statsbidrag till lärare vid folkskolor.
» 32, » herr *J. Byström*, om ändrad lydelse af 27 § värnpligtslagen.
» 33, » herr *R. W. A. M. Eklundh* i Lund, om ändring af § 6 mom. 2 och tillägg till § 9 i lagen angående tillsättning af presterliga tjenster m. m.
» 34, » herr *O. A. Brodin*, om befrielse från konsulatafgift för svenska fartyg m. m.
» 35, » *densamme*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof, i fråga om anslag till handelsstipendier.
» 36, » herr *P. O. Lundell* m. fl., i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof, i fråga om anslag till arbetareförsäkringsfonden.
» 37, » herr *P. P. Waldenström*, om bestämmelse derom, att äktenskap må kunna ingås inför borgerlig myndighet, när kontrahenterna det åstunda.
» 38, » herr *A. W. Nilson* i Lidköping, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till skärpt lagstiftning emot ocker.
» 39, » herr *O. Persson* i Killebäckstorp, om ändring af lagen angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse.
» 40, » *densamme* m. fl., om inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Kristianstad.
» 41, » herr *J. Bromée*, om ändring af 55 och 56 §§ utsökningslagen.
» 42, » herr *J. Nilsson* i Sorröd, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förbud mot försäljning eller spridning af i lungsot afliden persons tillhörigheter, innan desinfektion deraf verkstälts.
» 43, » herr *S. Nordström* i Höglunda, angående ändrade bestämmelser rörande odlingslånefonden m. m.
» 44, » *densamme*, angående vissa ändringar i förordningen om landsting.
» 45, » *densamme*, om ersättning till nämndeman för ordinarie tjenstgöring i häradsrätt m. m.

N:o 46, af herr *A. Norrman*, om förhöjning af anslaget till fortsättningsskolor m. m.

» 47, » *densamme*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om sådan ändring i värnpligtslagen och förordningen om inskrifning af värnpligtige m. m., att beväringens mönstring i hemorten måtte utbytas mot aflemnande af skriftliga uppgifter.

» 48, » herr *B. V. Hedgren*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående underhandlingar med Nya Trollhätte kanalbolag i fråga om öfverlemnande af Trollhätte kanal till staten m. m.

» 49, » herr *A. Petersson* i Påboda, om användande af öfverskottsmedel till afbetalning å 1887 års statslån eller inköp af utelöpande statsobligationer.

» 50, » *densamme*, om införande af bestämmelse derom, att till justitieombudsman icke må kunna väljas någon Konungens eller statens embetsman.

» 51, » herr *J. H. G. Fredholm*, om bestämmelse derom, att Riksdagens revisorers berättelse om verkställd granskning af statsverkets styrelse och förvaltning skall tillställas Riksdagen omedelbart vid riksdagens början.

» 52, » herr *H. Eriksson* i Elgered, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till ändring af 22 § i bränvinsförsäljningsförordningen i syfte af försäljningsafgifternas indragning till statsverket m. m.

» 53, » herr *J. G. Hazén*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående statsbidrag till förbättrad vård åt sådana ekonomiskt vanlottade sinnessjuka och idioter, för hvilka ej erhålles statshjelp.

» 54, » herr *J. Byström*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring af § 12 mom. 1 i förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker m. m.

» 55, » herr *L. P. Mallmin*, angående ändringar i vissa paragrafer af konkurslagen.

» 56, » herr *F. Berg*, om tillägg till 25 kap. 20 § strafflagen.

» 57, » herr *J. M. Johansson* i Mellbyn, om tillägg till 12 kap. 10 § ärfdabalken.

» 58, » herr *P. G. Petersson* i Fräntorp, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring af förordningen angående expeditionslösen.

» 59, » herr *M. Dahn*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof, i fråga om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.

N:o 60, af herr *A. Thylander*, om förbättrade löneförmåner åt vissa lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor m. fl.

» 61, » herr *Elis Nilson*, om förhöjning af tullen å kulör eller s. k. vintinktur: annan.

» 62, » herrar *P. Ersson* i Vestlandaholm och *A. G. Olsson* i Frösvi, om ändrad lydelse af 33 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

» 63, » herr *H. Odencrants*, om ändrade bestämmelser i fråga om tullen å velocipeder eller delar deraf.

» 64, » herr *B. Dahlgren* m. fl., angående inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Venersborg.

» 65, » herr *C. G. Grundell*, om ändring i vilkoren för åtnjutande af bidrag till undervisning i slöjd åt i skolåldern varande flickor m. m.

» 66, » herr *O. L. M. Schenström*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändring af 12 § 1 mom. i förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker m. m.

» 67, » herrar *S. Söderberg* och *A. Hansson* i Solberga, om afskrifning af vedhyggsterräntan och tägtekarlsräntan i bergsfrälsejorden i Falu fögderi m. m.

» 68, » herr *O. Anderson* i Hasselbol, om ändrade bestämmelser i fråga om tull å silke.

» 69, » herr *A. Wiklund*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i värnpligtslagen i fråga om värnpligtiges mönstring i hemorten m. m.

» 70, » herr *O. A. Ericsson* i Ofvanmyra, om ändring af lagen angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af kyrka m. m.

» 71, » *densamme*, om ändring af lagen angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.

» 72, » *densamme*, om ändring af lagen angående skyldigheten att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus m. m.

» 73, » herr *N. Andersson* i Pettersborg, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att fastställd uträkning öfver skatteköpeskskillingen för de kronan tillhöriga hemman och lägenheter, hvilka må till skatte lösas, måtte åboarne tillställas m. m.

» 74, » herr *G. A. E. Kronlund*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag i fråga om dels inskränktare användning af kortvariga frihetsstraff, dels ock om deras utbytande mot lämpligare straffmedel.

N:o 75, af *densamme*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag i syfte att erhålla strängare straffbestämmelser för vittnen, som utan laga förfall från rätten uteblifva.

» 76, » herr *J. P. Jansson* i Saxhyttan, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till ändring i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

» 77, » herr *P. Jönsson* i Färeköp, om höjning af förslagsanslaget till hospitals underhåll i syfte att afgiften för patienter tillhörande tredje klassen å anstalt för sinnessjuka måtte nedsättas.

» 78, » herr *E. L. M. Hedin* i Torp, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om tillägg till 16 § af förordningen angående kyrkoböckers förande den 6 augusti 1894.

» 79, » herr *E. H. Sjövall*, angående tillägg till § 26 mom. 1 af förordningen angående utvidgad näringsfrihet.

» 80, » herr *Hjalmar Branting*, om höjning af arfvodet för vissa betjente vid statens jernvägar.

» 81, » herr *A. Hedin* m. fl., om afsättning af 8,400,000 kronor, utöfver den af Kongl. Maj:t föreslagna summan, till arbetareförsäkringsfonden.

» 82, » herr *A. Hedin*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning angående embets- och tjenstemäns dagliga tjenstgöringstid m. m.

» 83, » herr *S. J. Kardell*, om anvisande för år 1899 på extra stat af ett belopp af 2,000 kronor till aflönande af en extra lektor vid allmänna läroverket i Östersund, i syfte att nämnda läroverk måtte blifva fullständigt äfven på reallinien.

» 84, » herr *O. Emthén*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till lagbestämmelser för sågverksbolag i Norrland och Dalarne att på sätt om kronohemman är stadgadt så till byggnader som egornas häfd underhålla bolagen tillhörande jordbruksfastigheter m. m.

» 85, » herr *J. Nydahl*, om sådan ändring i lagen angående tillsättning af presterliga tjenster m. fl. författningar, att derigenom bestämdes, att prestvalen skola med slutna sedlar förrättas.

» 86, » herr *T. Zetterstrand* m. fl., om afsättning i rikststaten för år 1899 till arbetareförsäkringsfonden af 4,000,000 kronor.

» 87, » herr *A. G. Jönsson* i Mårarp, angående utsträckt rätt för beväringsman att utfå dagaflöning m. m.

» 88, » herr *A. Olsson* i Ornakärr m. fl., om skrifvelse till Kongl.

Maj:t angående ordnande af rättsförhållandena emellan jordegare och arrendator.

N:o 89, af *densamme*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till bestämmelser i syfte att förekomma olyckshändelser vid begagnande af tröskverk m. m.

» 90, » herr *O. H. Ström*, om ändring af 4 § 2 mom. bränvinsförsäljningsförordningen.

» 91, » herr *A. M. Bergmark*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om inrättande af ett statsdepartement för jordbruk, industri och handel.

» 92, » herr *G. Odqvist*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående fördelningen af bränvinsförsäljningsmedlen.

» 93, » herr *K. A. Kihlberg*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof, i fråga om anslaget för understödjande af myrutdikningar m. m.

» 94, » herr *Elis Nilson*, om ändring af rubriken n:o 244 »ister» i gällande tulltaxa.

» 95, » herr *E. A. Zotterman*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändring af 47 § bränvinsförsäljningsförordningen.

» 96, » herr *J. Bengtsson* i Bjernalt, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om omarbetning af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

» 97, » herr *C. A. Carlsson* i Hede, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändring af gällande bestämmelser i fråga om försäljning af maltdrycker å tillverkningsställe.

» 98, » herr *P. P. Waldenström*, om höjning af arfvodet till betjente vid statens jernvägar m. m.

» 99. » herr *A. Petri*, om ändrade bestämmelser i fråga om stämpelafgift för vexel.

» 100, » herr *C. J. Öberg*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förslag till lagbestämmelser i fråga om boupptecknings- och arfskiftesarfvode på landet m. m.

» 101, » herr *J. W. Bengtsson* i Häradsköp, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändring af instruktionen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

» 102, » herrar *H. Holmlin* och *P. Andreasson*, om tull å tegelsten och tegelrör m. m.

» 103, » herr *H. Holmlin* m. fl., om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående statsanslaget till folkhögskolor.

» 104, » herr *K. E. Holmgren* i Hillebola, om skrifvelse till Kongl. Maj:t

med begäran om ändring i föreskrifterna angående förekommande af smittosamma husdjurssjukdomars införande i riket.

N:o 105, af herr *J. P. Zakrisson*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid småskolor.

» 106, » herr *E. Pehrsson* i Borrby, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående nedsättning och afskrifning af hospitalens till statsverket indragna afgälder af fast egendom.

» 107, » herr *E. A. Lindblad*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om ändring af 2 kap. 3 § kyrkolagen.

» 108, » herr *E. O. V. Wavrinsky*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående fullständigare lagstiftning till skydd mot misshandel af djur.

» 109, » herr *A. W. Styrlander*, i anledning af Kongl. Maj:ts propositition angående statsverkets tillstånd och behof, i fråga om delning af Hernösands stift.

» 110, » herr *C. G. Bergendahl* m. fl., angående tull å klöfverfrö m. m.

» 111, » herr *O. Erickson* i Bjersby, angående rätt för rust- och rotehållare att förfoga öfver de soldattorp, som på grund af kungörelsen den 2 december 1892 icke äro till soldater upplåtna.

» 112, » herr *J. E. Olsson* i Skiftinge, om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om rust- och rotehållets sättande på vakans m. m.

» 113, » herr *J. Johnsson*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof, i fråga om understöd till Jerfsö sjukhus för spetälska.

» 114, » herr *J. A. Sjö*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändrade bestämmelser rörande soldatkontrakten vid indelta armén.

» 115, » herr *P. O. Lundell*, om tull å mur- och taktegel.

» 116, » herr *P. O. Lundell* m. fl., om ändring af 32 § 2 mom. i bankoreglementet.

» 117, » herr *C. Wallis*, om löneförbättring åt biträdande läkaren vid Stockholms hospital E. L. Fagergren.

» 118, » herrar *J. H. G. Fredholm* och *E. Hammarlund*, angående förändrade grunder för beredande af ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor m. fl.

» 119, » herr *E. Hammarlund*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof, i fråga om understöd åt vissa äldre behöfvande folkskolelärare.

» 120, » herr *C. Lindhagen*, om afsättande till arbetareförsäkringsfonden af ett belopp motsvarande stämpelafgiften å bouppteckningen efter Alfred Nobel.

N:o 121, af herr *P. Pehrson* i Törneryd m. fl., om inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Karlskrona.

» 122, » herr *E. Carlson* i Göteborg, om anslag för utgifvande på svenska, engelska och franska språken af en statistisk handbok öfver Sverige, dess näringar och samhällsförhållanden.

» 123, » herr *J. Hjelmérus*, angående förhöjning af tullen å patroner: oladdade eller endast försedda med tändsats.

» 124, » herr *B. P. Ersson* i Hede, om ändring af 1 § i förordningen angående fattigvården.

» 125, » herr *K. F. G. Almqvist*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående arfvodet för kontroll vid denaturering af bränvin.

» 126, » herr *J. G. Hazén*, om ändrad lydelse af rubriken n:o 431 i tulltaxan.

» 127, » herr *S. Arnoldsson*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående åtgärder för hästafvelns befrämjande.

» 128, » herr *H. Holmlin*, om höjd aflöning till justitieombudsmannen och justitiekanslern m. m.

» 129, » herr *M. Andersson* i Löfhult, om ändring af 60 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

» 130, » herrar *P. Andreasson* och *E. Nilsson* i Kattleberg, om ändring i bankoreglementets föreskrifter angående afbetalningslån.

» 131, » herr *P. Andreasson* m. fl., om höjning af anslaget till väganläggningar och vägförbättringar.

» 132, » herr *P. P. Waldenström*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om införandet i dopbok af anteckningar angående faddrar.

» 133, » herr *K. S. Husberg*, om anslag för utsträckning af undervisningen å reallinien vid allmänna läroverket i Luleå.

» 134, » herr *A. H. Göthberg*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående afsättning till arbetareförsäkringsfonden af en del af bränvinsförsäljningsafgifterna.

» 135, » herr *D. Holmgren* i Varnhem, om rätt för enskild part att mot embetsmän anhängiggöra talan för fel i embetet.

» 136, » *densamme*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förändrad lagstiftning mot ocker.

» 137, » herr *H. F. A. E. Pantzarhielm*, om förhöjd afsättning till arbetareförsäkringsfonden.

» 138, » herr *A. W. Styrlander*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande omarbetning af förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker.

» 139, » herr *L. Eriksson* i Bäck, om nedsättning af tullen å melass.

N:o 140, af herr *L. Eriksson* i Bäck, om tullfrihet för omalen majs.
» 141, » herr *A. G. Anderson* i Himmelsby, om tillägg till 4 § i förordningen angående fattigvården.
» 142, » herr *A. Hedin* i Stockholm, angående kontorsbiträdenas vid jernvägsstyrelsens afdelningskontor löneförmåner.
» 143, » *densamme*, om beviljande af ett förslagsanslag till bekostande af sakkunnig utredning rörande landets fasta försvar m. m.
» 144, » herr *S. J. Boëthius*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändrade bestämmelser i fråga om straff för förseelser mot värnpligtslagen.
» 145, » *densamme*, angående ändring af förordningen om biskopsval.
» 146, » herr *Elis Nilson*, om anslag för upprätthållande af vissa lärarebefattningar vid allmänna läroverket i Ystad.
» 147, » herr *F. Berg*, angående tillägg till förordningen om offentlighet vid underdomstolarna.
» 148, » herr *L. J. Jansson* i Djursätra, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i förordningen angående expeditionslösen.
» 149, » herr *C. M. F. E. Gethe*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändrade bestämmelser i fråga om öfverlåtelse af rätt till minuthandel med bränvin.
» 150, » herr *A. Norrman*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändrade bestämmelser i fråga om rösträtt vid prestval.
» 151, » *densamme*, om anslag till svenska främlingsbyrån.
» 152, » herr *David Bergström* m. fl., om afsättning under åren 1899—1902 af 20,000,000 kronor till arbetareförsäkringsfonden.
» 153, » herr *David Bergström*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof, i fråga om anslag till arbetsstatistiska undersökningar.
» 154, » herr *Ernst Carlson*, om ändring af §§ 96, 97 och 98 regeringsformen samt § 68 riksdagsordningen.
» 155, » herr *Hjalmar Branting*, om sådan ändring af grufvestadgan, att inmutare af malmfyndighet å odisponerad kronojord erhåller rätt att mot afgäld komma i åtnjutande af kronans jordegareandel.
» 156, » herr *A. V. Ljungman*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående inrättande af en tidsenlig representation för hafsfiskenäringen i Göteborgs och Bohus län m. m.
» 157, » herr *E. G. H. Åkerlund*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om sådan ändring i gällande lag, att borgenär för-

hindras att genom uppgifvande af origtig fordran utöfva obehörigt inflytande på konkursförvaltningen.

N:o 158, af herr *E. G. H. Akerlund*, om afsättande af medel för bildande af en fond till beredande af lättnader för mindre bemedlade att förskaffa sig egna hem och egna jordbruk m. m.

» 159, » herrar *L. Dahlstedt* och *G. A. E. Kronlund*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående skärpta straffbestämmelser för oloflig bränvinsförsäljning.

» 160, » herr *L. Dahlstedt*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående borttagande eller nedsättning af de för Vesterbottens och Norrbottens läns lappmarker utgående, för skogsförvaltningens lönestat beräknade utsyningsafgifter.

» 161, » *densamme*, om anslag till torrläggning af sankmarker å kronans skogar inom Norrbottens och Vesterbottens län.

» 162, » herrar *N. Nilsson* i Skärhus och *N. Svensson* i Olseröd, om förhöjning af anslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.

» 163, » herr *S. O. Nylander*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utredning i fråga om landets mera betydande vattenfall m. m.

» 164, » herr *J. Eliasson* m. fl., om höjning af statsbidraget till aflöning åt lärare och lärarinnor i folkskolor m. m.

» 165, » herrar *A. Wiklund* och *G. A. E. Kronlund*, om ändrad lydelse af 17 kap. 3 § rättegångsbalken.

» 166, » herr *A. Wiklund*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändring af 12 § 1 mom. och 22 § 1 mom. af förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker m. m.

» 167, » herr *A. F. Broström*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående rätt för pensionerade tjenstemän och betjente vid statens jernvägar till fribiljetter för resa å statens jernvägar.

» 168, » herr *K. A. Staaff*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till betryggande bestämmelser i fråga om kungörande af slutting.

» 169, » *densamme*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning rörande införande af obligatoriskt rättsligt försvar för tilltalade i brottmål.

» 170, » herr *C. J. Jakobson*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående lagförslag till beredande af effektivt skydd för arbetsaftal.

» 171, » herrar *L. P. Mallmin* och *O. W. Redelius*, angående ändrad lydelse af rubrikerna n:o 45, 46, 47 och 717 i tulltaxan.

N:o 172, af herr *S. J. Kardell*, i fråga om statens jordegareandel vid inmutning på odisponerad kronojord.
» 173, » herr *N. Jönsson* i Gammalstorp m. fl., angående tull å superfosfat.
» 174, » herr *N. Jönsson* i Gammalstorp m. fl., om tull å benmjöl.
» 175, » herr *M. G. Bruzelius*, om anslag för utvidgning af högre allmänna läroverket i Kristianstad.
» 176, » herr *G. Jansson* i Krakerud m. fl., om ändring af 22 § bränvinsförsäljningsförordningen.
» 177, » herr *J. Olsson* i Stockholm, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående inrättande af ett ökadt antal ordinarie postexpeditörsbefattningar.
» 178, » herr *J. Nilsson* i Sorröd, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förslag till allmän pensionering.
» 179, » herr *P. Pehrsson* i Åkarp, om vissa ändringar i och tillägg till legostadgan.
» 180, » herr *J. Andersson* i Öhrstorp, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående upphörande af Lunds domkyrkas rätt till s. k. erkänsla vid försäljning af skattedomkyrkohemman.
» 181, » *densamme*, om fördelning af skatten för tillverkning af bränvin.
» 182, » herr *J. Bromée*, om ändring af 3 § utsökningslagen m. m.
» 183, » herr *J. Johanson* i Valared, om ändring af 23 § i förordningen angående fattigvården.
» 184, » herr *O. G. Eklund* i Stockholm, om nedsättning af portot för korsbandsförsändelser.
» 185, » *densamme*, om anslag till understödjande af arbetet för nykterhetens befrämjande.
» 186, » herr *C. F. Petersson* i Dänningelanda, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof i fråga om delning af Hernösands stift.
» 187, » herr *E. V. Sahlin*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående bidrag af staten till kommunala utgifter i de kommuner, der staten har egendom eller drifver rörelse.
» 188, » *densamme*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående inrättande af ett sexklassigt praktiskt försökslöroverk i Stockholm.
» 189, » herr *O. Erickson* i Bjersby, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående upphörande af rätt att å tullnederlag upplägga spanmål, omalen och malen.
» 190, » herr *A. Olsson* i Mårdäng, om tillägg till 4 § bevillningsförordningen.

N:o 191, af herrar *P. Pehrson* i Törneryd och *C. Persson* i Stallerhult, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof, i fråga om löne- och pensionsreglering för lärarne vid de allmänna läroverken.

» 192, » herr *A. Petersson* i Påboda, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof, i fråga om delning af Hernösands stift.

» 193, » herr *L. Eriksson* i Bäck, om nedsättning af tullen å spanmål, malen, mjöl och gryn, alla slag.

» 194, » herr *P. P. Waldenström*, om ändring af § 46 af instruktionen för medicinalstyrelsen den 2 november 1877.

» 195, » herr *C. Lindhagen*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 13 kap. 4 § giftermålsbalken.

» 196, » herr *P. Olsson* i Åsak, angående ändring af gällande bestämmelser i fråga om kungörandet af tiden för såväl elektorsval som omedelbara riksdagsmannaval till Andra Kammaren.

» 197, » herr *P. Paulson*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till förordning i fråga om hushållningssällskapens organisation m. m.

» 198, » herr *E. Olsson* i Kyrkebol, angående ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförordningen.

» 199, » herr *J. Ericsson* i Vallsta om ändrad tid för hållande af val till riksdagsman i Andra Kammaren.

» 200, » herr *D. Persson* i Tällberg, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af giftermålsbalken m. m.

» 201, » herr friherre *C. Carlson Bonde* m. fl., i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

» 202, » herr *E. Eriksson* i Qväcklingen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angåeende ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

» 203, » herr *N. Andersson* i Pettersborg, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

» 204, » herr *P. P. Waldenström* m. fl., om revision af kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maltdrycker m. m.

» 205, » herr *A. P. Gustafsson*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition,

n:o 28, med förslag till lag angående ändring i vissa delar af giftermålsbalken m. m.

N:o 206, af herr *C. A. Andersson* i Malmö, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning angående åstadkommande af ökad varaktighet hos tryckpapper af ordinär beskaffenhet.

» 207, » herr *M. Dahn*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

» 208, » herr friherre *I. von Knorring* m. fl., i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

» 209, » herr *L. Eriksson* i Bäck, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

» 210, » herr *A. Göransson*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

» 211, » herr *J. Bromée* m. fl., i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

» 212, » herr *J. Nydahl*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förbud mot användande af s. k. totalisator vid kapplöpningar, som af kavalleriofficerare företagas och vid hvilka pris af statsmedel utdelas.

» 213, » herrar *L. Dahlstedt* och *G. A. E. Kronlund*, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition om tillgodogörande af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva, dels ock Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884.

» 214, » herr *C. Wallis* m. fl., om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i fråga om ålderdomsunderstöd åt i kommunens tjenst anstälda barnmorskor.

» 215, » herr *C. Lindhagen*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige och till lag om renmärken.

» 216, » herrar *A. J. Ericson* i Ransta och *L. P. Mallmin*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag angående ändrade föreskrifter till förekommande och hämmande af smittosamma hjusdjurssjukdomar.

» 217, » herr *M. Dahn*, om tillägg till 107 § regeringsformen.

N:o 218, af herr *A. V. Ljungman*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jernvägsanläggningar för statens räkning.

» 219, » herrar *J. Crusebjörn* och *L. Dahlstedt*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige och till lag om renmärken.

» 220, » herrar *J. Nordin* i Hammerdal och *O. H. Ström*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring af § 2 mom. 2 i förordningen angående handel med eter- eller sprithaltiga läkemedel den 8 december 1876.

» 221, » herr *Ernst Carlson*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utsträckt rätt för realstudent att aflägga vissa förberedande akademiska examina.

» 222, » herr *A. Norrman*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag ang. försäkring för beredande af pension eller lifränta.

» 223, » herr *A. Hedin* i Stockholm, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition (n:o 27) angående ändrad lydelse af punkten 10 i kongl. cirkuläret den 22 juni 1877 om ny pensionsreglering för armén.

» 224, » herr *J. Byström*, i anledning af motionen n:o 54 om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring af § 12 mom. 1 i förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker.

» 225, » herr *S. Nordström* i Höglunda, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel från odlingslånefonden.

» 226, » herr *D. Bergström* m. fl., i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta.

» 227, » herr *P. Norberg*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige och till lag om renmärken.

» 228, » herr *E. Lindblad*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta.

» 229, » herr *Hjalmar Branting*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta.

» 230, » herrar *P. O. Lundell* och *Elis Nilson*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta.

N:o 231, af herr *O. Persson* i Rinkaby, angående tillägg till §§ 9 och 19 riksdagsordningen.

» 232, » herr *J. E. Centerwall* m. fl., i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af mark och virke från kronoparker till sanatorier.

» 233, » herr *H. Odencrants*, angående ändrad lydelse af 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen.

» 234, » herr *E. Sahlin*, angående ålderdomsunderstöd åt behöfvande.

» 235, » herr grefve *H. E. G. Hamilton*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta.

» 236, » herr *A. V. Ljungman*, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående revision af regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen.

» 237, » herr *A. Hedin* i Stockholm, om afslag å Kongl. Maj:ts proposition n:o 83.

» 238, » herr *J. H. G. Fredholm*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge.

» 239, » herr friherre *C. Carlson Bonde*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående uppehållande af verksamheten å kongl. operan m. m.

» 240, » *densamme*, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående uppehållande af verksamheten å kongl. operan m. m.

Stockholm, Ivar Hæggströms boktryckeri, 1898.

N:o 1.

Af herr **E. O. V. Wavrinsky,** m. fl. *om anslag för år 1898 till underhåll af den internationella fredsbyrån i Bern.*

På den internationella kongressen i Rom 1891, som hölls under presidium af förre undervisningsministern i Italien R. Bonghi, beslöts på initiativ af danske folketingsmannen Fredrik Bajer och på framställning af generalsekreteraren i Jura—Simplon-jernvägsbolaget Elie Ducommun, att upprätta en centralbyrå för den organiserade fredsverksamheten. Redan den 1 december samma år trädde byrån i verksamhet och fick sitt säte i Bern.

Byråns närmare organisation bestämdes på nästföljande internationella kongres — i Bern 1892 — under ledning af förre förbundspresidenten Louis Ruchounet.

Med denna byrå får ej förblandas den interparlamentariska byrån i Bern, som också kom till stånd 1892. Denna senare byrå, eller *komité*, består af en representant från hvarje parlamentarisk grupp i de olika ländernas lagstiftande församlingar och representerar den interparlamentariska föreningen — L'Union interparlamentaire -- mellan de årliga konferenserna.

Den *internationella fredsbyrån* — Bureau international permanent de la Paix — har en officielt af den schweiziska staten erkänd sjelfständig ställning, i det att den har erkänts som »juridisk personlighet» i kraft af det schweiziska förbundets obligationslag § 716. Byrån upprätthålles af en förening — La Société du Bureau international de la Paix — bestående af institut, samfund, föreningar och enskilde, som förklara sig gilla och vilja understödja byrån — och ledes af en kommission, af för närvarande 19 personer, vald på förenämnda förenings årsmöte i Hamburg 1897, hvilken kommission inom sig utsett en permanent komité af 3 till ett verkställande utskott.

Detta verkställande utskott har, allt sedan kommissionen valdes, utgjorts af nationalrådet, förre presidenten i Berns kantonalregering, doctor juris *Albert Gobat*, såsom ordförande, professorn i rättsvetenskap vid universitetet i Bern *W. Marcussen* och generalsekreteraren *Elie Ducommun*, byråns *föreståndare*.

Byråns uppgift är:

a) att samla uppgifter om fredsverksamheten till deras tjenst, som arbeta för freden, och att underlätta förbindelserna dem emellan;

b) att studera och förbereda de frågor, som af kongresser, konferenser eller andra internationella möten i fredens syften skola behandlas;

c) att bidraga till att förverkliga de sålunda fattade besluten;

d) att klassificera och bevara arkiven från förenämnda möten och de andra handlingar, som kunna anförtros byrån, samt all den literatur, som för fredsarbetet är af betydelse;

e) att upprätta ett bibliotek af alla publikationer, som röra freden, genom att samla sådana tidningsartiklar, periodiska revyer samt officiella tillkännagifvanden af regeringarna, som hafva afseende på freden mellan nationerna;

f) att så fullständigt som möjligt insamla de skiljedomsutslag som fällas mellan nationerna och sammanfatta dem, så att de kunna tjena till praktisk vägledning för sådan rättskipning;

g) att uppgöra en fullständig förteckning öfver publikationer, som röra freden.

Genom sekreterarens försorg utgifves en tidskrift *Correspondance bi-mensuelle*, som lemnar en öfversigt af fredsarbetet. 1893 upprättades i Nordamerika en filial af byrån med säte i Washington, D. C.

Byrån håller sig *strängt neutral* i sin verksamhet och vill tjena alla, som hafva behof af dess upplysningar eller förmedlingar. Sedan 1894 har byrån årligen åtnjutit ett statsunderstöd af 1,000 frcs från Schweiz.

I den danska riksdagen väcktes år 1893 förslag om ett årligt anslag af 500 kronor till byrån. Likaledes i Norges storting 1896. Följande år, 1897, hemstälde den norska budgetkomitén, *enstämmigt*, att detta anslag måtte beviljas. Och stortinget biföll lika enhälligt hemställan. Detta bidrag till byrån kommer nu att uppföras på budgeten för framtiden. Förut, 1895, hade stortinget lemnat den *interparlamentariska byrån* ett anslag af 2,000 kronor och den norska parlamentariska gruppen 300 kronor för dess kontor i Kristiania. Derjemte har stortinget hvarje år, utom 1893, då ingen interparlamentarisk konferens egde rum, lemnat anslag till resekostnaderna för den parlamentariska gruppens representanter på de interparlamentariska konferenserna.

I Danmark erhöll förslaget att understödja den internationella byrån genast stark anslutning från folketinget. Det erinrades om huru försvinnande liten den begärda summan vore i jemförelse med de offer, som göras för rustningarna, att den danska staten lemnar bidrag till flera andra internationella byråar i Bern, nemligen för verldspostföreningen, telegrafväsendet, godsbefordringen på internationella förbindelseleder, den industriella egendomens beskydd m. fl., att staten komme genom att inträda bland byråns upprätthållare få motsvarande inflytande på byråns förvaltning o. s. v. Vid finanslagens behandling i den danska riksdagen i fjol hade utskottet — som är valdt proportionelt af alla partien — enstämmigt hemstält om en extra bevillning af 2,000 kronor till den internationella byrån i Bern. Denna hemställan bifölls utan votering.

I början af år 1896 öfverlemnades här i Sverige till H. M. Konungen en till »Sveriges Konung, Regering och Riksdag» ställd fredspetition, hvilken någon tid förut varit utlagd i Riksdagens Andra Kammares kanslirum. Deri uttrycktes bland andra vigtiga önskemål i fredens intresse, den hemställan, att de nämnda myndigheterna »ville genom årliga statsanslag till de mellanfolkliga fredsmötena och till verldsfredsbyrån (i Bern) understödja arbetet för fredsidéernas utbredande». Denna petition var undertecknad af i det närmaste 250,000 svenska män och qvinnor öfver 18 år.

I öfverensstämmelse med i denna petition uttalade önskan torde den svenska Riksdagen liksom nu senast Norges och Danmarks riksförsamlingar böra till den internationella permanenta fredsbyrån i Bern lemna sitt bidrag. Byrån utgör ett förbindelseled mellan *alla* — institutioner liksom enskilda personer — hvilka verka för fredliga förhållanden mellan nationerna. Dess arkiv och bibliotek äro af bestående värde och blifva det ännu mera i den mån de lemnade understöden tillåta, att arbete nedlägges på desamma. Byråns närmaste vård är lagd i särskildt förtroendeingifvande händer. Generalsekreteraren åtnjuter ingen som helst aflöning, så länge byråns verksamhet och underhåll kräfver alla de tillgångar, som hittills på frivillig väg kunnat insamlas.

Fullständig redogörelse för både arten och omfånget af byråns verksamhet lemnas genom denna motion åtföljande:

1:o) Statuter för Föreningen för den internationella permanenta fredsbyrån;

2:o) Reglemente för samma förenings generalförsamlingar (årsmöten);

3:o) Protokollen från föreningens årsmöten åren 1893 till och med 1897;

4:o) Redogörelse för byråns organisation, arkiv och bibliotek;

5:o) Rapporter från byrån öfver dess verksamhet och ekonomi åren 1893 till och med 1897;

6:o) Lista öfver fredsföreningarna; samt

7:o) Fredsvännernas praktiska program — en redogörelse af byråns sekreterare.

Den rol pressen spelar i våra dagar och det växande intresse, folken sjelfva taga i de internationella förvecklingarna, göra det synnerligen önskligt att folkstämningar kunna grundas på, så vidt möjligt, faktiska och opartiska uppgifter om tvistefrågorna, lidelsefritt framställda af en sådan byrå som denna, intresserad i hvarje fall af en fredlig lösning.

Vi tillåta oss för den skull hemställa,

att Riksdagen behagade till underhåll af den internationella fredsbyrån i Bern för år 1898 lemna ett bidrag af 750 kronor.

Stockholm den 19 januari 1898.

Edvard Wavrinsky.

Magnus Höjer. *J. Bromée.* *E. Norman.*

A. F. Broström.

N:o 2.

Af herr **E. H. Sjövall**, *om tillägg till 16 § i förordningen om landsting.*

I kongl. förordningen om landsting, sådan den ursprungligen lydde, stadgades, att tjenstgöringstiden för såväl landstingsman som suppleant skulle vara två år. Denna bestämmelse gaf anledning till olika tolkningar. Särskildt syntes man icke vara på det klara med, om mandatet skulle anses hafva inträdt redan vid valet eller först från och med den dag, då landstinget sammanträdde närmast efter valet. Sedermera har genom kongl. förordningen af den 28 november 1890 ett förtydligande i så måtto skett, att tjenstgöringstiden förklarats skola vara två år från den 1 september det år, hvarunder valet egt rum. Det vill emellertid synas, som om ett förtydligande af landstingsförordningen borde ske jemväl i annat afseende. Det händer en och annan gång, att landstingsman eller suppleant afsäger sig sitt uppdrag eller dör, innan de två år, för hvilka han blifvit utsedd, tilländagått, och icke sällan inträffar det, att en suppleant redan året efter sitt inväljande utses till landstingsman. Nu är det, som sagdt, bestämdt, att tjenstgöringstiden för såväl landstingsman som suppleant är två år. Då derjemte i landstingsförordningen icke finnes föreskrift derom, att den person, som inväljes till landstingsman eller suppleant i stället för den, som afgått före de bestämda två åren, skall tjenstgöra endast under den tid, som återstått för den afgångne, skulle man väl helst vilja antaga deras mening vara den rätta, som anse, att valet under alla förhållanden måste afse två år.

Emellertid gifves det exempel på, att somliga valförrättare anse, att den, som inväljes i stället för en före de två årens slut afgående landstingsman eller suppleant, endast får tjenstgöra för den tid, som återstått för den afgångne. Stöd för denna åsigt torde kunna hemtas af gällande lagbestämmelser i liknande fall, såsom t. ex. 15 § af riksdagsordningen, hvari stadgas, att om riksdagsman för Andra Kamma-

ren afgår, innan den tid, för hvilken han blifvit vald, tilländalupit, afser det nya valet den för förre representanten återstående tiden.

I 30 § af gällande förordning om kommunalstyrelse på landet såväl som i 31 § af förordningen om kommunalstyrelse i stad finnes i fråga om val af kommunalfullmägtige, ledamöter och suppleanter i kommunalnämnden på landet samt stadsfullmägtige i stad likaledes stadgadt, att vid fyllnadsval den valde bör tjenstgöra under den tid, som för den afgångne återstått.

Exempel på tillämpningen af nu anförda tvenne olika uppfattningar af landstingsförordningens 16 § förekomma af färskt datum inom Malmöhus län. Så blef öfverste O. R. Hedenblad i Helsingborg år 1896 vald till suppleant i stället för en, som samma år ingick som landstingsman och som hade ett år qvar af sin tjenstgöringstid. År 1897 ansågs herr Hedenblad af stadsfullmägtige vara i tur att afgå, och nytt val efter honom förrättades. Han blef visserligen på nytt invald, men gifvetvis kom han icke i den tur, som eljest tillkommit honom. Med grosshandlare R. Hellberg i Landskrona var förhållandet alldeles enahanda, enär han invaldes 1896 och nytt val efter honom företogs 1897.

Ser man nu på det öfver Malmöhus läns landstings förhandlingar år 1896 förda protokollet och de till detsamma af sekreteraren upprättade förteckningar öfver de landstingsmän och suppleanter, som voro i tur att afgå, och de, hvilka borde qvarstå, hvilken förteckning af landstinget godkänts utan anmärkning, finner man, att såväl öfverste Hedenblad som grosshandlare Hellberg upptagits som för 1897 *qvarstående* och icke som afgående suppleanter.

Till häfvande af nu påvisade otydlighet i landstingsförordningen och förekommande af så stridiga uppfattningar af vederbörande landsting och stadsfullmägtige som de här anförda, och då den af stadsfullmägtige i Helsingborg och Landskrona häfdade åsigten har starka skäl för sig i citerade lagrum rörande liknande val, får jag härmed hemställa,

att Riksdagen ville för sin del besluta, att till 16 § af kongl. förordningen om landsting den 21 mars 1862 skall fogas följande tillägg:

Afgår landstingsman eller suppleant under den för honom bestämda tjenstgöringstid, anställes fyllnadsval; och bör den sålunda valde tjenstgöra under den tid, som för den afgångne återstått.

Stockholm den 17 januari 1898.

Hj. Sjövall.

N:o 3.

Af herr **E. H. Sjövall**, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående undervisningen i välskrifning vid de allmänna läroverken.*

Den gemensamma lösen för dem, som nu arbeta på reformer inom vårt undervisningsväsende, lär nog utan gensägelse vara den, att undervisningen i våra allmänna läroverk på nedre och mellanstadiet måtte göras mer praktisk än hvad nu är förhållandet, och vår ungdom sålunda bibringas ett större mått af *sådana* kunskaper och färdigheter, af hvilka den strax vid sitt utträde i det praktiska lifvet kan draga omedelbar nytta och vinst. Helt visst är under sådana förhållanden den förhoppningen icke oberättigad, att inom Riksdagen det sträfvande kan påräkna sympati och understöd, som afser att göra undervisningen i ett ämne på de allmänna läroverkens schema, som företrädesvis för ungdomen är af praktisk betydelse, mera grundlig och effektiv. Det ämne jag afser och genom hvars inhemtande en färdighet vinnes, som af alla erkännes vara af synnerlig vigt och betydelse för hvarje lefnadsställning, hög som låg, och som till och med ensamt för sig är i stånd att åt mången förskaffa hans lifsuppehälle, är *välskrifning*. Ämnets betydenhet är i vår skollagstiftning erkänd och den har derför ock i sitt senaste skede åt denna undervisning inrymt en timme mera i veckan än den förut haft åt sig anslaget, så att man åt densamma nu använder 2 timmar i veckan i hvardera af de två första och 1 timme i veckan i tredje klassen. Denna åt detta ämne anslagna tid är emellertid icke tillräcklig för bibringandet åt hvarje lärjunge af en läslig och redig handstil, något hvarom hvar och en kan öfvertyga sig genom att blott helt flygtigt genomögna rättskrifningsböckerna i tredje klassen af något allmänt läroverk. Kommer så härtill, att man vid annan skrifning inom skolan, såsom uppsatsskrifning, öfversättningar

m. m. samt icke minst vid skrifning eller räkning å svarta taflan, tager ringa eller ingen hänsyn till skriftformen, hvadan, då välskrifningsundervisningen är slutad, innan ännu flertalet lärjungars stil hunnit stadga sig, resultatet af välskrifningsundervisningen omintetgöres genom slarf vid andra skriföfningar. För att råda bot härför, torde välskrifningsundervisningen böra fortsättas i fjerde och femte klasserna med 1 timme i veckan uti hvardera, så att den i föregående klasser inhemtade färdigheten stadgas och hos de mera försigkomna utvecklas inom nya områden, deri lärjungen ej förut försökt sig. Att äfven skollagstiftningen insett och erkänt otillräckligheten af den nu åt ämnet anslagna tiden, synes bäst af de ganska stora fordringar, som i detta ämne kräfvas af lärjungarna i första, andra och tredje klasserna uti dem genom lagen ålagda feriearbeten, om hvilkas gagn i nu berörda afseende dock ej ringa tvifvel kan råda, ty, om något, kräfver detta ämne arbete under lärarens omedelbara uppsigt, och saknas denna, torde det af lärjungen fordrade pensum törhända mera bidraga till försämrande än förbättrande af lärjungens handstil.

Ännu en annan och detta, efter mitt förmenande, den allra vigtigaste omständighet beträffande detta ämne, dristar jag mig också att med några ord fästa uppmärksamheten vid. Då nemligen alla andra såväl läsämnen som färdigheter vid våra allmänna läroverk endast få meddelas och bibringas af sådane lärare, som genom förut aflagda examina och prof ådagalagt sin duglighet härtill, anförtros deremot undervisningen i välskrifning åt hvilken lärare som helst, utan att denne på något sätt är af lag bunden att visa sig ega förmåga och skicklighet att i ifrågavarande ämne kunna meddela metodisk undervisning. Och dock kräfves vid undervisning i skrifning — liksom vid all undervisning — i främsta rummet sakkunskap och intresse hos läraren, men hvarifrån skall han få sådan, om han för denna sin uppgift icke erhållit nödig förberedelse, teoretisk och praktisk? Skrifundervisningen bör derför icke, såsom oftast nu är fallet, för läraren vara en bisak, så att pligtkänslan får ersätta bristen på intresse för sjelfva ämnet, ty då blir hvarje undervisningstimme en plågostund för både lärare och lärjungar. Nogsamt veta vi, hurusom för den äldre generationens lärare i skrifning vid våra skolor skrifmetoder och skrifhygien voro obekanta ting, men i våra dagar icke blott erkänner man allmänt, att insigt häri är för skriftläraren behöflig, utan man börjar lika allmänt inse och fordra, att en hvar, som vid allmänt läroverk skall undervisa i skrifning, skall hafva genomgått en skrifpedagogisk kurs, och att detta för honom bör vara ett oundgängligt kompetensvilkor. Endast i några en-

staka fall — egentligen blott i de största städerna — har man vid de allmänna läroverken för skrifundervisningen anstält professionella skriflärare, på de flesta andra ställena har man, som det nu är ställdt, öfverlemnat åt någon ämneslärare att vid det läroverk, der de undervisa i andra ämnen, meddela skrifundervisning. För intresse och insigt i ämnet kräfves sålunda, som sagdt, ingen vidare garanti, och då ingen adjunkt eller kollega funnits villig att handhafva denna undervisning, har man alltså på senare tider alltmera börjat anförtro den åt teckningsläraren, något hvartill dock erfordras särskild tillåtelse och i vissa fall särskildt anslag. Klart är emellertid, att teckningsläraren icke mindre än ämnesläraren är i behof af särskild utbildning, om han på ett fullt tillfredsställande sätt skall kunna sköta denna så vigtiga undervisning i välskrifning, och någon bot för det i ögonen fallande missförhållandet har alltså icke heller på denna väg vunnits.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer jag vördsamt,

att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville vidtaga åtgärder derför,

att undervisningen i välskrifning vid våra allmänna läroverk utsträckes äfven till 4:de och 5:te klasserna samt framdeles ej vidare anförtros åt andra lärare än sådana, som, på sätt Kongl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva, styrkt sig för dess meddelande ega erforderlig skicklighet.

Stockholm den 17 januari 1898.

Hj. Sjövall.

N:o 4.

Af herr **D. Persson** i Tällberg, *om viss ändring i förordningen angående stämpelafgiften.*

Vid förlidet års riksdag väckte undertecknad en motion af följande lydelse:

»Genom kongl. förordningen af den 5 september 1890, sådan den lyder enligt kongl. kungörelsen af den 16 oktober 1891, blef stadgadt, att protokoll angående lagfart å fång till fast egendom genom giftorätt eller arf, der taxeringsvärdet å den egendom, hvarå lagfart sökes, icke uppgår till 1,000 kronor, skall vara från stämpel fritt.

Detta medgifvande af stämpelfrihet för protokoll rörande lagfart å sålunda erhållen fastighet motiverades dermed, att fastighet, hvars taxeringsvärde ej uppginge till 1,000 kronor, ansågs vara af så ringa värde, att mottagarne af densamma borde åtnjuta någon lindring i lagfartskostnaden jemfördt med den, som komme i besittning af fastighet till högre värde.

Den grundsats att å lagfartskostnaden för fastighet hänsyn bör tagas till egendomens värde har sålunda tillämpats beträffande fastighetsöfverlåtelse genom arf och giftorätt. Och tillämpningen af denna grundsats har helsats med mycken tillfredsställelse, särskildt i de delar af vårt land, der egendomarne äro små och deras värden ringa.

Och när bestämmelsen om lättnaden i ofvannämnda fall visat sig vara i enlighet med billighet och rättvisa och har kunnat ske utan olägenhet, så torde samma bestämmelse kunna och böra tillämpas äfven vid lagfart å annan fastighetsöfverlåtelse, vare sig den sker genom köp, gåfva, testamente eller byte.

Man kan visserligen häremot invända, att, beträffande lagfartskostnaden, i hvad densamma är beroende af stämpelafgiften, tillbörligt afseende är fästadt å fastighetens värde derigenom, att öfverlåtelsehandling skall, då den för lagfart företes, förses med stämpel till visst belopp för hvarje 100 kronor af fastighetens värde, eller, der köpesumman öfverstiger taxeringsvärdet, belägges afhandlingen med stämpel för hvarje 100 kronor af köpesumman.

En sådan invändning kan visserligen vara rigtig från en synpunkt, men det torde dock icke kunna bestridas, att vid en större fastighetstransaktion mera bärighet för kostnaden torde förefinnas för hvarje 100 kronor än vid mindre sådana. Och derjemte torde äfven hänsyn tagas dertill, att de kostnader, som äro förenade med åvägabringandet af sjelfva uppgörelsen, i många fall kunna blifva lika stora för en mindre egendom som för en större sådan. Och särskildt nu, då lagen af den 27 juni 1896 angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring skall tillämpas, blifva kostnaderna mycket dryga. Och beträffande afsöndringar, blifva kostnaderna så mycket känbarare för fastighet af ringa värde, som afgiften för Konungens befallningshafvandes fastställelse derå är lika, vare sig egendomen har större eller mindre värde.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag hemställa,

> att Riksdagen måtte besluta sådan ändring i kongl. förordningen af den 9 augusti 1894 angående stämpelafgiften, att protokoll rörande lagfart å fång till fast egendom, skall vara från stämpel fritt, vare sig fånget skett genom giftorätt, arf, köp, gåfva, testamente eller byte, der taxeringsvärdet eller köpesumman å den egendom, hvarå lagfart sökes, icke uppgår till 1,000 kronor.»

Denna motion blef visserligen af bevillningsutskottet afstyrkt, men utskottet medgaf dock, att fall kunna tänkas, der en skattelindring af denna art skulle kunna anses lika berättigad som i fråga om arf och giftorätt.

Det egentliga skäl, som utskottet anförde emot mitt förslag, var det, att, såsom utskottet säger: »Ej sällan förekommer, att förmögna personer inköpa fastigheter för anläggningar af olika slag, för beredande af bostad eller dylikt». Men sådana fall, der förmögna personer inköpa fastigheter för anläggningar och tomtplatser till lägre belopp än

1,000 kronors värde, torde vara så få, att de böra räknas till undantagen och sålunda ej få lägga hinder i vägen för en reform, som är afsedd att bereda lättnader åt de mindre bemedlade.

Jag dristar äfven att hänvisa till den i Andra Kammaren förda diskussion, då ärendet der föredrogs, dervid de af utskottet anförda skäl blefvo bemötta. Att motionen hade sympatier i Andra Kammaren, bevisas deraf, att, oaktadt utskottet afstyrkt densamma, blef den dock bifallen med 100 röster mot 66.

Motionen föll visserligen i den gemensamma omröstningen med 29 rösters majoritet; men då denna majoritet kan sägas vara ringa, bevillningsutskottets afstyrkande ganska mildt och Andra Kammaren afgjordt var för motionen, så vågar jag härigenom förnya mitt förslag och hemställer alltså vördsamt,

att Riksdagen måtte besluta sådan ändring i kongl. förordningen af den 9 augusti 1894 angående stämpelafgiften, att protokoll rörande lagfart å fång till fast egendom skall vara från stämpel fritt, vare sig fånget skett genom giftorätt, arf, köp, gåfva, testamente eller byte, der taxeringsvärdet eller köpesumman å den egendom, hvarå lagfart sökes, icke uppgår till 1,000 kronor.

Stockholm den 19 januari 1898.

D. Persson
i Tällberg.

N:o 5.

Af herr **G. Jansson** i Krakerud, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till lag angående upphäfvande af fideikommiss med afseende på fast egendom, m. m.*

I frågan om fideikommiss-institutionen, för så vidt densamma afser familje-fideikommiss — icke i fråga om stiftelser eller inrättningar för allmännyttiga och välgörande ändamål — har jag den öfvertygelsen: att nämnda institution strider mot den i lag antagna grundsats om lika arfsrätt; att den i politiskt, socialt och nationalekonomiskt afseende är skadlig; att den saknar stöd i allmänna rättsmedvetandet; att sjelfva grundtanken uti institutionen blifvit af 1809 års lagstiftare underkänd; samt att individens eganderätt icke innefattar eller i forna tider innefattat rättighet att obetingadt stadga en evigt gällande lag för succesionen af fast egendom.

Till stöd för denna min öfvertygelse kan jag åberopa och hänvisa till: gällande lag om lika arsfrätt; lagutskottets vid 1809—10 års riksdagar afgifna utlåtande i frågan och Riksens Ständers med anledning deraf aflåtna skrifvelse till Konungen af den 27 mars 1810; kongl. förordningen af den 27 april 1810; exempel från andra länder, såsom Frankrike, Nederländerna och Italien, der man redan afskaffat dylika institutioner; samt lagutskottets utlåtande n:o 50 år 1889. Sistnämnda utskott visar, att taxeringvärdet å samtliga fideikommissfastigheter i riket vid 1885 års slut utgjorde tillhopa 109,404,407 kronor; frågan om fideikommisstiftelsernas bibehållande eller upphäfvande är således ingalunda af ringa betydelse för vårt land.

På grund af hvad jag sålunda anfört, anser jag att lagstiftningen bör fortgå på den redan vid 1809—10 årens riksdag beträdda väg, hvars slutliga mål är upphäfvande af ifrågavarande institution, samt att fidekommissfastighet vid sista innehafvarens död må kunna fördelas mellan hans arfvingar efter allmänt gällande arfsrätt, hvadan jag tager mig friheten föreslå,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lag, hvarigenom de i riket bestämda familje-fideikommisstiftelser i fast egendom på landet och i staden upphäfvas, äfvensom vidare förslag till sådana lagbestämmelser, som för ordnande af rättsförhållandena vid sista innehafvarens död må erfordras.

Om remiss till lagutskottet anhålles.

Stockholm den 20 januari 1898.

G. Jansson.

I motionen instämmer

O. Anderson.

N:o 6.

Af herr **C. Sandquist**, *om ändrad lydelse af 6 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.*

Vid sistlidne riksdag väckte undertecknad en motion (n:o 7) i syfte att vinna sådan ändring af 6 § uti lag af den 23 oktober 1891, angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, att »inkomst genom aflöning» måtte göras likställig med öfrig vägskattskyldig »inkomst, som uppgår till minst ett tusen kronor». Såsom kändt är, afslog såväl lagutskottet som Riksdagen denna motion. Utaf lagutskottets utlåtande n:o 52 framgår dock, att berörda utskott accepterade motiven för min motion, enär det å sid. 20 uti samma utlåtande heter: »Hvad åter angår den af herr Sandquist i 6 § föreslagna förändring, synes det utskottet, som om densammas syfte hade goda skäl för sig» etc. Det är sålunda under icke alldeles ogynnsamma förhållanden, som jag dristar återkomma med motionen, denna gång med mera vidtomfattande ändringsförslag.

Om än gerna medgifves, att genom bestämmelserna i § 6 uti väglagen ett ganska vigtigt steg tagits i syfte att bereda lättnad åt den i mantal satta jorden, som förr ensam betungades med väghållningsbesvärets utgörande, så torde det dock icke kunna förnekas, att samma bestämmelser lemna mycket att önska med hänsyn dertill, att ganska svaga beskattningsföremål blifvit ålagda att deltaga uti väghållningsbesvärets utgörande, då deremot beskattningsföremål med tillräcklig bärkraft blifvit derifrån frikända. Ty enligt berörda lagstadganden drabbas oftast nog fattige egare eller innehafvare af »annan fastighet, taxerad till åtta hundra kronor», att för dylik, högst torftig fastighet erlägga vägskatt, men alla herrar tjenstemän, pensionärer och lifränte-

tagare med flere äro för den bestämda inkomst de åtnjuta genom aflöning, arfvode, pension, lifränta och dylikt derifrån befriade.

Men icke blott med fästadt afseende på nu påpekade orättvisa lemnar meranämnda paragraf mycket att önska.

Uti alla sådana väghållningsdistrikt, hvarest föga eller inga industriella företag finnas, räcker den mycket obetydliga bråkdel af vägskatten, som inflyter ifrån lägenhetsegare, några få handlande och kapitalister, icke ens till att betäcka förvaltningskostnaderna, och ännu mindre förmår den att uti någon nämnvärd mån minska den hårdt tryckande väghållningsbördan.

I öfverensstämmelse med rättvisans fordringar och förhandenvarande behof af lättnad uti väghållningsbesvärets fullgörande framträder derför, enligt min öfvertygelse, såsom oafvisligt kraf, att inkomst genom aflöning, eller motsvarande inkomst ur annan källa, såsom arfvode, pension, lifränta och dylikt, göres likställig med öfrig, enligt momentet d) vägskattskyldig »inkomst, som uppgår till minst ett tusen kronor och hvarför bevillning till staten utgöres».

På grund af det sålunda vördsamt anförda får jag vördsammast föreslå,

att Riksdagen måtte för sin del besluta, att 6 § uti lag af den 23 oktober 1891, angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, i hvad densamma rörer *undantag* ifrån skyldigheten att deltaga uti vägunderhållet, punkten 3 måtte erhålla följande lydelse:

3:o) »inkomst, understigande ett tusen kronor genom aflöning, arfvode och traktamente eller annan med allmän eller enskild tjenstebefattning förenad förmån, pension, årligt understöd, gratifikation, lifränta och undantagsförmån.»

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles vördsammast.

Stockholm den 20 januari 1898.

Carl Sandquist.

Stockholm, K. L. Beckmans Boktryckeri, 1898.

N:o 7.

Af herr **M. Höjer m. fl.**, *om ändrad lydelse af 15, 18, 19 och 33 §§ i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.*

Genom kongl. förordningen af den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm är vordet stadgadt, att Stockholms stads öfverståthållare skall på grund af sitt innehafvande embete fungera såsom kommunalrepresentationens *sjelfskrifne* ordförande. Detta stadgande, som i sig innebär en flagrant kränkning af den sjelfstyrelsens grundsats, på hvilken vår kommunallagstiftning skall vara byggd, är för Sveriges hufvudstad så mycket mer förödmjukande, som stadsfullmägtige i rikets öfriga städer äfvensom kommunalstämmorna på landet ega den rätt att utse sin ordförande, hvilken väl må anses vara ett af kännemärkena på en rådplägande församlings sjelfständighet. Äfven våra minsta småstäder, hvilka till äfventyrs icke ega stadsfullmägtige, utan låta sina angelägenheter handläggas å allmän rådstuga inför magistraten och under borgmästarens ordförandeskap, äro så till vida i en bättre ställning än Stockholm, som dessa städers invånare, i det afseende, hvarom fråga är, när som helst kunna undandraga sig magistratens och borgmästarens förmynderskap genom att i stadgad ordning öfverlåta sin beslutanderätt åt stadsfullmägtige, hvilka då ega att sjelfva sin ordförande utse. Oanmärkt bör icke lemnas, att tanken på herr öfverståthållarens sjelfskrifna presidium i hufvudstadens kommunalrepresentation, om den ens var väckt, åtminstone icke tog sig något tydligare uttryck under de vidlyftiga förhandlingar, som föregingo kommunallagarnes utfärdande. Den synes hafva varit fullkomligt främ-

mande för 1858 års kommunalkomité, hvars förslag till förordning om kommunalstyrelse i stad uttryckligen var afsedt att gälla äfven Stockholm, ändock den i sig inneslöt en landshöfding och flere andra tjenstemän. De komiterade åter, som i april 1861 af hufvudstadens magistrat och dess borgerskaps femtio äldste tillsattes för att granska kommunalkomiténs arbete och som slutade med att framlägga ett eget förslag till förordning om kommunalstyrelse i Stockholm, gingo ända derhän, att döma efter deras utlåtande, att de funno herr öfverståthållarens personliga närvaro vid stadsfullmägtiges sammankomster vara för ärendenas lyckosamma gång fullkomligt obehöflig. Magistraten och femtio äldste sjelfve tänkte på samma sätt, och öfverståthållareembetet, som visserligen icke till fullo delade deras mening, »ansåg sig i magistratens och borgerskapets förslag i nu ifrågavarande afseende icke böra tillstyrka annan förändring än att, i likhet med hvad i kommunalkomiténs förslag till förordning om landsting vore med hänsyn till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länen stadgadt, öfverståthållaren förklarades berättigad att stadsrepresentationens sammanträden öfvervara och i dess öfverläggningar, men ej i besluten deltaga.» Regeringen gick ett steg längre. Den öfvergaf i en vigtig punkt en af den kommunala sjelfstyrelsens principer och införde i kommunalförordningen för Stockholm ett undantagsstadgande, som visserligen »icke var en utifrån hemtad bestämmelse, utan grundadt på äldre vid förordningens tillkomst bestående förhållanden», men som icke derför blef rimligare eller med författningen i öfrigt mera öfverensstämmande. Måhända hade det icke varit ur vägen, om vederbörande hade tänkt, hvad samtiden tänkte, eller att Stockholms stadsfullmägtige möjligen egde förmåga att sjelfve, utan en påtvungen officiel ledning, på ett förnuftigt sätt sköta kommunens angelägenheter. Vederbörande skulle hafva haft så mycket större skäl för en sådan tanke, som det redan vid tiden för kommunallagarnes utfärdande var alldeles uppenbart, hvad erfarenheten sedermera fulleligen bekräftat, att bland Stockholms stads kommunala representanter alltid skulle komma att finnas icke blott administrativt och juridiskt bildade män med vana vid handläggandet af offentliga värf, utan äfven personer med vilja, tid och kompetens att öfvertaga det ordförandeskap, som den af tusende bestyr öfverhopade öfverståthållaren fått sig anförtrodt. Säkert är, att den glädjande beredvillighet, hvarmed fullt qvalificerade och dugande män allt hitintills låtit sig år efter år inväljas i kommunalrepresentationen och dess delegationer, inklusive det mycket arbete fordrande beredningsutskottet, icke häntyder på någon oroande motvilja hos samhällets ypperste att, vore det äfven

på hedersposten såsom stadsfullmägtiges ordförande, offra tid och krafter i kommunens tjenst.

Den påtagliga anomalien i bestämmelserna om öfverståthållarens sjelfskrifna ordförandeskap i Stockholms stadsfullmägtige framkallade inom kort förslag att förhjelpa hufvudstaden ur dess undantagsställning och på samma gång befria dess högste styresman från en börda, som andra möjligen hade kraft att bära lika väl som han. Redan vid 1869 års riksdag framlades inom Andra Kammaren motion i detta syfte af dåvarande representanten för Stockholms stad friherre J. Liljencrantz, och åtminstone tvenne gånger, 1874 och 1886, har frågan varit föremål för behandling inom Stockholms stadsfullmägtige på grund af väckta förslag, af hvilka det från 1874 var undertecknadt af 10 bland kommunalrepresentationens medlemmar. Att den föreslagna reformen mötte motstånd hos majoriteten af stadsfullmägtige, var, skulle vi nästan vilja säga, psykologiskt förklarligt eller åtminstone lika sjelffallet, som att den på grund af de goda skälen fann understöd af 1869 års lagutskott och vann en lysande seger inom den då mer än nu reformvänliga Andra Kammaren. Allt, som *mot* densamma kunde sägas, sades under Riksdagens debatter och vederlades punkt för punkt med en bevisning, som efter tre årtionden icke förlorat utan vunnit uti styrka. Den förut ofta åberopade, men från början mycket haltande jemförelsen mellan landshöfdingarnes ordförandeskap i landstingen och öfverståthållarens ordförandeskap i Stockholms stadsfullmägtige torde numera hafva förlorat det mesta af sin öfvertygande förmåga, sedan genom den kongl. förordningen af den 9 augusti 1894 blifvit fastställdt, att Kongl. Maj:t vid valet af landstingens ordförande har att hålla sig inom kretsen af tingets ordinarie ledamöter, och landshöfdingens befogenhet sålunda blifvit inskränkt till att »landstingets sammanträden öfvervara och i dess öfverläggningar, men ej i besluten deltaga». Och skulle någon icke förty vilja vedervåga en jemförelse mellan landstingen och Stockholms stadsfullmägtige på *den* grund, att beggedera fortfarande sakna rätt att sjelfve utse sin ordförande, så kan derpå svaras, att det knappast förefinnes någon verklig analogi mellan öfverståthållarens *sjelfskrifna* ordförandeskap å ena sidan och Kongl. Maj:ts rätt att för hvarje lagtima landsting *bland tingets egna ledamöter* utse ordförande å den andra. För öfrigt må det vara sagdt en gång för alla, hvad redan förut blifvit offentligen uttaladt, att Stockholms stadsfullmägtige, såsom representerande *en enda* kommun, icke utgöra något slags landsting, utan en kommunalrepresentation i likhet med stadsfullmägtige i de större städer,

som icke i landsting deltaga, men hvilkas kommunala representanter dess bättre ega rätt att sjelfva utse sin ordförande.

Såsom skäl för bibehållandet af öfverståthållarens ordförandeskap i Stockholms stadsfullmägtige har man anfört nödvändigheten att åstadkomma och upprätthålla sambandet *dels* mellan kommunens olika förvaltningsgrenar inbördes, *dels* mellan dem å ena sidan och den högsta administrativa myndigheten å den andra. Hvad då först angår sambandet mellan de olika kommunala förvaltningsgrenarna, så utgör beredningsutskottet med dess, efter hvad erfarenheten visat, öfverraskande stabila sammansättning ett fullt tillräckligt enande ferment, hvartill må läggas, att *om* för ändamålets vinnande öfverståthållarens *personliga* inflytande skall anses vara af behofvet påkalladt — hvilket kan ifrågasättas — detta inflytande kan honom tillförsäkras genom bibehållandet i lagen af den i sammanhang med ordförandeskapet honom förlänade rättigheten att i kommunalrepresentationens och dess delegationers öfverläggningar deltaga. Hvad åter beträffar sambandet mellan den kommunala förvaltningen och den högsta administrativa myndigheten, synes oss detta samband, oafsedt det nära förhållande, som *i hvarje fall* mellan stats- och kommunalförvaltningen förefinnes, vara mer än nog betryggadt icke blott genom öfverståthållarens nyss omförmälda rättighet att i stadsfullmägtiges och dess nämnders deliberationer deltaga, utan fastmer genom hans lagstadgade initiativ samt icke minst genom hans visserligen alldeles för långt utsträckta magt att pröfva ej mindre lämpligheten än lagligheten af stadsfullmägtiges fattade beslut. Vi kunna för vår uppfattning i detta fall, åtminstone i hufvudsak, åberopa det yttrande, som vid frågans föregående behandling i Andra Kammaren afgafs af en högt stående embetsman, sedermera Konungens rådgifvare, hvars strängt konservativa och byråkratiska rättrogenhet är öfver hvarje vårt loford. För öfrigt, när man idkeligen talar om öfverståthållarens *ordförandeskap* såsom nödvändigt för hans personliga inflytande i kommunalrepresentationen, så glömmer man, att det förra icke är bevisadt vara ett oundgängligt vilkor för det senare, och man förbiser dessutom å andra sidan allt för mycket att i den sjelfstyrelse kommunallagarna åsyfta ingår såsom ett hufvudmoment, att kommunen inom det i lag utstakade området för sin verksamhet skall intaga en fullt sjelfständig ställning gent emot statsadministrationen.

Ett hufvudargument, såsom sådant åtminstone af vederbörande ansedt, *för* bibehållandet af öfverståthållarens ordförandeskap anfördes 1886 vid frågans behandling inom Stockholms stadsfullmägtige af beredningsutskottet i dess afgifna utlåtande. Utskottet förmenade, att

just på grund af öfverståthållareembetets långt utsträckta pröfningsrätt öfverståthållarens ordförandeskap, i synnerhet i beredningsutskottet, och hans deraf härflytande *personliga* beröring med kommunens representanter vore af yttersta vigt för att »hindra slitningar» mellan stadsfullmägtige och den högsta administrativa myndigheten, »utjemna mindre skiljaktigheter» dem emellan och dymedelst *förekomma* den vägran af stadfästelse å stadsfullmägtiges beslut, som eljest vore att befara. Således, på det att Stockholms stadsfullmägtige i ett och annat fall icke må exponeras för en baklexa af öfverståthållaren i öfverståthållarembetet, är det öfvermåttan önskvärdt, att under samme öfverståthållares högt värderade presidium »alla saker i god enighet, sämja och kärlek må utföras» i Stockholms stadsfullmägtige; och på det att detta fortfarande måtte ske, bör en af den kommunala sjelfstyrelsens grundprinciper kränkas, och hufvudstadens kommunalrepresentation alltjemt vara beröfvad en rätt, som tillkommer stadsfullmägtige i Trosa. *Den* uppfattningen kunna vi ej dela. Vid utskottets hela argumentation hafva vi dessutom en särskild anmärkning att göra. Utskottet, hvars egendomliga resonnement vittnar om en långt gången ringaktning för stadsfullmägtiges förmåga att af sig sjelfva, utan öfverståthållarens benägna medverkan, fatta både formelt rigtiga och för kommunen obestridligt gagneliga beslut, förbiser, synes det oss, väl mycket, att det *rätta* korrektivet mot ett allt för ofta återkommande bruk eller missbruk af öfverståthållareembetets äfven enligt vår tanke nog långt utsträckta pröfningsrätt ligger i en på laglig väg åstadkommen inskränkning af denna rätt, men deremot alls icke i det största möjliga ökandet af öfverståthållarens mycket omtalade »personliga inflytande» vid de gemytliga privatdiskussionerna i beredningsutskottet.

Man har äfven på många håll ansett såsom gifvet, att ordförandeskapet i stadsfullmägtige och nämnder innebure för öfverståthållaren en helsosam uppfordran eller rent af ett tvång att arbeta för kommunen och lära känna alla dess olika intressen, och man har fruktat, att, om detta tvång bortfölle, den höge embetsmannen skulle sakna hvarje kraftigare eggelse att sätta sig in i kommunens angelägenheter, ja att han kanske icke skulle egna dem någon närmare uppmärksamhet annat än vid de fall, då han hade att med ledning af inkomna skriftliga handlingar pröfva stadsfullmägtiges underställda eller öfverklagade beslut. Denna syn på tingen röjer emellertid en pessimism vid uppfattningen af den högre byråkratiens vilja och förmåga att uppfylla sina skyldigheter, som vi för vår del äro långt ifrån att dela. Utan att på minsta sätt förneka möjligheten, att äfven Stockholms stad

någon gång kan komma att begåfvas med en oduglig eller för sitt embetes höga pligter likgiltig högste styresman, våga vi likväl hysa den förtröstan, att i vanliga fall motsatsen skall inträffa och att i spetsen för Sveriges hufvudstad i regeln skall komma att stå en samvetsgrann och upplyst man med lefvande intresse för kommunens bästa och med vilja att om förefallande frågor inhemta upplysningar äfven på annat sätt än genom det undervisningsmaterial, som förefinnes i öfverståthållareembetets kansli. En sådan man skall, tänka vi, fylla sin pligt, äfven om han *icke* sitter såsom *ordförande* i kommunalrepresentationen och dess delegationer. Han skall utan tvifvel, lika väl som sina dugande kolleger i orterna, söka förvärfva sig den största möjliga kännedom om personer och förhållanden, hvartill hans embetes mångskiftande natur kan gifva honom ständigt återkommande tillfällen, samt efter förmåga tillgodose kommunens välförstådda intressen, och han skall säkerligen derjemte vid vigtiga frågors afgörande infinna sig både i stadsfullmägtige och beredningsutskott för att från sin hedersplats vid ordförandens sida, om icke anställa några »kompositionsförsök» eller »förfäkta sina åsigter», så åtminstone gifva och emottaga sakliga upplysningar, allt under iakttagande af den takt och reserverade grannlagenhet, som räddar honom från faran att på något sätt kompromettera sitt höga embetes auktoritet. Han skall på samma gång vara befriad från den skefva och besynnerliga dubbelställning, som öfverståthållaren för närvarande innehar, då han såsom stadsfullmägtiges ordförande har att med klubbslag befästa beslut, hvilka han sjelf sedermera skall såsom hufvudstadens högsta administrativa myndighet pröfva — och måhända underkänna. Orimligheten af denna anordning framhölls med all önskvärd tydlighet af 1869 års lagutskott i ord, som utskottet efter vederbörliga förändringar lånat ur den stora kommunalkomiténs utlåtande i den punkt, som rörde förslaget att göra landshöfdingarne till ordförande i landstingen. Enligt utskottets mening stod öfverståthållarens ordförandeskap i Stockholms stadsfullmägtige redan i och för sig i uppenbar strid med de principer för kommunal sjelfstyrelse, som i kommunallagarna funnit sin tillämpning, men det blef ännu betänkligare genom den ofvan omnämnda öfverståthållaren tillkommande rätten att pröfva stadsfullmägtiges beslut. »Ty», säger utskottet, »utom det att öfverståthållaren under nuvarande förhållanden ganska lätt kunde blifva försatt i en skef ställning, egnad att framkalla missförstånd och misstydningar, bör ej heller förbises, att det strider mot andan af vår lagstiftning i öfrigt att låta samma ärende i två instanser af samma person handläggas.» Vi erkänna gerna, att hänsynen till

detta förhållande varit ett hufvudskäl för oss att å nyo framlägga frågan till Riksdagens upplysta bedömande.

Man skall slutligen säga, att den nuvarande anordningen icke gifvit anledning till något missnöje eller förorsakat några olägenheter, och att *således* något skäl att företaga en förändring i lagen icke förefinnes. Utom det att vi för vår del ej kunna godkänna logiken i det anförda resonnementet såsom ovilkorligt bindande, våga vi mycket vördsamt förneka rigtigheten af sjelfva förutsättningen. Det torde knappast lida något tvifvel, att den motion om upphäfvandet af öfverståthållarens sjelfskrifna ordförandeskap i Stockholms stadsfullmägtige, som väcktes på 1869 års riksdag, var uttryck af ett missnöje, berättigadt eller icke — vi lemna det derhän — med dåvarande öfverståthållarens sätt att uppfatta sin dubbelställning såsom på en gång kommunalrepresentationens ordförande och Konungens höge förtroendeman, och att detta missnöje hystes af andra än motionären sjelf. Det bör ej heller anses alltför djerft att uttala den förmodan, att när de 10 ansedda motionärerna i stadsfullmägtige år 1874, vid ett vaktombyte i öfverståthållareembetet, framlade sitt ofvannämnda förslag, de gjorde detta, icke af lust att i otid kritisera och opponera, utan efter vunnen insigt om de väsentliga olägenheterna i den nuvarande anordningen. För öfrigt behöfver man alls icke gå till längesedan försvunna tider för att om tillvaron af dessa olägenheter låta sig öfverbevisas. En för allmänheten välbekant händelse från ett af Stockholms stadsfullmägtiges sammanträden under sistlidne december månad vittnade oförtydbart derom, huru ytterligt svårt, ja omöjligt det är för en öfverståthållare, äfven med den största personliga älskvärdhet och de bästa afsigter, att alltid draga sig till minnes, att, när han sitter såsom stadsfullmägtiges ordförande, han *bör* vara endast *detta* med skyldighet att under bevaradt lugn till det yttersta hålla på de parlamentariska formerna och öfverläggningens frihet. Nu bröt han mot de förra och respekterade icke i tillbörligt mått den senare. Och så länge den nuvarande anordningen består, skall det aldrig kunna förekommas, att icke någon gång, såsom vid omförmälda tillfälle, intressekonflikter uppstå mellan öfverståthållaren såsom kommunens högsta administrativa myndighet och öfverståthållaren såsom ordförande i stadsfullmägtige, hvarvid den senare får vika för den förre till förfång för yttrandefriheten och ärendenas allsidiga behandling.

På grund af hvad vi sålunda anfört, hemställa vi vördsamt, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att nedannämnda paragrafer i kongl.

förordningen den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm må erhålla följande förändrade lydelse:

§ 15.

Nedannämnda personer må, med hänsigt till deras embetes- eller tjenstemannaställning, icke vara stadsfullmägtige, nemligen öfverståthållaren, underståthållaren, polismästaren och stadens fiskaler, äfvensom de tjenstemän och betjente, hvilka i och för sina befattningar äro inför stadsfullmägtige eller under dem ställda nämnder eller afdelningar redo skyldige.

Vid stadsfullmägtiges sammanträden eger öfverståthållaren eller, der han hindrad är, underståthållaren att vara tillstädes och i öfverläggningarna, men ej i besluten deltaga.

§ 18.

Stadsfullmägtige välja årligen bland sig en ordförande och en vice ordförande, om hvilka val underrättelse skall till öfverståthållareembetet insändas.

Äro både ordföranden och vice ordföranden hindrade att vid något stadsfullmägtiges sammanträde närvara, välja de, som tillstädes äro, en annan ordförande för tillfället.

Fullmägtige antaga ock en sekreterare, hvars åligganden bestämmas i den instruktion, som de kunna finna skäligt för honom utfärda.

§ 19.

Stadsfullmägtige, för hvilka tjenstgöringsåret börjar den 1 april, sammanträda å första helgfria dag i februari, april, juni, oktober och december samt deremellan så ofta ordföranden finner sådant af nöden. Kallelse till sammanträde bör ock utfärdas, då tio eller flere af fullmägtige med uppgift om anledningen skriftligen derom anhålla.

§ 33.

Stadsfullmägtige utse bland sig högst tio personer att jemte ordföranden och vice ordföranden hos fullmägtige utgöra ett särskildt utskott, som har att med sin uppmärksamhet följa förvaltningen af stadens angelägenheter i alla rigtningar; till fullmägtige göra framställningar och förslag, som i ett eller annat hänseende häraf kunna föranledas; till föredragning bereda alla de ärenden för öfrigt, i hvilka fullmägtige skola utlåtanden eller beslut meddela, samt å stadsfullmägtiges vägnar företrädesvis öfvervaka verkställigheten af fullmägtiges beslut. Detta beredningsutskott eger att ifrån de under stadsfullmägtige lydande nämnder, afdelningar eller tjenstemän infordra de yttranden och upplysningar, som för ärendenas utredande äro af nöden, äfvensom att hos öfverståthållareembetet omedelbart göra framställning om upplysningars infordrande från embetsmyndigheter, på sätt för stadsfullmägtige i § 28 medgifvet är.

Öfverståthållaren är obetaget att beredningsutskottets sammanträden öfvervara samt att i öfverläggningarna, men ej i besluten deltaga.

Den hos stadsfullmägtige anstälde sekreterare tjenstgör ock i sådan egenskap hos beredningsutskottet.

Om remiss till lagutskottet anhålles.

Stockholm den 20 januari 1898.

Magnus Höjer. *A. Hedin.* *Fridtjuf Berg.*

David Bergström. *Curt Wallis.* *Karl Staaff.*

N:o 8.

Af herr **C. Johansson** i Aflösa, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag angående statens öfvertagande af utbildning utaf lärare vid småskolor.*

Ehuru både regering och Riksdag, allt sedan tillkomsten af kongl. förordningen angående folkundervisningen i riket, städse vinnlagt sig om bildningens höjande hos samhällets lägre befolkningsklasser, så synes mig likväl, hvad folkundervisningen angår, i ett afseende en verklig brist vara rådande. Ty under det staten med berömvärd omsorg upprättat läroanstalter för utbildande af lärare och lärarinnor i folkskolan, har i det fallet för småskolan ingenting gjorts. Genom detta inkonseqventa, allt hittills fortsatta tillvägagående har man, enligt mitt förmenande, på nu antydda området ej i så hög grad, som önskligt varit, främjat folkundervisningen. Detta är ett missförhållande, som efter min uppfattning, så fort ske kan, bör undanrödjas.

Af samma vigt och betydelse som det är, att staten upprättat seminarier för utbildning af lärare i folkskolan, anser jag det likaledes vara, att från statens sida dylika åtgärder vidtagas jemväl i afseende på småskolans lärarepersonal. Ty fördelen af att denna corps på ett likartadt sätt öfver hela riket genom statens försorg blefve danad för sin betydelsefulla lifsgerning, tror jag ej vore ringa.

Men sådana äro ej förhållandena för närvarande i vårt land. Att döma af undervisningstidens längd fordrar man på skilda orter helt olika kunskapsmått af småskolans lärare, oaktadt dessa öfverallt hafva samma arbete att utföra. I de i riket befintliga landstingsseminarierna för utbildande af lärare i småskolan är lärotiden mycket olika tilltagen. Detta förhållande synes mig tala för, att dylika bildningsanstalter borde

upprättas af staten, då tiden för dessa lärares kurser kunde blifva i mera vidsträckt mån pröfvad, och lika bestämmelser stadgade för hela landet.

Det förefaller mig, som skulle statens skyldighet i afseende på utbildningen af både folkskolans och småskolans lärare vara alldeles enahanda. Men som det nu är, blir småskolan mer än styfmoderligt behandlad. Folkskolan får allt, småskolan intet! I ett folkskolelärareseminarium kan en lärjunge i lyckligaste fall för hvarje år under sin fyraåriga studietid af statsmedel erhålla ända till 100 kronor i premier, i ett privat seminarium för småskolan får en elev vanligen betala betydligt öfver detta belopp endast för den meddelade undervisningen.

I öfverensstämmelse härmed skulle man ju kunna tänka sig, att staten ej befattar sig med småskolans verksamhet, men så är lyckligtvis ej förhållandet, ty staten bidrager ej allenast till småskolelärarnes lön, utan gifver dem äfven pension och kontrollerar deras verksamhet alldeles på samma sätt, som det sker med folkskolans lärare. När nu så är, synes mig staten jemväl hafva skyldighet att med afseende på lärarnes utbildning för sitt kall bereda samma förmåner åt alla, vare sig de ha för afsigt att träda i folkskolans eller småskolans tjenst.

Med anledning häraf, samt då genomförandet af en reform i den af mig nu påpekade rigtningen är af så vidlyftig beskaffenhet, att jag ej kan framställa något fullständigt förslag derutinnan, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående statens öfvertagande af lärarnes utbildning för småskolan samt sedan till Riksdagen inkomma med förslag derom.

Stockholm den 19 januari 1898.

Carl Johansson,
Aflösa.

N:o 9.

Af herr **O. Anderson** i Hasselbol, *om ändring af lagen angående byggnad och underhåll af kyrka m. m.*

Lagen rörande byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörer samt prestgård och tingshus hade genomgått många meningsbrytningar, då 1885 års Riksdag tog ett steg i rätt rigtning. Men antagligen var det ingen, som då trodde att frågan var löst, utan blott en station på den rätta vägen. 1888 års Riksdags lagutskott i sitt utlåtande n:o 26 bestyrker rigtigheten af denna uppfattning, då det i motiveringen för sitt afslagsyrkande anför, att skäl kunna åberopas för en ytterligare utjemning af den kommunala byggnadsskyldigheten, och att, derest frågan vore om en lagstiftning i ett alldeles nytt ämne, nutida förhållanden icke skulle föranleda till en sådan fördelning, som lagarne den 26 september 1884 samt den 1 maj och den 12 juni 1885 bestämma; men då man tager i betraktande, hurusom de deri af billighetshänsyn gifna bestämmelser utgöra ett icke oväsentligt steg i den rigtning, som af motionären anses vara den rätta, torde det vara att gå väl brådstörtadt till väga, om en förändring, så genomgripande som den föreslagna, komme till stånd så kort tid efter antagandet af ett förslag, som dock utgjorde ett med tillfredsställelse helsadt resultat.

Sålunda erkände 1888 års lagutskott, att lagändringen var berättigad, och det enda skälet emot densamma var, att det var väl snart att redan då bifalla lagändringen i fråga. 1892, vid lagutskottets betänkande rörande undertecknads motion i frågan, vidhöll utskottet samma skäl för afslag. 1896 motionerade undertecknad med ganska godt hopp att såväl lagutskottet som Första Kammaren skulle anse tiden vara inne för de allmänt efterlängtade och rättvisa lagändringarna,

och på lagutskottet blef motionären icke besviken, men väl på Första Kammaren, som äfven då afslog motionerna, fastän andra beskattningsföremål än fastighet ha vuxit till så stor betydelse, att den gent emot fastighetsbevillningen ställer sig som 2 till 3, och som det icke med fog kan påstås eller bevisas, att fastighetsinnehafvaren har större behof eller fördelar i anordningar, som främja en kommuns religiösa intressen än andra skattskyldige, och fastän det är en allmänt erkänd rättsgrund på beskattningens område, att lika rättigheter böra hafva lika skyldigheter i mån af skatteförmåga, så ansåg likväl Första Kammaren, att den skriande orättvisan skulle fortfara, att två femtedelar af de skattskyldige skola betala en fjerdedel mot öfriga tre femtedelar i byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörer samt prestgård m. m.

Det enda och vanliga skälet för afslag är, att öfriga beskattningsföremål än fastighet äro mera rörliga. Men det är allmänt kändt, att vissa skatteobjekt såväl inom fastighetsbeskattningen som andra beskattningsföremål äro rörliga, så att det skälet torde vara utan betydelse; men om det befinnes mera rörlighet inom andra beskattningsföremål än fastighet, så lemnar bevillningsförordningen full ersättning derför, i det att den mindre inkomsten har bevillningsafdrag, och jordbruksfastigheten är åsatt högre bevillning, oaktadt intet annat beskattningsföremål är så beroende af väderleksförhållande och mångskiftande orsaker till felslagna förhoppningar och derigenom mindre förmåga till skatternas betalande, än de privilegierade skattskyldige. Dertill kommer, att vid byggnad eller större reparationer å såväl kyrka som prestgård är vanligt att taga amorteringslån på 10, 20 och 30 år och derigenom förmedla de större utgifterna för i frågavarande byggnadskostnader.

Med hänvisning till anförda skäl i motionen n:o 83 vid 1896 års riksdag samt med stöd af det anförda får jag vördsamt föreslå,

att, med ändring af hvad i lagen af den 12 juni 1885 stadgadt är i byggningabalkens 26 kap., Riksdagen ville för sin del antaga följande lag angående förevarande byggnads- och underhållsskyldighet:

Kyrka med klockstapel, kyrkomur och annat som till kyrka hörer, så ock sockenstuga, skola, der icke annorlunda är särskildt förordnadt, uppehållas och byggas på deras kostnad, hvilka inom församlingen erlägga kommunalutskylder efter åsatt fyrktal; dock

vare de, hvilka ega åtnjuta de genom presterskapets privilegier förunnade förmåner, ej skyldige att i denna kostnad deltaga i vidsträcktare mån, än som med samma privilegier må vara förenligt.

Om remiss till lagutskottet anhålles.

Stockholm den 20 januari 1898.

O. Anderson.

N:o 10.

Af herr **O. Anderson** i Hasselbol, *om ändring af lagen angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård.*

Lagen rörande byggnad och underhåll af skolhus med hvad dertill hörer har kommit till full rättvisa och belåtenhet, men icke så med kyrka och prestgård m. m. Ett steg i rätt rigtning blef taget år 1885, men då rättvisa skall skipas, så bör det ske till fullo och icke till en fjerdedel.

En församlings religiösa intresse är eller bör vara lika för alla, och derför är större skäl att byggnadsskyldigheten för dess befrämjande blifver lika för alla efter skatteförmåga än för skolhusbyggnader, der endast de som hafva barn i skolåldern ha direkt nytta af dem. Det oaktadt har ingen klagan försports öfver lagen om full likställighet i dessa dryga kostnader, men deremot förspörjes

mycket missnöje deröfver, att en lag som är bevisad och erkänd vara orättvis skall år efter år få vänta på sin lösning.

Uti särskild motion har undertecknad föreslagit ändring i lagen angående skyldighet att bygga och underhålla kyrka med hvad dertill hörer, och på grund af samma skäl, till hvilka jag vördsamt hänvisar, vågar jag föreslå ändring i lagens bestämmelser angående enahanda skyldighet rörande prestgård.

Med stöd af hvad sålunda blifvit anfördt får jag vördsamt hemställa,

att, med ändring af hvad i lagen af den 1 maj 1885 stadgadt är i byggningabalkens 26 kap. rörande byggnad och underhåll af prestgård, Riksdagen ville för sin del antaga följande lag:

Der enligt 26 kap. 2 § byggningabalken eller särskilda författningar det åligger socknemän att på sin bekostnad bygga eller bättra husen å prestgård, skola i sådan kostnad alla de, hvilka inom församlingen erlägga kommunalutskylder, deltaga lika efter åsatt fyrktal; dock vare de, hvilka ega åtnjuta de genom presterskapets privilegier förunnade förmåner, skyldige att i den kostnad deltaga endast i den mån de ej äro derifrån enligt samma privilegier befriade.

Om remiss till lagutskottet anhålles.

Stockholm den 20 januari 1898.

O. Anderson.

N:o 11.

Af herr **J. E. Centerwall**, *angående förhöjd aflöning till stationskarlar vid statens jernvägar.*

Med åberopande af de grunder, som framställas i herr F. W. H. Pegelows förlidet år i Andra Kammaren väckta motion n:o 148, i följd af hvilken samma kammare för sin del bestämde årliga aflöningsbeloppet för stationskarlar vid statens jernvägar till 780 kronor, ehuru detta belopp vid gemensam votering nedsattes till 660 kronor, dock endast med tre rösters majoritet, liksom ock med stöd af den motivering, som förekommer i Kongl. Maj:ts proposition till innevarande Riksdag angående statsverkets tillstånd och behof, sjette hufvudtiteln sid. 36 och följande, får undertecknad vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville medgifva, att, med ändring af bestämmelsen i nu gällande aflöningsreglemente för tjenstemän och betjente vid statens jernvägar om högsta arfvode för stationskarlar, arfvode inom 12:te löneklassen med årligt belopp af sju hundra åttio kronor må kunna tilldelas stationskarl.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 20 januari 1898.

Julius Centerwall.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1898.

N:o 12.

Af herr **T. Zetterstrand**, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till lag angående upphäfvande af fideikommiss med afseende på fast och lös egendom m. m.*

Under de sistförflutna femton åren har frågan om upphäfvande af fideikommisstiftelser åtta gånger behandlats af kamrarne, utan att desamma kunnat enas om något beslut, syftande på ändring i de bestående förhållandena.

Oafsedt att de ofta återkommande yrkandena i ämnet ådagalägga ett lifligt intresse för frågans lösning, så torde man med fullt fog kunna påstå, att den allmänna opinionen, äfven inom för öfrigt mycket konservativa kretsar, på senare tiden allt mera enats om önskvärdheten af fideikommissinstitutionens snara afskaffande.

Då frågan på denna grund efter ett fyraårigt hvilostånd å nyo väckes på tal, må det tillåtas mig att i förstone söka bemöta de skäl, som vid ärendets sista behandling anfördes mot ett bifall till den påyrkade reformen.

Det sades bland annat, att fideikommissen vore »bland de bäst skötta egendomarne» och att de vore »bättre skötta, än de små hemmansegarnes jord i allmänhet kunde skötas».

Beträffande detta påstående vill jag visst icke förneka de faktiska förhållanden, att ett stort antal fideikommissegendomar äro väl häfdade,

att bland dem äfven finnas flera, som skötas på ett mönstergildt sätt, samt att fideikommissen, såsom merendels belägna i våra bördigare landsdelar och omfattande stora jordarealer, hafva goda förutsättningar att gifva större afkastningar än sådana mindre hemmansdelar, hvilkas egare icke mägta att draga fördel af nutidens många arbetsbesparande maskiner och öfriga hjelpmedel.

Men häraf får man ingalunda draga de slutsatser, att fideikommissen *i allmänhet* skulle skötas så synnerligen väl, eller att, under i öfrigt lika förhållanden, en fideikommissinnehafvare finge antagas sköta sin jord bättre än den, som vore egare till jorden.

Tvärtom visar just erfarenheten, att en mängd fideikommisser högeligen vanskötas och att åtskilliga sådana snart sagdt ligga i lägervall, ofta nog såsom en följd af fideikommissbrefvens otidsenliga bestämmelser, hvilket med skärpa och sakkunskap framhålles i Rikets Ständers skrifvelse af den 27 mars 1810, till hvilken skrifvelse, senast intagen i 1894 års lagutskottsutlåtande n:o 41 sidd. 8 och 9, jag vördsamt tillåter mig att hänvisa.

Det har vidare påståtts, att för dem, som vilja köpa jord, finnas tillräckligt många andra jordbrukslägenheter att förvärfva, hvadan fideikommissinstitutionens upphäfvande med afseende å de mindre bemedlade icke kan medföra någon verkan.

Hvad detta påstående angår, så må det villigt erkännas, att den befintliga tillgången på jord inom landet är så stor, att man icke kan, såsom äfven skett, påstå, att en styckning af fideikommissen skulle vara nödvändig för att skaffa jordbruk åt de mindre bemedlade, men å andra sidan lärer det icke kunna förnekas, att vissa fideikommissegendomar hafva sådan belägenhet och så beskaffade egofigurer, att afsöndringar från eller styckningar af desamma skulle lända till fördel ej allenast för landets kultivering, utan äfven för sjelfva fideikommissens skötsel; och då man numera temligen allmänt hyser de åsigter, att man i möjligaste mått bör främja en sund jordstyckning och derjemte motverka bildandet af stora fastighetskomplex, skulle det väl förefalla besynnerligt, om man samtidigt kunde finna det ur statsekonomisk synpunkt lämpligt att bibehålla ett rättsinstitut, som åsyftar att hindra jordstyckning och till all tid sammanhålla redan befintliga fastighetskomplex.

Ytterligare har framhållits, att åtminstone några af våra gamla historiska familjer ännu kunna befinna sig i välstånd, tack vare innehafvandet af fideikommiss; att den, som eger ett fideikommiss, genom insättningar i någon lifränte- och kapitalförsäkringsanstalt kan betrygga sina yngre barns framtid, samt att man ej för mycket bör fästa sig vid den omständigheten, att i en familj det ena barnet blir rikare än det andra, helst som personer i allmänhet ega laglig rätt att, äfven om bröstarfvingar finnas, förordna om sin förmögenhet.

Häremot vill jag inlägga min bestämda protest, ty ehuruväl innehafvandet af fideikommiss ostridigt bereder vissa medlemmar af vår aristokrati större lätthet än eljest att nå en mera framskjuten social och politisk betydelse, måste man dock betänka, att dylik fördel endast tillkommer enstaka medlemmar af familjerna och ofta vinnes på bekostnad af syskon, som i många fall skulle varit bättre skickade att gagna sitt land och uppehålla familjens traditioner; att medvetandet om en framdeles erhållande förmögenhet ofta har ett demoraliserande inflytande; att fideikommissbestämmelserna i stället för att verka sammanhållande ofta alstra tvister och bitterhet inom slägterna; att, om en fideikommissinnehafvare vill genom kapitalbildning sörja för sina från fideikommisset uteslutna barn, detta kan menligt inverka på egendomens skötsel, samt att, om fadern ej hinner betrygga dessa barns framtida utkomst, de vid hans frånfälle kunna komma i den föga afundsvärda belägenhet att antingen nödgas afbryta påbörjade studier, försaka tidigare lefnadsvanor och vid sjukdomsfall råka i nöd eller ock för studiernas fortsättande eller erhållande af nödtorftigt uppehälle blifva beroende af den nye fideikommissariens godtycke.

Då nu härtill kommer, att det svenska folket med stolthet kan åberopa, att redan i den gråa forntiden hvarje bröstarfvinges arfsrätt var genom lag fastslagen, att i midten af detta sekel qvinna tillerkändes lika arfsrätt mot man, samt att åtminstone laglotten ej kan utan giltiga grunder afhändas någon, kan det icke annat än i högsta grad kränka rättsmedvetandet, att inom ett fåtal svenska familjer dessa rättsgrundsatser förmedelst fideikommissinstitutionen blifvit fullständigt åsidosatta.

Desslikes har med stor skärpa betonats, att redan bestående fideikommissstiftelser ej kunde ändras, enär man derigenom skulle

afvika från den allmänna rättsgrundsats, att civillagstiftning ej får medföra retroaktiv verkan.

Ett strängt fasthållande vid en dylik uppfattning skulle ju uppenbart leda derhän, att under det arfs- och testamentslagar, ja, sjelfva grundlagarne liksom allt annat mensklig äro underkastade förändring, så skulle enskilda personers bestämmelser, om än aldrig så afvita, blott de meddelats före år 1810 samt upptecknats i något slags fideikommissbref, blifva för evig tid beståndande.

Frånsedt det förnuftsvidriga derutinnan, måste man väl medgifva, att det icke är så helt beställt med påståendet om den åsyftade reformens retroaktiva verkan, ty ingen afser väl att i någon mån rubba nuvarande fideikommissinnehafvares rätt, likasom det väl torde vara gifvet, att man för att mildra öfvergången till de nya förhållandena skall låta lagen träda i kraft först efter de närmaste fideikommissariernas frånfälle, under hvilka förhållanden någon fruktan för rättskränkning ej bör lägga hinder i vägen för att göra rikets arfslagar i framtiden allmänneligen gällande.

Slutligen har man uttalat den farhåga, att konseqvensen af fideikommissens upphäfvande skulle blifva ett upphäfvande jemväl af sådana förordnanden, som blifvit gjorda till förmån för allehanda inrättningar, såsom kyrkor, fattigvård m. m., ja, att sjelfva den kungliga familjens arfsrätt skulle sättas på spel.

Att bemöta dylika hugskott af en uppjagad fantasi torde dock vara öfverflödigt, ty en hvar lärer nog utan allt för vidlyftig eftertanke observera *dels* skilnaden mellan att frånhända bestående institutioner dem tillerkända förmåner samt att lagstifta om enskilda, ännu ofödda individers arfsförhållanden *och dels* den omständigheten, att medan laga förbud redan finnes mot nya fideikommiss' instiftande, lägger lagen ej något hinder i vägen för donationer till allmännyttiga ändamål, hvilka donationer helt säkert komma att allt framgent snarare uppmuntras än stäfjas, i den mån de ej komma i strid mot statens välförstådda intressen.

Efter denna lilla polemik må det tillåtas mig korteligen yrka, att då fideikommissinstitutionen snararе motverkar än främjar landets kultivering, medför en mängd påtagliga missförhållanden samt står i uppenbar strid mot nutida rättsmedvetandet, Riksdagen måtte i den form, som kan finnas lämpligt, uttala sig för afskaffande af allt hvad fideikommiss heter, på land och i stad, i fast eller lös egendom; och får jag i sådant afseende hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lag, hvarigenom de i riket bestående familjefideikommisstiftelser i fast och lös egendom på land och i stad upphäfvas, äfvensom förslag till sådana lagbestämmelser, som för ordnande af rättsförhållandena vid sista innehafvarnes död må erfordras.

Stockholm den 21 januari 1898.

T. Zetterstrand.

N:o 13.

Af herr **P. Pehrsson** i Åkarp, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till viss ändring af förordningen om inteckning i fast egendom.*

Med den utveckling, samfärdseln i vårt land år för år tager, följer i spåren en ökad verksamhet i industri, handel och annan näring på landsbygden. Sålunda uppstår vid nästan hvarje jernvägsstation på landet något slags dylik rörelse och vid många sådana finnes numera rätt betydliga samhällen.

Att särskildt på sådana platser och i deras närhet ett behof af jord till utrymme för byggnadstomter och andra ändamål gör sig gällande, ligger i öppen dag. Industriella anläggningar och annan näringsverksamhet drager alltid till sig ett större antal handtverkare och arbetare, och äfven privatpersoner slå med benägenhet ned sina bopålar vid en jernvägsstation. Så snart en arbetare å platsen vunnit stadigvarande sysselsättning, framträder också i allmänhet hos honom en sträfvan att förvärfva sig ett eget hem. Lämpliga jordområden finnas också i de flesta fall att tillgå, enär angränsande jordegare vanligen finna fördel vid att för sådana ändamål afsöndra delar af sina egor, och lagen af den 27 juni 1896 om jordafsöndring etc. har ju öppnat möjlighet för en fri och för lokala förhållanden lämplig jordstyckning.

Om nu nyssnämnde lag i de delar, den innehåller nya bestämmelser, tillkommit i akt och mening att underlätta jordförsäljning i mindre lotter och på samma gång betrygga köparen deraf en orubbad

egande- och besittningsrätt eller med andra ord att befordra »egnahems-saken», så torde ännu ett steg i lagstiftningsväg böra tagas, innan fältet i denna del kan anses röjdt.

När ett hemman eller en lägenhet, hvarifrån jord afyttras, besväras af inteckning, föreligga i närvarande stund endera allt för stora svårigheter för eller ock alls ingen möjlighet att få detta besvär den frånsålda delen aflyftadt. Vanligen är enda utvägen, att säljaren uppsäger och inbetalar hela stamegendomens intecknade skuld, men en sådan transaktion öfverstiger i de flesta fall en jordegares förmåga. Endast i undantagsfall kan påräknas, att en inteckningshafvare af god vilja är benägen att lossa sin säkerhet från en viss del utaf panten. Visserligen kan, såsom ofta praktiseras, en säljare till köparens garanti låta någon del af köpeskillingen tills vidare stå obetald, men detta hvarken uppväger eller skyddar för de olägenheter och den risk, som köparen ändå har i utsigt; ty för det första ligger alltid de befintliga inteckningarne såsom hinder, då en köpare sjelf vid behof vill erbjuda sin fastighet såsom säkerhet för penninglån, och för det andra kan i vidrigaste fall den inköpta jordandelen med derå sedermera uppförda byggnader m. m. komma att exekutivt försäljas för gäldandet af stamjordens intecknade skuld.

Tydligt är, att den förstnämnda olägenheten gör sig oftast gällande, i synnerhet för handtverkare och arbetare med mindre medel. En sådan person har t. ex. köpt en jordtomt i ändamål att för sin sparade penning bygga sig ett hem. Han har till tomtens inlösen och möjligen något derutöfver för en del af byggnadsmaterialierna, men dristar i öfrigt på att mot sin realsäkerhet i hus och jord kunna få ett penninglån. Stamjordens inteckningar göra emellertid denna säkerhet alldeles värdelös och personen i fråga är försatt i ett oberäknadt trångmål, som ofta leder till ekonomisk ruin.

Som nu på många platser ingen gravationsfri jord finnes till salu, återstår att inköpa intecknad sådan; och med den ringa kännedom, allmänheten har om lagar och författningar, sker troligen många jordköp, utan att så synnerlig notis tages om inteckningsförhållandena. Sistnämnda omständighet har väl också varit anledningen till, att man under gångna tider icke insett vigten utaf att i god tid medelst lagfart skydda sin inköpta jordlägenhet mot inteckningar från stamhemmansegarens sida. Säkert är, att i närvarande stund finnas ett större antal små hemmansdelar och jordlägenheter, som äro intecknade för främmad skuld. En lagstiftning, hvarmedelst egare af frånstyckad hemmansdel eller afsöndrad jordlägenhet beredes möjlighet att på ett enkelt och

billigt sätt frigöra sin egendom från sådan intecknad gäld, torde således vara af behofvet påkallad.

Att sådan frigörelse icke kan ske annorlunda än med iakttagande af vederbörande intressenters rätt, får ju alltid förutsättas. Sålunda får det ske i sammanhang med liqvid af någon del utaf den intecknade gälden. Men denna afbetalning borde icke sträcka sig till större omfång, än som ifrågavarande pantandelen kunde anses motsvara vid jemförelse med återstående delen af samfäldt intecknade fastigheten. Likaså torde utredningen och liqviden lämpligast böra ske inför eller genom någon myndighet, t. ex. såsom i närvarande stund liknande liqvid sker, då jord eller lägenhet exproprieras för allmänt behof enligt lagen den 14 april 1866 § 24. I frågans natur ligger, att inga andra inteckningar kunna bli föremål för slik handläggning än de, hvilka gälla som säkerhet för penninglån.

Vidkommande sakens handläggning i öfrigt, så skulle vederbörande jordegare efter erhållen lagfart vara berättigad att i ärendet söka samt skyldig att å bestämd liqviddag inbetala så stor del af en på ofvannämnda sätt befintlig intecknad skuld, som efter verkställd utredning kunde blifva hans fastighetsandel påförd, hvarefter han borde tillerkännas rätt att söka vederlag hos den, hvilken såsom verklig gäldenär för skulden svarade. Förmådde denne senare visa, att så stor del af skulden redan vore gulden, kunde liqviden inskränka sig till fastställelse af en qvittning mellan parterna. I ena eller andra fallet skulle emellertid inteckningshafvaren varda ålagd att omedelbart efter erhållen utredning och liqvid sitt fordringsbevis vid behörigt forum förete förlossning af inteckningen i afsedda fastighetsandelen.

En svårighet ligger möjligen i att få bestämdt, huru stor del af en i flera särskilda fastigheter samfäldt intecknad skuld mot en af dessa fastigheter svarar. Taxeringsvärdet, som enligt nu gällande inteckningslag vid sådan fördelning lägges till grund, torde i detta fall och under vissa förhållanden icke vara det lämpliga; ty om taxeringsvärdet å den frånsålda jordandelen jemväl omfattar derå efter köpet tillkomna byggnader eller anläggningar, således egendom, som vid pantsättningen icke funnits till eller åtminstone icke såsom pant beräknats, skulle skuldafbetalningen blifva större, än den rättvisligen borde vara. Då taxeringsvärdet å jordbruksfastighet bestämmes med hufvudsaklig hänsyn till jordens ytvidd och beskaffenhet och byggnadernas större eller mindre värde alls icke inverkar, synes mig för ifrågavarande beräkning stamegendomens ursprungliga taxeringsvärde,

med nödig hänsyn till jordens olika gradering fördeladt efter arealen, vara en rättvis grund.

Som en lagstiftning i äskadt syfte möjligen eger betydelse endast rörande egendom på landet och i öfrigt föranleder ändringar och tillägg i flera lagrum i inteckningslagen, anser jag frågan böra af Kongl. Maj:t pröfvas och utredas, hvadan jag tillåter mig föreslå,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och till Riksdagen framlägga förslag om sådan ändring i och tillägg till kongl. förordningen den 16 juni 1875 om inteckning i fast egendom, att egare af frånstyckad hemmansdel eller afsöndrad jordlägenhet beredes möjlighet att kunna frigöra sin fastighet från sådan intecknad skuld, för hvilken annan såsom gäldenär svarar.

Om remiss till lagutskottet anhålles.

Stockholm den 20 januari 1898.

Pehr Pehrsson.
Akarp.

N:o 14.

Af herr **E. A. Lindblad**, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om omarbetande af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet m. m.*

Den väglag, som 1891 års Riksdag ändtligen efter många förberedelser antog, och som sedan af regeringen den 23 oktober samma år stadfästades och offentliggjordes, torde knnna i korthet angifvas som ett *försök* att lösa vägfrågan, ett försök som ej slagit väl ut. Något annat var ej heller att vänta, då lagen såsom ett sammanjemkningsförslag knappt tillfredsställde någon; en ledamot i den komité, som utarbetade det första förslaget, vitsordade vid förra Riksdagen, att nästan ingen likhet förefinnes mellan komitéförslaget och den antagna lagen. Denna antogs också troligen för att ändtligen en gång komma ifrån en gammal tvistefråga och under uttryckligt förbehåll att framdeles i mån af erfarenhet vinna rättelser.

Lagen började tillämpas i vissa delar 1894 och skulle under år 1895 följas i sin helhet, men knappt hafva tvenne år förgått, förr än otaliga ändringsförslag hafva sett dagen och framburits för Riksdagen. Både vid 1896 och 1897 års riksdagar ställde sig lagutskottet gynsamt mot en del förslag till ändring och komplettering af lagen, men ansåg dessa i allmänhet ej nog omfattande och framhöll såsom öfver hufvud olämpligt att så snart göra ändringar, innan en uttömmande erfarenhet vid tillämpningen vunnits. Detta skäl har också Riksdagen hittills visat sig gilla under uttalande af mer eller mindre högljudda protester mot lagen; å ena sidan har otåligheten att vinna rättelser stält till lagutskottet en fråga, huru gammal lagen egentligen skall bli för att kunna ändras, å den andra har man tröstat med, att lagens alla detaljer efter verkställda nya vägdelningar skulle vinna tillämpning *öfverallt* för

att först sedan kunna med fördel ändras. Allting har dock pekat mot en *fullständig* revision, och en sådan torde snart ej kunna tillbakavisas, alldenstund erfarenhet tillräckligt hunnit bilda sig, der vägdelning blifvit genomförd; mångenstädes åter, der sådan ej blifvit bragt till slut, torde det dröja många år, innan alla klagomål blifvit slutligen afgjorda, enär det är en offentlig hemlighet, att man här och hvar klagar så länge och så ofta man kan, för att få blifva vid sina gamla vägstycken så länge som möjligt.

Helt säkert var det känslan af något dylikt, som vid debatten i fjor inom Första Kammaren kom en framskjuten man att göra sig till tolk för en ej ovanlig önskan: »Om det finge bli, som det var förut!» ... Ja — det kan ej nekas — utbytet af hela denna lagändring, hvarigenom bördan skulle delvis flyttas från landtmannens skuldror, har blifvit alltför ringa: bidragen från staten såsom alltför plottriga har ingen tackat för, likaså har andra skatteobjekters deltagande ej blifvit särskildt märkbart, ty allt detta och mera dertill har åtgått till ökade administrationskostnader, ökadt besvär. Man kan visserligen ej neka, att genom den framtvungna revisionen af orternas vägförhållanden och tack vare Konungens befallningshafvandes, som jag vill hoppas, allt fortfarande vakna blick, trots protester en del nya vägar kunnat indelas, och bland de härigenom lyckliggjorde torde finnas väglagens enda, om icke beundrare, så vänner. Dessa tiga dock tillfredsställda med att ha blifvit hjelpta, under det deras motståndare ogilla allt hvad nya vägar och väglag heter, och detta förklarar, huru som man endast förnimmer ett *allmänt missnöje.*

Hvad är då orsaken till detta? Jo, helt visst den, att lagen till sina hufvudsakliga delar, enligt mitt förmenande, är fullkomligt opraktisk. Om en annan börda, t. ex. fattigvårdstungan, för närvarande drabbar mycket ojemnt inom landet på så vis, att bidragen dertill inom olika socknar eller bland olika rotar inom samma socken kunna ställa sig mycket olika, icke vill man derför, för att utjemna beloppen, införa vida större fattigvårdsdistrikt än kommunen, med en dyrbarare och mera invecklad administration än den nuvarande — och huru skulle för öfrigt ett fattigvårdsområde gestalta sig, ifall det utsträcktes lika med t. ex. ett landstingsområde? Svaret kan nog ej blifva mer än ett. Deremot torde idén med statsbidrag till de nuvarande fattigvårdsdistrikten eller kommunerna vara *en* lösning. Liksom staten bidrager till kommunens skolutgifter, så torde staten böra bidraga eller lemna ökade bidrag för att utjemna andra bördor, som drabba ojemnt. Och hellre än att centralisera och fördyra förvaltningen, torde en utsträckt

decentralisation vara att rekommendera, hvarvid förvaltningen kan fås gratis. Härtill kommer beträffande väghållningen, att denna såsom förenad med naturaprestationer är mycket känslig för afståndsförhållanden med mera, hvarigenom en utjemning inom stora distrikt blir vida vanskligare än inom smärre: »summum jus, summa injuria!» Största rätt kan medföra största orätt.

Liksom fattigvården är bunden vid kommunen, så bör också väghållet vara ett kommunalt onus. Det är nog sant, att kommunerna härigenom kunna drabbas mycket olika, men som regel torde kunna antagas, att en kommun, som inom sitt område har många allmänna vägar, vunnit större lättnad för samfärdseln än en med färre sådana, men som deremot naturligen alltid har längre och kostsammare utfartsvägar att underhålla och således indirekt drabbas af en annan vägbörda.

En jämförelse mellan 1862 års kommunallagar och 1891 års väglag åskådliggör bäst, hvilken metod har företräde. De förra göra socknarne till förvaltningsområden för såväl skola som kyrka och fattigvård, men medgifva beträffande sistnämnda börda en ganska stor frihet, dels att införa mindre underafdelningar (fattigvårdsrotar), dels att välja det sätt, som på olika orter kan finnas lämpligast: fattiggårdar, fattighus med eller utan gemensam utspisning samt utackordering eller understöd i kontanter eller in natura. Väglagen åter utgår från större distrikt, »för att vinna jemnhet», och medger blott *ett enda sätt* för väghållet: indelning på jordbruksfastigheten ... under så vidt skilda förhållanden som exempelvis i Skåne och Norrland. Kan man då begära, att lagen skall blifva många decennier gammal?

Af hittills gjorda ändringsförslag peka rätt många hän mot »kommunen»: kommunalnämnd skall upprätta vägfyrktalslängd, hvilken skulle underkastas samma granskning som den kommunala; kommunalnämnd skall debitera och uppbära vägmedlen och redovisa till vägstyrelsen; kommunalnämnd får redan nu esomoftast vägstyrelsens uppdrag att tillhandahålla väghållarne statsbidraget. Med allt detta visas, att kommunalnämnden fungerar vida lättare än vägstyrelsen.

En vägdelningsförrättare, som varit i tillfälle att följa vägdelningarne inom ett helt län, har kommit till den öfvertygelsen, att naturaunderhållet bör följa *socken*indelningen; först i så fall vinnes något så när garanti, att förskjutningarne ej bli alltför betungande. Kan denna regel följas, undvikes också en olägenhet, som vid fjorårets riksdag belystes af en ledamot af Andra Kammaren: en skärgårdskommun, som ej har någon indelad väg, nödgas hålla väg på fastlandet. Många andra ökommuner ha fått sina forna indelade sockenvägar förklarade

som enskilda och hafva sitt egentliga väghåll inom fastlandskommuner, miltals från hemmet.

Om man vid indelningen i väghållningsdistrikt haft klarhet om vägdelningens verkan, så hade helt visst distrikten från början blifvit smärre. För att endast anföra exempel från Södermanland, som äro motionären bekanta, må nämnas: inom Daga distrikt, som blott består af 6 kommuner, var fråga väckt att afskilja den största kommunen såsom eget distrikt (ett stationssamhälle skulle nämligen medföra större tillflöde till vägkassan der, än som var fallet inom de öfriga socknarne). Dessa opponerade sig häremot; — *efter vägdelningen* få dessa fem hjelpa den sjette kommunen med en del af dess vägar.

Samma förhållande egde rum inom Oppunda distrikt, der Vingåkers kommun ville blifva eget distrikt; vid vägdelningen befanns denna kommun hafva så mycket vägar, att en extra indelning gjordes på en del af dem, och erhölls extra betalning derför. Åtgärden vidtogs för att undvika, att skjutningen af vägstycken in i Vingåker skulle medföra afstånd af ända till 3 mil till väglotterna. Hade de öfriga socknarne gått in på att bilda 2 eller flere distrikt, hade de undgått dylika åtgärder på sidan om lagen, och ingen hade ansett sig bli lidande derpå.

Dessa exempel kunna säkerligen mångfaldigas. Deraf vill det framgå, att väghållningen i och för sig sjelf ej är så tryckande, eller åtminstone att känslan af ojemnhet och orättvisa ej är så förnimbar, förr än möjligen en uppskattning går fram och räknar med siffror i stället för att väghållaren räknar med afstånd och vägsträckor. Och hvad dessa »siffror» aldrig kunna visa, det är, att en väghållare hellre kan grusa dubbelt så lång vägsträcka, om han får hållas i närheten af sitt hem, än om han blir skuffad undan långt bort i en annan kommun. Uppskattningen då vägdelning pågår — i och för sig en vansklig sak — blir helt naturligt ändå mindre tillförlitlig, då densamma blott är baserad på väglottens afstånd från grusgrop, under det att i verkligheten det också blir fråga om en annan punkts belägenhet, nemligen väghållarens hemvist i förhållande till de 2 andra punkterna. Detta såsom obekant kan vägdelningsförrättaren ej taga hänsyn till. Det skall också visa sig, att den kostnad, vägdelningen upptager för all väg i distriktet, i de flesta fall vida understiger den kostnad, som den särskilda nämnden vid sin uppskattning kommer till. Och dock ligger den förra till grund för en vägdelning, som är tillkommen för att »utjemna orättvisor».

Också har troligen vid alla vägdelningar gjorts anmärkning öfver

»graderingen», fastän dessa anmärkningar fått sjelfmant eller hos myndigheterna förfalla, dels af skäl att en ny uppskattning blefve för dyr, dels också inför svårigheten att åstadkomma någon bättre.

Undersöker man vidare, hvilka som deltaga i vägunderhållet, så frågar man sig än mera, om detta är rättvist. Som exempel må anföras: En lägenhetsegare med 500 kronors stuga och 300 kronors uthus, hvilken kan vara understödstagare, får betala. En handtverkare med 1500—2000 kronors lägenhet men utan beskattningsbar inkomst får betala lika mycket som ett mejeri med samma taxeringsvärde, som dessutom har maskiner för tusentals kronor och en inkomst af 950 kronor. Om en person har kapital, som ger 1000 kronor i ränta, så deltager han, men om han sätter in sitt kapital och betingar sig en lifränta, så slipper han; en apotekare på landet får betala för sin inkomst, men en läkare, som verkligen nödgas anlita vägarne för sitt yrke, slipper; ett afdelningskontor af en bank får betala, men en jernvägsstation slipper ifrån, och dock brukar en sådan just ej orsaka den minsta slitningen på en väg; detsamma torde delvis vara förhållandet med »inkomst af skeppsrederi och sjöfart»; en slagtare med 1,000 kronors inkomst får betala, men en bruksdisponent med 10,000 kronors lön slipper undan. Vore det ej bättre att hitta på ett sätt, der, om man också ej undginge att »sila mygg», man dock slapp att »svälja kameler»?

För att nu särskildt återkomma till frågan om inkomst af »kanal, jernväg och annan farväg», tillåter sig motionären närmare skärskåda de skäl vägkomitén sid. 123 anfört. Komitén »finner det mindre lämpligt, att den ena kommunikationsleden bidroge till underhåll af den andra.» Detta vore fullt rigtigt, om jernvägarne betjenade allmänheten *utan ersättning*, om de vore endast en allmän förmån och ej en affär. Sant är, att de långväga transporterna å landsväg minskats genom jernvägarna, men dessa hafva i sin tur framkallat en stegring af omsättningen och särskildt en partiel slitning af vägarne, som rättats torde utjemnas, då vägkassor bildas, derigenom att just de stationer, som orsaka den största freqvensen, också lemna sin motsvarande afgift till vägunderhållet. Den indirekta nyttan af jernvägarne är onekligen stor för *samhället*, men särskildt för vägunderhållet är den problematisk. Och bäst torde vara att anse »affär som affär» och som sådan skyldig att bidraga i likhet med andra affärer till allmänna onera. Att landsting och kommuner lemnat bidrag för att få vissa jernvägar till stånd, ändrar icke uppfattningen; i värsta fall få dessa kommuner då ytterligare ge med en hand och taga med den andra.

Beträffande kanalanläggningar torde kunna sägas detsamma som

om jernvägarne, och hvad angår »skeppsrederier och sjöfart», träffas nog ej många af vägskatten, då rederierna mestadels torde höra hemma i städerna.

Slutligen statsbidraget. Lagutskottet vid 1897 års riksdag har gillat förslag, att statsbidrag borde utgå för *alla* allmänna vägar, äfven dem som underhållas på entreprenad af vägkassans medel. Men man kan fråga sig, hvarför icke bidrag likaledes erhållas för alla *broar*, äfven dem, som underhålles af vägkassan, nemligen de *större*. Likaså för färjor och slutligen för vinterunderhållet. I rena jordbruksdistrikt, der vägkassan ej växer af sig sjelf, blir vinterunderhållet ganska betungande. Statens skyldighet är ju erkänd beträffande ny- och ombyggnad af väg, hvarför ej då bidrag till underhållet såväl vinter som sommar?

Ändtligen kommer frågan om sättet för väghållningen. I fråga om vintervägh̊llningen har man infört ett slags blandadt system af entreprenad och indelning: vissa hemman, som äro »lämpligt belägna», äro tvungna att åtaga sig mot ersättning, som *kan* bestämmas af offentlig myndighet. Då man kan fastställa en ersättning för ett så vexlande onus som snöplogning och snöskottning, så är det väl ej svårare att bestämma dylik för grusningen. Då vidare förhållandena i Norrland och andra icke-åkerbruksdistrikt samt särskildt Dalarne *visas* vara sådana, att väghållarne på sidan om lagen ena sig om att använda entreprenadsystemet, så bör väl lagen, då den ändras, inrymma en sådan möjlighet. Statsbidraget kan väl uträknas ändå och helst bestämmas efter ett medeltal mellan olika värderingar, deribland entreprenadsumman torde bli den icke minst tillförlitliga.

För att nu komma till positiva förslag, föreslås: kommunen blir väghållningsdistrikt. Måhända kan härigenom lättare uppnås enighet, hvilka vägar som böra vara allmänna, och ej som t. ex. nu har händt, att väg till qvarn indelas, men till expeditionshafvande pastor (gammal sockenväg) lemnas såsom enskild. Två eller flere socknar, som gränsa till hvarandra och hafva lifliga förbindelser, kunna dock fortfarande utgöra ett distrikt. Konungens befallningshafvande utöfvar, såsom hittills, den väsendtliga tillsynen öfver vägarnes skötsel, som fortfarande tillkommer all jordbruksfastighet, dock med *minst 500 kronors taxeringsvärde*. Endast då ny- eller ombyggnad af väg förekommer, äfvensom vid särskild uppskattning af vägunderhållet, ombesörjer Konungens befallningshafvande, att särskilda nämnder, helst oaflönade och valda för större distrikt (härad) tillsättas, hvarvid i båda fallen kronan såsom direkt intresserad ej bör sakna ombud. Vägstyrelsens nuvarande åligganden

försvinna och dermed också onödiga kostnader och oegentligheter: att vägstyrelsens ombud får ersättning vid syner, men ej biträdande nämndemän. Efter verkställd ny vägdelning — som torde bli mindre dyrbar, enär den redan gjorda graderingen torde närma sig rättvisan mera, ju mindre distriktets storlek föranleder skjutningar, och sålunda fortfarande vara användbar — efter delningen uppskattas kostnaden för såväl sommar- som vinterunderhållet i sin helhet för kommunen. Denna uppskattning revideras hvart tionde år samt efter hvarje ny vägdelning. För sommarunderhållet bidrager staten med $\frac{1}{10}$ af kostnaden, som härvid bestämmes genom ett medeltal mellan den af vägdelningsförrättaren samt särskilda nämnden angifna summan. För vägar, som underhållas på entreprenad, fås medeltalet genom att äfven medräkna entreprenadsumman, sådan den utgår vid tiden för uppskattningen. Detta bidrag inbetalas till kommunalnämnden, som förvaltar medlen och dermed ombesörjer

1:o) ny vägdelning,

2:o) underhåll eller omläggning af större och dyrbarare broar, som vägdelningsförrättaren finner olämpligt att tilldela enskilda väghållare,

3:o) vinterväghållningen, så långt medlen förslå.

I ersättning för denna summa, som jordbruksfastigheterna sålunda afstå till socknens gemensamma nytta, medgifves rätt att för vinterväghållet i öfrigt uttaxera erforderligt belopp efter vanliga kommunala grunder. Kunde statsbidrag lemnas härtill, förslagsvis hälften af kostnaden, så skulle i flertalet kommuner troligen ej någon väsendtlig uttaxering behöfva ifrågakomma, och således all betänklighet rörande landsbygdens jemförelsevis fåtaliga beskattade löntagare försvinna, under det att jordbruksfastigheterna, som afstått från statsbidraget för sommarväghållningen, ej heller finge vidkännas några särskildt ökade kontanta bidrag. I sådana kommuner, der ett afsevärdt fyrktal finnes för »annan fastighet» eller för »inkomst», och der det sålunda blir obilligt att jordbruksfastigheterna så godt som ensamma drabbas af naturaunderhållet, äfvensom öfverallt eljes, der ett absolut flertal af väghållare efter vägtal räknadt finner sådant fördelaktigt, må äfven sommarunderhållet kunna ställas på entreprenad under offentlig myndighets öfverinseende, och utgår utdebiteringen för hvarje sålunda underhållen väg efter byggnadsfyrk d. v. s. med fullt belopp för fastighetsfyrk och $\frac{1}{4}$ deremot af inkomstfyrk. Samma debiteringsgrund följes äfven för ny- eller ombyggnad af väg (häradsvis), der som stats- och landstingsbidrag ej dertill förslå.

För kommuner, der vägunderhållet blir ovanligt betungande genom granskap till en, företrädesvis statens, jernvägsstation, stad, lastageplats, eller till följd af kostnad för färja, bro eller af andra grunder,

torde böra medgifvas Kongl. Maj:t rätt att efter tillstyrkan af Konungens befallningshafvande förhöja statsbidraget intill fjerdedel af den uppskattade eller betalade 10-åriga medeltalskostnaden för hela sommar- och vinterväghållningen inom kommunen. En undersökning skall dock visa, att sådana kommuner äro jemförelsevis få; flertalet kommer att reda sig med det ordinarie statsbidraget.

De nu föreslagna förändringarne skola helt naturligt förefalla vidtgående; men med det material, som står till buds från verkställda uppskattningar samt pågående eller afslutade vägdelningar äfvensom i nu utgående snöplogningsersättning, skall helt visst kunna framgå, att vägfrågan mycket väl kan ordnas på detta sätt. Hufvudprincipen är att göra väghållningen så enkel som den verkligen kan vara, minska förvaltningskostnader och bestyr, anslå det nu utgående statsbidraget till vinterväghållningen och fordra statsbidrag till resten deraf, möjliggöra entreprenadsystemet på de grunder för underhållskostnaden, som vägkomitén förordat och som gälla för många andra besvär, hvilka fordom ålegat enbart den i mantal satta jorden, och slutligen — det icke minst vigtiga — att vinna garanti för att få naturaunderhållet så lämpligt placeradt som möjligt.

Den nuvarande väglagen kan sedan sägas ha fyllt sin mission: den har visat, att man kan inveckla, göra för mycket af vägunderhållet, den har skaffat ett tillförlitligare material att grunda ytterligare beräkningar på, och slutligen har den bildat en lämplig öfvergångsform, då nya skatteobjekter skola anlitas. Vägkomitén yttrar sid. 115:

»Enligt komiterades uppfattning äro de allmänna vägarne nyttiga och behöfliga för samhällets alla medlemmar, vare sig de begagna vägarne direkt eller endast indirekt af desamma draga fördel; och om så är, borde hvarje medborgare, i mån af sin förmåga i förhållande till öfriges, bidraga till de allmänna vägarnes byggande och underhåll. Den omständigheten, att ett beskattningsföremål enligt bestående lag, till följd af förut rådande tidsförhållanden, befinnes (= f. n. är?) pligtigt att ensamt bestrida detta besvär, bör icke, då behof göres af förnyad lagstiftning i ämnet, verka till hinder för läggande af den grund för besvärets utgörande, som förändrade omständigheter numera påkalla såsom med rättvisa och billighet mest öfverensstämmande, dock utan förbiseende af dels beskattningsföremålens inbördes förhållande till hvarandra, såsom större säkerhet i besittning af det ena än det andra och det enas större förmåga att bära bördan än det andras, dels frågan, huruvida bördan af besväret för det deraf å en viss tid betungade beskattningsföremålet

medfört lindring å andra beskattningsområden, dels ock billigheten deraf, att en skälig öfvergångsperiod bestämmes, innan ett nytt beskattningsföremål förpligtas att underkasta sig ett onus, hvarifrån det förut varit rättsligen befriadt.»

Genom ökning af samfälligheten ville komitén utjemna detta onus; förslaget att stanna vid landstingsområdet skulle dock blott skapat ytterligare administrationskostnader och besvär, då åter ett steg längre, nemligen ett erkännande att *staten* borde deltaga i underhållet af allmänna vägarne (sidd. 113 och 116 lemna ett sådant erkännande), skulle förenklat hela frågan. Ökadt statsbidrag göres befogadt deraf, att staten nu långt mer än förr utkräfver högre skatter genom bevillningar, stämpelmedel m. m., och rättvisan torde då kräfva, att en något större del återgår till kommunerna, för att slippa pålägga nya skatter, som ju vägskatten onekligen är, hvarjemte det kan visa sig praktiskt att för utjemning mellan olika trakter kunna medgifva olika stora belopp. Det minsta man kan fordra är väl, att staten betalar förvaltningsomkostnader och uppbördsprovisioner, som bli en följd af en olämplig lag och ett invecklad debiteringssätt.

Då staten erkännes ega en väsentlig del i underhållsskyldigheten, och endast farhågan att öka kostnaderna nödvändiggör att binda naturaunderhållet vid jorden, så bör detta om möjligt lokaliseras så, att det blir så litet betungande som möjligt. Tanken på kommunen såsom gränsreglering härför är ej ny; redan 1735 yrkade ridderskapet och adeln, att ingen skulle behöfva underhålla allmänna landsvägen utom sitt härad, och på sockne- eller häradsväg utom sin socken (vägkom. sid. 18). Förslag att utkräfva bidrag till underhållskostnaden efter allmänt kommunala grunder uttalades delvis i en riksdagsskrifvelse 1866, kammarkollegium yttrade sig vilkorligt härför 1867 och förordade i så fall en utsträckning äfven till löntagare, och Kongl. Maj:t aflät till 1868 års Riksdag en proposition om vinterväghållets bekostande medels kommunalutskylder (vägkom. sidd. 23—26.)

I en motion 1890 i Andra kammaren (n:r 165) yttrades: »Jag tror ingalunda, att genom nu framstälda förslag en definitiv lösning af vägfrågan kan åstadkommas. Denna ligger antagligen i hela väghållningsbesvärets öfverflyttande på staten och kommunen, men tiden är icke mogen för en sådan reform. Hvarje väglag som nu kan fastställas är enligt min tro endast en öfvergångslag, och då anser jag fördelaktigast att låta de nya bestämmelser, som nu böra göras, inskränka sig till att på enklaste och billigaste sätt afhjälpa de mest kännbara missförhållandena.»

Det kan numera icke bestridas, att vägarnes underhållande är ett *statsändamål*, fastän detta onus af praktiska skäl fortfarande måste läggas på kommunen och jorden. Men då fordringarne på statshjelp ej gå högre än i värsta fall till ¼ af verkliga kostnaden (detta i sådana kommuner, der staten har en inbringande jernvägsstation, eller som ligga nära en plats, som bidrager med hög bevillning eller dylikt), då vidare detta statsbidrag ingår till kommunalkassan och hvad som ytterligare erfordras uttaxeras efter allmänna kommunala grunder, der jorden dessutom gör arbetet in natura, eller i andra fall efter så kallad byggnadsfyrk, så borde ej omdömet blifva, att jordbrukaren lastar af för mycket af ett onus, som förr med rätta låg enbart på jordbruket, men som samhällets nuvarande utveckling ej längre kan låta så förblifva.

Öfvertygad att väglagen måste ju förr dess hellre fullständigt omarbetas och af intresse för saken ej till freds att komma med en uteslutande negativ framställning, har jag velat bringa under debatt de förändringar, som enligt mitt förmenande skulle förenkla väghållningsbesväret. Gillas några af de nu angifna synpunkterna och förslagen, eller om Riksdagen öfver hufvud anser tiden vara inne för en fullständig revision af väglagen, vågar jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes, så snart ske kan, låta fullständigt omarbeta lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet af den 23 oktober 1891 och till Riksdagen öfverlemna sådant förslag.

Stockholm den 21 januari 1898.

Ernst Lindblad.

I motionens syfte instämma:

Knut Almqvist. *N. J. Nilsson.*

J. E. Olsson. *Aug. Pettersson,*
Österhaninge.

Bil. Litt. A.

Utdrag ur 1896 års vägdelningshandlingar för *Daga härads väghållningsdistrikt* inom Södermanlands län, utvisande de särskilda socknarnas vägtal och derpå belöpande underhållskostnad samt underhållskostnaden på i verkligheten befintliga vägar inom hvarje socken:

	Vägtal.	Underhållskostnad belöpande efter vägtal.	Underhållskostnad å befintliga vägar inom socknen.
Underhållskostnaden för alla vägarne inom distriktet är beräknad till 9,826 kronor 92 öre, som fördelats på distriktets sammanräknade 58,599 vägtal.			
Frustuna socken	13,049	2,188 29	2,667 67
Kattnäs „	3,419	573 36	387 73
Gåsinge „	11,276	1,890 96	1,644 02
Dillnäs „	2,650	444 40	447 25
Björnlunda „	15,029	2,520 33	3,046 64
Gryts „	13,176	2,209 58	1,633 61
Summa	58,599	9,826 92	9,826 92

Rätt från vägdelningshandlingarne utdraget, betygar

Nyköping den 31 december 1897.

Ex officio
Ax. W. Lodén,
Förste landtmätare.

Bil. Litt. B.

Tablå öfver de särskilda kommunernas utgifter inom *Daga härads väghållningsdistrikt*, beräknade efter 1894 års fyrktal och under antagande af statsbidrags erhållande medels $^1/_{10}$ af sommarunderhållet och $^1/_2$ af vinterunderhållet:

	1894 års fyrktal				Summa.	Vinterväghållnings-kostnad 1898.		Statsbidrag:				Summa.		Brist i vägkassan att fylla.		Uttax. pr fyrk, öre.	1 vägskatt inflyter	
	för i mantal satt jord.	för jord utan mantal.	för annan fastighet.	för öfriga beskattnings-föremål.				$^1/_2$-ten af vinterunder-hållet.		$^1/_{10}$-del af sommarunder-håll. lägst.							kr.	öre
Frustuna socken	7,685	214	3,539	12,352	23,790	538	81	269	40	266	77	536	17	2	64	—	—	—
Kattnäs »	2,013	114	37	453	2,617	131	98	65	99	38	77	104	76	27	22	1	26	17
Gåsinge »	6,742	257	455	1,721	9,175	654	72	327	36	164	40	491	76	162	96	2	183	50
Dillnäs »	1,634	409	98	249	2,390	157	29	78	64	44	72	123	36	33	93	1.5	35	85
Björnlunda »	8,904	180	718	5,241	15,043	614	19	307	09	304	66	611	75	2	44	—	—	—
Gryts »	7,813	251	463	2,003	10,530	738	60	369	30	163	36	532	66	205	94	2	210	60
Summa						2,835	59	1,417	78	982	68	2,400	46	435	13			

Utgifterna för underhåll och nybyggnad af sådana större broar, som anses böra vidmagthållas af vägkassan, äfvensom amorteringen af ny vägdelningskostnad — hvilka båda utgiftsposter äro till beloppet okända — kunna helt visst bestridas med öfverskottet å statsbidraget för sommarväghållningen. För hela distriktet utgjorde detta bidrag 1895—1897 $^1/_{10}$ af särskilda nämndens uppskattning 1894: kronor 14,486: 82 = kronor 1,448: 68 årligen. Efter verkställd ny vägdelning, som tillämpas från och med 1898, blir uppskattade kostnaden med visshet större, enär c:a 3 mil ny väg tillkommer.

Det är att märka, att enligt bil. Litt. A. Frustuna och Björnlunda inom egna kommuner hafva relativt mer sommarväg att underhålla in natura, än som belöper enligt vägtal på distriktet i sin helhet; vinterväghållet är dock jemförelsevis lindrigt. Kattnäs, Gåsinge och Gryt få deremot mindre väg inom resp. kommuner än som belöper enligt vägtal, Dillnäs ungefär lika.

Vägskatt har 1895—1898 debiterats med 3,5—2 öre för vanlig vägfyrk, 26—25 öre för icke naturapligtige eller ännu icke indelta vägfyrkar.

Stockholm den 21 januari 1898.

Ernst Lindblad.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1898.

N:o 15.

Af herr **K. G. Karlsson** i Göteborg, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till viss ändring i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.*

Då jag härmed går att väcka motion, åsyftande sådan ändring i kongl. förordningen den 31 oktober 1873, angående främmande trosbekännare och deras religionsutöfning, att det må lemnas fritt för hvarje svensk undersåte, som fylt tjuguett år, att utträda ur den svenska statskyrkan utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnar öfvergå, så ber jag att först få erinra derom, att liknande motioner redan förut upprepade gånger varit föremål för Riksdagens pröfning. Ända sedan år 1877 har denna fråga stått på dagordningen, och ej mindre än sex gånger har Andra Kammaren uttalat sig till förmån för den åsyftade reformen.

Denna fråga kan ju alltså anses vara så mångsidigt skärskådad, att några nya synpunkter näppeligen kunna framletas. Dock skall jag be att få i korthet till närmare granskning framhålla några af de hufvudsakliga invändningar, som gjorts mot ifrågavarande reform.

En sådan invändning är, att vårt folk genom bifall till en motion sådan som denna skulle löpa fara att beröfvas karakteren af att vara ett kristet folk. Sålunda yttrade en talare vid frågans behandling år 1896 i Första Kammaren bland annat: »Utskottet har sagt, att det kan inträffa, att flera, som önska utträda ur den svenska kyrkan, icke kunna finna sitt samvete tillfredsställdt af att sluta sig till något af de

bestående, af staten erkända religionssamfunden. Men, mine herrar, hvad är detta för ett samvete, är det icke ett vilsefördt, ett irrande samvete? Och för ett sådant skulle man göra eftergifter till den grad, att man skulle uppoffra samhällets karakter af att vara ett kristet samhälle!»

Häremot kan väl med fog invändas, att om man genom ett bifall till denna motion skulle uppoffra samhällets karakter af att vara ett kristet samhälle, så är väl detta ödesdigra offer redan gjordt genom medgifvandet för mosaiske trosbekännare att här i landet oinskränkt utöfva sin gudsdyrkan. Men förhållandet är nog, att svenska staten icke upphör att vara en kristlig stat derför, att inom densamma finnas smärre samfund eller enskilda, som icke äro kristna, och ej heller derigenom, att den från statskyrkan utsläpper personer, som äro mot samma kyrka fiendtligt sinnade. Det torde deremot vara med kristendomens anda fullt öfverensstämmande att taga sig till vara för utöfvande af samvetstvång. — Då den tankegång, som i öfrigt kännetecknar det gjorda citatet, är typisk för många af denna motions motståndare, ber jag få framhålla, hurusom det är just samma tankegång, som i alla tider inspirerat intoleransen. Vår grundlag säger, att »Konungen skall ingens samvete tvinga eller tvinga låta», men då en person af sin öfvertygelse är hindrad att tillhöra något af staten erkändt trossamfund, och då hon vill handla i öfverensstämmelse med sin öfvertygelse och dermed hörsamma sitt samvetes maning, då säga kyrkans män, att denna person har ett vilsefördt, ett irrande samvete, hvars röst hon bör med yttre medel förhindras att åtlyda. Är detta icke samvetstvång?

Det mest vägande skäl, motståndarne till denna reform anfört för att motivera ett afslag, har varit fruktan för att barnen till sådana föräldrar, som utginge ur statskyrkan utan att sedan förena sig med något annat trossamfund, skulle komma att vara i saknad af religiös uppfostran. Häremot ber jag att få anföra hvad lagutskottets ärade ordförande, herr Hasselrot, i detta afseende yttrade, då han i Första Kammaren vid 1896 års riksdag försvarade utskottets tillstyrkande betänkande. Herr Hasselrot sade nemligen: »Det blir med dessa barn samma förhållande som med de barn, hvilkas föräldrar tillhöra andra samfund. Det finnes nemligen i vår svenska lag bestämmelser derom, att, derest föräldrarne icke skaffa sina barn religiös undervisning, skolrådet i församlingen kan på det allmännas bekostnad föranstalta om att de erhålla sådan.»

Ännu ett skäl för afslag, som olika talare med stor säkerhet sökt göra gällande, är, att motionen icke skulle vara framkommen på grund

af ett verkligt, utan endast på grund af ett inbilladt eller framkonstrueradt behof. Då förslaget senast var underkastadt behandling i Första Kammaren, yttrade sålunda en mycket framstående talare bland annat: »Jag för min del har svårt att tro, att i religionsfrihetens namn, praktiskt sedt, en sådan förändring som den af lagutskottet förordade kräfves»; och vidare: »jag är viss om att dessa motioner basera sig icke på fakta, utan på spekulation». — En annan talare yttrade vid samma tillfälle: »Om en person omfattar en religion, hvaruti han icke kan finna någon enda liktänkande — ty funne han blott en enda liktänkande, kunde de ju slå sig tillsamman och bilda ett samfund, hvilket då kunde uppgifvas och då vore saken klar — måtte man väl få anse hans religion vara af bra besynnerlig beskaffenhet; och det vore för mycket begärdt, att staten skulle för sådana besynnerligheter etablera en helt ny lagstiftning».

Dessa båda talares resonnement hvilar i detta afseende dock sjelft icke helt och hållet på fakta, utan — för att citera den ene ärade talarens uttryck — »på spekulation». Till stöd för detta mitt påstående vill jag omnämna ett fall från det samhälle, bland hvars representanter jag har äran att räkna mig. År 1881 sammanslöt sig der ett antal personer för att, såsom det heter i de af sällskapet uppsatta stadgarne, »förbereda en på förnuftstro grundad kyrka och församling». Denna förening, som vann en ej obetydlig tillslutning af personer bosatta både inom och utom Göteborg, antog år 1884 namnet »De förnuftstroendes samfund», och det stora flertalet af dess medlemmar kände det som ett plågsamt band på sin andliga frihet att behöfva qvarstå i statskyrkan samt beklagade sig ofta öfver den skefva och tvetydiga ställning, de härigenom tvingades att intaga. Emellertid kunde ett utträde ur statskyrkan icke ega rum med mindre, än att en af staten erkänd församling bildades; och för att blifva af staten erkänd, måste denna församlings troslära kunna rubriceras som »annan kristen troslära». Derför tillsatte samfundet år 1885 en komité för uppgörandet af förslag till trosbekännelse och församlingsordning — båda sakerna nödvändiga för erhållande af statens erkännande. Sedan efter långvarigt och moget öfvervägande dessa båda handlingar blifvit färdiga, uppdrogs åt 20 personer bland samfundets af öfver ett hundratal bestående medlemmar att begära utträde ur statskyrkan samt att till Kongl. Maj:t ingå med underdånig ansökan att få bilda »Unitariska församlingen de förnuftstroendes samfund». Denna ansökan remitterades till Göteborgs domkapitel för yttrande, och domkapitlet resolverade, att den bifogade trosbekännelsen

icke var kristen; och på denna grund afslog Kongl. Maj:t den gjorda ansökan.

Jag vet icke, om dylika fall förekommit på andra orter, men hvad jag här anfört torde väl dock till fullo bevisa, att med stöd af kongl. förordningen den 31 oktober 1873 samvetstvång utöfvats.

Mången vän till den evangeliskt-lutherska kyrkan fruktar, att den större frihet, som blefve en följd af ett bifall till denna motion, skulle skada kyrkan. Jag ber att häremot få erinra, att det nog blir ett *relativt* fåtal, som skulle komma att begagna sig af en sådan rättighet till utträde. Vanans magt och de konventionella hänsynen sörja nog redan de för, att antalet utträdessökande blir måttligt. Dessutom synes mig en sådan fruktan baserad på en för kyrkans tjenare mindre hedrande misstro till deras förmåga att med andens och kärlekens magt hålla i hop den kyrka, hvars vård de fått sig anförtrodd. Skulle alltså, mot förmodan, något afsevärdt antal lemna kyrkan på grund af lagens ändring i öfverensstämmelse med denna motion, så blefve detta till en helsosam väckelse så väl för kyrkans förtroendemän som för församlingarna i deras helhet, och resultatet blefve sålunda ett godt, hvaraf kyrkan endast kunde skörda fördel. Jag tror, att man borde erinra sig de ord, som en motionär inom kyrkomötet rörande denna reform yttrade — ord, hvilkas sanning väl ingen vågar jäfva. Han sade nemligen: »när gjorde kristna kyrkan sina största och bästa landvinningar? Jo, på den tid, då allting i detta afseende var grundadt på frivillighet, under den kristna kyrkans första gyllene tid.»

Må man ej säga, att det är endast för kyrkan likgiltiga personer, som tala till förmån för denna reform. Män sådana som Rudin, Grafström och Norrby, hvilka väl ej kunna misstänkas för att vilja skada kyrkan, hafva förfäktat samma tanke.

Åfvenledes ber jag få påminna om hvad nuvarande statsrådet och chefen för civildepartementet, herr E. von Krusenstjerna, yttrade vid debatten om denna fråga år 1896 i Andra Kammaren. Han sade bland annat: »Jag hyser ingen tvekan om en sådan lagförändring som denna. När vår lagstiftning år 1873 frångick den förut följda grundsatsen att för utträde ur statskyrkan fordra upptagande i annat trossamfund och i stället nöjde sig med att fordra en anmälan, att man *ärnade* öfvergå till annat trossamfund, har lagstiftaren redan dermed öfvergifvit grundsatsen, att hvarje medlem af staten skall tillhöra ett visst trossamfund. Då så är, synes den nu föreslagna lagen endast beteckna ett konseqvent fortgående på den redan år 1873 beträdda banan.» — För egen del ber jag få betona, att den nu bestående förordningen utgör en frestelse

till oärlighet: man kan ej komma ur statskyrkan genom att rätt fram begära utträde, men väl genom att uppgifva sig vilja ingå i ett samfund, för hvilket man måhända ej ens har så stora sympatier som för den kyrka, man vill lemna.

Då jag med afseende på den åldersgräns, som bör sättas för beviljandet af här åsyftadt utträde ur statskyrkan, hyllar samma åsigt, som framhölls i motionen af år 1896, nemligen, att det steg, hvarom här är fråga, är af den stora vigt och betydelse, att det ej bör kunna tagas vid tidigare ålder än den, då en person anses mogen för sjelfbestämningsrätt i andra stycken, så och på grund af hvad jag i öfrigt haft äran anföra vågar jag vördsammast hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af förordningen den 31 oktober 1873, angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, att det må lemnas fritt för hvarje svensk undersåte, som fylt tjuguett år, att utträda ur den svenska statskyrkan utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnar öfvergå.

Stockholm den 22 januari 1898.

K. G. Karlsson.

I förestående motion instämma:

Joh. Nydahl. *W. Styrlander.*

N:o 16.

Af herr **A. W. Styrlander,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande af förslag i fråga om ersättning åt vittnen, inkallade af häktade personer.*

Som bekant har jag vid de två senaste årens riksdagar framstält förslag om tillägg till lagen angående ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål i syfte att bereda ersättning åt vittnen, som åberopas af häktade personer; och modifierade jag vid 1897 års riksdag mitt yrkande derhän, att jag påkallade en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, det täcktes Kongl. Maj:t, efter utredning, om och under hvilka vilkor ersättning af allmänna medel måtte kunna beredas åt dylika vittnen, för Riksdagen framlägga förslag till bestämmelser i detta afseende. Förslaget bifölls af Andra Kammaren med 111 röster mot 83, hvaremot det af Första Kammaren förkastades med 71 röster mot 23.

Då emellertid röstsiffrorna för förslaget i denna senare kammare sedan 1896 års riksdag ökats med 7, och Andra Kammaren två riksdagar å rad bifallit min motion, dristar jag mig att ännu en gång draga saken under Riksdagens pröfning.

Någon utförligare motivering för mitt förslag kan nu ej behöfvas, då jag de båda föregående riksdagarne utförligt dels i motionerna och dels i mina anföranden vid frågans behandling i Andra Kammaren utvecklat skälen för bifall till motionen. Särskildt vill jag dock betona ett skäl, som aldrig vederlagts, och hvilket aldrig kan vederläggas, nemligen, att, äfven om domstolarne på häktade personers begäran kunna förordna om vittnens inkallande och bereda dem ersättning, det förhållandet i alla fall qvarstår, att en häktad person kan sjelf få vittnen

instämda, utan att ens begära, än mindre afvakta domstolens förordnande om vittnenas inkallande, samt att vittnen, som på dylikt sätt instämts af den häktade, icke kunna beredas ersättning af allmänna medel.

En häktad person, som på det sättet får sina vittnen skyndsammare instämda och derför helt naturligt väljer detta sätt, kan således tillfoga vittnen ekonomiska förluster; och redan af detta skäl borde man ju kunna vara med om förbättrade bestämmelser i detta afseende.

Jag får derför vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville besluta att till Kongl. Maj:t aflåta skrifvelse med anhållan, det täcktes Kongl. Maj:t, efter utredning, om och under hvilka vilkor ersättning af allmänna medel måtte kunna beredas åt vittnen, som instämts af häktade personer, för Riksdagen framlägga förslag till bestämmelser i detta afseende.

Stockholm den 21 januari 1898.

W. Styrlander.

N:o 17.

Af herrar **A. H. Göthberg** och **O. Anderson** i Hasselbol,
angående nedsättning af tullen å råsocker m. m.

Det är erkändt, att tullbeskattningen har två olika uppgifter, dels att bereda statskassan nödiga inkomster, dels att utgöra skydd för det inhemska näringslifvet. Vid vissa artiklar kunna begge dessa syften ernås, vid vissa andra blott det ena.

I samma mån som statskassan får tillräckliga eller mer än tillräckliga inkomster för rikets behof, är det uppenbarligen mindre behöfligt att anlita tullbeskattningen. I synnerhet gäller detta, då det är fråga om sådana artiklar, som äro eller blifvit oundgängliga för hvar man. En sådan artikel är sockret, som från att förut hafva varit endast ett njutningsmedel för få på de senare åren alltmer har blifvit ett näringsmedel för alla. Utan tvifvel hade det i ännu högre grad blifvit användt såsom näringsmedel, om det icke genom höga skatter i betydlig grad fördyrats.

Den framskjutna plats i hushållningen, som med rätta tillkommer sockret, ej blott såsom närings- utan äfven såsom konserveringsmedel, har det hittills hindrats att i sin fulla utsträckning intaga genom dess af beskattningen framkallade höga pris.

Omsättningens storlek grundar sig nemligen på allmänhetens köpförmåga, och denna, som för de flesta är mycket begränsad, betingas af varans pris i marknaden. Sockrets billiggörande ökar därför konsumtionen i hög grad, hvilket äfven blifvit af erfarenheten på det tydligaste ådagalagdt.

År 1871 förbrukades per individ 6 kilogram socker och kostade då 113 öre pr kilogram, 1895 kostade sockret 54 öre pr kilogram och förbrukades då 17 kilogram pr individ.

Detta visar, hurusom den stora ökningen i förbrukning af socker står i direkt sammanhang med varans prisbillighet.

Som bekant har priset på socker under det sist förflutna året ökats rätt betydligt, eller med omkring 10 öre pr kilogram.

På grund häraf, och med det stora öfverskott, som för närvarande finnes i statskassan, och då sockertullen, afsedd att förnämligast vara en af statens förnämsta finanstullar, icke mera fyller denna sin uppgift, synes det vara både billigt och rättvist att på det sättet minska utgifterna för en vara, som för den stora allmänheten är af så stor betydelse.

Vid behandlingen af en motion i samma syfte näst föregående riksdag yttrade bevillningsutskottet: »På de skäl, som sålunda anförts, anser utskottet sig böra afstyrka, att någon åtgärd vidtages till afskaffande af hvitbetsockertillverkningsafgiften eller sänkning af tullen å socker, helst som det nu gällande priset å socker icke kan anses vara för allmänheten betungande.»

I det föregående har visats, hurusom priset å socker under det sist förflutna året stigit med cirka 20 procent, och torde man derför med skäl kunna påstå, att detsamma nu för den mindre bemedlade är högst betungande och sålunda lägger hinder i vägen för den stora allmänheten att kunna fullt tillgodogöra sig detta närande födoämne, både såsom närings- och konserveringsmedel, i synnerhet hvad detta senare beträffar, då man tänker på den mängd af skogsbär, som i brist på lämplig behandling går förlorad.

Ur skyddssynpunkt kan en nedsättning af sockertullarne ej inverka menligt på hvitbetsockertillverkningen, endast man iakttager, att den hvitbetsockret nu åsatta accisen nedsättes i förhållande till nedsättningen i sockertullen på det sätt, att tullskyddet blir efter nedsättningen lika stort som före detsamma.

På grund häraf få vi vördsamt hemställa,

det Riksdagen ville besluta, att tullen å råsocker nedsättes med ungefär 30 procent, eller från 23,5 öre pr kilogram till 16 öre pr kilogram och att i samband dermed den nu utgående accisen äfvensom tull-

satsen å raffineradt socker må i förhållande till den nedsättning i råsockertullen, som kan ifrågakomma, bestämmes efter den proportion, som nu är gällande.

Om remiss till bevillningsutskottet anhålles.

Stockholm den 22 januari 1898.

A. H. Göthberg. *O. Anderson.*

Stockholm, tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1898.

N:o 18.

Af herr **A. G. Gyllensvärd** m. fl., *angående inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Halmstad.*

Ehuru vid flera föregående riksdagar representanterna från Hallands län inom denna kammare väckt motion om inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Halmstad, har denna framställning hittills icke lyckats vinna Riksdagens bifall, men då behofvet af ett dylikt kontor allt mera gör sig gällande, med anledning af den utveckling i industrielt och kommersielt hänsende, som förbättrade kommunikationer åstadkommit inom länet, så våga vi härmed förnya nämnda anhållan, i det vi vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte besluta inrättandet af ett riksbankens afdelningskontor i staden Halmstad under samma vilkor och bestämmelser, som gälla för riksbankens under senare åren upprättade afdelningskontor.

Stockholm den 21 januari 1898.

A. G. Gyllensvärd. *J. Bengtsson.* *A. P. Johansson.* *Anders Olsson.*
A. Norrman. *A. L. Apelstam.* *Carl H. Björck.*

N:o 19.

Af herr **A. J. Ericson**, *angående ändring af 39 § i legostadgan.*

I Kongl. Maj:ts förnyade nådiga legostadga för husbönder och tjenstehjon, gifven Stockholms slott den 23 november 1833, föreskifves i § 39: »Vill husbonde skiljas vid tjenstehjon eller tjenstehjon vid husbonde, ege husbonde tjenstehjon uppsäga, och tjenstehjon tjenst sin, ifrån och med den 26 juli till och med den 24 augusti — — — som förut.» Att den här bestämda uppsägningstiden och utfärdande af betyg för tjenare, som skall flytta först den 24 oktober, är för tidig, i synnerhet för jordbrukarsarbetare, framgår bäst deraf att den vigtigaste arbetstiden återstår, då betyg om tjenares duglighet skall utfärdas. Denna tidiga uppsägningstid ger ock anledning till större, för så väl tjenare som husbönder skadlig flyttning, hvarjemte betygen ej alltid blifva utfärdade efter verklig förtjenst. Det vore derför för båda parterna, så väl husbönder som tjenare, en fördel, om uppsägningstiden framflyttades t. ex. till den 1 september, då den vigtigaste bergningstiden i allmänhet är slut, och god tid till förnyadt tjensteaftal likväl återstår.

För Vestmanland vore en sådan framflyttning af städseltiden i synnerhet af stort gagn, ty det är det enda sättet att få bort den i Vesterås stad i slutet af juni hållna s. k. folkmarknaden, en marknad, som så väl till namnet som till sina följder, såväl för tjenare som husbönder, är ytterst skadlig.

På grund af hvad jag sålunda här ofvan anfört, får jag derför vördsammast föreslå,

det Riksdagen för sin del ville besluta den ändring i förut åberopade 39 §, att den må erhålla följande förändrade lydelse:

39 §. Vill husbonde skiljas vid tjenstehjon eller tjenstehjon vid husbode, ege husbonde tjenstehjon uppsäga, och tjenstehjon tjenst sin, ifrån och med den *1 till och med den 24 september* — — — som förut.

Stockholm den 21 januari 1898.

Adolf Ericson.

N:o 20.

Af herr **E. G. H. Åkerlund,** *angående skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om inskränkning uti aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å landsbygden.*

Riksdagen har i skrifvelse af den 11 maj 1894 anhållit, det Kongl. Maj:t måtte låta utreda, i hvilken mån bolags förvärf af jordegendom inom våra norra län bidragit till de sjelfständiga jordbrukarenas minskning, samt att Kongl. Maj:t täcktes framlägga förslag till åtgärder, som kunna påkallas för bibehållandet af den sjelfegande allmogen inom samma trakter, och man eger ju derför förhoppning, att Kongl. Maj:t fortast möjligt skall förelägga Riksdagen förslag till de åtgärder för ändamålet, hvilka numera äro möjliga. Men ringa utsigt lär finnas, att statsmagternas alla bemödanden för vare sig den sjelfegande jordbrukande befolkningens bibehållande eller förökning inom våra norra län skola krönas med framgång, så länge det mägtiga hinder emot hvarje verklig förbättring af tillståndet der uppe, nemligen fastighetsaktiebolagsväldet, fortfar att gripa omkring sig. Ifrågavarande aktiebolags städse tilltagande magt

gifver för visso anledning till berättigade farhågor i flera afseenden, och då jag vågar hysa förhoppning derom, att statsmagterna vida kraftigare än hittills skola söka främja den mindre jordbrukareklassens tillväxt, samt anser, att med eganderätt till jordegendom äfven bör följa personligt ansvar, och då jag håller på lagbudet, det utländsk undersåte, som icke erhållit svensk medborgarrätt, icke är berättigad att utan Kongl. Maj:ts tillstånd förvärfva och besitta fast egendom i riket, må det ursäktas mig, att jag vågar taga Riksdagens uppmärksamhet i anspråk för de sociala och måhända äfven politiska faror, hvilka helt visst äro förknippade med ifrågavarande affärsverksamhet å vår landsbygd.

Aktiebolagsinstitutionen har alldeles icke fört utvecklingen fram mot det med århundradets frihetssträfvanden enligt uppgift åsyftade målet: proletariatets minskning och de sjelfständiga medborgareklassernas ökning inom samhällena, utan tvärt om verkat i alldeles motsatt rigtning, i det den genom samlade kapital skapade storindustrien förlamat eller alldeles krossat den mindre industrien och handtverkerierna, hvarigenom ock betydlig inskränkning i de personliga arbetsgifvarenas antal uppstått och allt större arbetareskaror hopats på några fåtal platser för utförande af arbeten åt nära nog oansvarige och okände arbetsgifvare, hvarjemte samma institution i hög grad möjliggjort en massa mer eller mindre sunda och redbara affärer, hvarigenom kapitalen samlats på allt färre händer. Men då densamma ändock utgjort den kanske förnämsta driffjedern för vår tids storartade utveckling i fråga om industri, kommunikationer o. d., samt blifvit nära nog oumbärlig vid sådana företags åvägabringande af större omfattning, och då den ej, tillämpad för sådana ändamål, så för all framtid kan klafbinda allt och alla inom stora delar af landet, som de aktiebolag, hvilka ega större jordegendomar, lär man nödgas finna sig deruti, att aktiebolag komma att finnas och nybildas för idkande af industriel rörelse, kommunikationsleders åvägabringande och trafikerande och dylikt. Deremot synes mig aktiebolags rätt till besittning och förvärf af jordegendom af större omfattning innebära så ytterst betänkliga faror för svenska folkets framtida väl och oberoende af främmande inflytande, att densamma åtminstone ej borde få tillgodonjutas utan föregången pröfning af rådande förhållanden och Kongl. Maj:ts derefter för hvarje särskildt fall dertill lemnade medgifvande, samt i regeln endast till den omfattning, som finnes erforderlig till byggnadstomter för industriel verksamhet, kommunikationsleder, upplagsplatser och dylikt, ty just såsom innehafvare af större jordegendomar blifva aktiebolagen, särskildt för ett litet och svagt land

som vårt, så synnerligen farliga genom sin kosmopolitiska karakter och permanens eller deras egenskap att ega bestånd långt utöfver en generations lifslängd.

Visserligen hafva icke endast aktiebolag, utan äfven enskilda personer och firmor täflat om att frånhända allmogen i våra egentliga skogsprovinser dess reelaste tillgångar: skogarne, men tvifvelsutan kan man våga påstå, att det varit dessa bolag, hvilka gått i spetsen för att afhända samma allmoge dess hemman och dermed dess sjelfständighet, helt visst i afsigt att behålla hvad de kommit öfver för all framtid, och den sorgliga gång utvecklingen i följd deraf tagit inom stora delar af orterna norr om Venern och Mälaren, nemligen att större delen af den förutvarande arbetsamma, förnöjda, varmt fosterländska och jemförelsevis lyckliga allmogeklassen i dessa gamla svenska landsbygder inom några få årtionden nedsjunkit till i bästa fall arrendatorer och hufvudsakligen till vanliga daglönare, kan väl icke stämma väl öfverens med den utveckling, vår tid kräfver. Och ehuru säkerligen skogsafverkningen der icke skulle hafva forcerats så, som under senare årtionden varit fallet, derest icke mägtiga konsortier omhändertagit densamma, samt derför ock inbringat mindre, än den nu gjort, torde tvifvelsutan kunna ifrågasättas, huruvida icke vårt land skulle haft vida större och varaktigare gagn deraf, att dessa landskaps skogar och jordbruk i allmänhet qvarblifvit i allmogens ego och denna lemnats erforderligt bistånd för flottleders iordningställande m. m., då den allt framgent kunnat genom hufvudsakligen eget arbete tillgodogöra sig ständiga skogsinkomster och dymedelst förblifvit i stånd att förkofra sina jordbruk, bryta bygd i våra ödemarker och föra ett jemförelsevis lyckligt lif i egna hem, än det vi vunnit genom de storartade företag, hvarigenom denna allmoge allt för ofta nödgats sälla sig till det stora arbetareproletariat, hvilket jemte några förvaltare, köpmän och tjenstemän tyckes komma att inom kort nära nog uteslutande utgöra befolkningen inom stora delar af ifrågavarande landskap.

Jag vågar hysa någon förhoppning derom, att allvarliga bemödanden från statsmagternas sida att främja tillväxten af antalet sjelfegande jordbrukare, äfven inom våra egentliga skogslandskap, nog skulle krönas med framgång uti de orter, hvarest fastighetsaktiebolag icke hunnit tillskansa sig stora områden, men å andra sidan fruktar jag, att, der så är fallet, alla bemödanden i det afseendet skola visa sig fåfänga, ty ifrågavarande bolag äro ju tillförsäkrade eganderätt till sina gods för all framtid, och numera äro så många utländska undersåtar intressenter i desamma, att vi

skulle komma att stå oss slätt, derest vi till landets båtnad sökte åvägabringa ändringar uti de förmåner, hvilka varit och äro dem tillförsäkrade.

Allt tyder ock derpå, att, derest aktiebolags förvärf af jordegendom i riket icke snart hejdas af statsmagterna, dessa bolag, efter hand som jordvärdet aftager och räntefoten sjunker, vida mera, än hittills varit fallet, skola sträcka sina långa armar vidt utöfver Norrlands, Dalarnes och Vermlands gränser och äfven der föröda den fria allmogen. Vi se ju, huru Kongl. Maj:t litet emellan under senaste tid fastställt den ena bolagsordningen efter den andra för betydliga fastighetsaktiebolag inom olika delar af landet.

I mellersta och södra delarne af vårt land har helt säkert ganska allmänt antagits, att den nya lagen om egostyckning, hemmansklyfning och jordafsöndring skulle vara egnad att delvis häfva de missförhållanden, som aktiebolags, bolags och firmors förvärf af allmogens hemman och skogar i våra norra län förorsakat, hvarför man der förvånades öfver den välvilja, hvarmed denna lag emottogs af målsmän för trävarurörelsen derstädes så väl som ock af tidningar, hvilka tyckas stå denna rörelse nära. Ledsamt nog har jag först sent omsider fått anledning förmoda, det välviljan mot den nya lagen i allmänhet icke just härrörde från önskan att inom de orter, hvarest trävarurörelsen slagit under sig nära nog all jord, som tillhörde enskilde, åter se ett fritt och burget bondestånd uppkomma, utan fast hellre deraf, att lagen i fråga dels är egnad att mildra den ovilja, hvarmed skogsbolagens tilltagande välde numera åses, dels, såsom jag af aktade, opartiske män från Norrland blifvit påvisad, i stället för att främja hvad med densamma särskildt för Norrland åsyftats, eller botandet i någon mån af de skador, ett mera än femtioårigt utrotningsarbete mot dessa bygders allmoge förorsakat, säkerligen skall komma att verka i rakt motsatt rigtning. I följd af den nya lagen komma nemligen spekulanter på den qvarvarande allmogens egendomar i den ytterst angenäma ställningen att kunna *utan omvägar* erbjuda de utsedda offren att behålla hemmanens inegor och möjligen någon för skogsköparen obehöflig betesmark, hvilka fördelar jemte en god del kontanter för den sålda skogsmarken helt visst skola hafva till följd, att många af de i närheten af eller inom skogsbolagens egovälden qvarvarande hemmansegare, hvilka tillförene alldeles icke tänkt på att afyttra sina reelaste tillgångar: skogar och betesmarker, komma att gå i fällan, utan att betänka, huru lätt de erhållna penningarne gå dem ur händerna, eller huru hardt när omöjligt det är att der uppe vara oberoende jordbrukare utan skog till afsalu.

När så är förhållandet, synes det mig så mycket angelägnare att stäfja fastighetsaktiebolagens tillväxt, och väl vore äfven, derest bolag och firmor, hvilka ganska visst verkat i samma olyckliga rigtning inom våra norra län som aktiebolagen, ginge litet varsammare till väga mot småbönderna deruppe, än hvad kanske ofta hittills varit fallit, men den faran är åtminstone icke till finnandes i fråga om dem tillhörig jordegendom, att densamma, såsom det kan vara fallet med aktiebolags gods, nära nog kan anses frånhänd Sveriges folk för all framtid, ty firmor och bolag upplösas ju ganska lätt, hvarvid deras jordegendom byter egare.

Att inom våra skogsprovinser tillfällen beredas för arbetare att kunna förvärfva egna hem å sådana platser, der rikliga arbetstillfällen finnas, är ju lika vigtigt, som att sådant sker i öfriga delar af landet, och för detta ändamål lär den nya lagen helt visst komma att visa sig gagnelig. Men, i likhet med Konungens befallningshafvande i Norrbottens län, vågar jag antaga, att skogsaktiebolagen skola finna med sin fördel förenligt att för all framtid söka från odling och kultur undanhålla de ofantliga odlingsbara områden, hvilka i allmänhet äro till finnandes inom deras egovälden. Skulle likväl några försäljningar af odlingsmarker från sådana bolags gods ifrågakomma uppe i våra nordligaste län, håller jag före, att dylika jordupplåtelser, såsom helt visst blifvande i saknad af all skogstillgång för afsalu och tillräckliga beten, lika litet skola gynna tillväxten af en sjelfständig hemmansegareklass derstädes, i stånd att föra en dräglig tillvaro, som om staten i och för främjande af detta vigtiga ändamål upplåter odlingsbara jordbitar utan skog öfver husbehof och utan beten till hugade spekulanter, ty beröfvad möjligheten att erhålla del af hvad naturen sjelf anvisat våra norra provinsers allmoge till ersättning för ett kärft klimat och en mången gång otacksam jord, nemligen delaktighet i dervarande skogstillgångar, skall en sådan sjelfegande befolkning inuti landet långt från arbetscentra icke blifva annat än ett bofast proletariat, och bunden som den vore af hem och familj, skulle den blifva vida sämre lottad än s. k. lösa arbetare, samt helt underkastad närmaste skogsegare för hvad den för sin utkomst komme att behöfva utöfver hvad jordbruket der uppe kunde afkasta.

Men utom den sociala och — i fråga om jordbruket — ekonomiska tillbakagång, som följt de flesta skogsaktiebolag i spåren, finnes ett annat kanske ännu vigtigare skäl emot deras jordförvärf i riket, nemligen det, att stora områden af Sveriges jord, utan att vi kunnat hålla någon kontroll deröfver, redan öfvergått till utländingar och än mera när som helst kan blifva utländsk egendom, om ock bolagen fortfarande kallas svenska.

Man bör nog icke ställa sig likgiltig emot det oerhörda inflytande på så väl politiska som kommunala val och angelägenheter, utländingar såsom jordegare i stor skala kunna utöfva i ett så litet och svagt land som vårt; det är ju ock bekant, att vi redan mer än en gång måst »stoppa pipan i säcken», fastän vi ostridigt haft rätten på vår sida, i tvister med stormagters undersåtar, som här i riket drifvit rörelse.

Vi offra årligen stora summor för att kunna förhindra fiendens inträngande i landet, men åse på samma gång med största lugn, huru allt större sträckor af Sveriges jord, hvilken ju ändock utgör *sjelfva grunden* för vår tillvaro som fri stat, måhända för all framtid frånhändes Sveriges folk och öfvergå till juridiska personer, hvilka ju kunna utgöras af affärsmän, tillhöriga hvilken nation som helst. Kan sådant vara välbetänkt?

Jag vet mycket väl, att det kan anföras mer än ett ganska talande skäl för bibehållande af aktiebolags rätt att besitta och förvärfva jordegendom i riket, men huru giltiga sådana skäl än må förefalla, så kunna desamma enligt min tanke icke i någon mån motväga de faror för vår sociala utveckling och vårt oberoende, hvilka synas mig förenade med aktiebolags ständigt ökade förvärf af jordegendom i vårt land, hvarför jag vördsamt hemställer,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla, det Kongl. Maj:t vid den utredning, hvarom Riksdagen i sin skrifvelse n:o 119 af den 11 maj 1894 hemstält, särskildt täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke, till tryggande af vårt lands sunda utveckling och vårt oberoende af främmande inflytande, inskränkning uti aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å vår landsbygd finnes erforderlig, och att, derest Kongl. Maj:t pröfvar så vara fallet, Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och förelägga Riksdagen förslag till lagstiftning härför.

Stockholm den 15 januari 1898.

E. Åkerlund.

STOCKHOLM, TRYCKT I CENTRAL-TRYCKERIET 1898.

N:o 21.

Af herr **A. T. Pettersson** i Österhaninge, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om upphäfvande af mom. 7 i kongl. brefvet den 17 oktober 1778 m. m.*

Den tukt- och sedeslöshet, som är rådande i vårt land, tager sig bland annat uttryck i det stora antal oäkta barn, som födas till verlden.

Endast i undantagsfall taga de, genom hvilkas olofliga förbindelser dessa utgöra en frukt, *sjelfva* vård om dem; i de allra flesta fall blifva de utackorderade till *andra*, som mot lega gifva dem det nödtorftigaste.

De skuggsidor, som tillhöra fosterbarnsväsendet, hafva nu emellertid blifvit uppmärksammade, och en af Kongl. Maj:t den 16 november 1894 tillsatt komité har underkastat frågan en välbehöflig utredning, hvars resultat föreligger i ett till Konungen förlidet år ingifvet förslag till ordnande af fosterbarnsvården m. m.

En särskild klass bland dessa fosterbarn intaga de, öfver hvilkas härkomst ett mystiskt dunkel hvilar, eller de, som enligt det gängse uttryckssättet äro döpta i »okända föräldrars namn».

I enlighet med kongl. cirkulärbrefvet af den 17 oktober 1778 må qvinna, som å okänd ort vill framföda sitt foster, i sådant uppsåt lemnas ostörd utan någons åtal och efterfrågan om hennes person eller tillstånd, och »anse Vi», heter det, »den olägenhet mindre, om på sådant sätt något olofligt häfdande skulle döljas, än att genom sträng efterfrågan i dylikt tillfälle betaga ett blödigt sinne all utväg att kunna dölja sin förbrytelse».

Såsom sådana »okända orter» i vårt land begagnas i främsta rummet Stockholm, dernäst de större städerna, hvaremot landsbygden icke ännu så mycket anlitas för detta ändamål.

Till hufvudstaden förnämligast anlända för hvarje år från öfriga delar af riket ett stort antal qvinnor, som på sådant sätt söka dölja sin förvillelse, ja, man påstår till och med, att personer från Finland och Ryssland begagna sig af den här rådande licensen uti ifrågavarande stycke.

Enligt mig tillhandakomna officiella uppgifter från pastorsembetena i Stockholms stads territoriella församlingar föddes derstädes under sista femårsperioden (1893—97) 2,656 eller i medeltal för hvarje år 531 oäkta barn, hvilkas mödrar blifvit i resp. födelse- och dopböcker antecknade såsom okända.

I verkligheten är det sålunda för närvarande så långt ifrån hvad det kongl. brefvet *då* förutsatte eller att *ett eller annat* olofligt häfdande på sådant sätt kunde undandöljas, att man nu kan räkna dem i hundra-, ja, kanske tusental. Också får man i de dagliga tidningarne läsa annonser i mängd, der rum utbjudas åt »cacherade fruntimmer» och sträng tystlåtenhet utlofvas.

När så barnet blifvit födt, infinner sig någon af förlossningsbiträdets kunder, som, för den händelse att det icke inlöses på barnhuset, afhemtar detsamma och mot löfte om hög betalning förbinder sig att sörja för dess uppfostran; och på så sätt blifva dessa stackars barn utplanterade eller rättare sagdt utkastade i verlden utan huld och skydd; och deras uppfostran försiggår merendels utan nödig tillsyn och kontroll.

Man påträffar icke så få bland dem här och hvar i kommunerna omkring Stockholm — *påträffar* dem, ty vanligen uppgifvas de ej till kyrko- och mantalsskrifning, utan vederbörande får endast tillfälligtvis reda på, att den eller den har ett fosterbarn, och vid närmare undersökning befinnes det vara ett barn af — »okända föräldrar».

Jag behöfver väl knappast nämna, hvilken tillökning i fattigvårdstungan ett sådant barn *kan* medföra, enär uppfostringsbidraget från de okända föräldrarna hvilken dag som helst kan upphöra, och fosterföräldrarna befinna sig vanligen i det tillstånd, att de sjelfva stå fattigvården mycket nära.

Den nyare lagstiftningen angående arfsrätt har gått i den rigtningen, att sådan tillerkänts oäkta födt barn, men endast för så vidt modern låtit anteckna det i kyrkoboken såsom sitt. Vid nu påpekade förhållande kan det likväl alltför ofta lätt hända, att modern dör, innan hon hunnit legalisera sitt barn, enär kanske först i lifvets sista stunder moderskärleken vaknar och vill utkräfva sin rätt.

Såsom ett försök att råda bot för och motverka detta missförhållande må erinras om stadgandet i § 21 af Kongl. Maj:ts förnyade reglemente för barnmorskor af den 28 november 1856, der det bland annat

heter: »Vid hemlig förlossning bör barnmorskan för öfrigt råda qvinnan att uppteckna sitt namn och hemvist å ett papper, hvilket, af henne försegladt, förelägges den prest, för hvilken hon ofördröjligen skall förlossningen anmäla, så att lefvande barn varder till dop befordradt och dödfödt barn jordadt. Sedan detta papper blifvit med vederbörlig anteckning och prestens sigill försedt, bör qvinnan uppmanas att för sin såväl som barnets framtida säkerhet samma papper noga förvara.»

Att märka är likväl, att nämnda lagrum blott talar om ett *rådande*, men icke om ett *affordrande*, och erfarenheten har derjemte visat, att barnmorskorna icke äro så synnerligt angelägna om att gifva ett dylikt råd, hvarför ock medicinalstyrelsen i skrifvelse af år 1883 förständigade barnmorskorna att söka hämma, men icke locka till användande af denna rättighet, — en skrifvelse, som under de närmast derpå följande åren något sänkte det förut höga siffertalet på sådana barn, men som snart synes hafva råkat i glömska.

Med fäst afseende härpå har Stockholms prestsällskap vid tvenne sammanträden under år 1896 uttalat sig för behöfligheten af en förnyad uppmaning i samma rigtning, hvilket också ledt till det resultat, att barnmorskorna ånyo blifvit förständigade att iakttaga reglementets föreskrift, — en anmaning, som man på grund af erfarenhet har skäl att befara, att den åter skall falla i glömska.

Skulle derföre icke tiden vara inne, att 1778 års cirkulärbref i denna punkt helt och hållet upphäfdes? Det motiv, eller faran för barnamord, som uppgifves såsom orsak till lagbestämmelsen i det ofvan citerade kongl. brefvet, existerar enligt undertecknads mening icke vidare eller är åtminstone af underordnad betydelse, ty i samma mån som sedeslösheten tilltagit, har skuldkänslan blifvit mindre och aktas brottet ringare, hvarför det icke är att antaga, att blödigheten hos den fallna qvinnan skulle vara så stor, att hon hellre skulle begå barnamord än uppgifva sitt namn. Orsakerna till barnamord härleda sig icke så mycket från skammen öfver brottet som fastmera från fruktan att icke kunna lifnära barnet. De begås ofta nog af kvinnor, som utan förlossningsbiträde framfödt sitt foster och hvilka, utan att begagna sig af ofta nämnda rättighet, skaffa det ur verlden.

Huru föga nyssnämnda bestämmelse i barnmorskereglementet kunnat afhjelpa detta missförhållande framgår med all önskvärd tydlighet af det yttrande, som chefen för statistiska centralbyrån den 11 juni 1887 afgaf i sammanhang med underdånigt förslag till nytt formulär för husförhörslängden, så lydande: »Af de många anledningar till felaktigheter eller ofullständigheter vid anteckningar i födelse- och dopbok torde väl ingen dertill så mycket bidragit, som den i kongl. brefvet den 17 oktober 1778

gifna tillåtelsen för barnaföderska att i böckerna inskrifvas såsom blott okänd moder. Denna rättighet utöfvas i den mest vidsträckta skala, i synnerhet inom hufvudstaden, och oskicket har gått ända derhän, att till och med gifta hustrur finnas antecknade såsom okända mödrar till sina äkta barn, och detta till en stor del för barnmorskans beqvämlighet att ej vilja besvära sig med anskaffande och företeende af eljest erforderligt prestbetyg för modern, å hvilket barnet bort antecknas. Ett stäfjande af oskicket lär visserligen vara vidtaget genom en befallning i detta hänseende från medicinalstyrelsen till barnmorskorna, men ändock qvarstår rättigheten, hvilken, äfven utöfvad i mindre mån än hittills, likväl högst menligt inverkar på en ordentlig kyrkoskrifning och barnets civila rättigheter, *hvadan det vore utan tvifvel fullt befogadt att afskaffa hela rättigheten.*»

Samma åsigt vidhåller nyss nämnde chef i ett den 17 april 1893 afgifvet underdånigt utlåtande öfver det förslag till kyrkoskrifningens ordnande i riket, som af komiterade blifvit framlagdt. Han säger nemligen: »I denna regel (n:o 2 för födelse- och dopboken) hafva komiterade bibehållit den i kongl. brefvet den 17 oktober 1778 gifna tillåtelsen för barnaföderska att i kyrkoböckerna inskrifvas såsom okänd moder. Dock hafva komiterade närmare bestämt detta att gälla endast för moder till oäkta barn. Komiterade säga likväl sjelfva (sid. 169), att denna rättighet bland annat *högst menligt inverkar* på en *ordentlig kyrkoskrifning*, och att det för den skull vore »högst önskvärdt», att hela rättigheten afskaffades, men hafva komiterade, som ansett det ej tillkommit dem att härom framställa förslag, dock med anledning af talrika framställningar i sådant syfte från presterskapet nu i underdånighet härå fäst uppmärksamhet.

I afseende på angelägenheten af rättighetens upphäfvande instämmer domkapitlet i Upsala, hvilket äfven på det varmaste understödes af domkapitlet i Göteborg, som till de anförda skälen härför lägger det, att nämnda rättighet ej står i öfverensstämmelse med den ett oäkta barn numera tillerkända rättigheten att ärfva sin moder, och kan statistiska centralbyrån ej annat än lifligt instämma i hvad som sålunda uttalats och som redan i det af undertecknad chef afgifna förslaget till nytt formulär för husförhörsboken framhölls såsom af behofvet påkalladt.»

I den nya kyrkoboksföringsordningen inflöt emellertid intet annat stadgande, än att det bestämmes rörande moder till oäkta barn, som vill vara okänd, att pastor vid anmälan om födelsen endast eger att af barnmorska eller den, som anmäler barnet, inhemta nödiga upplysningar i fråga om moderns ålder samt tiden och orten för nedkomsten.

Det är sålunda icke blott från rent kristlig och kyrklig synpunkt, utan äfven i den yttre ordningens intresse och till förebyggande af sociala

orättvisor, som det vore i hög grad önskligt, om rättigheten till dop i okända föräldrars namn helt och hållet upphäfdes; men derest detta skulle stöta på alltför stora svårigheter, torde denna rättighet kunna i väsentlig mån inskränkas och dess användande bättre än som hittills skett regleras.

Så t. ex. skulle man ju kunna tänka sig möjligheten af att i nedkomstortens födelse- och dopbok i ett särskildt s. k. »hemligt register» anteckning göres om moderns namn med hänvisning till hennes kyrkoskrifningsort, utan att barnet åtecknades hennes betyg, ur hvilket register sedermera i vissa af Kongl. Maj:t uppgifna och bestämda fall upplysningar kunde erhållas.

På grund af hvad jag sålunda anfört tillåter jag mig hemställa,

att Riksdagen i skrifvelse till Konungen behagade anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t föranstalta, att mom. 7 i kongl. brefvet den 17 oktober 1778 helt och hållet upphäfves eller, om detta sig ej göra låter, i förut angifvet syfte ändras.

Stockholm den 24 januari 1898.

Aug. Pettersson,
Österhaninge.

N:o 22.

Af herr **J. Anderson** i Tenhult, *om fullständig afskrifning af grundskatterna redan från och med år 1899.*

Vid urtima riksdagen år 1892, då en långt större värnpligt, än hvad dittills varit vanlig, blef beslutad, bestämdes äfven att återstående 70 procent af den, i alla tider förhatliga, s. k. grundskatten periodvis skulle afskrifvas. Skatten var förhatlig derför, att man hade sig bekant att den, som från första början tillkom för att afhjelpa ett statens tillfälliga behof, sedan detta var afhjelpt likväl bibehölls, förhatlig äfven derför, att den ej berörde de större och bättre jordegendomarne, som hade lättare än de mindre och magrare att betala. Den som känner förhållandena på landet, eller vissa delar deraf, har sig nogsamt bekant med hvilka känslor, blandade med bitterhet, som ifrågavarande ojemnt tryckande skatter erlades.

Då, enligt 1892 års beslut, afskrifningen af dessa skatter ånyo skulle påbörjas för att med 1904 alldeles upphöra, blefvo sinnena till en början något lugnade, men genom förhållanden, som sedermera inträdt, nemligen de, att samtidigt med att skattehemmanen fingo utgifva viss del af nämnda skatt dess innehafvare i likhet med andra samhällsklasser och andra, under den tid på året, då jordbrukaren är mest i behof af arbetare, få tillsläppa sina söner och andra antagna arbetare för att dessa skola få utgöra den förökade värnpligt, desse blifvit ålagda, bör ingen förtänka skattebonden, om det gamla missnöjet åter börjar låta höra af sig, helst arbetsaflöningarne ej minst på landet betydligt stigit i pris, i förening med svårighet att, oaktadt hög aflöning, få tillräckligt med arbetare, enär så många af dem den senare tiden inflyttat till städerna eller få anställning vid fabrikerna.

Då statskassan nu är i den lyckliga ställning, att den utan olägenhet kan undvara ifrågavarande skatt, tvekar jag icke att påyrka, att återstoden af densamma på en gång måtte försvinna, och får derför vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte besluta, att från och med år 1899 den qvarvarande delen af grundskatterna afskrifves.

Stockholm den 22 januari 1898.

J. Anderson
från Jönköpings län.

N:o 23.

Af herr **J. Anderson** i Tenhult: *om nedsättning af tullen å kaffe.*

Det är ingalunda obekant, hurusom för ett par årtionden sedan den åsigten var gällande, att de flesta varor som infördes i riket skulle från tullumgälder vara fria. Men för att bereda staten stora inkomster blefvo en del nödvändighetsvaror belagda med oskäligt höga tullar, synnerligast sådana, som icke kunde produceras i vårt land. Bland sådana var artikeln kaffe.

På min framställning till Riksdagen för några år sedan, blef tullen å kaffe nedsatt, ej så mycket som jag önskade, men från 26 till 12 öre per kilogram. Jag har fortfarande den uppfattningen, att äfven sistnämnda tullafgift är för hög och bör, om ej helt och hållet borttagas, åtminstone betydligt nedsättas.

Man får visserligen från ett och annat håll höra yttranden, att kaffeförbrukningen i Sverige är större, än den borde vara, samt att man kan befara, att den blefve ännu större, om tullen borttoges och varan derigenom blefve billigare; men då konsumtionen under en längre följd af år blifvit så omfattande som den är, lärer förbrukningen hvarken ökas eller minskas, om varans pris ställer sig något högre eller lägre. Om spirituosavaror och starkare maltdrycker utbytas mot mindre eller alldeles oskadliga, t. ex. kaffe, så vore sådant förmånligare för såväl svenska folket i sin helhet, som för den enskilde, äfven om kaffeförbrukningen i någon mån minskades.

Då kaffe ej kan odlas i vårt land, och således ingen konkurrens mellan inhemsk och utländsk vara kan uppstå, lärer man af sådan anledning kunna antaga, att priset hos de svenska köpmännen höjes med

tillsatsens hela belopp, och ostridigt torde vara, att de fattiga och mindre bemedlade i lika hög grad, om ej högre grad än de förmögne, förbruka kaffe, så kan jag ej finna det vara hvarken billigt eller rättvist, att personer och familjer med sina små, kringskurna tillgångar skola, då det ej är fråga om något som helst skydd för svenska näringar, på sätt som nu sker, tvingas att göra uppoffringar för att skaffa staten stora inkomster.

Efter dessa erinringar får jag vördsamt föreslå:

att tullen å kaffe nedsättes från 12 till 5 öre per kilogram; samt

att den föreslagna tullnedsättningen må vinna tillämpning så snart ske kan, senast från den 1 julj detta år.

Stockholm den 22 januari 1898.

J. Anderson,
från Jönköpings län.

Häri instämmer:

Carl Johansson,
Aflöse.

N:o 24.

Af herr **J. Eliasson,** *om tillägg till 63 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet.*

Uti kongl. förordningarne om kommunalstyrelse å landet samt om kyrkostämma, kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 äro nära nog likartade stadganden gifna i fråga om kallelse till kommunal- och kyrkostämmor samt beträffande upprättandet och antagandet af utgifts- och inkomststaterna, särskildt likväl för kommun och särskildt för kyrka och skola. Deruti föreskrifves, att kungörelse om kommunal- och kyrkostämmor skall innehålla bestämd uppgift om tid, ställe och öfverläggningsämne, äfvensom ock att inga andra ärenden få företagas än de som i kungörelsen äro upptagna, samt att ny fråga kan vid hvilkendera som helst af dessa stämmor väckas, men icke förr än vid annan stämma och efter vederbörlig pålysning afgöras. Genom dessa bestämmelser kan det väl anses vara tydligen föreskrifvet, att nya eller förökade utgifter icke, utan att de beslutberättigade lemnats tillfälle att på förhand få vetskap derom, kunna införas; men i strid emot nämnda bestämdt uttalade grundsats förekomma i kommunalstämmoförordningens § 62 och i kyrkostämmoförordningens § 36, samt synnerligen i Kongl. Maj:ts på anförda besvär meddelade resolutioner, föreskrifter, som gifva anledning till ganska betänkliga undantag från den förut gifna regeln. Det heter i kommunalstämmoförordningen, att i utgiftsförslaget skall upptagas de utgifter, som enligt kommunalnämndens framställning kunna af kommunens gemensamma behof för det nästföljande året påkallas, samt i kyrkostämmoförordningen, att likaledes utgiftsförslaget bör upptaga icke allenast de utgifter, som redan äro beslutade att under det nästföljande året utgöras, utan äfven de, hvilka kyrko- och skolrådet derutöfver anser af behofvet påkallade att under samma år utgå. Genom Kongl. Maj:ts nådiga resolution den 30 juni 1871 har 62 § af

kommunalstämmoförordningen blifvit tolkad så, att vid kommunalstämma, sammankallad för att uppgöra utgifts- och inkomststat, förökade utgifter kunna beslutas utan annan pålysning derom, än att uppgörande af utgiftsstat förekommer till afgörande, och Kongl. Maj:ts resolution den 10 augusti 1883 gifver ökadt stöd för sådan uppfattning. När kommunalstämmoförordningens omnämnda § blifvit så tydd, torde deraf framgå, att kyrkostämmoförordningens likartade stadganden äfven böra förstås på samma sätt. Följden häraf har blifvit den, efter min erfarenhet, att flere nya utgifter beslutats, utan att en stor del af de skattskyldige fått veta något derom förrän det varit för sent.

Huruvida bestämmelserna beträffande antagandet af utgifts- och inkomststaterna, med den tolkning dessa fått uti nyss omförmälda kongl. resolutioner, äro konseqventa med andra föreskrifter i kommunallagarne, likasom ock om de befordra hvad med kommunal sjelfstyrelse är afsedt, derom tillåter jag mig vara en tviflare. Äro såväl kommunalnämnd som kyrko- och skolråd endast förvaltningsmyndigheter, så bör ock efter min tanke deras förslag underkastas samma offentlighet som i öfrigt är föreskrifven. Hvad som kan och bör undvikas är ett hemlighetsmakeri, hvilket ofta medfört split och fördenskull hellre borde af lagarne förbjudas än tillåtas.

Grundtanken i kommunallagarne är efter min uppfattning, att en hvar, som deltager i kommunens skatter, äfven skall ega rätt att deltaga i besluten derom, och för att få tillfälle dertill kräfves ju, att erhålla underrättelse om, när och i hvilket omfång sådan fråga förekommer till afgörande. Det måste ock kunna anses förunderligt, att, när det är fråga om bestämmandet af utgifter, så skall ett annat sätt vara tillåtet vid de ordinarie stämmorna i oktober än hvad som gäller för den öfriga tiden af året. Dessutom kan det förefalla mig såsom stridande mot hvartannat, att stämma, hållen samma dag den pålyses, icke får fatta beslut om utgift eller erläggande af bidrag dertill, medan vid oktoberstämmorna det kan beslutas om huru stora utgifter som helst, utan att de skattskyldige veta något derom förut, likasom ock att pålysning om ämnet skall vara nödvändig, till och med en vecka förut, i fråga om namnförändring i röstlängden, der en förutvarande afgått och en ny kommit i stället, men specielt när det är fråga om utgifter, vare sig små eller stora, som kommunalnämnd eller kyrko- och skolråd — man kan tänka sig utan att vara eniga — anse behöfliga, då skall pålysning ej iakttagas. Sådana inkonseqvenser medföra efter mitt förmenande icke någon belåtenhet vid kommunallagarnes tillämpning.

I ett fall öfverensstämma ej kommunal- och kyrkostämmoförordningarne. Kommunalstämmoförordningens 63 § föreskrifver, att särskildt de

i utgiftsförslaget upptagna utgifter, som först då till beviljande föreslås, jemte de frågor och behof, af hvilka desamma påkallas, skola till öfverläggning och afgörande företagas. Uti kyrkostämmoförordningen förekommer icke någon likartad bestämmelse, ehuru det äfven här torde kunna anses lika behöfligt. Ett tillägg till kyrkostämmoförordningen i detta afseende bör efter min tanke kunna försvaras.

Genom det nu anförda tror jag mig hafva visat, att såväl kommunalsom kyrkostämmoförordningarne i nu omnämnda fall lida af betänkliga brister och inkonseqvenser. Är detta, som mig synes, obestridligt, så framkallas deraf nödiga rättelser. Frågan blir då, på hvad sätt detta förhållande må kunna ändras. En hufvudsak förefaller det mig vara, att alla utgiftsfrågor bekandlas lika, och att således vid stämma, utlyst för bestämmande af utgifts- och inkomststat, icke måtte tillåtas att besluta om nya eller förökade utgifter utan att sådant blifvit i kungörelsen om stämman såsom öfverläggningsämne upptaget. Ett tillägg i detta syfte skulle efter min uppfattning vara tillfredsställande.

Då likväl sådana förändringar afse såväl kommunal- som kyrkostämmoförordningarne och således kunna betraktas som tvenne särskilda frågor, finner jag mig föranlåten att i denna motion endast väcka förslag om ändring af kommunalstämmoförordningen, samt i en annan ifrågasätta förnyade bestämmelser i kongl. förordningen om kyrkostämma, kyrkoråd och skolråd.

Med anledning häraf och på nu anförda skäl vågar jag föreslå, det Riksdagen för sin del beslutar,

att i 63 § af Kongl. Maj:ts nådiga förordning om kommunalstyrelse å landet den 21 mars 1862, efter mom. 1, införes ett tillägg af följande lydelse:

Inga andra nya eller förökade utgifter må i denna stat upptagas än de, som i kungörelsen om stämman äro angifna.

Hos lagutskottet, till hvars förberedande handläggning denna motion torde komma att remitteras, anhålles, att utskottet i ordalydelsen af mitt förslag ville göra de ändringar, hvartill omständigheterna kunna föranleda.

Stockholm den 24 januari 1898.

Jan Eliasson.

N:o 25.

Af herr **J. Eliasson,** *om tillägg till 37 § i förordningen om kyrkostämma m. m.*

På de skäl, som i särskild af mig väckt motion blifvit anförda för ett tillägg uti 63 § af kongl. förordningen om kommunalstyrelse å landet den 21 mars 1862, vågar jag föreslå, det Riksdagen för sin del beslutar,

att i 37 § af kongl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, sådan den lyder enligt kongl. kungörelsen den 3 augusti 1866, införes följande tillägg, i ett nytt moment:

De uti utgiftsförslaget upptagna utgifter, som enligt § 36 först till beviljande föreslås, jemte de frågor och behof, hvaraf desamma påkallas, skola härvid särskildt till öfverläggning och afgörande företagas; och få inga andra nya eller förökade utgifter i utgiftsstaten uppföras än de, som i kungörelsen om stämman äro angifna.

Hos lagutskottet, till hvars förberedande handläggning denna motion torde komma att remitteras, anhålles, att utskottet i ordalydelsen af mitt förslag ville göra de ändringar, hvartill omständigheterna kunna föranleda.

Stockholm den 24 januari 1898.

Jan Eliasson.

N:o 26.

Af herrar **J. Eliasson** och **O. A. Ericsson** i Ofvanmyra, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till ändringar i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.*

Vid flere föregående riksdagar har i afgifna motioner fråga varit väckt om åtskilliga förändringar i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891, hvilka samtliga af Riksdagen lemnats utan afseende. Ehuruväl Riksdagens sålunda fattade beslut kan fresta många, som ej ega kännedom om hvad väghållningsskyldigheten å landet innebär, att anse väglagen vara tillfredsställande samt uppfylla det ändamål, som dermed afsetts, och fastän sistlidet års Riksdags lagutskott afstyrkt all ändring af denna lag intill dess tidpunkten för en genomgripande revision af densamma kan pröfvas vara för handen, drista undertecknade, detta oaktadt, att vid innevarande riksdag åter draga frågan härom under Riksdagens förnyade pröfning.

Väglagen har, efter hvad som icke lärer kunna motsägas, allt ifrån dess första tillämpning, i de flesta vägdistrikt och synnerligen der, hvarest obetydliga industriella anläggningar förefinnas, varit föremål för ett allmänt och berättigadt klander. Den har äfven af den allmänna opinionen å landsbygden blifvit betraktad såsom medförande större besvärligheter och kostnader än hvad nödigt kan anses. Den innehåller föreskrifter, hvarmed många äro missnöjde, och den saknar flere behöfliga bestämmelser, om man vill undvika anledningar till olika tillämpningar, som nu så ofta förekomma och hvilka icke kunna annat än föranleda förvecklingar. Väg-

lagen är efter vårt förmenande försökt, och erfarenheten dervid har tillräckligt ådagalagt behofvet af ändringar och tillägg i många dess delar. Den kan icke få betraktas såsom undantagslag, ehuru den hufvudsakligen endast rörer landsbygden, utan måste efter vår tanke anses vara afsedd såsom en nödvändig bestämmelse för att ordna rättsförhållandena för och emellan en stor del af rikets skattdragande. Omständigheterna kräfva då, så synes det oss, att nödiga ändringar deri uppmärksammas lika mycket som när det gäller andra lagar, enär ju erkändt blifvit och dessutom ligger i sakens natur, att lagstiftaren bör söka förebygga blotta möjligheter. Ett uppskof till en långt aflägsen framtid med de allra nödigaste förbättringarne åstadkommer en villervalla och på samma gång ett utan någons nytta ökadt besvär för väghållningen, hvilket man icke kan undgå att emotse.

Underhållsskyldigheten af vägar och broar är ett onus, som trycker tungt och de olika väghållningsdistrikten emellan ojemnt, samt kan, icke utan skäl, räknas till skatter, som kräfvas af en del utaf de skattskyldige till landets gemensamma gagn. Den uppgår i de allra flesta fall för de väghållningsskyldige till mycket högre belopp än den allmänna bevillningen. Vägkomitén har i sitt utlåtande den 14 december 1880 beräknat den årliga totalkostnaden för underhåll af allmän väg i hela riket att då uppgå till 7,188,315 kronor; men hvad erfarenheten redan visat och hvad man utan fara för misstag kan förutse, det är, att denna skyldighet redan ökats och vidare kommer att höjas genom nya vägar. Det förefaller oss fördenskull vara så mycket mera nödvändigt att söka undvika alla utgifter och besvär för väghållningsdistrikten, som icke, hvarken för de väghållningsskyldige eller dem som vägarne begagna, medföra någon fördel. Att det dessutom skall vara öfverlåtet åt administrativa embetsverk, i hvars första instans en enda ensam eger utslagsrösten, rättigheten att ålägga nya skyldigheter, i strid mot en enig häradsrätts afstyrkande, det synes oss icke vara hvad det kunde och borde i frågor hvilka röra beskattning ej endast för något eller några år utan för all framtid. Det må sägas derom hvad som helst, men oss förefaller det, att ett korrektiv emot missbruk af väglagens bestämmelser angående nya vägars anläggning och indelande till allmänt underhåll är en för statsmagterna tvingande nödvändighet.

Efter vår uppfattning förekomma i väglagen andra oegentligheter, som icke äro i full konseqvens med hvarandra och ej heller medföra några emot skyldigheternas fullgörande svarande rättigheter för de väghållningspligtige. Till dessa våga vi räkna, utom annat, att de väghållningsskyldige, utan embetsmyndighets befattning dermed, ega att årligen föreskrifva, huru mycket som i penningar skall till vägkassan ingå, men ej ha det minsta att säga, när det är fråga om debitering, uppbörd, redovisning

och afkortning deraf, icke heller att bestämma om användningen af statsbidraget på ett sätt som är med deras fördel förenligt och ej heller besluta om öfverskottet i vägkassan. Vidare att de som fullgöra vägunderhållet icke ega befogenhet att gemensamt verkställa detsamma på ett sätt, som efter lokala förhållanden är för dem tjenligast och förut begagnats. Hvilken åtgärd vägstyrelserna skola vidtaga för att underhålla de vägar, som ej blifvit indelade, om entreprenad icke i något fall tillåtes, derom är nu gällande lag i saknad af föreskrifter. Det måste ock kallas inkonseqvent, att statsbidrag icke utgår för alla vägar, som underhållas för den allmänna samfärdseln, och såsom något felande i lagstiftningen våga vi anse, att väglagen ej föreskrifver forum och fatalietid, när missnöje bland de väghållningsskyldige uppstår. Huru vi än se saken, så förefaller oss väglagen i åtskilliga delar icke vara lik andra lagar, och dessa förhållanden, jemte flera andra, kräfva efter vårt förmenande en förändring så skyndsamt som möjligt.

I anledning häraf och med åberopande af de skäl och yrkanden i samma syfte som uti förra motioner blifvit framstälda, samt med instämmande i öfrigt af hvad som anfördes i Andra Kammaren vid frågans behandling derstädes under sistlidet års riksdag såsom motiv för en genomgripande reform, drista vi oss föreslå, det Riksdagen beslutar,

att hos Kongl. Maj:t i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, efter vederbörande vägstyrelsers hörande, så skyndsamt som möjligt låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i och tillägg till väglagen, som pröfvas vara af behofvet påkallade.

Om remiss till lagutskottet anhålles.

Stockholm den 24 januari 1898.

Jan Eliasson
från Upsala län.

Ollas A. Ericsson
i Ofvanmyra.

N:o 27.

Af herr **H. Odencrants,** *om nedsättning af tullen å té.*

Enligt kongl. kommerskollegii berättelser har införseln till Sverige af té under de senare årtiondena visat sig vara i beständigt stigande. Några strödda siffror kunna visa detta.

Införseln af té utgjorde sålunda:

år	1865	omkring	26,406	kilogram,
»	1869	»	34,060	»
»	1873	»	43,671	»
»	1875	»	50,290	»
»	1880	»	56,471	»
»	1882	»	65,293	»
»	1885	»	90,812	»
»	1891	»	128,153	»
»	1892	»	136,207	»
»	1893	»	149,425	»
»	1894	»	158,888	»
»	1895	»	168,315	»

Granskar man dessa siffror, torde deraf framgå, att införseln ökats i samma mån som tullen minskats och varan således blifvit tillgänglig för en större allmänhet, omfattande äfven de mindre bemedlade. Statsmagterna hafva nemligen efter hand kommit till den öfvertygelsen, att téet har en ganska vigtig mission att fylla, så vigtig att det bör ligga dessa magter om hjertat att tillse, att ej några onödiga hinder läggas i vägen för den stora allmänheten att åtkomma samma vara.

Tullsatserna hafva derför också under årens lopp i afsevärd mån sänkts.

I 1880 och 1882 årens tulltaxor utgjorde tétullen 1,40 per kilogram,
i 1884 års taxa utgjorde tétullen 0,80 per kilogram
i 1889 » » » » 0,50 » »

Denna tullsats af 0,50 per kilogram har sedan dess varit fix och är den ännu gällande.

Kastar man en blick på denna frågas behandling vid föregående riksdagar, finner man, att på grund af enskild motionärs framställning bevillningsutskottet vid 1875 års riksdag hemstälde, att tullen å té måtte sänkas från 60 öre till 30 öre per skålpund eller 70,5 öre per kilogram.

Utskottet motiverade sin framställning dermed, att det skulle vara till gagn, om ifrågavarande artikel genom en minskning i priset blefve mera allmänt tillgänglig äfven för de mindre bemedlade; hvarjemte framhölls den betydelse téet hade såsom proviantartikel för svenskt sjöfolk, som enligt den i lag fastställda spisordning skulle i hvarje vecka erhålla viss qvantitet té och som, efter hvad utskottet inhemtat, på begäran ofta i stället för vissa andra födoämnen bekomme ej obetydlig myckenhet té utöfver det lagliga qvantum.

Utskottets hemställan afslogs emellertid i begge kamrarne.

Då 1882 ny tulltaxa utfärdades, kom tétullen ånyo på tal. Sex reservanter och bland dem nuvarande statsministern och Första Kammarens ålderspresident, yrkade inom bevillningsutskottet, att tullen skulle sänkas från det af Kongl. Maj:t föreslagna belopp 1,40 pr kilogram till ett lägre belopp, som af 5 ledamöter sattes till 1 krona och af en ledamot till 50 öre pr kilogram. Reservanterna framhöllo, med åberopande af siffror angående införseln under åren 1871, 1875 och 1880 af té och kaffe, att, om än förbrukningen af té på senare tiden tilltagit, densamma dock i jemförelse med förbrukningen af kaffe vore synnerligen obetydlig.

I flera andra länder intoge deremot té samma rum som kaffe hos oss i förbrukningen bland den stora massan af folket. Detta visade sig bland annat i England, der tétullen under 1 år ($^{31}/_{3}$ 1878—$^{31}/_{3}$ 1879) utgjorde pd. st. 4,162,221 eller »ungefär samma belopp som Sveriges hela statsinkomst».

Införseln af té till England det året uppgick till 166,488,840 skålpund, under det införseln dit af kaffe endast uppgick till omkring 4,172,000 skålpund. Äfven till Ryssland och Danmark infördes té i relativt vida större qvantiteter än hos oss. Det vore, fortsatte reservanterna, emellertid högeligen önskvärdt, att téförbrukningen hos oss kunde blifva allmän, så mycket mera som erfarenheten visat, att deruti låge ett kraftigt medel

till motverkande och utträngande af det omättliga förtärandet af spritdrycker och kaffe. Kaffets skadlighet visade sig genom klagomål i provincialläkarnes rapporter särdeles från de norra länen, der det omåttliga kaffedrickandet skulle vara förnämsta orsaken till många sjukdomar. Té erkändes deremot vara en lika sund som välsmakande dryck; det vore vida lättare att tillaga än kaffe och borde äfven blifva billigare, då af ett skålpund té åtminstone fyra gånger så många koppar kunde erhållas som af motsvarande qvantum kaffe.

I kamrarne gaf frågan ej anledning till vidare diskussion. Utskottets hemställan om behållande af tullen 1,40 bifölls.

År 1884 väcktes i Första Kammaren af 6 personer, äfven nu dess ålderspresident inberäknad, motion att tullen å té måtte nedsättas till 80 öre per kilogram.

I motionen åberopades, bland andra skäl, att té vore mer än kaffe egnadt att utträng bränvinet och att derigenom befrämja nykterheten, en omständighet, som särskildt i närvarande tid borde beaktas, då en stark nykterhetsrörelse påginge i landet.

Utskottet fann motionärernas framställning förtjena synnerlig uppmärksamhet och hemstälde om bifall dertill.

Utskottet fann det vara uppenbart, att hvarje finanstull borde så anordnas, att den lemnade statsverket den största möjliga inkomst, och att en dylik tull, som i väsentlig mån hindrade införseln och förbrukningen af den artikel, hvarom vore fråga, motverkade sitt eget ändamål. Mycket gåfve emellertid stöd för det antagande, att sistnämnda förhållande egde rum med afseende å den dåvarande tullen å té. Den årliga införseln af té hade visserligen i det närmaste fördubblats sedan 1872, men jemförelsevis användes té här i landet, i trots af dess erkändt framstående egenskaper som närings- och njutningsmedel, ännu i mycket ringa mängd. En nedsättning af tétullen borde blifva inkomstbringande för statsverket, om den blott gjordes så betydande, att den i någon mera nämnvärd mån återverkade på varans saluvärde.

Då frågan förekom i Första Kammaren, uppstod en kort diskussion, under hvilken en talare såsom bevis på den stora vigt, téet redan i slutet af 1700-talet ansågs hafva för den stora massan af folket i Norra Amerika, erinrade om att, när engelska regeringen ville höja tullen på té i sina amerikanska besittningar, detta var en af de närmaste anledningarne till utbrottet af det uppror, hvarigenom dessa besittningar skilde sig från moderlandet. Af en annan talare påpekades, att, med afseende å good-templarordens stora utbredning och då téet var en vid deras fester an-

vänd dryck, téet kunde sägas vara på god väg att undanträngа kaffet och att, såsom önskligt vore, spridas till den stora allmänheten.

Utskottets förslag bifölls här utan votering.

I Andra Kammaren rönte förslaget motstånd af grefve Erik Sparre, herr Liss Olof Larsson m. fl.; men det understöddes med kraft och värme af bland andra nuvarande generaltulldirektören, som sade sig velat sänka tullen längre än hvad utskottet föreslagit. Det framhölls för öfrigt af flere talare, att sänkningen afsåg att tillgodose de arbetande klassernas intressen, och att man kunde hoppas, att téet, om det blefve billigt, skulle komma att i väsentlig mån träda i stället för spritdrycker.

En landtmannarepresentant på smålandsbänken uttalade också, att téet i hans hemort kommit i allmänt bruk.

Förslaget lyckades här ej vinna pluralitet. Vid gemensam votering segrade emellertid utskottets förslag med 168 ja mot 143 nej.

I sin skrifvelse härom till Konungen uttalade Riksdagen, att nedsättningen vidtogs i afsigt att göra téet, som vore särdeles egnadt att undanträngа bränvinet och derigenom befrämja nykterheten, lättare tillgängligt för den mindre bemedlade befolkningen.

Vid 1888 års riksdag föreslog bevillningsutskottet en ytterligare sänkning af denna tull till 50 öre per kilogram, under förklaring, att utskottet, som i likhet med 1884 års riksdag hyste den uppfattning, att det vore synnerligen önskvärdt att té här i landet komme till större användning än det för närvarande hade, ville så mycket hellre tillstyrka Riksdagen att sänka tullen, som dels tullinkomsten af té vore af ringa betydelse för statsverket, dels ock en allmännare förbrukning deraf torde ersätta en nedsättning å tullsatsen. Denna hemställan bifölls i Första Kammaren utan diskussion, hvaremot i Andra Kammaren herr Liss Olof Larsson ånyo stred deremot, under det å andra sidan en läkare uttalade, att han skulle önskat, att utskottet föreslagit tullfrihet för denna vara. Han kunde ej förstå, sade han, hvarför ej i vårt land likaväl som i Ryssland och England téet skulle kunna blifva en nationaldryck. Sedan nedsättningen afslagits i denna kammare med 100 röster mot 73, bifölls den i gemensam votering med 166 röster mot 144.

Sedan dess har alltså tullen å té varit 50 öre per kilogram. De skäl, som, såsom ofvan visats, gång efter annan förmått Riksdagen att sänka tétullen, synas mig alltfort vara i hög grad beaktansvärda. Efter min tanke föranleda de nu till en ytterligare sänkning.

Den enda betänklighet, en sådan åtgärd skulle kunna framkalla, lärer väl vara den, att statsinkomsterna derigenom skulle kunna sjunka. Men häremot talar den under alla de föregående åren gjorda erfarenheten, som

visat, att en sänkning af tullen framkallat en ökad import, hvarigenom tullinkomsterna hållits uppe vid förutvarande storlek och så småningom ökats. Det lider förvisso icke heller något tvifvel, att, om tétullen nu sänktes t. ex. till 25 öre per kilogram, denna helsosamma och välsmakande dryck skulle vinna en så ökad användning, att någon förlust för statsverket derigenom ej skulle uppstå.

På grund af hvad jag sålunda anfört får jag härmed vördsamt föreslå,

att tullen å té måtte nedsättas till 25 öre per kilogram.

Stockholm den 20 januari 1898.

H. Odencrants.

N:o 28.

Af herr **S. M. Olsson** i Sörnäs, *om ändring i vilkoren för åtnjutande af bidrag till undervisning i slöjd åt i skolåldern varande flickor.*

I kongl. kungörelsen af den 29 maj 1896 angående anslag för beredande af undervisning i slöjd åt i skolåldern varande flickor förordnas bland annat, att skoldistrikt, om i en folkskola antalet af dem, som deltaga i undervisningen, är så stort, att de för denna undervisning äro delade i två eller flera afdelningar, må på angifna vilkor »för hvarje sådan afdelning, hvari antalet slöjdande uppgår till minst tjugufem,» erhålla ett årligt understöd af 30 kronor.

Jemför man nu detta stadgande med motsvarande i kongl. kungörelsen den 1 juni 1894 angående anslag för beredande af undervisning i slöjd åt i skolåldern varande gossar, så finner man, att det erfordras endast ett antal af femton gossar för hvarje sådan afdelning för erhållande af ett statsanslag af 75 kronor.

På samma gång man med skäl gläder sig öfver att anslag till ett så gagnande och vigtigt ändamål som till undervisning i qvinlig slöjd blifvit beviljadt, väcker det dock undran, hvarför det skall erfordras femtio flickor för att få anslag till två slöjdafdelningar, under det 30 gossar äro nog för att bilda två sådana afdelningar.

Orsaken härtill torde möjligen hafva varit, att vederbörande velat förekomma, att detta anslag skulle från början växa ut till ett afskräckande belopp. Men ändamålet är alltför vigtigt att så behandlas, och redan denna korta tid, under hvilken ifrågavarande förordning egt gällande kraft, har

varit nog för att visa, att en ändring här är behöflig. Lätt nog inses, att det erfordras större uppmärksamhet och noggrannare tillsyn af den undervisande för att med framgång undervisa i sådana slöjdarter som stickning, stoppning, lappning, linne- och klädsömnad än i de vid gosslöjden förekommande, och då bör åtminstone icke barnantalet sättas högre vid flickslöjd än vid gosslöjd.

Då det här är fråga om ett jemförelsevis ringa anslag till ett ändamål, som för vårt uppväxande qvinliga slägte har stor betydelse, så måste, för att detsamma skall medföra all den nytta dermed är afsedd, åtminstone afdelningarna för gossar och flickor bestämmas till samma storlek för understödets erhållande.

Med anledning häraf får jag vördsamt föreslå, att Riksdagen beslutar att kongl. kungörelsen af den 29 maj 1896 i här ofvan vidrörda punkt måtte erhålla följande lydelse:

— — — lästiden, samt

att skoldistrikt, om i en dylik skola antalet af dem, som deltaga i slöjdundervisningen, är så stort, att de för denna undervisning äro delade i två eller flera afdelningar, må på här förut angifna vilkor, för hvarje sådan afdelning, hvari antalet slöjdande uppgår till minst femton, erhålla likaledes ett årligt understöd af 30 kronor; skolande — — — sökes.

I den händelse statsutskottet finner skäl bifalla hvad jag här ofvan föreslagit, så torde utskottet föreslå de medel, som af förändringen blifva en följd.

Stockholm den 22 januari 1898.

S. M. Olsson
i Sörnäs.

N:o 29.

Af herr **J. E. Behmer,** *om ändrad lydelse af 26 § 3 mom. af förordningen angående vilkoren för försäljning af bränvin m. m.*

Det uti 26 § 3 mom. af kongl. förordningen den 24 maj 1895, angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, förekommande stadgande, att under sön- och helgdagar utskänkning af bränvin är i allmänhet tillåten endast vid måltider åt spisande gäster, har visat sig vara mycket svårtillämpligt och i allmänhet icke eller åtminstone högst otillfredsställande uppfylla det dermed afsedda ändamål, som ju skulle vara att inskränka superiet å nämnde dagar. Att stadgandet är ett osäkert medel för detta ändamåls vinnande beror på dess otydlighet, som tillåter olika tolkningar både af hvad med måltid skall förstås och i afseende å spisandet. På sina ställen lärer det anses tillräckligt, att till reqvirerad spirituosa af hvad slag det vara må framsättes en mindre påbredd smörgås för hvarje gäst, på andra ställen hänvisas gästerna vid spritdryckernas serverande till ett dukadt smörgåsbord, i båda fallen utan hänsyn till om »spisning» verkligen eger rum. Ja det lärer till och med på något ställe hafva gått så långt, att af papier maché imiterade rätter framsatts jemte spriten. De föreståndare för utskänkningsställen, hvilka, såvidt möjligt, rätt uppfatta lagbudet, lemna spritdryck endast till reqvirerad måltid af varm mat; men huru öfvervaka att mat verkligen förtäres, att gästen är »spisande»?! Och för öfrigt är ju personers behof af mat till måltider mycket olika.

Jag har mig bekant, att högsta domstolen i mål, der en person, som egde rätt till utskänkning af maltdrycker vid måltider åt spisande gäster, stod tilltalad för öfverskridande af denna rätt, frikänt personen, enär till hvarje ölflaska serverats en smörgås, som äfven förtärts. Får man tillämpa detta domslut på spritutskänkningen å sön- och helgdagar — och det synes mig vara fullt tillämpligt — så skulle gästen kunna bekomma lika många glas spritdrycker, som antalet smörgåsar han förmår förtära; och detta antal kunde blifva mycket stort, enär smörgåsarnes *storlek* ej lärer kunna bestämmas.

Lagens mening är tydligen endast den att bereda personer, som det önska, tillfälle att vid födas intagande å utskänkningsställe sön- och helgdag erhålla måltidssup, men detta är ingalunda bestämdt uttryckt i mom. och lärer väl svårligen hafva kunnat insättas med sådana ord, att icke förtolkning kunnat ske.

Då emellertid stadgandet uti sagde mom. visat sig icke kunna uppfylla det dermed afsedda ändamål;

då stadgandets otydlighet kan föranleda ofrivilliga lagbrott och i allt fall gifver anledning till olika förfarande på olika ställen;

då det icke är af behofvet med nödvändighet påkalladt, att spritdrycker serveras å utskänkningsställe under sön- och helgdagar, hvilkas lagstadgade helgd bättre bevaras genom undvikande af dylik servering, tillåter jag mig vördsamt föreslå,

att Riksdagen behagar besluta det 26 § 3 mom. af kongl. förordningen den 24 maj 1895, angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, erhåller följande förändrade lydelse:

»Under sön- och helgdagar är utskänkning af bränvin icke tillåten.»

Stockholm den 24 januari 1898.

J. E. Behmer.

Stockholm 1898. **Kungl. Boktryckeriet,** P. A. Norstedt & Söner.

N:o 30.

Af herr **A. Norrman,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändringar i poststadgan.*

Enligt nu gällande poststadga utgör afgiften för rekommenderadt bref 20 öre, hvartill kommer den vanliga brefbefordringsafgiften, minst 10 öre. Man kan således icke få ett dylikt bref befordradt under 30 öre, äfven om det endast innehåller 5 eller 10 kronor. Deremot kostar en postanvisning endast 15 öre för belopp under 25 kronor. Klart är alltså, att det kostar afsändaren jemnt *dubbelt* så mycket att sända 5 till 25 kronor i rekommenderadt bref som med postanvisning. Hvad rim och reson, som kan ligga i denna anordning, är något svårt att förstå. Icke kan väl skälet till olikheten ligga endast deruti, att postverket skulle hafva någon betydligt större risk eller större besvär för det rekommenderade brefvet än för postanvisningen. Visserligen kan *risken* sägas vara något större, eftersom ett förkommet rekommenderadt bref skall ersättas med 50 kronor, men postanvisningen endast med sitt kända verkliga belopp; men den stora skilnaden i afgift kan härmed icke tillräckligt motiveras. Hvad åter angår *besväret*, så är detta tydligen *mycket mindre för behandlingen af ett rekommenderadt bref än för behandlingen af en postanvisning*, hvilken ju med tillhörande penningar skall å posten inslås i kuvert och förseglas och sedan fordrar ungefär samma behandling som det rekommenderade brefvet. Skulle man göra afseende på postverkets besvär, borde således postanvisningen tydligen vara dyrare än det rekommenderade brefvet. Detta kan nu för ingen del vara min mening att yrka, ty att postanvisningen är billig och beqväm, är nog godt och väl. Meningen är endast att föreslå en rimlig nedsättning uti afgiften för rekommenderade bref, likasom en sådan nedsättning redan skett uti postanvisningsafgiften, att således i viss mån likställa dessa båda: allt i den stora allmänhetens och i synnerhet de fattigares intresse. Vill man icke nedsätta

rekommendationsafgiften till full likhet med postanvisningsafgiften, till följd af den något större risken, så torde dock vara billigt att göra en nedsättning af 10 öre, så att »reket» blir 5 öre dyrare än den billigaste postanvisningen. Man må icke häremot invända: hvad behöfves detta — man kan ju använda postanvisning i stället för »rek»; — ty det är dock visst, att detta råd i många fall icke kan följas, utan en och hvar kan ofta behöfva att sända ett rekommenderadt bref. Detta gäller i synnerhet den s. k. arbetsklassen, särdeles å landsbygden, men äfven delvis i städerna. Många dylika personer hafva ej lätt att sätta sig rigtigt in uti postanvisningens rätta begagnande; och somliga vilja och behöfva, när de skola sända ett mindre penningbelopp — i synnerhet när det gäller deras närmaste eller bekanta — de vilja och behöfva skrifva mera utförligt och förtroligt, än som kan ske i postanvisning. Det är ju äfven rätt ofta besvärligt och obeqvämt att sända postanvisning och lösa penningar något längre väg till poststationen.

När alltså det nuvarande förhållandet mellan afgiften för rekommenderadt bref och afgiften för postanvisning är orimligt, och eftersom det ligger i allmänhetens intresse, i synnerhet arbetsklassens, att i flera fall hellre sända små penningsummor i rekommenderadt bref än med postanvisning, så synes mig en nedsättning af 10 öre uti afgiften för det förra vara fullt motiverad, helst som vårt svenska postverk befinner sig uti en mycket god ekonomisk ställning och för öfrigt troligen icke skulle mycket förlora på den föreslagna nedsättningen, likasom det icke lär hafva förlorat på de förut tid efter annan till allmänhetens fördel företagna lättnader och nedsättningar i afseende på postbefordringen.

Ett liknande behof af ändring uti poststadgan föreligger i ett annat afseende. Det enkla portot, 10 öre, gäller endast för bref, som väga högst 15 gram. Derefter vidtager dubbelt porto, 20 öre, och gäller ända till och med 125 gram. Det synes, som dessa bestämmelser knappast hade någon annan grund än det rena godtycket, ty intet rimligt förhållande finnes mellan 15 och 125 gram. Visserligen kunde man måhända anföra utlandets exempel, men det orimliga blir icke rimligt endast derför, att det är utländskt. För öfrigt hafva vi icke för afsigt att föreslå någon ändring annat än för inrikes post. Och till stöd för en ändring i postverkets nuvarande »tyngdlag» för inrikes bref vill jag åberopa icke allenast den nyss nämnda orimligheten, utan äfven den olägenhet, besvärlighet och onödiga kostnad, som under närvarande förhållanden tillskyndas allmänheten derigenom, att vigten för det enkla portot är satt allt för låg. Det inträffar ju rätt ofta, såsom hvar man vet, att ett vanligt bref, som man väntat skola gå för enkelt porto, blifver för tungt och måste betalas med dubbelt porto. Visserligen kan man då säga: Skaffa dig en s. k. brefvåg

och rätta dig efter den. Ja väl; dock undrar jag, om vår allmoge och våra s. k. arbetare kunna och vilja rätta sig efter denna uppmaning. Och i alla fall blir brefvet ändå lätt för tungt: det kan icke hjelpas. Mången har för tillfället icke annat än tjockt papper eller tunga kuvert att begagna eller måste nyttja lack, såsom t. ex. vid rekommendation, eller vill i brefvet sända ett porträtt eller en räkning, ett qvitto eller annat dylikt. Så blir då brefvet snart för tungt för enkelt porto, och häraf vållas stundom obehag och bryderi, men alltid en dubbel utgift. Och säga hvad man vill, så är dock 10 öre, och ännu mer många 10-öringar, äfven pengar, i synnerhet för fattigt folk. Och under vårt postverks blomstrande tillstånd är det alldeles onödigt att hålla brefven så dyra. Om gränsen för det enkla 10-öres-portot uppflyttades från 15 till 25 gram, vore missförhållandet hulpet och de nyss påpekade olägenheterna skulle försvinna. Det dubbla portot skulle då befordra högst 5 gånger tyngre bref än det enkla; förhållandet dem emellan blefve 1:5. Och vanliga bref man och man emellan, hvilka man beräknat till ett porto, skulle då sällan blifva för tunga eller betinga dubbelt porto. Den möjliga förlust af åtskilliga tusen tioöringar, som genom den föreslagna förändringen kunde tillskyndas postverket, borde väl anses föga betyda i jemförelse med den obestridliga trefnad, som genom samma åtgärd kunde beredas många tusen korrespondenter, den besparing, som komme åtskilliga fattiga till del, och den mera rimliga proportion, som komme att uppstå mellan enkelt och dubbelt porto. I ännu högre grad gäller detta om den här ofvan omtalade nedsättningen uti rekommendationsafgiften.

På grund af hvad jag sålunda anfört tillåter jag mig härmed ödmjukligen föreslå,

att Riksdagen måtte besluta att genom skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga sådana ändringar i nu gällande poststadga, att afgiften för rekommenderade inrikes bref nedsättes från tjugo till tio öre jemte vanlig befordringsafgift, samt att vigten å vanliga inrikes bref, som skola befordras för enkelt porto, måtte höjas till 25 gram.

Om remiss till bevillningsutskottet anhålles vördsamt.

Stockholm den 24 januari 1898.

A. Norrman.

N:o 31.

Af herr **C. G. Grundell,** *i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof i fråga om vilkoren för utbekommande af statsbidrag till lärare vid folkskolor.*

I Kongl. Maj:ts nådiga proposition till innevarande års Riksdag förekommer under åttonde hufvudtiteln punkt 23 å sid. 199 en så lydande bestämmelse i afseende på vilkoren för utbekommande af statsbidrag till lärare vid folkskolor:

»Till aflönande af hvarje ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som i årlig lön åtnjuter, utom husrum, vedbrand och kofoder eller ersättning derför, minst sex hundra kronor, samt hvarje annan examinerad, vid folkskola antagen lärare eller lärarinna, som i årlig lön erhåller, förutom nämnda naturaförmåner eller ersättning derför, minst fem hundra kronor, eger skoldistrikt, derest läraren eller lärarinnan årligen meddelar undervisning i skolan åtta månader eller $34^1/_2$ veckor af året — under hvilka läsdagarne uppgå till minst 192 — att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag, motsvarande två tredjedelar af den lön, läraren eller lärarinnan, förutom husrum, vedbrand och kofoder eller ersättning derför, åtnjuter, hvilket bidrag dock ej, utom i här nedan angifna fall, må öfverstiga fyra hundra kronor».

Hvad som i denna bestämmelse är egnadt att ådraga sig särskild uppmärksamhet är föreskriften, att under lärotiden 8 månader eller $34^1/_2$

veckor af året läsdagarne skola uppgå till minst 192. Nyssnämnda stadgande, i fall det blefve gilladt och antaget, skulle medföra, att skoldistrikt, i hvilka undervisningen vid folkskola fortginge endast 5 dagar i veckan — och skolor, der sådan anordning eger rum, finnas till stort antal icke allenast inom Göteborgs och Bohus län, utan säkerligen äfven inom öfriga län — ej skulle kunna erhålla statsbidrag till lärares aflöning. Med en läsetid af 5 dagar i veckan under $34^1/_2$ veckor kommer man till ett dagantal af 173, hvarifrån åtminstone måste dragas 3 helgdagar, nemligen Mariæ Bebådelsedag, Kristi Himmelfärdsdag och Midsommardagen, som under arbetsdagarne kunna infalla. Vi hafva alltså en summa af 170 läsdagar, eller 22 mindre, än som i ofvannämnda bestämmelse föreskrifves. Detta skulle således utgöra en hel öfverläsningsmånad, om i folkskolan undervisas 5 dagar i veckan. Det betänkliga härvid är, att, äfven om en församling, der läsning endast under 5 af veckans dagar förekommer, skulle befinnas villig eller anse sig tvungen att för utbekommande af statsbidrag underkasta sig utgiften af lärareaflöning för 1 månads läsning utöfver en årlig lärotid af $34^1/_2$ veckor, intet dermed vinnes, så vida den föreslagna lydelsen uti ifrågavarande stadgande bibehålles, emedan der uttryckligen står: derest läraren eller lärarinnan årligen meddelar undervisning i skolan minst åtta månader eller $34^1/_2$ veckor af året — under hvilka läsdagarne uppgå till minst 192 —, hvarigenom alltså undervisning i folkskola under 5 dagar i veckan är omöjliggjord.

Men då, enligt Kongl. Maj:ts nådiga stadga angående folkundervisningen den 10 december 1897 kap. 4 § 15, kyrkostämman på förslag af skolrådet beslutar angående — — — de dagar i veckan — — — då undervisningen skall i skolorna meddelas — hvilket väl synes innebära, att någon dag i veckan kan från undervisning undantagas — då i samma § föreskrifves, att den årliga lärotiden vid skolor, för hvilkas lärare skoldistrikt åtnjuter lönetillskott af allmänna medel, skall omfatta minst åtta månader eller $34^1/_2$ veckor (utan angifvande af bestämdt antal läsdagar), då vidare den på Kongl. Maj:ts befallning utarbetade normalplanen innehåller läsordningar för folkskolor, i hvilka undervisas endast 5 dagar i veckan, kan jag ej fullt inse det motiverade i nu tillkomna förslag om föreskrift angående minst 192 läsdagar. Med hänsyn till de betänkliga olägenheter, som, efter mitt förmenande, skulle vållas, om skolor, som på grund af lokala förhållanden nödgas inskränka lärotiden till 5 dagar i veckan, förvägrades statsunderstöd, kan jag ej underlåta att yrka på förändring uti ofvan åberopade bestämmelse.

På grund af hvad jag haft äran anföra får jag härmed vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville besluta, att i ofvan anförda bestämmelse i Kongl. Maj:ts nådiga proposition till innevarande års Riksdag orden: — »under hvilka läsdagarne uppgå till minst 192» — måtte utgå.

Stockholm den 24 januari 1898.

Carl G. Grundell.

I ofvanstående motion instämma:

Pehr Andreasson. *A. Emil Baaz.*

A. Norrman. *Sten Nordström.*

N:o 32.

Af herr **J. Byström,** *om ändrad lydelse af 27 § värnpligtslagen.*

Gång efter annan ha värnpligtige vid krigsrätt ådömts böter eller fängelse, derför att de af samvetsbetänkligheter varit förhindrade att låta sig öfvas i vapnens bruk. Liknande förhållanden ha inträffat äfven i andra länder. Vid en närmare eftertanke borde det dock vara klart för de fleste, att det är orätt att ådöma dessa ungdomar, som anse sig följa sitt samvetes röst, bestraffning, enär samvetsfriheten synes betryggad i grundlagens bud: »Konungen skall ingens samvete tvinga eller tvinga låta».

En förändring i värnpligtslagen måste derför anses vara nödvändig. Och som jag hoppas, skall Riksdagen finna yrkandet derpå fullt berättigadt. Huru svårt ett straff än må blifva för dem, som af samvetsskäl ej kunna exercera, så kan det i allmänhet ej ändra en persons samvetsöfvertygelse. Härpå hafva vi de mest tydliga bevis från de förföljelser, som i religionens namn anställts i flera länder, vårt eget land icke undantaget. Förhållandet har visat sig vara detsamma inom det område, som denna motion afser. Så hafva de på senare tiden mycket omtalade dukhoborserna i Kaukasus, hvilka på grund af samvetsskäl icke vilja lära sig vapnens bruk, blifvit på det gräsligaste sätt marterade. Detta har dock, långt ifrån att rubba dem i deras åsigter, gjort dem ännu mera modiga att lida och uthärda allt. Samma uthållighet för hvad de ansett vara rätt ha äfven de s. k. mennoniterna ådagalagt. Bland många andra exempel på deras omutliga trohet för hvad de anse vara rätt vilja vi efter den tyska tidskriften »Christliche Welt» för den 13 maj 1897 anföra följande:

»I en af våra artiklar i dag talas om mennoniten Tröner. Många af våra läsare torde ingenting veta om honom. Följande meddelande ur Schwäbischer Merkur lemnar derom upplysning.

Mera än en gång hafva tidningarne berättat om den elsassiske soldaten Gottlieb Tröner, som upprepade gånger blifvit dömd till längre frihetsstraff, emedan han ståndaktigt vägrat att bära vapen och som derför icke kunnat utbildas till vapentjenst. I dessa dagar gjorde jag besök hos Tröners i Mühlhausen boende familj, som lefver i torftiga, men alltigenom regelrätta förhållanden. En syster är krympling i följd af ett fall, den 62-åriga modern sedan flera år sjuklig. Fadern är 67 år gammal; han går sedan många år på kryckor och är fullkomligt oförmögen till arbete. Under anförande af talrika bibelställen sökte han för mig leda i bevis, att den Jesu Kristi församling, som han tillhörde, med rätta förkastade militärtjensten såsom stridande mot Guds bud; budet om kärleken till nästan förbjöde redan att förolämpa sina medmenniskor, ännu mera att såra eller till och med döda dem. Hans son satt nu, emedan han förblifvit trogen emot Guds ord, redan på tredje året i fängelse på fästning i Spandau, der han sysselsattes med skrädderiarbete. Två nådesansökningar hade blifvit ingifna utan resultat. När hans strafftid gått till ända, skulle sannolikt samma historia upprepas: vägran att göra krigstjenst och ökadt frihetsstraff. Huru det skulle sluta, vore omöjligt att förutse.»

Artikelförfattaren, som vid besök hos Tröner fann honom vara en rättsinnig man, genomträngd af religiös öfvertygelse, säger vidare, att man vid ett sådant fall som detta, der det utan tvifvel icke är fråga om tredskande, utan om verkliga samvetsskäl, borde finna en utväg, så att den unge mannen kunde få aftjena sin militärtid genom annat arbete än vapenöfning.

Äfven i vårt eget land påträffa vi många exempel, hvilka ådagalägga, att straff icke kan förändra samvetets öfvertygelse. År 1873 vägrade ganska många ynglingar på Gotland att ikläda sig uniform och bära vapen. Bland dessa må nämnas Lars Andersson från Bols, Hafdhem, J. Andersson, Ansarfve, O. Karlsson, A. Nordström, Petter Nordström och Petter Olsson från Tofta, Johan Göranson och Joh. Olsson från Hamre och O. Otenberg från Sundre, hvilka alla af samvetsbetänkligheter nekade att göra krigstjenst och som derför blefvo förda med fångskjuts till exercis- eller mönstringsplatserna. De ställdes upprepade gånger i majorsförhör eller för krigsrätt. De dömdes flera gånger till böter från 5 till 50 kronor, och då de saknade tillgångar, fingo de aftjena böterna i fängelse.

O. Olsson från Hamre, Gotland, hvilken var sina föräldrars och en sjuk systers enda stöd, fick, då han år 1872 af samvetsskäl nekade göra krigstjenst, ett års straffarbete och 1874 ännu ett års straffarbete. Sålunda in alles två år.

C. J. Lundberg från Hafdhem, Gotland, hvilken lefde i torftiga omständigheter och hade en sjuklig hustru och flera minderåriga barn, ryckte från sin familj och dömdes för sina samvetsbetänkligheter mot vapentjenst till ett års straffarbete.

D. J. Danielsson från Lau, Gotland, dömdes på grund af samma anledning till ungefär samma straff som den föregående.

Karl Danielsson från Lau, Gotland, dömdes af samma skäl till enahanda straff som den föregående.

Lars Petterson från Lau, Gotland, dömdes för sina samvetsbetänkligheter mot exercisen första gången 1872 till ett års straffarbete och andra gången 1874 till ett år och fyra månaders straffarbete. Således sammanlagdt två år och fyra månaders straffarbete.

Lars Johansson, likaledes från Gotland, fick sammanlagdt två års och fyra månaders straffarbete, då han vidblef den ståndpunkt, som syntes honom anvisad i den heliga skrift.

Lars Jakobsson från Hamre, Gotland, hvilken var familjefader, dömdes 1874 till ett års straffarbete för sin vägran att göra krigstjenst. Detta tyckes dock ha blifvit mer, än den arme mannen stod ut med, ty han dog i fängelset.

Joh. Langren från Lau, Gotland, en fattig arbetare, togs ifrån en hjelplös hustru och två barn och dömdes till ett års straffarbete.

P. Nilsson från Hamre dömdes 1874 och 1875 till sammanlagdt två års fängelse.

Alla dessa nu nämnda män voro kända för sedlighet och gudsfruktan, och det straff, de ledo, fingo de, emedan de icke ville förneka sin tro. Sammanlagdt fingo de 14 års fängelse eller straffarbete.

Men det är icke endast på Gotland, vi finna personer, som på grund af samvetsskäl hellre underkasta sig det straff, som kan påläggas dem, än att ikläda sig uniform och göra krigstjenst. Bland sådana vill jag ytterligare nämna följande.

År 1879 dömdes Sven Nilsson af krigsrätt vid kongl. Vendes artilleriregemente till trettio dagars mörk arrest.

Jöns Jönsson från Kyrknäs i Vermland dömdes 1880 till sex månaders fängelse.

Måns Anders Persson från Yttermalung dömdes något senare än den föregående till straff för af samvetsbetänkligheter föranledd vägran att öfva sig i vapnens bruk.

Jöns Cederholm från Kyllingeröd vid Degerberga dömdes 1884 till två månaders fängelse, bötade 1885—90 sammanlagdt nära 200 kr., reste 1891 till Amerika, återkom med förstörd helsa 1893 och hemtades då med

kronoskjuts, som han fick betala med 23 kronor. I trettio dagar hölls han så på sjukhuset, hvarifrån han utskrefs som obotlig och oduglig till krigstjenst.

Ola Svensson från Hammar vid Kristianstad dömdes år 1886 af krigsrätten vid kongl. Norra skånska infanteriregementet till två månaders fängelse.

A. Hansson från Orsa dömdes af krigsrätt vid kongl. Dalregementet år 1888 till tre månaders fängelse.

Joh. Fredr. Forsström från St. Tuna dömdes 1889 till två månaders fängelse.

Alfred Nilsson från Domnarfvet dömdes vid kongl. Dalregementet år 1888 till två månaders fängelse för af samvetsbetänkligheter föranledd vägran att göra krigstjenst. År 1889 vägrade Nilsson å nyo och dömdes då till ytterligare åtta månaders fängelse. När Nilsson suttit fängslad en tid, begynte hans mod dock att svigta. Han begärde nåd, hvilket han erhöll mot löfte om att exercera. Utkommen, kände han sig dock ej lycklig, utan tärdes af inre oro, så att han beslöt sig för att åter vägra. Nu hade han dock gifvit Konungen sitt ord, och detta kunde han ej utan vidare bryta. Då sålde han det lilla, han ägde, för att kunna göra en resa till Stockholm och afgifva en förklaring inför vederbörande. Han träffade dock icke Konungen, och när han ytterligare vägrade att göra militärtjenst, blef han dömd till ett år och sex månaders straffarbete.

Efter utståndet straff reste Nilsson till Tyskland. Der kunde han dock ej uppehålla sig, utan återkom för att 1894 å nyo ansättas af vederbörande tjenstemän.

Vid fjerdingsmannens ankomst knäböjde han tillsammans med sin djupt förkrossade maka, och anförtroende sin sak åt Gud följde han med till mötesplatsen. Der undersökte man honom tvenne gånger, och när man ändtligen upptäckte, att han var något sned i ryggen, och att hans ena långfinger var något krokigt, så kasserades han.

Karl Augustsson från Edsberg dömdes år 1893 till åtta dagars mörk och åtta dagars ljus arrest och, när detta ej hjelpte, till sex månaders fängelse. År 1894 nekade han åter att exercera. Men nu upptäckte läkaren, att han hade ondt i benet, och så blef han kasserad.

N. Broberg från Mjällby, hvilken uppgifves ha varit predikant, har äfven lidit fängelsestraff för samvetsbetänkligheter mot fullgörande af krigstjenst.

Jöns Månsson Risberg från Kjäflinge fick år 1894 tre månaders fängelse och år 1895 ytterligare fyra månaders straffarbete.

J. A. Gustafsson från Malmö erhöll tre månaders fängelse år 1895.

År 1895 dömdes Gustaf Verner Persson af krigsrätten vid Karlsborgs fästning till två månaders fängelse och året derpå till 20 kronors böter, som aftjenades i Mariestads fängelse.

Frans August Klingberg från Mosstorp dömdes år 1896 till åtta dagars mörk arrest och sedan till straffarbete, såsom följande afstraffningsbevis mäler:

»Att Frans August Klingberg härstädes undergått honom af Skaraborgs regementes krigsrätt genom utslag den 25 maj 1896 i förmågo af 84 § strafflagen för krigsmagten ådömdt tre månaders straffarbete, hvilket slutade den 9 augusti samma år, varder på Klingbergs begäran intygadt.

Skaraborgs länsfängelse den 20 januari 1897.

N. G. Westin.
Fängelsedirektör.»

Per Lundin från Siljansnäs, som nekade att göra krigstjenst 1896, fick tre månader fängelse och dömdes ytterligare 1897 till sex månaders straffarbete.

Karl Henning Klingberg dömdes till 10 kronors böter för uteblifvande från mönstring 1892, fastän han var närvarande vid denna och der vid uppropet förklarade för befälet, att han ej kunde exercera, derför att hans samvete förbjöd honom det. Han aftjenade böterna på sätt följande afstraffningsbevis gifver vid handen.

»Som Karl Henning Klingberg från Amne härad saknat tillgång för gäldande af de honom enligt landshöfdingeembetets resolution af den 18 maj 1892 ådömda böter för uteblifvande från inskrifningsförrättningen 10 kronor, så har bemälde Klingberg jemlikt Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i länet förvaltningsbeslut af den 20 september 1892 i länscellfängelset härstädes i stället undergått fyra dagars fängelse, som slutats den 28 samma månad.

Betygas Skaraborgs länscellfängelse den 24 december 1896.

N. G. Westin.
Fängelsedirektör.»

Flera liknande exempel skulle kunna anföras, då personer på grund af sina samvetsbetänkligheter mot krigstjenst ådömts straff. År 1897 blefvo åtskilliga sådana dömda på Gotland, hvarvid äfven en kapten, ledamot af krigsrätten, hyste betänklighet mot edens afläggande. Men här

kan icke vara fråga om, huru stort deras antal är, som lida, utan om principen; ty är det orätt att döma t. ex. ett tusen personer, för det de hysa samvetsbetänkligheter mot krigstjensten, så är det principielt lika orätt att döma en.

Hvad angår de här ofvan meddelade uppgifterna, som i flesta fall gälla personer, tillhörande de s. k. helgeanerna, så torde det böra sägas, att de grunda sig dels på bref från personerna sjelfva, dels i ett par fall på officiella intyg och dels på andra trovärdiga meddelanden. Ehuru en och annan detalj möjligen kan vara felaktig, så äro dock uppgifterna i allmänhet pålitliga.

Vidare bör erinras derom, att dessa personer icke i något som helst afseende äro farliga för samhället. De äro fredliga medborgare, som icke gjort sig skyldiga till laster och brott. De lefva ett fromt lif och vilja vara trogna undersåtar. De vörda Konungen och älska fäderneslandet, men de hålla före, att de kunna visa Konungen sin vördnad och fosterlandet sin kärlek utan att lära sig vapnens bruk. Det gifves ingen anledning att antaga, det de förakta den inspirerade uppmaningen: »Älsken bröderna, frukten Gud, ären Konungen».

Att nu dessa ynglingar och deras likar uppfattat kristendomens urkunds utsagor så, att de äfven vilja befrämja frid på jorden, borde äfven de, som hysa andra uppfattningar rörande betydelsen af samma urkunds ord, förstå och högakta, då till och med en så militärvänlig tidning som »Vårt Land» i ett stämningsfullt ögonblick för icke länge sedan kunde tillåta sig uttala följande:

»Genom tidsåldrarna bär den kristna kyrkan fortfarande fram Gudsfridens härliga evangelium, icke i hopplös misströstan och icke derför att det en gång blifvit hennes vana, utan i segervissheteus kraft. Allt efter som seklernas väkter skrida, växer med millioner och nya millioner den oräkneliga skaran af alla dem, till hvilka hon fått räcka den djupa och äkta fridens gåfva: frid i lifvet, frid i döden, evig frid. Och visst har också hennes fridsbudskap blifvit en magt inom och mellan folken. I alla händelser är det säkert, att hon och hon allena har nyckeln till alla fredsfrågors varaktiga lösning. Ty hvad som i denna del af menskliga krafter göres, skall i längden visa sig som fredsdrömmar allenast, bräckliga tankebyggnader af välmenta menniskor.»

Af yttranden rörande lämpligheten af de ofvan nämnda unge männens bestraffning, hvilka uttalats af såväl enskilda personer som af flera af våra större tidningar, vill det synas, som om ganska många allvarligt åstunda, att militära straffbestämmelser för samvetsbetänkligheter måtte afskaffas. Detta vore endast en rättvis gärd åt samvetsfrihetens höga och

heliga grundsats, hvilken, om den någonstädes skulle göra sig gällande, borde göra det i »frihetens stamort på jorden».

Så uttalar sig exempelvis »Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning» på följande sätt: »Det är styggt, att dessa straffbestämmelser för en handling, hvilken tydligen har rena samvetsbetänkligheter till sin grund, skola fortfarande gälla och tillämpas i vårt land. Sjelfva den ryska militarismen, hvilken ej är öfverdrifvet hänsynsfull eller vekhjertad, har måst gifva vika för mennoniternas bestämda vägran att bära vapen, och ryska regeringen låter numera denna sekts medlemmar bland de värnpligtige gå till sjukvården eller civil sysselsättning. Det vore enkelt nog att göra på samma sätt här i Sverige.»

I sitt nummer för den 17 april 1897 fortfar samma tidning, sedan den antydt, att »ingen, som läst sitt nya testamente, kan neka, att derur kunna hemtas sådana skäl mot bruket af vapen, på hvilka godt kan grundas den uppfattning, att det är en synd att bära kronans gevär», på följande sätt: »Oss förefaller, att det vore alla skäl att motionera i denna sak, i det att nämnda straff utan allt tvifvel äro grundlagsvidriga.»

I sin tidskrift »Bibelforskaren» har förre professorn O. F. Myrberg i Upsala omnämnt de gotländska ynglingar, som år 1897 dömdes af krigsrätten för vägran att bära vapen. Sedan han uppkastat frågan: »Huru stämmer detta förfarande öfverens med regeringsformens § 16: Konungen skall ingens samvete tvinga eller tvinga låta», yttrar han vidare:

»Här hafva vi tvenne medlemmar af ett religionssamfund, i hvars bekännelse ogillandet af krigstjenst ingår; det kan således icke blifva fråga om annat än ett verkligt samvetsskäl såsom grunden för deras handlingssätt, och ändock — — —!

Det vore i sanning illa, om till de bördor, som den ökade värnpligten pålägger vårt folk, äfven skulle komma ett sådant ondt som att vänja det vid att anse och akta religion och samvete för ett intet emot den blinda lydnad, som hör till militärtjensten. Det är icke utan, att militarismen med sitt kraf på denna blinda lydnad är en verklig fara för vårt land i detta afseende. Ett afskräckande bevis derpå lemnades vid krigsrättens första sammanträde i fråga om de båda gotländska ynglingarne, då en af krigsrättens ledamöter vägrade att aflägga domareeden, emedan det stred emot hans samvete, men, sedan rättens ordförande befalt honom att gå eden, gjorde detsamma under uttrycklig förklaring, att det skedde, »emedan han måste åtlyda förmans befallning». Har man rätt att på kommando handla emot samvetets bud? Är detta den grundsats, till hvilken våra officerare uppfostras, så bevare oss Gud för sådana lärare och sådan lärdom! Och det anförda exemplet står icke ensamt. Vid den

tilländagångna riksdagen förklarade en högre officer med ett berömdt namn såsom militärisk skriftställare, att han icke skulle hafva uttalat sin öfvertygelse i en riksdagsfråga, som rörde vårt försvarsväsende, om han hade vetat, att hans förman, krigsministern, varit af en annan mening. Skulle det då hafva kommit så långt, att det hör till den militära katekesen i vårt land, att den blinda lydnaden för förmän går före pligterna både mot Gud och fäderneslandet?»

Men äfven den omständigheten, att hvarje orättvis bestämmelse i en lag minskar respekten hos folket för lagen, bör vara ett skäl för Riksdagen att vidtaga en rättvis och behöflig lagförändring i denna fråga. Äfven ur klokhetens synpunkt är befrielse från krigstjenst för dem, hvilka af samvetsskäl icke kunna vara med, i hög grad att tillstyrka. I Moses lag förekom den visa bestämmelsen, att vid uppbåd till krig skulle den man, »som är rädd och hvilkens mod svigtar», få gå hem igen, »att icke hans bröders mod måtte blifva fegt såsom hans». Bristen på mod gälde således såsom ett skäl för befrielse från krigstjensten, emedan lagstiftaren icke utan skäl ansåg, att modlösheten lätt kunde smitta de öfriga. Men om frånvaron af mod hos en del af de stridande äfven inverkar på de öfriga på ett för stridens utgång ogynsamt sätt — hvad tror man då, att det skall inverka, att det inom hären finnes män, som strida under medvetande af att de handla orätt, i att de göra det? Månne den, som mot sin vilja drifves till striden, kränkande sitt samvete, månne han kan strida med mod och ingifva andra mod? Redan ur synpunkten af härens krigsduglighet är derför afskaffandet af straffbestämmelser för dem, som af samvetsskäl vägra att deltaga i vapenöfningarna, en nyttig och välbetänkt åtgärd.

Men, säger man, antag, att de, som af verkliga samvetsbetänkligheter vägra att ikläda sig uniform och exercera, erhölle befrielse derifrån, så komme många att låtsa samma öfvertygelse som de andra om det orätta i krigstjensten endast för att sålunda erhålla en lätt befrielse från militärövningar. Mot denna förmodan må följande framhållas. För det första torde man väl få hoppas, att de unga män, som här äro i fråga, icke i någon nämnvärd mån skola framträda som lögnare inför vederbörande myndigheter. Att tänka annorlunda, synes mig strida mot vårt ansedda folks moraliska medvetande. Vidare äro åtminstone de flesta af dem medlemmar af kyrkan och hafva åtnjutit hennes fostran och lärt sig vigten af budet: »Du skall icke bära falskt vittnesbörd». Dertill kommer, att de uppväxt i ett land, som i allmän bildning kan mäta sig med hvilket annat land som helst.

För det andra är det icke min mening, att de unge män, som på grund af samvetsskäl befrias från militär öfning, också skulle befrias från

att uträtta annat arbete för statens räkning. De skulle åläggas lika besvärligt arbete som att exercera och, om så anses rätt, äfven för en längre tid än den, vapenöfningarne upptaga. För dessa samvetsömma bör det ock kunna gifvas lämplig sysselsättning i kronans tjenst, t. ex vid utdikning af mossar, odlande af jord, vägars anläggning, jernvägsbyggnader, broarbeten, skogsskötsel, vissa ångbåtsfarleders upprensning och dylikt. Men de närmare bestämmelserna härom må lemnas åt Kongl. Maj:t. Något liknande är ju redan nu stadgadt rörande lapparne, om hvilka det heter i värnpligtslagens 54 §:

»Af Konungen bestämmes, om och i hvad mån samt under hvilka vilkor befrielse från de i denna lag föreskrifna skyldigheter må kunna tills vidare medgifvas den nomadiserande lappbefolkningen.»

De ynglingar, som ej hysa samvetsbetänkligheter mot krigstjensten, skola säkerligen under sådana förhållanden föredraga att exercera hellre än att kommenderas ut på arbeten, hvilka dels äro kanske svårare och dels kunna taga längre tid i anspråk.

För det tredje äro ynglingar i beväringsåldern i allmänhet så intresserade för upptåg och äfventyr, att de icke i allt för många fall skulle föredraga vanligt arbete i stället för att exercera. Härom säger den förut omnämnde professor Myrberg: »I detta fall torde man ej behöfva göra sig några stora farhågor, ty att landets ungdom med ungdomens naturliga lust för kroppsöfningar och militära skådespel på en gång skulle fattas af en sådan obenägenhet för till värnpligtens fullgörande hörande vapenöfningar, att den till något afsevärdt antal skulle vilja undandraga sig desamma under förebärande af dessa samvetsbetänkligheter, är dock högst otroligt.»

Då emellertid ådömda straff för samvetsbetänkligheter mot krigstjensten ej kunna anses rättvisa, och då det ej heller kan rimligtvis betraktas såsom någon fara för hären att på sätt och enligt de vilkor, jag antydt, befria samvetsömma unge män från militäröfningar, så får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen behagade för sin del besluta, att § 27 i värnpligtslagen af den 5 juni 1885 med senare gjorda ändringar måtte erhålla följande ändrade lydelse:

1. Värnpligtig är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att för sin utbildning tjenstgöra under fredstid i nittio dagar, hvilken tjenstgöring skall fullgöras vid flottan samt vid rytteriet under det första året, men vid härens öfriga vapenslag under två år med sextioåtta dagar under det första året och tjugutvå dagar under det derpå följande.

2. Från all öfning i fredstid befrias:

a) de i § 25 mom. 1 b) omförmälde värnpligtige,

b) värnpligtig, som styrker, att han vid ingången af det år, då han fyller tjuguett år, antingen varit vid sjömanshus inskrifven minst fyra år och deraf under minst tolf månader haft anställning i utrikes sjöfart eller ock, efter inskrifning å sjömanshus såsom eldare eller maskinist, under minst ett år varit i dylik befattning använd, med skyldighet likväl att för åtnjutandet af sådan befrielse tillhöra beväringens första uppbåd och flottans reserv under hela sin värnpligtstid,

c) värnpligtig, som af samvetsskäl ej kan förmås att låta sig vapenöfvas; dock är sådan värnpligtig skyldig att i den ordning, Konungen eger närmare bestämma, under tid, motsvarande minst den stadgade öfningstiden, men ej utöfver ett hundra dagar, för kronans räkning uträtta annat arbete, som är för den värnpligtige lämpligt och ej afser krigsändamål.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 24 januari 1898.

J. Byström.

I motionens yrkande instämmer

Edvard Wavrinsky.

N:o 33.

Af herr **R. W. A. M. Eklundh** i Lund, *om ändring af § 6 mom. 2 och tillägg till § 9 i lagen angående tillsättning af presterliga tjenster m. m.*

Under de senare åren har det iakttagits ett ofta förekommande transportsökande af kyrkoherdar. I en förgången tid var ett dylikt sökande ej väl anskrifvet, och det torde ej heller nu stå högt i kurs. Församlingslifvet kan icke vinna hvarken på täta ombyten af kyrkoherde, ej heller på att kyrkoherden ständigt umgås med planer och försök att få utbyta sin nuvarande kyrkoherdetjenst mot en annan. Prestens embetsgerning är helt olika många andra embetsmäns, och den fordrar ovilkorligen en nära bekantskap mellan herden och församlingen. Men bekantskapen främjas ingalunda genom ett otidigt transportsökande; jag säger otidigt, ty det är långt ifrån att allt sådant sökande är oberättigadt. När den nu gällande lagen angående tillsättning af presterliga tjenster den 26 oktober 1883 tillkom, räknade en af vår kyrkas mest framskjutne män som denna lags främsta förtjenst, att den genom sin bestämmelse: »kyrkoherde må ej på grund af egen ansökan uppföras på förslag till presterlig tjenst, derest han icke vid ansökningstidens slut under minst tre år, räknadt från tillträdet, innehaft den kyrkoherdetjenst, hvartill han senast blef befordrad,» skulle befria domkapitlen från den föga angenäma sysslan att uppföra på förslag och tillbjuda församlingar prestmän, hvilka nyss erhållit kyrkoherdetjenst. De förhoppningar, som sålunda ställdes på den nya lagen, hafva dock icke förverkligats; det har tvärtom gått så, att transportsökandet tagit tillfälle af lagens bestämmelse.

Jag vill derför hemställa, att de i lagen bestämda tre åren ökas till sju. Då ingen åldersgräns är bestämd, utöfver hvilken det icke är tillåtet

för kyrkoherde att söka transport, har det ej sällan händt, att domkapitel uppfört på förslag kyrkoherde, som varit nära de 70 lefnadsåren och till och med öfver. Mig synes, att prestman, som befordrats till kyrkoherde, ej må, sedan han öfverskridit 63 lefnadsår — då han i allmänhet torde hafva uppnått 65 år å tillträdesdagen — på grund af egen ansökan uppföras på förslag till presterlig tjenst.

Transportsökandet har dock sin grund äfven deri, att klassificeringen af kyrkoherdetjensterna upphört, hvarigenom det företräde, som tillerkändes prestmän med större lärdom och högre examina, upphörde. Den nya lagen nämner examina och lärdom sist, och nit, allvar och skicklighet i främsta rummet såsom de der skola tagas i betraktande vid förslags upprättande. Deraf har blifvit en följd, att de, som medelst dyrbara studier förvärfvat sig en högre lärdom, nödgas för sin ekonomis skull fortast möjligt söka befordran till äfven en litet inbringande kyrkoherdetjenst för att derefter vid görligaste första söka förflyttning till en mera inkomstgifvande. Förvissad som jag är om den högre lärdomens nytta och gagn för kyrkan, men på samma gång med tagen hänsyn till, att det kyrkliga lifvet ej må skadas af ett transportväsen, hvilket grundar sig förnämligast på ekonomiska förhållanden, anser jag lämpligt, att ett antal kyrkoherdetjenster inom hvarje stift, ej öfverstigande 10 % af stiftets hela antal pastorat, på domkapitlets förslag af Kongl. Maj:t bestämmes att vara förstklassiga, till hvilka då förslagsrum i första hand tilldelas dem, som genom examina eller annorledes offentligen ådagalagt en högre lärdom i teologiska kunskapsämnen, dock under förutsättning att de med nit, allvar och skicklighet hafva tjenstgjort såsom prester under t. ex. fem års tid, för att icke dessa förstklassiga pastorat må erhålla till herdar alldeles oerfarna, om ock lärda prestmän.

På grund af hvad jag sålunda i största korthet anfört, tillåter jag mig härmed vördsamt hemställa,

dels att Riksdagen måtte för sin del besluta, att nedan nämnda §§ i gällande lag angående tillsättning af presterliga tjenster erhålla följande förändrade lydelse:

§ 6 mom. 2.

Kyrkoherde må ej på grund af egen ansökan uppföras på förslag till presterlig tjenst, derest han icke vid ansökningstidens slut under minst sju år, räknadt

från tillträdet, innehaft den kyrkoherdetjenst, hvartill han senast blef befordrad, ej heller må kyrkoherde, som fyllt 63 lefnadsår, på grund af egen ansökan uppföras på förslag till presterlig tjenst.

§ 9 skulle erhålla detta tillägg:

Vid förslags upprättande till förstklassig kyrkoherdetjenst bör i första rummet tagas i betraktande sökandens examina, utgifna skrifter eller annorledes offentligen ådagalagda lärdom i teologiska ämnen och i andra rummet det nit, det allvar och den skicklighet, hvarmed sökanden skött honom anförtrodda kall; dock må sökandens tjenstetålder icke understiga fem år för att till sådan kyrkoherdetjenst uppföras å förslag, om förslaget af andra sökande ändock kan fyllas.

dels att Riksdagen beslutar aflåta underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, det täcktes Kongl. Maj:t med afseende på dessa ändringar höra det i år sammanträdande kyrkomötet.

Om remiss till lagutskottet anhålles; och behagade utskottet vidtaga de förändringar, hvilka för vinnande af förslagets syftemål må anses nödiga.

Stockholm den 24 januari 1898.

Robert Eklundh.

N:o 34.

Af herr **O. A. Brodin,** *om befrielse från konsulatafgift för svenska fartyg m. m.*

I Kongl. Maj:ts proposition till 1897 års Riksdag finnes af hans excellens utrikesministern anfördt till protokollet bland annat följande:

»Den stegring i konsulatafgiften, hvilken inträdt under de sista åren, synes mig gifva anledning att taga i öfvervägande, huruvida icke en nedsättning i denna afgift må kunna ske för att derigenom bereda sjöfarten någon lättnad. Innan förslag i sådant syfte väckes, anser jag dock lämpligt att afvakta ännu ett års erfarenhet, likasom det lärer vara nödigt att undersöka, hvilken inverkan en eventuel nedsättning i konsulatafgiften skulle komma att medföra i de olönade konsulernas inkomster.»

Med anledning af detta uttalande hyste i denna sak intresserade den förhoppning, att en nedsättning eller afskrifning af nu utgående konsulatafgift skulle ske.

I kongl. proposition till innevarande Riksdag erfar man af hans excellens utrikesministerns uttalande till protokollet, att som konsulatafgiften för norska fartyg vore fastställd genom lag samt att frågor, som berörde bemälda afgifter, antagas stå i nära förbindelse med de mellan rikena pågående förhandlingar, hvilkas resultat då ännu icke förelåge, så ansågs nödigt afvakta den utredning och förslag, som af sagda komité kunna komma att i hithörande afseende afgifvas.

Om denna afgift förr kunnat anses mindre betungande, då hufvudsakligast mindre segelfartyg funnes, hvilka under ett kalenderår anlöpte få hamnar, så är ej förhållandet så nu. Stora ångfartyg hafva under senaste åren inköpts till Sverige, och finnas sådana, hvilka i konsulatafgift få erlägga cirka 150 kronor i hvarje hamn de besöka, der konsul finnes. Då ångare besöka ett stort antal hamnar under året, så blir detta en ganska

betungande utgift utan någon valuta, ty det biträde, som konsuln lemnar, betalas dessutom efter taxa.

Under 1888 års riksdag motionerade jag i samma ämne i motion n:o 42, under 1889 års riksdag i motion n:o 80, under 1892 års riksdag i motion n:o 198, under 1893 års riksdag i motion n:o 38 och till hvilka motioner jag tager mig friheten hänvisa.

Denna skatt på svenska fartyg är pålagd på administrativ väg och sålunda stridande emot § 73 i regeringsformen. Då mina föregående motioner i samma syfte afstyrkts hufvudsakligen på grund af unionella förhållanden, tager jag mig friheten erinra, att gent emot Norge är väl likgiltigt, om sjöfartsnäringen eller svenska staten betalar Sveriges andel i konsulatkassans utgifter, och det förhållande, att konsulatafgiften är fastställd genom lag i Norge, kan väl ej vara skäl för att denna, mot grundlagens tydliga bud pålagda skatt fortfarande skall betalas af svenska redare. Det åligger svenska staten att betala Sveriges bidrag till konsulatkassan intill dess svenska Riksdagen beslutat denna skatt på fartyg och Kongl. Maj:t densamma stadfästat.

Denna skatt på svenska fartyg blir så mycket orättvisare som norrmännen, genom att antaga den engelska mätningsregeln, faktiskt förskaffat sig en nedsättning med cirka en femtedel emot hvad svenska fartyg, mätta enligt tyska regeln, få betala. Under åberopande för öfrigt af hvad jag vid Kongl. Maj:ts propositions remiss yttrat, tager jag mig friheten hemställa,

> att Riksdagen behagade besluta, att svenska fartyg från och med 1898 befrias från erläggande af den konsulatafgift af 6,35 öre per registerton, som nu utgår, samt att ett förslagsanslag, beräknadt att ersätta det bidrag, konsulatkassan härigenom går förlustig, upptages i riksstaten för 1898 att för sagda ändamål användas.

Om remiss till statsutskottet anhålles.

Stockholm den 24 januari 1898.

O. A. Brodin.

N:o 35.

Af herr **O. A. Brodin,** *i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof i fråga om anslag till handelsstipendier.*

Anslag till handelsstipendier beviljades af Riksdagen första gången år 1896, då på extra stat för år 1897 anvisades 10,000 kronor för ändamålet. Enahanda anslag beviljades påföljande Riksdag för år 1898, och Kongl. Maj:t har i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att för nästkommande år anslå enahanda belopp till dylika stipendier.

Då emellertid detta belopp är allt för litet att kunna vara till verkligt gagn för främjande af det beaktansvärda mål, som med anslaget afses, torde det vara fullt påkalladt att framhålla behofvet af en ökning af anslaget.

I sådant afseende tillåter jag mig erinra om det hufvudsakligaste af hvad hittills förekommit i fråga om anslag till handelsstipendier.

Frågan om inrättande af dylika stipendier väcktes redan 1888 af styrelsen för Sveriges allmänna exportförening. Öfver styrelsens framställning afgaf kommerskollegium underdånigt utlåtande af den 9 oktober samma år, deri uttalades önskvärdheten af dylika stipendier (statsutskottets utlåtande n:o 7, sid. 59, 1895). Derefter fick emellertid denna fråga, som från början ställts i samband med utredning om åtgärder för handelsundervisningens höjande, hvila, till dess kommerskollegium i underdånigt utlåtande den 26 maj 1894 återupptog den i sammanhang med afgifvande af en af då varande kommerserådet Th. Nordström verkställd utredning rörande exportföreningens verksamhet.

Kommerskollegium, som i sistnämnda utlåtande betonade att erfarenheten från Norge och särskildt från Tyskland bekräftat rigtigheten af hvad kollegium redan i förstnämnda utlåtande andragit i fråga om nyttan af dessa stipendier, meddelade dervid, bland annat, beträffande Norge, att der anvisats från och med budgetåret 1887—1888 till och med 1890—1891 ett anslag af 10,000 kronor, för budgetåret 1891—1892 ett belopp »intill 20,000 kronor» och för budgetåret 1892—1893 ett anslag af 20,000 kronor samt att den norska konstitutionskomitén förklarat det icke vara tvifvelaktigt att dessa stipendier redan gjort nytta och att man derför vore berättigad att vänta, det deras betydelse skulle tillväxa (statsutskottets utlåtande n:o 7 sid. 45, 1896). För egen del hemställde kollegiet om anvisande af ett belopp af tillsvidare 15,000 kronor årligen till understöd åt unge män, som i främmande länder önskade inhemta vidgade insigter och erfarenhet i handelsyrket.

I statsverkspropositionen till 1895 års riksdag föreslog också Kongl. Maj:t sådan ökning af anslaget till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar, att deraf 15,000 kronor kunde användas för handelsstipendier. Statsutskottet fann det väl önskvärdt att sådana stipendier inrättades i vårt land, men ansåg detta kunna ske utan förhöjning af sagda anslag, hvilket också blef bibehållet vid sitt förutvarande belopp af 20,000 kronor.

1896 återupptogs frågan i en motion i Andra Kammaren (n:o 75) af herr Themptander, som föreslog uppförande på sjette hufvudtiteln å extra stat af ett anslag af 20,000 kronor till handelsstipendier.

Statsutskottet, som förmälde sig fortfarande hysa den åsigt, att handelsstipendier kunde vara till verklig nytta för utvecklingen af våra handelsförbindelser med främmande länder (utlåtande n:o 7 sid. 44—48, 1896), förklarade sig nu anse lämpligt, att ett särskildt anslag för ändamålet uppfördes i riksstaten. Om beloppet af detta särskilda anslag yttrade utskottet, att detta »*synes emellertid, åtminstone till en början och innan erfarenhet vunnits om den utsträckning, i hvilken de ifrågasatta stipendierna komma att sökas af dertill kompetenta och lämpliga personer, icke böra sättas högre än till 10,000 kronor.*» I sammanhang härmed, tillstyrkte utskottet en nedsättning från 20,000 till 15,000 kronor af anslaget till befrämjande af svenska alsters afsättning i utlandet. Hela ökningen af de medel, som skulle anslås för vår exporthandels förkofran, inskränkte sig alltså till 5,000 kronor.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan, och med sagda belopp af respektive 15,000 och 10,000 kronor hafva båda anslagen sedermera utgått.

1897 års anslag till handelsstipendier söktes af tretton personer, och deraf tilldelades tre personer stipendier. 1898 års anslag har sökts af tjugutvå personer, hvaribland de förutvarande stipendiaterna. Kommerskollegium har nu i underdånigt utlåtande af den 11 januari 1898 föreslagit, att två af dessa skulle erhålla fortsättningsstipendier å 1,750 kronor hvardera, och att derjemte stipendier af anslaget skulle tilldelas för två nya stipendiater, den ena med 3,500 och den andra med 3,000 kronor, med verksamhet den förra i södra och den senare i norra Afrika.

Hos Kongl. Maj:t gjorde, på sätt statsverkspropositionen innehåller, sistlidne oktober Sveriges kontoristförening framställning i syfte att anslaget till handelsstipendier måtte förhöjas till 20,000 kronor, dervid åberopande, att det nuvarande beloppet vore för ringa att ens närmelsevis motsvara det behof, som allt mera gjorde sig gällande med afseende å handelsstipendiaters utsändande. Öfver denna framställning hördes kommerskollegium, som inhemtade yttranden af handels- och sjöfartsnämnderna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Gefle och Norrköping. Samtliga dessa nämnder förordade lifligt nådigt bifall till framställningen. Vissa nämnder betonade särskildt den stora betydelsen af ändamålet med handelsstipendier och det nu utgående beloppets otillräcklighet för att befordra detta ändamål. Äfven exportföreningens styrelse hördes och uttalade, under hänvisning till statsutskottets utlåtande vid 1896 års riksdag, att, sedan det visat sig, att ett stort antal kompetente sökande anmält sig till erhållande af dessa stipendier, och att det nu utgående anslaget vore för ändamålet alldeles otillräckligt, tvifvel ej längre kunde förefinnas om lämpligheten af anslagets höjande på föreslaget sätt.

Kommerskollegium, hvars ställning såsom handelns och industriens målsman naturligtvis gifver dess yttrande i saken mycken vigt, förordade i utlåtande af den 14 december 1897 också lifligt anslagets ökning och uttalade, att »enligt kollegii öfvertygelse skulle de statsmedel, som för ifrågavarande ändamål anvisas, äfven om beloppet vore ännu större än det nu ifrågasatta, vara väl använda.» Kollegium omförmäler, att visserligen icke ännu kunde föreligga något resultat af de redan utsända stipendiaternas verksamhet, men framhåller, att man deremot redan nu hade erfarenhet i det afseende, som af statsutskottet vid 1896 års riksdag åberopades såsom grund för bestämmande af beloppet af det då till 20,000 kronor föreslagna anslaget, nemligen i afseende å den utsträckning, hvari stipendierna komme att sökas af kompetente och lämpliga personer, i det att antalet sökande till stipendier från anslaget för 1898 vore icke långt ifrån dubbelt så stort som det redan ganska betydande antalet sökande till stipendierna år 1897.

För sin del har departementschefen anfört, att hvad i ärendet förekommit synts honom utmärka, att anslaget blifvit väl knappt tillmätt, ehuru han icke funnit skäl redan nu föreslå en höjning af detsamma, innan någon erfarenhet om gagnet af dessa stipendier vunnits.

Behofvet att, för vidgande af vår exporthandel, bereda unge män tillfälle att vinna praktisk erfarenhet i utlandet om vilkoren för afsättning af svenska produkter, är redan af kommerskollegium och andra i ärendet hörda myndigheter med kraft framhållet och väl motiveradt. Det har också blifvit af Riksdagen erkändt genom beviljande af anslag för ändamålet. Men äfven anslagets otillräcklighet är till fullo erkänd af handelns och industriens målsmän. Om man anser ändamålet godt, bör det ju tydligt framstå såsom en vigtig angelägenhet att söka i så hög grad som möjligt och så snart som möjligt vinna detta ändamål. Medgifver emellertid anslagets belopp, förutom fortsatt understöd åt äldre stipendiater under åtminstone något eller några år, utsändande hvarje år af allenast en eller två nya stipendiater, är ju klart, att dels endast ett fåtal trakter af verlden kan inom en något så när begränsad framtid blifva föremål för svenska handelsstipendiaters studium, dels att det dröjer mycket länge, innan den svenska köpmanscorpsen tillföres resultatet af den af handelsstipendiaterna inhemtade erfarenheten, eller gagnet af den verksamhet, de kunna, på grund af denna erfarenhet, komma att utöfva vare sig genom upprättande af svenska handelshus å de större utländska handelscentra eller i hemlandet. Det går emellertid icke an att på näringslifvets område alltför betänksamt sätta sig i efterhand. Det gäller här snabb handling, och vi få icke förbise något medel till förekommande af att vi genom brist på företagsamhet öfverflyglas i den aldrig hvilande täflingskampen mellan exportländerna, särskildt den nu pågående striden om de transmarina afsättningsfälten.

Att först inhemta erfarenhet om gagnet af de utsända stipendiaternas verksamhet skulle i nämnda afseenden medföra ett säkerligen ganska vådligt uppskof, då denna erfarenhet svårligen kan påvisas förr än efter flera år. Vi kunna ju i afseende å gagnet af handelsstipendier med lugn lita till erfarenheten från Norge och andra länder, och äro derför lyckligtvis i den ställning, att vi icke behöfva vänta med anslagets ökning för att veta, *att* detta skall göra gagn, naturligtvis under förutsättning att dugliga stipendiater utses, och i det afseendet torde vi kunna med full tillit lemna saken åt kommerskollegium och Kongl. Maj:t.

Jag är visserligen liksom kommerskollegium af den åsigt, att äfven ett större belopp än det af kontoristföreningen ifrågasatta eller 20,000 kronor skulle visa sig vara väl använd, men vill dock icke hemställa, att anslaget för närvarande ökas till högre belopp än det sagda.

På grund af hvad jag nu i korthet anfört, hemställer jag alltså,

att Riksdagen måtte å extra stat för år 1899 anvisa ett till 20,000 kronor förhöjdt anslag till handelsstipendier.

Stockholm den 24 januari 1898.

O. A. Brodin.

Stockholm 1898. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.

N:o 36.

Af herr **P. O. Lundell** m. fl., *i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof i fråga om anslag till arbetareförsäkringsfonden.*

Såväl af Kongl. Maj:ts tal å rikssalen vid innevarande års riksdags öppnande som af statsregleringspropositionen framgår, att Kongl. Maj:t ämnar inom kort framlägga förslag till lag angående arbetarepensionering. Likaledes är det bekant, att ett förslag till lag i detta ärende blifvit genom Kongl. Maj:ts försorg utarbetadt och redan utsändt till åtskilliga myndigheter för yttrandes afgifvande. Under antagande, att det sålunda bekantgjorda förslaget icke i väsentlig mån skiljer sig från det förslag Kongl. Maj:t kommer att förelägga Riksdagen, måste man erkänna, att högst väsentliga förbättringar nu vidtagits i det 1895 framlagda förslaget. Synnerligen beaktansvärda äro bestämmelserna om, att icke blott jordbruksarbetare och tjenare af alla slag, utan äfven hemmansegare, torpare och handtverkare m. fl. skola eller kunna på mycket fördelaktiga vilkor blifva pensionerade med belopp, som för dessa folkklasser äro af stor betydelse. Och om förslaget i sin helhet skall man kunna säga, att detsamma, om det varder antaget, är egnadt att bereda en bättre tillvaro under ålderdomens dagar för en mycket stor del af vårt folk, att det skall i hög grad lätta den tunga kommunala beskattningen för fattigvården och i sammanhang dermed betydligt minska det stora antal fattigvårdsprocesser, som nu besvära våra rättegångsverk. Likaledes skall det blifva en stark sporre till sparsamhet och omtänksamhet för framtida behof för det stora antal, som kunna blifva delaktiga af den frivilliga försäkringen.

Att emellertid detta förslag vid sidan af sina många förtjenster äfven

har påtagliga brister, skall dock vid en allvarlig granskning otvifvelaktigt komma att visa sig. En bland dessa, som redan väckt mycket uppseende, är det ringa gagn, som skulle beredas den nu i sin bästa ålder varande generationen, då förslaget i olikhet med 1895 års förslag från obligatorisk försäkring utesluter hela den åldersklass af befolkningen, som nu öfverskridit 30 år, och derigenom icke låter pensioneringen träda i full verksamhet förr än 35 år efter det den börjat tillämpas.

Det torde heller icke vara mycket att förvåna sig öfver, om det stora flertalet af dem, som vänta sig något godt af den ifrågasatta pensionslagen, anse sig gäckade i sina förhoppningar under sådana omständigheter. En förbättring i detta hänseende står emellertid svårligen att vinna utan att betydligt större anslag göres till arbetareförsäkringsfonden, än Kongl. Maj:t för nästkommande statsreglering föreslagit. För nästa år begär Kongl. Maj:t nemligen endast två millioner kronor, ehuru i pensionsförslaget angifves, att anslaget efter ett antal år skulle höjas till 3,200,000 kronor årligen. Med nuvarande rikliga tillgångar i statskassan skulle man väl dock utan finansiella svårigheter redan nu kunna bevilja det större anslaget, som Kongl. Maj:t anser framdeles årligen erfordras; man skulle derigenom antagligen kunna åstadkomma, att nuvarande generation mellan 30 och 40 års ålder skulle komma i åtnjutande af den obligatoriska försäkringens fördelar, om ock med något afkortade pensionsbelopp, så dock med sådana, att de för pensionstagarne skulle erbjuda beaktansvärda fördelar.

Antagligen skall mången vid första påseendet tycka sig finna frågan om förhöjda anslag till pensionsfonden vara alltför tidigt väckt, då definitivt förslag i ärendet icke ännu till Riksdagen inkommit; men då det begärda anslaget tydligen icke kan vara tillräckligt för pensioneringsåstadkommande inom en icke alltför aflägsen framtid, så anse vi, att statsutskottet och Riksdagen bör i god tid taga i öfvervägande frågan om ökad afsättning till angifna pensionsfond i sammanhang med öfriga frågor om användande af statskassans nu rikliga tillgångar. Äfven torde det vara af vigt för det utskott, som får sjelfva pensionsförslaget till behandling, att snarast möjligt få veta, om Riksdagen för arbetarepensioneringens större effektivitet är villig lemna anslag utöfver hvad Kongl. Maj:t för närmaste tiden begärt.

På grund af det ofvan anförda få vi härmed föreslå, att Riksdagen måtte förhöja det af Kongl. Maj:t

för arbetarepensioneringen å 1899 års riksstat begärda anslag från 2,000,000 till 3,200,000 kronor.

Stockholm den 25 januari 1898.

F. Barnekow.	*P. O. Lundell.*	*D. Persson,* i Tällberg.
Ollas A. Ericsson.	*Sam. Söderberg.*	*Nils Svensson.*
Hj. Sjövall.	*Nils Åkesson.*	*Per Jönsson.*
Elis Nilson.	*Pehr Pehrsson,* Åkarp.	*Ola Persson.*
A. G. Gyllenswärd.	*C. Axel Carlsson.*	*A. H. Göthberg.*
B. Dahlgren.	*Max. Schenström.*	*Nils Andersson.*
C. J. Carlsson.		*Sten Nordström.*

N:o 37.

Af herr **P. P. Waldenström,** *om bestämmelse derom, att äktenskap må kunna ingås inför borgerlig myndighet, när kontrahenterna det åstunda.*

Jag har vid åtskilliga riksdagar förut väckt motioner dels derom, att personer, som icke begått nattvarden i svenska kyrkan, må kunna erhålla kyrklig vigsel, när de det åstunda, dels derom, att personer, som begått nattvarden i svenska kyrkan, må kunna få ingå äktenskap inför borgerlig myndighet, om de så önska. Förslag i den förra rigtningen

har nu kommit från annat håll, och jag skall derför inskränka mig till att upprepa den senare motionen.

Skall det vara *sanning* i en religiös handling — och kyrkan vill ju vara en representant och bärare af den gudomliga sanningen — så måste den vara frivillig. Lyckligtvis inser man numera allmänt, att tvångsdop, tvångskonfirmation, tvångsnattvardsgång äro något vidrigt, något som icke kan tjena vare sig kyrkan eller den enskilde till gagn. Men fullt lika onaturlig och okristlig är tvångsvigsel. Om äktenskapet derigenom blefve heligare, om deri låge något medel att göra äktenskapet lyckligare och makarne bättre eller trognare mot hvarandra, eller om svenska staten eller kyrkan hade något gagn deraf, så kunde det hafva något skäl för sig. Men ingenting sådant kan vare sig bevisas eller uppdiktas. Det är tvärtom till skada för alla parter, att en religiös handling påtvingas en menniska emot hennes vilja. Ty deri ligger en osanning, och osanningen, likasom all orättfärdighet, måste förr eller senare medföra sitt straff. På grund deraf föreslår jag åter,

att Riksdagen må för sin del besluta, att hvarje äktenskap mellan svenska, till äktenskap berättigade män och qvinnor skall kunna ingås inför borgerlig myndighet, när kontrahenterna det åstunda.

Stockholm 26 januari 1898.

P. Waldenström.

N:o 38.

Af herr **A. W. Nilson** i Lidköping, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till skärpt lagstiftning emot ocker.*

Den motion, jag nu går att väcka, är närmast föranledd af det privata diskonteringsgeschäft, som, efter hvad rättsliga undersökningar nyligen gifvit vid handen, synes i häpnadsväckande omfattning skamlöst bedrifvas i hufvudstaden, och sannolikt äfven annorstädes. Ett skyndsamt ingripande från lagstiftningens sida är högligen påkalladt, innan den moraliska ruttenhet, som sålunda har kommit i dagen, hinner blifva obotlig.

Ehuru räntans frihet väl numera måste anses vara en nödvändig förutsättning för ett sundt näringslif, och det således icke kan vara önskvärdt eller böra ifrågasättas att i lagen återinföra en fixerad maximalränta, torde dock icke kunna förnekas, att genom räntans frigifvande i vissa fall det s. k. procenteriet erhållit ett vidsträcktare och mera lättskött fält för sin verksamhet och kunnat, såsom tyvärr visat sig, mera hejdlöst och oförsynt bedrifvas. Om ock det nesliga yrket äfven dessförinnan utöfvades i måhända ej så ringa utsträckning, stäfjades procentareverksamheten dock i någon mån af på den tiden i lag stadgade ganska stränga ansvarspåföljder. Skärpta bestämmelser, hvarigenom, utan förfång för den lofliga sunda affärsverksamheten, samhället bättre må skyddas mot samvetslösa ockrares och deras handtlangares skamliga rofferi, måste derför uttänkas och i lagen införas. Det är icke nog att dessa vampyrer någon gång offentligen bränmärkas och deras moraliska uselhet framdrages i ljuset. Flertalet bland dem har oftast intet medborgerligt anseende att förlora och sätter sig derför öfver den allmänna opinionens dom. Stränga böter och fängelsestraff torde vara det enda, de frukta för.

Stiftandet af en effektiv lag mot ocker är visserligen en mycket vansklig uppgift, ity att en dylik lag alltid skall lätt kunna kringgås

och full bevisning i procenterimål dessutom ofta är svår att åstadkomma. Men svårigheterna, huru stora de än må vara, få icke utgöra en ursäkt för lagstiftarens underlåtenhet att söka råda bot på en samhällssjukdom, som alltmer breder ut sig och vållar obotlig skada.

Jag förmenar derför, att lagstiftaren *måste* med allvar och stränghet gripa in för att göra lifvet surt för ockrarne, så att de icke längre finna utväg att under lagens hägn kunna bedrifva sin föraktliga handtering. Må lagstiftningen dervid också se till, att straffet kan drabba ej blott de synliga verktygen och mellanhänderna, utan att äfven de bakomstående, lika brottslige, men vanligen undangömde förlagsgifvarne må kunna, så vidt möjligt, nås af lagens arm.

Något positivt förslag till lagbestämmelser i här angifna syfte tilltror jag mig emellertid icke att sjelf framlägga. Sådant lärer väl icke heller begäras af en enskild motionär utan juridisk bildning. Jag vill icke ens ifrågasätta, att lagutskottets tid och förmåga skola tagas i anspråk för utarbetande och framläggande för Riksdagen af lagförslag i en så kinkig och svårlöst fråga. Men jag utbeder mig, att lagutskottet, dit jag önskar min motion remitterad, ville egna frågan sin synnerliga uppmärksamhet samt, med angifvande af de hufvudgrunder, på hvilka utskottet anser en ny lagstiftning angående ocker böra byggas, föreslå Riksdagen att ingå till Kongl. Maj:t med anhållan om förslag till sådana ändringar och tillägg i handelsbalken och strafflagen jemte möjligen andra dermed i samband stående författningar, att en kraftig hämsko varder lagd på procentareväsendet.

Jag hemställer alltså,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar och tillägg uti dels handelsbalkens 9:de kapitel, dels strafflagen, samt dels äfven andra författningar, om så befinnes nödigt, att ett starkt värn mot ocker åstadkommes.

Om remiss till lagutskottet anhålles.

Stockholm den 26 januari 1898.

Ax. Wilh. Nilson.

N:o 39.

Af herr **O. Persson** i Killebäckstorp, *om ändring af lagen angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse.*

Uti en inom Andra Kammaren under nästlidet års riksdag väckt motion (n:o 52) föreslog jag Riksdagen att för sin del besluta sådan ändring i lagen angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll för tingshus och häradsfängelse den 26 september 1894, att alla de, hvilka inom tingslaget erlade kommunalutskylder, skulle i sådan kostnad deltaga efter fyrktal. Lagutskottet, till hvilket motionen remitterades, hemstälde emellertid i afgifvet utlåtande (n:o 25), att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Häremot reserverade sig åtta ledamöter, hvilka ansågo, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen. Också afslog Andra Kammaren utskottets hemställan och biföll reservationen; men som Första Kammaren biföll utskottets hemställan, kom den af mig gjorda framställningen att icke föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Efter en historisk framställning af de förslag i motionens syfte, som vid föregående tillfällen framkommit, omförmälde jag i fjolårets motion, bland annat, att skatteregleringskomitén i sitt utlåtande den 13 september 1882 förklarat, att man sedan länge kommit till insigt derom, att mantalet icke vidare vore en tillförlitlig gradmätare på olika fastigheters skatteförmåga; att komitén föreslagit, att kostnaderna för de i 26 kapitlet 1, 2 och 4 §§ byggningabalken omförmälda byggnader skulle utgå efter samma grund, som komitén föreslagit för utgörande af

kommunalutskylder; samt att i motioner, som vid 1884 års riksdag i ämnet framkommit, anförts, att stadgandet i 1734 års lag om deltagandet i kostnaderna för byggandet af tingshus och häradshäkte vore föråldradt och kunde icke anses tillämpligt på landets närvarande förhållanden; att sedan tiden för stiftandet af nämnda lag många andra näringar än jordbruket uppstått, af hvilka domstolarne lika mycket anlitades och besvärades som af jordbrukarna, och att billighet och rättvisa fordrade, att förändring i samma rigtning, som beslutats beträffande fördelning af kostnaderna för byggande af andra gemensamma byggnader, såsom skolhus m. m., skedde för kostnaden att bygga och underhålla tingshus och häradshäkte; hvarefter jag vågade beteckna stadgandet i lagen den 26 september 1884, att de, som erlade kommunalutskylder för andra beskattningsföremål än fastighet, skulle deltaga i byggnadsskyldigheten efter en ijerdedel af derå belöpande fyrktal, allenast såsom ett öfvergångsstadgande, för att slutligen komma till målet eller lika deltagande i nämnda skyldighet för alla skattedragande efter fyrktalet; samt framhöll ytterligare, att, då lagskipningen vore en allmän angelägenhet, samt bruksidkare, fabrikanter, handlande och handtverkare m. fl. i lika mån som jordbrukaren hade intresse af rättsskipningens behöriga handhafvande och, såsom förhållandena numera utvecklat sig, lika mycket eller ännu mera än jordbrukaren besvärade domstolarne, sådan fördelning syntes vara billig och rättvis, hvadan skyldigheten till deltagande uti ifrågavarande skyldighet torde böra bestämmas efter hvars och ens skatteförmåga, angifven genom det honom påförda fyrktal.

Med frånseende af det utaf lagutskottet vid nästlidet års riksdag i sitt utlåtande för afslag å motionen anförda skäl, att nya lagberedningen i sitt betänkande angående rättegångsväsendets ombildning föreslagit hela den ifrågavarande byggnadsskyldighetens öfverflyttande på staten, om hvilket skäl utskottets ordförande vid diskussionen om frågan i Första Kammaren yttrat, att det mycket gerna kunnat utgå, hade utskottet, som icke ville påstå, att den nu gällande fördelningen vore den principielt rätta, för egen del för bibehållande af denna fördelning ej andra skäl att åberopa än att, då samma grund blifvit antagen för utgörandet af annan kommunal byggnadsskyldighet, såsom i fråga om byggnad och underhåll af prestgård, kyrka och sockenstuga, samt denna byggnadsskyldighet vore af större betydenhet än den ifrågavarande, anledning saknades att, derest en ändring af fördelningen skulle anses lämplig, göra början med den sistnämnda.

Detta utskottets försvar för den nuvarande fördelningen, som, enligt utskottets eget medgifvande, är principielt orätt, synes mig föga hållbart. Då hittills skyldigheterna i fråga om prestgårds- samt kyrko- och sockenstugubyggnad behandlats hvar för sig samt oberoende af tingshusbyggnadsskyldigheten, och samtliga dessa byggnadsskyldigheter blifvit genom särskilda lagar den 1 maj 1885 (om prestgårdar), den 12 juni 1885 (om kyrka och sockenstuga) och den 26 september 1884 (om tingshus och häradsfängelse), finner jag intet skäl, hvarför de nu skola sammanställas. Och om ändring till det principielt rätta, som väl i allt fall är önskvärdt, skall företagas, ser jag ej något hinder för att början göres med den skyldighet, som, enligt utskottets förmenande, är af mindre betydenhet. Tvärtom synes det mig lämpligt, liksom det väl ock alltid ansetts klokt att börja med det mindre och derefter fortgå till det större för att slutligen få verket fullbordadt.

Hänvisande i öfrigt till de skäl, som vid diskussionen i kamrarna vid sistlidet års riksdag anfördes för bifall till min då väckta motion i ämnet, får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen må för sin del besluta, att lagen angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse den 26 september 1884 erhåller följande förändrade lydelse:

Med ändring af hvad 26 kap. 4 § byggningabalken och särskilda författningar stadga angående skyldighet att deltaga i byggandet af tingshus och häradsfängelse förordnas härigenom, att i kostnaden för uppförande och underhåll af sådan byggnad skola alla de, hvilka inom tingslaget erlägga kommunalutskylder, deltaga efter fyrktal.

Stockholm den 24 januari 1898.

Olof Persson,
Killebäckstorp.

N:o 40.

Af herr **O. Persson** i Killebäckstorp m. fl., *om inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Kristianstad.*

Under åberopande af de grundade skäl, som under förra årets riksdag till denna kammare genom motion blifvit anförda, om inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Kristianstad våga vi härmed föreslå,

att Riksdagen må besluta, att under år 1899 inrätta ett afdelningskontor af riksbanken i Kristianstad under enahanda vilkor och bestämmelser, som gälla för riksbankens under de senare åren upprättade afdelningskontor.

Stockholm den 24 januari 1898.

Olof Persson.

G. Bruzelius. *F. Barnekow.* *Per Jönsson.* *Esbjörn Persson.*

Ola Persson. *Nils Svensson.* *Joh. Nilsson.*

N:o 41.

Af herr **J. Bromée,** *om ändring af 55 och 56 §§ utsökningslagen.*

Under några föregående riksdagar har jag, med instämmanden af åtskilliga andra ledamöter af kammaren, väckt motion om ändring i 55 och 56 §§ utsökningslagen af den 10 augusti 1877, i det syftet att klara, till betalning förfallna förbindelser skulle vara utmätningsgilda, ändå att betalningsskyldighet icke blifvit gäldenären ålagd, på samma sätt som bemälde 55 § föreskrifver för fordran, som enligt protokoll öfver offentlig auktion härleder sig från inrop af lösegendom och är till betalning förfallen. Fastän min motion vunnit mycket understöd, särskildt i Andra Kammaren, hvarest den, om jag minnes rätt, en gång blifvit bifallen, har den dock af Riksdagen afslagits. Nu, likasom förut, är jag öfvertygad, att en reform i omnämnda syfte är af behofvet påkallad och skulle helsas med glädje af dem, som i sista hand hafva att betala kostnader för lagsökning, kommunicering och utslag, hvarigenom desse blifvit dömda att betala en skuld, hvilken de aldrig förnekat eller bestridt — för att icke nu ånyo tala om den tidsutdrägt, de kostnader och besvär, som fordringsegaren i onödan måste underkasta sig. Mig synes, att en ändring i den föreslagna rigtningen skall blifva till stor fördel både för fordringsegare och gäldenärer.

Såsom ytterligare skäl till bifall för min framställning anhåller jag att få åberopa hvad som derför förut anförts, och beder särskildt få hänvisa till min motion n:o 67 vid 1890 års riksdag.

På grund af hvad som nu och förut anförts, får jag föreslå,

att Riksdagen för sin del ville besluta sådana ändringar i 55 och 56 §§ utsökningslagen, att dessa paragrafer komma att innehålla följande bestämmelser, nemligen:

55 §.

För fordran, som *grundar sig på klar, till betalning förfallen förbindelse, som ock för fordran, hvilken* enligt protokoll öfver offentlig auktion härleder sig från inrop af lösegendom och är till betalning förfallen, må ock, ändå att betalningsskyldighet ej blifvit gäldenären ålagd, utmätning ske, der gäldenären vid utmätningstillfället utan jäf erkänner skulden; dock skall utmätningsmannen, innan utmätningen verkställes, om erkännandet taga skriftligt bevis, antingen af gäldenären sjelf eller, om han ej kan skrifva eller ej vill beviset meddela, af två ojäfvige män.

56 §.

Vill någon erhålla utmätning enligt 55 §, skall skriftlig ansökan jemte *fordringsbeviset i original, der utmätning äskas på grund af sådant, och* protokollet vid auktionen eller utdrag deraf, *om utmätning skall ske på grund af dessa handlingar*, till utmätningsmannen aflemnas.

Om remiss till lagutskottet anhålles och hemställes tillika, att utskottet ville, i fall min framställning der vinner bifall, vidtaga de redaktionsförändringar, som kunna vara behöfliga.

Stockholm den 26 januari 1898.

J. Bromée.

Häruti instämma

S. M. Olsson *O. Walter.* *J. P. Jansson.*

E. Eriksson. *J. Nordin.* *P. Norberg.*

N:o 42.

Af herr **J. Nilsson** i Sorröd, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förbud mot försäljning eller spridning af i lungsot afliden persons tillhörigheter, innan desinfektion deraf verkstälts.*

Med anledning af den välvisa anordning, Hans Maj:t vidtagit med afseende på de medel, hvilka inom vårt land tillkommit för att hugfästa minnet af Hans Maj:ts tjugufemåriga jubileum, nemligen, att på olika orter inom landet åstadkomma sanatorier för lungsotens bekämpande, har på samma gång den tanken gjort sig gällande, att äfven försök torde kunna göras för att motverka spridningen af denna smygande farsot.

Det är ett kändt faktum, att genom den spridning af kläder, möbler m. m., som genom försäljning å auktioner af qvarlåtenskap efter personer, som aflidit af lungsot, sjukdomen på detta sätt spridt sig till familjer, hvilka ej förut varit dermed behäftade och således lömskt kräft otaliga offer för en förtidig graf. Då man härjemte känner, hvilket förvärfsbegär, synnerligen bland den fattiga befolkningen, ofta ådagalägges för att vid auktioner komma i besittning af säng-, linne- och gångkläder m. m., och utan att ana eller känna de faror, som dermed kunna vara förenade, är ju lätt insedt, att smittämnet på detta sätt kan öfverföras och förorsaka lidanden och bekymmer, som möjligen kunde förebyggas.

För att nu söka förekomma sjukdomens spridning på detta sätt, torde en lagbestämmelse vara nödig, som förbjuder försäljning, bortskänk-

ning eller spridning på annat sätt af kläder, möbler och dylikt efter personer, som aflidit af lungsot, förr än fullständig desinfektion derå blifvit verkställd.

Om t. ex. helsovårdsnämnd eller kommunalmyndighet, i städerna och på landet, hade skyldighet tillse, att vid dödsfall — som läkare konstaterat vara föranledt af tuberkler eller lungsot — den aflidnes tillhörigheter, såväl med afseende till rum som kläder och dylikt, blefve på det noggrannaste desinficierade, innan försäljning eller spridning deraf på annat sätt finge ega rum, samt om, med afseende på sådana inventarier af ringa värde, som kunde anses mest smittförande, helsovårdsnämnd eller den myndighet, som dermed komme att utöfva tillsyn, skulle anse en fullständig förstöring medelst förbränning vara af behof, borde sådan åtgärd få vidtagas.

De förluster för anhöriga eller sterbhus, som vid förstöring af inventarier härigenom komme att uppstå, torde dock rättvisligen efter värdering af statsverkets medel böra godtgöras.

På grund af hvad jag anfört, får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville besluta att i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om bestämmelser om förbud mot försäljning å auktion eller spridning på annat sätt af kläder, möbler m. m. efter personer som aflidit af lungsot, förr än fullständig desinfektion derå blifvit verkställd.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles, äfvensom att utskottet behagar vidtaga nödig redaktionsförändring för syftemålets vinnande.

Stockholm den 25 januari 1898.

Joh. Nilsson.

Stockholm, Nya Tryckeri-Aktiebolaget, 1898.

N:o 43.

Af herr **S. Nordström** i Höglunda, *angående ändrade bestämmelser rörande odlingslånefonden m. m.*

I våra dagar talas och skrifves mycket om våra slumrande millioner. För visso hyser ock vårt kära fädernesland inom sina råmärken ofantliga resurser för materiel utveckling. I våra skogar, i våra malmfält, i våra vattenfall ligga förborgade, snart sagdt, outtömliga skattkamrar för mensklig id och företagsamhet. Men under det att den ene anser skogsskövlingen och malmutförseln såsom en olycka för vårt land, då den andre deremot häri ser en ren nationalvinst, som mägtigt bidrager till att stärka och uppehålla vår handelsbalans gent emot andra nationer, så förefinnes en annan del af våra obegagnade naturrikedomar, hvars tillgodogörande icke skäligen kan gifva anledning till sådana skiljaktiga meningar. I våra ännu icke utdikade eller odlade mossar och sankmarker döljer sig en nationalrikedom, om hvars betydelse den stora mängden ännu icke bildat sig någon redig föreställning. Dessa mossar och sankmarker, som blifvit uppskattade till en areal af vid pass fyra och en half millioner tunnland, finnas spridda utöfver hela vårt land och hvaraf inemot hälften skulle kunna förvandlas till åker eller äng samt den öfriga delen till skogbärande mark. Inom intet land i Europa, undantagandes Finland, förefinnes ett sådant öfverflöd på sådana marker som hos oss. I sitt närvarande tillstånd äro dessa ofantliga sankmarker i allmänhet icke allenast värdelösa, utan de bilda tillika frosthärdar för kringliggande odalbygder, som derigenom år efter annat få vidkännas

hårda och känbara förluster. Om man kunde tänka sig dessa 4½ millioner tunnland fullständigt torrlagda och deraf omkring 2 millioner förvandlade till åker eller äng samt återstoden till skogbärande mark, hvilken kolossal förmögenhet representera icke då dessa sankmarker? Med ett så lågt beräknadt värde som endast 150 kronor pr tunnland för åker och äng samt 50 kronor för skogbärande mark, så motsvarar ju detta ett kapital af icke mindre än 425 millioner kronor. Här föreligga följaktligen slumrande millioner, för hvilkas tillgodogörande det kan vara Sveriges söner värdigt att kämpa en dust på den fredliga odlingens slagfält.

Med sådana fakta för handen är det i hög grad nedslående för det fosterländska sinnet att veta, att, om dessa våra odelbara sankmarker blefve vederbörligen tillgodogjorda, desamma skulle kunna framalstra skördar tillräckliga för en långt större befolkning, så importera vi likväl allt fortfarande stora qvantiteter brödsäd. Ehuru en förfärlig ekonomisk kris under det sistförflutna qvinqvenniet öfvergått Nordamerikas förenta stater, så ha, om än i minskadt antal, likväl för hvarje af dessa år ett så stort antal af våra arbetsdugligaste söner och döttrar utvandrat till detta land, att de kunna räknas i tiotusental. Om dessa våra odlingsmarker blefve på ett ändamålsenligt sätt torrlagda och uppbrukade, skulle dock vår alldeles icke öfverflödiga befolkning på dem kunna finna en lönande utkomst och der bereda sig trefna hem. Tendensen under de sistförflutna årtiondena har varit, att landtbefolkningen allt mer och mer söker sig in till städerna och de industriella centra. Att en allt jemt tilltagande fortsättning i denna rigtning likväl icke kan vara öfverensstämmande med nationens sannskyldiga båtnad, derom kan icke råda mera än en mening. Det utgör nemligen ett oemotsägligt faktum, att landtbefolkningen, och särskildt dess jordbrukare, utgör det moraliska underlag, hvarpå en sund samhällsutveckling eger sin pålitligaste grundval. Ett ibland de tillförlitligaste medlen att befordra och främja en sådan sund utveckling skulle utan all gensägelse vara, om staten på ett rätt kraftigt sätt underlättade landets uppodling. Inga odlingar gifva säkrare och ymnigare skördar än de, hvilka erhållas på våra torrlagda sankmarker.

Visserligen har ock staten sedan åtskilliga årtionden tillbaka understödt dylika odlingsföretag. Särskildt har den år 1883 beslutade s. k. odlingslånefonden varit afsedd att underlätta större vattenregleringar och odlingsföretag. Men vilkoren för låns beviljande ur denna fond hafva varit och äro allt fortfarande så otillfredsställande, att densamma endast i jemförelsevis ringa omfattning kommit till användning.

Sålunda har, under det att Riksdagen beslutade, att intill en million kronor årligen skulle ur densamma utanordnas, exempelvis under nedannämnda år endast följande belopp blifvit utlånade:

1890	kronor	362,760,
1891	„	681,200,
1892	„	713,300,
1893	„	920,670,
1894	„	457,300,
1895	„	409,240,
1896	„	539,100,
1897	„	281,330.

Då man jemför dessa mer än blygsamma summor, som i form af *lån* blifvit utlemnade till vattenregleringar och odlingsföretag, och tillika erinrar sig, att under samma tid många tiotal millioner i form af *anslag* blifvit använda till vårt försvar, till vår själavård, till vårt undervisningsväsende, våra kommunikationer o. s. v., så måste man i sanning förvåna sig öfver en representantförsamling, som inom sig hyser en långt större proportion af landtmän och idkare af jordbruk än någon annan sådan inom Europa. Och detta under det att öfriga kulturländer samtidigt af statsmedel offrat hundratal millioner kronor till vattenregleringar och jordförbättringar af mångahanda slag. Åtminstone kan man icke rättvisligen beskylla dessa våra landtmannarepresentanter att i detta afseende hafva handlat egennyttigt, om man än icke får öfverskatta deras blick för modernäringens sannskyldiga båtnad.

Särskildt har det riksdagsbeslut, som 1895 fattades, hvarigenom bestämdes, »att lån ur odlingslånefonden, hvilka afsåge torrläggning af förut odlad åker eller äng eller vinnande af ny äng», icke finge beviljas med mindre, än »att jordförbättringens värde bör antagas minst motsvara låneunderstödets dubbla belopp» (Sv. Förf. Saml. n:o 68 samma år) i ännu högre grad försvårat och i rätt många fall rent af omöjliggjort låns beviljande ur densamma. Hvar och en, som eger någon praktisk erfarenhet härutinnan, inser nogsamt ohållbarheten af ett sådant stadgande, i ty att ortförhållanden, jordens beskaffenhet, blandning om hvartannat af odlad och icke odlad jord m. m. gör detta stadgande helt enkelt omöjligt att efterlefva. Tillåter mig för öfrigt att hänvisa till motion n:o 11 inom Andra Kammaren vid sistlidet års riksdag, der jag sökt motivera de ändringsförslag, som jag härmed i något ändrad form å nyo vågar framlägga.

Statsutskottet under bemälde riksdag bemötte, hvad särskildt vidkommer den nu berörda punkten, helt kategoriskt denna dermed, »att den tidrymd, som förflutit, sedan ändringen beslutades, lärer vara allt för kort, för att derunder någon erfarenhet skall hafva förvärfvats om de nya föreskrifternas verkan». För att ådagalägga, i hvad mån ett sådant resonnement kan ega någon vederhäftighet, har jag genom herr öfverdirektörens i kongl. landtbruksstyrelsen välvilliga tillmötesgående blifvit i tillfälle att såsom bihang till motionen foga bilagda tabeller, hvilka för hvar och en, som vill göra sig mödan att studera desamma, torde vara tillfyllestgörande för att bilda sig ett klart och redigt omdöme härutinnan. Dessa tabeller torde tillika lemna en föreställning om huru pass »uttömmande» den utredning varit, som föregick beslutets fattande.

Likaledes vågar jag återkomma med mitt förslag om fem års räntefrihet för lån ur odlingslånefonden. Visserligen hade utskottet vid samma riksdag afstyrkt detta förslag på den grund, att statsverket derigenom skulle lida ränteförlust på de beviljade odlingslånen. Jag för min del kan icke finna någon vare sig olycka eller orättvisa, om så verkligen blir förhållandet. Tvärtom är jag på det lifligaste öfvertygad derom, att den lilla uppoffring, som statsverket derigenom möjligen kommer att göra, skall blifva rikligen ersatt och skall lända till gagn och välsignelse för hela vårt land in till de aflägsnaste slägtled. På 1840- och 1850-talen beviljade Riksdagen anslag utan återbetalningsskyldighet till vattenregleringar inom olika delar af riket. Senare beviljade Riksdagen lån till dylika företag mot 2 och 3 procent; detta under en tid, då räntan i den allmänna lånerörelsen utgjorde 6 à 7 procent. Således gjorde statsverket redan då förlust på odlingslån, och likväl har man icke sport, att detta medförde några svårigheter eller betänkliga följder för statsverket. Tvärtom må man väl kunna påstå, att de vilkor, som blifvit stipulerade för låns beviljande ur odlingslånefonden, varit till verklig skada och en hämsko för landets uppodling. I jemförelse härmed må man erinra sig, att sistlidne Riksdag anslog 300,000 kronor till utdikning af frostförande marker, som lemnas utan återbetalningsskyldighet till ena hälften af den beräknade kostnaden, så snart vederbörande intressenter teckna den andra hälften. I sjelfva verket blifva många af dessa marker sedermera odelbara, och häri ligger ju icke heller något ondt, utan tvärtom; men skilnaden är blott den, att detta anslag företrädesvis kommer till användning inom de norrländska länen, då odlingslånen deremot förnämligast komma de mellersta och södra landsdelarne till del. Likaledes utanordnas af

statsmedel årligen 800,000 kronor till väganläggningar och vägförbättringar utan återbetalningsskyldighet, för att nu icke tala om anslag till kanaler, flottleder, hamnanläggningar etc. etc. Här gör statsverket följaktligen mer än ränteförlust, men icke har man hört talas om, att detta bekommit staten illa. Kan der då finnas någon rimlig anledning att förneka vår modernäring en så ringa förmån som dessa fem års räntefrihet på odlingslånen, hvilken förmån ju i alla händelser såväl direkt som indirekt kommer landet i sin helhet till gagn?

Om vårt jordbruk förmådde bära en så hög annuitet på odlingslånen som 8 procent, så vore derom visserligen icke så mycket att säga; men nu är förhållandet, att under det våra öfriga näringar under senaste tiden kommit till ett visst uppsving, så kämpa jordens egare och brukare allt forfarande med ekonomiska svårigheter af mångahanda art, som gör, att dessa äro i det största behof af all möjlig skonsamhet och lindring. Dertill kommer, att jordförbättringar af den beskaffenhet, hvarom här är fråga, mindre komma att gagna den generation, som fått draga bördan vid dess utförande, utan fast mera kommande slägten. Om detta gäller egare af en genom vattenreglering eller torrläggning vunnen eller förbättrad jordareal, så blir detta i ännu högre grad förhållandet för en boställsinnehafvare eller arrendator utaf sådan mark, hvars afkastning denne endast får tillgodonjuta under tjenste- eller arrendetiden. Det har ock visat sig, att denna allt för höga annuitet eller för korta amorteringstid varit orsaken till att många vattenregleringsprojekt måst öfvergifvas, ehuru vinstgifvande detsamma eljest skulle hafva blifvit. Hvar och en, som något sysslat med dylika företag, vet äfven, att full skörd icke kan påräknas omedelbart efter markens torrläggning. Dessa, jemte flera andra, böra utgöra tillräckligt talande skäl för annuitetens nedsättning. Jag vidblifver följaktligen mitt förslag sedan förlidet år jemväl i denna punkt.

Vid flera föregående riksdagar ha motioner blifvit framburna såväl inom Första som Andra Kammaren derom, att räntan å äldre odlingslån måtte nedsättas från 4½ till 4 procent. Enahanda framställningar ha blifvit gjorda från både kongl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och från kongl. landtbruksstyrelsen, men allt förgäfves. Statsutskotten vid 1895 och 1897 års riksdagar ha afstyrkt dessa framställningar på grund af statskontorets anmärkning,

»att lånens fördelning vore fastställda genom utslag, i enlighet med hvilka och i den mån de vunnit laga kraft den summa, som till låneandelens och den utfästa räntans liqviderande årligen skulle af hvarje hemman erläggas, blifvit från och med det år, då betalnings-

skyldigheten vidtagit, under särskild rubrik, med utsättande af sista året, då betalningen skulle utgå, såsom ett hemmanet under sålunda bestämdt antal år åliggande allmänt onus i jordeboken antecknadt. En förändring i de redan för hvarje hemman eller hemmansdel bestämda skuldbelopp förutsatte förnyade anteckningar för hvarje lån och derpå grundad ny fördelning, hvilken, först sedan innehafvarne af de betalningsskyldiga hemmanen satts i tillfälle att deröfver yttra sig, torde kunna genom utslag fastställas och i jordeboken antecknas; och då antalet af de hemman eller hemmansdelar, hvilka hade att ansvara för återbetalningen af odlingslån, vore att räkna i tusental, skulle förändringen kräfva ett arbete af så betydande omfattning, att detsamma, åtminstone delvis, icke kunde verkställas utan vidtagande af särskilda anordningar derför. Af sådan anledning och enär någon räntenedsättning för de lån, å hvilka åtnjutits räntefrihet, med hänsyn dertill, att, enligt hvad ofvan förmälts, den effektiva räntan å desamma redan nu understege 4 procent, icke kunde vara af behofvet påkallad, ansåge sig statskontoret så mycket mindre kunna förorda räntenedsättningens tillämpning å nu omförmälda lån, som det enligt gällande författning i ämnet stode öppet för hvarje deltagare i sådant lån att sex månader efter gjord uppsägning inbetala sin låneandel, ett tillfälle, hvaraf åtskilliga personer, i synnerhet på senare tid, begagnat sig.»

Detta resonnement kan likväl icke förtaga det för rättsmedvetandet kränkande och den uppenbara orättvisa, som ligger deri, att af låntagare ur samma fond, för samma ändamål och emot lika goda säkerheter, den ene skall nödgas betala en half procent högre ränta än den andre blott på grund af tiden för lånets beviljande. Hvad först beträffar den uppfattningen, »att innehafvare af de beskattningsskyldige (räntebetalande) hemmanen först skola sättas i tillfälle att deröfver yttra sig», innan en sådan räntelindring meddelas och fastslås, så har jag för min ringa del svårt att fatta behofvet af ett sådant yttrande. Här är nemligen alldeles inte fråga om »en förändring i de redan för hvarje hemman eller hemmansdel bestämda skuldbelopp», utan blott och allenast en half procents nedsättning å räntan, *icke å amorteringen* — följaktligen utan allt inflytande på tiden för skuldens slutamortering eller å proportionen i skulden de olika låntagarne emellan. Ingen lär väl motsätta sig eller hafva någonting att invända, i fall en verklig fördel erbjudes, och det måtte väl vara en fördel, om jag erhåller en half procents lindring i räntan på min skuld. Vidkommande åter det vidlyftiga arbete, som skulle erfordras för denna räntenedsättnings uträkning och införande i jordeboken i anseende till

de räntebetalandes stora antal och kostnaden derför, så kan ju detta stora bekymmer afhjelpas dermed, att hvarje skattskyldig, som vill sig af räntenedsättningen begagna, sjelf bekostar uträkningen och anteckningen i jordeboken för sitt eget mellanhafvande. Jag antar nemligen, att hvarje skattskyldig, hvars lån icke blifvit i det närmaste slutamorteradt, med tacksamhet underkastar sig en sådan utgift. Om, såsom här förutsättes, amorteringen bibehålles oförändrad vid de tre och en half procenten, så bör denna uträkning under alla omständigheter blifva af synnerligen enkel beskaffenhet. Visserligen hänvisar statskontoret till 12 mom. i kongl. kungörelse den 27 april 1888, hvarigenom stadgas, att det står hvarje delegare i ett odlingslån fritt att när som helst till inbetalning uppsäga sin andel i lånet. Detta är nog godt och väl. En kapitalstark eller eljest förmögen jordbrukare, han kan ju begagna sig af denna rättighet, men denne behöfver öfver hufvud icke begagna sig af lån ur odlingslånefonden. Denna fond torde likväl icke hafva tillkommit för att dermed bispringa de kapitalstarka utan de kapitalssvaga jorbrukarne inom landet. Nu torde det icke vara vederbörande vare sig inom statsutskottot eller statskontoret alldeles obekant, att flertalet af Sveriges jordbrukare sitta i större eller mindre skuld på sina egendomar, och för en skuldsatt jordbrukare har det sina vanskligheter att uppsäga en intecknad skuld, äfven om denna tynger aldrig så hårdt. Härmed tror jag mig hafva visat såväl behof som befogenhet och möjlighet af nedsättning af räntan äfven å de äldre lånen ur odlingslånefonden.

Till sist återkommer jag med mitt förslag förra året äfven beträffande utarbetandet af en ny författning rörande odlingslånefonden. Det är nogsamt bekant, att man måste gå tillbaka ända till 1845 års författningssamling för att återfinna det första stadgande, som eger sammanhang med odlingsfonden och låns beviljande ur densamma. Sedermera måste man genomleta ett flertal författningssamlingar för att komma till klarhet, huru förfaras bör för att komma i åtnjutande af ett odlingslån. En oförfaren landtman har i allmänhet icke så lätt att reda sig dermed utan juridiskt biträde. Det ledsamma är emellertid, att man nog får lära sig att dyrt betala, men likväl icke alltid blir rätt väl betjenad utaf sådana rådgifvare. Jag anser derför tiden vara inne, äfven om ingen annan förändring skulle vidtagas rörande odlingslånefonden, att, med upphäfvande af alla förutvarande författningar rörande denna fond, desamma sammanföras uti en ny och sammanhängande författning.

På grund af det sålunda anförda tillåter jag mig föreslå, att

Riksdagen för sin del antager följande förändrade bestämmelser rörande odlingslånefonden och låns beviljande ur densamma:

att lån må beviljas ur fonden såväl i fråga om odlad som icke odlad mark till hela den beräknade kostnaden, dock icke utöfver tre fjerdedelar af den uppskattade jordförbättringens värde;

att full räntefrihet beviljas under de fem första åren för lån ur fonden, räknadt från den dag, då lånen blifvit lyftade;

att annuiteten för lån ur odlingslånefonden nedsättes från 8 till 6 procent, hvaraf 4 procent såsom ränta och 2 procent såsom amortering;

att räntan å äldre lån ur odlingslånefonden, som nu utgår med 4½ procent, nedsättes till 4 procent, med bibehållande af 3½ procents amortering, så snart vederbörande låntagare derom gör anmälan och förbinder sig att godtgöra kostnaden för uträkning och införande i jordeboken af den förändrade annuiteten; samt

att, med upphäfvande af alla förutvarande författningar, som röra odlingslånefonden, en ny sammanhängande författning utarbetas, upptagande alla gällande bestämmelser rörande fonden och låns beviljande ur densamma.

Stockholm den 26 januari 1898.

Sten Nordström.

I förestående motion instämma:

Adolf Ericson. *L. P. Mallmin.* *Nils Jönsson.*
C. J. Jakobson. *Carl. G. Grundell.* *N. J. Nilsson.*
J. E. Olsson. *A. Sundblad.* *A. Norrman.*
E. V. Bäckström. *Carl Rydberg.* *Magnus Andersson.*
C. F. Petersson. *J. Johanson.* *A. J. Högstedt.* *Elof Nilsson.*

I motionens syfte instämma:

G. F. Berndes. *C. Axel Carlsson.* *B. Dahlgren.*
Nils Wallmark. *Joh. Nilsson*, Skrafvelsjö.
And. Olsson i Mårdäng. *O. W. Redelius.*

Bil.

1890 års odlingslånefond.

Företagets namn.	Beräknad kostnad för hela företaget.	Beräknad kostnad för vattenafledning.	Uppskattad jordförbättring af hela företaget.	Uppskattad jordförbättring af vattenafledning.	Förbättrad areal hektar.	Beviljadt lån kronor.
1:o) Sänkning af Arnsjön m. m., *Östergötlands län*	2,199 96	1,667 28	— — —	— — —	6,51	1,660 —
2:o) Sänkning af Kullsjön m. m., *Skaraborgs län* ..	13,330 —	7,000 —	38,133 —	— — —	127,11	7,000 —
3:o) Afdikning och odling af mark till Långhult, *Kalmar län*	10,000 —	5,000 —	11,676 51	— — —	35,02	5,000 —
4:o) Torrläggning och odling af mark till Hjelmsäter, *Södermanlands län*	17,329 80	13,400 —	36,786 67	— — —	66,49	13,400 —
5:o) Afdikning och odling af mark till Kyrkby, *Upsala län*	3,950 —	1,900 —	6,530 —	— — —	19,20	1,900 —
6:o) Afdikning af Martebo myr m. m., *Gotlands län*	129,000 —	116,000 —	305,152 80	— — —	2645,76	100,000 —
7:o) Sänkning af sjön Ältan m. m., *Stockholms län* .	68,896 60	51,000 —	95,795 07	— — —	311,73	48,000 —
8:o) Sänkning af Bredsjön m. m., *Stockholms län* .	25,916 65	16,700 —	36,913 55	— — —	154,14	16,700 —
9:o) Sänkning af sjöarna Hörnan och Vågsjön m. m., *Stockholms län*	10,098 60	6,800 —	20,079 64	— — —	125,50	6,800 —
10:o) Sänkning af Innsjön m. m., *Stockholms län* .	7,166 —	6,000 —	14,218 41	— — —	50,04	6,000 —
11:o) Afdikning af bottnarna till förut uttappade sjöarna Hönsan och Bramstorpssjön m. m., *Kronobergs län*	16,214 13	14,444 80	25,002 35	— — —	72,56	14,400 —
12:o) Afdikning och odling af mark till Loftered, *Elfsborgs län*	1,643 96	1,150 —	2,413 —	— — —	4,73	1,100 —
13:o) Sänkning af sjön Fefren m. m., *Elfsborgs län* ...	43,835 —	34,300 —	60,236 28	— — —	145,55	30,000 —
Transport	349,580 70	275,362 08	652,937 28	— — —	3764,34	251,960 —

Företagets namn.	Beräknad kostnad för hela företaget.	Beräknad kostnad för vattenafledning.	Uppskattad jordförbättring af hela företaget.	Uppskattad jordförbättring af vattenafledning.	Förbättrad areal hektar	Beviljadt lån kronor.
Transport	349,580 70	275,362 08	652,937 28	— — —	3764,31	251,960 —
14:o) Afdikning och odling af mark till Fillinge, *Vestmanlands län*	14,780 —	9,000 —	21,841 —	— — —	86,11	9,000 —
15:o) Torrläggning och odling af mark till Väsby, *Södermanlands län*	14,138 20	12,706 —	39,380 —	— — —	35,81	12,700 —
16:o) Afdikning och odling af mark till Ernatorp och Holma, *Kronobergs län*	12,986 06	9,689 56	19,771 46	— — —	82,77	8,700 —
17:o) Afdikning och odling af mark till Sjögerås, *Skaraborgs län*	70,400 —	25,500 —	139,860 —	— — —	335 60	25,500 —
18:o) Afdikning och odling af mark till Käreby m. fl., *Kalmar län*	38,053 14	22,868 19	89,059 75	— — —	370,54	22,800 —
19:o) Afdikning och odling af mark till Åby by, *Vesterbottens län*	17,017 —	6,700 —	17,195 —	— — —	34,39	6,700 —
20:o) Afdikning och odling af mark till Persberg m. fl., *Norrbottens län*	43,013 20	26,500 —	50,180 02	— — —	113,70	26,500 —
Summa	559,968 30	388,325 83	1,030,224 51	— — —	4823,26	363,860 —

1891 års odlingslånefond.

Företagets namn.	Beräknad kostnad för hela företaget.		Beräknad kostnad för vattenafledning.		Uppskattad jordförbättring af hela företaget.		Uppskattad jordförbättring af vattenafledning.		Förbättrad areal hektar.	Beviljadt lån kronor.	
1:o) Utdikning och odling af mark till Tomta, *Vestmanlands län*	15,100	—	9,600	—	39,429	50	—	—	196,18	9,600	—
2:o) Torrläggning och odling af mark till Ähnet m. fl., *Elfsborgs län*	34,761	10	24,000	—	37,645	60	—	—	86,77	24,000	—
3:o) Afdikning och odling af mark till Husby m. fl., *Stockholms län*	53,752	51	27,958	51	54,153	58	—	—	327,09	24,000	—
4:o) Afdikning och odling af mark till Täby m. fl., *Stockholms län*	3,624	—	3,350	—	13,719	—	—	—	46,92	3,300	—
5:o) Sänkning af Eknaren och Kappstasjön m. m., *Stockholms län*	62,956	40	56,762	—	86,097	80	—	—	154,86	56,700	—
6:o) Utdikning af Lummelunda kyrkmyr m. m., *Gotlands län*	2,497	—	1,300	—	3,164	—	—	—	20,30	1,300	—
7:o) Afdikning och odling af mark till Killeboda, *Kristianstads län*	9,320	48	7,000	—	24,243	—	—	—	40,40	7,000	—
8:o) Sänkning af Röbackaån m. m., *Elfsborgs län*	17,965	—	16,100	—	18,645	56	—	—	36,08	14,000	—
9:o) Afdikning och odling af mark till Orrleka m. m., *Skaraborgs län*	7,556	10	5,900	—	9,640	29	—	—	34,66	5,900	—
10:o) Sänkning af Räfsjön m. m., *Stockholms län*	5,259	—	3,920	—	11,004	—	—	—	40,80	3,900	—
11:o) Sänkning af Norrsjön m. m., *Stockkolms län*	10,719	—	7,650	—	19,248	50	16,179	50	54,17	7,600	—
12:o) Afdikning och odling af mark till Triabo m. fl., *Kalmar län*	7,200	—	4,100	—	10,671	20	—	—	33,57	4,100	—
13:o) Reglering af Oknebäcken m. m., *Kalmar län*	5,360	—	3,510	—	8,694	32	—	—	26,00	3,500	—
Transport	236,070	59	171,150	51	336,356	35	—	—	1097,80	164,900	—

Företagets namn.	Beräknad kostnad för hela företaget.		Beräknad kostnad för vattenafledning.		Uppskattad jordförbättring af hela företaget.		Uppskattad jordförbättring af vattenafledning.			Förbättrad areal hektar.	Beviljadt lån kronor.	
Transport	236,070	59	171,150	51	336,356	35	—	—	—	1097,80	164,900	—
14:o) Afdikning och odling af Lunds myr m. m., *Gotlands län*	22,846	80	16,120	—	28,380	90	—	—	—	241,43	16,100	—
15:o) Afdikning och odling af Nordermyr m. m., *Gotlands län*	28,080	80	17,592	33	45,107	73	—	—	—	351,93	10,600	—
16:o) Afdikning och odling af mark till Öja m. m., *Malmöhus län*	50,589	04	28,463	14	116,880	85	—	—	—	232,64	28,400	—
17:o) Afdikning och odling af mark till Blixtorp m. m., *Hallands län*	10,191	40	7,400	—	18,201	—	—	—	—	80,16	7,400	—
18:o) Sänkning af Borgensjön m. m., *Göteborgs- och Bohus län*	4,253	60	2,190	—	10,086	87	—	—	—	24,43	2,000	—
19:o) Afdikning af mark till Görhult m. fl., *Skaraborgs län*	5,567	50	4,000	—	10,767	50	—	—	—	43,49	4,000	—
20:o) Afdikning och odling af mark till Benestad och Bläddinge, *Kronobergs län*	5,767	—	4,870	—	7,469	85	—	—	—	45,02	4,000	—
21:o) Afdikning och odling af mark till Triberga och Hulterstad, *Kronobergs län*	21,200	—	15,400	—	27,533	53	—	—	—	75,84	15,400	—
22:o) Afdikning och odling af mark till Eskelsmosse m. fl., *Kalmar län*	16,700	—	7,700	—	27,275	45	—	—	—	104,15	7,700	—
23:o) Afdikning och odling af Storängen m. m., *Kalmar län*	4,178	56	3,545	96	6,640	—	—	—	—	18,00	3,500	—
24:o) Reglering af Emån mellan Kyrkebron och Burseström, *Kalmar län*	437,000	—	351,000	—	485,873	28	—	—	—	906,48	351,000	—
25:o) Sänkning af Krankesjön och uttappning af Silfåkrasjön m. m., *Malmöhus län*	86,139	26	66,218	83	197,679	67	156,566	14		756,80	66,200	—
Summa	928,584	55	695,650	77	1,318,252	98	—	—	—	3978,17	681,200	—

1892 års odlingslånefond.

Företagets namn.	Beräknad kostnad för hela företaget.		Beräknad kostnad för vattenafledning.		Uppskattad jordförbättring af hela företaget.		Uppskattad jordförbättring af vattenafledning.		Förbättrad areal hektar.	Beviljadt lån kronor.	
1:o) Afdikning och odling af Mörkeskogsodlingarna, *Kalmar län*	3,920	—	3,800	—	5,894	10	—	—	19,15	3,800	—
2:o) Upprensning af Perstorpsån m. m., *Kristianstads län*	11,700	—	6,600	—	40,142	80	—	—	77,80	6,600	—
3:o) Reglering af Farstorpsån m. m., *Kristianstads län*	45,979	65	34,200	—	90,536	60	—	—	310,09	34,200	—
4:o) Invallning och odling af mark till Brängesås, *Skaraborgs län*	4,342	60	3,450	—	5,116	50	—	—	11,37	3,400	—
5:o) Sänkning af Bysjön, m. m., *Stockholms län*	18,000	—	12,000	—	31,450	—	—	—	112,19	12,000	—
6:o) Afdikning och odling af mark till Sylta m. fl., *Stockholms län*	24,060	—	21,560	—	34,520	40	—	—	180,31	21,500	—
7:o) Afdikning och odling af mark till Berg m. fl., *Kronobergs län*	23,484	55	15,000	—	40,658	35	—	—	235,66	15,000	—
8:o) Afdikning och odling af mark till Åqvarn m. fl., *Kronobergs län*	9,850	92	8,200	—	12,012	80	—	—	45,74	8,200	—
9:o) Afdikning och odling af mark till Skogaryd, *Kronobergs län*	6,395	04	4,200	—	11,598	70	—	—	50,58	4,200	—
10:o) Sänkning af Lerkeröds-sjön m. m., *Kristianstads län*	2,230	46	1,867	16	6,299	20	—	—	25,40	1,800	—
11:o) Reglering af Raspabäcken m. m. *Kristianstads län*	5,299	85	4,400	—	7,713	—	—	—	12,86	4,400	—
12:o) Reglering af Segeån m. m., *Malmöhus län*	58,251	47	39,518	47	65,768	60	—	—	262,00	39,500	—
13:o) Reglering af Säfveån m. m., *Elfsborgs län*	39,082	—	35,000	—	55,497	25	—	—	208,95	33,200	—
14:o) Afdikning af mark till Skogslund m. fl., *Skaraborgs län*	18,597	—	10,695	—	28,883	—	—	—	188,54	10,600	—
15:o) Afdikning och odling af mark till Lofö prest- och klockaregård m. m., *Stockholms län*	5,647	67	5,399	67	12,680	—	—	—	60,14	5,000	—
Transport	276,841	21	205,890	30	448,771	30	—	—	1800,78	203,400	—

Företagets namn.	Beräknad kostnad för hela företaget.	Beräknad kostnad för vattenafledning.	Uppskattad jordförbättring af hela företaget.	Uppskattad jordförbättring af vattenafledning	Förbättrad areal hektar.	Beviljadt lån kronor.
Transport	276,841 21	205,890 30	448,771 30	— — —	1800,78	203,400 —
16:o) Sänkning af Norrsjön, Lillsjön och Bordsrudasjön m. m., *Stockholms län*	6,530 —	6,290 —	8,300 —	— — —	55,88	6,200 —
17:o) Sänkning af Ubbysjön m. m., *Stockholms län*	4,700 —	4,700 —	8,300 —	— — —	43,70	4,700 —
18:o) Sänkning af Långsjön m. m., *Stockholms och Södermanlands län*	25,350 —	19,050 —	46,430 —	— — —	121,19	19,000 —
19:o) Sänkning af Grissjön och Möjsjön m. m., *Upsala län*	31,844 —	14,000 —	58,788 —	— — —	237,93	14,000 —
20:o) Afdikning och odling af mark till Flugenäs m. fl., *Kalmar län*	24,938 40	18,559 40	44,101 77	— — —	148,23	18,100 —
21:o) Sänkning af Björkesåkrasjön m. m., *Malmöhus län*	46,684 70	29,612 48	62,730 07	— — —	252,82	29,600 —
22:o) Afdikning och odling af mark till Önne och Mylleryr, *Elfsborgs län*	2,778 80	2,200 —	5,498 25	— — —	24,05	2,200 —
23:o) Afdikning och odling af mark till Bäckgården m. fl., *Skaraborgs län*	17,399 40	14,216 90	18,713 75	— — —	66,07	10,200 —
24:o) Afdikning och odling af mark till Hornborga m. fl., *Skaraborgs län*	8,647 —	5,470 —	11,855 —	— — —	56,78	3,000 —
25:o) Afdikning och odling af Rönntjern- och Rödingtjernmyrarne m. m., *Vesterbottens län*	16,778 30	9,300 —	18,000 —	— — —	70,27	9,300 —
26:o) Upprensning af Vretaån samt Bjurvalla- och Stalbobäckarna m. m., *Vestmanlands län*	436,534 —	244,790 —	592,774 —	— — —	3,176,94	237,000 —
27:o) Afdikning och odling af kyrkoherdebostället Silfåkra m. m., *Malmöhus län*	5,302 46	1,604 40	— — —	— — —	49,79	1,600 —
28:o) Sänkning af Torkarn, Brosjön m. fl., *Stockholms län*	124,485 —	106,485 —	170,455 —	152,455 —	505,94	106,000 —
29) Afdikning och odling af mark till Fornby m. fl., *Kopparbergs län*	64,186 50	49,000 —	71,680 85	— — —	187,94	49,000 —
Summa	1,092,999 77	731,168 48	1,566,397 99	— — —	6798,31	713,300 —

1893 års odlinglånefond.

Företagets namn.	Beräknad kostnad för hela företaget.	Beräknad kostnad för vattenafledning.	Uppskattad jordförbättring af hela företaget.	Uppskattad jordförbättring af vattenafledning.	Förbättrad areal. hektar.	Beviljadt lån. kronor.
1:o) Sänkning af sjön Viren m. m., *Stockholms län*	9,200 —	8,800 —	15,387 30	— — —	51,33	8,800 —
2:o) Utdikning och odling af Laus myr m. m., *Gotlands län*	121,114 19	81,553 39	158,349 30	— — —	1217,02	62,600 —
3:o) Utdikning af Kolmyren m. m., *Gotlands län*	7,283 25	4,600 —	11,012 36	— — —	70,04	4,600 —
4:o) Afdikning och odling af mark till Botmunds och Suderbys, *Gotlands län*....	3,251 50	2,800 —	4,369 25	— — —	24,88	2,800 —
5:o) Sänkning af Balingslöfssjön och Ottarpssjön m. m., *Kristianstads län*	91,919 63	85,000 —	120,808 20	— — —	315,68	85,000 —
6:o) Sänkning af Finjasjön och reglering af Almaån m. m., *Kristianstads län*	277,447 58	250,000 —	391,986 40	— — —	816,91	250,000 —
7:o) Afdikning och odling af mark till Hjo stad m. fl., *Skaraborgs län*	29,462 —	19,000 —	36,936 25	— — —	145,26	19,000 —
8:o) Sänkning af sjön Nejern m. m., *Kalmar län*	36,156 27	32,480 57	42,903 52	— — —	124,91	32,000 —
9:o) Afdikning och odling af Vänge myr m. m., *Gotlands län*	51,403 95	31,182 50	84,547 55	— — —	285,65	23,000 —
10:o) Reglering af Rökeån m. m., *Kristianstads län*	42,672 78	34,600 —	84,541 60	— — —	241,63	34,600 —
11:o) Afdikning och odling af mark till Oby, *Kronobergs län*.....	15,497 80	14,500 —	19,372 50	— — —	116,02	14,500 —
12:o) Afdikning och odling af mark till Sennesholma, *Kronobergs län*	2,699 05	2,000 —	3,807 40	— — —	22,94	2,000 —
13:o) Afdikning och odling af Storemyr m. m., *Gotlands län*	77,047 40	38,800 —	125,065 30	— — —	462,70	25,000 —
Transport	765,155 40	605,316 46	1,099,086 93	— — —	3894,97	563,900 —

Företagets namn.	Beräknad kostnad för hela företaget.	Beräknad kostnad för vattenafledning.	Uppskattad jordförbättring af hela företaget.	Uppskattad jordförbättring af vattenafledning.	Förbättrad areal. hektar.	Beviljadt lån. kronor.
Transport	765,155 40	605,316 46	1,099,086 93	— — —	3894,97	563,900 —
14:o) Afdikning och odling af Bringsarfve myr m. m., *Gotlands län*	6,963 —	3,978 90	13,176 40	— — —	53,23	2,700 —
15:o) Afdikning och odling af mark till Stenstugu m. fl., *Gotlands län*	5,843 40	4,074 20	9,975 20	— — —	50,65	3,000 —
16:o) Reglering af Hillingsätersjön m. m., *Elfsborgs län*	4,394 80	3,000 —	16,496 05	— — —	60,51	3,000 —
17:o) Afdikning och odling af Tarsmyren m. m., *Vesterbottens län*	21,076 50	11,608 50	31,680 76	— — —	63,12	11,600 —
18:o) Uttappning af Angarnssjön m. m., *Stockholms län*	40,400 —	38,000 —	102,134 —	— — —	263,20	38,000 —
19:o) Sänkning af sjön Ösmaren m. m., *Stockholms län*	45,000 —	38,000 —	51,185 —	— — —	136,80	38,000 —
20:o) Sänkning af Viggeby- och Stolp-Ekebysjöarna m. m., *Stockholms län*	11,250 —	10,000 —	16,950 —	15,700 —	61,56	10,000 —
21:o) Afdikning och odling af mark till Sörby och Harlinge, *Södermanlands län*	2,489 25	2,270 45	6,009 60	— — —	10,94	2,270 —
22:o) Reglering af Brändeån m. m., *Kronobergs län*	29,866 —	25,500 —	43,626 —	23,464 95	262,97	25,500 —
23:o) Afdikning och odling af Visne myr m. m., *Gotlands län*	28,351 —	16,036 50	50,022 25	— — —	186,40	9,600 —
24:o) Afdikning och odling af Butle kyrkomyr m. m., *Gotlands län*	10,071 70	6,650 —	13,693 25	— — —	108,45	5,600 —
25:o) Sänkning af Jonstorpssjön m. m., *Kristianstads län*	20,948 23	17,800 —	36,123 63	32,975 40	82,49	17,800 —
26:o) Afdikning och odling af mark till Korsaröd, *Kristianstads län*	2,560 87	2,000 —	5,266 08	— — —	10,54	2,000 —
27:o) Afdikning och odling af mark till Blåbärshult, *Göteborgs* och *Bohus län*	1,628 56	1,200 —	4,295 65	— — —	14,44	1,200 —
Transport	995,998 71	785,435 01	1,499,720 80	— — —	5260,27	734,100 —

Företagets namn.	Beräknad kostnad för hela företaget.	Beräknad kostnad för vattenafledning.	Uppskattad jordförbättring af hela företaget.	Uppskattad jordförbättring af vattenafledning.	Förbättrad areal. hektar.	Beviljadt lån. kronor.
Transport	995,998 71	785,435 01	1,499,720 80	— — —	5260,27	734,100 —
28:o) Sänkning af Buasjön m. m., *Hallands* och *Elfsborgs län*	4,047 96	2,800 —	6,331 20	— — —	31,73	2,800 —
29:o) Afdikning och odling af Våthults mader m. m., *Elfsborgs län*	27,939 90	25,000 —	36,345 90	33,406 —	152,93	22,000 —
30:o) Sänkning af Grosjön m. m., *Elfsborgs län*	22,700 —	19,000 —	41,502 75	— — —	111,90	19,000 —
31:o) Uttappning af Borgärdstorpasjön m. m., *Elfsborgs län*	17,500 —	13,000 —	35,835 30	— — —	185,68	13,000 —
32:o) Sänkning af Rådanesjön m. m., *Elfsborgs län*	12,427 20	10,000 —	21,295 —	— — —	78,05	10,000 —
33:o) Afdikning och odling af mark till Knåll m. fl., *Elfsborgs län*	6,200 —	5,000 —	13,183 20	— — —	42,90	5,000 —
34:o) Sänkning af Skensta- och Varbergsvikarne m. m., *Gefleborgs län*	21,918 50	18,000 —	29,258 50	— — —	137,60	18,000 —
35:o) Torrläggning och odling af mark till Ålö m. fl., *Södermanlands län*	73,436 80	67,435 —	127,672 —	— — —	200,06	67,400 —
36:o) Afdikning och odling af mark till Norra Åreda m. fl., *Kronobergs län*	13,880 85	9,409 72	17,625 85	— — —	99,69	9,000 —
37:o) Afdikning och odling af mark till Gransmåla m. fl., *Kalmar län*	10,300 —	7,600 —	13,877 12	— — —	27,93	7,600 —
38:o) Sänkning af Kåremålagöl m. m., *Kalmar län*	5,270 —	3,800 —	6,968 85	— — —	16,54	3,800 —
39:o) Reglering af Espån m. m., *Blekinge län*	7,972 32	7,000 —	18,240 20	— — —	80,02	7,000 —
40:o) Sänkning af Tydjesäterstjernet m. m., *Elfsborgs län*	2,296 60	1,900 —	4,108 —	— — —	10,23	1,900 —
Summa	1,221,888 84	975,379 73	1,871,964 67	— — —	6435,53	920,600 —

1894 års odlingslånefond.

Företagets namn.	Beräknad kostnad för hela företaget.	Beräknad kostnad för vattenafledningen.	Uppskattad jordförbättring af hela företaget.	Uppskattad jordförbättring af vattenafledning.	Förbättrad areal. hektar.	Beviljadt lån. kronor.
1:o) Uttappning af Rösjön m. m., *Kronobergs län*	16,900 —	14,900 —	20,808 35	— — —	252,19	14,600 —
2:o) Reglering af Applerumsån m. m., *Kalmar län*	17,100 —	14,100 —	18,791 63	— — —	37,95	14,100 —
3:o) Sänkning af sjön Qvillen m. m., *Kalmar län*	8,600 —	6,400 —	12,594 86	— — —	24,14	6,400 —
4:o) Afdikning och odling af mark till Bockara m. fl., *Kalmar län*	6,500 —	4,900 —	8,367 34	— — —	16,69	4,900 —
5:o) Torrläggning och odling af Öjlemyr m. m., *Gotlands län*	126,593 60	84,814 40	232,412 43	— — —	892,10	52,000 —
6:o) Sänkning af Årsjön m. m., *Blekinge län*	14,174 18	12,400 —	16,099 20	— — —	63,70	12,400 —
7:o) Sänkning af Skeboån m. m., *Stockholms län*	102,714 80	93,000 —	107,711 —	— — —	173,81	90,000 —
8:o) Sänkning af Qvilunda- och Värnbergssjöarna m. m., *Stockholms län*	18,750 —	18,000 —	45,490 —	— — —	128,96	18,000 —
9:o) Invallning samt afdikning och odling af mark till Biholm och Ärja, *Södermanlands län*	8,909 80	7,960 —	25,327 —	— — —	31,66	7,500 —
10:o) Afdikning och odling af mark till Abbeshult, *Kronobergs län*	3,064 50	2,000 —	4,527 50	— — —	17,30	2,000 —
11:o) Afdikning och odling af mark till Gökhult, *Kalmar län*	19,530 —	9,274 10	25,000 —	— — —	68,80	9,000 —
12:o) Sänkning af Hökesjön m. m., *Kalmar län*	7,540 —	3,300 —	12,686 05	— — —	45,38	3,300 —
13:o) Torrläggning och odling af Södra Lunds myr, *Gotlands län*	23,956 42	15,442 —	46,144 68	— — —	152,19	12,000 —
Transport	374,333 30	286,490 50	575,960 04	— — 87	1904,87	246,200 —

Företagets namn.	Beräknad kostnad för hela företaget.	Beräknad kostnad för vattenafledning.	Uppskattad jordförbättring af hela företaget.	Uppskattad jordförbättring af vattenafledning.	Förbättrad areal hektar.	Beviljadt lån. kronor.
Transport	374,333 30	286,490 50	575,960 04	— — —	1904,87	246,200 —
14:o) Afdikning och odling af Mäster myr, *Gotlands län*	15,356 80	10,299 40	29,836 —	— — —	127,79	8,100 —
15:o) Afdikning och odling af Krasse myr m. m., *Gotlands län*	20,436 30	15,578 40	27,489 20	— — —	187,91	13,200 —
16:o) Afdikning och odling af mark till Bjerges m. fl., *Gotlands län*	8,396 60	5,206 60	12,063 25	— — —	53,60	3,500 —
17:o) Sänkning af Gräsösjön, Sandasjön och Vestersjön m. m. *Stockholms län*	149,500 —	130,000 —	230,655 —	— — —	967,00	130,000 —
18:o) Invallning samt afdikning och odling af mark till Sofielund, *Södermanlands län*	5,888 60	5,299 —	12,076 80	— — —	24,69	5,000 —
19:o) Afdikning och odling af mark till Flyeryd m. fl., *Blekinge* och *Kalmar län*	6,687 50	5,315 —	11,664 90	— — —	26,32	4,400 —
20:o) Afdikning och odling af Takstens myr m. m., *Gotlands län*	8,660 15	4,000 —	14,200 70	— — —	97,64	4,000 —
21:o) Afdikning och odling af mark till Slättered m. fl., *Skaraborgs* och *Elfsborgs län*	5,275 56	3,975 06	6,798 —	— — —	24,72	3,900 —
22:o) Afdikning och odling af mark till Gårdby m. fl., *Kalmar län*	27,448 19	16,718 19	38,984 80	— — —	185,82	16,700 —
23:o) Afdikning och odling af mark till Smiss m. fl., *Gotlands län*	6,512 05	3,300 —	9,715 50	— — —	52,35	3,300 —
24:o) Sänkning af Långsjön, Mellansjön och Tomaredssjön m. m., *Hallands län*	10,776 19	8,459 19	15,711 75	— — —	101,81	8,400 —
25:o) Reglering af sjön Oklången m. m., *Elfsborgs län*	13,012 50	11,412 50	15,640 80	— — —	79,04	10,600 —
Summa	652,283 74	506,053 84	1,000,796 74	— — —	3833,56	457,300 —

1895 års odlingslånefond.

Företagets namn.	Beräknad kostnad för hela företaget.	Beräknad kostnad för vattenafledning.	Uppskattad jordförbättring af hela företaget.	Uppskattad jordförbättring af vattenafledning.	Förbättrad areal. hektar.	Beviljadt lån. kronor.
1:o) Afdikning och odling af Vall myr m. m., *Gotlands län*	8,629 97	3,964 41	10,139 15	— — —	51,01	3,900 —
2:o) Afdikning och odling af Brut myr m. m., *Gotlands län*	6,201 42	2,091 02	11,475 70	— — —	44,76	2,090 —
3:o) Afdikning och odling af Norrlanda myr m. m., *Gotlands län*	25,648 95	15,688 20	45,645 30	— — —	179,78	15,600 —
4:o) Afdikning och odling af Bahra myr m. m., *Gotlands län*	70,231 —	34,275 90	113,313 44	— — —	512,76	34,270 —
5:o) Sänkning af Kilanetjernet m. m., *Elfsborgs län*	1,325 03	961 97	2,544 56	— — —	9,03	960 —
6:o) Sänkning af Stöckes- och Strömsafvan m. m., *Vesterbottens län*	27,052 40	18,859 50	34,957 17	26,764 27	135,28	15,000 —
7:o) Uttappning af Skarsjön m. m., *Stockholms län*	8,520 —	7,400 —	10,662 —	— — —	17,90	7,400 —
8:o) Upprensning af Krokabäcken m. m., *Kalmar* och *Jönköpings län*	3,760 —	3,000 —	5,542 83	— — —	12,32	2,670 —
9:o) Afdikning och odling af mark till Ödhult, *Kalmar län*	6,900 —	2,700 —	12,625 09	— — —	38,58	2,700 —
10:o) Utdikning och odling af Vestninge och Tengelgårda myrar m. m., *Gotlands län*	107,219 33	59,334 77	242,272 92	140,398 20	763,26	59,300 —
11:o) Utdikning och odling af Els myr, *Gotlands län*	11,653 71	5,770 46	23,491 45	— — —	115,86	5,600 —
12:o) Sänkning af Bogsjön, m. m., *Blekinge län*	4,761 59	2,521 84	7,155 87	4,302 48	26,13	2,490 —
13:o) Afdikning och odling af mark till Vanered m. fl., *Hallands län*	11,310 53	7,687 28	16,915 56	12,916 65	42,01	7,400 —
14:o) Afdikning af Locketorps mader m. m., *Elfsborgs län*	5,786 85	4,600 —	16,812 —	14,567 —	41,78	4,600 —
15:o) Uttappning af sjön Ratuträsk m. m., *Vesterbottens län*	45,000 —	45,000 —	177,702 50	177,702 50	349,83	35,000 —
Transport	344,000 78	213,855 35	731,255 54	— — —	2340,29	198,980 —

Företagets namn.	Beräknad kostnad för hela företaget.	Beräknad kostnad för vattenafledning.	Uppskattad jordförbättring af hela företaget.	Uppskattad jordförbättring af vattenafledning.	Förbättrad areal. hektar.	Beviljadt lån. kronor.
Transport	344,000 78	213,855 35	731,255 54	— — —	2346,29	198,980 —
16:o) Afdikning och odling af af mark till Anö m. fl., *Stockholms län*	28,368 15	19,454 40	64,810 —	55,828 50	247,95	19,400 —
17:o) Afdikning och odling af mark till Berga m. fl., *Stockholms län*	9,330 —	9,000 —	20,025 —	19,475 —	130,83	9,000 —
18:o) Afdikning och odling af mark till Byle m. fl., *Stockholms län*	8,625 —	7,500 —	10,700 —	8,825 —	38,18	4,800 —
19:o) Sänkning af Storsjön m. m., *Stockholms län*	9,090 82	5,965 82	22,000 —	— — —	90,56	5,900 —
20:o) Sänkning af sjön Ålänaren m. m., *Östergötlands län*	22,402 52	16,732 92	32,044 40	— — —	106,31	16,500 —
21:o) Reglering af Emån m. m., *Kalmar län*	38,318 21	31,618 21	70,537 45	63,837 45	231,01	31,600 —
22:o) Afdikning och odling af mark till Källgårds m. fl., *Gotlands län*	22,384 17	14,247 20	38,468 98	— — —	193,84	14,200 —
23:o) Uttappning af Föllsjön m. m., *Blekinge län*	19,507 39	16,834 48	34,970 05	— — —	76,86	16,800 —
24:o) Torrläggning och odling af mark till Lossby m. fl., *Göteborgs* och *Bohus län*....	10,512 44	7,569 —	23,119 —	20,888 —	55,08	7,500 —
25:o) Reglering af Qvillebäcken m. m., *Göteborgs* och *Bohus län*	29,576 76	21,880 76	44,017 75	34,481 75	128,91	20,000 —
26:o) Reglering af Rölandabäcken m. m., *Göteborgs* och *Bohus* samt *Elfsborgs län*	7,210 50	5,000 —	12,097 —	7,747 —	28,28	4,560 —
27:o) Reglering af Holtsljungaån m. m., *Elfsborgs län*	8,260 55	5,500 —	16,558 10	13,602 60	40,98	5,500 —
28:o) Afdikning och odling af mark till Kinnered, *Skaraborgs län*	4,747 20	3,000 —	7,387 —	— — —	22,38	3,000 —
29:o) Afdikning och odling af Redberga mossar m. m., *Skaraborgs län*	48,157 50	22,500 —	97,887 25	38,599 15	494,43	14,000 —
30:o) Sänkning af sjön Sommeln m. m., *Vermlands län*	44,598 40	43,047 50	48,885 —	— — —	153,76	37,500 —
Summa	655,090 39	443,705 64	1,274,762 52	— — —	4379,65	409,240 —

1896 års odlingslånefond.

Företagets namn.	Beräknad kostnad för hela företaget	Beräknad kostnad för vattenafledning.	Uppskattad jordförbättring af hela företaget	Uppskattad jordförbättring af vattenafledning.	Förbättrad areal. hektar.	Beviljadt lån. kronor.
1:o) Reglering af Stångån, m. m., *Östergötlands* och *Kalmar län*	426,128 82	311,500 —	665,704 52	551,075 70	1657,45	300,000 —
2:o) Torrläggning och odling af Strökärren m. m., *Södermanlands län*	32,000 27	21,344 07	95,874 20	90,280 25	175,19	26,400 —
3:o) Afdikning och odling af Norrlanda myr m. m., *Gotlands län*	40,051 65	23,476 20	69,126 18	52,550 73	258,24	7,800 —
4:o) Afdikning och odling af Linge myr m. m., *Gotlands län*	20,585 20	6,000 —	67,025 20	31,108 20	215,21	6,000 — 12/7 1895 beviljades 15,600 kr. till företaget.
5:o) Afdikning och odling af Eke myr m. m., *Gotlands län*	32,030 78	14,154 03	77,764 22	28,308 06	324,34	14,000 —
6:o) Afdikning och odling af mark till Norunga och Örna, *Elfsborgs län*	1,952 80	1,300 —	2,838 25	1,996 75	16,75	1,000 —
7:o) Afdikning och odling af mark till Alelyckan, *Elfsborgs län*	3,093 50	1,800 —	4,045 50	— — —	9,33	1,800 —
8:o) Reglering af sjön Väringens flöden m. m., *Örebro län*	50,000 —	50,000 —	80,000 —	80,000 —	1480,15	40,000 —
9:o) Afdikning och odling af mark till Brännbol, *Stockholms län*	9,681 —	8,181 —	13,260 —	10,860 —	50,42	6,000 —
10:o) Afdikning och odling af mark till Klementsboda m. fl., *Stockholms län*	8,100 50	6,737 50	8,711 44	4,622 44	52,45	3,700 —
11:o) Afdikning och odling af mark inom Resebro mosse, *Östergötlands län*	14,763 —	8,199 30	25,186 65	15,090 12	66,28	8,100 —
Transport	638,387 52	452,692 10	1,109,536 16	865,892 25	4305,81	414,800 —

Företagets namn.	Beräknad kostnad		Uppskattad jordförbättring		Förbättrad areal.	Beviljadt lån.
	för hela företaget	för vattenafledning.	af hela företaget	af vattenafledning.	hektar.	kronor.
Transport	638,387 52	452,692 10	1,109,536 16	865,892 25	4305,81	414,800 —
12:o) Torrläggning och odling af mark till Åby och Ulberstad, *Östergötlands län* ...	16,350 34	13,470 —	23,302 50	20,422 16	43,93	9,400 —
13:o) Sänkning af Skårebosjön m. m., *Kalmar län*	15,090 —	8,000 —	23,074 79	— — —	74,89	8,000 —
14:o) Afdikning och odling af Vesters- och Vikemyrarna m. m., *Gotlands län*	41,428 89	28,450 14	58,869 69	40,795 85	199,32	24,800 —
15:o) Reglering af Björkeån m. m., *Skaraborgs län*	30,310 48	25,767 98	32,946 18	27,717 58	119,02	15,900 —
16:o) Afdikning och odling af mark till Källefall m. fl., *Skaraborgs län*	38,874 46	21,941 46	61,851 28	32,506 01	259,15	19,600 —
17:o) Afdikning och odling af mark till Munstorp m. fl., *Skaraborgs län*	27,311 99	20,193 99	56,315 15	47,463 20	120,86	20,000 —
18:o) Sänkning af Mårdsjön m. m., *Gefleborgs län*	40,856 55	26,624 35	78,680 90	64,448 70	245,12	26,600 —
Summa	848,610 23	597,140 02	1,444,576 65	1,099,245 75	5368,10	539,100 —

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1898.

N:o 44.

Af herr **S. Nordström** i Höglunda, *angående vissa ändringar i förordningen om landsting.*

Under hänvisning till motionen n:o 5 inom Andra Kammaren vid nästlidet års riksdag, hvars befogenhet näppeligen torde kunna bestridas af någon, som sjelf deltagit uti och verkligen satt sig in uti landstingens förhandlingar, tillåta sig undertecknade å nyo framkomma med samma förslag. Det skäl, som vid frågans behandling inom Andra Kammaren anfördes emot och som måhända var hufvudsakligaste orsaken till att förslaget der afslogs, var den förändrade lydelse, som 16 § i landstingsförordningen erhållit genom kongl. förordningen af den 28 november 1890, hvarigenom stadgas, att tjenstgöringstid för landstingsman är två år, »räknadt från och med den 1 september det år, då valet skett». Detta hinder torde emellertid mycket lätt kunna afhjelpas derigenom, att nyvald landstingsman tillerkännes rättighet att motionera, oberoende deraf att hans mandat eljest icke inträder förrän den 1 september.

Det har klagats och kanske icke utan befogenhet, att landstingens förhandlingar äro nog brådstörtade och till följd deraf besluten icke alltid tillräckligt motiverade eller öfvervägda. En af hufvudorsakerna till detta missförhållande torde kunna sökas i den omständigheten, att landstingsmännen icke åtnjuta något arfvode. Visserligen utgör landstingsmannabefattningen ett förtroendeuppdrag, hvars belöning skall innefattas i detta förtroende. Men man lefver icke af äran och man behöfver

icke vara stor menniskokännare för att veta, hvilket stort inflytande den ekonomiska sidan af saken utöfvar inom vårt offentliga lif. Med kännedom om ett stort antal landstingsmäns lefnadsförhållanden, tro vi derför, att det skulle vara välbetänkt, om desse erhölle skälig godtgörelse för sina utlägg under vistelsen vid landstinget. Ett särskildt skäl dertill torde kunna sökas i den omständigheten, att, sedan landstingsinstitutionens början, jernvägsnätet vunnit den utbredning inom vårt land, att reseersättningarna till landstingsmännen derigenom högst väsentligt nedbringats. Följaktligen torde ett måttligt tilltaget dagtraktamente till landstingsmännen under vistelsen vid landstinget i högst ringa grad inverka på landstingens budgeter och under alla omständigheter fullt uppvägas genom frågornas mera allsidiga skärskådning och behandling.

På grund af det anförda tillåta vi oss föreslå, att Riksdagen för sin del antager följande ändringar uti nu gällande landstingsförordning:

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

§ 16. Tjenstgöringstid för landstingsman är två år, räknadt från och med den 1 september det år, då valet skett; *dock med rätt för nyvald landstingsman att dessförinnan till sekreteraren insända motion till landstinget.*

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

§ 22. Landstingsman, som utan sålunda anmäldt, af landstinget godkändt förhinder uteblifver, skall böta till landstingskassan för hvarje dag, han är frånvarande, *sex kronor,* men dubbelt, om han uraktlåter att underrätta suppleanter eller göra anmälan hos landstinget, på sätt 21 § föreskrifver.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

§ 24. *Landstingsman eller suppleant åtnjuter dagtraktamente med sex kronor för hvarje dag, som han vid landstinget tjenstgör jemte* ersättning för resekostnaden fram och åter, beräknad efter skjutslega för två hästar, der icke jernväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter afgiften i första klassens vagn på jernväg, der sådan finnes, och för hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, der resan sålunda sker.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

§ 32. Rättighet att vid landstinget väcka nya förslag tillkommer Konungens befallningshafvande, samt hvarje medlem af landstinget.

Nytt förslag bör, för att komma under behandling, innefatta ett ämne inom landstingets befogenhet, vara skriftligen uppsatt och senast *trettio dagar* före landstingets början aflemnadt till sekreteraren, hvilken det åligger att inom åtta dagar derefter *låta trycka samtliga framställningar, skrifvelser och motioner samt med posten skyndsamlingen afsända ett exemplar deraf till landstingets ordförande och hvars dess ledamot.*

— — — — — — — — — — — — — — — —

Stockholm den 26 januari 1898.

Sten Nordström. *Adolf Ericson.* *L. P. Mallmin.*

N:o 45.

Af herr **S. Nordström** i Höglunda, *om ersättning till nämndeman för ordinarie tjenstgöring i häradsrätt m. m.*

Enligt 1 kap. 2 § rättegångsbalken väljes ledamot af häradsrätt för en tid af sex år, dock med rätt för den valde att efter två år afgå. Nu utgör det ett nogsamt kändt förhållande, att den stora mängden af dem, som inväljas till nämndemän, icke qvarstanna i rätten längre än de två år, hvarunder de äro tvungne att qvarsitta. Sådana täta ombyten kunna likväl icke lända till fromma för rättsskipningen. Visserligen betraktas nämndemansinstitutionen af mången såsom föråldrad och utan inflytande på rättsförhandlingarna; men så kan och så bör det likväl icke vara. En upplyst, rättänkande och sakkunnig nämndeman kan mången gång genom sin erfarenhet och kännedom om sakförhållandet väsentligen inverka på rättens beslut. Om man blott tänker sig en så enkel åtgärd som tillsättandet af förmyndare eller godemän, så bör detta vara i ögonen fallande. I synnerhet blir detta fallet, när en ung, oerfaren och med ortens förhållanden obekant domare för ordet inom rätten. Om nu rättens ledamöter äro lika oerfarne som domhafvanden, så kan häradsrättens beslut understundom blifva af ganska betänklig beskaffenhet. För att råda bot för detta missförhållande, torde intet verksammare medel kunna användas, än att nämndemännen tillerkännas skälig godtgörelse för den tid, de såsom sådana försätta. Visserligen gifvas lysande undantag, men ser man på den stora mängden, så torde det knappast kunna förnekas, att nämndemansbefattningen betraktas såsom ett onus, som man helst undviker, hvilket man så fort möjligt gör sig utaf med och till hvilken befattning hvilken medelmåtta som helst anses god nog. Så borde det

likväl icke vara. Förr medförde nämndemansbefattningen ganska väsentliga fördelar, såsom befrielse ifrån krono- och kungsskjutsar m. m., som på den tiden rätt ofta förekommo och som utgjorde ett ganska betungande onus. Då var denna syssla eftersökt och ansedd såsom en utmärkelse. Nu har densamma deremot kommit i ett visst vanrykte till verklig skada för rättsskipningen. Då man vet, hvilket stort inflytande ekonomien utöfvar inom det praktiska lifvet, så tror jag, att de medel, som anslås till aflöning åt nämndemän för deras ordinarie tjenstgöring, skola vara synnerligen väl använda, ty derigenom skulle med all säkerhet vid rätten qvarstanna mången dugande och ärlig man, som nu tar afsked ifrån densamma, så snart han dertill är berättigad.

På grund af det anförda tillåter jag mig föreslå,

att Riksdagen för sin del besluter:

att ledamot af häradsrätt, i likhet med skiftesgodeman och ledamot af egodelningsrätt, för sin ordinarie tjenstgöring tillerkännes dagtraktamente med 4 kronor 50 öre för hvarje förrättningsdag, som han personligen deltager i rättens förhandlingar jemte reseersättning enligt femte klassen af gällande resereglemente till och ifrån förrättningsstället; samt

att för detta ändamål under andra hufvudtiteln anslås ett förslagsanslag af 350,000 kronor.

Stockholm den 26 januari 1898.

Sten Nordström.

N:o 46.

Af herr **A. Norrman,** *om förhöjning af anslaget till fortsättningsskolor m. m.*

Sedan Riksdagen på Kongl. Maj:ts framställning anvisat ett förslagsanslag af 30,000 kronor till understöd för aflöning af lärare vid fortsättningsskolan, bestämdes genom kongl. kungörelsen den 11 september 1877, att skoldistrikt, som ordnar fortsättningsskolan i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i samma kongl. kungörelse anförda grunder, må såsom understöd för de lärares aflöning, som i denna skola undervisa — — erhålla bidrag af allmänna medel med 75 kronor för 6 veckors undervisningstid, under vilkor, att skoldistriktet för lärarens aflönande tillskjuter lika stort belopp.

Såsom allmänt kändt är, utbetalas till folkskolan utaf statsmedel $^2/_3$ af kostnaden för lärares och lärarinnors aflöning. Det kan må hända anses underligt, att för fortsättningsskola icke erhålles statsbidrag till lika proportion, då ju densamma verkligen är en fortsättning af folkskolan; men detta förhållande beror antagligen dels derpå, att fortsättningsskolan är en mycket nyare inrättning än folkskolan, och dels derpå, att den ansetts vara mindre nödig än denna. Det torde dock finnas skäl att anse den förra lika nyttig och nödig som den senare och derför i statsanslag bevilja för fortsättningsskolan $^2/_3$ af kostnaden likasom för folkskolan. Man har ofta hört klagas, att folkskolan är alltför teoretisk och arbetar med för många läroämnen, äfvensom att den borttager allt för mycken arbetskraft, som i dessa tider kunde väl behöfvas i det praktiska, och låter barnen för sent komma till öfning i vanligt arbete, i ty att äfven 13- och 14-åringar, som borde få börja med sådant arbete och som kunde vara sina föräldrar eller målsmän till mycken hjelp, nu till det mesta sysselsättas uti den egentliga folkskolan. Dessa olägenheter kunna till stor del afhjelpas genom inrättande af fortsättningsskola; ty denna innefattar endast helt få de vig-

tigaste ämnen, den kan och bör vara praktisk (och är det äfven vanligtvis), den upptager endast högst 6 veckor om året, och der sådan skola finnes, kunna barnen, om de börjat i rätt tid och skött sig väl, få afgångsbetyg redan vid 13 eller 12 års ålder, utan skada för den vid 14 eller 15 år börjande nattvardsskolan. Alltså blir härigenom möjligt att mestadels använda 13- och 14-åringarna till vanligt arbete; och allmänheten får derigenom ett större intresse för att hålla sina barn ordentligt i folkskolan, så att de måtte i god tid få afgångsbetyg derifrån, hvilket intresse således äfven ganska fördelaktigt inverkar på den egentliga folkskolan genom jemnare skolgång. Ehuru visserligen redan nu många fortsättningsskolor äro här i riket inrättade, hvilket äfven synes deraf, att det ursprungliga anslaget måst höjas från 30,000 till 50,000 kronor för år och ändå icke räcker till, så finnas dock ganska många, i synnerhet mindre, församlingar, som draga sig för kostnaden och derför underlåta att inrätta sådana skolor, i betraktande deraf, att de redan förut verkligen hafva mycket dryga kostnader för sitt skolväsen. Dessa betänkligheter skulle antagligen på de flesta ställen häfvas, om äfven för fortsättningsskolan lemnades $^2/_3$ i statsanslag, så mycket mer som de flesta mindre församlingar torde kunna nöja sig med en enda gemensam fortsättningsskola. På dessa nu anförda grunder tillåter jag mig hemställa,

att Riksdagen måtte besluta, att statsanslaget till fortsättningsskolor hädanefter må utgå med $^2/_3$ af hela kostnaden eller högst 100 kronor för år, och att för detta ändamål höja det nuvarande förslagsanslaget från 50,000 till minst 75,000 kronor för hvarje år.

Om remiss till statsutskottet anhålles vördsamt.

Stockholm den 26 januari 1898.

A. Norrman.

Uti föregående motion instämma:

Carl G. Grundell. *Carl H. Björck.*

Nils Svensson. *Anders Olsson.*

A. P. Johansson.

N:o 47.

Af herr **A. Norrman**, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om sådan ändring i värnpligtslagen och förordningen om inskrifning af värnpligtige m. m., att beväringens mönstring i hemorten måtte utbytas mot aflemnande af skriftliga uppgifter.*

Uti § 32 värnpligtslagen samt uti kap. 8 af Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående inskrifning och redovisning af värnpligtige samt deras tjenstgöring stadgas, att mönstringar med beväringen skola af kompaniområdesbefälhafvarne årligen förrättas under tiden mellan den 25 november och december månads utgång samt försiggå kompanieller socknevis o. s. v. Af § 119 i den sistnämnda förordningen framgår, att ändamålet med dessa höstmönstringar är att göra sig underrättad om de värnpligtiges bostad och adress, granska inskrifningsböckerna och i dem göra nödiga anteckningar och rättelser samt att i vissa fall meddela beväringsman underrättelse, om någon förändring inträffat i hans värnpligtsförhållande. Allt detta är tydligen sådana göromål, som icke nödvändigt påkalla beväringsmännens personliga inställelse, hvarför också § 32 värnpligtslagen talar om befrielse från sådan inställelse, och § 117 uti förordningen om inskrifning och redovisning bestämmer sättet och vilkoren för sådan befrielse, hvarvid hufvudsaken är, att värnpligtig skall till kompanichefen insända bestyrkt uppgift om sin bostad efter den 28 oktober det år, mönstringen eger rum. Det vill af allt det nu anförda synas, som denna höstmönstring å särskilda orter eller »socknevis» vore temligen öfverflödig, då den ju innefattar sådana göromål, som lika väl kunde utföras uti kompaniområdesexpeditionen, och då redan nu är medgifvet att genom insän-

dande af vissa uppgifter erhålla befrielse från inställelse vid sådan mönstring. Syftemålet med denna mönstring torde lika fullständigt kunna vinnas, om alla sådana värnpligtige åläggas att årligen inom viss tid (t. ex. 15 november—31 december) hvar och en för sig till kompaniområdesbefälhafvaren insända bestyrkt uppgift om sin bostad och adress efter den 28 oktober, tillika med sin inskrifningsbok, hvilken sedermera i sinom tid borde till den värnpligtige återställas. Derigenom skulle vederbörande befäls resor till dylika mönstringar blifva öfverflödiga och kostnaden derför bibehållas åt statskassan — en besparing, som uppgifvits till många tusen kronor för hela landet — och vidare skulle för allmänheten inbesparas de tusentals dagsverken, som nu användas för inställelse vid mönstringarna, och de utgifter för de unga männen, som, ehuru onödiga, gerna pläga åtfölja sådana samlingar. Äfven skulle det vid dylika tillfällen ofta inträffande oväsen och stoj alldeles undvikas. Af alla dessa skäl föranledes jag att nu vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte besluta att i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring uti värnpligtslagen och uti lagen om inskrifning och redovisning af värnpligtige samt deras tjenstgöring m. m., att de derstädes föreskrifna höstmönstringar — »beväringens mönstring i hemorten» — måtte utbytas mot bestyrkta skriftliga uppgifter, som åläggas de värnpligtige att, jemte sina inskrifningsböcker, årligen å viss bestämd tid till kompaniområdesbefälhafvarens expedition insända.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles vördsamt.

Stockholm den 26 januari 1898.

A. Norrman.

I ofvanstående motion instämma:

Carl G. Grundell. *A. P. Johansson.*

Anders Olsson.

N:o 48.

Af herr **B. V. Hedgren**, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående underhandlingar med Nya Trollhätte kanalbolag i fråga om öfverlemnande af Trollhätte kanal till staten, m. m.*

Riksdagens revisorer fästade i sin öfver Nya Trollhätte kanalbolags förvaltning under år 1894 afgifna berättelse ej blott Riksdagens uppmärksamhet på nödvändigheten af »en på allsidig granskning grundad utredning af kronans och bemälda bolags inbördes förhållanden», utan de framhöllo derjemte, att i sammanhang dermed »borde tagas i öfvervägande, huruvida icke kanalverket må kunna genom lösen eller köp för kronan förvärfvas».

På grund häraf har Riksdagen, sedan statsutskottet och kammarkollegiet — hvilka dock icke ingått i pröfning af den senare frågan — förordat en dylik granskning, i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhållit om en utredning, angående Nya Trollhätte kanalbolags rättsförhållande till kronan.

Deremot har frågan, »huruvida icke kanalverket borde genom lösen eller köp för kronan förvärfvas», hittills ej varit föremål för Riksdagens behandling, ehuru detta utan tvifvel är af långt större betydelse, än hvilka belopp och egendomar, staten möjligen kan ega rätt att af bolaget återfordra.

När i sinom tid privilegierna för Nya Trollhätte kanalbolag utfärdades, hade man visserligen klart för sig, hvilken stor betydelse, den nya segelleden skulle komma att ega för handel och sjöfart inom vida distrikt i vårt land, och kronan förband sig derför ej allenast att bevilja det nya bolaget en mängd lättnader och rättigheter, utan bolaget fick derjemte åtnjuta årliga penningbidrag, hvilka sammanlagda

utgöra ett synnerligen afsevärdt belopp. Men man hade då ännu ej kommit till full insigt om, att landet borde utöfva ett lika bestämmande inflytande på våra segelleder och kanaler, som det sedermera förskaffat sig i fråga om jernvägarne, hvilka numera af enskilda blott få anläggas med förbehåll, att staten under vissa vilkor eger rätt att inlösa desamma. Af denna rätt har staten äfven på goda grunder upprepade gånger begagnat sig och derigenom satt sig i tillfälle att ordna trafikförhållandena ifrån en högre synpunkt än aktieegarnes vinst.

Alla skäl, som tala för denna statens kontroll på våra jernvägar, tala äfven för statens kontroll å våra segelleder, hvilka för landets utveckling äro af icke mindre betydelse än jernvägarne. Dessa synpunkter skola med all säkerhet förr eller senare bryta sig fram, ty staten kan icke stillatigande medgifva, att enskilda bolag för egen vinnings skull hämma landets utveckling.

Då nu å ena sidan Nya Trollhätte kanalbolag eger skyldighet att till staten aflemna all den vinst, som öfverstiger ett belopp af 150,000 kronor årligen, och bolagets inkomster således äro begränsade, samt å andra sidan bolagets privilegier ej äro af beskaffenhet att hindra nya kanalanläggningar vid sidan af den gamla, borde en öfverenskommelse i godo om kanalverkets inlösen af staten lätt nog kunna träffas.

Aktiegarnes intresse sträcker sig ej längre än att årligen inhösta ofvannämnda 150,000 kronor, och de skola säkerligen icke hafva något emot, om de i stället kunna erhålla ett kapitalbelopp, vare sig kontant eller i statens obligationer, hvars ränteafkastning fullt motsvarar den utdelning, de nu ega uppbära. Den enskilde aktieegaren skulle derigenom till och med vinna större dispositionsrätt öfver sitt kapital, än han nu på grund af aktiernas vexlande kurs eger.

Deremot skulle staten utan att behöfva vidkännas någon uppoffring, då äfven *måttliga* kanalafgifter helt säkert skulle vara i stånd att förränta inlösningssumman, vinna full och uteslutande dispositionsrätt öfver den farled, som förbinder Venerns och Vetterns stränder samt angränsande landsdelar med saltsjön.

Det ligger i sakens natur, att, på grund af våra antingen skrymmande eller tunga exportartiklar, dessa kräfva ett större antal fartyg än importartiklarne, samt att af de senare *stenkol* är den vara, som i största mängd passerar kanalen. Sättas kanalafgifterna för höga, verka de således såsom exporttull på vårt jern och trä, liksom de å andra sidan fördyra vår industris nödvändigaste artikel — stenkol.

Att kanalbolaget ej har något intresse af att nedsätta afgifterna och dermed framkalla en ökad trafik med minst samma inkomster som hittills, beror derpå, att trafiken redan nu är så stor, som anläggningen medgifver, samt att bolaget af nyanläggningar eller förbättringar väl hade ökade utgifter, men i intet fall finge tillgodogöra sig större nettovinst än ofvan omförmälda 150,000 kronor, hvaröfver det redan nu förfogar.

I denna omständighet hafva vi att söka orsaken, att trafiken å denna landets vigtigaste kanalled ej kan uppblomstra så, som om den stode under statens förvaltning.

På grund af det anförda får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta inleda underhandlingar med Nya Trollhätte kanalbolag, om och under hvilka vilkor bolaget vore villigt att öfverlemna Trollhätte kanal, dess reserverade medel och rättigheter i öfrigt till staten samt derefter för Riksdagen i ämnet framlägga förslag.

Stockholm den 26 januari 1898.

Berndt Hedgren.

N:o 49.

Af herr **A. Petersson** i Påboda, *om användande af öfverskottsmedel till afbetalning å 1887 års statslån eller inköp af utelöpande statsobligationer.*

Af Kongl. Maj:ts proposition till innevarande Riksdag angående statsverkets tillstånd och behof har Riksdagen fått sig bekant, att statsverket eger ett disponibelt öfverskott till användande vid statsregleringen för år 1899, öfverstigande 12,000,000 kronor, äfvensom att öfverskottet från sistlidet år beräknats uppgå till ännu högre belopp.

Denna statsfinansernas gynsamma ställning är ju glädjande, men på samma gång torde det icke böra förbises, att denna omständighet äfven medför förpligtelser. Tanken på framtiden manar till försigtighet vid användandet af öfverskott från föregående år, att icke utfästa sig till uppoffringar för ändamål, hvilka ej äro nöjaktigt utredda, och att med mycken varsamhet påbörja skapandet af nya behof, hvilka ej blifva någon lätt sak att tillfredsställa. Nödig omtänksamhet bjuder äfven att beakta stadsbudgetens öfverdrifna stegring under de senare åren och att svenska folkets skatteförmåga, som samtidigt anlitas för ökade kommunala och andra utgifter, ingalunda tillåter att oupphörligen och i så stort omfång, som skett, öka stadsbudgeten och derjemte vidtaga åtgärder, som medföra förhöjning af statens skuld till utlandet. Man bör dessutom icke glömma, att de goda dagarne kunna aflösas af onda, och att vi i stället för öfverskott kunna få en statsbrist, samt att en sådan förändring påskyndas, om alla möjliga äskanden beviljas utan omtänksamhet på framtidens kraf.

I medgångens dagar är det icke mer, än sig bör, att man äfven föreställer sig det värsta och icke lemnar utan uppmärksamhet, hvad som kan vara att emotse, i fall ogynsamma konjunkturer, missväxt eller dylikt inträffar. Med tanke på detta dristar jag ifrågasätta, att en del af de öfverskottsmedel, som vid innevarande riksdag äro att disponera, på ett eller annat sätt användes till afbetalning å statsskulden.

I den kongl. propositionen har Kongl. Maj:t anvisat sättet för öfverskottmedlens användande, och en känd sak är, att ju större tillgångar det finnes att tillgå, dess mindre utsigter för sparsamhet med statens medel. Erfarenheten har visat, att det går lättare att bevilja anslag till nya ändamål, när tillgångarna äro rikliga, än då tilläggsbevillning är motsedd, men erfarenheten har ock visat, att det icke går så lätt att, i händelse af behof, minska statsutgifterna som att öka dem. Det är dessutom otänkbart att, sedan Riksdagen gifvit handpenning för ett till kostnad och dimensioner obestämdt ändamål, vägra fortsättning deraf, det må bli huru kostsamt som helst. Jag vill derjemte påpeka, att äfven vårt land och folk i en snar framtid kan komma i den ställning, att det behöfs göras inskränkningar i både ett och annat, och det vore, efter mitt förmenande, vida bättre att på förhand och i goda tider handla varsamt med öfverskottsmedel och söka minska skulden till utlandet än att skapa en del nya behof.

Det är icke min afsigt att här specielt föreslå de nedsättningar i stadsbudgeten, som kunna och böra förekomma, då ju detta är statsutskottets uppgift att pröfva, men jag vill föreslå ett annat sätt för åtminstone en del af öfverskottsmedlens användande än det, Kongl. Maj:t föreslagit, nemligen statsskuldens minskande. Ett sådant sätt för användande af möjliga öfverskott anses i den enskilda ekonomien för god och klok hushållning.

Af dessa anledningar och med åberopande af hvad som i samma syfte blifvit anfördt uti en motion n:o 59 vid sistlidet års riksdag, tillåter jag mig föreslå,

att af det öfverskott, som å statsinkomsterna i och för 1899 års statsreglering är disponibelt, ett belopp af högst fem millioner kronor öfverlemnas till riksgäldskontoret för att, efter dess fullmägtiges bepröfvande, användas antingen till afbetalning å 1887 års statslån eller ock till inköp af utelöpande statsobligationer.

Om remiss till statsutskottet anhålles.

Stockholm den 26 januari 1898.

Alfred Petersson.

N:o 50.

Af herr **A. Petersson** i Påboda, *om införande af bestämmelse derom, att till justitieombudsman icke må kunna väljas någon Konungens eller statens embetsman.*

En fråga af den beskaffenhet, att den, enligt min tanke, påkallar Riksdagens synnerliga uppmärksamhet, är frågan om justitieombudsmannainstitutionens fortfarande hållande i helgd, dess bevarande och utveckling i syfte af sin ursprungliga betydelse. Frågan har också förut varit på tal inom Riksdagen, och det har påpekats, att befattningen, särdeles genom de täta ombytena, mer och mer tenderade att blifva ett trappsteg för befordran till högre embetsmannatjenster och att detta icke vore egnadt att gifva ökadt anseende och betydelse åt denna i sig sjelf så vigtiga institution. Ingenting har emellertid blifvit gjordt för att råda bot på detta missförhållande.

Den omständigheten, att under sistlidet år icke mindre än tre olika personer varit innehafvare af befattningen, gifver, enligt min mening, ännu mera styrka åt krafvet på en reform, som i någon mån kunde hindra att institutionen förlorade den betydelse, grundlagstiftarne med densamma afsett.

Grundlagens bestämmelser rörande Riksdagens justitieombudsman visa tydligt, att syftemålet med denna af 1809 års män införda inrättning var att åt folket gifva ökad möjlighet att öfvervaka och kontrollera embetsmännens förvaltning i styrelsens olika grenar och framför allt rättsskipningen, att skapa ett ytterligare värn för lagbunden medborgerlig frihet mot embetsmannavälde, godtycke och möjliga öfvergrepp. Men är denna uppfattning rigtig, är det en folklig, antibyråkratisk institution, då strider det också mot dess anda och väsen och innebär

en verklig fara, om befattningen så småningom incorporeras och göres till en länk i det allmänna embetsmannasystemet, der hvar och en, med eller mot sin vilja, naturligen måste känna en viss samhörighet. Som det nu tillgår, synes mig, som man vore på god väg just i den antydda rigtningen, och häri torde frågans egentliga kärna ligga.

Jag behöfver i detta fall endast påpeka ett kändt sakförhållande. Innehafvaren väljes af Riksdagen regelbundet bland de aktiva statsembetsmännen, får sitta på den ansvarsfulla platsen stundom några månader, stundom längre, och flyttas derefter af Kongl. Maj:t till någon plats bland rikets högsta embetsmän. Meningarne torde väl icke vara mycket delade om, huruvida ett sådant sakförhållande är egnadt att gifva justitieombudsmannen den fullt sjelfständiga och fria ställning samt det lefvande intresse för sin uppgift, som äro nödvändiga förutsättningar för att detta kall skall svara mot det afsedda ändamålet och utvecklas i den förut antydda rigtningen.

En reformåtgärd är behöflig, och hvilken den än må blifva, bör den afse att så mycket som möjligt frånskilja justitieombudsmannabefattningen från den allmänna embetsmannakarrieren och embetsmannaklassen, då den tydligen i vår författning fått sin plats anvisad som en motvigt till och en kontrollant af denna klass.

Att för vinnande af detta syfte finna det rätta medlet är icke så lätt, men jag har det hoppet, att konstitutionsutskottet, en gång väckt på att här föreligger en vigtig angelägenhet, skall, om det också icke godkänner det förslag, jag har att gifva, till båtnad lösa frågan. För egen del vågar jag emellertid ifrågasätta, om det icke vore rigtigast, att i grundlagen infördes den bestämmelsen, att ingen rikets embetsman vore valbar till denna befattning. Visserligen kan man invända, att, då statens embetsmän i allmänhet äro med afseende på valbarhet till kommunala, politiska och parlamentariska förtroendeposter likställda med öfriga medborgare, det vore origtigt att beröfva dem valbarhet i detta fall. Undantag från denna allmänna regel är dock icke alldeles främmande i vår lagstiftning, och dessutom är justitieombudsmannaskapet en sådan egendomlighet i vår författning och har en så säregen uppgift, att det väl låter försvara sig, om i förevarande fall undantag göres från eljest antagna principer. En annan invändning, som säkert skall göras, är, att man näppeligen utom embetsmannacorpsen kan finna fullt qvalificerade personer för denna ansvarsfulla post. Att denna invändning har betydelse vid frågans bedömande, är tydligt, men i vår tid, då kunskaper och bildning, äfven juridisk sådan, icke är inskränkt endast till statens embetsmän, torde icke svårigheter uppstå att äfven

utom deras led erhålla personer med för denna befattning erforderliga qvalifikationer.

I anledning till det ofvan anförda tillåter jag mig föreslå,

att Riksdagen för sin del besluter, att i grundlagen måtte införas sådana bestämmelser, att till Riksdagens justitieombudsman icke kan väljas någon Konungens eller statens embetsman.

För den händelse förslaget skulle vinna något understöd i konstitutionsutskottet, behagade utskottet föreslå de ändringar i grundlagen, som genom ett bifall till förslaget påkallas.

Om remiss till konstitutionsutskottet anhålles.

Stockholm den 26 januari 1898.

Alfred Petersson.

STOCKHOLM, P. A. NYMANS EFTERTRÄDARES TRYCKERI. 1898.

N:o 51.

Af herr **J. H. G. Fredholm,** *om bestämmelse derom, att Riksdagens revisorers berättelse om verkställd granskning af statsverkets styrelse och förvaltning skall tillställas Riksdagen omedelbart vid Riksdagens början.*

Riksdagens revisorers berättelse om verkställd granskning af statsverkets styrelse och förvaltning är den fullständigaste redogörelse för de förvaltande verkens inkomster och utgifter, som för hvar och en af Riksdagens ledamöter finnes i tryck tillgänglig. För ett rätt bedömande af de anslagsäskanden, som i statsverkspropositionen göras, äro de upplysningar, man ur förenämnda revisionsberättelse kan hemta, i många fall ovärderliga. För Riksdagens ledamöter är det derför af stor vigt, att revisionsberättelsen finnes att tillgå samtidigt med statsverkspropositionen. Om icke en stor del af denna berättelses värde för riksdagsarbetet skall gå förlorad, bör den åtminstone vara tillgänglig allra senast innan beslut skola i kamrarna fattas om hvad statsutskottet med anledning af statsverkspropositionen föreslår.

I nu omförmälda hänseenden hafva förhållandena under de senare åren icke varit så tillfredsställande, som önskligt hade varit, hvilket framgår deraf, att revisionsberättelsens aflemnande till Riksdagen blifvit alltmera framflyttad, från den 19 februari åren 1889 och 1890 till den 27 februari år 1897. Året 1895 hade 1:sta, 2:dra, 3:dje, 4:de, 6:te och 7:de hufvudtitlarne inkommit från statsutskottet till kamrarne, innan revisionsberättelsen den 23 februari första gången bordlades. Då detta egde rum år 1896, den 25 februari, hade 1:sta, 2:dra, 3:dje, 4:de och 6:te hufvudtitlarne inkommit, och år 1897 voro redan 1:sta, 2:dra, 3:dje och 6:te samt en del af 4:de hufvudtiteln af kamrarne slutbehandlade, då revisionsberättelsen den 29 februari första gången bordlades.

Något hinder för att utdela revisionsberättelsen samtidigt med statsverkspropositionen förefinnes icke, emedan förenämnda berättelse redan vid årets början är färdigtryckt. Att så emellertid icke sker, beror på, att man afvaktar vederbörandes svar på af revisorerna gjorda anmärkningar för att låta dessa svar i tryck medfölja berättelsen. Skilde man svaren på anmärkningarna från sjelfva revisionsberättelsen samt läte trycka dessa svar i ett särskildt häfte, som bland Riksdagens ledamöter utdelades, när det blef färdigtryckt, så kunde man med genomförandet af endast denna ändring låta utdela revisionsberättelsen samtidigt med statsverkspropositionen, berättelserna öfver riksbanken och riksgäldskontoret samt justitieombudsmannens årsberättelse.

Skulle man alldeles oberoende häraf anse önskvärdt, att svaren på anmärkningarna delgåfvos Riksdagen tidigare, än hvad nu är fallet, så kunde man ju för vinnandet af detta önskemål förkorta den tid af två månader efter revisionstidens slut, som nu är medgifven för svarens afgifvande. Att genomförandet af en sådan reform icke heller skulle möta några oöfvervinneliga svårigheter, bör man med säkerhet kunna antaga, om man tager i betraktande den utveckling, samfärdsmedlen, synnerligast till de norra orterna, vunnit efter den tidpunkt, då den nu stadgade tiden för svarens afgifvande bestämdes. Frågan om en förkortad tid för afgifvande af svaren på revisionsanmärkningarna behöfver dock ej, om man det ej vill, lösas i samband med frågan om revisionsberättelsens tidigare utdelande bland Riksdagens ledamöter.

På grund af hvad ofvan blifvit anfördt, inskränker jag mig till att hemställa,

att Riksdagen, på sätt vederbörande utskott med hänsyn till möjligen behöfliga ändringar i gällande bestämmelser i instruktionen för Riksdagens revisorer af stats-, banko- och riksgäldsverken samt i reglementet för riksgäldskontoret kan finna lämpligt föreslå, måtte besluta, att Riksdagens revisorers berättelse om verkställd granskning af statsverkets styrelse och förvaltning skall delgifvas Riksdagen genast vid dennas början.

Stockholm den 25 januari 1898.

J. H. G. Fredholm.

N:o 52.

Af herr **H. Eriksson** i Elgered, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till ändring af 22 § i bränvinsförsäljningsförordningen i syfte af försäljningsafgifternas indragning till statsverket m. m.*

Den under sistlidna riksdag af herr Jansson i Krakerud samt trettioåtta andra af kammarens ledamöter väckta motionen n:o 88 om bränvinsmedlens successiva indragning till statsverket blef — efter afstyrkande hemställan af bevillningsutskottet — afslagen af båda kamrarne. I Andra Kammaren, der motionen föranledde en längre debatt, afslogs densamma med 122 ja mot 83 nej, som voro för bifall till densamma. Att Riksdagen skulle afslå motionen, det var hvad man visste på förhand; men att den skulle i Andra Kammaren afslås med så betydlig röstöfvervigt, det var deremot hvad man icke visste. Ehuru denna utgång af motionens behandling i och för sig verkar afskräckande, då det gäller att genast återkomma med densamma, så har dock icke denna utgång kunnat hindra mig ifrån detta återkommande; ty det kraf af rättvisa, som densamma i sig innebär, har för mig varit det afgörande skälet, då jag nu vågar draga ifrågavarande motion inför Riksdagen till förnyad pröfning.

Som motiv för min hemställan ber jag att få åberopa den reservation, som jag under förlidet år hade äran bifoga bevillningsutskottets hemställan rörande nämnda motion, en reservation, som med en mindre uteslutning var och är af följande innehåll:

Att den fördelningsproportion af så väl bränvinsförsäljningsafgifterna som af den å handeln med dessa varor uppkomna nettovinsten enligt 22 § i förordningen angående vilkoren för försäljning af bränvin m. m. — under den förutsättningen, att kommunerna *såsom sådana* skola uppbära dessa inkomster, undantagandes de andelar, hvilka utgå till landsting och hushåll-

ningssällskap — icke är baserad på billighet och rättvisa, utan på godtyckets mindre fasta mark, framgår uppenbarligen deraf, att denna paragraf indelar samtliga kommuner i fyra kategorier, der hvar och en erhåller olika andel af dessa medel. Man har visserligen såsom stöd för detta mer eller mindre godtyckliga förfarande vid antagandet af denna paragraf åberopat, hvad dåvarande statsministern Themptander vid förslagets föredragande i statsrådet yttrade till statsrådsprotokollet, nemligen att städerna behöfde denna andel af dessa medel dels för att ordna bränvinshandeln och dels såsom en skälig ersättning för alla de omkostnader och det obehag, som dessa måste vidkännas såsom en följd af ett omåttligt bruk af dessa drycker. Då emellertid ingen torde kunna förneka, att det omåttliga bruket af dessa drycker framkallar samma verkningar på landsbygden som i städerna, och då städerna fått sin andel i och för de ökade kostnaderna, hvilka blifva en följd af det omåttliga bruket af dessa drycker, så bevisar detta snarare, att fördelningen borde vara lika emellan alla de kommuner, der försäljning af bränvin är tillåten än tvärtom.

Men om nu denna fördelningsproportion — hvilken jag uteslutande skärskådat från kommunernas ekonomiska synpunkt för att derigenom visa, att den från finansiel ståndpunkt saknar giltig grund — icke kan sägas vara med billighet och rättvisa öfverensstämmande, då man ser den från kommunernas ekonomiska intresse, så gäller detta i ännu högre grad, då man skärskådar den ur synpunkten af sedlighet och nykterhet. Denna godtyckliga fördelning, hviken bereder våra städer ganska afsevärda inkomster, skapar hos de kommunala myndigheterna ett aldrig slappadt intresse, ett intresse, gående ut på att uppbringa handelsvinsten till det högsta möjliga, ett intresse, gående ut på att befordra omsättning af denna vara samt ett intresse, som ytterst utmynnar i att icke försvåra tillgången af dessa drycker.

Ett kraf, som länge af statsmagterna erkänts, och som, då detsamma kommer i strid med det ekonomiska intresset, borde gå segrande ur denna strid, är krafvet på sedlighet och nykterhet. Härom yttrade statsrådet Themptander 1883 till statsrådsprotokollet: "Vidare fordrar det sedliga intresset, att staten deraf låter leda sig vid lagstiftningen rörande ordnandet af försäljningen utaf spritdrycker." Detta kraf i förevarande fall fordrar onekligen, att staten visserligen må — alldenstund ännu en så stor del af den svenska nationen begagnar sig af dessa drycker såsom ett njutningsmedel — tillåta denna affärsverksamhet, men tillåta den endast såsom ett oundvikligt ondt, men ingalunda för att befordra en så stor konsumtion af dessa drycker som möjligt, hvilket här vore detsamma som att befordra dryckenskap; detta vill med andra ord säga, att, under det staten tillåter handeln med dessa drycker, den likväl må se till att försvåra tillgången af dem; ty derigenom kommer

staten dessa karaktersvaga till hjelp; dessa — hvilka i frestelsens stund, öfverväldigade af njutningsbegäret, sakna den moraliska kraft och uthållighet, som fordras för att öfvervinna en tillfällig passion — finna ofta i stundens svårighet att erhålla dessa drycker den förstärkning, de behöfva, till dess att stormen hunnit lägga sig.

Principen: att försvåra tillgången af spritdrycker — det enda effektiva sättet att på lagstiftningens väg befordra nykterhet — har redan i hufvudsak realiserats af landskommunerna, i det på få undantag när nästan all handel med dessa drycker der blifvit förbjuden; och verkningarna deraf hafva visat sig vara goda. Den orsak, som i icke ringa grad påverkat myndigheter och medlemmar af landskommunerna till ett så fullständigt omslag, att de *nu* äro *för* hvad de *förr* voro *emot*, nemligen att borttaga krogarne, har obestridligen varit den omständigheten, att de genom krogrörelsen uppkomna förlusterna icke ersatts af motsvarande inkomster och förmåner.

Med dessa fakta för ögonen är det uppenbart, att statsmagterna hafva att fortgå på den redan inslagna vägen, der handeln med spritdrycker fortfarande bedrifves. Som jag redan anmärkt, skapa städernas inkomster af bränvinsförsäljningsmedlen hos de kommunala myndigheterna ett intresse för att vinsten af denna handel må blifva den högsta möjliga, någo tsom öfver hufvud taget är beroende af konsumtionen. Då den väsentligaste orsaken alltså till de kommunala myndigheternas i städerna alltid visade intresse för denna rörelses bibehållande är den inkomst, som dessa kommuner erhålla af bränvinsförsäljningsmedlen, och detta intresse för bränvinshandelns vara i det väsentligaste är endast en verkan af denna orsak eller af dessa inkomster, så följer deraf, att om man vill bekämpa detta intresse, kan det ske endast derigenom, att man borttager den väsentligaste orsaken till detsamma: de städerna tillfallande andelarne af bränvinsförsäljningsmedlen; ty härigenom försvinner äfven verkan i samma proportion. Men i så fall varder frågan om sättet och tiden för lösningen af denna afskrifningsfråga.

Då jag anser, att städernas andel af bränvinsförsäljningsmedlen icke är baserad på billighet och rättvisa, kan det synas, som om jag rätteligen borde yrka på en afskrifning utan något som helst vederlag; men andra omständigheter hafva trädt emellan; och omständigheter och tid skapa ofta förändrade situationer. Dessa städernas inkomster hafva genom förordningen af 1885 blifvit dem tillförsäkrade. De hafva uppburit dessa inkomster i mer än ett tiotal af år, och de hafva, med hänsyn till bibehållandet af dessa inkomster, reglerat sina utgifter för viss framtid. Frågan har alltså inträdt i ett något förändradt läge. Detta förändrade läge gör, att jag anser, dels att afskrifnings- eller öfvergångstiden bör blifva temligen lång, dels att

städerna må erhålla någon skälig ersättning, som i första rummet må afse öfvergångstiden, på det inga skadliga rubbningar må uppstå i deras finanser.

Utan att göra anspråk på politisk klarsynthet, anser jag, att denna fråga, som alltmera tilldragit sig uppmärksamhet och som så ofta återkommit inför Riksdagen till förnyad pröfning, är en fråga af så rättvis natur, att den omsider måste af statsmagterna bifallas.

Skulle denna min förmodan vara rigtig, anser jag, att städernas intresse bäst befordras af dess representanter, om dessa i god tid genom ett klokt tillmötesgående skaffa städerna i ersättning de förmånligaste vilkor, vilkor, som endast på detta sätt kunna vinnas.

Så långt reservationen.

Under debatten i Andra Kammaren rörande herr Janssons m. fl. motion framhölls, att densamma kunde icke bifallas utan vissa förutsättningar: 1:o) större kommunal sjelfstyrelse, 2:o) lokalt veto, och 3:o) en lagstadgad reglering för ordnandet af bränvinshandeln.

Hvad nu för det första angår frågan om större kommunal sjelfstyrelse, så inser och erkänner jag villigt behofvet af en reform härutinnan. Att Konungens befallningshafvande i förening med magistraten kunna utöfva vetorätt gent emot stadsfullmägtige eller allmän rådstuga, är nog sant, helst teoretiskt sedt; men huruvida dessa myndigheter skulle komma att söka häfda denna vetorätt, derest stadsfullmägtige gång efter annan förnyade sitt beslut, är deremot något, som jag icke gerna kan öfvertygas om. Om derför en och annan stadskommun skulle neka upplåtelse för bränvinshandel inom sitt område, så är det högst osannolikt, att de respektive myndigheterna skulle motsätta sig ett sådant beslut; ty erfarenheten ifrån landsbygden visar ju, att, ehuru bränvinshandeln upphört nästan öfverallt på landsbygden, Konungens befallningshafvande icke motsatt sig dessa beslut.

Hvad för det andra angår frågan om lokalt veto, så måste erkännas, att en reform härutinnan vore af nöden. Men ehuru den kommunala rösträtten i och för våra städer äfven är en mur mot personlighetsprincipen och per kapita-omröstningen, så är den i alla händelser icke så obegränsad i våra städer som på landsbygden.

Hvad slutligen för det tredje angår lagstadgad reglering för ordnandet af bränvinshandeln, så måste i alla händelser den successiva afskrifningen af städernas inkomster af bränvinsförsäljningsmedlen framkalla hos de kommunala myndigheterna ett ökadt intresse för nykterhet; och hvad staten beträffar, är den af alla parterna i målet den, som minst intresserar sig för bränvinshandelns bibehållande.

Då af det anförda framgår, att det sedliga intresset rörande bränvinshandelns ordnande kan befrämjas endast genom att försvåra tillgången af

spirituösa drycker; då vidare städernas intresse vanligen går ut på motsatsen: att bereda ökad lätthet att erhålla dessa drycker; då vidare detta städernas intresse är endast en verkan af en bestämd orsak: städernas inkomster af bränvinsförsäljningsmedlen; och då det är ett obestridligt faktum, att om man vill borttaga en verkan af något, sker det endast genom att borttaga orsaken till densamma, enär hvarje verkan af en orsak försvinner med orsakens upphörande, samt slutligen då borttagandet af denna orsak, städernas inkomster af bränvinsförsäljningsmedlen, icke lärer kunna ske utan föregående utredning och amorteringsplan, så vågar jag på grund häraf vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte besluta i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes fortast möjligt låta verkställa utredning, huruvida och på hvilka vilkor sådan ändring i § 22 af gällande bränvinsförsäljningsförordning må införas, att de afgifter, som inflyta för rättigheterna till minuthandel med eller utskänkning af bränvin, äfvensom all nettovinst på rörelsen successivt under viss begränsad tid indrages till statsverket, samt för Riksdagen framlägga det förslag derom, hvartill utredningen föranleder.

Stockholm den 24 januari 1898.

Halvar Eriksson.

N:o 53.

Af herr **J. G. Hazén,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående statsbidrag till förbättrad vård åt sådana ekonomiskt vanlottade sinnessjuka och idioter, för hvilka ej erhålles statshjelp.*

I öfverstyrelsens öfver hospitalen underdåniga berättelse för år 1895 lemnas redogörelse för *sinnessjuka och idioter* i vårt land. På grund af inkomna uppgifter från presterskapet beräknas de sinnessjukas antal till 8,610 och idioternas till 6,674, eller tillsammans 15,284. Af de sinnessjuka tillhörde 7,116 landsbygd och 1,494 stad samt bland idioterna 6,238 landsbygd och 436 stad. Af de sinnessjuka vårdades 2,821 å hospital eller asyl, 61 å länslasarett, 1,299 å fattighus, 54 å enskild anstalt, 4,373 i enskildt hus. Af idioterna vårdades 198 å hospital eller asyl, 16 å länslasarett, 578 å fattighus, 289 å enskild anstalt, 5,590 i enskildt hus.

Inför dessa siffror blir det uppenbart, att endast omkring $^1/_5$ af vårt lands sinnessjuka och idioter äro omfattade af statens särskilda vård, men att återstående delen står väsentligen utanför den samma. Kommer nu till denna saknad jemväl *fattigdom*, såsom ej sällan är fallet, så har man inom sistnämnda grupp af medborgare onekligen de mest elända i vårt land, eller med andra ord: de svagaste lemmar, som behöfva det starkaste stöd. Visserligen gäller äfven till deras förmån bestämmelsen i kongl. stadgan den 2 november 1883, »att de sinnessjuka skola omsorgsfullt vårdas och med mildhet efter menniskokärlekens fordringar behandlas»; men i fråga om tillämpningen möta här många svårigheter.

Skall bördan, utan vidare hjelp, dragas af *sådana mindre bemedlade hem,* hvilka egentligen icke kunna påräkna fattigvård, blir den ofta för tung,

så att mycket af den erforderliga vården måste tillbakasättas, och detta äfven om den officiella tillsynen varder förökad i den rigtning, som finnes angifven uti 1896 års förslag till stadga angående sinnessjuka. Och beträffande de *fattiga* — ja, här har kommunen förbindelse att träda emellan. Men kommunen är ju trängd af växande kraf från alla sidor. Härtill kommer ock, att berörda frågor äro mer än många andra egnade att framkalla förlägenhet samt förenade med dryga kostnader, hvilka desslikes falla mycket ojemnt. Må så vara, att här finnes en del kommuner, som i nu afhandlade ärende hafva det väl ordnadt och för öfrigt äro kraftiga nog till att bära sina bördor, äfven om de förökas, så finnas ock många små och svaga, hvilka behöfva skonas. På det hela taget kan man alltså ej hafva alltför stora kraf på kommunerna i denna del.

Fördenskull, önskar man härvid en mera allmän och kraftig förbättring, så ligger det närmast till hands att rigta sina blickar mot *staten*. — Staten har ju länge tänkt på sinnessjuka och idioter; den har ock gjort mycket för de nödställda, som vunnit inträde å dess anstalter. — Med afseende på år 1895 beräknades totalkostnaden för patient till kronor 415: 11. I detta sammanhang må ock erinras, att de afgifter, som skola för de sjuka erläggas, indelas i tre klasser. I första klassen är afgiften beräknad till *hela kostnaden för vård och underhåll*, i andra klassen till *kostnaden för föda, gång- och sängkläder samt bevakning*, och i tredje klassen — till hvilken hänföras de, som sakna tillgång att erlägga afgift i andra — till *kostnaden endast för föda;* och utgöra omförmälda afgifter under femårsperioden 1895—1899 för dag kronor 2: 25, 0,85, 0,50. Genom statens mellankomst erhålla alltså åsyftade obemedlade *god vård* och desslikes dervid så stor lindring i afgifter, att desamma beräknas endast till kostnaden för *föda*. — Såsom väl kändt är, har staten ock trädt emellan med afseende på bildningsanstalter för bildbara sinnesslöa barn.

Vid öfvervägande af det anförda torde det väl ej få räknas såsom alltför djerft, om den tanken framkastas, att staten på något motsvarande sätt träder emellan, då det gäller — om ej uppehälle — så åtminstone *vård* åt sådana obemedlade sinnessjuka och idioter, som befinna sig utanför omförmälda anstalter.

På statsbidragets väg skulle ställningen för många svagsinta och idioter betydligt förbättras, och detta visserligen genom sjelfva bidraget — ehuru detta naturligtvis för hvarje person ej kan förväntas utgöra något högre belopp —, men äfven genom de intyg samt det väckande och värmande inflytande, som med rätta må tänkas åtfölja bidraget. Vid sidan af åsyftade framåtskridande skulle desslikes en välkommen hjelp och uppmuntran lemnas

åt mången hårdt pröfvad familj, så ock någon lindring beredas åt mången tryckt kommun.

Skulle det befinnas nödigt, att vilkoren för statsbidraget äfven sattes i samband med åtminstone något mindre understöd från kommunen, så blefve naturligtvis härmed äfven en förökad garanti, att statsbidraget ej komme utanför de fattiges eller mindre bemedlades klass.

Betänkligheter torde måhända förefinnas till att beträda nu påsyftade stig, enär den synes alltför nära beröra den kommunala fattigvården; men oafsedt den omständigheten, att fattigvårdsförordningen ej är helt och hållet främmande för statshjelp, så gäller det här icke att införa en ny princip, utan endast att i vidsträcktare omfattning — om än i annan form och med afseende på hvarje person till betydligt ringare belopp — tillämpa den princip, som på detta område redan förefinnes. Man må ej heller förgäta, att man här står inför samfundets yttersta, hvilka äro utanför hvarje jemförelse, och der det i många fall erfordras en alldeles särskild vård för mild tillsyn, bevakning och hjelp.

I underdånigt betänkande och förslag till ordnande af andesvagas undervisning, afgifvet i mars 1894, finnes ock varmt utlåtande till förmån för en del af de nödställda, som här beröras — för den del nemligen, som med någon befogenhet då kunde blifva föremål för vederbörande komiterades utlåtande. Der antydes, att då staten åtager sig de bildbara andesvaga, så bör den ej gå förbi de obildbara, hvilkas »behof af omvårdnad tydligen är lika stort som eller ännu större än de bildbara andesvagas kraf på undervisning och uppfostran». Der antydes ock, att för dessa obildbara andesvaga böra framdeles genom statens medverkan anordnas erforderligt antal vårdanstalter eller s. k. asyler. — Denna tanke må ej på något sätt undanträngas. Men å andra sidan må man ej heller så se på de dyra anstalter, man byggt och måhända tänker att bygga, att man dervid glömmer den stora nödställda skaran, som aldrig kommer inom desamma — en skara, som för öfrigt i hvarje fall rymmer inom sig många, för hvilka af helt naturliga skäl vården i hemmet eller å den ort, de tillhöra, kan blifva både huldrikare och billigare än å officiella anstalter.

Med prisvärd uppoffring har staten gjort mycket för sinnessjuka och idioter, som vistas å hospital och asyler, desslikes ock mycket för bildningsanstalter åt döfva och blinda och nu sist för sådana sinnesslöa barn, som äro bildbara. Måhända har tiden, skärskådad inför de sista årens gyllne statsinkomster, mognat derhän, att staten med sin hjelp dristar sig till att gå ned i de eländas verld ännu längre och mera omfattande — ja, ända ner till de på jordiska förmåner vanlottade barn, som icke ens äro bildbara!

Litvad af denna tanke vågar jag vördsammast hemställa,

att Riksdagen behagade besluta skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag rörande statsbidrag till förbättrad vård åt sådana ekonomiskt vanlottade sinnessjuka och idioter, hvilka stå utanför den statshjelp, som lemnas genom hospital, asyler eller bildningsanstalter för sinnesslöa.

Stockholm den 25 januari 1898.

J. G. Hazén.

N:o 54.

Af herr **J. Byström,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring af § 12 mom. 1 i förordningen om försäljning af vin och maltdrycker m. m.*

Ehuru det ej är särdeles länge, sedan "Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående försäljning af vin, maltdrycker, kokadt kaffe och andra tillagade icke spirituösa drycker" utfärdades, hafva dock flera ändringar af densamma behöft göras, och flera förklarande kongl. resolutioner ha måst afgifvas.

En bland de paragrafer, hvilka i denna lag ej kunna anses tillfredsställande, är § 12, som bestämmer om straff för den, som utan vederbörlig tillåtelse utskänker vin och maltdrycker. Dessa straffbestämmelser, som vid den tid, då förordningen gafs, möjligen kunde anses nog afskräckande, äro nu alldeles icke tillräckligt effektiva. Bland annat har penningvärdets oupp-

hörliga sjunkande bidragit till, att 200 kronors böter nu ej kunna betraktas såsom lika strängt straff, som detta belopp ansågs vara ett par tiotal år tillbaka. Dessa bötesbestämmelser kunna derför nu knappast anses annat än som ett slags "high license"-system. Åtminstone tyckas ölets och vinets lönkrögare uppfatta saken så; ty huru många gånger åtskilliga af dem än må bötfällas, så fortfara de ändå att sälja rusdrycker. Som en illustration härpå må anföras, att en af de qvinnor, som i Stockholm idka olofliq utskänkning af öl och vin, har dömts af polisdomstolen icke mindre än tjugusex gånger till böter, och likväl fortfar hon med sin förderfbringande utskänkningsrörelse. Hon betraktar tydligen böterna blott som ett slags skatt på hennes yrke. Härom skall jag, om det anses lämpligt och behöfligt, lemna vederbörande utskott utdrag ur polisdomstolens protokoll.

Att lönkrögeriet är en verklig landsplåga, torde en hvar inse, och att det utöfvas i ganska stor utsträckning på åtskilliga ställen i vårt land, torde likaledes vara bekant.

Denna olofliga utskänkningsrörelse skulle, enligt mitt förmenande, åtminstone i någon mån hämmas, om lagbestämmelserna skärptes. Antingen borde straffet för hvarje gång, den brottslige varder fäld, höjas så, att det blefve omöjligt att kunna fortsätta med den olofliga affären, eller ock borde de bötesbelopp, som den ifrågavarande paragrafen angifver, höjas derhän, att de ingifva mera respekt för lagen, än hvad nu är fallet.

Då det emellertid torde strida mot de principer, på hvilka denna och liknande lagar äro byggda att hafva mera än tre straffgrader, så återstår väl endast att höja bötesbeloppen, och anser jag, att de då böra höjas till minst sitt dubbla nuvarande belopp.

På grund af hvad jag sålunda anfört, ber jag vördsamt att få hemställa,

att Riksdagen behagade hos Kongl. Maj:t begära sådan ändring af § 12 mom. 1 i Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående försäljning af vin, maltdrycker, kokadt kaffe och andra tillagade, icke spirituösa drycker af den 24 oktober 1835, att den måtte få följande lydelse:

1. Den som, utan att hafva i stadgad ordning dertill erhållit rättighet, i stad eller på landet utskänker vin eller maltdrycker eller på landet idkar försäljning af vin eller maltdrycker för afhemtning till mindre belopp än tio liter, böte första gången från och med tio till och med ett hundra kronor och andra gången från ett hundra till och med två hundra kronor. Sker det tredje gången eller oftare, vare bot från två hundra till och med fyra

hundra kronor. Har förbrytelse, hvarom nu är sagdt, skett å sön- eller helgdag, ökas straffet med böter från och med tio till och med femtio kronor.

Idkar någon sådan försäljning, som i 8 § är nämnd, utan att hafva derom gjort anmälan eller dertill erhållit tillstånd, efter som för hvarje fall är stadgadt, eller öfverskrider någon den rättighet till sådan försäljning eller till utskänkning af vin eller maltdrycker, han erhållit, böte från och med tio till och med fyratio kronor.

Om remiss till vederbörligt utskott hemställes.

Stockholm den 26 januari 1898.

J. Byström.

N:o 55.

Af herr **L. P. Mallmin,** *angående ändringar i vissa paragrafer af konkurslagen.*

I afsigt att åstadkomma någon lindring i utgifterna för de personer, hvilka äro nödsakade att verkställa en betungande legal annonsering, väcktes af en numera afliden ledamot af Riksdagens Andra Kammare år 1895 motion derom, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utredning, om och i hvilka fall inskränkning eller minskning i den nu genom lag och författningar anbefalda legala annonseringen må ega rum. Lagutskottet, som behandlade denna motion, fann det nuvarande tillståndet i fråga om legal annonsering *vara mindre tillfredställande* och ansåg *en förändring vara önsklig* ur synpunkten dels att söka åstadkomma »minskning i kostnaden för vederbörande annonsör», dels ock hufvudsakligen af den anledning, att det nu stadgade annonseringssättet ej medförde den dermed åsyftade verkan — att

sprida kännedom om ett visst faktum eller en viss händelse till dem, som deraf kunde hafva intresse. På dessa och andra skäl hemstälde utskottet, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, om och i hvilka fall inskränkning i den genom lag och författningar stadgade legala annonseringen må ega rum och för Riksdagen framlägga förslag i ämnet. Af lagutskottets ledamöter förenade sig nästan alla i denna hemställan. Då utskottets utlåtande förekom till Riksdagens behandling, bifölls detsamma af Riksdagens Första Kammare efter votering med öfvervägande majoritet och af Riksdagens Andra Kammare utan att någon meningsskiljaktighet uttalades. Riksdagen har alltså otvetydigt uttalat sig för att den ansett en inskränkning i den legala annonseringen vara af behofvet påkallad.

Den framställning i ämnet, som Riksdagen aflät till Kongl. Maj:t, lärer emellertid icke föranledt den åtgärd, som Riksdagen med densamma afsett. Den onödiga och för de annonseringsskyldige betungande tredubbla legala annonseringen fortgår ännu i oförminskad grad, och då Kongl. Maj:t icke bifallit Riksdagens uttalade önskan om revision af gällande bestämmelser om denna annonsering, kommer alltså den till intet gagnande utgiften att af den annonseringsskyldige fortfarande utkräfvas, utan att, såsom antydt blifvit, den minsta praktiska fördel eller nytta derigenom vinnes.

Att en allmän revision af lagens stadganden i fråga om den legala annonseringen är af behofvet påkallad, derom är jag fullt öfvertygad, och detta behof torde få anses så mycket mer i ögonen fallande, som en väl behöflig skattelindring skulle beredas mången, om den nu obligatoriska annonseringen blefve inskränkt. För min del skulle jag helst se, om en sådan allmän revision kunde ega rum; men då Kongl. Maj:t för icke länge sedan afslagit Riksdagens gjorda framställning i detta syfte, vill jag för närvarande icke väcka motion derom. Endast om ändring i några fall af lagens stadgande i fråga om den legala annonseringen har jag ansett mig nu böra göra framställning. Denna ändring afser vissa paragrafer af konkurslagen.

Ingen lärer kunna förneka, att icke konkursbon böra, så vidt ske kan, förskonas från bördan af den till intet gagnande tredubbla annonsering, som nu eger rum. Man kan väl utan att behöfva blifva motsagd påstå, att konkursmassor i allmänhet icke befinna sig i den ekonomiska ställning, att större utgifter, än omständigheterna nödvändigt kräfva, böra dem åläggas för konkursernas annonsering och bringande till slut. De, som hafva blifvit nödgade att afstå all sin egendom till borgenärers förnöjande, äro ingalunda i den ställning, att några till intet gagnande utgifter böra dem åläggas. Ty det är en känd sak, att den ekonomiska ställningen vid de allra flesta konkurser är sådan, att vederbörande konkursförvaltning måste iakttaga all sparsamhet för

att kunna inskränka konkursmassans utgifter. En del af kunkursmassorna befinner sig till och med i det sorgliga läge, att icke några som helst tillgångar finnas för att ens kunna bestrida annonseringskostnaden. Statsverket får icke sällan träda emellan för att, då tillgångar saknas, gälda vederbörande domares kostnad i och för annonsering af kungörelser om offentliga stämningar i konkurser.

Man har förmenat, att de kostnader, hvilka för den enskilde förorsakas genom nu ifrågavarande annonsering, icke uppgå till det belopp, att för deras nedbringande en revision af gällande bestämmelser rörande denna annonsering kan anses vara af behofvet påkallad. Men jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på, att i nu gällande konkurslag förekommer en mängd fall, då man af lagen ålägges att verkställa en tredubbel, ganska dyr annonsering i allmänna tidningarne. Några exempel på huru mångfaldig denna annonsering nu är och att den för mången, ja, de allra flesta konkursmassor är betungande, skola här företes.

Konkurslagens *6 § mom. 3* bestämmer, att den gäldenär, hvilkens vistelseort är obekant, skall genom kungörelse *3 gånger* i allmänna tidningarne kallas att inställa sig; i *§ 8* stadgas, att deltagare i död gäldenärs bo, hvilka äro okända eller vistas utrikes, skola kallas genom kungörelse *3 gånger* i allmänna tidningarne att inom viss tid förklara sig i konkursfrågor; *§ 15* föreskrifver, att offentlig stämning i alla konkurser skall kungöras *3 gånger* i allmänna tidningarne, och detta oaktadt att borgenärerna skola underrättas om konkursen genom bref och dessutom genom annonsering i vederbörande ortstidning; *§ 59* innehåller, att gode män, sysslomän och rättens ombudsman ega kalla borgenärerna genom kungörelse i allmänna tidningarne *3 gånger* att höras rörande boet och dess förvaltning; *§ 74* föreskrifver, att, om frågan om jäf skall vid urtima ting behandlas, domaren skall kungöra *3 gånger* i allmänna tidningarne om tiden derför; *§ 80* bestämmer, att om borgenär efter inställelsedagen anmäler fordringsanspråk, skall kallelse till förhör *3 gånger* i allmänna tidningarne införas; i *§ 86* stadgas, att föreläggandet om anmäld fordrans fästande med ed skall, om borgenär underlåtit uppgifva, hvar han eller hans ombud träffas, införas *3 gånger* i allmänna tidningarne; *§ 89* föreskrifver, att tiden för pröfning af jäf mot edgångsbevis skall af rätten kungöras *3 gånger* i allmänna tidningarne; och *§ 120* bestämmer slutligen, att tiden för klander af utdelningsförslag skall kungöras af rätten eller domaren *3 gånger* i allmänna tidningarne.

I alla dessa och måhända andra fall, som jag kan hafva förbigått. föreskrifver gällande konkurslag, såsom jag ådagalagt, en tredubbel annonsering, hvilken åstadkommer ofta oreda och alltid ökade och onödiga utgifter för vederbörande konkursmassor, utan att, såsom allmänt kändt är, den

ringaste nytta med de upprepade annonseringarne är förenad. Det är mig icke obekant, att i flera konkurser de här ofvan uppräknade fall, då en tredubbel annonsering skall ega rum, icke alltid förekomma. Men å andra sidan inträffar ofta, att t. ex. de kallelser till borgenärssammanträden, som enligt § 59 af gällande konkurslag utfärdas af gode män i konkursen, sysslomän och rättens ombudsman, måste införas upprepade gånger under handläggning af samma konkurs.

Med sistberörda kallelser till borgenärssammanträden förhåller det sig i öfrigt så, att desamma icke behöfva och vanligen icke heller införas första gången förr än tio dagar före sammanträde. De allmänna tidningarne, hvari kungörelserna intagas, hinna således i de flesta fall, särskildt der postgången icke är snabb, icke ens fram till den ort, der konkursen inträffat och sammanträdet hålles, äfven om den legala annonstidningen skulle i orten vara tillgänglig, hvilket sällan torde vara förhållandet. Ty såsom nogsamt bekant är, har den tidning, hvari spridning bör lemnas åt legala tillkännagifvanden, en så obetydlig läsekrets, att denna utom hufvudstaden nästan uteslutande är inskränkt till länsstyrelserna, domare och magistraterna i städerna. Till kretsen af den stora allmänheten, som kan hafva intresse af att få reda på tiden för ett konkurssammanträde, tränger tidningen säkerligen aldrig.

I förbigående må jemväl erinras derom, att annonseringskostnaden i den legala annonstidningen är, med afseende å tidningens smala spalter, ganska hög och blifver vid upprepade annonseringar genom den nu anbefalda tredubbla annonseringen mycket betungande. De, som hårdast drabbas af denna tunga, äro just konkursmassorna, hvilka, såsom ofvan påpekats, sannerligen behöfva all möjlig lindring i sina utgifter.

Såsom jag här ofvan antydt, skulle jag helst se, om, såsom Riksdagen begärt, en allmän revision af gällande bestämmelser rörande den legala annonseringen kunde komma till stånd, men då Riksdagens förslag härutinnan hos Kongl. Maj:t väckt motstånd, har jag, med åberopande af hvad jag nu i ämnet anfört samt hvad hos Riksdagen tillförene i ärendet förekommit, ansett mig nu böra inskränka mig dertill att hos Riksdagen hemställa,

att Riksdagen måtte för sin del besluta att i alla de paragrafer af gällande konkurslag, hvari enligt samma lag finnes föreskrifvet, att kungörelser rörande konkurser skola i allmänna tidningarne införas tre gånger, en sådan ändring i lagens stadganden härutinnan måtte vidtagas, att annonsering af sagda kungörelser behöfver allenast en gång i samma tidningar ega rum.

Jag anhåller, att denna min motion måtte remitteras till lagutskottet, som, om den af utskottet vinner understöd, icke lärer underlåta att i vederbörande paragrafer af konkurslagen föreslå de redaktionsändringar, som må finnas erforderliga.

Stockholm den 22 januari 1898.

L. P. Mallmin.

Stockholm, Oskar Eklunds boktryckeri, 1898.

N:o 56.

Af herr **F. Berg**, *om tillägg till 25 kap. 20 § strafflagen.*

I 18 kapitlet 6 § strafflagen föreskrifves, att religions- eller skollärare, som begår sedlighetsförbrytelse mot ungdom, som han till undervisning eller uppfostran fått sig anförtrodd, skall dömas till straffarbete från och med sex månader till och med fyra år eller till fängelse.

Af 25 kapitlet 22 § af samma lag finner man, att hvad om brott af statens embetsmän i detta kapitel stadgas äfven gäller om andra, som förordnade äro att embete eller tjensteärende förrätta, följaktligen om religions- och skollärare. I nämnda 25 kapitels 20 § stadgas rörande brott af embetsman följande:

»Begår embetsman brott, derför han till straffarbete eller svårare straff dömes; varde tillika dömd till afsättning från embete, som han innehafver, ändå att brottet utom embetet begånget är: äro omständigheterna synnerligen mildrande; då må till mistning af embete på viss tid dömas.»

Af denna bestämmelse framgår, att om religions- eller skollärare blir för sådan förbrytelse, som i 18 kapitlet 6 § omtalas, dömd till *straffarbete*, så skall han ock dömas att mista sin tjenst. Domstolen kan visserligen låta det stanna vid afsättning på viss tid, men detta endast ifall den finner omständigheterna »synnerligen mildrande», hvilket i fråga om brott af förevarande beskaffenhet svårligen låter tänka sig.

Annorlunda ställer sig emellertid saken, i händelse domstol icke finner sig böra döma en på dylikt sätt felande religions- eller skollärare till svårare straff än *fängelse*. Innehar den brottslige folkskolläraretjenst, säger det sig visserligen sjelft, att vederbörande skolstyrelse finner honom hafva ådagalagt »sådant uppförande, att han ej bör såsom lärare längre bibehållas», och följaktligen med stöd af § 32 i folkskolestadgan tilldelar honom en varning. Men härmed är han icke skild från sin befattning, ty enligt samma paragraf

af folkskolestadgan kräfves, att meddelad varning skall vara »fruktlös befunnen», innan skolrådet har rätt att skilja den felaktige från hans tjenst. Såvida förseelsen ej bevisligen upprepas, kan det derför hända, att ett skoldistrikt blifver nödgadt att behålla en lärare, som gjort sig skyldig till dylikt brott.

Stadgandet i 25 kapitlet 17 § strafflagen, att embetsman, som visar vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet i sitt embete, kan straffas med böter eller mistning af embetet under viss tid samt, om omständigheterna äro synnerligen försvårande, med afsättning, har naturligtvis här ingen tillämplighet, enär det icke tillkommer skolråd eller kyrkostämma att döma enligt strafflagen och brott af nu ifrågavarande slag dessutom ingalunda behöfver vara förbundet med hvad man vanligen förstår med vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet i embetet.

Ingen kan emellertid neka, att en lärare, som på ett så upprörande sätt missbrukat sin ställning, dermed visat sig oduglig och ovärdig att vidare vara uppfostrare. Den skada han anstiftat är icke inskränkt till de enskilda barn, mot hvilka han förbrutit sig och hvilka han måhända gjort olyckliga för lifvet; han har genom sitt brott äfven dragit missaktning och ovilja öfver den institution, han varit satt att tjena, och öfver den corps, han tillhört, och han har derigenom på det betänkligaste sätt motverkat den stora samhällsuppgift, som denna institution och denna corps hafva att fylla.

Hvad här blifvit sagdt om folkskollärare gäller gifvetvis äfven om lärare vid andra undervisningsanstalter samt om religionslärare.

Nu påpekade missförhållande kräfver snar rättelse. Enklast och bäst synes mig denna kunna vinnas genom ett tillägg till 25 kapitlet 20 § strafflagen. Jag hemställer derför,

att Riksdagen måtte för sin del besluta, att nämnda paragraf i sin helhet skall erhålla följande lydelse:

Begår embetsman brott, derför han till straffarbete eller svårare straff dömes; varde tillika dömd till afsättning från embetet, som han innehafver, ändå att brottet utom embetet begånget är: äro omständigheterna synnerligen mildrande; då må han till mistning af embete på viss tid dömas.

Varder religions- eller skollärare dömd för sådan förbrytelse mot den ungdom, han till undervisning eller uppfostran har sig anförtrodd, som i 18 kapitlet 6 § af denna

lag sagd är, miste tillika sitt embete, ändå han ej till straffarbete eller svårare straff dömes.

För den händelse lagutskottet, till hvars behandling motionen torde blifva hänvisad, skulle finna detta förslag vara i ett eller annat hänseende formelt otillfredsställande, tillåter jag mig anhålla, att utskottet måtte vidtaga de ändringar deruti, som det anser nödiga för att det åsyftade ändamålet med säkerhet skall kunna vinnas.

Stockholm den 26 januari 1898.

Fridtjuv Berg.

N:o 57.

Af herr **J. M. Johansson** i Mellbyn, *om tillägg till 12 kap. 10 § ärfdabalken.*

Det inträffar icke så sällan, att, då man eller hustru aflidit, somliga deras barn erhållit uppfostran af boets samfälda tillgångar, hvaremot dessas minderåriga syskon erhållit obetydligt till uppfostran, och föräldrarna bruka i allmänhet icke »lägga de andra sina barn något till, som mindre njutit hafva», utan måste vid arfskifte den behållning, som finnes, delas lika mellan uppfostrade och minderåriga barn. Detta förefaller dock ej vara förenadt med billighet och rättvisa, hvarför jag härmed får hemställa,

att Riksdagen måtte för sin del antaga följande tillägg till 12 kapitlet 10 § ärfdabalken:

Hafva föräldrarne icke tillagt barn under femton år något till uppfostran och finnas barn, som uppnått denna

ålder samt åtnjutit uppfostran af boets gemensamma tillgångar, då skall vid arfskifte de minderåriga barnen erhålla skälig ersättning härför af barnens samfälda del i boet.

Anhålles om remiss till lagutskottet, åt hvilket jag öfverlemnar att göra de ändringar, som med motionens syfte äro förenliga.

Stockholm den 26 januari 1898.

J. M. Johansson
i Mellbyn.

N:o 58.

Af herr **C. G. Petersson** i Fräntorp, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring af förordningen angående expeditionslösen.*

Genom kongl. förordningen angående lagfart å fång till fast egendom af den 16 juni 1875 blef bland annat stadgadt, att med fastighet, som erhålles genom arf, giftorätt eller testamente, äfven skall lagfaras, hvilket före den tiden icke var erforderligt i hvad som rörde arf och giftorätt, utan ansågos då boupptecknings och arfskiften utgöra laga åtkomst till fastigheten, hvilket dock mången gång föranledde oreda i lagfarts- och inteckningsärenden. För undanrödjande af detta förhållande och för erhållande af bättre reda och ordning på rätta egarne till fastigheterna var nog tillkomsten af ofvannämnda förordning både nödig och nyttig, men att kostnaderna för den påbjudna lagfarten skulle göras större, än som verkligen erfordrades, var väl hvarken tänkt eller menadt; det vill dock synas genom de motioner, som vid flera

föregående riksdagar förekommit, att lindringar i kostnaderna för lagfart å ärfd, i giftorätt och genom testamente bekomna fastigheter kunna åstadkommas. Så har under senare tiden äfven skett i afseende å stämpelafgiften för de mindre fastighetslotterna, äfvensom i visst fall å expeditionslösen, men efter mitt förmenande kan en lindring ytterligare åstadkommas utan att förorsaka någon oreda i lagfartsärenden. Det förhåller sig så, att vid sökandet af lagfart på grund af arfskifte eller testamente har den praxis gjort sig gällande, att om sterbhusdelegarne äro 8 à 10 stycken eller ännu flera, så måste hvarje sterbhusdelegare hvar för sig lösa ett lagfartsprotokoll. En sådan åtgärd anses väl af vederbörande vinna stöd utaf föreskriften i 4 § af ofvannämnda förordning, som föreskrifver, att den, som söker lagfart, skall uppvisa sin fångeshandling för att i lagfartsprotokollet införas. Då nu ett sterbhus måste fullgöra sin skyldighet med lagfart på grund af arfskifte eller testamente, är ju detta endast en fångeshandling och åtkomsthandlingarne äro lika för alla sterbhusdelegarne. Huru kan då vara erforderligt att samtidigt upprepa i lagfartsprotokollet en och samma sak 8 à 10 gånger? En gång är väl efter mitt förmenande alldeles tillräckligt, hvarigenom de lagfartsökande kunde lindras med att få lösa ett utdrag af lagfartsprotokollet gemensamt. För öfrigt då arfskifte och testamente äro hvar för sig endast en fångeshandling, borde väl i så fall detta utgöra endast ett lagfartsärende. Äfven är att märka, det lagfartsprotokollen i egarens hand icke äro någon åtkomsthandling för fastighetens egande; utan styrkandet häraf blifver genom utfärdandet af det lagfartsbevis, som, enligt 11 § af förenämnde förordning, skall meddelas.

Man kan väl invända, det lösen för dessa lagfartsprotokoll är så ringa, att någon ändring i nuvarande praxis icke kan vara af behofvet påkallad. Detta kan nog hafva sitt erkännande, der det gäller förmögna sterbhus och å lagfart på större egendomar, men icke så för de mindre bemedlade, der lagfarten gäller å fastighet i värde för ett à tvåhundra kronor och då densamma häftar i skuld för öfver halfva värdet. Dessa mindre bemedlade sterbhusdelegare äro i behof att sälja sin fastighet och söka derför undandraga sig lagfarten, till dess de kunde få köpare och i så fall undslippa med en gemensam lagfart. Men då tiden är inne för att lagfart skall ske och försäljning dessförinnan ej lyckats, kommer föreläggande för sterbhusdelegarne, att vid verkande vite fullgöra sin lagfartsskyldighet i enlighet med lag och förenämnda praxis, hvilket för de mindre bemedlade är ganska betungande. Inträffar då den händelsen, att lagfarten icke beviljas utan förklaras hvilande, tillkommer ytterligare vid lagfartens beviljande ett lagfartsprotokoll för hvardera sterhusdelegaren. En väsentlig lindring skulle derför blifva, om blott ett lagfartsprotokoll utfärdades för sterbhusdelegarne gemensamt, hvilken lindring för de mindre bemedlade väl behöfves.

På grund af hvad ofvan blifvit anfördt får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder med sådan förändring i kongl. förordningen af den 7 december 1883, angående expeditionslösen, att då sterbhusdelegare på grund af arf, giftorätt eller testamente söka lagfart å fast egendom, de icke må blifva skyldiga lösa mera än ett lagfartsprotokoll gemensamt, oaktadt fastigheten icke öfvergått till ny egare.

Stockholm den 24 januari 1898.

P. G. Petersson.

N:o 59.

Af herr **M. Dahn**, *i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof, i fråga om afsättning till arbetareförsäkringsfonden.*

I kongl. propositionen angående statsverkets tillstånd och behof föreslås afsättande af 2 millioner kronor till arbetareförsäkringsfonden. Derjemte *uttalas* förhoppning om föreläggande af en kongl. proposition till anordnande af en arbetareförsäkring, der arbetsgifvarne skulle komma att befrias från af dem förut ifrågasatt bidrag.

Att arbetsgifvarne befrias från att bidraga till nämnda fond, anser jag betyda mindre, *då sådant bidrag väl af vederbörande pensionstagare* antingen kommer att anses som ett afdrag å arbetslönen eller betraktas som

en allmosa; men desto mera bör då staten, som ju har både rätt och skyldighet att skydda och upprätthålla sina medlemmar, lemna sitt kraftiga understöd åt arbetareförsäkringen.

Visserligen bidraga i andra länder äfven kommunerna till fondbildning för dylik försäkring. Men med den olikhet, som förefinnes hos våra kommuner i förmåga att bära bördor (äfven proportionaliter), föranledd af skuldsättning eller andra omständigheter, är det föga antagligt, att ett förslag i sådant syfte skulle ega utsigt att kunna förverkligas.

Det stora samhället »*Staten*», som ju, så att säga, är moder åt oss alla, måste då taga denna ytterst vigtiga samhällsfråga om hand.

Hvad placeringen af fondmedlen beträffar, behöfver man ej hysa bekymmer.

Vi bygga ju fortfarande jernvägar för statens räkning. Och något hinder att upplägga inhemska lån å vare sig 3,6 eller 3,5 procent kan jag ej finna. Sådan upplåning har ju under senare åren rätt ofta egt rum.

Och med en (som det synes) gynsam handelsbalans bör det ju blifva lätt att, i synnerhet sedan hypoteksbanken efter några år fått fria händer vis-à-vis senaste transaktioner, *så småningom omplanta* en väsentlig del af vår utländska så väl hypoteks- som statsskuld inom egna landamären. Följden häraf skulle blifva den, att arbetareförsäkringsfondens medel kunde blifva fruktbargjorda mot en visserligen ej hög men skälig ränta och mot de bästa säkerheter; att hypoteksbanken finge billigare upplåningsvilkor och dermed äfven jordbruket billigare lån och att slutligen staten ej allenast stärktes i ekonomiskt hänseende genom minskad utländsk skuld, utan moraliskt genom den större eller mindre tillfredsställelse, som väl ändå alltid finge motses af en praktisk och verksam arbetareförsäkring.

Men det är nödvändigt ej blott att börja med försäkringssaken, utan äfven ställa så till, att tiden för åtnjutande af frukterna af densamma (för dem det gäller) ej ligger allt för långt aflägsen.

Den afsättning af 2 millioner kronor, som Kongl. Maj:t föreslagit till nämnda försäkring, synes mig allt för obetydlig och alltför långsamt ledande till målet (ett mål, der vårt lojala folk verkligen väntar att *snart se* ett utslag i saken).

Jag vill ej uppdraga några paralleler mellan anslag till arbetareförsäkringsfonden å ena sidan och den eller den tullsatsen å förnödenhetsartiklar å den andra, då jag anser det olämpligt att angående en snart sagdt af alla såsom både rättvis och samhällsnyttig insedd sak onödigtvis uppröra sinnena. Jag skulle derför hellre vilja taga en annan mera neutral måttstock på hvad jag anser både behöfligt och hvad staten med lätthet kan komma ut med; och detta är riksbankens vinst. Den är hvarken direkt

eller indirekt skatt, utan en inkomst, till hvilken snart sagdt alla samhällsmedlemmar i någon mån bidraga och som, när riksbanken om några år kommer i sin rätta verksamhet, tvifvelsutan lemnar en nettobehållning dubbelt mot hvad den gifvit under senare åren. Denna vinst har äfven under flera år (och det ej alltid för statsverket gynsamma) kunnat undvaras af detsamma. Jag har derför tänkt, att om Riksdagen hvarje år till arbetareförsäkringsfonden anslår ett belopp motsvarande riksbankens nettobehållning, skall detta belopp komma att stiga i samma mån, som den ekonomiska utvecklingen och äfven folkökningen tilltager. Då nämnda nettobehållning under den närmaste tiden antagligen kommer att utgöra omkring 4 millioner kronor, vågar jag föreslå,

att Riksdagen dels på grund af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof och dels i anledning af från Kongl. Maj:t förebådad proposition om arbetareförsäkring må till arbetareförsäkringsfonden för år 1899 anslå ett belopp af fyra millioner kronor.

Stockholm den 26 januari 1898.

M. Dahn.

Häri instämma:

P. Paulson. *Jöns Andersson.* Öhrstorp. *Nils Nilsson.* Skärhus.

N:o 60.

Af herr **A. Thylander**, *om förbättrade löneförmåner åt vissa lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor m. fl.*

Sedan den svenska folkskolan hunnit få lagstadgad form, dröjde det icke länge, förr än behofvet af småskolor och mindre folkskolor började göra sig gällande. För lärarepersonalen vid dessa skolor voro till en början inga examensvilkor stadgade, men icke dess mindre gjorde man allt, hvad man på den tiden kunde göra, för att bibringa denna personal en fullt värdig utbildning.

Kom så kongl. kungörelsen den 11 januari 1878, genom hvilken det uppdrogs en skilnad i statens lönebidrag till dessa lärare och lärarinnor, beroende på om de hade lagstadgad examen eller icke.

Alla af dessa skolors lärarepersonal, som vid privata läroanstalter fått sin utbildning både före och efter denna tid, räknas enligt nämnda kungörelse som oexaminerade, så vida de ej inför inspektör eller annan tillförordnad myndighet aflagt fordradt prof. Under den första tiden efter nämnda kungörelses utfärdande aflade många det stadgade profvet, men många tillträdde fortfarande sina befattningar vid ifrågavarande skolor efter att endast hafva genomgått privat läroanstalt, och en del utan att hafva aflagt någon egentlig examen. Skälet till att så skedde torde kunna sökas deri, att de läroanstalter, som voro berättigade att lemna giltig examen, ej kunde hinna med att tillgodose det ständigt växande behofvet af lärare och lärarinnor åt ifrågavarande skolor.

Af den utredning, som, enligt uppdrag af regeringen, gjordes af herr G. Eneström angående ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid nämnda skolor, framgår, att år 1889 var numerären af dessa lärare och

lärarinnor 1,365, en femtedel af dåvarande lärareantalet, som utgjorde 6,839. De flesta af dessa hade tillträdt under 1870-talet. Under åren 1880—1884 tillträddes 216 och under åren 1885—1889 139 sådana befattningar.

Under de senaste 20 åren har regeringen och Riksdagen gjort åtskilliga ändringar med afseende på statens bidrag till lärarepersonalens vid folk- och småskolor aflöning, allt i ändamål att derigenom höja den ekonomiska ställningen för dem, men de oexaminerades löner hafva förblifvit oförändrade: 200 à 250 kronor.

Enligt det förslag, som af regeringen framlades vid förra årets riksdag, hvilket förslag också af Riksdagen bifölls, hafva småskolelärare och lärarinnor äfvensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor blifvit tillerkända en minimilön af 300 kronor jemte bostad och vedbrand samt derjemte ett ålderstillägg af 50 kronor efter 10 års oförvitlig tjenstgöring. Härigenom har klyftan emellan den oexaminerade och examinerade lärarepersonalen blifvit större, än den förut var. Detta derför, att man ville komma derhän, att småskolan och mindre folkskolan skulle komma att skötas af endast examinerade lärare och lärarinnor.

Åtgärden kan icke anses annorlunda än som fullt berättigad, då fråga är om tillträdande lärare och lärarinnor. Men tänker man på dem, som redan en längre tid tjenstgjort i ifrågavarande skolor och der offrat sin mesta och bästa lifskraft, då är det ej svårt att inse, att det för dem måste kännas i hög grad orättvist och hårdt, och detta i all synnerhet, om de genom en blick tillbaka på flydda dagar kunna erinra sig hafva fått många både offentliga och enskilda vittnesbörd från öfver- och underordnade myndigheter om, att de till dessas fulla belåtenhet lyckats utföra sitt ansvarsfulla värf. Det torde väl med skäl kunna ifrågasättas, huru vida icke ett intyg om dessa lärares och lärarinnors duglighet i tjensten, afgifvet af skolråd och statens folkskoleinspektör, i detta afseende borde kunna inför de lagstiftande myndigheterna väga lika tungt i vågskålen som ett prof, aflagdt vid något landstingsseminarium. De hafva dock, dessa lärare och lärarinnor, varit med om det grundläggande arbetet i småskolan, och då detta arbete kan vitsordas såsom efter den tidens resurser fullt tillfredsställande, bör väl det vara värdt en uppmuntran åt dem på utförsbacken af lifvets skådebana.

I sitt utlåtande till statsrådsprotokollet har chefen för ecklesiastikdepartementet såsom motiv för föreslagna lönebestämmelsen anfört: »Det synes vara hvarken rättvist eller billigt, att de, som icke behöft vidkännas de kostnader och det arbete, som förvärfvandet af föreskrifven behörighet medför, skulle erhålla samma löneförmåner, som de, hvilka för nämnda ändamål fått uppoffra både tid, krafter och penningar».

Påståendet i detta anförande förefaller något underligt, då man besinnar,

att största delen af de i anförandet åsyftade lärarne och lärarinnorna hafva fått sin utbildning genom att genomgå en 7 à 8 månaders kurs vid något privat seminarium, och billigare kan väl dessas kurs icke hafva varit, då de vid dessa seminarier fått vidkännas en rätt dryg afgift för sin undervisning, under det att de motsvarande kurserna vid landstingsseminarierna varit kostnadsfria.

De oexaminerade lärare och lärarinnor åter, som icke hafva genomgått någon kurs vid privat seminarium med 7 à 8 månaders kurs, hafva dock för sin utbildning fått använda så pass både tid, krafter och penningar, att äfven de böra kunna ihågkommas vid de tillfällen, då ett pligttroget och fruktbärande arbete i skolans tjenst vinner myndigheternas erkännande.

Vill man för öfrigt vinna målet att höja skolan genom att befolka henne med endast examinerade lärare och lärarinnor, så bör man icke förbise, att detta mål af sig sjelf nalkas med stora steg. Under åren 1889—1896 har antalet oexaminerade lärare och lärarinnor nedgått från 1,365 till 645, under det att hela lärarepersonalen under samma tid stigit från 6,839 till 7,737. Besinnar man då äfven, att under förlidet år från de lagstadgade lärarinneseminarierna 749 personer utexaminerades, torde man ej behöfva frukta, att många oexaminerade lärare eller lärarinnor hädanefter skola tillträda skolan.

I den omförmälda motiveringen sades ock, »att om de oexaminerade, som voro anställda i tjenst före löneregleringens tillämpning, skulle under vissa vilkor få den högre lönen, så fordrar följdrigtigheten, att oexaminerade, som anställas efter denna reglering, skola få samma förmån». Så resonnerade man icke 1878, ty då sattes en viss gräns, hvilken allt sedan blifvit bibehållen, och det torde väl ej möta så synnerligt stora svårigheter, att nu göra någon liknande bestämmelse. Mig synes icke olämpligt vara, att statens folkskoleinspektörs och församlingens skolråds intyg om duglighet i tjensten i dylikt fall borde berättiga till den högre lönen åt oexaminerade lärare och lärarinnor.

På grund af hvad jag sålunda anfört, vågar jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen för sin del ville besluta, att lärare och lärarinnor vid småskolor, äfvensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, hvilka före 1885 antingen genomgått en kurs vid något privat seminarium med 7 à 8 månaders kurs, eller ock på annat sätt före samma tid hafva ådagalagt, att de ega kunskaper och färdigheter, som göra dem skickliga att innehafva ofvannämnda tjenster, skola erhålla samma lagstadgade löneförmåner, som exami-

nerade lärare och lärarinnor, då för dem kan företes intyg från statens folkskoleinspektör och församlingens skolråd om, att de en längre tid till dessa myndigheters fulla belåtenhet fullgjort sina åligganden.

Stockholm den 26 januari 1898.

A. Thylander.

N:o 61.

Af herr **Elis Nilson**, *om förhöjning af tullen å kulör eller s. k. vintinktur: annan.*

Under senare åren har tullagstiftningen synts åsyfta en uppmuntran af inhemsk produktion, och särskildt har man tagit hänsyn dertill, att ett fabrikat af tullpligtiga ingredienser bör åtnjuta en tullsats, som står i rätt afvägd proportion till den för dessa ingredienser belöpande tull. I detta hänseende synes dock *en* industri, nemligen fabrikationen af *kulör* eller s. k. *vintinktur,* vara synnerligen vanlottad, ty denna artikel tillverkas hufvudsakligast af stärkelsesocker och stärkelsesirup, hvilka draga en tull af 23,5 öre pr kilogram, under det att fabrikatet, kulör: annan, drager en tull af endast 10 öre pr kilogram.

För att vinna någon ändring i denna missproportion får jag derför föreslå,

att kulör, eller s. k. vintinktur: annan, åsättes en tull af 23,5 öre pr kilogram.

Stockholm den 24 januari 1898.

Elis Nilson.

N:o 62.

Af herrar **P. Ersson** i Vestlandaholm och **A. G. Olsson** i Frösvi, *om ändrad lydelse af 33 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.*

Äfven i fråga om rätt att hemta väglagningsämne synes lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 lemna åtskilligt öfrigt att önska. Näppeligen kan något talande skäl angifvas, hvarför rätten att å kronans mark utan ersättning taga sand, grus eller sten till vägs underhåll skall vara begränsad till kronans allmänning. Om riklig tillgång på sådant ämne finnes å utmark till annan kronans egendom, bör det, efter vårt förmenande, med lika skäl vara väghållningsskyldige medgifvet att der utan ersättning hemta sand, grus eller sten för väglagning, i den mån detta är förenligt med tillgodoseende af behofvet deraf för ifrågavarande egendom eller närliggande annan kronans egendom, å hvars mark tillgång derå till eget behof ej finnes. Uppoffringen blir väl ej större från kronans sida, om med iakttagande af sådant förbehåll för tillgodoseende af kronans eget behof väglagningsämne tages från annan kronan tillhörig utmark, än om det tages från kronans allmänning. Nu gällande lag är också hvad beträffar rätten att å kronans mark taga sand och grus strängare än förut härom gällande bestämmelser åtminstone enligt allmän uppfattning varit. Vi hafva oss bekant, hurusom af väghållningsskyldige under årtionden grus hemtats från för dem närbelägen utmark å kronan tillhörig egendom af annan än allmännings natur, med outtömligt förråd af grus, och att vid den af nya väglagen föranledda uppskattning af kostnaden för underhåll af de allmänna vägarne man der på orten just tagit hänsyn till att grus fans att tillgå utan ersättning på nämnda utmark, men att kort efter uppskattningen innehafvaren af egendomen förbjudit vidare bortförande af grus derifrån. Detta förbud hade till följd, att de väghållnings-

skyldige å ifrågavarande ort nu måste finna sig i att hemta väglagningsämne från plats, betydligt längre aflägsen från deras vägstycken och deras hemvist.

Men exempel behöfva icke anföras. Det säger sig sjelft, att genom den trånga begränsning, som rätten att utan ersättning taga väglagningsämne å kronan tillhörig mark, fått genom 33 § i väglagen, väghållningsbördan gjorts icke så litet mera betungande än nödigt varit. Och helt visst har man icke åsyftat att bereda staten tillfälle att förskaffa sig inkomst genom tillhandahållande af väglagningsämnen åt dem, som hafva att vidmagthålla rikets allmänna vägar. Snarare får väl antagas, att man förbisett vigten för de väghållningsskyldige af större tillmötesgående mot dem från statens sida uti ifrågavarande afseende. Det torde då ligga i öppen dag, att ändring bör vidtagas i antydda rigtning. Och behofvet af ändring lär väl vara så oomtvistligt samt 33 §:s innehåll så fristående från innehållet i öfriga paragrafer i väglagen, att med ändringens vidtagande ej bör få anstå till en allmän revision af samma lag.

Vi hemställa för den skull vördsamt,

att Riksdagen ville för sin del besluta, att första stycket af 33 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Å kronans allmänning samt, i den mån sådant är förenligt med tillgodoseende af samma eller närliggande kronan tillhörig egendoms behof, jemväl å utmark till annan kronans egendom må sand, grus eller sten till vägs underhåll utan ersättning tagas efter vederbörande skogstjenstemans anvisning.

Stockholm den 26 januari 1898.

A. G. Olsson. *Per Ersson.*

Vestmanlands län.

N:o 63.

Af herr **H. Odencrants**, *om ändrade bestämmelser i fråga om tullen å velocipeder eller delar deraf.*

Den enligt nu gällande tulltaxa fastställda tull å *velocipeder eller delar deraf* utgör 15 procent af värdet. Detta sätt att beräkna tullsatsen har emellertid på grund af den utveckling, förhållandena på detta område erhållit i utlandet och särskildt i Amerika, visat sig overksamt och ohållbart.

I sistnämnda land anlades, då afsättningen af velocipeder för några år sedan steg med oväntad hastighet, ett stort antal velocipedfabriker af verkliga jättedimensioner; dessas fabrikat fylde derefter snart nog den amerikanska marknaden, med den påföljd, att den mycket stora öfverproduktionen kastades ut på verldsmarknaden till pris, som oftast i betydlig mån understego det verkliga tillverkningsvärdet.

Många af fabrikerna gjorde visserligen konkurs, ja somliga 2 à 3 gånger; men härigenom minskades ej deras för sundt och normalt anlagda fabriker förderfbringande konkurrens; ty nybildade konsortier skyndade sig alltid att inköpa affärerna och fortsätta rörelsen i den gamla andan.

De öfverblifna lagren säljas derefter på auktioner till »jobbers», spekulanter, som sedermera öfversända sina lager till Europa, der velocipederna i synnerhet i England, Tyskland, Frankrike och Skandinavien utbjudas till pris, som med 25 procent och derutöfver understiga produktionsvärdet.

På grund häraf hafva också både i Tyskland och Frankrike åtgärder vidtagits för en väsentlig höjning af de der gällande tullsatser å velocipeder.

Under normala förhållanden skulle den hos oss gällande tullen af 15 procent af värdet vara tillfredsställande; och någon *ökning* deraf ifrågasättes ej heller.

Men under de här ofvan omförmälda omständigheter har det visat sig, att tullberäkning efter värdeangifvelse är allt annat än effektiv. All på denna grund bestämd tull innebär redan i sig sjelf en frestelse att bestämma den importerade varans värde lägre än det verkligen är; och

erfarenheten hos oss har till fullo ådagalagt, att denna frestelse på många håll visat sig importörerna för stark.

En reglering och rättelse härutinnan är derför af nöden, på det att den i tulltaxan bestämda velocipedtullen må blifva effektiv och fylla den dermed åsyftade verkan.

Detta resultat torde kunna vinnas, om man, utan att höja tullen, ändrar bestämmelsen i detta stycke derhän, att den beräknas skola utgå efter varans vigt, dervid de nu existerande förhållanden torde påkalla en tullsats af 2 kronor 50 öre pr kilogram.

Jag tillåter mig derför vördsamt föreslå, att Riksdagen måtte besluta,

att tullen å velocipeder eller delar deraf bestämmes till 2 kronor 50 öre pr kilogram.

Stockholm den 25 januari 1898.

H. Odencrants.

N:o 64.

Af herr **B. Dahlgren** m. fl., *ang. inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Venersborg.*

Åberopande de skäl, som i motion n:o 40 år 1896 och i dito n:o 67 år 1897 blifvit anförda, anhålla vi,

att Riksdagen måtte besluta inrättandet af ett riksbankens afdelningskontor i Venersborg år 1899 under samma vilkor och bestämmelser, som gälla för riksbankens under senare åren upprättade afdelningskontor.

Stockholm den 24 januari 1898.

B. Dahlgren. *C. Axel Carlsson.* *J. M. Johansson* i Mellbyn. *Elof Nilsson.*

Stockholm, Associations-Boktryckeriet, 1898.

N:o 65.

Af herr **C. G. Grundell,** *om ändring i vilkoren för åtnjutande af bidrag till undervisning i slöjd åt i skolåldern varande flickor m. m.*

Vid 1896 års riksdag bifölls af båda kamrarne Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande under vissa vilkor af statsbidrag åt lärarinnor i qvinlig slöjd vid folkskolorna, och anvisades för ändamålet att utgå från och med 1897 ett förslagsanslag å 90,000 kronor, hvarefter nämnda beslut af Kongl. Maj:t stadfästes genom kongl. kungörelsen den 29 maj 1896.

Med synnerlig tillfredsställelse måste detta beslut helsas af en hvar, hvilken i fråga om skolslöjdens uppgift och betydelse delar den uppfattning, som i Kongl. Maj:ts proposition till 1877 års Riksdag uttalas i följande ord: »Undervisningen i slöjd kunde nemligen, om den rätt meddelades, blifva ett allmänt bildningsmedel af stor betydelse, i det att genom väl ordnade öfningar deri både iakttagelseförmågan skärptes och smaken odlades. Derigenom bereddes ock en, icke minst för allmogens barn, nyttig omvexling mellan själs- och kroppsarbete och förekommes en ensidig utveckling på grund af sysselsättning endast med bokliga studier, på samma gång som hågen lifvades för en nyttig och ädel verksamhet, hvilken kunde afhålla från mången onyttig eller skadlig förströelse.»

Men oblandad var ej för mig och många andra glädjen öfver det fattade beslutet. Det var nemligen min och flera andras lifliga öfvertygelse, att, åtminstone beträffande landsbygden, den bestämmelsen, som föreskrifver, »att undervisningen uti i frågavarande ämne skall pågå minst 4 timmar i veckan under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden», mångenstädes skulle blifva omöjlig att uppfylla.

Då ärendet förekom till behandling i riksdagen, uttalades både i Första och Andra Kammaren stora betänkligheter mot fastställande af nämnda vilkor. I båda kamrarne framställdes äfven yrkandet, att den årliga undervisningen i qvinlig slöjd vid folkskolorna borde bestämmas till *minst sex månader.* Att utförligen redogöra för motiven till denna hemställan torde ej vara nödigt, enär de äro angifna i Riksdagens protokoll. Jag inskränker mig derför till några få antydningar. Det framhölls, hurusom vid ett stort antal folkskolor läsningen är anordnad på två afdelningar, hvilka besöka skolan vexelvis hvarannan dag. Enligt normalplanen pag. 95 bil. 23 skall i dylika skolor högre afdelningen undervisas 6 timmar om dagen måndag, onsdag och fredag, den lägre 6 timmar om dagen tisdagoch torsdag samt 3 timmar lördagen. Under den ljusare årstiden kunna de 4 slöjdtimmarne åstadkommas genom 2 timmars slöjdarbete två eftermiddagar i veckan efter läsningens slut (ehuru man visserligen dessa två dagar kommer i kollision med föreskriften i folkskolestadgans 15 § mom. 2 med afseende på den dagliga lärotiden), men svårare blir det att utfå de 4 slöjdtimmarne under den mörkare årstiden. Det kan ej gerna ske annorlunda än genom att borttaga läsningen å lördagen och använda den dagen för slöjdundervisningen. Men då kommer man i kollision med normalplanens ofvan nämnda bil. 23, hvarjemte man ej kan inse, huru folkskoleinspektören skall kunna lemna intyg om »att skoldistriktet visar sig hafva på ändamålsenligt sätt anordnat undervisningen i qvinlig slöjd — — — utan att undervisningen i folkskolans läseämnen derigenom eftersättes». Men de flesta qvinliga slöjdskolor skötas dock af småskolelärarinnor. Huru skola dessa under den mörka årstiden kunna i slöjd undervisa folkskolans flickor, då de under veckans fem första dagar måste undervisa sina småskolebarn så länge dagsljuset räcker och dessutom mångenstädes, der småskolorna äro flyttande, måste använda lördagen till roteförhör?

Från den sidan, som försvarade Kongl. Maj:ts proposition i afseende på slöjdundervisningens utsträckning till hela den för folkskolan bestämda, årliga lästiden, anfördes hufvudsakligen följande skäl:

1) det pedagogiska, eller att undervisningen i slöjd icke allenast skall under hela den årliga lärotiden omvexla med undervisningen i läsämnena, utan äfven vara så anordnad och ledd, att den icke närmast afser att bibringa en viss handafärdighet, utan framför allt må för lärjungarne vara bildande medelst skärpande af deras uppmärksamhet och omdömesförmåga och genom att lära dem att med omsorg och noggrannhet utföra hvad dem blifver förelagdt;

2) önsklig likställighet med gosslöjden i fråga om lärotid;

3) det förelåg ej någon motion, hvari framställdes yrkande på en lärotid af minst 6 månader.

Den enda motionen i frågan afsåg nemligen, att slöjdundervisningen borde pågå antingen minst 4 timmar i veckan under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden eller ock minst 35 dagar med 5 timmar dagligen. Jag tillåter mig att något närmare granska dessa skäl.

Hvad först angår den pedagogiska sidan af frågan, är det ju obestridligt, att det vore en fördel, om slöjdundervisningen jemsides med undervisningen i läsämnen kunde fortgå under hela den för folkskolan stadgade lärotiden. Men, om ej så kan ske i fråga om en mycket stor del af landsbygdens skolor — och detta är min bestämda, på erfarenhet grundade öfvertygelse — är det ej mer välbetänkt att nöja sig med en något kortare lärotid i stället för att strängt hålla på en längre, med fara att slöjdundervisning i ett stort antal skolor antingen ej blir införd eller kommer att upphöra, der den kommit i gång? Då nämnda undervisning icke är obligatorisk, synes det mig alls icke osannolikt, att många lärarinnor, som hittills med nit och framgång egnat sig åt slöjdundervisningen, draga sig undan från en verksamhet, vid hvars utöfning de ej kunna fylla ett väsentligt kraf, som af staten ställes på dem och för hvilken de ej hafva att vänta någon ersättning från statens sida. Betydelselöst med afseende på denna punkt kan det väl ej heller vara, att det vida öfvervägande flertalet af statens folkskoleinspektörer vid 1894 års möte ej ansågo sig kunna föreslå en längre undervisningstid än minst sex månader af året med minst fyra timmar i veckan. Det torde väl kunna antagas, att desse, hvilka på nära håll hafva att öfvervaka äfven denna gren af folkundervisningen, i fråga om lärotiden tagit hänsyn till det pedagogiska krafvet så långt, som de ansett möjligt att göra det gällande.

Med afseende på önskad likställighet med gosslöjden i fråga om lärotid kunde man visserligen erinra, att, om, såsom jag med visshet vet, det mångenstädes på landet möter mycket stora svårigheter beträffande gosslöjden att, synnerligen under den mörka årstiden fullgöra lagstadgade fordringar angående lärotid, det ej synes lämpligt eller skäligt, att anledning gifves till samma svårigheter, måhända i ökadt mått, på flickslöjdens område. Men antagom att folkskolans lärarinnor, fastän med svårighet, kunna i slöjd undervisa 8 månader af året. Småskolans lärarinnor, och dessa utgöra ju största antalet af slöjdlärarinnorna, kunna det icke. För småskolans lärjungar, som äro i den spädare åldern af 7—9 à 10 år, har man väl i de flesta skoldistrikt på landet funnit nödigt att förlägga läro-

tiden till den jemförelsevis ljusare och blidare årstiden, hvadan deras sommarferier äro ganska korta, men deremot vinterferierna långa. I min hembygd börjar vid småskolorna vårterminen den 15 februari och fortgår till 30 juni, höstterminen börjar 15 augusti och slutar 30 november. I folkskolorna deremot undervisas under vårterminen från 15 januari till 30 juni (med 14 dagars uppehåll under vårtiden) och under höstterminen från 15 september till 15 eller 20 december. Vid första blicken på denna fördelning af läsåret visar det sig, att folkskolans läroår af helt naturliga skäl börjar 1 månad tidigare och slutar 1 månad senare än småskolans. Huru lätt skulle icke svårigheterna blifva lösta genom en lagstadgad slöjdundervisningstid af minst 6 månader! Då en stor del af småskolelärarinnorna hafva sina hem, hvari de vistas under ferietiden, ofta på flera mils afstånd från sina skolor, är det då tänkbart, att de kunna vara hågade att enkom för bestridande af 4 timmars slöjdundervisning i veckan begifva sig till sina stationer en månad innan deras småskolebarn börjat sin skolgång och stanna qvar på sina poster en månad efter att barnen hafva slutat den? Då nästan alla landsbygdens lärare i gosslöjd äro folkskolans lärare, men lärarinnorna i qvinlig slöjd till öfvervägande antalet äro småskolelärarinnor, kan, så länge detta förhållande eger rum — och så torde det väl under lång tid förblifva — stadgandet om samma lärotid för de två nämnda grupperna af slöjdande barn i allmänhet ej blifva möjligt att efterlefva, och författningens ord, att undervisningen i qvinlig slöjd skall fortgå under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden, skall väl för den, som älskar uniformiteten, te sig väl på papperet, men ofta sakna motsvarighet i verkligheten.

Den svagaste punkten i deras position, hvilka kämpade för den qvinliga slöjdundervisningens begränsning till en årlig lärotid af minst 6 månader, var onekligen den, att ingen motion i sådan syftning framkommit. Detta föranledde, för att blott anföra två exempel, att herr talmannen i Andra Kammaren ej ansåg sig kunna framställa proposition å gjord hemställan om slöjdundervisningstid af 6 månader, och att en ärad talare i Första Kammaren, som tillika var ordförande i den utskottsafdelning, som behandlat frågan, yttrade: »vi ansågo dock, att det icke borde tillkomma utskottet, och det förekommer mig som det icke heller borde tillkomma Riksdagen, att i en ren undervisningsfråga göra ändring i Kongl. Maj:ts framställning».

Hurudan utgången skulle hafva blifvit, om motion i ofvannämnda syftning förelegat, derom skall jag ej uttala mig. Men att under sådan

förutsättning varit någon utsigt till framgång för den af mig önskade begränsningen af lärotid vid den qvinliga slöjdundervisningen, derom vittnade dels de ej få instämmanden från landsbygdens representanter i Andra Kammaren, som följde på ett der framställdt yrkande om 6 månader, dels äfven ett uttalande af nyss nämnde ledamot af Första Kammaren, hvilken omedelbart före de ofvan citerade orden yttrar: »Jag vill också nämna, att vi på afdelningen — utskottet har egentligen icke talat derom — hade starka sympatier för inspektörernas förslag angående sex månaders undervisningstid».

Under den tid, som förflutit sedan riksdagen 1896, har min öfvertygelse om olämpligheten af en till 8 månader utsträckt årlig lärotid vid qvinliga slöjdskolor icke försvagats, utan vunnit i styrka. Dertill ha särskildt bidragit mina erfarenheter från år 1897, det första, under hvilket den nya författningen blifvit tillämpad. Det skulle vara orätt att från erfarenheter under en så kort tid draga vidtgående slutsatser, så vida man ej med full visshet kände, att de förutsättningar, som vållat, att stadgandet i fråga om årlig lärotid ej under nämnda år allmänneligen kunnat efterlefvas, fortfarande skola förefinnas och med nödvändighet måste medföra samma verkan. Ett mycket belysande exempel skall jag anföra från det pastorat, hvarest jag har min tjenstgöring. Inom dess fyra skoldistrikt hafva sedan flera år arbetat åtta nitiska och skickliga lärarinnor i qvinlig slöjd. För ingen af dessa kunde hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande för år 1897 göras ansökan om statsbidrag. Skälet var visserligen, att somliga af dem ej undervisat det föreskrifna veckotalet 34 1/2, ehuru en af dem, när slöjdtiden beräknas i timmar, utfört mer arbete än lagen kräfver, ty, då 34 1/2 veckor med 4 timmar i veckan gifva en summa af 138 timmar, hade hon i slöjd undervisat 143 timmar, emedan hon under den ljusare årstiden undervisat mer än 4 timmar i veckan. Men, äfven om dessa lärarinnor undervisat 34 1/2 veckor med 4 timmar i veckan, hade ställningen i fråga om statsbidrag för dem blifvit alldeles densamma, ty då 7 af dem voro *småskolelärarinnor,* hvilka började läsåret i sina egna skolor en månad senare och slutade detsamma en månad tidigare än de folkskolor, hvilkas flickor de undervisade i slöjd, hade de ej uppfylt stadgandet, att undervisningen i slöjd skall pågå *under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden.* Ett exempel, hemtadt från ett större område, nemligen Göteborgs och Bohus län, är ock särdeles talande. Inom nämnda län (med undantag af Göteborgs stad) funnos under sistlidna år 246 slöjdskolor för flickor. Af dessa sköttes 162 af småskolelärarinnor och 9 af lärarinnor i mindre folkskolor; de öfriga af

folkskollärarinnor eller särskildt anstälda slöjdlärarinnor. Af 162 småskollärarinnor, som undervisat i slöjd år 1897, hafva endast *19* kunnat prestera hvad som fordrats för statsbidrag, särskildt i fråga om de 8 månadernas slöjdundervisning. Återstå alltså endast från detta län *143* i qvinlig slöjd undervisande småskollärarinnor, för hvilka statsbidrag ej kunnat sökas eller erhållas. Säkerligen kan det väl antagas, att i en mycket stor del af rikets skoldistrikt inträffat fall, som äro analoga med de nyss anförda. Och lyckligtvis är man i denna punkt ej hänvisad endast till förmodanden. Den omfattning, hvari det för ändamålet nödigt befunna förslagsanslaget å 90,000 kronor kommit till användning under år 1897, torde väl äfven bidraga till att sprida ljus i saken. Då jag med benäget tillstånd fått i kongl. statskontoret ur Kongl. Maj:ts befallningshafvandes månadsrapporter sammanräkna hvad som under nämnda år blifvit utanordnadt till skoldistrikten för anordnande af undervisning i qvinlig slöjd vid folkskolorna, tillåter jag mig meddela följande tablå, som utvisar, huru mycket af förslagsanslaget, som till hvarje län under år 1897 utgått för befrämjande af denna undervsningsgren:

Stockholms	län		2,370
Upsala	„		1,530
Södermanlands	„		4,755
Östergötlands	„		3,330
Jönköpings	„		2,400
Kronobergs	„		270
Kalmar	„		3,480
Gotlands	„		1,680
Blekinge	„		2,100
Kristianstads	„		4,275
Malmöhus	„		8,550
Hallands	„		1,470
Göteborgs och Bohus	„	(deraf Göteborgs stad 2,940)	5,670
Elfsborgs	„		3,570
Skaraborgs	„		1,740
Vermlands	„		1,530
Örebro	„		4,080
Vestmanlands	„		1,950
Kopparbergs	„		2,220
Gefleborgs	„		3,330

Vesternorrlands	län	1,290
Jemtlands	„	150
Vesterbottens	„	60
Norrbottens	„	—
	Summa kronor	61,770.

Att, såsom häraf synes, föga mer än *två tredjedelar* af det anslag, som enligt noggranna beräkningar ansetts vara erforderligt, kunnat tagas i anspråk för år 1897, måste jag vid blicken på ofvan åberopade sakförhållanden anse till en betydlig del härleda sig från den i kongl. förordningen den 29 maj 1896 stadgade årliga undervisningstiden för qvinlig slöjdskola.

Jag skulle hafva inskränkt mig till att oförändradt upprepa det yrkande, som jag tog mig friheten att vid 1896 års riksdag framställa. Dock har jag en särskild anledning att dertill foga ett tillägg. Då frågan vid nämnda riksdag förekom till behandling i Andra Kammaren, anförde herr Hammarlund exempel från en församling, der slöjdundervisningen för gossar pågått endast sex månader af året. Begärdt statsbidrag vägrade Kongl. Maj:ts befallningshafvande att utbetala. Men Kongl. Maj:t, till hvilken ärendet hänsköts, beviljade bidrag, sedan upplyst blifvit, att i den ifrågavarande skolan undervisningen var så anordnad, att läraren undervisade folkskoleafdelningen 6 månader af året och småskoleafdelningen 3 månader af året. Kongl. Maj:t förklarade nemligen, att, då undervisningen i slöjd pågick under hela den för undervisning i folkskolans läsämnen jemlikt gällande reglemente bestämda tid, församlingen var berättigad till statsbidrag för sin slöjdskola. Då det ju kunde tänkas, att i enstaka fall undervisningen i en folkskoleafdelning, der qvinlig slöjd vore införd, påginge kortare tid än 6 månader af året, anser jag mig böra vidfoga ett tillägg, som afser ett sådant undantagsfall.

På grund af hvad jag haft äran anföra, får jag härmed vördsamt hemställa, att Riksdagen ville besluta:

1) att i den punkt i Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse den 29 maj 1896 angående anslag för beredande af undervisning i slöjd åt i skolåldern varande flickor, som innehåller vilkoren för erhållande af statsbidrag, orden »derest undervisningen uti ifrågavarande ämne pågår minst 4 timmar i veckan under hela den för

folkskolan bestämda årliga lästiden» måtte utbytas mot följande: »*derest undervisningen uti ifrågavarande ämne pågår minst 4 timmar i veckan under minst sex månader af året, eller ock under den kortare tid, under hvilken undervisningen i den egentliga folkskolan fortgår;* samt

2) att, i händelse af bifall till hvad i mom. 1 föreslagits, rätt till erhållande af statsbidrag måtte från och med år 1898 tillerkännas de lärarinnor vid qvinliga slöjdskolor, som undervisat under nu föreslagna årliga lärotid och som uppfylt öfriga i kongl. kungörelser den 29 maj 1896 föreskrifna vilkor.

Stockholm den 26 januari 1898.

Carl G. Grundell.

N:o 66.

Af herr **O. L. M. Schenström,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändring af 12 § 1 mom. i förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker m. m.*

Enligt 8 § i Kongl. Maj:ts nådiga stadga angående skjutsväsendet den 31 maj 1878 är såväl gästgifvare som skjutsstationsföreståndare berättigad att till vägfarande vid eller utom måltider försälja maltdrycker till förtäring på stället.

Vid gästgifvaregårdar och skjutsstationer förekommer emellertid ej så sällan, att öl till förtäring på stället försäljes äfven till andra än vägfarande personer, hvaraf åter oordningar af olika slag lätteligen pläga blifva följden. Nu har för öfverträdelse af medgifven rättighet i sådant hänseende högsta domstolen uti ett mål rörande åtal mot gästgifvare för utskänkning af öl åt icke vägfarande personer annorledes än vid måltider genom utslag den 31 januari 1896 utan skiljaktighet förklarat, att, med ändring af kongl. Svea

hofrätts utslag, »den åtalade förseelsen ej kunde svårare anses än efter stadgandet i andra stycket i 12 § 1 mom. af kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin, maltdrycker m. m.», hvari föreskrifves, att för dylik förseelse skall ådömas böter från och med fem till och med tjugu kronor.

En sådan straffpåföljd synes dock mig vara alltför lindrig att kunna stäfja missbruk af antydda slag; och då enligt mitt förmenande för öfverträdelse i berörda hänseende borde vara samma straff som för annan person, hvilken gör sig skyldig till oloflig försäljning af maltdrycker, tillåter jag mig vördsamt hemställa,

att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i 12 § 1 mom. uti kongl. förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker m. m. den 24 oktober 1885 och hvad dermed kan hafva sammanhang, att för öfverträdelse af den gästgifvare eller skjutsstationsföreståndare medgifna rättighet att försälja maltdrycker till förtäring på stället komme att stadgas samma straff som för annan person, den der olofligen försäljer maltdrycker.

Stockholm den 25 januari 1898.

Max Schenström.

N:o 67.

Af herrar **S. Söderberg** *och* **A. Hansson** *i Solberga, om afskrifning af vedhyggsterräntan och tägtekarlsräntan å bergsfrälsejorden i Falu fögderi m. m.*

År 1904 blifva egare och innehafvare af skattejord befriade från de uråldriga skatter, som med nämnda jord varit förenade, enligt Kongl. Maj:ts och Riksdagens beslut derom; men då denna grundskatteafskrifning behandlades och slutligen afgjordes till förmån för nämnda skattejordsinnehafvares under många år lifligt närda önskan, blefvo de uråldriga skatter, som ännu hvila på bergsfrälsejorden under namn af vedhyggsterräntan och tägtekarlsräntan, icke ihågkomna vid ifrågavarande afskrifning.

Nu har till undertecknade, representanter för Falu domsaga, inkommit skrifvelser från kommunalstämmorna i Aspeboda, Kopparbergs, Vika och Sundborns socknar, (se bilagorna 1, 2, 3 och 4), som jemte 3:ne andra kommuner, Torsäng, Gustafs och St. Tuna, egentligen beröras af denna art af skatt, med anhållan att vi genom motion i Riksdagen ville verka för, att dessa räntor, i likhet med hvad som skett med grundskatterna å skattejorden, måtte afskrifvas.

Tägtekarlsräntan, som för hela Falu fögderi utgör endast 94 kronor 33 öre, levereras icke till statsverket, utan till Kristine kyrka i Falun, och torde lämpligtvis böra behandlas för sig och vilja vi för den skull hemställa, att frågorna om afskrifning af tägtekarls- och vedhyggsterräntorna måtte af Riksdagen behandlas särskildt.

Beträffande vedhyggsterräntan upptages densamma *ej i jordeböckerna* och uppdebiteras i fögderispecialräkningen första gången år 1856, sedan

denna ränta blifvit på grund af kongl. brefvet den 19 juli 1855 *indragen till kronan;* den hade nemligen förut utgjorts till Stora Kopparbergs bergslag.

Att denna ränta lär vara inbegripen under de grundskatter, i hvilka kongl. kungörelsen den 5 juni 1885 medgifver nedsättning, torde framgå af följande:

Uti nämnda kungörelse (n:o 22 i författningssamlingen) är vedhyggsterräntan icke undantagen från nedsättning, och i det till grund för samma kungörelse varande skatteregleringskomiténs underdåniga utlåtande och förslag den 13 september 1882 angående skatteförhållandena i riket med tillhörande tabeller (1883 års riksdagstryck, 2:a samlingen, 2:a afdelningen 3:e och 4:e banden, komitébetänkanden) förekommer å sid. 9 en kort redogörelse för nämnda ränta — deruti uppgifven till 1,716 kronor 15 öre — utan att densamma i betänkandet eller förslaget eljest är omnämnd och alltså icke undantagen från nedsättning, hvarjemte i den betänkandet tillhörande tabell för Kopparbergs län (4:de bandet) för allmänt frälse, hvarunder bergsfrälset är intaget, upptages en sammanlagd ränta af 1,799 kronor 32 öre, hvilket belopp skulle vara alldeles för stort, om icke deruti inginge ifrågavarande vedhyggsterränta; och synes således häraf, att den medtagits i beräkning i och för den ifrågakomna nedsättningen. 1885 års kungörelse och 1892 års lag synas alltså icke lägga hinder i vägen för ifrågavarande räntas afskrifning i enlighet med de i samma författningar bestämda grunder.

Någon anledning förefinnes ej heller dertill, att den skulle allt fortfarande med oförminskadt belopp utgå till kronan.

Man skulle visserligen kunna anse, att då drängespanmålen och hjelpedagsverkena i Färentuna härad af Stockholms län, hvilka i likhet med vedhyggsterräntan icke äro i jordeboken upptagna, finnas i 1885 års kungörelse särskildt angifna i och för nedsättning, detsamma bort ske äfven med vedhyggsterräntan; men förstnämnda båda räntetitlar lära hafva i berörda kungörelse särskildt influtit endast i anledning af hvad i statsrådsprotokollet den 8 januari 1883 (sid. 35 och 36 i Kongl. Maj:ts proposition n:o 5 i 1883 års riksdagstryck) anföras, eller att dessa räntor, som väl utgjordes mot befrielse från rotering, på anförda skäl dock ansåges böra ingå i *förslaget om grundskatternas afskrifning*, i stället för att skatteregleringskomitén upptagit dem i *afskrifningsplanen för rustnings- och roteringsbesvären* (sid. 242 och 245).

Då, enligt hvad fögderiräkenskaperna utvisa, vedhyggsterräntan under de senare åren utgått med 1,737 kronor 31 öre, torde densamma i och för afskrifning få fixeras till nämnda belopp.

År 1895 ingick ledamoten af Riksdagens Första Kammare kontraktsprosten C. F. Pettersson i Sundborn och undertecknad A. Hansson i Solberga till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan, det Kongl. Maj:t täcktes gå i författning om nämnda räntors aflyftande. Kongl. Maj:t remitterade ärendet till kammarkollegium, som verkställde utredning, men kunde icke, i den ordning frågan blifvit väckt, tillstyrka sökandenas begäran. (se bil. 5).

Då vi härigenom fått en vink om rätta vägen för frågans lösning, få vi härmed i enlighet med bergsfrälsejordsinnehafvarnes önskan, uttalad i ofvan anförda kommunalstämmoprotokoll, vända oss till Riksdagen för frågans behandling i första hand.

Genom grundskatteafskrifningen hafva egarne till bergsfrälsejorden fått sina skatter ökade, i förhållande till annan jord, derigenom, att nämnda jord betingat betydligt högre salupris och sålunda med högre taxeringsvärde deltagit i kommunalutskylderna i drygare mån, innan en proportionel utjemning under årens lopp hinner att ega rum.

Då det synes oss uppenbart af hvad vi nu anfört, att vid behandlingen af de stora skatteafskrifningsfrågorna dessa räntor — vedhyggster- och tägtekarlsräntorna — af förbiseende icke blifvit föremål för afskrifning i sammanhang med öfriga dermed jemförliga skatter, våga vi på anförda grunder hos Riksdagen vördsamt anhålla:

1:o) att Riksdagen för sin del måtte besluta, att vedhyggsterräntan, som hvilar på bergsfrälsejorden i Falu fögderi och utgör 1,737 kronor 31 öre, på lämpligt sätt afskrifves i likhet med öfriga grundskatter;

2:o) att tägtekarlsräntan i samma fögderi antingen indrages till statsverket och afskrifves, eller att Kristine kyrka i Falun erhåller af statsmedel vederlag, att nämnda ränta äfven sålunda kan blifva föremål för afskrifning.

Stockholm den 26 januari 1898.

A. Hansson i Solberga.
Riksdagsman för Falu domsagas södra tingslag.

Sam. Söderberg.
Riksdagsman för Falu domsagas norra tingslag.

Bil. 1 till motion n:o 67.

Utdrag af protokoll, hållet vid årets 3:dje ordinarie kommunalstämma i Aspeboda den 27 december 1897.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

§ 8.

Beslöts att till ledamoten af Riksdagens Första Kammare prosten C. F. Pettersson och ledamoten af Riksdagens Andra Kammare Sam. Söderberg i Sundborn afsända petition om att de genom motion i Riksdagen måtte verka för att de onera, som under namn af vedhyggsterränta och tägtekarlsränta hvila på så kallad bergsfrälsejord, måtte aflyftas, såsom fallet blifvit med andra grundskatter, och erhöll stämmans ordförande i uppdrag att å socknemännens vägnar till nämnda riksdagsmän skriftligen framföra petitionen.

Som ofvan

M. Mattsson.

Justeras:

J. Granlund. *J. Eriksson.*

Rätt utdraget betygar

M. Mattsson,
Ordförande i kommunulstämman.

Bil. 2 till motionen n:o 67.

Utdrag af protokollet vid ordinarie kommunalstämma med Kopparbergs socken i sockenstugan den 29 december 1897.

— —

§ 10.

Stämman beslöt enhälligt att genom protokollsutdrag anmoda valkretsens riksdagsman herr S. Söderberg, Hobborn, att vid 1898 års riksdag väcka motion om att de uråldriga skatterna »tägtekarlsräntan» och »vedhyggsterräntan», hvilka ännu vidlåda och utgå af bergsfrälsejorden, måtte upphöra eller afskrifvas.

— —

§ 12.

Att fredagen den 31 dennes justera dagens protokoll utsågos herrar Adr. Andersson och M. Lind.

Som ofvan
K. J. Hellberg.

Justeradt den $^{31}/_{12}$ 1897.

Adrian Andersson. *M. Lind.*

Uppläst i Kopparbergs kyrka lördagen den 2 januari 1898 af

G. Alfred Johansson.

Rätt utdraget betygar:

K. J. Hellberg,
kommunalstämmans ordförande.

Bil. 3 till motionen n:o 67.

Utdrag af protokoll, hållet vid ordinarie kommunalstämma med Vika socknemän i sockenstugan vid Vika kyrka den 27 december 1897.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

§ 11.

Sedan egarne till så kallad bergsfrälsejord inom kommunen försport, det Kongl. Maj:t vid föredragning af en utaf ledamoten af Riksdagens Första Kammare C. Fr. Pettersson i Sundborn och ledamoten af Riksdagens Andra Kammare Anders Hansson i Solberga gjord underdånig anhållan om vidtagande af åtgärd för aflyftning af de på sådan jord hvilande tägtekarls- och vedhyggsterräntorna förklarat denna fråga icke författningsenligt utgöra föremål för Kongl. Maj:ts omedelbara pröfning, beslöto jordegarne, för hvilka det syntes ligga en orättvisa deri, att dessa gamla skatter fortfarande skulle utgå från deras jord, då grundskatterna å annan jord afskrefves — ett förhållande, som framträdde i ändå skarpare dager, då man visste, att bergsfrälsejorden i orten till följd af den skattelindring, den förut på goda grunder åtnjutit, i allmänhet ställt sig dyrare vid inköp än motsvarande areal skattejord — att hänvända sig till domsagans representanter i Riksdagens Andra Kammare, herrar Samuel Söderberg i Hobborn och Anders Hansson i Solberga, med anhållan, det de ville till nästa Riksdag ingifva motion om ifrågavarande skatters borttagande.

Och skulle för sådant ändamål utdrag af detta protokoll genom ordförandens försorg tillställas riksdagsmannen Söderberg.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Vika som ofvan

H. Swedberg.

Ur justerade och i Vika kyrka den 2 januari 1898 upplästa protokollet rätt utdraget, betygar

H. Swedberg,
Stämmans ordförande.

Bil. 4 till motionen n:o 67.

Utdrag ur protokoll vid ordinarie kommunalstämman i Sundborn den 31 december 1897.

— —

§ 9.

På derom väckt förslag ville stämman härigenom hafva uppdragit åt Falu domsagas nuvarande båda ledamöter af Riksdagens Andra Kammare, herrar S. Söderberg och A. Hansson, att vid riksdagen verka för och motionera om såväl aflyftande af den på bergsfrälsejorden ännu hvilande grundskatten, den s. k. vedhyggsterräntan, som äfven om borttagande af den till underhållet af Kristine kyrka i Falun utgående tägtekarlsräntan.

— —

Som ofvan

Pontus Lindendahl.

Justeradt:

J. Sundin. *D. Wretling.*

Publiceradt den 2 januari 1888.

C. Fr. Pettersson.

Rätt utdraget betygar

Pontus Lindendahl.

(Afskrift.) *Bil. 5 till motion n:o 67*

Till Konungen und., i fråga om afskrifning af de utaf viss jord inom Falu fögderi af Kopparbergs län utgående s. k. tägtekarls- och vedhyggsterräntorna.

Under förmälan att på den s. k. bergsfrälsejorden i Kopparbergs län ännu hvilade två skatter, tägtekarlsräntan och vedhyggsterräntan, den förra till beloppet obetydlig, utgörande för hela Falu fögderi endast 94 kronor 33 öre, som levererades icke till statsverket utan till Kristine kyrka i Falun, den senare utgående med 17 öre för hvarje spannland bergsfrälsejord och utgörande för hela Falu fögderi 1,737 kronor 31 öre, hafva ledamoten af Riksdagens Första Kammare C. Fr. Pettersson och ledamoten af Riksdagens Andra Kammare A. Hansson i Solberga, enär de genom en skrifvelse från kommunalstämman i Aspeboda församling i nämnda fögderi anmodats att söka utverka, det berörda båda utlagor blefve i likhet med andra uråldriga skatter afskrifna, och det för öfrigt vore dem bekant, att egarne till bergsfrälsejord inom öfriga kommuner i fögderiet hyste samma önskan, i underdånig ansökan hos Eders Kongl. Maj:t anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för aflyftning af ifrågavarande skattebördor.

Genom bilagda nådiga remiss den 11 maj 1895 har kammarkollegium fått sig ålagdt häröfver afgifva underdånigt utlåtande; och får kollegium till underdånig åtlydnad häraf, hvad först beträffar tägtekarlsräntan, meddela, att, sedan genom nådiga brefvet den 25 februari 1642 invånarne i staden Falun förklarats berättigade under bergsfrälsefrihet tillhandla sig dervarande tägtejord och hemman emot lösen, hvilken donerades till stadens nya kyrka, den inlösta tägtekarlsjorden derigenom blifvit såsom bergsfrälse fri från utgörande

af jordeboks- och mantalsräntorna, men att deremot för den jord, hvars innehafvare icke begagnade sig af nämnda lösningsrätt, till Kristine kyrka i Falun utgjorts ränta under namn af tägtekarlsränta, hvilken redan i äldre tider, ehuru efter numera icke känd grund, bestämd i penningar, ännu utgår med tillsammans 94 kronor 33 öre; att jordeboks- och mantalsräntorna af såväl de inlösta som de icke inlösta tägtehemmanen efter omsättning i penningar, jemlikt nådiga förordningen den 23 juli 1869, i jordebokssumman ingått med ett belopp af 3,699 kronor 39 öre, som i kronoräkenskapen afförts under anordningstiteln: »kyrkors underhåll, Kristine kyrka i Falun»; *samt att*, sedan Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som af kollegium i skrifvelse den 8 december 1884 anmodats att, efter undersökning genom utslag, som borde kollegii pröfning underställas, sig utlåta, huruvida sistberörda räntor borde i jordeboken qvarstå eller derifrån uteslutas, genom utslag den 10 oktober 1885, jemte förordnande i hufvudsaken att samma räntor skulle från jordeboken uteslutas, rörande förstnämnda tägtekarlsränta förklarat, att i målet ej kunde komma under ompröfning, huruvida Kristine kyrka, som af ålder uppburit sistnämnda ränta från en del af omförmälda bergsfrälsejord eller den, som icke blifvit på grund af ofvanberörda nådiga bref den 25 februari 1642 försåld, vore berättigad att samma ränta fortfarande uppbära, så ock efter det kollegium genom utslag den 20 november 1888 låtit vid Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes utslag bero och underställt sitt beslut, i hvad det afsåge den i afskrifna beloppet ingående räntan för den till bergsfrälse ännu icke inlösta jorden, Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, har Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref till kollegium den 16 augusti 1889 låtit vid kollegii utslag bero, men förklarat att afskrifningsåtgärden ej finge anses utgöra hinder för särskild pröfning i laga ordning, huruvida Kristine församling vore berättigad att uppbära ränta för den till bergsfrälse icke inlösta jorden eller samma ränta borde till kronan ingå.

Hvad derefter angår vedhyggsterräntan, får kollegium i underdånighet meddela, *att* den uppkommit ur vissa tjenstbarheter, som bergsfrälseegarne sedan äldre tider hade att utgöra till Falu grufva och som senast genom nådigt bref den 22 september 1808 bestämts i huggning af visst qvantum ved för hvarje spannland sådan jord eller erläggande till grufvekassan af motsvarande afgift i penningar efter olika grund, allt efter som bergsfrälseegaren hade andel i grufvan eller ej; *att* genom nådigt bref till bergskollegium den 26 mars 1816 denna tjenstbarhet ersatts med en kontant afgift af 5 skilling 4 runstycke banco för hvarje durchtågsspannland *samt*

att, sedan i sammanhang med Stora Kopparbergs bergslags afstående från sina privilegier vedhyggsterräntan, enligt nådigt bref till kammar- och bergskollegierna den 19 juli 1855 till kronan indragits, densamma alltifrån år 1856 uppdebiterats i fögderispecialräkningarna och åtminstone under de senaste tio åren utgjort 1,737 kronor 31 öre årligen, men att den icke finnes i jordeboken upptagen.

Då frågan, huruvida nämnda räntor kunna författningsenligt afskrifvas, icke lärer i denna ordning utgöra föremål för Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, och då några särskildt bevekande skäl icke synas föreligga för ett tillägg för detta fall till de rörande afskrifning af grundskatter redan träffade allmänna bestämmelser, hemställer kollegium, att de sökandes framställning icke må till någon Eders Kongl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Stockholm den 2 juli 1897.

Forsell.

Schildt. *Söderberg.*

Hagström.

Vidimationsafgift:
En krona.

Vidimeras ex officio
Nils Rosén.
Tjenstför. registrator i kongl. kammarkollegium.

Stockholm, Victor Pettersons Boktryckeri, 1898.

N:o 68.

Af herr **O. Anderson** i Hasselbol, *om ändrade bestämmelser i fråga om tull å silke.*

Vid 1892 års riksdag höjdes tullen på sidenvaror i högst väsentlig grad, i det att tullen, som förut utgjorde 2 kr. 80 öre pr kilogram för band, väfnader, snörmakeriarbeten, strumpor och spetsar, höjdes till 8 kr. för band och väfnader, till 9 kr. för sidenskor, strumpor och snörmakeriarbeten samt till 12 kr. för spetsar.

Oaktadt en så högst väsentlig tullförhöjning blef genomförd, fäste bevillningsutskottet och Riksdagen icke något afseende vid att en så betydande höjning af tullarne på de färdiga fabrikaten skulle bereda idkarne af dessa näringar ett öfvermåttan högt tullskydd. Men 1893 blef en i Andra Kammaren af friherre von Schwerin väckt motion om tull å råsilke med 2 kr. pr kilogram och förhöjd tull å färgadt eller blekt silke från 1 till 3 kr. pr kilogram af bevillningsutskottet tillstyrkt och i Andra Kammaren antagen med den öfverväldigande majoriteten af 181 mot 35. Detta Andra Kammarens beslut blef äfven Riksdagens i den gemensamma voteringen med 202 röster mot 148. Nästförlidna Riksdags bevillningsutskott föreslog att borttaga råsilkestullen af det skäl, att råsilke användes numera i större utsträckning vid tillverkning af sådana varor, som icke utgöra lyxartiklar, såsom beståndsdelar i klädesvaror, till öfverspinning af elektriska ledningar med flera tekniska ändamål.

Utskottets förslag antogs i Första Kammaren, men förkastades i den Andra Kammaren; men i den gemensamma voteringen segrade utskottets

förslag eller borttagande af tull på råsilke med 180 röster mot 177. Att frågan fick denna utgång torde bero derpå, att många, som deltogo i den gemensamma omröstningen, voro frånvarande, då frågan strax före påskferierna debatterades i Andra Kammaren, och således ej voro i tillfälle att taga del af de tungt vägande skäl, som der anfördes för bibehållandet af råsilkestullen och som föranledde kammaren att utan votering fatta sitt beslut.

Hvad klädesvarorna beträffar, deri silke ingår, torde vara alldeles obehöfligt att borttaga råsilkestullen, då 1892 års Riksdag höjde tullen på kläder från 20 till 100 procent af tygets värde, då i kläderna silke ingått till någon del. De elektriska ledningstrådar, som före år 1892 voro tullfria, åsattes vid nämnda års riksdag en tull af 1 kr. pr kilogram, och dessa tullsatser må väl räcka bra till som tullskydd för att tåla vid en råsilkestull af 2 kr.

Att förbrukningen af silke till sin hufvudsakligaste del hör till benämningen lyxartiklar, kan väl icke bestridas, och för den skull lämplig att vara underkastad en måttlig s. k. finanstull. Och som fabrikanternas tullskydd är allt för högt utan någon tull på råsilke, så vågar jag, såväl på grund af det anförda som för att sätta Riksdagen i tillfälle att efter moget betänkande å nyo pröfva frågan, vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte besluta:

a) att tullen för silke, färgadt eller blekt, skall höjas till 3 kr. pr kilogram;

b) att silke, rått ofärgadt, åsättes en tull af 2 kr. pr kilogram;

c) att, under förutsättning, att den här ofvan föreslagna tullen varder af Riksdagen beslutad, Riksdagen jemväl måtte besluta, att rätt till restitution af tullmedlen vid utförsel af helsidenväfnad eller dukar uteslutande af silke, skall beslutas till samma belopp som före upphäfvandet af råsilkestullen 1897.

Om remiss till bevillningsutskottet anhålles.

Stockholm den 26 januari 1898.

O. Anderson.

N:o 69.

Af herr **A. Wiklund,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i värnpligtslagen i fråga om värnpligtiges mönstring i hemorten m. m.*

Uti 32 § värnpligtslagen den 5 juni 1885, sådant detta lagrum lyder enligt Kongl. Maj:ts nådiga förordning den 6 december 1886 och Kongl. Maj:ts förnyade nådiga förordning den 22 december 1892, föreskrifves, att de till beväringens så väl första som andra uppbåd hörande värnpligtige, som icke under årets lopp varit inkallade till tjenstgöring, skola undergå mönstring kompanivis eller, då kompaniområdets vidsträckthet dertill föranleder, socknevis. Från inställelse vid dylik mönstring äro befriade: de å sjömanshus inskrifne, och öfrige värnpligtige, hvilka till befälet lemna tillförlitlig uppgift om sin bostad. Denna uppgift skall fullständigt angifva beväringsmans bostad efter den 28 oktober det år, mönstringen eger rum, äfvensom för beväringsman af andra uppbådet, hvilken efter föregående års mönstring inflyttat inom kompaniområdet, det kompaniområde, han förut tillhört, samt, der uppgifter meddelas skriftligen, vara bestyrkt af prest i församlingen eller annan tjensteman eller af ordföranden i kommunalstämma, kommunalnämnden eller stadsfullmägtige. Senast å mönstringsdagen skall uppgiften hafva kommit kompaniområdesbefälhafvaren till handa.

Vid 1894 års riksdag väcktes i Andra Kammaren en motion, n:o 66, och beslutade med anledning deraf Riksdagen att i skrifvelse till Kongl. Maj:t begära sådan ändring uti värnpligtslagen, att här förutnämnda årligen återkommande mönstringar skulle helt och hållet upphöra, men Kongl. Maj:t förklarade, efter att hafva infordrat yttrande från t. f. chefen för generalstaben, att Riksdagens skrifvelse icke skulle till någon Kongl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Om sålunda för närvarande ringa eller ingen utsigt finnes för att dessa mönstringar i den närmaste framtiden kommer att upphöra, så qvarstår så mycket mera behofvet af förenklade bestämmelser i fråga om de värnpligtiges inställelse.

På grund af ofvan angifna § 32 eger den värnpligtige rätt att, i stället för personlig inställelse, vid mönstringen lemna skriftlig uppgift om sin bostad. Otvifvelaktigt lär väl detta medgifvande vara stipuleradt till åstadkommande af lättnader för sådana värnpligtige, hvilka äro boende långt ifrån den plats, der mönstringarne hållas, och då dessa endast kunna anses påbjudna för att utröna de värnpligtiges bostad, måste också för vederbörande vara likgiltigt, om den värnpligtige inställer sig personligen eller aflemnar bostadsuppgift. Emellertid skola dessa uppgifter, der de meddelas skriftligen, vara bestyrkta antingen af prest i församlingen eller annan tjensteman, ordförande i kommunalstämma, kommunalnämnden eller stadsfullmägtige, och då uppgifterna skola angifva beväringsmans bostad efter den 28 oktober det år, mönstringen eger rum, samt då enligt ofvan åberopade Kongl. Maj:ts förnyade nådiga förordning mönstringarne med beväringen af kompaniområdesbefälhafvaren årligen skall förrättas under tiden mellan den 25 november och december månads utgång, är det ej synnerligen lång tid, som beväringsmannen har att af vederbörande förskaffa sig intyg om sin bostad.

Om äfven nu kan förutsättas, att mönstringarne, der kompaniområdena äro vidsträckta, hållas socknevis, är det likväl för den värnpligtige oftast förenadt med ganska stora besvär och svårigheter att förskaffa sig intyg af vederbörande om sin bostad. Mången gång är, då dessa personer vanligen äro boende i den centrala delen utaf socknen, det lika besvärligt för den värnpligtige att förskaffa sig intyg om tillförlitligheten af sin uppgift som att personligen infinna sig vid mönstringen. Detta förhållande är så mycket mera känbart, der socknarne äro stora till arealen, men det oaktadt glest befolkade, hvilket synnerligen gäller för Norrland. En stor del värnpligtige hafva der att tillryggalägga en väglängd af ända till 5 à

10 mil, och gäller detta antingen de skola iakttaga personlig inställelse vid mönstringen eller de skola af vederbörande förskaffa sig intyg om tillförlitligheten af sin uppgift. Svårigheterna härutinnan vålla derför, att det stora flertalet värnpligtige ännu alltjemt vid ifrågavarande mönstringar iakttaga personlig inställelse och att endast ett mindre antal af dem begagna sig af det i förenämnda § lemnade medgifvandet att i stället för personlig inställelse aflemna bostadsuppgift.

Det vill derför synas, som denna rätt att lemna intyg om de värnpligtiges bostad lämpligen kunde utsträckas äfven till ledamot af kommunalnämnd eller nämndeman. Dessa äro vanligen boende i olika delar af kommunen och lära väl bättre än t. ex. en kommunalstämmans ordförande kunna lemna tillförligt intyg om närboende värnpligtiges bostad.

Beträffande åter sådana beväringsmän, som äro egare af jordbruksfastighet, hvilken de bebo och bruka, torde det väl icke utan skäl kunna ifrågasättas, huruvida den uppoffring af en mer eller mindre dyrbar tid, som dessa måste göra för att bevista mönstringarne, kan motsvaras af några så stora fördelar med afseende på kontrollen af deras vistelseort, att ej dessa personer böra befrias från inställelse vid mönstringarne. Förhållandena äro helt annorlunda med sådana personer, som äro fastighetsegare, än hvad de äro för personer, hvilka äro i saknad af sådan, ty under det att de senare ofta göra ombyte af vistelseort, blifva de förra vanligen under längre tid bosatta å sin förvärfvade fasta egendom. Skyldigheten vare sig till inställelse vid mönstringen eller till aflemnande af bostadsuppgift synes mig derför för sådana personer vara helt och hållet öfverflödig.

Skulle en förändring uti ofvan anförda lagrum, i det syfte jag antydt, komma till stånd, är jag förvissad om, att en afsevärd lättnad skulle derigenom beredas de värnpligtige, en mer eller mindre dyrbar tid inbesparas, ett större antal unge män, hvilka vid dylika tillfällen ofta mer än nödigt är fördröjas vid krogar och ölutskänkningsställen, ej behöfva samlas, en lika stor trygghet för reda och ordning angående de värnpligtiges bostad erhållas samt, efter hvad det vill synas, medvetandet hos de värnpligtige, att de äro fosterlandets försvarare, i lika hög grad bibehållas.

På grund af hvad jag nu i korthet anfört, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla dels om framläggande af förslag till sådan ändring uti värnpligtslagen den 5 juni 1885, att egare

af jordbruksfastighet, hvilken de bebo och bruka, måtte befrias så väl från inställelse vid mönstring som ock från aflemnande af bostadsuppgift, dels ock om sådan ändring uti ofvan åberopade förordning den 6 december 1886 och förnyade förordning den 22 december 1892, det rätten att lemna intyg om värnpligtiges bostad äfven må utsträckas till ledamot af kommunalnämnd eller nämndeman.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 25 januari 1898.

Ad. Wiklund.

Häruti instämma:

N. Boström. *J. A. Lundström.*

Joh. Nilsson. *L. Dahlstedt.*

N:o 70.

Af herr **O. A. Ericsson** i Ofvanmyra, *om ändring af lagen angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af kyrka m. m.*

Både under och allt sedan ståndsriksdagarnes tid har fråga förevarit om en jemnare fördelning af den byggnadsskyldighet, hvarom 26 kap. byggningabalken 1, 2 och 4 §§ omförmäla, nemligen byggnads- och underhållskyldigheten för kyrka, prestgård och tingshus m. m.

I 1734 års lag hette det i 26 kap. byggningabalken 1 § att: »Alle, som i soknen bo, skola kyrkio bygga och uppehålla och hvad ther til hörer: såsom klockostapel, kyrkiomur, soknestufvu och fattigstufvu. Byggningsverke, körslor och annar kostnad utgiöres härtil efter hemmantalet och dagsverken efter matlagen». Men genom kongl. förordningen den 4 november 1876 fick samma lagrum följande ändrade lydelse: »Alla, som i socknen bo, skola kyrka bygga och uppehålla och hvad dertill hörer: såsom klockstapel, kyrkomur och sockenstufva. Byggningsvirke, körslor och annan kostnad utgöres härtill af egare eller innehafvare af fast egendom efter samma grund, som är för kommunalutskylder bestämd, och dagsverken efter matlag».

1876 års lagstiftare lemnade således med afseende å utgörandet af dessa skyldigheter en af de föråldrade beskattningsgrunderna, nemligen hemmantalet, och öfvergick till det mera lämpliga och rättvisa taxeringsvärdet, men behöll dock matlagen såsom grund för utgörande af dagsverken. En

icke oväsentlig reform uti nämnda förordning låg äfven deruti, att man helt och hållet lemnade den gamla beskattningsgrunden för utgörandet af byggnads- och underhållsskyldigheten för fattigstufva och i stället ordnade fattigvården, dervid bland annat stadgades, att behöfliga tillskott till bestridande af fattigvården skulle fyllas efter de grunder, som för kommunalutskylders utgörande i allmänhet är stadgadt. Men oaktadt allt detta, fingo dock egare af fast egendom fortfarande bära, om icke hela, så åtminstone det hufvudsakligaste af bördan beträffande byggnads- och underhållsskyldigheten af kyrka med hvad dertill hörer. Detta förhållande gaf anledning till att frågan om en rättvisare fördelning af nämnda skyldighet åter bragtes fram riksdag efter riksdag. Lagutskottet framlade också, på grund af derom väckta motioner, förslag till författning, enligt hvilken omnämnda byggnadsskyldighet skulle bestridas efter den grund, som för utgörande af kommunalutskylder är stadgadt; dervid utskottet såsom motiv för sitt förslag bland annat erinrade, »att de nu i ämnet gällande stadganden härledde sig från en tid, då man icke visste af någon annan till deltagande i allmänna onera på landet förpligtad befolkning än jordbrukaren; men att förhållandena nu väsentligen förändrats, i det att i alla landsändar hade, jemte den egentlige jordbrukaren, uppstått en befolkning af bruksidkare, fabrikanter, handlande och handtverkare med flere, hvilka lika väl som jordbrukaren hade intresse af ifrågavarande byggnader och borde derför ock i sin mån, efter lämpliga grunder, bidraga till uppehållande af de för detta ändamål nödiga inrättningar, synnerligast som, med förändrade tidsåsigter och befolkningens tillväxt, fordringarna i afseende å beskaffenheten af ifrågavarande byggnader betydligt stegrats». Samma tankar uttalades också af skatteregleringskomitén, hvilken i denna fråga yttrade bland annat följande: »Rättelse af det missförhållande, som för närvarande eger rum i berörda hänseende, har synts komitén så mycket angelägnare, som påtagligt är, att värdet af annan fastighet och beloppet af inkomst år efter år ökas i långt högre grad än värdet af jordbruksfastighet, hvarigenom sagda missförhållande komme att allt bjertare framträda», och föreslog också i sitt utlåtande, att omförmälda byggnadsskyldighet skulle utgöras efter samma grund, som komitén föreslagit för utgörande af kommunalutskylder.

Allt detta sålunda i öfverensstämmelse med forna tiders lagstiftning härutinnan, hvaraf här torde böra erinras om »kongl. cirkulärbrefvet den 12 december 1693 till alla guvernörer och landshöfdingar», hvilket har följande lydelse:

»Carl etc.

Wår synnerl. ynnest, etc. Oss ähr vijdh denne nyligen öfverståndne Rijksdagh ibland andre af Allmogen inlagde beswärs puncter, jämbwähl förebracht, huruledes een dehl Sätherijer söker sig ifrån Kyrckiobyggnadh at nudandraga, williandes således Lämbna besväret der af på dhe i Sochnen belägne bonde Hemman. Såsom nu alla gåå i Kyrckian och bruuka där sammastädes sine Sahligheetz medel, så wähl dhe som boo på Sätherijerne som dhe hwilke på bonde Hemman sin Hemvist hafwa, och det jämbwähl med Sweriges Lag ähr lijkmätigt, at dhe som i Sochnen Jordh äga, skola ock Kyrckio byggia, så kunna Wij intet finna, at Sätherijer mehra ähn andre i Häradet boende Sochnemän kunna vara frijkallade sin Kyrckio widh macht at hålla och Kyrckiogård wårda i proportion af Hemmantahlet; Och ähr fördenskull till Eder Wår Nådige willie och befallning, at I öfwer heela Edert anförtrodde Lähn publiceren det alle uthi Sochnerne boende, ingen undantagandes, det vare sig gamble eller nya Sätherijer, råå och röör, bebygde Stommer, Capellan och Klåckarebohl, skohle wara skyldige at hålla Kyrckian widh macht för så stoor dehl, som han effter des gårds eller Hemmans storleek böör participera uthi, effter Wij och Wåre Kong- och Ladugårdar intet där ifrån wehle frijkalla eij heller dhe Lägenheeter, som Milicen eller Landz Staten till booställe anslagne ähre, medan alle wehle Kyrckio nyttia och det obilligt wore at beswäret skulle mehra stadna på den ena ähn den andra. I förrätten här medh det oss till Nådigt behagh Länder, och Wij befalle etc.

Carolus.»

Således intet undantag för de beskattningsföremål, som på den tiden voro tillgängliga på landsbygden, icke ens för de annars privilegierade.

Men oaktadt sådant stöd och sådana motiv för frågans billiga och rätta lösning stupade densamma på Första Kammarens envisa motstånd.

Vid 1884 och 1885 års riksdagar försökte derför lagutskottet med ett s. k. sammanjemkningsförslag med afseende å så väl kyrko- som prestgårds- och tingshusbyggnadsskyldigheten, hvilket angående den förstnämnda, eller 1 § 26 kap. byggningabalken, formulerades sålunda: »Kyrka med klockstapel, kyrkomur och annat, som till kyrka hörer, så ock sockenstufva, som enkom för det med sådant hus afsedda ändamål utan sammanhang med annan kommunal byggnad är eller varder uppförd, skola, der icke annorlunda än särskildt förordnadt, uppehållas och byggas på deras kostnad, hvilka inom församlingen erlägga kommunalutskylder. I sådan kostnad skola de skatt-

skyldige deltaga, för fastighet efter hela och för andra beskattningsföremål efter en fjerdedel af derå belöpande fyrktal; dock vare de, hvilka ega åtnjuta de genom presterskapets privilegier förunnade förmåner, ej skyldige att i den kostnad deltaga i vidsträcktare mån, än som med samma privilegier må vara förenligt. Uppkommer vid beräkning, som ofvan sägs, bråktal, skall det bortfalla». Detta förslag blef af Riksdagen antaget och promulgerades som lag den 12 juni 1885. Anmärkas bör dock, att detsamma antogs med det af lagutskottet vid sitt betänkande vidfogade uttalande, »att det syntes, som om man lättast skulle nå det af alla åsyftade målet, derest man, i stället för att mot hvarje partiel reform andraga, att med densamma bör väntas, tills skattefrågan i hela sin vidd kan lösas på en gång, så småningom förbereder denna slutliga lösning genom att undanrödja de påtagligaste och derför mest öfverklagade, om ock icke alltid mest tryckande oegentligheterna». Således ansågs och erkändes detta redan då vara endast ett öfvergångsstadgande.

Man hade likväl nu lemnat den andra föråldrade beskattningsgrunden, nemligen matlagen, och i stället intagit »andra beskattningsföremål», dessa likväl att deltaga med endast en fjerdedel af derå belöpande fyrktal.

Så långt har sträfvan med att på detta område rätta skattelagstiftningen efter tidsomständigheternas kraf hittills lyckats. Ännu återstår således ett väsentligt steg att tagas, innan full rättvisa och billighet äfven i detta hänseende ernås, ty så länge som nämnda byggnader icke äro afsedda för någon viss klass af medborgare, bör ej heller någon särskild deraf mer betungas än den andra; hvarje medborgare bör deltaga i byggnads- och underhållsskyldigheten i mån af skatteförmåga. Denna sistnämnda uppfattning har numera i vårt land vunnit stadga och ett allmänt erkännande. Dertill bör med afseende å byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörer erinras om olämpligheten utaf att göra klasskilnad i skyldigheter. Fordran ställes nu på Riksdagen att rätta skattelagstiftningen efter den allmänna uppfattningen och lämpa bördan efter bärkraften.

Mot de framställningar, som i denna rigtning i Riksdagen framlemnats sedan 1885, har ej heller hvarken lagutskottet eller någon annan kunnat lemna något annat väsentligt skäl, än att det varit för snart att så omedelbart vidtaga en ändring af omnämnda lagstadgande. Nu hafva dock tretton år svunnit hädan, sedan Riksdagen antog den lag, som allmänt ansågs såsom ett öfvergångsstadgande (mellan de närmast föregående ändringarna af 1 § 26 kap. byggningabalken var endast 9 år) och då vid sist förflutna riksdag fråga väcktes derom, att byggnadsskyldigheten skulle utgö-

ras lika i förhållande till alla beskattningsföremål med afseende å tingshus och häradsfängelse, afhördes ej heller detta motskäl hvarken från lagutskottet eller något annat håll och bör således vara försvunnet och rätta tiden inne för en rättvisare skattefördelning härutinnan. Ej heller förebragtes vid samma tillfälle något annat hållbart skäl för afslag, än att lagutskottet ansåg sig sakna anledning göra början med byggnads- och underhållsskyldigheten för tingshus och häradsfängelse; utskottet trodde, att en ändring och rättelse med afseende å samma skyldighet för kyrka och sockenstuga samt prestgård vore af långt större betydenhet.

I hopp om att denna ändring och rättelse af Riksdagen denna gång bifalles, och med stöd af hvad som för densammas genomförande i långa tider åberopats, och hvilka motiv årligen vunnit i styrka, vågar jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen må för sin del besluta, att lagen angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörer, så ock af särskild sockenstufva den 12 juni 1885, erhåller följande förändrade lydelse:

Kyrka med klockstapel, kyrkomur och annat, som till kyrka hörer, så ock sockenstufva, skola, der icke annorlunda är särskildt förordnadt, uppehållas och byggas på deras kostnad, hvilka inom församlingen erlägga kommunalutskylder. I sådan kostnad skola de skattskyldige deltaga efter den grund, som för utgörande af dessa utskylder är stadgadt; dock vare de, hvilka ega åtnjuta de genom presterskapets privilegier förunnade förmåner, ej skyldige att i den kostnad deltaga i vidsträcktare mån, än som med samma privilegier må vara förenligt.

Öfverlemnande jag åt lagutskottet, till hvilket denna motion torde remitteras, att göra de redaktionsförändringar, som kunna anses nödiga, blott syftemålet vinnes.

Stockholm den 26 januari 1898.

Ollas A. Ericsson.

N:o 71.

Af herr **O. A. Ericsson** i Ofvanmyra, *om ändring af lagen angående skyldighet att deltaga i kostnader för byggnad och underhåll af prestgård.*

Genom lag angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård den 1 maj 1885 stadgas:

»Der, enligt 26 kap. 2 § byggningabalken eller särskilda författningar, det åligger socknemän att på sin kostnad bygga eller bättra husen å prestgård, skola i sådan kostnad alla de, hvilka inom församlingen erlägga kommunalutskylder, deltaga, för fastighet efter hela, samt för andra beskattningsföremål efter en fjerdedel af deras belöpande fyrktal; dock vare de, hvilka ega åtnjuta de genom presterskapets privilegier förunnade förmåner, skyldige att i den kostnad deltaga endast i den mån de ej äro derifrån enligt samma privilegier befriade. Uppkommer vid beräkning, som ofvan sägs, bråktal, skall det bortfalla.»

Uti särskild motion har föreslagits ändring i lag angående skyldighet att bygga och underhålla kyrka med hvad dertill hörer, och på grund af dervid fogade motiv, till hvilka jag vördsamt hänvisar, vågar jag föreslå ändring i lagens bestämmelser angående enahanda skyldighet rörande prestgård.

Sant är, att skyldigheten att bygga och underhålla prestgård icke kan i allo ställas i analogi med samma skyldighet för kyrka med hvad dertill hörer, enär af ålder stadgats, att äfven boställshafvaren i mer eller mindre grad skulle deltaga i och till och med på en del trakter helt

och hållet bestrida samma skyldighet. Och äfven under detta årtionde har från sjelfva regeringen framstälts förslag om att ordna densamma mellan församlingen och boställshafvaren, hvilket förslag Riksdagen likväl icke kunde ena sig om. Riksdagen tycktes vilja lösa ordnandet af sistnämda fråga i samband med den väntade nya prestlöneregleringen. Men beträffande åter ifrågavarande skyldighet de skattskyldige församlingsboarna emellan, har densamma senast reglerats på samma sätt och efter samma grund, som med afseende å byggnadsskyldigheten för kyrka är stadgadt. I detta hänseende kunna också ifrågavarande skyldigheter till sin natur fullt jemnställas. Och då, särskildt på vissa trakter inom landet, byggnads- och underhållsskyldigheten af prestgård kräfver stora uppoffringar, hvaraf de skattskyldige, enligt nu gällande bestämmelser, drabbas ojemnt, tillkommer det lagstiftaren att äfven härutinnan vidtaga rättelse.

På grund häraf får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen må för sin del besluta, att lag angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prestgård den 1 maj 1885 erhåller följande förändrade lydelse:

Der, enligt 26 kap. 2 § byggningabalken eller särskilda författningar, det åligger socknemän att på sin kostnad bygga eller bättra husen å prestgård, skola i sådan kostnad alla de, hvilka inom församlingen erlägga kommunalutskylder, deltaga efter den grund, som för utgörande af dessa utskylder är stadgadt; dock vare de, hvilka ega åtnjuta de genom presterskapets privilegier förunnade förmåner, skyldige att i den kostnad deltaga endast i den mån de ej äro derifrån enligt samma privilegier befriade.

Om remiss till lagutskottet anhålles, och öfverlemnar jag åt detsamma att vidtaga den redaktionsförändring, som kan anses erforderlig för vinnande af det med motionen afsedda syftet.

Stockholm den 26 januari 1898.

Ollas A. Ericsson.

N:o 72.

Af herr **O. A. Ericsson** i Ofvanmyra, *om ändring af lagen angående skyldigheten att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus m. m.*

Med ändring af hvad 26 kap. 4 § byggningabalken och särskilda författningar stadga angående skyldighet att deltaga i byggandet af tingshus och häradsfängelse, är i lag den 26 september 1884 förordnadt:

»Att i kostnaden för uppförande och underhåll af sådan byggnad skola alla de, hvilka inom tingslaget erlägga kommunalutskylder, deltaga, för fastighet efter hela samt för andra beskattningsföremål efter en fjerdedel af deras belöpande fyrktal. Uppkommer vid den beräkning bråktal, skall det bortfalla.»

Under hänvisning till motion angående föreslagen förändring i lag rörande skyldighet att bygga och underhålla kyrka med hvad dertill hörer, i hvilken i en kort och sammanträngd historik redogöres, hurusom en rättvis reglering mellan de skattskyldige af den bygnadsskyldighet, hvarom 1, 2 och 4 §§ i 26 kap. byggningabalken omförmäla, sedan lång tid tillbaka stått, så att säga, på dagordningen utan att ännu fullständigt kunnat uppnås, vågar jag framställa förslag om ändring äfven beträffande byggnads- och underhållsskyldigheten af tingshus och häradsfängelse.

Några nya skäl utom dem, som förut i riksdagen andragits för rättelse härutinnan, hvarken kunna eller behöfva anföras. Sjelfva lagutskottet har erkänt dem vara så öfvertygande, att »om det varit fråga om

lagstiftning i ett nytt ämne, skulle densamma efter nutidens förhållanden icke föranledt till en sådan fördelning af skyldigheten, som i 1884 års lag stadgats».

Härmed har lagutskottet erkänt det berättigade i en rättelse beträffande byggnads- och underhållsskyldigheten af tingshus och häradsfängelse; och att denna rättelse bör ske, oafsedt att det gäller »ett gammalt ämne» eller »gammal orättvisa», har af lagstiftaren till fullo erkänts och bekräftats på andra områden under de senare åren.

Icke heller torde det vara lämpligt, att lagutskottet fortfarande hänvisar till sitt gamla skäl för afslag, nemligen: »att nya lagberedningen i sitt betänkande angående rättegångsväsendets ombildning föreslagit hela den ifrågavarande byggnadsskyldighetens öfverflyttande på staten; och att detta förslag torde i sammanhang med frågan om domstolsorganisationen komma under statsmagternas pröfning». Ett tiotal af år hafva gått, sedan utskottet började använda detsamma, och ytterligare tiotal torde komma att gå, innan denna reform genomföres; men under tiden fortgår orättvisan, hvilken på många ställen är ganska känbar. Det kan med skäl frågas: Hvarför skola egare eller innehafvare af fastighet deltaga fyradubbelt mot andra beskattningsföremål, då det visat sig, att skattskyldige efter sistnämnda kategori lika mycket, om icke mera än fastighetsegaren, besvära domstolarne och hafva intresse utaf rättskipningens behöriga handhafvande? Hvarför icke här fördela bidragen för upprätthållande af dessa lika med hvad som för andra nyttiga samhällsinstitutioner är stadgadt? Aktning för lagstiftaren befrämjas ej, när sådana orättvisor ligga i öppen dag och hvilka beröra förhållanden, inom hvilka lag och rätt skola skipas. Det tillkommer således Riksdagen att, intill dess staten möjligen åtager sig ifrågavarande byggnadsskyldighet, fördela densamma emellan de skattskyldige efter hvars och ens skatteförmåga, angifven genom det honom påförda fyrktalet.

Med stöd af hvad sålunda anförts vågar jag vördsamt föreslå,

att, med ändring af hvad i lagen af den 26 september 1884 stadgadt är, Riksdagen ville för sin del antaga följande lag angående skyldigheten att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse:

att i kostnaden för uppförande och underhåll af sådan byggnad skola alla de, hvilka inom tingslaget

erlägga kommunalutskylder, deltaga efter den grund, som för utgörande af dessa utskylder finnes stadgadt.

Och anhålles, att lagutskottet, till hvilket motionen torde remitteras, vidtager den redaktionsförändring, som för syftets vinnande må kunna anses erforderlig.

Stockholm den 26 januari 1898.

Ollas A. Ericsson.

N:o 73.

Af herr **N. Andersson** i Pettersborg, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att fastställd uträkning öfver skatteköpeskillingen för de kronan tillhöriga hemman och lägenheter, hvilka må till skatte lösas, måtte åboarne tillställas m. m.*

Då hemman och lägenheter, till hvilka kronan har äganderätt och hvilka emot en till staten ingående afgift få till »skatte» lösas, enligt Kongl. Maj:ts nådiga förordningar af den 19 september 1723 och den 21 februari 1789 samt Kongl. Maj:ts nådiga kungörelser af den 24 januari 1790 och den 15 december 1848, numera till allra största delen utgöras af mindre lägenheter, så hafva på senare tiden väckts åtskilliga förslag, åsyftande dessa egendomars öfverförande från »krono-» till »skatte-» utan lösen. Ehuru en sådan omföring tydligtvis skulle medföra mera

enhällighet i jordförhållandena och afsevärd förenkling i jordeböckernas förande, så hafva dessa förslag icke vunnit bifall. Och dock utgör den återstående beräknade och fastställda skatteköpeskillingen, som vid 1880 års slut uppgick till 45,996 kronor, numera en jemförelsevis obetydlig summa.

Enligt min åsigt utgör dock icke lösningsafgiften det väsentliga hindret för de nämnda lägenheternas öfverförande från »krono-» till »skatte-», utan fastmer i innehafvarnes ovetenhet om lösningsafgiftens obetydlighet. I den nådiga kungörelaen af den 15 december 1848 stadgas visserligen, bland annat, att, sedan landskontoren uppgjort beräkningar af skatteköpeskillingen för de åsyftade egendomarne och dessa beräkningar granskats af kammarkollegium, »särskild förteckning öfver köpeskillingsbeloppen för lägenheterna inom hvarje socken i länet utskrifves och, lika med andra kungörelser, i socknekyrkan uppläses samt till vidare upplysning och efterrättelse der förvaras;» men detta sätt för kungörandet är mycket otillfredsställande och innebär alls ingen garanti för, att vederbörande lägenhetsinnehafvare få kännedom om, huruvida de hafva rätt att köpa »skatte-» eller hvad man af dem begär i skatteköpeskilling.

På senare tiden har man också låtit anslå köpeskillingsförteckningen vid tingsställena, men många innehafvare af sådana kronolägenheter besöka aldrig tingsställena och vinna följaktligen ingen upplysning af en dylik förteckning.

Men äfven den förut nämnda kongl. kungörelsen af den 15 december 1848 torde lägga ett ganska stort hinder i vägen för skatteköpens raskare fortskridande, ty punkt 3:o i nämnda kungörelse stadgar: »Vår befallningshafvande i länet skall ega att, efter behörig utredning, angående innehafvarens besittningsrätt, och sedan den samma befunnits lagligen befästad, förordna om lägenhetens omföring i jordeboken från 'krono-' till 'skatte'-.» Om nu en innehafvare förlorat sina åtkomsthandlingar och icke kan anskaffa sådana, så kan icke besittningsrätten befinnas »lagligen befästad» och skatteköp icke heller beviljas. En sådan lägenhet kommer att för evärdliga tider förblifva kronolägenhet utan laglig besittare, ehuru innehafvaren i mantals- och skattskrifningslängderna står upptagen såsom egare och påföres bevillning derför.

Mig synes, att detta hinder för skatteköp mycket enkelt skulle undanrödjas, om förordningen angående laga fång å fast egendom i tillämpliga delar komme att gälla äfven vid skatteköp, särdeles den 10 § i för-

ordningen af den 16 juni 1875, sådan den lyder enligt 1897 års riksdagsbeslut, äfvensom ock af Kongl. Maj:t den 19 november samma år utfärdade förordning, angående kungörande af hvilande lagfart. På detta sätt skulle besittningsrätten kunna blifva »lagligen befästad» och skatteköpen i hög grad underlättas.

På grund af hvad jag sålunda anfört, och då det måste anses synnerligen önskvärdt, att alla till skatteköp angifna hemman och lägenheter snarast möjligt blefve omförda från »krono-» till »skatte-», vill jag vördsamt föreslå Riksdagen, att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla:

dels om utfärdandet af en förordning, enligt hvilken fastställd uträkning öfver skatteköpeskillingsbeloppen tillställes åboarne genom kronobetjeningen;

dels ock att Kongl. Maj:t ville låta utarbeta förslag till sådan lag angående skatteköp å kronan tillhöriga hemman och lägenheter, att föreskrifterna om hvilande lagfart och kungörandet deraf äfven måtte vinna tillämpning för besittningsrättens »lagliga befästande» vid skatteköp.

Stockholm den 26 januari 1898.

Nils Andersson.

Stockholm, tryckt hos P. Palmquists Aktiebolag, 1898.

N:o 74.

Af herr **G. A. E. Kronlund,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag i fråga om dels inskränktare användning af kortvariga frihetsstraff, dels ock om deras utbytande mot lämpligare straffmedel.*

Det torde vara en allmänt känd företeelse inom kriminalstatistikens område, att antalet af ringare brott och förseelser synnerligast mot allmänna strafflagen årligen i hög grad tillväxer.

Såsom det motionen vidfogade utdrag ur Sveriges officiella statistik rörande rättsväsendet utvisar, utgjorde antalet af ringare brott och förseelser mot strafflagen år 1880 33,490, under det att dessa för 1895 uppgingo till 45,959, således en tillväxt under 15 år af nära 12,500.

Af dessa utgöra sorgligt nog, trots nykterhetsrörelsens energiska verksamhet, fylleriförseelserna lejonparten; dessa uppgingo nemligen år 1880 till 19,355 och år 1895 till 28,410, således en ökning af öfver 9,000.

Orsaken till denna nu påpekade företeelse torde väl få sökas uti flera omständigheter såsom de större städernas snabba tillväxt genom invandring från landsbygden af oroliga, odisciplinerade element, en mera vaksam, energisk åklagarecorps samt slutligen och ej minst uti den bristande effektivitet som vidlåder de för förseelserna stadgade bestämmelser.

Ringare brott och förseelser mot strafflagen liksom också förbrytelser mot ordningsstadgar och lagar rörande rikets hushållning och dylikt försonas i allmänhet med böter eller kortare fängelsestraff. Statistiken visar sålunda, att år 1880, då hela antalet nyssnämnda brott m. m. uppgick till 58,542 dömdes för sådane 506 personer till fängelse och 53,902 perso-

ner till böter och att år 1895 antalet sådana brott m. m. utgjorde 66,111 samt till fängelse och böter dömda personer respektive 636 och 58,885.

Då emellertid den samhällsklass, hvarur dessa till böter dömda personer mest rekryteras, vanligen är i sådan ekonomisk ställning, att de antingen oftast helt och hållet sakna tillgångar till böternas gäldande eller ock att böterna ej författningsenligt kunna hos dem exekutivt uttagas, i hvilket senare fall det blir beroende af deras egen goda vilja att gälda böterna, utgör fängelsestraffet såsom förvandlingsstraff vanligen det surrogat på straff som träder i böternas ställe.

Af statistiken synes jemväl i huru oroväckande hög grad användningen af fängelsestraffet såsom förvandlingsstraff tilltager inom fångvårdsväsendet. Under det att år 1883 eller året före afskaffande af vatten- och brödstraffet antalet bötesfångar, som undergingo förvandlingsstraff, uppgick till 10,047, hade detta antal år 1894 vuxit till 15,659 eller med öfver femtio procent.

Erfarenheten på detta område visar också att dessa förvandlingsstraff äro af en mycket kortvarig beskaffenhet. Af t. ex. under år 1895 verkställda 15,389 förvandlingsstraff, bestodo 6,004 sådana i 3 à 4 dagars fängelse, 5,102 i 5 à 6 dagars fängelse, 1,142 i 7 dagars och 2,606 i 8 à 14 dagars samt endast 535 uti öfver 14 dagars fängelse.

Det är sålunda hufvudsakligen de ringare, obetydliga förseelserna, sådana som sonas med 5 till 30 kronors böter, hvilka drabbas af förvandlingsstraffet.

Betraktar man arten af dylika förseelser torde många af dessa vara af temligen oskyldig beskaffenhet, t. ex. öfverträdelser af polisföreskrifter rörande allmänna ordningen, renlighet, helsovård och dylikt; andra åter, ehuru utgörande förseelser mot strafflagen, kunna ofta härledas af oförstånd, öfverilning, ungdomligt lättsinne eller dylikt, och behöfva sålunda ej förråda någon brottslighet i viljan. En stor grupp af bötesfångar lärer vara sådana som försummat inställa sig vid beväringsmönstringarna eller inskrifningsförrättningarna. Dessas utbildning till fosterlandets försvar föregås sålunda af ett kortare frihetsstraff. En annan och troligen den största gruppen bötesfångar utgöres af för fylleri dömda personer, bland hvilka man naturligtvis finner såväl sådana som äro hemfallna åt dryckenskapslasten, och hvilka till följd häraf äro att betrakta såsom ständiga poliskunder, som ock sådana hvilka af en eller annan olycklig tillfällighet iråkat berörda förseelse.

Emot alla dessa små förseelser och på alla dessa grupper af bötesfångar användes nu det kortvariga fängelsestraffet såsom förvandlingsstraff, utan hänsyn till förseelsens art och innebörd, utan afseende på den dömdes individualitet, hans ålder m. m.

Förvandlingsstraffet drabbar utan åtskilnad ynglingen-nybörjaren och vane-förbrytaren, drabbar likaväl den som försummat betala hundskatt som den hvilken begått bedrägeri eller föröfvat snatteri.

Sammanförandet af dessa båda senare, som jag anfört såsom exempel, inom fängelsets murar gör fängelsestraffet till en oförtjent skam för den förre, men förtager deremot så att säga skammen af straffet för den senare, hvarigenom sålunda fängelsestraffet kommer att verka demoraliserande på dem båda.

Utom det att det ovilkorligen måste framstå såsom en orättvisa från samhällets sida, att den obemedlade till böter dömde drabbas af fängelsestraffet, under det att den mera bemedlade genom att betala honom ådömda böter undgår fängelsestraffet eller så att säga friköper sig derifrån, är det än ytterligare ur andra synpunkter olämpligheten af detta straff framträder.

Såsom jag förut sökt påvisa, gifver erfarenheten vid handen, att de korta fängelsestraffen på 3 till 7 dagar äro såsom förvandlingsstraff de vanligaste.

Med hänsyn till fängelsets uppgift att uppfostra och förbättra förbrytaren, är det ju alldeles tydligt, att det kortvariga fängelsestraffet helt och hållet förfelar sitt ändamål, liksom detta ej heller kan anses för den dömde innebära ett verkligt strafflidande och således icke verka afskräckande, något som eljest måste anses ligga i frihetens förlust och den isolering, hvari fången under vistelsen i fängelset blifvit försatt.

Att chefen för fångvårdsstyrelsen redan länge haft uppmärksamheten fästad på dessa förhållanden, framgår af tvenne till Kongl. Maj:t aflåtna skrifvelser, den ena af den 24 februari 1889 och den andra af den 16 juni 1896, hvari just framhållas de med nämnda straff förenade olägenheter, i det att bland annat i senare skrifvelsen säges:

»Den fysiska vård, fängelset lemnar och måste lemna den på längre tid dömde enrumsfången, med hänsyn till hvilken fängelseordningen är bestämd, kommer emellertid äfven bötesfången till del, hvilken sålunda åtnjuter de fördelar, fångvården i penitentiärt intresse bereder fången på längre tid, utan att dock bötesfången vinner någon erfarenhet af det strafflidande enrumsfängelset för den senare medför, ett förhållande, som

väl gör sig i någon mån gällande äfven i fråga om andra kortvariga frihetsstraff, men naturligtvis i alldeles öfvervägande grad hvad angår bötesförvandlingsstraffen. Hvarje år utgå från fängelserna rundt omkring i landet tusental, som öfver allt sprida sin uppfattning af fängelsestraffet, sådant det enligt deras egen erfarenhet visat sig vara; det har bestått i åliggandet att underkasta sig rengöring genom ett varmt bad och iföring af en snygg drägt, samt att vederbörligt antal dagar vistas i enrum eller utföra några handräckningssysslor inom fängelset, mot åtnjutande af dess väl tillredda och fullt tillräckliga kost. Ett straff utan förbindelse med något strafflidande kan tydligtvis icke längre upprätthålla någon straffbot; folkupplysningen finner det snart öfvervägande löjligt, och inför denna åskådning försvinner så småningom äfven den känsla af skam, som i allmänhet åtföljer undergåendet af någon bestraffning. Häraf blir åter en följd, att allt flera underlåta att betala dem ådömda böter, hvilka således, till stor kostnad för staten, måste aftjenas genom förvandlingsstraff i fängelserna; och styrelsen torde knappast misstaga sig i sin förmodan, att uppfattningen om en den bötesdömde tillkommande rätt att välja emellan böternas gäldande och förvandlingsstraffet, alldeles oberoende af hans förmåga att gälda böterna, förefinnes och i praxis tillämpas vida allmännare än hvad som af de till styrelsens kännedom komna särskilda fall må kunna framgå.»

Uti fångvårdsstyrelsens embetsberättelse för år 1895 förekomma yttranden af fängelsepredikanterna, som ytterligare tjena till att belysa frågan:

»Icke mindre än omkring en tredjedel af samtliga nykomna fångar under året», säger predikanten vid länsfängelset i Kristianstad, »hafva vid detta fängelse varit bötessittare, som under 564 dagar aftjenat 3,500 kronor ådömda böter. Och granskar man närmare denna grupp af fångar, så finner man, att största antalet af dem, eller omkring 33 %, äro sådana, som blifvit dömda för fylleri i förening med oljud, våld eller misshandel.

Dessa äro de, som visa den största likgiltigheten för fängelset och mest bidraga till att slappa respekten för detsamma.

De anse fängelset hardt när som sin rekreationsort, dit de då och då behöfva komma, för att under en eller annan vecka få sin af supning, vanvård och svält förstörda kropp upphjelpt. Många af dem hafva det aldrig så bra, hvad angår kost, renlighet och sängplats, som då de äro på fängelset.

Att då och då få utbyta landsvägsgropen eller rännstenen mot en

ordentlig säng kan för dem icke vara annat än en förmån. Fyllbultar borde i sanning genom lämplig omvexling mellan vanlig fångkost samt vatten och bröd få en erfarenhet af, att fängelset icke är en sanitetsinrättning, dit man endast genom lagöfverträdelse kan vinna inträde, utan att det är en straffanstalt för lagöfverträdelse. Den dernäst största gruppen af bötesfångar, eller omkring 20 %, äro sådana, som för uraktlåtenhet att inställa sig vid domstol blifvit dömda till böter. Beträffande beväringsmännen är det icke alltid likgiltighet eller trots att ställa sig bestående lag till efterrättelse, som varit orsaken till deras uteblifvande, utan några hafva nog velat åtlyda förordningarne, men sådana skäl hafva varit för handen, att de icke ansett sig kunna. Om de känt bestämmelserna och förstått att göra anhållan om uppskof ett eller annat år, hade sådant tvifvelsutan dem beviljats. Nu hafva de i stället i sin okunnighet med fars och mors samtycke helt enkelt valt att uteblifva och underkasta sig påföljderna. Man har i hemmet diskuterat fängelsefrågan och gjort sig förtrogen med att i fängelset aftjena böterna, men att få i hemmen underhandla om att taga fängelse för böter, kan icke annat än bidraga till att minska respekten för fängelset.

Somliga af de öfriga bötesfångarne hafva låtit förstå, att de nog orkat med att betala böterna, men hafva ansett det förmånligare att genom fängelse blifva dem qvitt. Kortligen, man finner inom alla de olika grupperna af bötesfångar den tanken förherskande, att fängelsestraff är en dem gifven förmån, af hvilken de böra göra bruk. För fängelset hafva de förlorat all respekt.»

»Ett stort antal af fångpersonalen», yttrar predikanten vid Malmö länsfängelse, »hafva varit bötesfångar. Endast bötesfångar hafva varit 517 män och 23 qvinnor ..... nästan utan undantag hafva de blifvit dömda för fylleri, oljud och våldsamt motstånd mot polis. Få af dem hafva stannat mer än 15 dagar. De flesta stanna 5 à 6 dagar i sänder. Respekten för fängelsen torde ej vara större, än att de skulle anse det som en stor olycka, om de händelsevis hade pengar till böternas betalande. Vida beqvämare är det då att få ett par hvilodagar i fängelset.»

Äfven inom utlandet har frågan om de kortvariga fängelsestraffens användning blifvit föremål för uppmärksamhet från lagstiftarne och i fångvårdsväsendet praktiskt erfarne män.

Angående dessa straff och med särskild hänsyn till förvandlingsstraffen yttrade chefen för Belgiens fångvård vid internationella kriminalistföreningens årsmöte i Brüssel 1889:

»Erfarenheten synes hafva ådagalagt, att dessa straff verka antingen för litet eller för mycket. För recidivister är några dagars, till och med några veckors förlust af friheten en löjlighet såsom straff. Det är hvarken repressivt eller uppfostrande, hvarken afskräckande eller förbättrande. För nybörjarne åter är det en allvarsam sak. Då det gäller en person, som för första gången straffas för en obetydlig förseelse, är det korta fängelsestraffet ej allenast onyttigt, utan genomgående skadligt. Det nedsätter den hederlige mannen i egna och andras ögon, försvagar hans känsla af egen värdighet och hans moraliska spänstighet. Efter undergånget straff återvänder han till sitt hem vanärad, stundom kan han ej mera finna sitt lefvebröd, han har förlorat sin plats på verkstaden, eller hafva kunderna öfvergifvit honom. Dagsverkaren har sin enda styrka i arbetets regelbundenhet, endast denna gör det möjligt för honom att spara. Dömes han nu till fängelse, rubbas alla vilkoren för hans existens; från denna stund har han förlorat sitt fotfäste i lifvet. Modlöshet inställer sig, och han söker sin tröst i glaset. Han befinner sig redan på det sluttande plan, som leder till lösdrifveri och tjufnadsbrott; han har fastnat i fängelsemaskineriets kuggverk och kommer ej lös.

Men fängelset verkar icke allenast förstörande på individerna; det bringar ej mindre förderf i socialt hänseende. Man måste sätta sig in i de känslor och föreställningar, som derifrån studsa öfver till de lägre klasserna, de tankar straffet hos dem väcker, det omedvetna intryck, som deraf hos dem framkallas. Då arbetaren dömes till fängelse, föres han från sin dåliga och ofta osunda bostad till en snygg och ljus cell, som uppvärmes eller luftas allt efter omständigheterna, han får der bättre föda än i hemmet, hans hvila är mera ostörd, han får arbete och betalning för sitt arbete, böcker, sjukvård o. s. v. Man kan icke tänka sig annat, än att, då fången kommer på fri fot, han skall i samtal med sina kamrater utbreda den föreställningen, att fängelset är en särdeles angenäm vistelseort. Straffsystemet är derigenom undergräfdt, dess moraliska och afskräckande verkan upphäfd.

Det öfverdrifna användandet af kortvariga fängelsestraff inverkar äfven högst menligt på fängelseförvaltningen. Cellfängelserna med deras stora anläggningskostnader och dyrbara apparat äro organiserade för att till förbättring emottaga en ständig besättning af brottslingar, som der tillbringa en någorlunda lång tid, och ingalunda för en kundkrets, som kommer och går, fordrar ständig uppassning och lägger stora hinder i

vägen för fångvårdstjenstens ordnade gång. De kortvariga fängelsestraffen ålägga fångvårdspersonalen en lika tung som onyttig börda.»

I sammanhang med frågan om olämpligheten af de kortvariga fängelsestraffen och önskvärdheten af att inskränka desammas användning, uppställer sig också spörsmålet om åstadkommandet af ett mera effektivt och ett mindre moraliskt förderfligt straffmedel än dessa. Såsom sådant framställer sig i första rummet *vilkorlig straffdom,* som nu mera blifvit upptagen i den positiva lagstiftningen inom flere af såväl inom- som utomeuropeiska länder och i andra åter är föremål för lagförslag. Påpekande ett yttrande af Meyhew: »Främsta grundsatsen för en upplyst straffrätt är att hellre söka så länge som möjligt hålla folket ifrån fängelserna än att der spärra in dem för de mest obetydliga förseelser», framhåller chefen för fångvårdsstyrelsen i ofvan nämnda skrifvelse af den 24 februari 1889 i fråga om ovilkorlig straffdom, bland annat: »Erfarenhen har nemligen ofta visat, att ehuru en första lagöfverträdelse begåtts mera af oförstånd eller i öfverdåd och lättsinne än af verkligen ond och brottslig vilja, så har dock den straffade än i följd af upprörd och förbittrad stämning öfver det straff, hvilket för honom ter sig såsom en orättvisa, än tillbakastött af andras föraktliga yttranden eller kränkande omdömen, än åter i följd af de yttre förhållanden, i hvilka han såsom straffad blifvit försatt, föranledts att fullfölja den olycksväg, på hvilken han slagit in, och slutligen rent af gått förlorad, änskönt, menskligt att döma, denna sorgliga bana aldrig behöft ifrågakomma, der blott första steget undvikits eller han i tid kunnat återföras till rätt väg. För att befrämja en sådan återgång, har man anlitat de utvägar, hvilka angifvas af såväl det vilkorliga domfällandet som ock varningsdomen. Man har i sådant syfte, beträffande den förstnämnda metoden, stadgat, att om någon, som för första gången dömes, kännes skyldig till straff ej öfverstigande viss tid, må domstolen vara berättigad att bestämma, det med domens verkställande må anstå viss tidslängd, hvars maximum lag föreskrifver; har vid den bestämda tidens förlopp ingen ny dom ågått den sålunda dömde, är den första att anse såsom förfallen. I händelse deremot ny dom träffat honom, sammanlägges den förra med den senare och båda verkställas. . . . Och utan all tvekan torde böra erkännas, att varningsdom och vilkorligt domfällande säkerligen hafva sin betydelsefullaste användning med hänsyn till desse unge anklagade, för hvilka hvad som i går var ett pojkstreck i dag blifvit en förbrytelse, utan att de sjelfve undergått den förändring eller hunnit den utveckling, som skulle kunnat åvägabringa någon ändring

i deras egen uppfattning af gerningen eller något allvarligare öfvervägande deraf, innan den begicks. Det torde ock böra erinras, att vår såväl kyrkliga som administrativa rätt sedan långt tillbaka känt och användt varningen såsom en sjelfständig straffdom i fråga om mindre förseelser.»

Såväl inom internationella kriminalistföreningen, hvartill räkna sig många af rättsvetenskapens frejdade namn och som på sitt program uppstält, bland annat, att frihetsstraff af kort varaktighet kunna och böra ersättas af andra lika verksamma straffmedel, som äfven på nordiska juristmötet i Stockholm 1896 har frågan om vilkorlig straffdom utförligt och uttömmande debatterats, hvarom jag hänvisar till dels en uppsats af presidenten Staël von Holstein i Holms juridiska arkiv för år 1889 och dels juristmötets tryckta förhandlingar.

Chefen för fångvårdsväsendet i Belgien, der, som bekant, en lag om vilkorlig straffdom är gällande sedan 10 år tillbaka, rekommenderar denna lag på det varmaste till efterföljd: »Hotet om verkställighet», säger han, »i händelse af återfall vore en vida starkare tygel på brottsligheten än det verkstälda straffet. Sjelfva domen vore tillräckligt repressiv emot ringare bedrägerier, obetydliga tjufnadsbrott, våldsamheter och injurier och saknade ej heller preventiv verkan emot personer, som ännu bure fruktan för att stå tilltalade inför domstol. Lagen vore ett korrektiv emot öfverdrifterna i ett straffsystem, hvars resultat vore att fylla fängelserna med en hop menniskor, som hastigt passerade dem, ofta till ohjelplig skada för deras egen framtid, alltid utan något gagn för samhället. Det vore visserligen sant, att rättigheten till verkställighetens uppskjutande stälde stora anspråk på domarens initiativ och samvetsgrannhet och tvunge honom att noga skilja emellan dem, för hvilka metoden passade, och dem, för hvilka densamma vore olämplig; men uppgiften stode i öfverensstämmelse med domarens naturliga verksamhet och höjde hans ställning såsom samhällets representant. Men i synnerhet framhåller sist sagde fångvårdschef, att bland alla de olika medel, som blifvit föreslagna till inskränkning i användandet af de gagnlösa och skadliga fängelsestraffen af kort varaktighet, vore det vilkorliga domfällandet det enda praktiska.»

Inom utlandet är, såsom jag förut påpekat, denna reform redan genomförd i flere länder, nemligen England 1879, Belgien 1888, Frankrike 1891, Preussen 1895, Sachsen samma år, Portugal 1893, Norge 1894, Luxemburg 1892, Neuchatel 1891, Genève 1892 samt flere utomeuropeiska länder.

Dessutom är reformen föremål för lagförslag inom Österrike, Ungern, Italien, Schweiz med flere länder.

Enligt den norska lagen om vilkorlig straffdom kan, när straff, som domstolen ådömer, är böter eller fängelse och då särskildt förmildrande omständigheter föreligga, i domen bestämmas, att straffets fullbordan skall under vissa vilkor anstå. Domstolen har dervid att taga hänsyn till den skyldiges ålder och föregående vandel, till förbrytelsens obetydliga beskaffenhet, de synnerligt förmildrande omständigheter, hvarunder den blef begången, äfvensom att den skyldige har afgifvit en fullständig och upprigtig bekännelse och erbjudit den kränkte målseganden den upprättelse och ersättning, hvarpå denne har anspråk, eller förklarat sig beredd att efter förmåga gifva sådan ersättning.

Föröfvar nu icke den dömde under de tre närmaste åren efter domens afkunnande någon uppsåtlig förbrytelse, hvarför han lagföres och ådömes fängelse eller högre straff, betraktas straffet såsom utståndet i och med domens afkunnande.

Närmare föreskrifter lemnas vidare i lagen huru med en vilkorligt domfäld skall förfaras, om han under dessa tre år föröfvar andra förbrytelser än nu nämnda, eller om han före vilkorliga domen föröfvat något brott, hvarför han åtalas, eller underlåter till målseganden inom derför bestämd tid gifva ersättning m. m.

Vilkorlig dom är liksom vilkorlig frigifning så att säga ett försök från samhällets sida att genom en vädjan till hans ambition återupprätta den fallne; och att denna vädjan i många fall ej är fruktlös, visar erfarenheten inom de länder, der reformen är genomförd. De motionen bifogade statistiska uppgifterna angående de hittills vunna resultaten af den vilkorliga straffdomen synas vittna fördelaktigt om dess användning.

Dess praktiska fördelar sammanfattades af den norska föredraganden å nordiska juristmötet i följande ord:

»Vilkorlig dom är ett godt för förbrytaren icke blott derför, att den sparar honom från skam och olycka, utan också derför, att den underlättar honom i hans sträfvande att resa sig efter sitt fall; den är ett godt för hans närmaste, som i många fall räddas från att blifva utsatt för bekymmer och nöd; den är ett godt för den förnärmade, som ofta vet, att den skall få sitt förlorade ersatt; den är ett godt för hela samhället, som icke blott undgår utgifter för fångvården och kraf på fattigvårdsunderstöd, utan också får nyttiga medlemmar af dem, hvilka eljest skulle hafva blifvit vane-förbrytare; den är slutligen ett godt för oss jurister. Det fins väl knapt någon domare, som

icke under sin tjensteutöfning ofta har önskat, att han kunde underlåta att straffa, i känslan deraf att straffet kan få så vidt gående följder för förbrytaren och hans familj, att det icke blir någon rimlig proportion mellan brottet och straffet. För honom blir i dylika fall den vilkorliga straffdomen en stor hjelp. Han tvingas ej längre att beröfva hustru och barn sin försörjare, han blir i tillfälle att gifva förbrytaren en utväg att undgå straff, om han för framtiden vill föra ett hederligt lif.»

Ehuru vilkorlig dom sålunda innebär obetingade fördelar, som tala för dess införande i vår lagstiftning, kan den vilkorliga domen dock ej i alla fall af ringare och obetydliga förseelser och under alla omständigheter såsom straffmedel ersätta de kortvariga frihetsstraffen.

I fråga om vane-förbrytaren, den åt dryckenskapen hemfallne, den genom vanvårdad uppfostran och dåliga inflytelser missrigtade ungdomen, lärer nog ej den vilkorliga straffdomen vara något effektivt straffmedel till förekommande af upprepade förbrytelser, liksom ej heller en sådan dom torde kunna anses lämplig i fråga om mångahanda slags förseelser mot administrativa författningar, mot rättegångsordningen m. m., t. ex. utevaro från beväringsmönstring och inskrifningsförrättningar m. m., uteblifvande såsom part eller vittne.

I omsorgen om vanvårdad och vanartig ungdom och dess återförande till samhällsnyttiga individer har samhället utan tvifvel en stor och vigtig pligt att fylla, och frågan derom har ju redan blifvit föremål för förberedande åtgärder från Kongl. Maj:ts sida.

Fylleriförseelsernas oerhörda tillväxt inom samhället torde påkalla en allvarlig undersökning rörande sättet att förekomma dem eller nedbringa antalet deraf.

Resultaten af bötesstraffen och de korta frihetsstraffen torde beträffande den åt rusdryckerna hemfallna individen, den oförbätterliga drinkaren vara alldeles betydelselösa, något hvarom också fångvårdspersonalen synes hafva en allmän erfarenhet. Har drinkaren en gång kommit in på rusdryckernas förderfliga stråt, afskräcker ej några dagars fängelse honom från att, lössläppt, fortsätta på samma stråt. Han är hemfallen under en sjukdom, som endast såsom sådan torde kunna häfvas.

Insättandet af en sådan person, som genom upprepade fylleriförseelser visat sig vara hemfallen åt dryckenskapen, å för ändamålet inrättade drinkareasyler, hvartill måhända städerna skulle vara villiga använda en del af sin vinst på bränvinsförsäljningen, torde vara enda möjligheten att rädda denna person från fysisk och moralisk undergång och bevara honom

åt samhället. I fråga om de förseelser, som bestå i utevaro från bevä-ringsmönstring och inskrifningsförrättningar m. m., tillåter jag mig anföra ett uttalande af chefen för fångvårdsstyrelsen i skrifvelsen den 24 februari 1889: »Enligt infordrade uppgifter», säger han, »hafva i följd af uteblifvande från beväringsmönstringar, inskrifningsförrättningar m. m. jemlikt värnpligtslagen den 5 juni 1885 ådömda böter i fängelserna aftjenats år 1887 af 481, år 1888 af 1,304 och år 1889 af 1,060 ynglingar. Under sagda trenne år hafva således 2,845 värnpligtige varit för böters aftjenande inspärrade i rikets fängelser. Att fångvården under de tre till fem dagar deras vistelse i fängelserna varar skulle kunna varaktigt påverka deras pligtbegrepp, är föga troligt, likasom platsen tydligtvis icke väl lämpar sig för lifvande af deras fosterlandskärlek; men det kan möjligen befaras, att fängelseminnen i andra afseenden göra mera varaktiga likasom ock i olika rigtningar mindre förmånliga intryck på de ungas sinnen. Derest icke de för ifrågavarande försummelse ådömda böter kunna aftjenas i särskilda militärarrester, förefaller det mig såsom väl värdt att öfverväga, huruvida icke påföljden för dessa uteblifvanden kunde *sättas i utsträckta skyldigheter inom värnpligtsområdet, vare sig genom förlängd tjenstetid eller annorledes,* hellre än att fortfarande låta, på sätt nu eger rum, fängelserna blifva för en stor del af den värnpligtiga ungdomen ett slags förskolor för dess utbildning till fosterlandets försvar.»

En mängd förseelser återstår dock alltid, emot hvilka de nu föreslagna åtgärderna icke lämpligen kunna användas och der sålunda endast bötes- och förvandlingsstraffen finnas till hands. Att förvandlingsstraffen till följd af sin kortvarighet ej kunna fylla den sida af straffets ändamål, som är att förbättra den dömde, torde vara otvifvelaktigt och har jag redan sökt framhålla.

Af samma orsak och med hänsyn till det sätt, hvarpå förvandlingsstraffen äro anordnade, kännas de för denne ej såsom något strafflidande och utgöra derför ej något afskräckande moment, hvarken för den dömde eller omgifningen.

Der sålunda med hänsyn dertill, att en förseelse ej kan eller bör af staten lemnas helt och hållet ostraffad, de kortvariga frihetsstraffen måste såsom förvandlingsstraff användas, kan ifrågasättas, huruvida dessa icke böra gifvas en mera skärpt form än för närvarande.

Det måste förefalla absurdt, att staten skall låta hemta en bötesfånge med fångskjuts ofta långa vägar för att derefter insätta honom tre à sex

dagars tid i ett förvaringsrum, der han i vanliga fall har det i alla afseenden bättre än i det fria tillståndet.

Statistiken visar också, såsom jag förut framhållit, att sedan vatten- och brödstraffet 1884 afskaffades, har antalet bötesfångar, som undergått förvandlingssraff, ökats under 10 år från 10,047 till 15,659. Under 1895 inforslades 11,041 fångar, hvaraf nära hälften eller 5,002 personer voro bötesfångar.

Af till fångtransporten samma år använda statsmedel, 249,894 kr. 38 öre, åtgingo icke mindre än 79,284 kr. 26 öre till transport af bötesfångar, af hvilka de flesta, såsom jag påpekat, undergått 3 till 6 dagars fängelse.

Vatten- och brödstraffet, tillämpadt under längre tid eller under i öfrigt sådana förhållanden, att den dertill dömde kan få fysiskt men deraf, måste naturligtvis anses absolut förkastligt, men synes deremot i förening med de kortaste förvandlingsstraffen, till exempel 3 till 6 dagar, der sådana nödvändigtvis måste ega rum, egnadt att bibringa dessa straff egenskap af ett verkligt strafflidande och således kunna gifva de nuvarande kortvariga frihetsstraffen något afskräckande moment, som de nu sakna.

Tillämpadt på endast dessa nämnda korta förvandlingsstraff och allenast i sådana fall, der vilkorlig straffdom eller annan mildare straffart icke kunde ifrågakomma, skulle vatten- och brödstraffet träffa en hel mängd små förseelser, hvilkas begående och upprepande nog ofta kan härledas från likgiltighet och liknöjdhet för bestående straffbestämmelser och mången gång blott utgöra ett förhånande af dessa.

Hvad slutligen beträffar de längre, för höga bötesbelopp ådömda förvandlingsstraff, kan möjligen föreslås dessas utbytande mot annan lämpligare straffart, till exempel *tvångsarbete,* såsom inom de tyska, franska och schweiziska lagstiftningarna, hvilken straffart dock mötes af starkt vägande motskäl.

I detta afseende framhåller presidenten Staël von Holstein i sin uppsats i Holms juridiska arkiv 1889 om nya straffrättsfrågor följande:

»Till sin natur ett förmögenhetsstraff synes teoretiskt sedt denna straffart visserligen lämplig såsom förvandlingsstraff; men ur praktisk synpunkt möter den stora betänkligheter. Det är nemligen endast det rena kroppsarbetet, som kan efter dagsverkspris uppskattas i penningar — och sålunda lemna en fast förvandlingsnorm. Så snart ett intellektuelt moment ger arbetet ett högre värde, blir det icke vidare kommensurabelt med det råa dagsverket. Böters aftjenande genom arbete kan således icke erhålla allmän användning, men måste i alla händelser inskränkas till en

viss samhällsklass. Emot denna betänklighet uppställes nu icke utan skäl den anmärkningen, att det är just inom denna samma klass af kroppsarbetare, som oförmågan att betala böter oftast förekommer, och att tvångsarbetet sålunda, om icke uteslutande, dock i de flesta förvandlingsfall skulle komma till användande. Detta medgifvet, återstår dock svårigheten att på alla platser, der sådant erfordras, och i mån af behof bereda tillfälle för tvångsdagsverkenas utgörande. Äfven om man icke har något att invända emot, att den ådömda arbetsskyldigheten kan få stå inne någon tid i afvaktan på lämpligt tillfälle att få använda densamma, och äfven om staten, såsom föreslaget blifvit, skulle mot ersättning af vederbörande kommun åt denna öfverlemna rättigheten att tillgodogöra sig tvångsdagsverkena, så lärer det dock till sist blifva helt och hållet beroende af lokala förhållanden, om tvångsarbetet såsom förvandlingsstraff kan blifva effektivt utan att urarta till skamstraff eller slafveri af skadligare verkan än fängelsestraffet. Denna fråga behandlades på fångvårdskongressen i Rom år 1885 utan resultat och qvarstår på dagordningen för fångvårdskongressen i Petersburg sommaren 1890.»

Härmed har jag antydningsvis sökt påvisa några af de utvägar, som torde förefinnas, till afhjelpande af de påpekade missförhållandena.

Då emellertid frågan om inskränkning i användningen af de kortvariga frihetsstraffen och deras ersättande, såvidt möjligt är, af andra lämpligare straffmedel synes mig vara af en utomordentligt stor både social och ekonomisk betydelse, men några reformer i dessa hänseenden ej utan föregående omsorgsfull och grundlig pröfning från sakkunnigt håll torde kunna praktiskt realiseras, vågar jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida och i hvad mån de kortvariga frihetsstraffen och särskildt de s. k. förvandlingsstraffen må kunna dels till sin användning inskränkas och dels utbytas mot andra lämpligare straffmedel, samt derefter låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till nödiga reformer i gällande lag i nu angifna syften.

Stockholm den 25 januari 1898.

Georg Kronlund.

I motionens syfte instämmer

O. Anderson.

Bil. 1.

Några statistiska uppgifter rörande vilkorlig dom, hemtade ur förhandlingarna vid nordiska juristmötet 1896.

I grefskapet Suffolk i Massachusetts, omfattande äfven staden Boston, blefvo under tioårs-perioden 1879—88 7,251 personer ställda på prof,* deraf 2,803 personer under femårs-perioden 1879—83 och 4,448 personer under senare femårs-perioden, hvilket utvisar en stark stegring i reformens tillämpning. Af de sålunda på prof ställda personer hade vid tioårs-periodens slut 6,359 eller 91.6 procent af hela antalet uppfört sig väl, under det att 580 personer blifvit domfälda eller hade afvikit, hvaremot för 312 personer pröfvotiden ännu icke utgått.

Åren 1889—90 hafva äfven goda resultat att utvisa. 2,342 personer blefvo derunder ställda på prof, af hvilka 289 vid sistnämnda års utgång ännu icke utstått sin pröfvotid. Af öfriga 2,053 personer jemte de 312, hvarom förut talats, hade 2,272 uppfört sig väl och endast 93 eller omkring 4 procent domfälts eller afvikit.

På grund af lagen af år 1891 hafva under treårs-perioden $^{1}/_{10}$ 1891 —$^{30}/_{9}$ 1894 i hela staten Massachusetts ytterligare 15,651 personer blifvit ställda på prof. Sålunda ha sedan 1878 öfver 30,000 personer blifvit ställda på prof, och om verkningarna häraf uttalar sig vederbörande myndighet mycket gynsamt.

I Belgien afkunnades under femårs-perioden 1890—94 af les tribunaux correctionels tillsammans 209,956 domar, hvari straffet löd på sex månader eller mildare straff — hvari med andra ord vilkorlig dom *kunde* användas. I 66,259 fall eller 31,6 procent af förenämnda domar användes också en sådan dom. Vilkorlig dom användes under åren 1890 och 1891

---

* d. v. s. för brott förvunna personer ådömdes icke genast det straff, som borde följa på brottet, utan domens afkunnande uppsköts på viss tid; om derunder de lagförda uppförde sig väl, ansågos de efter denna »pröfvo»-tids utgång fria från vidare påföljd.

blott i tillhopa 18,289 fall, men deremot under följande två år i 32,251 fall. Af de vilkorligt domfälda personer blefvo 24,915 dömda till fängelse och 41,344 till böter. Endast å 6,6 procent af dessa personer fullföljdes straffet, under det att 93,4 procent af dem vid femårs-periodens utgång icke begått någon ny förseelse. Härvid är dock att märka, att för en stor del af dessa personer pröfvotiden ännu icke tilländalupit, hvadan statistiken litet bevisar med hänsyn till spörsmålet, huruvida vilkorliga domen är egnad att afhålla personer från att begå nya förbrytelser.

För polisförbrytelser fäldes under samma tidrymd inalles 697,795 personer, hvaraf till vilkorligt straff 104,699 eller 15 procent; af dessa komma på den första tvåårs-perioden blott 17,213, medan på den sista tvåårs-perioden komma 65,695 eller inemot 4 gånger så många. Blott 788 personer blefvo dömda till fängelse och återstoden, 103,911, till böter. Vid femårs-periodens utgång blef återfall konstateradt i 1,397 fall eller i 1,3 procent af samtliga fallen. Men också här bör märkas, att en stor del af de domfälda ännu befunno sig i pröfvotiden.

I en rapport af 1891 nämner justitieministern, att resultatet af lagen om vilkorlig dom är egnadt att förtaga det misstroende och fruktan, som uttalades vid reformens införande.

Då i Frankrike pröfvotiden är 5 år och det icke förefinnes statistik längre än till utgången af 1893, kan denna med hänsyn till återfall icke vara af synnerlig betydelse. Med hänsyn till användningen må märkas, att vilkorlig dom användes af »les tribunaux correctionels» under år 1891 i 10.8 procent, under år 1892 i 11 procent och under 1893 i 12.7 procent af de fall, i hvilka sådan kunde användas. Användningen är mycket ojemn; under det den sålunda i distriktet Rennes under åren 1891—93 blef tillämpad i 16.3, 17.1, 21.2 procent af samtliga möjliga fall, tillämpades den i distriktet Bastia blott i 2.2, 1.7 och 2.3 procent af dessa. I Paris användes den i 14.3, 13.1 och 13.9 procent af de derför lämpade fall. Inalles blef den i Frankrike vid »les tribunaux correctionels» från 26 mars 1891 till utgången af 1893 använd på respective 11,778, 17,849 och 20,399 personer, eller tillsammans 50,026. Af synnerligt intresse är användningen vid »cours d'assise», i det man här ser reformen tillämpad på straff af längre varaktighet. Från 26 mars 1891 till utgången af 1893 afkunnades af dessa domstolar inalles 136 vilkorliga domar. I 112 af dessa fall blef dömdt till fängelse på 1 år och derutöfver — deraf 13 på 5 år.

Af de sålunda vilkorligt domfälda hade vid utgången af år 1893 1,567 personer eller 3.1 procent gjort sig förfallna till undergående af dem ådömdt straff. Samtliga förbrytare befunno sig emellertid ännu i pröfvotiden.

Det må dock tillfogas, att franske inrikesministern år 1895 uttalar en varning mot att missbruka lagen, något som han antager hafva skett i enskilda fall.

I Luxemburg blef under tvåårs-perioden från 10 maj 1892 till 10 maj 1894 lagen använd i 477 fall, hvaraf blott 41 i polissaker; i 7 fall blef straffet senare fullföljdt. Då också här fristen för polissaker är 5 år, bevisar dock statistiken litet.

I England föreligga blott uppgifter från sex jurisdiktioner, deribland från London. I dessa förmärkes dock en stark stegring i lagens användning. Under sexårs-perioden 1888—93 blef reformen tillämpad på 10,393 fall, deraf blott 2,530 fall under de tre första åren och deremot under de tre sista på 7,863 fall. Återfall konstaterades i 938 fall eller i omkring 9 procent. I ett cirkulär af år 1892 anbefaller The Home Secretary lagens användning öfver hela landet, i det han påvisar dess gynsamma resultat i dessa sex jurisdiktioner.

I New Zealand blefvo under tiden 1886—93 561 personer stälda på prof. Af dessa befunno sig vid utgången af sistnämnda år 43 ännu i pröfvotiden, af öfriga hade 470 eller 90.7 procent uppfört sig väl. Staten beräknas hafva med reformens införande under dessa 8 år sparat öfver 200,000 kronor i fångvårdsutgifter.

I en rapport af 1891 förklarar chefen för fångvårdsväsendet, att det är all anledning att hoppas och tro, att i den mån som användning af lagen tilltager — när den brukas varsamt — skola förbrytelserna aftaga.

Från *Norge* har icke erhållits någon fullständig statistik.

Enligt de underrättelser, som den norske föredraganden vid nordiska juristmötet 1896 kunnat lemna, blefvo under tvåårs-perioden $^{6}/_{6}$ 1894—$^{6}/_{6}$1896 351 personer vilkorligt domfälda, dervid då frånräknades 5 personer, hvilka, af underrätt vilkorligt dömda, i högsta instans fått domen ändrad till ovilkorlig. Å 33 eller 9.4 procent af de sålunda vilkorligt dömda har straffet sedermera fullföljts. Samtliga vilkorligt domfälda befinna sig emellertid ännu i pröfvotiden.

Anledningen till att användningen af vilkorlig dom i Norge är, såsom synes, jemförelsevis mindre än i andra länder angifves vara den derstädes mycket ofta begagnade åklagaremyndigheten medgifna rätt att, då intet

offentligt intresse kräfver att förbrytaren straffas, eftergifva åtalet, i fall då förmildrande omständigheter föreligga. Detta förekommer i en mängd fall, der eljest vilkorlig dom skulle blifva använd, och särskildt i politisager eller smärre förseelser. Ensamt i Kristiania eftergafs sålunda under åren 1892—94 åtal i 10,038 fall af anmälda 65,867 politi-förseelser.

Bil. 2.

Utdrag ur Sveriges officiella statistik rörande rättsväsendet.

	Brott, för hvilka personer sakfälts i första instans.	Antal fylleriförseelser.	Antal ringare brott och förseelser emot strafflag m. m.	Antal brott och förseelser mot ordningsstadgar, förordningar ang. rikets hushållning m. m.	Till böter dömda personer.	Till fängelse för ringare brott och förseelse m. m. dömda personer.
1880	61,417	19,355	33,490	25,052	53,902	506
1885	56,809	18,356	34,200	19,713	49,420	551
1887	60,759	21,142	36,686	21,337	52,734	564
1889	63,022	22,994	38,943	21,459	54,815	594
1891	67,812	25,907	43,049	21,386	57,446	581
1893	67,227	25,379	41,785	22,109	57,556	539
1894	69,280	26,621	44,075	21,601	58,351	659
1895	70,268	28,410	45,959	20,152	58,885	636

N:o 75.

Af herr **G. A. E. Kronlund,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag i syfte att erhålla strängare straffbestämmelser för vittnen, som utan laga förfall från rätten uteblifva.*

Uti en vid förra riksdagen i Andra Kammaren afgifven motion hemställde jag om ändring af 17 kap. 3 § rättegångsbalken, åsyftande strängare straffbestämmelser i fråga om vittnes utevaro från rätten.

Såsom motiv derför framhöll jag bland annat, hurusom, då ändamålet med den stadgade påföljden vore att tvinga vittnet till inställelse, det vore uppenbart, att denna påföljd med hänsyn till det obetydliga beloppet skulle förfela sin åsyftade verkan, hvilket äfven torde vara hvarje med vår rättskipning förtrogen persons erfarenhet. Vittnespligten vore ju ofta en tung pligt, och gifvet vore, att mången, instämd att vittna, läte egna angelägenheter och annan hänsyn än sin medborgerliga skyldighet gå framför den sistnämnda, synnerligast då ansvaret för försummelse i detta afseende vore så ringa.

Såsom en bland orsakerna till den ofta öfverklagade långsamheten i rättskipningen finge man otvifvelaktigt särskildt beträffande underdomstolarne å landet räkna den här ofvan angifna bristen på effektivitet i vittneskallelsen. För rättskipningen inom städernas jurisdiktion med deras ofta återkommande domstolssammanträden torde olägenheten ej blifva så känbar. Ett vittnes uteblifvande från ett domstolssammanträde å landet vållade deremot ett onödigt uppskof af ända till ett år med handläggningen af ett mål.

I många fall kunde man i vittnens utevaro se ett uppenbart försök af ena parten att draga ut på tiden med målets afgörande. De ringa vitesböterna för vittnenas utevaro betalades ofta af den tredskande parten, som i deras utevaro såge ett förträffligt medel att vinna tid.

En ännu större rättskränkning än nu sagda blefve en följd af omordade förhållanden, när vittnesförhör påkallades i fråga om häktad person. Ett vittnes utevaro vållade vanligen tre veckors uppskof med ransakningen, en menniska beröfvades derigenom sin frihet under tre veckors längre tid, än hvad rättvisligen bort ske, staten finge vidkännas utgifter för fångtransport, för fångens bespisning, för nämndemän, för brottmålsdomare, der sådana, såsom t. ex. i flera norrländska län förekomme och anlitades, och för allt detta drabbades uteblifna vittnen af kronor 1: 50 i böter.

I ofvan åberopade omständigheter synes mig ligga tillräckligt talande skäl för en ändring i nu gällande föreskrifter i denna fråga och införande af strängare straffbestämmelser för vittnes utevaro från rätten.

Ehuru min förstnämnda motion i detta syfte vid föregående riksdag, fastän tillstyrkt af lagutskottet, delade samma öde, som drabbade hela förslaget till lag angående bevisning inför rätta, hyser jag dock den öfvertygelsen, att detta ej berott på att icke motionens syfte behjertades, utan derpå, att densamma i sin helhet influtit i nämnda lag och derför delade dess fall.

På grund deraf vågar jag, under åberopande af hvad jag här ofvan anfört, hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till ändring af 17 kap. 3 § rättegångsbalken i nu angifna syfte.

Stockholm den 26 januari 1898.

Georg Kronlund.

STOCKHOLM, CENTRAL-TRYCKERIET, 1898.

N:o 76.

Af herr **J. P. Jansson** i Saxhyttan, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till ändring i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.*

Ehuru ingen af de vid sistlidet års riksdag väckta motioner om ändring i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet vann Riksdagens bifall, så framgår likväl af den vid dessa motioners behandling förda diskussionen, att inom Riksdagen en allmän mening är rådande derom, att så många brister vidlåda denna lag, att en revision af densamma förr eller senare måste ske. Orsaken till att Riksdagen det oaktadt afslog motionerna, torde hellre kunna sökas deri, att icke något annat förslag om en allmän revision af lagen förelåg, än att Riksdagen velat godkänna lagutskottets uttalande, att tidpunkten för en revision icke är inne, emedan vid lagens fortsatta tillämpning åtskilliga brister, utöfver dem, man redan iakttagit, torde komma att yppa sig.

Icke blott inom den ort, jag tillhör, utan äfven inom många andra delar af landet — i synnerhet i de distrikt, der en mängd små väglottsegare finnas — är man emellertid högst angelägen om en sådan ändring i väglagen, att vägdistrikt må ega rätt att på offentlig auktion öfverlåta vägunderhållet. Emot den af mig i sådant syfte vid sistlidet års riksdag väckta motionen har lagutskottet endast haft att anmärka, att, enligt utskottets tanke, entreprenadsystemet komme att ställa sig dyrare för de väghållningskyldige än vägunderhållets in natura utgörande af jordbruksfastigheten; men ett fullständigt jäf emot den anmärkningen kan man finna deri, att många vägdistrikt redan nu be-

gagna sig af entreprenadsystemet, hvilket, ehuru saknande stöd af lag, kunnat ske, då samtliga väghållningsskyldige insett fördelen deraf och ingen motsatt sig detsamma. För öfrigt torde väl ingen svårighet möta att, för den händelse inom något vägdistrikt, som begagnade sig af entreprenadsystemet, vägunderhållet derigenom skulle ställa sig oskäligt dyrt, deremot uppställa tillräckligt korrektiv, vare sig man ville låta nuvarande vägunderhållningsskyldige in natura vidkännas det belopp, hvarmed entreprenadsumman öfverstege af vägnämnd gjord uppskattning, eller man ville gå till väga på ett liknande sätt, som i fråga om skjutsningsskyldighetens öfverlåtande genom entreprenad är stadgadt, och lärer regeringen icke underlåta att, derest Riksdagen anhåller om förslag till sådan ändring i lagen, att det måtte tillåtas vägdistrikt begagna entreprenadsystemet, taga i öfvervägande, hvilka bestämmelser som härutinnan kunna vara erforderliga.

På grund häraf, och då Riksdagen visat sig icke vara benägen att vidtaga några partiella ändringar i förenämnda lag och en allmän revision af densamma icke lärer kunna komma till stånd, med mindre än att regeringen framlägger förslag derom, får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t ingå med skrifvelse, det Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till såväl sådan ändring i lagen angående vägunderhållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891, att det måtte kunna tillstädjas väghållningsdistrikt att å offentlig auktion öfverlåta väghållningsskyldigheten, som ock öfriga af behofvet påkallade ändringar i samma lag.

Om remiss till lagutskottet får jag vördsamt anhålla.

Stockholm den 26 januari 1898.

J. P. Jansson.

Häri instämmer

Sam. Söderberg.

N:o 77.

Af herr **P. Jönsson** i Färeköp, *om höjning af förslagsanslaget till hospitals underhåll, i syfte att afgiften för patienter tillhörande tredje klassen å anstalt för sinnessjuka måtte nedsättas.*

Vid skilda tillfällen hafva i Riksdagen motioner väckts i syfte att å statsanstalt för sinnessjuka intagen medellös eller mindre bemedlad sinnessjuk skulle beredas kostnadsfri vård eller vård mot lägre afgift än den för patient i tredje klassen framstälda. Sålunda ifrågasattes år 1885, att kostnaderna för medellösa sinnessjukas vård skulle bestridas af staten; år 1887, att för medellös sinnessjuk skulle erläggas half afgift i lägsta klass; år 1889, att afgiften, då 55 öre, skulle nedsättas till 25 öre om dagen för tredje klass patient, hvilkens medellöshet blifvit behörigen styrkt och för hvilken kommunen betalade afgiften; år 1893, att staten skulle åtaga sig omkostnaderna för medellösa sinnessjukas vård å upptagningsanstalt och å hospital, samt år 1897, att medellös sinnessjuk skulle erhålla kostnadsfri vård.

Huru välvilligt än vederbörande utskott — särskildt statsutskottet i fjor — stält sig till syftet med föreliggande sådant förslag, har intet af de nämnda förslagen föranledt till någon Riksdagens åtgärd med undantag af det år 1889 framlagda, då Riksdagen anhöll, »att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om icke afgiften för underhåll och vård å rikets hospitalsinrättningar för tredje klassens patienter, hvilkas medellöshet blifvit behörigen styrkt, måtte kunna, utan att allt för mycket betunga statsverket, nedsättas».

På denna skrifvelse har emellertid Kongl. Maj:t icke till Riksdagen inkommit med något svar. Sannolikt har förslag uteblifvit med anledning deraf, att kongl. medicinalstyrelsen vid den tidpunkten haft betänkligheter med afseende på bristande utrymme inom hospitalen och asylen, samt att man kunde befara, att, sedan afgiftens nedsättande vållat statsverket ökad kostnad för hospitalsvården, Riksdagen skulle befinnas mindre offervillig för hospitalens fortgående utvidgning och förbättring.

Emellertid är numera utrymmet å hospitalsinrättningarna betydligt utvidgadt och statskassan i en vida lyckligare ställning, så att afgiften för sinnessjuka utan känbar svårighet kan nedsättas till välbehöflig lättnad för de kommuner, som härutinnan äro hårdt betungade och i alla fall få vidkännas sina mer än nog dryga fattigvårdsutgifter, liksom ock enskilda personer, uti knappa omständigheter befintliga, hvilka drabbats af denna vidtomfattande olycka, jemväl tarfva en rättmätig lindring. Och en sådan lindring kan väl rätt gerna ingen förmena, derest kostnaderna fördelas på så stor bärvidd som statskassan. Enligt kongl. medicinalstyrelsens berättelse skulle antalet af de nästlidet år å statens anstalter för sinnessjuka vårdade patienter i tredje klassen hafva varit 3,025. Om för ett så stort antal patienter i tredje klassen afgiften nedsattes till hälften af den senast fastställda, skulle statskontoret sålunda få vidkännas en ökad utgift för hospitalsvården af omkring 276,000 kronor. För ett ganska stort antal patienter i tredje klassen har ju staten dock enligt gällande stadga angående sinnessjuka att ensam bekosta vården å sina anstalter.

Min mening är ej heller, att nedsättning i afgiften skall medgifvas för andra än medellösa och sådana mindre bemedlade, som styrka sig vara af nedsättningen i verkligt behof.

Den ökade börda, staten finge vidkännas för nedsättningen, torde då helt visst kunna begränsas till något under nyssnämnda summa.

På anförda grunder vågar jag derför vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville, för åvägabringande af nedsättning i afgiften för patienter i tredje klassen å anstalt för sinnessjuka till hälften af dess senast fastställda belopp för medellösa och de mindre bemedlade, som styrka sig af sådan nedsättning vara i behof, höja förslagsanslaget under 8:de hufvudtiteln till hospitals underhåll med ett belopp af 250,000 kronor.

Stockholm den 26 januari 1898.

Per Jönsson.

I motionen instämmer:

Per Ersson,
Vestlandaholm.

N:o 78.

Af herr **E. L. M. Hedin** i Torp, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om tillägg till 16 § af förordningen angående kyrkoböckers förande den 6 augusti 1894.*

I kongl. brefvet af den 17 oktober 1778 mom. 7 angående barnamord är stadgadt, att »qvinna, som vill å okänd ort framföda foster, må i sådant uppsåt lemnas ostörd utan någons åtal eller efterfrågan om hennes person eller tillstånd.» Om ock en sådan bestämmelse kunnat anses lämplig för den tid, den tillkom, måste dock ifrågasättas, huruvida densamma tjenligen numera bör bibehållas oförändrad.

Genom sedermera utfärdade förordningar, beträffande såväl mantalsskrifning jemte deraf härflytande förbindelser till mantalspenningar eller personella afgifters utgörande som ock i fråga om inskrifning och redovisning af värnpligtig, hafva sådana förändrade förhållanden inträdt, att samma kongl. bref numera lägger hinder i vägen för fullgörandet af de bestämmelser, som sålunda angifna förordningar innehålla.

Jemlikt omförmälda kongl. bref af år 1778 blifva nemligen i såväl kyrkobok som mantalslängd de barn, som under angifna förhållanden födas, antecknade under rubrik »Barn af okänd moder» utan vidare uppgift i öfrigt än deras dopnamn och födelseår, månad och dag. Detta sätt för modren att dölja ett förhållande och undkomma en skyldighet, som annars torde vara mot lag stridande, förekommer tyvärr ej sällan. I Stockholm döptes och antecknades i okända föräldrars namn icke mindre än 750 barn under år 1894 enligt uppgift efter födelseboks intyg vid Stockholms prestsällskaps sammanträde i april månad 1896.

Enligt gällande förordningar skola mantalspenningar utgöras af hvar och en man eller qvinna, som uppnått 18 års ålder, likasom en hvar manlig person derjemte är skyldig att under det år, under hvilket han fyller 21 år, fullgöra sin värnpligt, hvarom mantalslängden skall lemna erforderliga upplysningar och anteckningar i längden göras.

Om nu på grund af sagda kongl. bref i kyrkobok och mantalslängder år efter år qvarstå sådana anteckningar som t. ex. »Karl Johan född 5/3 1884, Per Axel född 7/8 1891, allt under stående rubrik »Barn af okänd moder», utan att tillika lemnas uppgift å födelse- och vistelseort samt andra upplysningar, som angifva, hvilken personen är och hvar eller hos hvem han uppfostras, skall sålunda antecknad person nödvändigt undgå alla de förpligtelser, som i afseende på mantalspenningar eller personella afgifters samt värnpligts utgörande äro en hvar till 18 och 21 år kommen person genom särskilda stadganden ålagda; ty icke kan man väl, då personerna, som händelsen visat sig vara, sjelfva icke anmäla sig för fullgörandet af åliggande förbindelser i angifna hänseende, skäligen fordra, att vederbörande skola vara i stånd anträffa personer, om hvilka hvarken kyrkobok eller mantalslängd hafva annat att förmäla, än att de äro barn af okänd moder, helst pastor eller den, som för kyrkoböckerna, icke är skyldig eller ens kan lemna vidare upplysningar. Men ännu tidigare än vid nu omnämnda ålder inträffa olägenheter genom omförmälda lag, så t. ex. svårigheten, ja, åtminstone någon gång omöjligheten af kontroll, att folkskolestadgans 37 § efterlefves; till och med det mest nitiska skolråd kan här intet uträtta, om fosterföräldrar ej sända dylika barn till skolan. Att de böra finnas till, vet pastor, som har dem antecknade i sin församlingsbok och i matrikeln öfver skolpligtiga barn, men hvar finna dem t. ex. i en större stads församling, då ej ens fosterföräldrarna äro kända? Hafva de flyttat till en annan ort, äfven till en större stad, har skolrådet ej ringaste aning om deras tillvaro, i fall fosterföräldrarna äro likgiltiga i fråga om deras skolgång; kanhända de numera ej få någon ersättning för dem eller att modren kan hafva dött eller saknar tillgång. Vidare kan inträffa svårigheten, för att ej säga omöjligheten, för ett sådant barn att skaffa sig betyg för kyrkliga och medborgerliga rättigheter. Man kan tänka sig fall, att ett sådant barn, snart sagdt årligen, fått ombyta fosterföräldrar, derigenom bott i 7, 8 à 10 olika församlingar, på vidt skilda trakter i Sverige. Hvarken barnet eller dess nuvarande fosterföräldrar veta, hvar det är födt; det är omkring 12, 13 år. Modren har betalt för det ordentligt, men dör; hon har haft plats här och der i Sverige. Hennes anhöriga hafva ej haft reda på att hon haft ett barn. Nu först komma fosterföräldrarna att tänka på, att barnet bör skrifvas hos dem; hennes anhöriga kunna ej veta hvar det är födt. Blir det klart, att det är döpt och inskrifvet i okända föräldrars namn, sökes efter det i Kongl. Maj:ts reglemente för barnmorskor den 28 november 1856 omnämnda konvolut med dopattesten,

men detta finnes ej. Detta visar oefterrättligheten af lagen, sådan den nu är. Enligt lagens ingress afsåg den att förebygga barnamord, kanhända den i detta fall något gagnat. Men säkert är, att den på ett förfärande sätt kan befordra barnamord, utan att det kan upptäckas, ännu mindre bevisas. En barnaföderska reser till en aflägsen stad eller landsförsamling, ingen känner henne, ingen vet hvarifrån hon är. Hon medtager sitt barn vid afresan, sedan hon genom barnmorskan begärt utflyttningsbetyg för barnet; hon kan döda barnet och bränna betyget. Dessutom, huru många barn får icke fattigvården taga hand om genom denna lag, hvilka orättvisor i arfshänseenden uppstå ej genom densamma?

Då dessa bestämmelser i omförmälda kongl. bref väl måtte anses vara otidsenliga och befrämjande allt annat än sedlighet, så kunde tiden vara inne för dess upphäfvande, men då upphäfvandet af denna lag torde möta svårigheter och de här ofvan påpekade olägenheterna kunna något afhjelpas genom ett tillägg i 16 § kongl. förordningen af den 6 augusti 1894, så får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för ett tillägg i Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 6 augusti 1894 på så sätt, att barnaföderska, som vill vara okänd, åligger, då hon genom barnmorska eller annan person för inskrifning i kyrkobok anmäler af henne framfödt barn, förete vederbörligen styrkt intyg från person, som förbundit sig mottaga detta barn till fostran och, om densamma tillhör annan församling, betyg från vederbörligt pastorsembete om personens lämplighet till ifrågavarande kall; företes icke ett sådant betyg, är barnets moder skyldig gifva sig till känna för pastor i den församling, der barnet blifvit framfödt, till trygghet för barnets ordentliga uppfostran.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 26 januari 1898.

E. L. M. Hedin
från Örebro län.

N:o 79.

Af herr **E. H. Sjövall,** *angående tillägg till § 26 mom. 1 af förordningen angående utvidgad näringsfrihet.*

Uti Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående utvidgad näringsfrihet af den 18 juni 1864, sådan den lyder enligt kongl. förordningen af den 23 september 1887, finnes i § 26 underrubriken: »Om den rätt till idkande af handel eller annat näringsyrke, som kan förvärfvas af utländing,» i mom. 1 under a) och b) uppräknade de handlingar, hvilka utländsk man eller qvinna skola till Konungen inlemna för att underställas hans pröfning vid afgörandet om tillåtelse för dem att här i riket idka handel eller fabriksrörelse, handtverk eller annan handtering.

Att ett medgifvande åt utländing att idka handel i vårt land på så sätt, att han idkar försäljning från här i riket placeradt lager, städse förutsätter, *att han önskar sig här i riket uppehålla,* torde nog få antagas vara andemeningen i ofvannämnda författning, hvadan ock vanligen i slik af Kongl. Maj:t meddelad tillåtelse plägar inrymmas den bestämmelsen, att personen, som erhåller tillåtelsen, skall vara här i riket bosatt. Skulle åter en utländsk firma endast vilja sälja egna varor och fabrikat från lager i eget land, så står ju sådant densamma enligt gällande lag fritt att göra genom reseombud och mot erläggande af stadgad bevillningsafgift af 100 kronor pr 30 dagar och resande.

Afsigten med nämnde § 26 kan, efter mitt förmenande, näppeligen vara någon annan än att tillföra vårt land en fördel med ett handelstillstånds beviljande åt utländing, men får han idka försäljning från lager här i riket utan skyldighet att vara bosatt här, löper ju mången svensk köpman risk att blifva ruinerad af de stora och rika utländska

bolagen, hvilka i ty fall helt enkelt kringgå de svenska affärsmännen som mellanhand, och, i det de inkräkta på dessas rättigheter och tillförsäkras större sådana än motsvarande skyldigheter, i icke ringa mån skada ett af våra vigtigare näringsyrken.

Är vidare hvarje handelsrättighet *personlig,* bör ju, enligt sakens natur, äfven personen, som utöfvar sådan rättighet, finnas här i riket, något som framgår äfven af stadgandena i paragraferna 9 och 40 af lagen om aktiebolag af den 28 juni 1895, der en bestämmelse göres, att stiftare af bolag icke blott skall vara svensk eller norsk undersåte, utan såsom sådan äfven här i riket bosatt, således icke en svensk *utomlands* boende.

Då sålunda andemeningen uti anförda paragraf af nu ifrågavarande kongl. förordning antagligen måste vara den, att utländing icke skall undfå tillstånd till utöfvande här i riket af handel, utan att också vara här i riket bosatt, men sådant i nämnda paragraf icke är tydligt nog framhållet, och fall verkligen förekommit, då Kongl. Maj:t medgifvit utländing dylikt tillstånd utan föreläggande för honom att här i riket bosätta sig, så synes ju vara af behofvet påkalladt, att åberopade lagrum erhåller en mera bestämd ordalydelse.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag härmed vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville för sin del besluta att till § 26 mom. 1 af kongl. förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864, sådan den lyder enligt kongl. förordningen af den 23 september 1887, skall göras följande tillägg: c) *förbindelse att under den tid tillståndet åtnjutes vara här i riket bosatt.*

Stockholm den 25 januari 1898.

Hj. Sjövall.

N:o 80.

Af herr **Hjalmar Branting,** *om höjning af arfvode för vissa betjente vid statens jernvägar.*

Vid den reglering af den lägre jernvägspersonalens aflöningsförhållanden, som af 1897 års Riksdag företogs, lyckades det, som bekant, blott på en enda punkt att vinna majoritet för en förbättring utöfver hvad Kongl. Maj:t och statsutskottet föreslagit, i det banvakterna för sin ansträngande, ansvarsfulla och oaflåtligt ökade tjenstgöring hugnades med ett högsta lönebelopp af 660 kronor.

I konseqvens härmed hade också Riksdagen så när medgifvit för stationskarlarne en motsvarande höjning i maximi-aflöningen till 780 kronor. I Andra Kammaren afgåfvos för denna anspråkslösa begäran vid den gemensamma voteringen den 12 maj 124 röster mot 97 för det lägre beloppet. Men Första Kammarens sparsamhetsnit hemförde ändå en knapp seger, så att stationskarlarne gingo miste om någon den ringaste förbättring i sin ställning.

Nu har emellertid, såsom af statsverkspropositionen framgår, jernvägsstyrelsen inför Kongl. Maj:t framhållit, att konseqvensen af Riksdagens beslut beträffande banvakterna måste blifva en förhöjning i stationskarlarnes maximi-löner. Men styrelsen har, »i betraktande af frågans utgång vid riksdagen», tagit sikte på ett sammanjemkningsförslag om högsta arfvodets fastställande till allenast 720 kronor, och Kongl. Maj:t söker i det faktum, att lönetillökningen för banvakterna blott var en klass, 60 kronor, ett ytterligare stöd för den meningen, att för stationskarlarne blott en höjning till 720 kronor maximum bör ifrågakomma.

Jag vågar för min del vara af den meningen att tre rösters öfvervigt vid den gemensamma voteringen den 12 maj 1897 omöjligen

kan anses vara ett tillräckligt skäl för statsmagterna att till hälften minska den löneförbättring, hvaraf stationskarlarne äro i så stort behof och hvarom de nu i öfver 8 år petitionerat. Rigtigare uttryckt blifva deras önskningsmål äfven genom fasthållande vid Andra Kammarens fjolårsståndpunkt blott till hälften tillgodosedda, ty de hafva begärt och väl motiverat en höjning upp till 900 kronor.

Hvad åter beträffar det af Kongl. Maj:t åberopade förhållandet, att banvakterna fingo sitt arfvode ökadt blott med 60 kronor, så är att märka, att detta var utöfver den ökning Kongl. Maj:t sjelf föreslagit, som också utgjorde 60 kronor, hvadan den faktiska ökningen för den från förut gällande löner blef icke 1, utan 2 klasser, 120 kronor. För stationskarlarne åter föreslog Kongl. Maj:t ingen förändring alls. När detta missgrepp nu skall rättas, bör det då också rättas helt, icke halft, hvilket sker genom att Andra Kammaren håller fast vid och drifver fram sin mening, att stationskarlarnes högsta arfvoden böra sättas till 780 kronor.

Det är så mycket mera skäl att påyrka detta, som jernvägsstyrelsen sjelf medgifver, att »anledning nog kunnat finnas» att hemställa om 780 kronor. Och kostnadsfrågan är icke heller det ringaste afskräckande, då hela ökningen till 780 kronor skulle stanna vid 10,500 kronor, en bagatellsumma i en årsstat på öfver 27 millioner.

Utom stationskarlarne var det emellertid ännu några få mindre grupper af den lägre jernvägsbetjeningen, hvilka gingo alldeles lottlösa ur den nya löneregleringen, men hvilka rättvisan fordrar, att man kommer ihåg, då nu i år af Kongl. Maj:t en efterrevision föreslås af Riksdagens beslut rörande jernvägspersonalens löner.

Lokomotiv- och vagnputsare, pumpare och kolvakter skola enligt den nya staten få nöja sig med samma tarfliga högsta lön, 720 kronor, som de förut hade, och som är fullkomligt otillräcklig i de större och dyrare samhällen, der de i regeln äro stationerade. Så mycket sämre är deras ställning, som de, efter hvad de sjelfva i sin framställning i fjol till riksdagens ledamöter betonat, sakna alla utsigter till befordran. Och tjenstgöringen är stadd äfven för dem i stegring, med mycken nattjenst, medan lönen fått stå stilla.

Då dessa skäl synas mig tillräckligt motivera en löneförbättring, hemställer jag om bifall till åtminstone en del af deras fjolårsframställning, som då framlades i herr Hedins motion n:o 154, nemligen i hvad den afser högsta arfvodets fastställande till 840 kronor.

Slutligen hafva äfven vagnförmännen orsak att klaga öfver att hafva blifvit lottlösa vid lönejemkningarna i fjol. Deras högsta arfvode fick

stanna vid 1,080 kronor, medan det för maskinisterna, med hvilka de anse sig kunna med skäl likställas, sattes en klass högre, till 1,200 kronor. Dessutom önska de komma in bland de betjente, hvilka skulle erhålla fri beklädnad, en uppfattning som också jernvägsstyrelsen delar, men Kongl. Maj:t hittills icke velat gå in på.

De småjemkningar jag här tillåtit mig föreslå, innan besluten från 1897 fått häfdens auktoritet, äro samtliga i afseende på de kostnader, de skulle medföra, mycket litet vägande för statsverket, men de skulle för de personer, som af dessa små löneförbättringar komme i åtnjutande, te sig som en afsevärd ljusning i en ekonomiskt bekymmerfull existens. Och då Riksdagen väl icke kan undgå att finna det rättvist och billigt att vid en allmän lönerevision uppåt också alla kategorier af dessa svagast aflönade statens arbetare, på hvilkas pligttrohet och duglighet i sina ansträngande sysslor så mycket hvilar, komma i åtnjutande af några ökade förmåner, medan deremot ett motsatt förfarande skulle vara egnadt att framkalla mycket befogadt missnöje, får jag härmed vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville medgifva, att bestämmelserna i nu gällande aflöningsreglemente för tjenstemän och betjente vid statens jernvägar på det sätt ändras, att högsta arfvode må kunna tilldelas:

stationskarl med	780	kronor,
lokomotiv- och vagnputsare, pumpare och kolvakt med	840	»
samt vagnförman med	1,200	» (jemte fri beklädnad).

Om remiss till statsutskottet anhålles.

Stockholm den 24 januari 1898.

Hjalmar Branting.

Stockholm, tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1898.

N:o 81.

Af herr **A. Hedin** m. fl. *om afsättning af 8,400,000 kronor, utöfver den af Kongl. Maj:t föreslagna summan, till arbetareförsäkringsfonden.*

Under åberopande af motioner väckta i Andra Kammaren vid de två näst föregående riksdagarne (n:o 137 år 1896 och n:o 29 år 1897) få undertecknade härmed föreslå, att

> Riksdagen beslutar att år 1899 till arbetareförsäkringsfonden skall, utöfver den af Kongl. Maj:t föreslagna summan, afsättas ett belopp af 8,400,000 kronor.

Vi erinra om,

att Hans Maj:t Konungen i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 12 oktober 1888 nämnde »ålderdomsförsäkring åt arbetare och med dem jemförliga personer» främst bland de ändamål, som borde främjas genom den för statskassan obehöfliga, för arbetarne mycket känbara, nya lifsmedelsbeskattningens afkastning;

att emellertid först 1895 års Riksdag i budgeten för 1896 afsatte den i förhållande till behofvet ej nämnvärda summan af 1,400,000 kronor;

att anledningen, hvarför vi nu, liksom tvenne gånger förut, föreslå beloppet 8,400,000 kronor, är den att, derest Kongl. Maj:t år 1889, således närmaste året efter lifsmedelsbeskattningens införande och efter Hans Maj:ts nämnda anförande till statsrådsprotokollet, hade af Riksdagen äskat och erhållit en afsättning å 1,400,000 kronor i budgeten för 1890, och enahanda summa sedermera beviljats för hvart och ett af åren 1891—1895, under de sex åren 1890—1895 skulle blifvit samlad en fond å 8,400,000 kronor; och att, om motsvarande afsättning hade egt rum allt ifrån lifs-

medelsbeskattningens införande, således med 700,000 kronor år 1888 och 1,400,000 kronor år 1889, skulle hafva samlats en fond å 10,500,000 kronor under tidrymden 1888—1895, då ingen afsättning till ålderdomsförsäkringen skedde;

att den tullskatt, som en del af Sveriges arbetarebefolkning under tiden $^{1}/_{7}$ 1888—$^{30}/_{11}$ 1897 *) erlagt för rättigheten att köpa amerikanskt fläsk, utgör, enligt upplysningar från tullverket, en summa af *åtta och en half millioner*, således mer än det belopp, vi begära till arbetareförsäkringsfonden.

Stockholm den 22 januari 1898.

A. Hedin.

Lars Eriksson.	*Joh. Nydahl.*	*Adolf Aulin.*
John Olsson.	*A. Thylander.*	*W. Styrlander.*
O. Walter.	*J. Byström.*	*A. F. Broström.*
C. G. Thor.	*Magnus Höjer.*	*C. J. Hammarström.*
Edvard Wavrinsky.	*E. Norman.*	*Oskar Eklund.*

Karl Staaff. *J. Nordin.*

I syftet instämma:

E. Eriksson. *A. Hansson.* *J. Persson.*

Per Olsson i Åsak. *J. Bromée.*

*) Beräkningen omfattar äfven *en del af importen under december* 1897, nemligen importen till de mindre tullkamrarne.

N:o 82.

Af herr **A. Hedin,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning angående embets- och tjenstemäns dagliga tjenstgöringstid m. m.*

Vid 1895 års riksdag föreslog statsutskottet enhälligt, med anledning af en af undertecknad väckt motion, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa och till Riksdagen öfverlemna utredning i fråga om nu gällande bestämmelser och praxis beträffande statens embets- och tjenstemäns dagliga tjenstgöringstid.

Denna hemställan blef af Andra Kammaren utan diskussion eller votering bifallen, af Första Kammaren afslagen.

Enahanda hemställan blef, af samma anledning, år 1896 af statsutskottet enhälligt förnyad, af Andra Kammaren enhälligt bifallen, af Första Kammaren afslagen.

Då den motion, som föranledt utskottets förslag, tredje gången väcktes år 1897, förnyade utskottet samma hemställan i utlåtandet n:o 75. »Ehuru», säger utskottet, »berörda hemställan, hvilken af Andra Kammaren bifallits såväl år 1895 som år 1896, af Första Kammaren vid båda riksdagarne afslagits och följaktligen icke föranledt någon Riksdagens vidare åtgärd, har utskottet likväl icke ansett sig böra frångå sin förut uttalade uppfattning.» Utskottet föreslog enhälligt, för tredje gången, att

> Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa och till Riksdagen öfverlemna utredning i fråga om nu gällande bestämmelser och praxis beträffande statens embets- och tjenstemäns dagliga tjenstgöringstid.

Denna hemställan blef af Andra Kammaren enhälligt bifallen, af Första Kammaren afslagen.

Statsutskottets tre gånger enhälligt beslutade och af Andra Kammaren lika ofta och enhälligt bifallna hemställan utgör anledning nog att ånyo underställa Riksdagen samma fråga.

Till motiveringen för mitt förslag, då det första gången väcktes, anser jag mig emellertid nu böra tillägga, att de — visserligen ej fullständiga — upplysningar, som innehållas i en till Riksdagens medlemmar nyss utdelad »Sammanfattning af afgifna redogörelser rörande förening af statstjenst med annan tjenstebefattning, för hvilken lön eller arfvode erhållits», utgöra ett nytt motiv för den önskan, som Andra Kammaren trenne gånger, i enlighet med statsutskottets hemställan, uttalat, att en utredning rörande embets- och tjenstemäns dagliga tjenstgöringstid måtte verkställas, helst som effektiviteten af den af Kongl. Maj:t med anledning af de insamlade upplysningarna om statstjensts förening med annan tjenstebefattning vidtagna åtgärd icke lärer kunna rätt bedömas utan tillgång till en fullständig utredning angående den dagliga tjenstgöringstiden. Att tillförlitliga upplysningar om såväl dagliga tjenstgöringstiden som statstjensts förening med annan tjenstebefattning skulle för Riksdagen vara af stort värde vid pröfning af förslag om löneförhöjningar och löneanslag till nya tjenster, torde ej kunna bestridas.

Då statsutskottet vidhållit sin mening, att det ej är nödigt att inhemta upplysningar om de i främmande stater gällande föreskrifter i ämnet, skall jag ej förnya mitt förslag i denna del, hvadan det af mig för utredningen ifrågasatta anslag lärer kunna minskas.

Jag tillåter mig sålunda att föreslå,

> att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa och till Riksdagen öfverlemna utredning i fråga om nu gällande bestämmelser och praxis beträffande statens embets- och tjenstemäns dagliga tjenstgöringstid, samt för detta ändamål ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag å 1,000 kronor.

Stockholm den 25 januari 1898.

A. Hedin.

N:o 83.

Af herr **S. J. Kardell,** *om anvisande för år 1899 på extra stat af ett belopp af 2,000 kronor till aflönande af en extra lektor vid allmänna läroverket i Östersund, i syfte att nämnda läroverk måtte blifva fullständigt äfven på reallinien.*

I Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof af den 15 januari innevarande år visas under åttonde hufvudtiteln, pag. 124, hvilken betydande utveckling reallinien vid de allmänna läroverken i vårt land vunnit under de sista två decennierna och i synnerhet under de sista tio åren. Förhållandet har tvifvelsutan sin grund dels i det ökade anseende, som de praktiska yrkena på senare tider vunnit, dels äfven i de utvidgade kompetensrättigheter, som nu kommit den reala bildningen till del vid universiteten. Då så är och då mera än halfva antalet af de lärjungar, som intagas i den fjerde klassen, i hvilken den klassiska och den reala linien skilja sig från hvarandra, bestämmer sig för den senare, har behofvet af de båda liniernas fullkomliga likställighet vid läroverken blifvit allt starkare. Detta behof framträder i synnerhet vid sådana läroverk, som, fullständiga på den klassiska linien, meddela undervisning åt realister till och med öfre sjette klassen, men i sjunde klassens båda afdelningar undervisa endast latinare. Följden af denna anordning har vid dessa läroverk blifvit, att mera begåfvade lärjungar, som ursprungligen ingått på den reala linien, men hvilkas föräldrars förmögenhetsförhållanden icke tillåta deras sändande till på annan ort varande läroverk för att der fortsätta studierna, nödgas antingen öfvergå till latinlinien eller också afbryta sina studier. Detta har särskildt varit förhållandet vid läroverket i

den aflägset belägna staden Östersund. Till belysande af ställningen der vill jag meddela följande tabell, som utvisar de båda bildningsliniernas förhållande till hvarandra i de olika klasserna under de sista tio åren:

Öfversigtstabell för åren 1887—1896.

	Kl. IV.	Kl. V.	Kl. VI, 1.	Kl. VI, 2.
Realister	153	96	46	18
Latinare	147	141	119	114

Af denna tabell framgår, hurusom förhållandenas magt tvingar de flesta realisterna att antingen lemna läroverket redan i nedre sjette klassen eller också blifva latinare. Denna nödvändighet har framkallat ett allmänt och berättigadt missnöje bland föräldrar och målsmän.

Saken skulle, åtminstone till en början och i afvaktan på den kommande läroverksreformen, kunna rättas, om anslag till aflönande af en extra lektor vid läroverket beviljades utöfver den nuvarande staten. Ett sådant anslag skulle tills vidare vara tillräckligt, då dels sjunde klassens latinare och realister i åtskilliga ämnen skulle undervisas tillsammans, dels realklasserna VII, 1 och VII, 2 skulle kunna sammanslås i andra ämnen. I årets statsverksproposition begär icke heller regeringen ytterligare anslag till mera än en lärare vid högre allmänna läroverket i Vesterås, der reallinien för närvarande befinner sig i samma ställning som i Östersund, ehuru Kongl. Maj:t föreslår årets Riksdag att bevilja anslag, på det att fullständig undervisning å reallinien der må kunna meddelas.

I sitt afstyrkande utlåtande öfver en af herr M. G. Bruzelius inom Andra Kammaren år 1897 väckt motion, n:o 21, angående utvidgning af högre allmänna läroverket i Kristianstad, förklarade statsutskottet, att motionären väl anfört beaktansvärda skäl för sin begäran, men då detsamma förestälde sig, att äfven beträffande andra läroverk behof af utvidgning i omförmälda hänseendet förefunnes, och dessa frågor syntes böra i ett sammanhang pröfvas, ansåg sig utskottet icke böra för det särskilda fall, som då vore i fråga, tillstyrka någon åtgärd från Riksdagens sida. Utskottets hemställan godkändes af kamrarne.

De läroverk, vid hvilka reallinien upphör med öfre 6:te klassen, äro de i Hudiksvall, Vesterås, Kristanstad, Östersund och Luleå. Hvad Hudiksvalls läroverk angår, lär det icke vara lämpligt att för närvarande begära någon utsträckning af der varande reallinie. Frågan om utvidgning af läroverket i Vesterås föreligger genom kongl. proposition. Beträffande Kristianstads och Luleå läroverk lära motioner vara att förvänta.

Då sålunda Riksdagen nu antagligen kommer i tillfälle att i ett sammanhang pröfva frågan om realliniens utsträckning vid den ifrågavarande kategorien af läroverk, så får jag härmed vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte, på det att Östersunds högre allmänna läroverk må blifva fullständigt äfven på realliniën, för år 1899 på extra stat anvisa ett belopp af tvåtusen kronor till aflönande af en extra lektor vid nämnda läroverk.

Stockholm den 26 januari 1898.

S. J. Kardell.

Instämma:

O. Walter. *J. Bromée.* *J. Nordin.* *P. Norberg.*

N:o 84.

Af herr **O. Emthén,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till lagbestämmelser för sågverksbolag i Norrland och Dalarne att, på sätt om kronohemman är stadgadt, så till byggnader som egornas häfd underhålla bolagen tillhörande jordbruksfastigheter m. m.*

Gång efter annan har under de senaste åren Riksdagens uppmärksamhet fästs vid sågverksbolagens inom Norrland och Dalarne förvärf af jordbruksfastigheter, den för hvarje år allt större och större omfattning, hvari sådant förvärf sker, samt den fara, som till följd deraf uppstått för den sjelfegande allmogeklassens inom dessa delar af riket framtida bestånd.

De förhållanden, jag varit i tillfälle att bevittna inom den valkrets, jag i Riksdagen representerar, mana äfven mig att fästa Riksdagens uppmärksamhet på denna för Norrland och Dalarne så ytterst vigtiga fråga, på det att, om möjligt, genom inskridande från Riksdagens sida farorna för det sorgliga öde, som hotar jordbruket åtminstone i Norrland, må kunna i någon mån minskas — om deras afvärjande kan tyvärr ej blifva fråga, så långt det redan gått i en för dessa delar af landet så olycksbringande utveckling.

Ångermanlands vestra domsaga torde utan gensägelse kunna anses vara typisk för det Norrland, som lemnar virket till de utefter dess kust nuvarande sågverken. Jag tror mig derför kunna med full rätt påstå, att inom andra delar af Norrland, med liknande naturliga förhållanden som i denna domsaga, sågverksbolagens förvärf af hemman under de sista åren tagit ungefär samma utsträckning som den, jag från min hemtrakt känner.

Enligt hvad det af domhafvanden utfärdade, härvid fogade embetsbevis gifver vid handen, egde sågverken vid innevarande års början inom Ramsele tingslag något öfver hälften och i Resele tingslag ej fullt hälften eller således inom hela domsagan ungefär hälften af all den skattlagda jorden, då såsom måttstock tages hemmanens skattetal, och häntyder allt derpå, att inom en mycket nära liggande framtid största delen af hemmanen inom domsagan skola hafva öfvergått i sågverksbolagens ego.

Det torde derför ej vara förmätet att antaga, att öfver allt i Norrland, der ännu finnes till sågtimmer duglig skog och der icke, såsom i de två nordligaste länen, lagstiftningen inskränkt hemmansegarnes dispositionsrätt öfver hemmanets växande skog, inemot hälften af hemmanen i närvarande stund eges af sågverksbolag och att denna fara skall, jag vore frestad säga, lavinartadt ökas.

De, som leda sågverksbolagens affärer, köpa naturligen hemmanen allenast i syfte att åtkomma hemmanens skog och anse den inegojord, som bolagen genom köpen förvärfva, såsom ett nödvändigt ondt.

Dock är det i alldeles försvinnande liten omfattning, man hittills med begagnande af lagen om egostyckning m. m. den 27 juni 1896 afsöndrat inegojorden från hemmanen och försålt densamma, och kommer helt visst ett sådant tillvägagående att allt framgent endast i ringa grad praktiseras — detta af det skäl, att afsevärda fördelar äro för bolagen förbundna med innehafvet af hemman och jemväl derför att så ytterst få finnas mägtiga att köpa så afsöndrad inegojord.

Regeln är i stället, att bolagen till hemmanens förre egare eller andra personer utarrendera inegojorden på viss tid eller oftast »tills vidare», mot skyldighet för arrendatorn att såsom arrende utgöra de på hela hemmanet, således äfven den af bolaget disponerade skogsmarken, belöpande skatter och onera samt de i hemmanet ofta nog intecknade födoråd.

Ofta, då förre egarne af hemmanen ej såsom arrendatorer öfvertaga bruket af inegojorden, betinga de sig vid försäljningen jemte den kontanta köpeskillingen födoråd från hemmanet. Det kan tyckas, som skulle jord ej kunna arrenderas på fördelaktigare vilkor än dem, sågverksbolagen sålunda bjuda hemmanens förre egare, eller att en sorglösare tillvaro ej kan tänkas än att sitta som kapitalist och från sitt förra hemman hafva sitt nödtorftiga lifsuppehälle i form af födoråd. Och dock har det under den tid, som förflutit, sedan bolagens hemmansköp började, visat sig, att när bonden från att hafva varit hemmansegare blir arrendator af eller födorådstagare på hemmanet, så går det ofta ekonomiskt utför med honom. Var han förut, medan han ännu egde gård och grund, mer eller mindre sorglös och likgiltig i fråga om skötseln af hemmanets åker och äng, så

tyckes han såsom arrendator förlora all energi att häfda sin jord och deraf skaffa sig sin bergning. Fråga derom alla dessa landthandlande, hos hvilka befolkningen företrädesvis köper sina förnödenheter, och jag tror, att de skola samstämmigt bekräfta ett sådant påstående. Och hvar och en, som reser omkring i bygderna och betraktar s. k. bolagshemman, skall finna ett sorgligt stort antal af dessa, synnerligast sådana som en längre tid brukats af bolagsarrendatorer, förfallna i anseende till byggnaderna och med vanhäfdade egor, samt deras brukare lefvande i de eländigaste vilkor. Ett utarrenderadt hemman, som, sedan bolag dertill blifvit egare, förkofrats i anseende till jordbruket, står ej att uppleta — det vågar jag påstå.

Man må hafva hvilken åsigt som helst om gagnet eller skadan af den i Norrland af ålder brukliga seden, att föräldrar vid öfverlåtande åt barn af hemman betinga sig födoråd från hemmanet, ett är dock visst, nemligen att man haft denna sed att tacka för, att fattigvårdstungan ej antagit de kolossala proportioner, som den nu hotar att taga, sedan så många och företrädesvis de med hänsyn till jordbruket svagare hemmanen öfvergått i bolagens ego, och några födoråd från dessa ej kunna i framtiden betingas, eller hemmanen till följd af det förfall, hvari de kommit eller tvifvelsutan komma, ej längre ega förmåga att bära ett sådant.

Sågverksbolagen lära nog icke vilja sjelfmant åtaga sig att i fattigvårdshänseende sörja för dem, som bygga och bo på deras hemman, utan lär det nog bli kommunernas tunga lott att i framtiden se den redan nu stora fattigvårdsbördan ökas, ja, på många ställen mångdubblas.

Sågverksindustriens målsmän låta det i de flesta fall gå vind för våg med jordbruket på bolagens hemman — undantag gifves naturligen — under hänvisning, om någon för dem framhåller eländet, att det ligger utom denna industris ändamål och syfte att sköta jordbruk, Ja, man kan få höra en och annan bland dem, såsom skedde vid mötet i Sollefteå sistlidne sommar inför skogskomitén, oförbehållsamt draga konseqvenserna af utvecklingen med orden: »hvad gör det, om jordbruket i Norrland går under och den nu odlade jorden i framtiden kommer att bära skog, sågverksindustrien är tillräckligt rik att ändock gifva arbete och bröd åt Norrlands befolkning och att från andra delar af landet skaffa den brödsäd, som för dess uppehälle behöfves!»

Men det är ej nog med, att dessa målsmän ofta med likgiltighet åse, hur sågverksbolagens förvärf af hemman icke blott mägtigt bidrager att komma all utveckling af jordbruket att afstanna, utan äfven bringar en icke ringa del af den nu odlade jorden i vanhäfd, det gifves dem bland desse målsmän, hvilka, när sådant finnes befordra bolagets vinning, icke

sky att så godt som ödelägga ett hemman. För styrkande af detta påstående vidfogar jag protokollen i ett vid Resele tingslags häradsrätt sistlidet år handlagdt mål, i hvars afdömande jag såsom nämndeman deltagit. Under handläggningen af detta mål framgick följande:

Ett sågverksbolag hade för en köpeskilling af 25,000 kronor och ett rundligt tilltaget födoråd förvärfvat ett hemman med god tillgång på växande skog. Sedan denna afverkats, blef för sågverksbolagets disponent klart, att bolaget gjort en dålig affär, hvarför han sökte förma säljaren att afstå från sin rätt till en god del af det i kontraktet af honom betingade födorådet.

Då säljaren helt naturligt ej ville ingå på något sådant, beslöt disponenten att omöjliggöra födorådets utgående från hemmanet och på samma gång betaga säljaren rätt att af bolaget utfå detsamma.

I det mindre lofvärda syftet lät han afverka all å hemmanet befintlig afverkningsbar skog, så att å marken fans qvar så godt som endast buskar, sålde bort nästan alla hus å hemmanet, som ej disponerades af födorådstagaren, afsöndrade såsom lägenheter en god del af hemmanets inegojord och sålde hemmanet, så beskaffadt, till en fullkomligt medellös person för 800 kronor, som denne fick qvitterade mot rätt för bolaget att disponera årets foderskörd af hemmanet.

Detta förfarande har vidtagits af disponenten för ett bolag, som hittills egt godt anseende inom orten. Hvilken garanti gifves, att det ej kan komma att gå på liknande sätt med många hemman, om sådana förhållanden uppstå, att bolagen finna med sin ekonomiska fördel förenligt att göra sig af med hemmanen, sak samma på hvilket sätt det sker, sedan de af hemmanet tagit all den inkomst, som för ögonblicket kan derur tagas?

Å andra sidan, huru skulle icke jordbruket å sågverksbolagens hemman kunna föras framåt, om genom lagstiftningen bolagen tvingades att hålla sina hemman så till byggnader som jordens häfd i fullgodt skick? Sågverksbolagen hafva bildats och fått sin stadfästelse med ändamål att drifva sågverksrörelse. På sidan om detta ändamål hafva de blifvit innehafvare i stor utsträckning af jordbruksfastighet. Mig synes, att under sådana förhållanden, och då bolagen, för att för sig betrygga tillgången på sågtimmer, allt jemt fortfara med jordinköpen, hvarigenom jordbruket i Norrland löper stor fara, ett sådant tvång skulle kunna och böra åläggas bolagen. Dessa hafva för visso skyldighet ej blott att samla så stor vinst som möjligt åt sina delegare, utan ock att afstå en del af denna vinst till hjelp och fromma för dem, tack vare hvilka de ega sjelfva källan till sitt förvärf.

Jag får derför föreslå,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, efter skedd utredning för hela Norrland och Dalarne i afseende på omfattningen af sågverksbolagens förvärf af jordbruksfastigheter, för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, innefattande åläggande för sågverksbolag, som i Norrland och Dalarne ega och sjelfva eller genom arrendatorer bruka jordbruksfastigheter, att så till byggnader som egornas häfd underhålla dessa på sätt angående kronohemman finnes i lag stadgadt, äfvensom att Riksdagen för ändamålet anvisar ett anslag af femtusen kronor.

Stockholm den 26 januari 1898.

Oswald Emthén.

I motionens syfte instämma:

Sam. Söderberg.	*C. J. Öberg.*	*S. M. Olsson.*
Joh. Nydahl.	*P. Norberg.*	*O. Walter.*
J. A. Lundström.	*E. Eriksson.*	*Johan Ericsson.*
J. Nordin.	*J. Bromée.*	*O. H. Ström.*
W. Styrlander.	*Joh. Er. Nordin.*	*A. Göransson.*

Afskrift af afskrift.

Första sammanträdet.

Utdrag af domboken, hållen å lagtima vårtinget med Resele tingslag å tingsstället i Näsåker den 18 januari 1897.

N:o 8.

S. D. Till tinget hade födorådstagaren J. P. Palin i Rå, Ådals-Lidens socken, genom kronolänsmannen Sven August Norlander i Ramsele undfått stämning å Salsåkers ångsågsaktiebolag i Nordingrå socken, förre hemmansegaren E. P. Sundelin, hemmansegaren E. V. Borin samt lägenhetstagarne August Johansson och Elias Andersson, alla i Rå, på grund af en med hvad derå fans tecknadt, så lydande stämningsansökning:

»Herr domhafvanden i Resele tingslag.

Genom afhandling den 27 februari 1894 har Salsåkers ångsågsaktiebolag af mig köpt hemmanet $4^{23}/_{24}$ seland n:o 1 i Rå, Ådals-Lidens socken, samt såsom köpevilkor förbundit sig att under min och min hustrus lifstid årligen i oktober månad tillhandahålla oss vissa födorådsförmåner enligt ortens sed.

Sedan hemmanets skog blifvit afverkad, har bolaget sålt hemmanet till E. P. Sundelin emot det att bolaget fått tillgodogöra sig 1896 års

gröda, hvarefter Sundelin af hemmanet på everldelig tid upplåtit lägenheten åt August Johansson, E. V. Borin och Elias Andersson äfvensom till andra personer en del af hemmanets åbyggnader. Hemmanet har sålunda, på den korta tid, sedan jag upplåtit detsamma, blifvit så försämradt, att det vid blifvande försäljning sannolikt icke uppgår till ett födorådet motsvarande värde.

Någon del af födorådet, som till betalning förfallit under sistlidne oktober månad, har jag icke utfått, och alla öfriga förmåner, som jag enligt mitt kontrakt skolat åtnjuta, hafva blifvit åsidosatta.

Med anledning häraf anhålles om stämning till första sammanträdet under 1897 års lagtima vinterting med Resele tingslag ej mindre å egarne till fastigheten, hvari födorådet är intecknadt, nemligen E. P. Sundelin, August Johansson, E. V. Borin och Elias Andersson, alla i Rå, äfven Salsåkers ångsågsaktiebolag, med påstående, att samtlige svarandena, en för alla och alla för en, måtte varda förpligtigade till mig genast utgifva ett års födoråd enligt bilagda räkning med 1,612 kronor 75 öre jemte ränta derå från den 1 innevarande månad och ersättning för rättegångskostnaden; de fyra förstnämnda dock endast så långt deras för födorådet intecknade fastigheter förslå.

Öppen talan förbehålles.

Ramsele den 23 november 1896.

J. P. Palin i Rå

genom Sv. Aug. Norlander enligt fullmagt.

Rå & Näsåker den 1 november 1896.

Salsåkers Ångsågs Aktiebolag.

Debet till Födoråds tagaren *J. P. Palin.*

1896. Nov. 1.	An: Födoråd, enligt afhandling af den 27 februari 1894, från den 1 maj 1896 till den 1 maj 1897:		
	13 hl. stridkorn . . . . . à 7: 50	97	50
	1,5 » råg	14	—
	6,5 » potatis . . . . . à 2: —	13	—
	25 liter kokärter . . . . . à 0: 20	5	—
	1 fj. strömming	4	—
	20 kg. hemslagtadt fläsk . . . . . à 1: —	20	—
	1 hl. salt	4	—
	200 kg. hö (klöfver och timotej	12	—
	10 » snus (Ljunglöfs n:o 1) . . . . . à 1: 80	18	—
	15 » kaffe Porto Rico . . . . . à 2: 20	33	—
	15 » socker . . . . . à 0: 65	9	75
	Plöjning och såning af lin och potatisland .	5	—
	Föda och skötsel för 2 kor i 270 dgr à 2: —	540	—
	D:o » 4 får » 270 » à 1: —	270	—
	Lön och kläder till pigan	125	—
	Föda till pigan . . . . . 50 öre pr dag	182	50
	Näringspenningar enligt födoråds kontrakt .	60	—
	2 par skor	15	—
	1/2 vadmalskostym	15	—
	Skjuts enligt födoråds kontraktet	15	—
	25 famnar ved . . . . . à 4: —	100	—
	Hemkörning och afsågning af veden	25	—
	Skötsel och vallning af boskapen under sommaren	30	—
	Kronor	1,612	75

S. E. & O.

Att en bestyrkt afskrift af förestående stämningsansökan med derå tecknade resolution och vidfogade räkning denna dag blifvit mig tillställd och i händer lemnad, erkännes.

Salsåker den 30 november 1896.

Axel Kjellström.

Bevittnas:

Josef Blom. *Alb. Eden.*

Kostnadsuppgift.

Skjutsersättning för 28 kilometer	5: 60
Två arfvoden	1: —
En afskrift	0: 50
Porton	0: 55
Summa	7: 65.

Att en bestyrkt afskrift af förestående stämningsansökan och resolution jemte vidfogad räkning denna dag blifvit mig tillställd och i händer lemnad; erkännes.

Ådals-Liden och Rå den 19 december 1896.

Elias Andersson.

Bevittnas:

Anselm Borin, t. f. länsman.

Att en bestyrkt afskrift af förestående stämningsansökan och resolution jemte vidfogad räkning denna dag blifvit mig tillställd och i händer lemnad; erkännes.

Ådals-Liden och Rå den 19 december 1896.

E. P. Sundelin.

Bevittnas af:

Anselm Borin.

Att undertecknade denna dag fått mottaga hvar vår bestyrkta afskrift af förestående stämningsansökan och resolution jemte vidfogad räkning; erkännes.

Ådals-Liden och Rå den 19 december 1896.

E. V. Borin. *August Johansson.*

Namnteckningarne bevittnas af:

Anselm Borin.

Delgifningskostnad 4 kronor qvitteras som ofvan.

Anselm Borin.

Bestyrkt afskrift af denna ansökan, resolution och fordringsbevis är denna dag E. V. Borin i Rå delgifven betyga.

Rå den 3 januari 1897.

C. Östlund. *Leonard Kalm.*

Delgifningskostnad tre (3) kronor qvitteras den $^{3}/_{1}$ 1897.

C. Östlund. *Leonard Kalm.*»

Vid upprop af målet instälde sig käranden genom ombud, kronolänsmannen Sven August Norlander, samt af svarandene Sundelin, Borin och Johansson personligen samt Salsåkers ångsågsaktiebolag och Andersson genom ombud, för aktiebolaget landsfiskalen Johan Gottfrid Sjödén i Sollefteå och för Andersson nyssnämnde Borin.

Till styrkande af sin behörighet såsom ombud ingåfvo Norlander, Sjödén och Borin följande fullmagtshandlingar:

1:o) *Norlander* en så lydande fullmakt:

»Fullmakt för kronolänsmannen Sv. Aug. Norlander i Ramsele eller den han förordnar att hos rikets domstolar och embetsmyndigheter, äfvensom hos Kongl. Maj:t anhängiggöra, utföra och bevaka min talan emot såväl Salsåkers ångsågsaktiebolag, som innehafvaren eller egaren af det hemman 4 $^{23}/_{24}$ seland n:o i Rå, Ådals-Lidens socken som bolaget enligt afhandling den 28 februari 1894 köpt af mig och min hustru, angående utbekommande af lifstidsförmåner och ersättning för sådana, som icke

blifvit eller komma att blifva levererade; så ock att all min härunder beroende rätt inför exekutor iakttaga samt uppbära och qvittera alla i denna sak mig tillkommande medel; godkännande jag hvad mitt sålunda befullmägtigade ombud lagligen gör och låter.

Näsåker den 2 november 1896.

J. P. Palin.

Vittnen:

E. Olsson. *A. F. Domeij.*»

2:o) *Sjödén, dels* tvenne så lydande afskrifter:

Transsumt. Kongl. Maj:ts nådiga resolution på en af Axel Kjellström, P. J. Hedberg och J. G. Sjödén gjord underdånig ansökan om fastställelse af ordning för Salsåkers ångsågsaktiebolag i enlighet med ett den underdåniga ansökningen bilagdt förslag;

Gifven Stockholms slott den 11 november 1892.

Kongl. Maj:t, som låtit detta ärende sig föredragas, vill härmed i nåder fastställa följande

Bolagsordning

för

»**Salsåkers Ångsågsaktiebolag.**»

— — — — — — — — — — — — — — — —

§ 7.

Bolagets styrelse skall bestå af en direktör, som jemte en direktörssuppleant skall väljas bland aktieegarne i bolaget samt vara i Sverige bosatt svensk undersåte.

Direktören eller vid förfall för denne, direktörssuppleanten eger att i enlighet med denna bolagsordning och de föreskrifter, bolaget för styrelsen meddelat, med bolagets magt handla uti allt hvad till förvaltning af dess egendom och angelägenheter hörer, äfven att bolaget i alla af-

seenden fullständigt företräda samt, sjelf eller genom befullmägtigadt ombud, föra dess talan och bevaka dess rätt vid alla tillfällen.

— — — — — — — — — — — — — — —

§ 9.

Styrelsen väljes vid ordinarie bolagsstämma för viss tid, dock ej utöfver fem år.

— — — — — — — — — — — — — — —

OSCAR
(sigill)

V. L. Groll.

I transsumerade delar rätt afskrifvet intyga:

J. G. Sjödén. *Veste Vizelius.*»

Afskrift.

Utdrag af protokoll, fördt vid ordinarie bolagsstämma med delegarne i Salsåkers ångsågsaktiebolag å bolagets kontor i Salsåker tisdagen den 14 juli 1896.

— — — — — — — — — — — — — — —

§ 6.

I enlighet med § 9 bolagsordningen valdes till direktör för en tid af fem år från denna bolagsstämma disponenten Axel Kjellström.

— — — — — — — — — — — — — — —

som ofvan:

John Kull. *Axel Kjellström.* *P. J. Hedberg.*

Rätt utdraget intyga:

Alb. Edén. *Josef Blom.*

Rätt afskrifvet betyga:

J. G. Sjödén. *Veste Vizelius.*»

dels ock en fullmagt af följande lydelse:

Härigenom befullmägtigas landsfiskalen J. G. Sjödén eller den han i sitt ställe förordnar att vid öfver- och underdomstolar, exekutiva och administrativa myndigheter, inför, vid borgenärers sammanträden i konkurs samt vid landtmäteri- och andra förrättningar *Salsåkers ångsågsaktiebolags* talan anhängiggöra, utföra och bevaka; gillande bolaget hvad på grund af denna fullmagt, som jemväl gäller i afseende å förlikning samt till förande af talan om ansvar, göres och låtes.

Salsåker den 27 augusti 1896.

för Salsåkers ångsågsaktiebolag.

Axel Kjellström.

Vittna:

P. C. Veste Vizelius. *H. Lundin.*

samt 3:o) *Borin* en så lydande fullmagt:

Rättegångsfullmagt in blanko för innehafvaren att föra talan vid Resele häradsrätt erkännes.

Rå den 1 januari 1897.

Elias Andersson.

Bevittnas af:

N. E. Mäler. *Jonas Salmonsson.*»

Sedan såväl stämningsansökningen med hvad derå fans tecknadt som fullmagtshandlingarne blifvit upplästa, ingaf Norlander och åberopade, *dels* en så lydande afskrift:

»Köpebref: Emot en till tjugufemtusen (25,000) kronor öfverenskommen köpesumma försälja undertecknade till Salsåkers ångsågsaktiebolag vårt i Rå by Ådalslidens socken egande skattehemman n:o 1 om $4\,^{23}/_{24}$ seland med hus, jord och skog, andel i såg och qvarn m. m. samt mot följande födorådsförmåner, som skall utgifvas under oktober månad hvarje år under vår lifstid nemligen 13 hektoliter stridt korn, $1\,^{1}/_{2}$ hektoliter strid råg, $6\,^{1}/_{2}$ hektoliter potatis, 25 liter hvita kokärter, 1 fjerding strömming sur eller hård enligt födorådstagarnes önskan, 20 kilo hemslagtadt fläsk, 1 hektoliter salt, 200 kilo klöfver- och timotejhö, erforderlig sänghalm, 10

kilo snus af den sort födorådstagaren bestämmer, 15 kilo Portoricokaffe, 15 kilo socker, välplöjdt och gödsladt land för utsäde af 1/2 hektoliter potatis och 3 liter linfrö, samt för rot- och köksväxter. Föda, husrum, skötsel och vallning för 2 kor och 4 får samt för deras alster till påföljande 1 oktober, en ordentlig piga vid tillsägelse, som af hemmansinnehafvaren klädes, födes och aflönas; sextio (60) kronor i näringspenningar, 2 par skor, 1 manskostym af hemväfd vadmal hvartannat år; skjuts vid tillsägelse; till husrum aftages under vår lifstid nya mangårdsbyggningen, äfvenså aftages svinhuset, gamla och nya smedjan, samt inrymme i källare och andra nödiga uthus; hemkörd torr ved upphuggen lämplig för jernspis, kakelugn och öppen spis; halfva hägnaden från Borins rålinie aftages, samt för anläggande af en trädgård på östra sidan af aftagna mangårdsbyggnaden. Frånfaller mannen före hustrun, afgår snusen och vadmalsklädningen. Plats för en matbod förbehålles. Födorådsåret räknas från 1 maj.

Af köpesumman betalas 10,000 kronor den 1 nästkommande maj, 5,000 kronor den 15 januari 1895 och 10,000 kronor 15 juli samma år.

Tillträdet af lägenheten sker genast, men skola säljarne erlägga de hittills för lägenheten ålöpande onera och andra utgifter.

Inteckning till säkerhet för födorådsförmånerna förbehålles.

Aftages på everldelig tid det vid Vigdesjö fäbodvallen befintliga skogsskifte å byns karta betecknad med Litt. A b. utgörande cirka 4 tunnland, samt landegarerätten för hemmanet i Vigdsjön. För utdikning af Vigdsjön redan beslutade kostnader ansvara innehafvaren af landegarerätten för hemmanet vid Vigdsjön.

Strömnäs aktiebolags rätt för skogsafverkning enligt deras kontrakt respekteras, samt Borins beviljade jordafsöndring, dock med rätt för köparen att erhålla derför i utbyte af Borin lemnade ersättning af lika stort jordområde på inrösningsjorden längs rågången mellan Borins.

De eljest i hemmanet befintliga inteckningar utom förut åberopade ansvaras af säljarne och skall innan andra afbetalningen erlägges gravationsbevis för lägenheten af säljarne företes.

Yttre reparationer å aftagna födorådsbyggnaden samt såsom golf verkställes af hemmansinnehafvaren.

Ådalsliden Rå den 27 februari 1894.

J. P. Palin. *Kajsa Magdalena Palin* (bom.) säljare.

Antages för Salsåkers ånsågsaktiebolag:

H. A. Forszén.

Såsom vittnen:

E. V. Borin. *L. J. Bäckman.* Rå, Näsåker.

§ 44. År 1894 den 13 mars, vid vårtinget med Resele tingslag i Näsåker, söktes på grund häraf inteckning uti Salsåkers ångsågsaktiebolags $4^{23}/_{24}$ seland n:o 1 Rå, och resolverades på sätt protokollet närmare utvisar; betygar:

På häradsrättens vägnar:

Ivar Tillander.

§ 87. År 1894 den 14 juli vid vårtinget med Resele tingslag i Näsåker, beviljades inteckning uti Salsåkers ånsågs aktiebolags $4^{23}/_{24}$ seland n:o 1 Rå J. P. Palin och hans hustru Kajsa Magdalena Ersdotter till säkerhet för dem i ofvanstående afhandling tillförsäkrade födorådsförmåner; betygar:

Å häradsrättens vägnar:

Ivar Tillander.

Första afbetalningen å förestående kontrakt kronor tiotusen (10,000) är denna dag erlagdt som härmed qvitteras.

Rå den 2 maj 1894.

J. P. Palin.

Andra afbetalningen på omstående köp hafva vi denna dag med kronor femtusen (5,000) jemte 18 dagars upplupen ränta med kr. 12,50, som härmed qvitteras.

Rå, Ådalsliden den 5 februari 1895.

J. P. Palin.

Af Salsåkers ånsågsaktiebolag hafva vi denna dag emottagit full slutliqvid med kronor tiotusen (10,000) för hemmanet n:o 1 om $4^{23}/_{24}$ seland i Rå enligt köpebref af den 27 februari 1894, som erkännes och qvitteras.

Ådalsliden och Rå den 16 juli 1895.

J. P. Palin.

Bevittnas af:

E. V. Borin i Rå. *N. Aug. Borin.*

Vidimeras:

Olof Strömstedt. *J. M. Liedström.*

dels och följande intyg:

»Att sedan Resele tingslags häradsrätt den 21 juli 1896, § 49, meddelat E. P. Sundelin lagfart å de $4^{23}/_{24}$ seland Rå n:o 1 i Ådals-Lidens socken, hvaruti den 14 juli 1894, § 87, fastställts inteckning till säkerhet för födorådsförmåner åt J. P. Palin och hans hustru Kajsa Magdalena Palin enligt athandling den 27 nästförutgångne februari af Salsåkers ångsågsaktiebolag någon annan förändring i eganderätten till omförmälda fastighet icke intill denna dag blifvit hos häradsrätten anmäld än att den 8 sistlidne september §§ 29, 30 och 31, meddelats lagfart för en hvar af August Johansson och E. V. Borin å från hemmanet afsöndrad lägenhet samt för Elias Andersson och hans hustru Magdalena Kristina Mäler å den till hemmanet hörande andel i Rå byamäns sågplats och såg; betygas

Sollefteå den 9 november 1896.

På Domareembetets vägnar:

Nils Johansson.»

Jemväl afskriften och intyget upplästes, hvarefter svarandena, på fråga, förklarade, att de ej för närvarande ville bestrida afskriftens rigtighet.

Norlander anförde härpå, att med stämningen afsåges utbekommande af ersättning för de födorådsförmåner som skolat utgöras för tiden från och med den 1 maj 1896 till den 1 maj 1897; att käromålet rigtades mot Salsåkers Ångsågsaktiebolag såsom enligt det i afskrift åberopade köpekontraktet, deraf aktiebolaget begagnat sig, förbundet att med all sin egendom ansvara för hvad deri af köparen blifvit utfäst, samt mot öfrige svarande såsom egare af fastigheter, hvilka efter inteckning stode i pant för köpekontraktets fullgörande; att sålunda i målet yrkades föreläggande att utgifva omstämda ersättning, för aktiebolaget under alla förhållanden och för öfrige svarande under äfventyr, att deras omförmälda fastigheter exekutivt försåldes för uttagande ur desamma af ersättningens belopp; att såsom grund för käromålet åberopades, ej mindre Salsåkers aktiebolags utfästelse, hvilken vore affattad i sådan form, att aktiebolaget genom densamma vore bundet äfven efter det hemmansdelen öfvergått till annan egare, och den vunna inteckningen, än äfven hvad anginge aktiebolaget, dess förfarande att afverka all till hemmansdelen hörande skog, som femton eller sjutton fot från roten hållit fyra till fem tum i genomskärning eller mer, och att från hemmansdelen dels såsom egare af densamma, dels på grund af förbehåll i sammanhang med dess försäljande till en fullkomligt medellös person bortföra hus och gröda, ett förfarande, hvarigenom aktiebolaget haft för afsigt och lyckats för egen förment vinning till den

grad förringa värdet af hemmansdelen, att födorådsförmånerna ej vidare kunde utgå af densamma; att för öfrigt aktiebolagets åtgärd att afverka skogen föregåtts af hot genom dess disponent, Axel Kjellström, om afverkningens företagande derest ej käranden afstode från en del af hvad honom lagligen tillkomme enligt köpekontraktet, ett hot, som tydligt ådagalade omförmälda afsigt; samt att käranden hos aktiebolaget eller innehafvaren af hemmansdelen förgäfves anhållit om tillhandahållande af tjenstehjon, verkställande af plöjning och såning, tillhandahållande af foder för, samt ombesörjande af skötsel och vallning af kreatur, äfvensom tillhandahållande af ved till bränsle, allt för den med käromålet afsedda tid.

I uppgifven afsigt att dermed styrka rigtigheten af sin uppgift om hot, som utöfvats mot käranden, ingaf Norlander en så lydande afskrift af bref:

»Afskrift af afskrift.

Salsåkers ångsågsaktiebolag.

Salsåker & Ullånger den 2 november 1895.

Herr *Alb. Eriksson*, Resele.

Jag sänder härjemte en förteckning på hvad jag vill afpruta af födoråden å Rå hemman och torde Ni förelägga Palin denna, med uttrycklig tillsägelse, att går han ej in härpå, så ser jag mig ingen annan råd än att afverka skogen och sedan sälja hemmanet, hvilket är mitt fasta beslut.

Komma vi att behålla hemmanet, så förestår oss åtskilliga stora kostnader för byggnadstimmer etc. etc. —, hvadan det blir oss nog dyrt ändå — ja helt säkert icke så litet förlustbringande. Enas vi om nedprutningen, så utlofvar jag att skaffa en hygglig arrendator på hemmanet samt i alla afseenden hvad på oss vidkommer, behandla Palin på bästa sätt. Tänker Palin på saken rätt, så bör han inse fördelarne utaf att gå oss till mötes. Ni bör begära hans bestämda svar innan Ni reser till Ramsele och slutar räkning, på det att herr Forszén sedan må resa öfver till Palin och upprätta skriftlig öfverenskommelse, ifall han ingår på nedprutning. Högaktningsfullt Axel Kjellström.

Från för oss förevisadt orginalbref rätt afskrifvet intyga:

E. Olsson, länsman. *Oskar Frisendahl*, nämndeman.

Vidimeras:

Viktor Tenglund. *N. Sjödén.*»

Sjödén och öfrige å svarandesidan närvarande bestredo käromålet, dervid de anförde:

1:o) *Sjödén*, som förmälde, att han icke ville bestrida rigtigheten af den nu företedda afskriften, men väl att genom det afskrifna brefvet öfvats hot mot kärande; att Salsåkers ångsågsaktiebolag i kontrakt, enligt hvilket aktiebolaget utarrenderat ifrågavarande hemmansdel, förbehållit käranden hans rätt till födorådsförmåner enligt åberopade köpekontraktet samt derjemte intagit bestämmelser, genom hvilka afsetts att förhindra bortförande af foder från hemmansdelen; att aktiebolaget redan den 21 april 1896 och således före den tid, för hvilken i målet begärdes ersättning, försålt hemmansdelen, som af köparen tillträdts samma dag, köpet upprättades, och att vid försäljningen gjorts förbehåll om kärandens rätt att utfå födorådsförmånerna; att aktiebolaget på grund af försäljningen och omförmälda dervid gjorda förbehåll vore fritt från skyldigheten att derefter till käranden utgifva födorådsförmånerna, hvilka allenast utgjorde afkomst af hemmansdelen, den ingen annan än hemmansdelens egare kunde förbindas att utgifva; att köparen af hemmansdelen, svaranden Sundelin, visserligen enligt kontrakt nyssnämnda dag för sistlidet års sommar till aktiebolaget utarrenderat hemmansdelen med rätt för aktiebolaget att derifrån bortföra foder, men att Sundelin dervid förbehållit sig sjelf rätt att hemta foder från betydande delar af hemmansdelens egor; att han bestrede rigtigheten af hvad kärandens ombud särskildt anfört till stöd för käromålet i hvad anginge aktiebolaget; att käranden icke till aktiebolaget framstält sådan anhållan, som kärandens ombud uppgifvit; att käranden ej egde med stöd af kontraktet fordra ersättning för lön samt föda och kläder till piga och ej heller godtgörelse för skjuts och ved, med mindre han förgäfves framstält begäran om tillhandahållande af tjenstehjon samt skjuts och vedbrand; samt med afseende å de i räkningen upptagna värden, att den fordrade ersättningen för föda och skötsel till kor och får vore för hög och skäligen borde nedsättas till halfva det fordrade beloppet.

2:o) *Sundelin:* att han den 5 september 1896 försålt hemmansdelen till Per Edlund, som dervid förbundit sig att till käranden utgifva honom tillkommande födorådsförmåner; att han ej hade sig bekant, huruvida Edlund å sitt fång sökt lagfart, men att han emellertid på grund af försäljningen bestrede, att han varit skyldig att till käranden utgöra omstämda födorådsförmåner i vidsträcktare omfattning, än som belöpte å tiden till och med nämnda dag; att hans hustru under den tid, han egt hemmansdelen, verkstält alla de pigsysslor, käranden påkallat; att han under nämnda tid tillhandahållit käranden all den ved, denne velat använda för sitt hushåll; att han likaledes under samma tid lemnat föda och skötsel till de kreatur,

käranden innehaft, och städse på tillsägelse tillhandahållit käranden skjuts; samt att han verkstält plöjning och såning enligt det af käranden åberopade kontraktet;

3:o) *Borin:* att någon skyldighet för honom och hans hufvudman, svaranden Andersson, att utgöra omstämda födorådsförmåner aldrig funnits, enär de ej dertill förbundit sig; att han för öfrigt i november eller december månad sistlidet år försålt den från hemmansdelen afsöndrade lägenhet, derå han enligt det företedda, af domhafvanden i tingslaget utfärdade intyget bekommit lagfart; samt, på gifven anledning, att Andersson ännu vore egare till sin ifrågavarande, från hemmansdelen afsöndrade lägenhet; och

4:o) *Johansson:* lika med hvad Borin anfört beträffande Andersson;

tilläggande Sundelin, Borin och Johansson, att de i öfrigt åberopade Sjödéns anförande i hvad dem kunde angå.

Härpå ingaf Sjödén och åberopade: *dels* ett arrendekontrakt, som i anmärkta delar var af följande lydelse:

»Arrendekontrakt. Till arrendator af jordbruket till vår egande lägenhet om $4^{23}/_{24}$ seland under n:o 1 i Rå by, Ådalslidens socken af Vesternorrlands län antaga vi arrendatorn Erik Eriksson från Ertvik och Helgum för en tid af femton (15) år, räknadt från den 1 maj detta år, på följande vilkor och bestämmelser:

1:o) — — — — — — — — — — — — — — —

8:o) Arrendatorn är skyldig att utgifva till J. P. Palin och hans hustru alla deras födorådsförmåner enligt köpebref af den 27 sistlidne februari, samt till bolaget eller dess ombud före den 1 maj hvarje år öfverlemna qvitto från födorådstagarne på att alla födorådsförmåner blifvit under året till dem fullt erlagda.

9:o) — — — — — — — — — — — — — — —

11:o) Arrendatorn eger rätt att under fem (5) års tid från lägenhetens gröda försälja etthundra lispund hö för hvarje af dessa år, men i öfrigt är arrendatorn skyldig uppfodra all gröda å lägenheten vid eljest i skadetillstånd till bolaget af en krona för hvarje lispund hö arrendatorn försäljer, bortbyter eller förskingrar samt fem kronor för hvarje lass gödsel.

12:o) — — — — — — — — — — — — — — —

Sålunda öfverenskommet och tvenne exemplar vexlade.

Ramsele den 5 maj 1894.

För Salsångers ångsågs aktiebolag:

H. A. Forszén.

Med förestående kontrakt förklarar jag mig nöjd:

Er. Eriksson, Ertvik.

Bevittnas af:

Ol. Eriksson. *N. A. Engblom.*

dels följande köpebref:

»Köpebref. Undertecknade Salsåkers ånsågs aktiebolag försälja härmed till arrendatorn E. P. Sundelin i Norrmoflo vårt, Rå by Ådalslidens socken egande hemman n:o 1 om $4^{23}/_{24}$ seland emot en öfverenskommen köpesumma kronor åtta hundra (800), som genast erlägges och härmed qvitteras.

Tillträdet sker denna dag.

Köparen skall utgifva till födorådstagarne J. P. Palin och hans hustru alla de födorådsförmåner de enligt kontrakt sig förbehållit. I öfrigt skola alla inteckningar för nyttjanderätt som andra, hvilka gravera ofvannämnda hemman, ega bestånd och ansvaras af köparen. Alla onera för hemmanet af hvad namn de vara må skola utbetalas af köparen. Säljarne stånda ej i hemul för köpet.

Sålunda öfverenskommet och häraf tvenne exemplar upprättade och vexlade.

Ådalsliden, Näsåker den 21 april 1896.

E. P. Sundelin, köpare. För Salsåkers ångsågs aktiebolag

H. A. Forszén, säljare.

Vittna på en gång närvarande:

Theodor Blom. *E. Karlsson.*»

dels och en så lydande afskrift af arrendekontrakt:

»Afskrift, arrendekontrakt. Härmed bortarrenderar jag E. P. Sundelin till Salsåkers ångsågsaktiebolag från mitt i Rå by Ådalslidens socken denna dag af bemälda bolag köpta hemman n:o 1 om $4^{23}/_{24}$ seland alla inegor från denna dag till den 15 nästkommande september på följande vilkor och bestämmelser.

Salsåkers ångsågsaktiebolag ega att under instundande sommar berga å hemmanets inegor all blifvande högröda och på sätt de för sig bäst finna använda densamma. Dock förbehåller jag mig sjelf att berga alla skogsslåtter och på östra inegoskiftet de egor, som äro ofvan nya allmänna landsvägen och all strand- och ängesslått efter Ångermanelfven på in- och utrösningsmarken, likaså att beså och skörda den nu i åkern öppna jord, som finnes å vestra inegoskiftet.

I arrendesumma härför betalar Salsåkers ångsågsaktiebolag till mig kronor åttahundra (800), som denna dag erlagts och qvitteras, och beviljas bemälda bolag rätt att till säkerhet för förenämnda arrende söka och erhålla inteckning uti mitt förenämnda hemman n:o 1 om $4\,^{23}/_{24}$ seland i Rå by Ådalslidens socken.

Näsåker den 21 april 1896.

E. P. Sundelin. Salsåkers ångsågsaktiebolag genom *H. A. Forszén.*

Vittna:

Theodor Blom. *E. Karlsson.*

Vidimeras:

Josef Blom. *Alb. Edén.*»

Sundelin ingaf och åberopade ett i anmärkta delar så lydande köpebref:

»Köpebref. Erik Petter Sundelin upplåter och försäljer härmed, på all framtid, mitt egande skattehemman n:o 1 om $4\,^{23}/_{24}$ seland i Rå by, Ådalslidens socken, med tillhörande hus och jord samt skog, när densamma återfaller till hemmanet, till Per Edlund från Selsjön för en öfverenskommen penningesumma af sexhundra (600) kronor, som genast erlägges och härmed qvitteras. För öfrigt gälla följande vilkor och bestämmelser:

Köparen skall till födorådstagaren J. P. Palin och hans hustru utgifva alla de födorådsförmåner, som de enligt kontrakt af den 27 februari 1894 förbehållit sig.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Tillträdet sker denna dag.

Sålunda öfverenskommet och häraf äro tvenne exemplar upprättade och vexlade.

Ådalsliden och Vestanbäck den 5 september 1896.

Per Edlund, köpare. *E. P. Sundelin*, säljare.

Bevittnas af på en gång närvarande vittnen:

E. Vestin. *P. Vestin.*

De af Sjödén och Sundelin ingifna handlingarne blefvo i anmärkta delar upplästa, hvarefter Norlander bestred, att afseende måtte fästas vid Sundelins och Borins uppgifter, att de försålt sina ifrågavarande fastigheter, enär de nya egarne ej sökt lagfart, samt yrkade bifall till käromålet och begärde ersättning för rättegångskostnaderna med femton kronor för stämningsansökningens uppsättande, två kronor för uttagande af stämningen, sex kronor för afskriftens tagande af stämningen, delgifningskostnad med stämningen åtecknade belopp, en krona 25 öre för utlösande af åberopade intyget från domhafvanden, femtio kronor för inställelsen samt dessutom hvad som åtginge till lösande af häradsrättens protokoll i målet.

Under anhållan om utskrift för sin hufvudman af häradsrättens denna dag i målet förda protokoll, begärde Sjödén ersättning för hvad som åtginge till lösande af detsamma, samt sjuttiofem kronor för sin inställelse i målet.

Härpå beslöt häradsrätten att meddela yttrande i målet å första rättegångsdagen af andra allmänna sammanträdet under tinget, ehvad parterna då komme tillstädes eller icke; afsades.

Å andra rättegångsdagen under sammanträdet den 19 januari lät Norlander genom kronolänsmannen Emanuel Olsson i Selsjön till häradsrätten ingifva en derpå uppläst med hvad derå fans tecknadt så lydande skriftlig anhållan:

»Till Resele tingslags häradsrätt.

Uti den vid häradsrätten i går handlagda saken emellan J. P. Palin i Rå, å ena, samt Salsåkers ångsågsaktiebolag med flere, å andra sidan, angående utbekommande af födoråd, får jag, såsom ombud för Palin, vörd-

samt anhålla om anstånd för att styrka dels värdet af bestridda posterna, dels att tillsägelse skett om hållande af piga med mera, som motparterna förnekat.

Näsåker den 19 januari 1897.

Sv. Aug. Norlander.

Innehafvaren befullmägtigas att denna skrift till häradsrätten ingifva.
Näsåker den 19 januari 1897.

Sv. Aug. Norlander.

Bevittnas af:

Magn. Klockhoff. *A. F. Domeij.*

Som ofvan.

På häradsrättens vägnar:
Teodor Ringenson.

Vidimeras

ex officio
Teodor Ringenson.

Rätt afskrifvet betyga:

Maria Boström. *N. Boström.*

Afskrift.

Tredje sammanträdet.

Utdrag af domboken, hållen å lagtima vårtinget med Resele tingslag å tingsstället i Näsåker den 10 maj 1897.

N:o 107.

S. D. Genom beslut den 15 sistlidne mars, antecknadt under n:o 40 här ofvan i domboken, hade häradsrätten till denna dag uppskjutit målet emellan födorådstagaren J. P. Palin i Rå, Ådals-Lidens socken, kärande, samt Salsåkers ångsågsaktiebolag i Nordingrå socken, förre hemmansegaren E. P. Sundelin, hemmansegaren Erik Vilhelm Borin samt lägenhetsägarne August Johansson och Elias Andersson, alla i Rå, svarande, angående utbekommande af födoråd.

Derefter hade Palin genom kronolänsmannen Sven August Norlander i Ramsele undfått stämning å hemmansegaren Per Edlund i Rå på grund af en, med hvad derefter å densamma blifvit tecknadt, så lydande stämningsansökning:

»Herr domhafvanden i Resele tingslag. Vördsamt anhålles om stämning till Resele häradsrätt den 10 nästa maj å Per Edlund från Selsjön, för att såsom uppgifven egare till hemmanet $4^{23}/_{24}$ seland n:o 1 i Rå med Salsåkers ångsågsaktiebolag, E. P. Sundelin med flere gemensamt svara uti af mig anhängiggjorda och uppskjutna saken angående utbekommande af födorådsförmåner.

Ramsele den 22 mars 1897.

J. P. Palin i Rå

genom *Sv. Aug. Norlander.*

Af förestående stämningsansökan med deråtecknad resolution har Per Edlund denna dag erhållit en bestyrkt afskrift försäkras;

Vestanbäck i Ådals-Liden den 5 april 1897.

E. Olson, länsman. *C. Östlund.*

Kostnadsräkning:

Skjuts från Näsåker till Vestanbäck fram och åter för två personer	Kr. 4: —
Arfvoden	» 1: —
Vidimerad afskrift af stämningen	» 1: —
	Kr. 6: —

som qvitteras

E. Olson.»

Då nu dessa begge mål till gemensam handläggning uppropades, inställde sig för käranden hans förut i målet anlitade ombud, kronolänsmannen Norlander, hvilken jemväl, i hvad afsåge kärandens talan emot Edlund, åberopade den förut i målet företedda, af käranden utgifna fullmagten.

Å svarandesidan inställde sig Sundelin, Borin och Edlund personligen samt Salsåkers ångsågsaktiebolag genom sitt förut i målet anlitade ombud, landsfiskalen Johan Gottfrid Sjödén från Sollefteå, men uteblefvo Johansson och Andersson.

Det upplystes, att Andersson efter målets första handläggning aflidit.

Norlander och Sjödén förklarade, att de tagit kännedom om häradsrättens vid målets första handläggning deri förda protokoll, samt att icke någon anmärkning vore att framställa mot detsamma.

Ofvanintagna stämning med deråtecknade delgifningsbevis och räkning upplästes, hvarefter Norlander förklarade, att förutom den ved, eller omkring sex famnar, käranden innehaft den 1 maj 1896, ej mer än tretton famnar åtgått vid kärandens födorådsbostad under ifrågavarande år och att fördenskull den fordrade ersättningen för ved nedsattes till femtiotvå kronor; att han afstode från fullföljd af anspråket på särskild ersättning för hemforsling af veden, enär ersättningen härför vore inberäknad i nyssnämnda belopp; att han fordrade ersättning för sönderhuggning af nitton famnar ved, eller så mycket, som under det med käromålet afsedda året åtgått vid kärandens födorådsbostad, efter hvad han förut bekommit af Salsåkers ångsågsaktiebolag eller 50 öre för famn och sålunda med nio

kronor 50 öre; att aktiebolaget förut betalt ersättning för de käranden tillkommande skjutsar efter femton kronor för år; samt att den fordrade ersättningen för lön och kläder samt föda till en piga efter ortens förhållanden ingalunda kunde anses för hög.

Härefter och sedan Edlund bekommit kännedom om hvad som förekommit i målet, samt Norlander till utveckling och styrkande af käromålet, i hvad Edlund anginge, åberopade hvad han anfört och styrkt i målet till utveckling af och stöd för kärandens anspråk gent emot Sundelin, Edlund förklarade, att han ej förrän den 1 innevarande månad tillträdt den från Sundelin inköpta hemmansdelen, hvilken till nämnda dag innehafts af Sundelin, som emellertid ej lemnat någon ersättning för gårdens nyttjande och ej ens betingat sig rätt att få qvarbo vid gården; att han sålunda ej före omförmälda dag haft med hemmansdelen att skaffa och derför ej heller varit pligtig att till käranden utgifva födoråds förmåner för den tid, han varit egare af hemmansdelen; samt att han fördenskull och då han i hvarje fall ej kunde vara lagligen förbunden godtgöra käranden födoråds förmåner, som belöpt å tiden före det han inköpt hemmansdelen, bestrede käromålet, i hvad honom anginge.

Sundelin medgaf, att han ej sönderhuggit någon ved för kärandens behof, hvarefter Sjödén anförde, att han bestrede den fordrade ersättningen för dag för föda och skötsel till kor och får såsom för hög, men att han ej i öfrigt hade något att anmärka mot grunderna för kärandens beräkning af ersättning; och förklarade öfrige svarande, att de medgåfvo, det de i målet fordrade ersättningarne ej voro oskälige till beloppen.

Norlander begärde härpå vittnesförhör med hemmansegaren Josef Andersson och torparen Nils Tenglund, begge i Rå, hvilka kommo för häradsrätten tillstädes och, då jäf emot någon af dem hvarken anfördes eller kunde utletas, fingo, med Salsåkers aktiebolag på begäran öppen lemnad jäfsrätt, aflägga vittneseden, för missbruk hvaraf varning dem meddelades, hvarefter de, hörde hvar för sig, berättade:

1:o) *Andersson:* att utfodringen den tid, kreaturen ej gingo på bete, för tvenne kor och fyra får efter ett pris af 50 öre för lispundet af hö och 20 till 25 öre lispundet af hafrehalm, hvilka pris vore de vanliga i orten, skäligen kunde skattas till ett värde af tre kronor för dag, och att skötseln af omförmälda antal kor och får under nämnda tid ej gerna kunde skattas till mindre än två kronor för dag; att åtminstone vittnet ej skulle vara benägen att till utfodring och skötsel emottaga berörda antal kor och får för mindre ersättning än efter fem kronor för dag; att vittnet icke hade sig bekant, i hvad mån Sundelin utgjort käranden tillkommande födoråd, men att vittnet sett kärandens kreatur under sistlidne sommar gå på

bete å mark, hörande till Sundelins från Salsåkers ångsågsaktiebolag inköpta hemmansdel i Rå; att vittnet trodde sig veta, det under sistlidne sommar allt foder, som då bergats å nämnda hemmansdel, bortförts från gården, dels af Salsåkers ångsågsaktiebolag, dels af andra; samt att, efter det Sundelin blifvit egare till hemmansdelen, de flesta af gårdens hus bortförts derifrån; och

2:o) *Tenglund:* att vittnet vid ett tillfälle efter den 5 september sistlidet år på anmodan af käranden åtföljt denne och svaranden Borin till svaranden Sundelin, som då fortfarande varit boende å den af honom från Salsåkers ångsågsaktiebolag inköpta hemmansdelen; att Borin vid besöket tillfrågat Sundelin, huruvida denne vore villig att utgifva käranden tillkommande födoråds förmåner, och att Sundelin härtill genmält, att han sålt hemmansdelen och fördenskull ej vidare vore pligtig utgifva födoråd, som skulle utgå från densamma; att allt det åkerhö, som under sommaren sistlidet år bergats vid omförmälda hemmansdel, bortförts derifrån dels af aktiebolaget, dels af andra; samt att numera de flesta till gården hörande hus voro bortflyttade från densamma.

Vittnesberättelserna hade, allt efter som de afgåfvos, upprepats för och vidkänts af vittnena; och fordrade Andersson samt fick sig tillerkänd ersättning för inställelsen med tre kronor, att af käranden, å hvilkens vägnar vittnet påkallats, till honom förskottsvis utgifvas.

Sjödén bestred rigtigheten af vittnesmålen i hvad anginge uppskattningen af föda och skötsel till kor och får samt uppgiften, att allt under sistlidne sommar vid hemmansdelen bergadt åkerhö skulle hafva bortförts från gården, dervid han åberopade det i målet företedda arrendekontrakt mellan Sundelin och Salsåkers ångsågsaktiebolag, enligt hvilket Sundelin förbehållit sig nyttjande af förutom ängsslåtter och öppen åker jemväl annan inegojord.

Sundelin förmälde, att nämnda inegojord, som bestode af en stenbacke, under sommaren användts till betning, samt att det ängsfoder, som varit å hemmansdelens mark, af Sundelin upplåtits till särskilda personer för afbergning, hvadan, och då Salsåkers ångsågsaktiebolag bekommit åkerhöet, ej något foder inbergats vid gården; samt att aktiebolaget ej sålt några till hemmansdelen hörande hus och att ej några af de hus, käranden förbehållit sig, blifvit bortförda.

Sundelin, Borin och Edlund förklarade sig ej hafva något att anmärka mot vittnesmålens rigtighet.

Norlander uppgaf, att han vid olika tillfällen förgäfves sökt förmå personer att till vård och utfodring emottaga kor mot en ersättning efter två kronor för ko om dagen.

För att ytterligare visa arten af den sköfling, hvarför hemmansdelen varit utsatt, ingaf Norlander härpå afskrifter af fyra kontrakt, enligt hvilka Sundelin under sistlidne sommar från ifrågavarande hemmansdel försålt ett herberge, en matbod och en ladugård samt upplåtit en slåtterlägenhet till afbergning, anförande Norlander, att bortflyttandet af husen och bortförandet af det å hemmansdelens mark växande fodret än mer förringat värdet af hemmansdelen, som emellertid redan genom skogssköflingen blifvit så nedsatt till sitt värde, att den ej förmådde bära de födorådsförmåner, som derifrån skulle utgå.

Norlander begärde vittnesförhör med kronolänsmannen Emanuel Olsson i Selsjön, hvilken kom på upprop för häradsrätten tillstädes och, då jäf emot honom hvarken anfördes eller kunde utletas, fick aflägga vittnesseden, för missbruk hvaraf varning honom meddelades, hvarefter han hördes och berättade: att vittnet vid ett tillfälle i midten af maj månad eller något senare sistlidet år på anmodan af käranden och under uppgift, att han handlat enligt kärandens uppdrag, hos Albert Eriksson i Myre, som då varit anställd såsom faktor hos Salsåkers ångsågsaktiebolag, anfört klagomål deröfver, att käranden ej ordentligt utfinge honom tillkommande födorådsförmåner från den af käranden till aktiebolaget försålda hemmansdelen i Rå; att Eriksson lofvat afhjelpa anledningarne till klagomål och, efter hvad vittnet trodde sig veta, jemväl för tillfället afhjelpt desamma; samt att Eriksson, enligt hvad för vittnet uppgifvits, med anledning af samtalet mellan honom och vittnet skriftligen hänvändt sig till disponenten för aktiebolaget, Axel Theodor Kjellström.

Vittnesberättelsen hade, allt efter som den afgifvits, upprepats för och vidkänts af vittnet.

Sjödén förklarade sig ej bestrida vittnesmålets rigtighet, men väl att afseende derå fästes vid målets afgörande.

Norlander förklarade, att hans hufvudman saknade anledning att instämma Elias Anderssons dödsbodelegare till deltagande i svaromålet; att han öfverlemnade till häradsrätten att bestämma, hvad som kunde vara skälig ersättning för den föda och skötsel till två kor och får, som i den till utveckling af käromålet åberopade räkningen upptagits; att han såsom grund för käromålet, i hvad Salsåkers ångsågsaktiebolag anginge, åberopade jemväl den skada aktiebolaget genom skogssköflingen åsamkat käranden såsom rättsegare i hemmansdelen; samt att han för öfrigt yrkade svarandenes förpligtigande att utgifva den fordrade ersättningen efter den grund, som med afseende på hvar och en af dem pröfvades laglig.

Härpå begärde Norlander ersättning för sin hufvudmans rättegångskostnader enligt en nu ingifven, så lydande räkning:

Kostnadsuppgift: Biträde med stämningsansökningen	kr.	15: —
Resolution å densamma	»	2: —
Kommissionären	»	1: —
Afskrifter för delgifning	»	6: —
Delgifningskostnader: med Hedberg och Kjellström 11: 50		
Med Sundelin, Andersson och Johansson 4: —		
» Borin 3: —	»	18: 50
Utdrag af handelsregistret	»	3: —
Eganderättsbeviset	»	1: 25
Ombudets resekostnad till första tingssammanträdet	»	50: —
Lösen för protokoll för $^{18}/_{1}$ och $^{15}/_{3}$ 1897	»	18: —
Stämningen å Edlund	»	2: —
Delgifningskostnad	»	6: —
Vittnesstämningen å Josef Andersson m. fl.	»	2: —
Delgifningskosnader	»	12: —
Ombudets resekostnad till tinget $^{10}/_{5}$ 1897	»	50: —
	Kronor	186: 75
Dessutom: Blifvande expeditionslösen, ombudets reseersättningar enligt ofvanstående beräkning, vittneslöner, ombudsarfvoden i ett för allt	»	150: —
Porton och expeditionskostnader	»	5: —

Tingsstället i Näsåker den 10 maj 1897.

J. P. Palin

genom *Sw. Aug. Norlander.*»

Vid räkningen, som upplästes, fans bilagdt ett den 16 december 1896 dagtecknadt utdrag af handelsregistret för aktiebolag och andra bolag, som icke äro handelsbolag, å landsbygden i Vesternorrlands län, derur här skulle anmärkas, att, enligt anmälan den 4 november 1893, sågverksegaren Axel Teodor Kjellström och vice konsuln Per Johan Hedberg utgjorde styrelse för Salsåkers ångsågsaktiebolag i Nordingrå socken, och att Kjellström egde teckna bolagets firma.

Sjödén bestred käromålet, dervid han åberopade hvad han förut anfört i målet med tillägg, att den i köpeafhandlingen mellan honom och aktiebolaget använda formen vore den vanliga och ej gåfve anledning antaga, det aktiebolaget iklädt sig förpligtelser att jemväl, efter det annan

blefve egare till den inköpta hemmansdelen, ansvara för de utfästa födoråsförmånernas utgörande; att för öfrigt käranden å det i målet åberopade exemplaret af omförmälda köpeafhandling tecknat erkännande, att han mottagit full slutliqvid enligt afhandlingen, vid hvilket förhållande kärandens yrkande mot aktiebolaget saknade fog jemväl enligt den grund för detsamma, käranden velat göra gällande genom att hänvisa till köpeafhandlingens ordalydelse.

Norlander anförde, att det framginge af de å köpeafhandlingen tecknade erkännandena, att käranden med desamma ej kunde hafva afsett annat, än att han bekommit det penningebelopp, han vid försäljningen betingat sig.

Sjödén begärde utskrift för sin hufvudmans räkning af häradsrättens denna dag i målet förda protokoll och af blifvande utslag samt fordrade godtgörelse för sin hufvudmans inställelse och för ombudsmannaarfvode med enahanda belopp, som käranden i nämnda afseenden begärt, och för hvad som åtginge till hörande af häradsrättens protokoll och utslag i målet.

Härpå beslöt häradsrätten att meddela yttrande i målet å det sammanträde för tingets afslutande, som framdeles komme att utsättas och kungöras, ehvad parterna då komme tillstädes eller icke; afsades.

Som ofvan.

På häradsrättens vägnar:

Teodor Ringenson.

Vidimeras

ex officio

Teodor Ringenson.

Afskrift.

På begäran af riksdagsmannen för Angermanlands vestra domsaga Osvald Emthén varder härmed, jemlikt lagfartsböckerna för domsagan, till bevis meddeladt, att sammanlagda skattetalet, bråk oberäknadt, för alla å uppläggen i nämnda böcker upptagna fastigheter utgör:

för Ramsele tingslag ..... 3,478 seland, och
» Resele tingslag ..... 2,186 » , eller

således för hela domsagan 5,664 seland,

samt att vid innevarande års början sågverksbolag ega hemman, å hvilka lagfart sökts eller meddelats, åsatta sammanlagdt skattetal, som efterföljande förteckning utvisar, eller således hemman med åsatt sammanlagdt skattetal, bråk oberäknadt,

inom Ramsele tingslag af 1,909 seland och

inom Resele tingslag af 861 seland eller således inom hela domsagan af 2,770 seland.

Sollefteå den 15 januari 1898.

På domareembetets vägnar:

Teodor Ringenson.

	Ramsele tingslag.	Resele tingslag.
Kramfors aktiebolag	$470\frac{8485}{10176}$	$114\frac{109}{120}$
Kungsgården Mariebergs aktiebolag	$279\frac{81}{140}$	$100\frac{15}{22}$
Graningeverkens aktiebolag	$182\frac{579}{620}$	—
Sandvikens sågverks aktiebolag	$150\frac{61}{70}$	$62\frac{221}{240}$
Locknö sågverksaktiebolag	$143\frac{1}{8}$	53
Strömnäs aktiebolag	$99\frac{242\,65}{357\,12}$	$58\frac{1481\,81}{2032\,80}$
Väija aktiebolag	$87\frac{15}{16}$	$13\frac{9}{10}$
Dahls ångsågsaktiebolag	$86\frac{6887}{17856}$	$17\frac{23}{30}$
Svanö aktiebolag	$82\frac{1391}{1760}$	$27\frac{751}{2310}$
Björknäs aktiebolag	$58\frac{7747}{26040}$	$5\frac{7}{8}$
Sprängsvikens aktiebolag	$48\frac{959}{1080}$	$112\frac{4099}{4620}$
Lugnviks nya aktiebolag	$48\frac{107}{1728}$	$61\frac{47}{150}$
Tunadals aktiebolag	34	—
Hernösands ångsågsaktiebolag	$33\frac{7}{18}$	$42\frac{97}{480}$
Ramviks sågverks aktiebolag	$21\frac{389}{880}$	—
Salsåkers ångsågs aktiebolag	$21\frac{145\,67}{741\,12}$	$16\frac{23}{48}$
Löfviks ångsågs aktiebolag	$10\frac{997}{1344}$	—
Sandö sågverksaktiebolag	$20\frac{1}{8}$	$120\frac{199}{320}$
Elfviks aktiebolag	$10\frac{91}{256}$	—
Fagerviks trävaruaktiebolag	$7\frac{3}{10}$	—
Brunne aktiebolag	$5\frac{5}{8}$	$7\frac{2}{5}$
Sunds aktiebolag	2	—
Ströms trävaruaktiebolag	$1\frac{3}{8}$	—
Skönviks aktiebolag	$1\frac{2}{3}$	—
Frånö nya aktiebolag	$1\frac{1}{2}$	$2\frac{2}{5}$
Backsjö aktiebolag	—	$4\frac{7}{36}$
Forss sågverksaktiebolag	—	$29\frac{2}{3}$
Björkå aktiebolag	—	$6\frac{5}{72}$
Rö ångsågsaktiebolag	—	3

Rätt afskrifvet intyga:

H. Wennerholm. *O. Lindblad.*

N:o 85.

Af herr **J. Nydahl,** *om sådan ändring i lagen angående tillsättning af presterliga tjenster m. fl. författningar, att derigenom bestämdes, att prestvalen skola med slutna sedlar förrättas.*

Enligt § 30 i lagen angående tillsättning af presterliga tjenster den 26 oktober 1883 skall val af prest verkställas öppet. I detta afseende skiljer sig nämnda valförrättning från alla andra offentliga valförrättningar, hvilka, åtminstone »der så äskas», skola ske med slutna sedlar. Det torde dock icke med fog kunna påstås, att det skydd mot obehöriga påtryckningar och frestelsen till personliga hänsyn, som ligger i den slutna omröstningen, är mindre af behofvet påkalladt vid prestval än vid andra val. Snarare tvärtom. Ty inga andra valförrättningar hafva i allmänhet i vårt land visat sig så egnade att sätta de intresserades lidelser i rörelse och att framkalla en ihärdig och hetsig agitation som just prestvalen, likasom ej heller vid något annat val den röstberättigade, i följd af den mångsidiga beröring, som råder mellan församlingsmedlemmen och hans prest, och det grannlaga i förhållandet dem emellan, är så blottställd för lockelsen att gifva sin röst åt den, som tros hafva den största utsigten att blifva vald. Men är det vid något tillfälle, som den röstegande bör fullkomligt fritt få följa sin öfvertygelse, så är det väl, när han skall utse sin själasörjare.

Försök ha ej heller saknats att få den slutna voteringen lagstadgad jemväl vid prestval. Sålunda väcktes vid riksdagarne 1893 och 1894 i Andra Kammaren motion i sådant syfte af dåvarande stockholmsrepresen-

tanten herr Gustaf Ericsson. Att motionen båda gångerna förkastades, anser jag icke vara något hinder att nu åter draga frågan under Riksdagens ompröfning, då de invändningar, som uttalats mot ifrågavarande lagändring, icke synas mig vara af beskaffenhet att förtjena något synnerligt afseende.

De hufvudsakligaste af dessa invändningar äro: att den ifrågavarande valhandlingen är en sådan, för hvilken allt förhemligande af valmannens ställning i frågan bör vara främmande; att den slutna valförrättningen icke skulle föranleda minskad tidsutdrägt, men väl skulle, genom möjligen inträffande namnförvexlingar, vålla allehanda valtrakasserier; samt att någon allmän önskan om det slutna valsättets införande vid prestval icke förspörts, åtminstone i landsbygden.

Det är sant, att alla, som äro berättigade att deltaga i val af själasörjare, *borde* hafva det moraliska mod att öppet, utan menniskofruktan eller menniskobehagsamhet, afgifva sin röst på den de anse vara den värdigaste och lämpligaste; men det är lika sant, att detta mod långt ifrån är till finnandes hos alla. Det torde tvärtom, i synnerhet bland dem, som i ett eller annat afseende äro i en mer eller mindre beroende ställning, vara jemförelsevis få, som icke vid ifrågavarande tillfälle låta sig påverkas af hänsyn till andras önskningar eller till valets sannolika utgång. Men en lag bör icke vare afpassad för *ideella*, utan för *verkliga* förhållanden. Och det moraliska mod, som man vid det öppna prestvalet fordrar af valmännen, det kräfves företrädesvis hos *de fattige*, *de beroende*, ty för den burgne och själfständige väljaren är det en jemförelsevis ringa sak att öppet säga, hvilken prest han önskar. De förra hafva vid prestvalen, liksom vid alla andra allmännna angelägenheters afgörande, så litet att säga, att man åtminstone borde förunna dem att efter bästa öfvertygelse få utöfva den lilla rösträtt, som tillkommer dem.

Mot det påståendet, att det slutna valsättet icke skulle föranleda minskad tidsutdrägt vid valhandlingens förrättande, torde vara nog att erinra om det kända förhållandet, att ett stadsfullmägtigeval — hvilket förrättas med sluten omröstning — försiggår på vida kortare tid än ett prestval med lika stort antal väljare.

Beträffande den uttalade farhågan, att den slutna omröstningen skulle vålla namnförvexlingar och deraf förorsakade valtrakasserier, så kan den vid närmare eftertanke ej annorlunda anses än såsom skäligen ogrundad. Skrifkunnigheten är numera så pass allmän bland vårt folk, att ingen valman behöfver äfventyra att framlemna en felaktig valsedel, och man kan för öfrigt taga för temligen gifvet, att, om det slutna valsättet införes, det skall blifva allmän sed att tillhandahålla de röstegande tryckta valsedlar.

Att faran för namnförvexlingar är vida större vid vissa andra val, t. ex. vid val af riksdagsman till Andra Kammaren, än vid prestval, torde, för att af en hvar inses, endast behöfva påpekas.

Det har slutligen sagts, att någon allmännare önskan om det öppna valsättets utbytande mot det slutna icke skulle hafva gifvit sig till känna åtminstone i landsbygden. Att några dylika önskningar hittills icke framburits i Riksdagen af representanter från landsbygden, är emellertid intet bevis för att de icke skulle förefinnas. Att inom den ort jag närmast känner meningen är alldeles afgjord för det slutna valsättet, tror jag mig med visshet kunna försäkra, och jag har ingen anledning förmoda, att icke opinionen skulle vara detsamma inom öfriga orter i vårt land, der, liksom i min hembygd, de sociala förhållandena i någon högre grad fått sin pregel af storindustriens inflytande. — Prestval återkomma i en församling i regeln först efter flera års mellantid, och allmänheten hinner derför från det ena valet till det andra glömma det obehag, som är förenadt med det öppna valsättet, och den tröstar sig i alla händelser med den tanken, att det är länge till nästa val. I denna omständighet torde man hafva att söka en af anledningarna till, att berörda önskan för landsbygdens vidkommande icke tidigare framburits i Riksdagen.

Det slutna valsättets företräde framför det öppna ligger, i få ord sagdt, deruti, att de röstegande vid dess användande äro bättre i tillfälle att rösta efter sin öfvertygelse och mindre blottställda för risken att i följd af ofrivillig uraktlåtenhet att svara vid uppropet — en uraktlåtenhet, som blir allt svårare att undvika, ju mera väljarnes antal ökas — förlora sin valrätt, hvarigenom detta valsätt gifver ett trognare uttryck af de röstegandes åsigter, än som genom begagnandet af den öppna voteringen kan ernås; att det föranleder minskad tidsutdrägt vid valförrättningen och gör denna förrättning mindre besvärlig såväl för valförrättare som valmän; samt, sist men ej minst, att det är bättre än det öppna valsättet egnadt att skydda de svages rätt. — Och dessa det slutna valsättets företräden göra sig i synnerhet gällande vid *prestval.*

Till sist har jag anledning påpeka, att den ifrågasatta reformen icke innebär ett steg i reaktionär rigtning eller står i strid med yrkandet på den öppna omröstningens införande vid *Riksdagen*; ty den slutna omröstningen vid *val* har under senare tider hos oss kommit allt mera i användning, och att vid riksdagen införa öppen omröstning vid *val* har mig veterligen aldrig varit ifrågasatt.

På grund af det anförda tillåter jag mig underställa Riksdagen det förslag, som ofvannämnde motionär väckte vid riksdagarne 1893 och 1894, och får alltså vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville för sin del besluta den ändring uti § 30 af kongl. förordningen den 26 oktober 1883 rörande prestval och deremot svarande särskilda föreskrifter för hufvudstaden och andra orter, att dessa val skola med slutna sedlar förrättas.

Stockholm den 26 januari 1898.

Joh. Nydahl.

Häruti instämma:

W. Styrlander.
C. J. Öberg.
E. Eriksson.
Joh. Er. Nordin.
O. H. Ström.
P. Norberg.
Oswald Emthén.
Lars Eriksson.
C. G. Thor.

N:o 86.

Af herr **T. Zetterstrand** m. fl., *om afsättning i riksstaten för år 1899 till arbetareförsäkringsfonden af 4,000,000 kronor.*

Då man på goda grunder kan hoppas, att en lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta snart nog skall komma till stånd, och då gifvet är, att ju större belopp, som afsättas till försäkringsfonden, med desto större trygghet och i desto större omfattning bör försäkringen kunna genomföras, så få vi af hänsyn till statsverkets nuvarande ekonomiska ställning vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte i riksstaten för år 1899 till arbetareförsäkringsfonden afsätta ett belopp af 4,000,000 kronor.

Stockholm den 26 januari 1898.

T. Zetterstrand.

Johan Hjelmérus. *Aug. Henricson.*
Carl Rydberg. *E. A. Zotterman.*
C. E. Johansson.

Stockholm 1898. **Kungl. Boktryckeriet.** P. A. Norstedt & Söner.

Bilaga

till motionen n:o 84, af Oswald Emthén m. fl.

(Afskrift.)

Utdrag af domboken hållen å lagtima vårtinget med Resele tingslag å tingsstället i Näsåker den 22 juli 1897.

Slutsammanträdet.

N:o 167.

S. D. Uti det här ofvan i domboken för tinget under n:o 107 senast antecknade målet emellan födorådstagaren J. P. Palin i Rå, Ådals-Lidens socken, kärande, samt Salsåkers ångsågsaktiebolag, förre hemmansegaren E. P. Sundelin, hemmansegaren Per Edlund, hemmansegaren Erik Wilhelm Borin och lägenhetsegaren August Johansson, alla i Rå, svarande, angående utbekommande af födoråd, blef nu, efter enskildt af häradsrätten hållen öfverläggning, afkunnadt följande

Utslag.

Enär genom det i målet åberopade, den 27 februari 1894 upprättade kontrakt, hvarigenom käranden till Salsåkers aktiebolag försålt $4^{23}/_{24}$ seland n:o 1 Rå i Ådals-Lidens socken, aktiebolaget utfäst sig att till käranden och hans hustru Kajsa Magdalena Palin årligen under deras lifstid utgifva födorådsförmåner, bestående af dels penningar och varor,

som skulle utgifvas under oktober månad, och dels andra sådana, som skulle efter hand under årets lopp utgöras eller utgifvas;

ty och som, efter det aktiebolaget genom köpehandling den 21 april 1896 till svaranden Sundelin försålt hemmanet med tillträdesrätt nämnda dag och i handlingen låtit intaga bestämmelse, hvarigenom Sundelin förbundit sig att till käranden och dennes hustru utgifva de dem efter hans tillträde af hemmanet enligt förenämnda kontrakt tillkommande födoråds-förmåner, käranden icke, så vidt visadt blifvit, godkänt berörda emellan aktiebolaget och Sundelin träffade aftal, samt annan grund än sådant godkännande lagligen ej kan af aktiebolaget åberopas för befrielse från skyldighet att, sedan hemmanet kommit i annan egares hand, ansvara för födoråds-förmånernas utgörande;

alltså och då i målet blifvit utredt, *dels* att käranden och hans hustru för det år, som förflutit från och med den 1 maj 1896 till och med den 30 april 1897, hafva ett tillgodohafvande enligt födoråds-afhandlingen af penningar och varor, de senare bestående af korn, råg, potatis, kokärter, strömming, fläsk, salt, hö, snus, kaffe, socker, skor och kläder af vadmal, hvilket allt skolat under oktober månad 1896 till käranden utgifvas, till sammanlagdt ostridigt värde och belopp af 320 kronor 25 öre, *dels ock* att aktiebolaget under sagda år eftersatt skyldighet, enligt afhandlingen, *att* låta plöja och beså det för linsådd och potatissättning åt käranden undantagna land, *att* låta föda och sköta för kärandens räkning två kor och fyra får, *att* åt käranden löna, föda och kläda en tjenstepiga, *att* tillhandahålla käranden de i afhandlingen betingade skjutsar *samt att* tillhandahålla käranden de tretton famnar ved, som för hans behof erfordrats utöfver de sex famnar, hvilka han af aktiebolaget bekommit, äfvensom låta till spiselved upphugga berörda nitton famnar ved, samt de ersättningar till sammanlagdt belopp af 1,199 kronor, käranden i målet fordrat för hvad sålunda eftersatts, der de icke af svarandena medgifvits, af häradsrätten pröfvas skäliga;

fördenskull och emedan inteckning blifvit den 13 mars 1894 sökt och den 14 påföljande juli beviljad uti ofvan nämnda hemman käranden och hans hustru till säkerhet för tillgodonjutande af de genom afhandlingen dem tillförsäkrade förmånerna,

pröfvar häradsrätten med bifall till kärandens talan, sådan densamma blifvit under målets behandling närmare bestämd, lagligt *dels* förpligtiga Salsåkers aktiebolag, vid tvång af utmätning, att genast emot qvitto till käranden utgifva förenämnda tvenne belopp eller tillhopa ett

tusen femhundranitton kronor 25 öre jemte sex procent ränta å 320 kronor 25 öre från den 1 november 1896 och å 1,199 kronor från den 1 maj 1897, allt till dess betalning sker, *dels ock* förklara, att, derest hvad sålunda utdömts icke kan till fullo eller ens till någon del af Salsåkers aktiebolag gäldas eller käranden för dess utfående hellre vill hålla sig till intecknade fastigheten, all den jord, som den 13 mars 1894 hörde till ifrågavarande hemman och följaktligen besväras af förenämnda inteckning, skall för gäldande af kärandens berörda, till betalning fastställda fordran eller del deraf försäljas i den ordning, som om utmätt fast egendom är stadgad;

och förpligtigar häradsrätten Salsåkers ångsågsaktiebolag att ersätta käranden hans kostnader i rättegången med skäligen ansedda trehundra kronor, hvarjemte häradsrätten förklarar, att öfrige svarandena skola vidkännas hvar sina å målet hafda kostnader.

Som ofvan.

På häradsrättens vägnar:

Teodor Ringenson.

Vidimeras

ex officio

Teodor Ringenson.

Stockholm, tryckt hos P. Palmquists Aktiebolag, 1898.

N:o 87.

Af herr **A. G. Jönsson** i Mårarp, *angående utsträckt rätt för beväringsman att utfå dagaflöning, m. m.*

Åberopande den af mig under sistlidet års riksdag väckta motion, n:o 23, och de motiv jag deri framhållit, samt det erkännande af motionens syfte hvilket under den korta debatten i Riksdagens Andra Kammare gaf sig tillkänna, samt den modifikation jag i denna motion ansett lämpligt vidtaga vågar jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen för sin del beslutar, det beväringsman, som utan eget förvållande blifvit urståndsatt att vapenöfvas hela den lagstadgade öfningstiden, måtte utfå de 30 öre per dag för den tid han undergått öfning, hvilka skolat insättas i postsparbanken i fall öfningen fortgått i 90 dagar. Dock må från denna förmåns åtnjutande uteslutas den, hvilken under öfningstiden förklarats oduglig till krigstjenst och med anledning deraf blifvit befriad från vidare vapenöfning;

att rättsinnehafvare till beväringsman, som utan eget förvållande aflidit innan stadgad öfningstid hunnit för ändamålet användas, måtte likaledes berättigas att i stadgad ordning uppbära 30 öre för hvarje den aflidnes öfningsdag, så vida den aflidne icke varit i åtnjutande af läkarevård på regementets sjukhus.

Jag anhåller vördsamt, att statsutskottet föreslår sådana ändringar eller tillägg, hvilka för syftets vinnande anses nödiga eller lämpliga.

Stockholm den 27 januari 1898.

A. G. Jönsson.

N:o 88.

Af herr **A. Olsson** i Ornakärr m. fl., *om skrifvelse till Kongl. Maj:t, angående ordnande af rättsförhållandena emellan jordegare och arrendator.*

Hänvisande till motiveringen i vår motion i Andra Kammaren vid förra årets riksdag, n:o 24, våga vi med åberopande af i nämnda motivering anförda skäl, vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville efter verkställd utredning taga i öfvervägande, på hvad sätt rättsförhållandena mellan jordegare och arrendator må på ett betryggande sätt ordnas samt derefter för Riksdagen framlägga det förslag i ämnet, hvartill en dylik utredning finnes föranleda.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 26 januari 1898.

Anders Olsson. *A. G. Gyllensvärd.* *Jöns Andersson.*

N:o 89.

Af herr **A. Olsson** i Ornakärr, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till lagbestämmelser i syfte att förekomma olyckshändelser vid begagnande af tröskverk m. m.*

Användandet af maskiner vid landmannaarbeten medför visserligen, att dessa arbeten utföras både fortare, billigare och stundom bättre än med de gamla redskapen, men också ökade svåra olycksfall. Särskilt synes detta blifva förhållandet, när man vid trösk- och hackelse-verk m. fl. har drifmekanismen förlagd vid jorden tvärs öfver vandringsbanan, der dragare och körsvenner måste gå fram.

Om åtskilliga olycksfall vid tröskverk samt sätten att förekomma sådana, innehåller »Helsovännen», 1 årg. n:o 21, sid. 404, en uppsats delvis hemtad ur »Vårt Land», der en insändare bland annat yttrat följande: »Det är visserligen en allmän åsigt, att olycksfall icke helt och hållet kunna undvikas och att de äfven under de bäst ordnade samhällsförhållanden med en viss procent ingå uti sjukdoms- och döds-listorna; men hvad särskilt beträffar det slag af maskiner, med hvilka vi här sysselsätta oss, måste det erkännas, att nödiga försigtighetsmått *ytterst sällan* iakttagas. Det gick väl an förr i verlden, då man begagnade tröskverk, hvilkas drifhjul var förlagdt ofvan om dragarne och dess körsvenner, då voro dessa sednare skyddade för möjligheterna att skadas af maskineriet. Nu åter ser man mer och mer användas tröskverk, hvilkas drifmekanism är särdeles sammanträngd och förlagd strax invid jordytan, drifaxeln eller

ledstången går tätt intill marken och öfver densamma måste så väl dragare som körsvennen klifva hvarje hvarf som rörelsen fortsättes. Denna drifaxel och särskildt de delar deraf, som benämnas ledkoppel, utgöra en stor fara för körsvennerna, så mycket mera som dessa oftast äro i barnaåldern. Den snabbt kringsnurrande axeln eller ledskopplet fattar med stor lätthet uti de körandes kläder, allra lättast uti en flickas kjolar, kläder och kroppslemmar lindas med en förfärande kraft upp kring axeln, och den stackars varelsen är i lyckligaste fall krympling för lifstiden».

»Alla dessa olycksfall, som inträffa uti tröskvandringen, *skulle, med största lätthet kunna förekommas*, om man blott ville använda litet eftertanke och en ytterst ringa kostnad. Tre bräder sammanfogade som en ränna, hvilken stjelpes öfver drifaxeln, skulle helt och hållet borttaga farorna för att densamma kunde gripa fast uti körsvennernas kläder. Kanske skulle det behöfvas en kortare och något vidare dylik ränna eller låda att stjelpa öfver ledkopplet, kanske skulle en omtänksam landtman finna skäl att öfverbygga hela tröskverkets kuggmekanism med en flyttbar och söndertagbar cirkelformig låda, hvilken derjemte gjorde nytta genom att bevara mekanismen. Öfverbyggnaden öfver drifaxeln och ledkopplen är och blir det vigtigaste.»

Uppsatsen, ur hvilken det ofvan anförda blifvit hemtadt, innehåller äfven statistiska uppgifter för åren 1884—1886, enligt siffror ur medicinalstyrelsens berättelser, om personer, som blifvit skadade i tröskverk och derefter vårdats å lasaretten. Antalet under 1883 utgjorde 220 och 1884 142 personer. Huru många som blifvit på vandringsbanor vid tröskverk ihjelslagna eller för kroppsskador vårdade i hemmen, derom saknas uppgifter. Af senaste befolkningsstatistiken för 1895 finner man, att dödsfall genom olyckshändelser i qvarnar, sågar, maskiner och dylikt under nämnda år uppgått till 46 personer, samt af annan ej specificerad orsak till 309, men man saknar dock ett bestämdt siffertal för dem, hvilkas död förorsakats af obetäckta drifaxlar och drifkoppel till trösk-, hackelse- och andra verk. Likaledes är jag ej i tillfälle att lemna uppgift om dem, som vid nämnda verk erhållit större eller mindre kroppsliga skador. Säkert är dock, att många egare och brukare af sådana verk icke skydda nämnda drifmekanism till sådana verk för att förekomma olyckor, och att ännu ofta olyckshändelser inträffa såsom följder af sådan försummelse. Som bevis för detta påstående vill jag exempelvis anföra hvad en af mig känd person meddelat, nemligen att nyligen vid ett tröskverk i F. socken »en flickas ben formligen snodddes omkring ledaxeln» och att vid ett annat tillfälle en landtbrukares dotter i H.

by genast ihjelslogs, emedan hennes kläder fastnade i ledstången till ett tröskverk.

För att förekomma dylika olyckshändelser, synes mig som det verksammaste medlet vore, att lagstifningen stadgade, att den, som eger eller brukar dylika verk, till hvilka ledstänger och ledkoppel höra, skall på lämpligt sätt öfvertäcka dessa vid ansvarspåföljd för den försumlige, samt att inom hvarje kommun, der dylika verk finnas, försedda med ledstänger och ledkoppel, skola vid kommunalstämma utses personer för längre eller kortare perioder med skyldighet att besigtiga skyddsmedlen vid drifmekanismen för dylika verk och med rätt för dessa af kommunen utsedde att förbjuda verkens begagnande, när ledstänger och ledkoppel äro i saknad af nödig skyddsbetäckning.

På grund af anförda skäl vågar jag vördsamt föreslå,

> *att* Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådana stadganden, att egare och brukare af tröskverk, hackelseverk eller andra dylika verk, till hvilka ledstänger och ledkoppel höra, skola vid laga ansvar vara skyldiga att på lämpligt sätt öfvertäcka nämnda drifmekanismer för att förekomma olyckshändelser, äfvensom att kommuner, der sådana verk finnas, åläggas att å stämma för längre eller kortare perioder utse personer med rätt och skyldighet att besigtiga nämnda drifmekanism och förbjuda dess begagnande till dess behöflig betäckning anskaffats.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 26 januari 1898.

Anders Olsson.

I motionens syfte instämma:

A. G. Gyllensvärd. *Pehr Pehrsson,* Åkarp. *Nils Åkesson.*

N:o 90.

Af herr **O. H. Ström**, *om ändring af 4 §, 2 mom. bränvinsförsäljningsförordningen.*

Vid 1896 års riksdag väckte jag följande motion:

»Ett oskick, som på senare åren, i synnerhet i de norrländska landtkommunerna, i oroväckande grad tilltagit, är efterkrafssändningen af spirituosa, hvarigenom kommunernas sträfvan att genom utminuterings- och utskänkningsrättigheternas indragning verka i nykterhetens och sedlighetens intresse i högsta grad motverkas.

Genom lättheten för hvem som helst, han må vara i aldrig så torftiga omständigheter, att, tack vare efterkrafvet, medan sjöfarten ännu pågår, kunna få spirituosa sänd till orten för att, när penningar hunnit anskaffas, utlösas hos ångbåtskommissionären eller speditören, som härvidlag äro mellanhänder, lockas den fattige arbetaren, drängen eller bondsonen att reqvirera den förderfliga varan, hvilket eljest icke skulle skett. Dessutom lockas köparne att köpa så stort parti som möjligt genom löftet i braskande tidningsannonser att erhålla desto flera gratisflaskor, ju större parti, som köpes. En god del af sommarens förtjenster, som eljest kunnat insättas i sparinrättningar eller användas till andra nyttiga ändamål, åtgår till utlösande af det efterlängtade efterkrafsgodset, om icke medel dertill rent af lånas af andra. Då man omsider utlöst varan, fördelas den som oftast emellan en mängd intressenter i affären, en i lag förbjuden salning, som åklagaren blott sällan blir i tillfälle att beifra, så vida icke under den omedelbart efter delningen företagna grundliga afprofningen af varan och det deraf föranledda ruset intressenterna komma i tvist med hvarandra, som slutligen urartar

till slagsmål och blodsdåd, vid hvilkas beifrande under ransakningens gång den ursprungliga anledningen till brotten kommer i dagen.

Inom min valkrets hafva blott under sista halfåret af dylik anledning timat två sådana fall, då de misshandlade blott genom omsorgsfull läkarevård undgått döden, men föröfvarne af dåden, som i nyktert tillstånd icke varit illa kända, fått gälda sina under ruset utöfvade våldsamheter med längre tids straffarbete.

Att, sedan kronobetjeningen genom nitiskt fullgörande af sin pligt lyckats utrota lönkrögeriet, ett annat knappast mindre ondt skall uppstå genom efterkrafssändningen är beklagligt, och måste en damm häremot sättas genom införande i lagstiftningen af sådana stadganden, som stäfja oskicket och för kronobetjeningen underlätta ordningens upprätthållande.

Att stora landsdelar skola lida, derför att några spirituosahandlande, utan risk, enär varan återfås, om den ej utlöses, skola inhösta stora vinster, kan icke vara förenligt med det allmänna bästa. Att affärer sådana som de af mig angifna måtte vara lukrativa, framgår deraf, att allt flera och flera firmor börja bedrifva sådana, hvilket synes af de i synnerhet mot slutet af seglationen talrika tidningsannonserna med erbjudande af flaskor på köpet.

Af hvad jag nu anfört framgår tydligt, att kraftiga åtgärder måste vidtagas för att göra slut på det florerande oskicket och afvärja den hotande landsplågan, men för en enskild motionär är svårt att angifva de förändringar eller tillägg till bränvinslagstiftningen, som böra göras, utan torde det vara lämpligast att detta öfverlemnas åt bevillningsutskottet, som dertill är bäst qvalificeradt.

Ett verksamt medel tror jag dock det skulle vara, om det stadgades, att efterkrafssänd spirituosa skulle vara underkastad beslag och afsändaren dessutom bötfällas till högre belopp för hvarje gång han gjorde sig skyldig till förseelsen, hvarjemte hvar och en, hvilken i egenskap af kommissionär eller eljest tillhandagår vid emottagandet och utlemnandet af dylik spirituosa eller förmedlar liqvider för densamma, skulle likställas med den, som tillhandagår med anskaffande af spirituosa, och derför bötfällas.

På grund af min utveckling af ärendet i fråga får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte besluta sådana bestämmelser i bränvinsförsäljningsförordningen, att efterkrafssändning af spirituosa blir förbjuden och att ansvar för öfverträdelse af förbudet blir stadgadt icke allenast för afsändaren af spirituosan, utan äfven för den eller dem, som befrämja sådana affärer genom att i ett eller annat afseende dervid biträda såsom mellan-

hand emellan säljare och köpare, samt att mot efterkraf afsänd spirituosa skall vara beslag underkastad och dömas förbruten.»

Stockholm den 20 januari 1896.

O. H. Ström.»

Med anledning af denna min motion yttrade sammansatta bevillnings- och lagutskottet:

»Då 1874 års riksdag för sin del antog den bestämmelse, som återfinnes i nu gällande förordning angående vilkoren för försäljning af bränvin m. m. den 24 maj 1895 § 4 mom. 2, att innehafvare af rättighet till försäljning af bränvin icke må låta genom ombud å annat ställe än det, der han sin försäljningsrätt utöfvar, till köpare utlemna bränvin i mindre belopp än den qvantitet, som utgör minimigränsen för partihandel med bränvin, så skedde detta, enligt hvad Riksdagen uti sin skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t framhöll, för att sålunda förekomma det missbruk, att en person, som å ett ställe förvärfvat sig en laglig minuthandels- eller utskänkningsrättighet, på andra orter antog ombud, hvilket af köpare upptog reqvisitioner å bränvin, anskaffade sådant från sin hufvudman och derefter utlemnade det i önskade qvantiteter till köparne. Riksdagen ansåg det nemligen naturligt, att, om ett sådant förfarande finge ohämmadt fortgå, den kommunerna tillförsäkrade rätten, att inom sig ordna bränvinsförsäljningen i ordningens och sedlighetens intresse, skulle kunna omintetgöras.

Det bör naturligtvis icke ifrågasättas och skulle ej heller låta sig göra att genom lagbestämmelser alldeles förbjuda innehafvaren af rätt till minuthandel med eller utskänkning af bränvin att försälja spirituosa till förbrukning å annan ort än den, hvilken hans försäljningsrättighet omfattar. Men att fortgå på den väg, som 1874 års Riksdag såväl genom sitt ofvannämnda beslut som genom antagandet af bestämmelsen i 1 mom. af 4 § i gällande bränvinsförsäljningsförordning, att ingen eger tillhandagå allmänheten med anskaffande af bränvin i mindre belopp än han sjelf eger försälja, beträdt, och söka förhindra den försäljning af spirituosa till personer å andra orter än den, der en försäljningsrätt gäller, som kan planläggas och utföras i större omfattning, det synes utskottet vara både rigtigt och öfverensstämmande med vår bränvinslagstiftnings anda och mening.

Motionären har omförmält — och utskottet är äfven på grund af sin egen kännedom om hithörande förhållanden öfvertygadt om rigtigheten af hans uppgift — hurusom det, i synnerhet i de norrländska landtkommunerna, florerande oskicket att anskaffa spirituosa mot betalning genom ef-

terkraf, medfört synnerligen skadliga verkningar. Det är vanligt nog, att firmor, som ega rätt till försäljning af bränvin i stadskommuner, anställa ombud i landsorten, hvilka efter annonsering i tidningarna upptaga order å reqvisition af spirituosa och sedermera insända reqvisitionerna till vederbörande firma, som expedierar det reqvirerade till köparen, i de flesta fall mot efterkraf. Då ombudet sålunda icke tager befattning med varans utlemning till köparen, kan firman icke straffas för öfverträdelse af förbudet i 4 § 2 mom. af bränvinsförsäljningsförordningen, och enligt underrätts såväl af hofrätt som högsta domstolen fastställda utslag har ombudet ej heller i sådant fall funnits straffbart enligt samma paragrafs mom. 1. Utskottet anser, att man genom införande i bränvinsförsäljningsförordningen af ett förbud mot utlemnande af bränvin mot efterkraf för betalningen skulle hindra missbruk af ofvan angifna och liknande art. Ty det är, såsom motionären också framhållit, just den omständigheten, att försändelsen icke behöfver betalas förr än den framkommit till den ort, der köparen uppehåller sig, som lockar allmänheten att på detta sätt förskaffa sig spirituosa, och stadgandena i 34 § af ifrågarande förordning lära föranleda till, att säljaren icke i större skala gent emot allmänheten å annan ort använder lockelsen af kredit för köpeskillingen. — Att lämpligheten af bestämmelser mot utlemnande af bränvin mot efterkraf sedan länge varit allmänt insedd, synes utskottet också framgå deraf, att för statens jernvägstrafik alltsedan år 1875 är gällande förbud mot att belägga sändning af bränvin och andra brända spritvaror med efterkraf för godsets värde (hvilket förbud år 1886 utsträcktes äfven till vin), och att sedermera de allra flesta enskilda jernvägar antagit enahanda bestämmelse, hvilken i allt fall gäller för samtrafiken mellan statens och enskilda jernvägar.

Om behöfligheten och lämpligheten af ett förbud mot utlemnande af spirituosa mot efterkraf å annat ställe än det, der vederbörande utöfvar sin försäljningsrätt, är utskottet sålunda ense med motionären, men under det denne föreslår, att en öfverträdelse af detta förbud skulle medföra straffpåföljd icke blott för afsändaren, utan äfven för den, som uppträdt såsom mellanhand mellan säljare och köpare i en dylik affär, så anser utskottet, att ansvaret endast bör drabba säljaren. Då vidare motionären hemställer om ett stadgande, att mot efterkraf sänd spirituosa skulle vara underkastad beslag och kunna dömas förbruten, kan utskottet ej heller biträda denna delen af hans förslag, då enligt utskottets mening icke sjelfva afsändandet af varan till köparen utan först dess utlemnande till honom bör medföra ansvar för säljaren.

Det förbud, hvarom utskottet sålunda vill hos Riksdagen hemställa, anser utskottet lämpligast kunna införas uti 4 § 2 mom. af bränvinsförsäljningsförordningen, och det sålunda att efter ordet »låta» införas orden »vare sig mot efterkraf för köpeskillingen eller»; och utskottet föreslår, att motsvarande straffbestämmelse införes i § 42 af förordningen genom att ersätta orden: »eller begagnar någon mot hvad i § 4 mom. 2 stadgadt är ombud för bränvins utlemnande» med orden: »eller förbryter sig någon mot hvad i § 4 mom. 2 stadgadt är om bränvins utlemnande».

På grund af hvad utskottet sålunda anfört, hemställer utskottet,

att Riksdagen, i anledning af herr Ströms föreliggande motion, ville för sin del besluta, att §§ 4 och 42 i kongl. förordningen angående vilkoren för försäljning af bränvin eller andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 24 maj 1895 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 4. 1. Ej må någon tillhandagå allmänheten med anskaffande af bränvin i mindre belopp än han sjelf eger försälja.

2. Ej heller må innehafvare af rättighet till försäljning af bränvin låta vare sig mot efterkraf för köpeskillingen eller genom ombud å annat ställe än det, der han sin försäljningsrätt utöfvar, till köpare utlemna bränvin i mindre belopp än 250 liter.

§ 42. Idkar någon minuthandel med eller utskänkning af bränvin vid tillfälle, då försäljningsrätten ej utöfvas får, eller å annat ställe än dertill uppgifvet är, eller förbryter sig någon mot hvad i § 4 mom. 2 stadgadt är om bränvins utlemnande å annat ställe, än det, der han sin försäljningsrätt utöfvar, eller tillåter den, som icke är till utskänkning berättigad, att, då han i parti eller genom minuthandel säljer bränvin, något af det sålda på försäljningsstället förtäres eller afhemtas i mindre belopp än han är berättigad föryttra, eller förbryter sig den, som till minuthandel med eller utskänkning af bränvin berättigad är, mot § 26 mom. 3 och 5 eller § 27, böte första gången från och med 30 till och med 60 kronor samt andra gången från 60 till och med 120 kronor och vare dessutom andra gången sin rätt till minuthandel eller utskänkning förlustig. Lag samma vare, om den, som erhållit rättighet till utskänkning å passagerarefartyg, utöfvar densamma annorledes än i § 13 mom. 2 medgifvet är eller utan att iakttaga de inskränkningar dervid, som i öfrigt kunna hafva blifvit af Kongl. Maj:ts befallningshafvande jemlikt samma lagrum föreskrifna»

och blef utskottets hemställan utan diskussion bifallen i båda kamrarna.

Efter det vederbörande blifvit hörda har Kongl. Maj:t 25 september 1897 fastställt Riksdagens beslut, och är det sålunda nu förbjudet att försälja spirituosa mot efterkraf.

Detta förbud har man nu emellertid börjat kringå på så sätt, att samtidigt med det man sänder reqvirerade spritdrycker, hvilka adresseras i afsändarens eget namn, en fullmagt sändes till reqvirenten, hvarå är taget postförskott motsvarande det belopp sändningen går till; när nu reqvirenten har utlöst fullmagten har han endast att gå till jernvägsstationen eller ångbåtskommissionären och utqvittera varan.

Det vore derför af nöden för att hindra kringgåendet af förbudet mot försäljning af spirituosa mot efterkraf, att förbud mot försäljning af spirituosa mot postförskott äfven stadgades, och får jag derför hemställa,

att Riksdagen måtte besluta, att 4 paragrafen 2 momentet i förordningen angående försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker af 24 maj 1895, sådan den lyder i kongl. kungörelsen af 25 september 1897 skall hafva följande lydelse. Ej heller må innehafvare af rättighet till försäljning af bränvin låta vare sig mot efterkraf *eller postförskott* för köpeskillingen eller genom ombud å annat ställe än det, der han sin försäljningsrätt utöfvar, till köpare utlemna bränvin i mindre belopp än 250 liter.

Stockholm den 27 januari 1898.

O. H. Ström.

N:o 91.

Af herr **A. M. Bergmark,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om inrättande af ett statsdepartement för jordbruk, industri och handel.*

Af redogörelser öfver vårt lands ekonomiska utveckling finner man, huru produktionen ökas, besparingar göras och kapital bildas eller, med andra ord, huru en gynsam utveckling på alla arbetsområden eger rum.

Räknar man med medeltal — d. v. s. tänker sig de framkallade produkterna lika fördelade på hvar man — så äro ock dessa förhållanden ett uttryck för deras förbättrade ekonomiska ställning, hvilka uppbära arbetet, och glädjande är då att af dessa redogörelser taga del.

Räknar man åter icke med medeltal, så blir förhållandet helt annorlunda; erfarenheten säger då, bland annat, att samtidigt med att denna lyckliga utveckling i det stora hela eger rum, pågår en tyst men mördande ekonomisk strid, under hvilken vår kraftfullaste, mest idoga och sparsamma samhällsklass, nemligen landtmannaklassen — utan vederlag — skiljes från sin egendom.

Obekant kan icke gerna detta förhållande vara, men då jag nu går att hemställa om medel för stridens upphörande, må jag skildra den.

Frågar man:

Hurudan är landtbefolkningens ekonomiska ställning?

I hvilken rigtning utvecklar den sig?

så blir svaret:

Den ekonomiska ställningen är icke god.

Sämre blir den dag för dag, och orsaken härtill är den, att från deras sida, som kunnat öfverblicka nutidens ekonomiska utveckling, har icke det blifvit gjordt, som kunnat göras för att leda landtmännens ekonomi in på för dem gynsamma banor.

Vid första påseendet synes möjligen detta som ett mindre berättigadt tal, men vid närmare betraktande blir det dock sant.

För att fullt klargöra detta måste jag gå tillbaka omkring 40 år eller till den tid då — under statsmagternas skydd — början gjordes till den sådd hvaraf vi nu skörda frukterna, eller till tiden för landtbefolkningens skuldsättning i stor skala.

Lifligt minnes ännu mången, huru hypotekslånen då gjorde sitt inträde på landsbygden, huru dessa då uppfattades, bedömdes och emottogos. Man behöfver ju icke orda härom, alldenstund detta är noga bekant. Resultatet blef emellertid att omkring 300 millioner kronor blefvo till förräntning placerade bland landtmännen.

Likaledes minnes man de enskilda bankernas entrée; huru dessa kommo för att underlätta handeln och befordra omsättningen, men bekant är ock, huru dessa, med borgenssystemet i sin tjenst, bland landtmännen till förräntning placerat många tiotal millioner kronor.

Bekant är ock, huru allmänna kassor och fonder stått landtmännen till tjenst med att mot inteckningar lemna penningar ända derhän, att i detta nu öfver 700 millioner kronor lära vara på detta sätt till förräntning placerade.

Slutligen påminne man sig, huru 1873 en reform af statsmagterna genomfördes, den der förklarade, att vårt silfvermynt — i hvilket alla landtmännens taxeringar, värderingar, köp och låneoperationer blifvit gjorda — icke längre var något mynt och hvilken reform samtidigt ålade alla låntagare att återbetala i guld hvad de lånat i silfver — utan att kunna sörja för att detta guld fans till i motsvarande mängd eller medgifva eller föreskrifva någon rabatt å låntagarens skulder för den händelse guldet steg i värde hastigare än silfver eller andra produkter. Allt detta är bekant, men hvad man i allmänhet icke tänker på det är — hvad dessa faktorer i verkligheten innebära i fråga om landtbefolkningens ekonomiska ställning.

Landtmännen känna, att deras tryck är förfärligt, och en vanlig fråga, då landtmän tala härom, är: huru skall detta sluta?

Sammanräknar man emellertid dessa ofvannämnda skuldbelopp, betraktar man det sätt, på hvilket de förräntas och betänker, huru guldet (penningen) regelbundet stiger i värde, så är svaret lätt: nemligen att det blott är en liten tidsfråga när landtmännen äro skilda från sin egendom. Landtmännens intecknade skulder belöpa sig nemligen i runda tal:

till hypoteksbanken	275	millioner.
» allmänna och enskilda kassor	786	»
Summa	1,061	millioner.

Hvad deras skulder mot borgen till enskilda banker och kreditbolag, belöpa sig till, låter icke beräkna sig, alldenstund deröfver, såvidt kändt är, icke finnas några specifika uppgifter, men skulle man kunna antaga att deras fordringar hos dessa och sparbankerna tillsammantagna svarade mot de skulder, för hvilka de lemnat borgensförbindelser som säkerhet och dessa sålunda toge ut hvarandra, är jag viss, det man räknat liberalt och alltför liberalt.

En intecknad skuldsumma af 1,061 millioner återstår emellertid.

Beräknar man medelräntan till 5 %, så gör detta ett årligt räntebelopp af 53 millioner kronor. Sannolikt är den dock högre. Hypoteksbankens löpa i allmänhet med 6 %, visserligen med $^3/_4$ % amortering, men som dock verka som 6 %. Allmänna kassors löpa med 4,5 à 5 $^1/_2$ %. Enskilda bankens med 5 à 6, någon gång 7 à 8 %.

Lägger man härtill kapitalrabatter, förskottsränta, kostnader för inteckningsförnyelser och omsättningsprovisioner, hvilka sistnämnda utkräfvas med understundom $^1/_2$, understundom 1 %, så är man snart vid en medelränta af 5$^1/_2$ %; å 1,061 millioner kronor gör detta ett årligt räntebelopp af 58 millioner, och härmed är tydligt att landtmännens ekonomiska ställning icke kan vara god.

Sämre blir den dag för dag. Betraktar man huru de intecknade skulderna växa med i medeltal 15 millioner kronor per år; huru de enskilda bankernas tillgodohafvande år för år blifver allt större och detta under en tid då landtbruket allt mer och mer utvecklas och skördarne dag för dag blifva allt större, så må man med skäl undra — hvadan detta fenomen? Motsatsen vore ju det naturliga.

Undrande och spörjande står ock mången inför denna gåta, — men

betraktar man verkningarne af den 1873 beslutade och genomförda myntreformen, så är förklaringen snart gifven.

Första vilkoret för att penningen skall vara värdemätare är naturligtvis, att den skall finnas till i en viss mängd i förhållande till den mängd produkter den skall representera; ökas mängden produkter, måste mängden penningar ökas, om värdena skola vara konstanta.

1873 skedde dock motsatsen; samtidigt med att produkterna ökades, minskades penningemängden, och följden känna vi, nemligen ett prisfall på alla produkter.

Af erfarenhet vet ock hvarje landtman, att allt sedan den dag, då denna reform beslutades, hafva prisen å hans produkter regelbundet sjunkit ända derhän, att underpriset nu är 40 % eller — att med 180 tunnor spannmål får han nu lösa in de räntor, skatter, löner med mera hvartill förr 100 tunnor voro tillräcklige; och — hvad vill detta säga? Jo! räknar man med stora mått, så betyder detta att landtmännen härpå förlorat 400 millioner kronor på hvarje milliard af sina taxeringsvärden; räknar man med små mått, så betyder det en förlust af 4,000 kronor på hvarje gård af 10,000 kronors värde eller, med minsta mått, en förlust af värdet å 4 stackar säd å hvarje liten åker som bär 10 — eller med andra ord: å en gård af 10,000 kronors värde, som i gamla myntet belånades med 5,000 kronor, der egde då inteckningshafvaren 5,000 kronor och egaren 5,000 kronor, eller hälften hvar; nu — efter myntreformen — sedan landtmännens produkter fallit med 40 %, eger inteckningshafvaren $^9/_{10}$ delar och egaren $^1/_{10}$ del.

Då guldet (penningen) fortfarande stiger i värde och måste stiga, hvilket är detsamma som att landtmännens gårdar falla i värde och måste falla, så är det blott en liten tidsfråga, när inteckningshafvaren eger det hela och egaren noll.

Härmed är tydligt, att sämre blir landtmännens ställning dag för dag. Hvad orsaken rörer — nemligen att från deras sida som kunnat öfverblicka nutidens ekonomiska utveckling — intet blifvit gjordt, som kunnat göras för att leda landtmännens ekonomi in på för densamma gynsamma banor, så har om något dylikt intet försports.

Mycket nära till hands tycker man det borde ligga, att då statsmagterna tillstadt hypoteksbankens verksamhet och garantera dess förbindelser;

då statsmagterna beviljat de enskilda bankernas oktrojer och lemnat dem borgenssystemet i händer;

då statsmagterna fastställt de allmänna kassornas reglementen och bolagsordningen, och slutligen

då statsmagterna genomfört myntreformen, tycker man det bort ligga för statsmagterna mycket nära till hands att göra några kalkyler öfver huru dessa olika institutioner skulle operera och hvad denna myntreform skulle hafva för inflytande på ett område så stort som hela den jordbrukande befolkningens ekonomi — dess vara eller icke vara såsom jordegare.

Betänker man härtill, att den jordbrukande befolkningen utgör rikets halfva folkmängd, så tycker man att detta bort vara en statsangelägenhet.

Emellertid är intet gjordt, och hvem är det nu som på detta område förer landtmännens talan? Så vidt kändt är — ingen.

Man skiljer naturligen på landtbruk och landtbrukare. Det förra ledes stundeligen af olika organ inpå allt bättre spår, allt större skördar aftvingas jorden, men, då de äro framkallade, tillhöra de andra — icke landtmännen. Landtbruket går framåt, men dess idkares ekonomi går tillbaka, och hvarför? Jo! derför att för denna icke finnes liksom för landtbruket, något organ som förer denna in på rätta spår.

Men finnes det något förståndigt skäl för att längre låta det gå på detta sätt? Nej, förvisso icke. Frågan är blott: finnes någon möjlighet att bringa landtmännens ekonomi i rätt ordning? Ja! Lyckligtvis finnes en sådan blott man begagnar den, och denna är, att man inom rimlig tid återbetalar hvad man lånat, innan guldet (penningen) hinner stegras derhän, att all återbetalning är otänkbar.

Enskilde, bolag, kommuner och stater — alla ha lånat penningar och alla återbetala dem, alla konvertera sina lån, då räntan faller, blott landtmännen icke.

Senast, för kort tid sedan, konverterade danska staten ett lån som löpte med $3^1/_2$ % ränta till ett motsvarande som löpte med 3 % och som säkerhet lemnades statens obligationer. Hvarför skola icke våra landtmän beredas tillfälle göra på samma sätt? Hvad är det som hindrar att en hypoteksbank, eller hvad man vill kalla den, får i uppdrag att utfärda och sälja dylika obligationer?

Icke är det säkerheter, ty första inteckningen i jordegendomar är väl den bästa säkerhet som finnes, icke fattas sådana (möjligen, för formens skull, statens garanti) och icke fattas det penningar, — blott den ordnande och ledande handen och beslutet att så skall ske.

Tänker man sig ett sådant beslut fattadt och en sådan bankinstitution

i verksamhet, så huru olika te sig icke landtmännens utsigter före och efter detsamma?

Nu, före detta beslut löpa deras skulder med fem — sannolikt fem och en half % ränta, utan amortering, i all oändlighet (med undantag af hypoteksbankens 275 millioner).

Landtmännen med sina gårdar blott förvandlade till den yppersta förräntningsanstalt af andras penningar; en anstalt med de bästa säkerheter, som betalar de högsta räntor, men med enda utsigten för landtmännen att då guldet (penningen) ytterligare stiger i värde — icke gå i land med dessa räntor utan i stället gå från gård och grund; — och efter ett sådant beslut — om räntan då blir 3 eller $3^1/_2$ % och amorteringen 2 % — således tillsammantagne samma belopp som nu, — så vore amorteringen ren behållning och landtmännen skuldfria om 28 år efter den dag de hunnit konvertera sina lån.

Inför ett sådant faktum finnes det, så vidt jag kan se, icke något val och för landets representanter icke något försvar att icke på detta sätt bereda landtmännen tillfälle återbetala dessa penningebelopp, och detta så mycket mer som verkan af jordegarnes olyckliga ekonomi sträcker sig långt utanför deras krets, nemligen till dem, som icke ega någon jord, men äro hänvisade att lefva på densammas brukande, nemligen till jordbruksarbetarne.

Svårt må vara att säga hvilka som lidit mest: jordegarne eller deras arbetare, de som haft något att förlora och dag för dag sett sina tillgångar minskade eller arbetarne, hvilka icke kunnat erhålla något arbete, alldenstund ingen haft råd att betala dem. Svårt må ock vara att säga för hvilka af dessa kategorier hoppet om en dräglig utkomst först varit ute, men faktum är att af bådadera hafva 700,000 lemnat landet för att på främmande kust söka sin utkomst, sedan denna skuldsättning i stor skala begynte och denna myntreform blifvit satt i scen.

När Carl XII dog lärer folkmängden i vårt land varit 400,000 människor mindre än hvad den under normala förhållanden (d. v. s. utan krig) bort vara, och man har roat sig med att konstruera en s. k. nativitetskurva, framställande luckorna i de föddas antal under de efterföljande generationer som svara mot hans regeringstid.

Ännu är denna kurva märkbar, ännu märkas luckorna i våra värnpligtiges leder under motsvarande generationer.

Hvad folkmängden nu varit, derest kraftuttömningen under dessa krig icke förekommit tror jag icke vara beräknadt, men sannolikt kan den antagas till åtminstone 2 millioner högre.

Om man nu konstruerade en nativitetskurva börjande med den tid, som omfattar ofvannämnde period för skuldsättning och myntreform, så må man fråga, huru denna skulle komma att se ut och hvilka luckor densamma skulle ange i vår folkmängds tillväxt under dagar som stunda. Tillfredsställande blefve den icke, helst om man betänker, att det just är de kraftfullaste åldersklasserna som utvandra, de som skulle bilda familjer.

Under Carl XII tid var det dock krig.

Nu, under det fredliga arbetets dagar, då för menniskorna, vis à vis deras tillvaro, gälla samma lagar som för växter och djur, nemligen att der existensvilkoren förefinnas i riklig mängd, der trifvas de och der ökas deras antal, nu är effekten för landtbefolkningen densamma.

Man säger att missväxter eller äfventyrslusta eller bådadera äro orsakerna. Men missväxter ha vi icke i nämnvärd mån haft, hvilket synes bäst af uppgifterna öfver våra skördars belopp, och äfventyrslystet är icke landtfolket, det veta alla, som om detsamma ega kännedom.

Nutidens ekonomiska krig, orsakadt af denna ekonomi, hvilken i brist på system tvingar landtbefolkningen att lemna ifrån sig sina produkter för att anskaffa dessa allt dyrare penningar och lemna ifrån sig dessa penningar för att liqvidera dessa allt större räntebelopp, utan hopp om någon förbättring härutinnan — det är detta som utgör missväxten, det är detta hvaraf landtbefolkningen nu ruineras och decimeras. Men, som sagdt, då räddning finnes, då för landtmännen finnes samma möjlighet att ordna sin ekonomi, som alla andra begagna, nemligen att konvertera sina lån till den på penningmarknaden gällande låga räntan och derefter hastigt, innan penningevärdet hinner ytterligare stiga, amortera desamma, — finnes det då något förståndigt skäl eller något försvar för att icke bereda dem detta tillfälle? Nej, förvisso icke.

För att så skall kunna ske, fordras dock att någon får skyldighet att taga dessa och öfriga landtbruk och landtbrukare rörande frågor om hand; af sig sjelfve gå de naturligtvis icke och ej heller kunna de enskilde landtmännen, hvilka en hvar går och brukar sin gård, uppträda på den stora penningmarknaden, och der något uträtta. Hvem är det då som kan taga dylika frågor om hand? Jo! ett jordbruksdepartement.

Lika litet som man får tro att, derför att man eger många värnpligtige, derför är allt med försvaret väl beställdt, lika litet får man tro att, derför att man eger många jordbrukare, derför är allt med ekonomien väl beställdt, utan förhållandet är så:

att, liksom man i ena fallet måste ega ett landtförsvarsdepartement, det der kan ordna, leda och tillgodogöra de värnpligtiges försvarskrafter, om man vill militäriskt behålla fältet, så måste man i andra ega ett jordbruksdepartement, det der kan ordna, leda och tillgodogöra landtbefolkningens ekonomiska resurser — ett departement som kan och har befogenhet att föra landtmännens talan såväl vid Konungens rådsbord som i Riksdagen, som å den stora penningemarknaden — om man vill att landtmännen skola ekonomiskt behålla fältet.

Att man till den dag som är saknat ett sådant departement med sin ordnande och ledande hand har kostat landtmännen, som jag påpekat, enormt; att hädanefter sakna ett sådant kostar till sist hela landtmannaklassens ekonomiska existens.

Ehuru jag här ofvan uteslutande framhållit de skäl, som tala för inrättande af ett särskildt departement för jordbruket och dess idkare, vill jag dock betona det faktum, att de svenska hufvudnäringarne: jordbruk, industri och handel stå i ett intimt förhållande till hvarandra, och att de alla kräfva den omvårdnad, som kan egnas dem af en målsman inför Konung och Riksdag.

Jag har sökt framhålla förhållandena i afseende på jordbruksbefolkningens ekonomiska ställning, hvilka egen erfarenhet lärt mig grundligt känna, men jag vill dermed ingalunda hafva sagt, att öfriga näringars anspråk på en centralstyrelse är oberättigade, tvärtom. Derför — på grund af hvad jag anfört och på grund af af hvad en motionär i Första Kammaren framhållit i afseende på industrien och handelns behof, får jag vördsamt anhålla,

att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse, som ett komplement till riksdagsskrifvelsen af den 10 april 1893, fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på, att, vid utredningen och undersökningen om statsdepartementens ombildning, äfven tages i betraktande nödvändigheten af ett statsdepartement för jordbruk, industri och handel samt att Kongl. Maj:t behagade om möjligt till 1899 års Riksdag aflåta proposition derom, innefattande

förslag till de grundlagsförändringar, som inrättandet af ett sådant departement kräfver.

Stockholm den 27 januari 1898.

A. M. Bergmark.

Stockholm 1898. Iduns Kungl. Hofboktryckeri.

N:o 92.

Af herr **G. Odqvist,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående fördelningen af bränvinsförsäljningsmedlen.*

Vid 1896 års riksdag, då frågan om bränvinsförsäljningsmedlens fördelning förekom, uttalade sig såväl ordföranden i bevillningsutskottet som flera dess ledamöter, liksom flera ledamöter i Riksdagens båda kamrar, för, att den del af bränvinsmedlen, som nu kommer landsbygdskommunerna till del, är ringa och borde höjas, samt att en utredning af frågan borde genom Kongl. Maj:t ske.

Den fördelning af bränvinsförsäljningsmedel, som nu här i landet eger rum, torde väl svårligen kunna anses fullt rättvis; ty blott den minsta delen tillkommer nu landsbygdskommunerna, hvilka äro med skatter långt högre betungade än städerna.

Ej heller torde nuvarande fördelning verka godt i moraliskt afseende, då den s. k. bolagsverksamheten och försäljningssättet för öfrigt i allmänhet äro ställda på affär, hvarigenom konsumtionen ökas i stället för att minskas, hvars afsigt författningen varit.

Enligt bränvinskontrollbyråns berättelse för 1895—1896 kommo på landskommunerna blott 1,097,780 kronor 93 öre, då landstingen undfingo 1,517,045 kronor 36 öre och hushållningssällskapen 1,129,376 kronor 68 öre.

Stadskommuner och köpingar med bolag erhöllo 5,215,495 kronor 29 öre och 49,149 kronor och 46 öre åtgingo till provisioner.

I ett annat land, Schweiz, lärer, efter hvad jag kunnat inhemta, år 1886 hafva antagits en lag, enligt hvilken nettovinsten af bränvinshandteringen, beräknad till 8,800,000 francs, skall ingå till förbundets kassa, som deraf behåller 1/4 och fördelar de trefjerdedelarne på kantonerna i förhållande till deras folkmängd.

Det synes mig, som detta exempel vore i någon mån efterföljansvärdt, samt att, då det hufvudsakligast är landsbygden, som genom sin konsumtion åstadkommer den höga inkomsten och äfven får i sin fattigvård m. m. lida af denna konsumtions menliga följder, kommunerna på landet äfven borde i helt annan skala än hittills få åtnjuta inkomsten af denna handtering.

Enligt nämnda kontrollbyrås berättelse utgöra minuthandels- och utskänkningsafgifternas belopp, i sin helhet 9,008,847 kronor 72 öre, för hvarje invånare 1 krona 82 öre.

Stockholms stad har, med ett invånareantal af 271,638 och sin andel af bränvinsmedlen 2,055,859 kronor och 25 öre, för hvarje invånare 7 kronor och 57 öre, hvaremot landsbygden, med ett invånareantal af 3,939,824, endast erhåller för hvarje 38 öre.

Städernas folkmängd förutom Stockholm utgjorde vid 1895 års slut 707,798 personer, och varierar dessa städers andel uti bränvinsmedel med 4 à 5 kronor per person; dock finnes det städer, som ej hafva mer än 2 à 3 kronor per invånare.

Vid den tid, eller 1885 års riksdag, hvarifrån nuvarande fördelning af bränvinsmedel har sin tillämpning, kunde nog den tillökning af inkomst, som landskommunerna derefter erhöllo, anses hög, jemförd med det obetydliga belopp, som de förut erhållit; men huru har icke allting, som dermed har sammanhang, sedan dess förändrats?

Nu är min mening ej att beröfva städerna all sin inkomst, hvilket vore både oklokt och omöjligt, utan är meningen den, att städerna skola dela med sig något mera af sin rika inkomst till landskommunerna, som med skatter i allmänhet få vidkännas 10 gånger, ja, till och med 15 à 20 gånger bevillningskronan, så att om efter procentberäkning kommunerna på landet fingo andel af bränvinsmedel med omkring 70 öre per invånare, vore det ändå en god hjelp, som närmelsevis vore med rättvisa och billighet öfverensstämmande.

Då nu enskild motionär ej kan ha förutsättning för att framlägga förslag i detta ämne och ej heller utskott eller Riksdag kunna ha tid att

egna frågan en sådan utredning, som fordras, torde utredning från Kongl. Maj:ts sida vara erforderlig.

På grund af hvad jag sålunda anfört, vågar jag anhålla,

det Riksdagen ville i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, att bränvinsförsäljningsmedlen må hädanefter ingå till staten samt derifrån, sedan 15 % afsatts till statsverkets behof, 17 % afsatts till landstingen, 5 % till städer, som ej deltaga i landsting, 10 % till alla stadskommuner och köpingar med bolag och 13 % till hushållningssällskapen, skulle återstoden, 40 %, fördelas på alla städer och kommuner, allt efter folkmängden.

Stockholm den 27 januari 1898.

Gustaf Odqvist.

N:o 93.

Af herr **K. A. Kihlberg,** *i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof i fråga om anslaget för understödjande af myrutdikningar m. m.*

I statsverkspropositionen till innevarande Riksdag äskar Kongl. Maj:t under 6:te hufvudtiteln för 1899 ett belopp af 300,000 kronor till understödjande medelst anslag utan återbetalningsskyldighet af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten för närliggande bygd.

Af det bifogade statsrådsprotokollet erfar man, huruledes väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och landtbruksstyrelsen, till hvilkas embetsverksamhet hör att handlägga dithörande ärenden, erinrat om önskvärdheten af att bereda verksamma garantier för nöjaktigt underhåll af de företag, som för berörda anslag erhölle statsbidrag, men att, då denna fråga nära sammanhängde med vigtiga grenar af den civila lagstiftningen, styrelserna ej ansett det tillkomma dem att afge något förslag för frågans lösning, utan endast velat påkalla dess beaktande.

Beloppet är detsamma, som för innevarande år anslogs af föregående Riksdag, hvilken dervid på enskild motionärs yrkande samtidigt ändrade den under de senaste åren förut gällande proportionen mellan statsbidrags förhållande till beräknad dikningskostnad, så att denna höjdes från högst $^1/_3$ till högst $^1/_2$.

Man lärer kunna förutse, att denna höjning skall öka efterfrågan på anslag från ifrågavarande, redan med den äldre bestämmelsen starkt efterfrågade medel, hvaraf åter är att motse yrkanden på förhöjning i årsanslagen. Förutsatt, att dessa fullt rationelt användas, så att derigenom i motsvarande grad befordras ett verkligt statsändamål, som ej kan utan dessa anslag främjas, men också endast under denna förutsättning ligger häri icke något ondt, tvärtom är anslaget då väl användt. I förevarande hänseende består detta statsändamål i att undanrödja hinder för landets odling och kultivering, så att arbetet dermed kan af den enskilde jordegaren fullföljas. Det är denna, som närmast kommer att skörda de ekonomiska fördelarne af berörda hinders undanrödjande, och den fordran är derföre fullt berättigad, att han skall i sin mån bidraga till arbetenas utförande. Ju större dessa ekonomiska fördelar äro, desto högre kunna anspråken ställas på den enskildes bidrag, men det är att befara, att med nu gällande bestämmelser denna hänsyn ej tillräckligt beaktas.

Ifrån statens sida är visserligen frågan härom så till vida uppmärksammad, att medel äfven anvisats för understödjande medelst lån för dikning å sådana sankmarker, som kunna med fördel odlas, men då nästan hvarje sankmark kan anses frostförande och då ett anslag utan återbetalningsskyldighet alltid måste vara begärligare än ett lån, skall man nog i regel söka ordna ett afdikningsföretag så, att det erforderliga bidraget utgår i form af anslag, äfven om företaget rätteligen borde höra till dem, för hvilka lånen äro afsedda.

Att på fullt objektiva grunder bestämma en viss gräns mellan sådana olika slag af företag, lärer väl knappast vara möjligt. Afdikningslägenheters odlingsvärde variera i det oändliga; en varder med fördel odlingsbar omedelbart efter afdikning, en annan af vida sämre beskaffenhet kan varda fullt odlingsvärd på grund af sitt läge eller närliggande tillgång på lämpliga jordförbättringsmedel, en tredje kan först efter en längre eller kortare följd af år lemna afkastning såsom betes- eller skogbärande mark eller till och med varda odlingsbar o. s. v. — och mellan lägenheter, beträffande hvilka med säkerhet kan afgöras, huru vida deras afdikning bör befordras med anslag eller med lån, kunna finnas en otalig mängd, beträffande hvilken sådant afgörande är med en viss svårighet förenadt.

Utredningen af denna ganska svårlösta fråga lärer dock icke böra alldeles förbises, och detta är ett bland skälen, hvarför jag nu ansett mig

böra genom motion fästa Riksdagens uppmärksamhet å densamma. Den åsigt, som i liknande fall vunnit häfd, är, att den enskilde sjelf bör bekosta åtminstone så mycket, som motsvarar de *ekonomiska fördelarne* af ett arbete å hans egendom, och att staten dertill bidrager endast i den mån, som ett statsändamål genom samma arbete främjas. En tillämpning af denna åsigt i förevarande fall skulle föranleda fordran på en så vidt möjligt tillförlitlig uppskattning af de förenämnda ekonomiska fördelarne. Redan nu påkallas en sådan uppskattning vid ansökningar om odlingslån, der statsunderstödet måste anses vara väsentligt mindre fördelaktigt än vid anslag; och likasom denna fordran icke minskat odlingslånens begärlighet, lärer den ej heller minska anslagen.

I regel uppgöras hithörande afdikningsplaner af statens landtbruksingeniörer, för hvilkas arbeten taxa finnes fastställd, och omkostnaden för dylika uppskattningar lärer derför föga öfverstiga kostnaderna för godemäns deltagande i desamma, men om äfven detta skulle anses för mycket, synes en kompensation kunna vinnas genom någon jemkning i den förenämnda taxan, hvilken, att döma af hvad som förekommer å 12:te sidan af bilagan till 6:te hufvudtiteln af årets statsverksproposition, synes vara något hög.

Om genom en sådan uppskattning utredts den värdeförhöjning, utdikningslägenhet skulle vinna genom *fullständig* afdikning, komme med tillämpning af den förenämnda åsigten bidrag till hälften af dikningskostnaden att utgå endast, der nämnda värdeförhöjning icke öfverstege hälften af kostnaden för *fullständig* afdikning. Uppginge den deremot till hela den *fullständiga* dikningskostnaden, skulle anslag icke komma i fråga.

Man torde knappast behöfva befara, att en sådan beräkning af bidrags belopp skulle motverka anslagsmedlens användning vid de företag, för hvilka de äro afsedda, enär kännedomen om den verkan, som uppskattningen medför, nog skall i högst väsentlig mån bidraga dertill att uppskattningen varder den lägsta, som kan försvaras, och att anslagen sålunda varda de högsta, som böra förekomma.

Men om på sådant sätt förebygges anslags anvisande till företag, der lån är rätta understödsformen, torde området för anslagsmedlens användning kunna något vidgas, så att ej uteslutande minskning af frostländighet varder dess mål, utan att de derjemte kunna få användas för

afdikningar, som afse att främja odlingens utbredning å enskildes mark samt högmossars afdikning inom orter med mera utveckladt jordbruk, och der de i sitt nuvarande skick skada vare sig åker-, ängs- eller till och med skogskultur. Skulle sådan utvidgning af området för anslagsmedlens användning visat sig medföra benägenhet att anlita dem öfver rimliga gränser och det vanliga sättet för uttagandet af enskildes bidrag till sådana arbeten ej tillräckligt stäfja denna benägenhet, torde tillräcklig motvigt deremot vinnas, om staten utförde arbetena och de enskildes bidrag inginge till staten.

Men vare sig denna utvidgning eger rum eller ej, ligger vid hithörande medels användning hufvudsakliga vigten derpå, att genom desamma ett verkligt statsändamål befordras, så att ej understöd lemnas till hvilket som helst afdikningsarbete, äfven om det visar sig varda ekonomiskt ofördelaktigt. Med arbeten, som endast afse att bereda en enskild jordegare en tillfällig arbetsförtjenst, må vara att den uppgår till endast hälften så mycket som den i orten vanliga, hafva dessa medel ej något att skaffa; det är befordrande och utveckling af landets resurser, de afse, och man måste fordra, att denna synpunkt vid hithörande ärendens handläggning tillbörligen beaktas.

Med stöd af det anförda hemställes,

att Riksdagen ville besluta sådan förändring i Kongl. Maj:ts ofvan refererade förslag: *att* för år 1899 till Kongl. Majts förfogande ställes ett belopp af 300,000 kronor för understödjande medelst anslag utan återbetalningsskyldighet af sådana afdikningar af annan sank mark än åker och vattenaftappningar, hvilkas ändamål är att minska frostländighet, att underlätta odlingens utbredning i orter med föga utveckladt jordbruk eller att torrlägga högmossar inom bättre jordbruksdistrikt, *att* bidrag från dessa medel få utgå med hälften af beräknad dikningskostnad, då den genom *fullständig* dikning uppkommande förhöjning i jordvärdet ej öfverstiger halfva kostnaden för sådan dikning, men vid större värdeförhöjning minskas i samma förhållande som denna ökas, samt

att i öfrigt skola gälla de för den. s. k. frostfonden nu meddelade bestämmelser.

Stockholm den 27 januari 1898.

Alfred Kihlberg
Från Upsala län.

N:o 94.

Af herr **Elis Nilson**, *om ändring af rubriken n:o 244 »ister» i gällande tulltaxa.*

Jordbruksnäringen har under sin fortgående utveckling fått ett allt säkrare stöd af den i jembredd och samband med mejerihandteringen jemnt tillväxande svinafveln. Häraf har återigen uppkallats en storindustri, svinslagterierna, af hvilkas framgång svinafveln ju till stor del är beroende. Nu hotas emellertid dessa svinslagterier af en illojal och i dubbel mening osund konkurrens, såväl inhemsk som utländsk, rörande den betydliga tillverkningen af isterflott (smult). Denna vara eftergöres nemligen numera fullt fabriksmessigt, men alldeles okontrolleradt genom en hopblandning af flera olika ämnen, hufvudsakligast bomullsfröolja med tillsats af stearin m. m., och går sedan i marknaden vid sidan af och genom sin prisbillighet utträngande den rena naturprodukten. Ett särskildt för de

arbetande klasserna både i stad och på landet så ytterst vigtigt födoämne synes vara lika väl förtjent af skydd mot förfalskning som smör gent emot margarin. I hopp att framdeles få återkomma till denna behjertansvärda fråga, får jag för närvarande hemställa,

att rubriken n:o 244 »ister» i gällande tulltaxa måtte få följande förändrade lydelse:

»ister och flott (smult), äfven konstgjordt, 1 kg — 20 öre».

Stockholm den 26 januari 1898.

Elis Nilson.

N:o 95.

Af herr **E. A. Zotterman**, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändring af § 47 bränvinsförsäljningsförordningen.*

Kongl. förordningen den 24 maj 1895 angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker stadgar angående utskänkningstiden följande: § 26 mom. 2: »Utskänkning af bränvin må under söcknedagar begynna tidigast klockan 9 förmiddagen och i stad eller köping i allmänhet ej fortfara längre än till klockan 10 och å landet till klockan 8 på aftonen»; mom. 3: »Under sön- och helgdagar vare i allmänhet utskänkning af bränvin tillåten endast vid måltider åt spisande gäster»; mom. 5: »Under gudstjenst skall utskänkningsställe alltid vara tillstängdt»; § 27 mom. 1: »Vid tider, då bränvinshandel enligt föregående § ej är tillåten, vare allt utlemnande af bränvin från försäljningsställe förbjudet»; mom. 2: »Det vare ock förbjudet att, då utskänkning ej är medgifven, låta bränvin å utskänkningsställe förtäras».

Då lagbud och laga föreskrifter bestämmas och utfärdas, är det naturligtvis deras mening, som bestämma och utfärda dessa lagbud och laga föreskrifter, att de skola efterlefvas. Och på det att så skall ske, bestämmas straffpåföljder för öfverträdelser af lagbudet i fråga. Så är äfven genom § 42 af omhandlade kongl. förordning stadgadt, att förbrytelser i nu nämda fall bestraffas med böter: »första gången från och med 30 till

och med 60 kronor samt andra gången från och med 60 till och med 120 kronor och vare dessutom »(rättighetsinnehafvaren)» andra gången sin rätt till »— — »utskänkning förlustig».

Nu skulle man kunna tänka sig, att detta rätt stränga lagbud skulle i sig innebära ett tillräckligt kraftigt medel att motverka utskänkning på olaga tid. Utan tvifvel skulle så också vara förhållandet, om icke bestämmelsen i § 47 af samma förordning lade, så att säga, hinder i vägen för en sådan effektivitet. Denna § lyder som följer: »Husbonde ansvare för förbrytelse, som, med hans vetskap, mot denna förordning begås af hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, likasom vare förbrytelsen af husbonden sjelf gjord».

För den händelse en utskänkningsinnehafvare åtalades för utskänkning på olaga tid och åtalet funnes grundadt, skulle den åtalade enligt § 42 dömas till böter första och andra gången, den andra gången äfven till förlust af sin rättighet. Han skulle sålunda med denna utsigt för ögonen anse med sin fördel förenligt att noga akta på bestämmelserna om utskänkningstiden.

Men med anledning af bestämmelsen i § 47 ställer sig saken helt annorlunda. Innehafvaren af utskänkningsrättigheter har biträden: hustru, husfolk eller tjenare. Vid tiden för lokalens stängning tillåter han sig t. ex. att ha andra förrättningar. Biträdet låter rörelsen pågå; om det blir åtal af, förklarar husbonden sig icke ha den ringaste vetskap om den olaga utskänkningen, och han går fri, men biträdet får böta, om ock först sedan detta biträde för förbrytelsen särskildt åtalats. Skulle förbrytelsen upprepas och åtal äfven då ske, går det ju för sig att, om biträdet är en tjenare, få bort biträdet, och straffpåföljden blir svår att tillämpa. I alla fall träffas icke hufvudmannen. Följden blir den, att, då den eller de, som ifrat för lagbudets efterlefnad, se, att det är biträdet och ej husbonden, som i detta fall får böta, nitet slappas och anmälningarna eller åtalen uteblifva och olagligheten får opåtaldt pågå. Men fortsatt åsidosättande af gifna lagbud alstrar likgiltighet för lag i allmänhet.

Det kan icke nekas, att med den nuvarande lydelsen af § 47 utskänkning å olaga tid i vid utsträckning eger rum. Och förordningens bestämmelser om utskänkningstiden kunna, enligt min mening, ej bli tillbörligt effektiva, förr än ansvaret för öfverträdelserna träffar husbonden. Behofvet af en ändring uti ifrågavarande fall synes mig derför vara uppenbart.

Vid 1895 års riksdag föreslog jag uti en af mig i Andra Kammaren väckt motion, n:o 31, att orden »med hans vetskap» skulle ur § 47 uteslutas. Och jag framhöll bland annat, till stöd för min motion, bestämmelserna i §§ 13, 14, 15, 16 och 17, jemförda med §§ 24 och 26 i ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 och helsovårdsstadgan för riket den 25 september 1874, hvarigenom husbonde göres ansvarig för förseelser, som begås mot dessa stadgar.

Bevillningsutskottet, som i sitt betänkande n:o 4 afstyrkte motionen, kunde icke finna, att de uti ordningsstadgan för rikets städer eller i helsovårdsstadgan för riket förekommande, af mig åberopade bestämmelser voro i då förevarande hänseende jemförliga med då af mig föreslagna stadgande. Möjligheten till kontroll och till förekommande af lagöfverträdelser i ena eller andra fallet vore, menade utskottet, väsentligen olika. Allt för stort ausvar skulle dessutom, enligt utskottets mening, genom sådan bestämmelse träffa husbonden.

Villigt medger jag, att dessa utskottets skäl äro talande under den förutsättningen, att husbonden skulle genom lagändringen, sådan den då föreslogs, träffas som ansvarig för förbrytelsen, som af hans biträden begingos mot hvilken som helst bestämmelse i bränvinsförsäljningsförordningen. Icke så, då ändringen afser endast den olaga utskänkningen inom utskänkningslokalerna. I det fallet tror jag, att ingen skall kunna neka, att jemförelsen emellan å ena sidan bestämmelserna i ordnings- och helsovårdsstadgan och å andra sidan bestämmelserna i bränvinsförsäljningsförordningen är fullt befogad. Ty kan husbonden kännas ansvarig i det ena fallet, så bör han ock vara det i det andra.

För min del kan jag icke finna, att det skall vara svårare för en husbonde att tillse, det utskänkningslokalen är stängd på tid, lag bjuder, och att derstädes ingen utskänkning eger rum under förbjuden tid, än det är för honom att tillse, det tjenaren eller hans husfolk icke öfverträder vare sig ordningsstadgan eller helsovårdsstadgan i någon dess del.

För öfrigt synes mig principen om husbondeansvar icke vara konseqvent tillämpad uti vår bränvinslagstiftning. Under det § 47 i förordningen om försäljning af bränvin har den lydelse, jag här ofvan angifvit, är åter lydelsen af § 31 mom. 1 af nu gällande kongl. förordning (13, 7, 1887), angående tillverkning af bränvin, följande: »För förbrytelse mot denna förordning af bränvinstillverkares hustru, barn, tjenstefolk och i bränneriet anstälde arbetare ansvare tillverkare, såsom vore

förbrytelsen af honom sjelf begången, derest icke omständigheterna göra sannolikt, att förbrytelsen skett utan hans vetskap och vilja» etc.

Denna bestämmelse om ansvar för bränvinsbrännare tillkom vid 1853—54 års riksdag efter tre ståndsbeslut. Och i öfverensstämmelse med denna princip föreslog särskilda utskottet vid nämnda riksdag i sitt betänkande n:o 13, att § 47 i förordningen om försäljning af bränvin skulle lyda så här: »Husbonde ansvare för förbrytelse, som mot denna förordning begås af hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, likasom vore förbrytelsen af husbonden sjelf gjord, derest icke, på grund af för handen varande omständigheter, antagas må, att den skett utan hans vetskap och vilja.»

Detta utskottets förslag godkändes af presteståndet och borgareståndet, hvaremot ridderskapet och adeln antog ett af grefve Lagerbjelke framstäldt förslag till lydelse af paragrafen i fråga, hvilken lydelse särskilda utskottet i sitt betänkande n:o 20 tillstyrkte och Rikets Ständer sedermera antogo, och som just hade den lydelse, § 47 ännu innehar. Bondeståndet hade voterat i kull föregående paragrafer, och det hade sålunda ingen anledning uttala sig om § 47.

Skälet för ridderskapets och adelns beslut var hufvudsakligen det, att man ville häfda den rättsprincipen, att man vid åtals anställande skall bevisa den brottsliges vetskap om förbrytelsen, ej att den tilltalade skall bevisa sin oskuld. Särskilda utskottets skäl att frångå sitt första förslag anges vare det, att utskottet funnit den nya lydelsen »rigtigare än den förut föreslagna, då det är svårt för en husbonde att öfvervaka den försäljning af bränvin, hvilken kan i hans hus af andra bedrifvas.»

De åter, hvilka höllo på utskottets första förslag, ansågo, att man borde vara konseqvent och affatta bestämmelserna om husbondeansvar principielt lika i de båda bränvinsförordningarna.

För min enskilda del kan jag icke biträda den mening, som segrade vid 1853—54 års riksdag. Mig tilltalar i högre grad den form och uppfattning, som då i detta fall icke segrade. Har man i förordningen om tillverkning af bränvin stält husbonden ansvarig för förbrytelse mot denna förordning, så bör man ju också i förordningen om försäljning af bränvin ställa husbonden ansvarig för förbrytelse mot den förordningen, allra helst om sådant husbondeansvar inskränkes till allenast utskänkning på olaga tid uti utskänkningslokal. Det faller af sig sjelft, att jag för

min del helst såge, att vid ett blifvade förslag i frågan samma rättsprincip blefve gällande för hela bränvinsförsäljningsförordningen.

Huru emellertid ändringen af paragrafen bör lyda, för att det åsyftade ändamålet skall kunna nöjaktigt vinnas, det tilltror jag mig icke kunna föreslå, utan torde sådant förslag bäst åstadkommas af Kongl. Maj:t.

För den händelse sådan ändring komme att vidtagas med § 47, som jag har äran föreslå, synes mig det större ansvaret och den större risken, som deraf för husbonden blefve en följd, möjligen böra motvägas genom sådan ändring af §§ 39 och 42, att straffpåföljden, mistning af rättigheten, icke inträdde förr, än efter det rättighetsinnehafvaren i fråga bötat tredje gången.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, hemställer jag,

att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, om och under hvilka vilkor sådan ändring af § 47 kongl. förordningen den 24 maj 1895 angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker kan och bör åstadkommas, att — helst i fråga om hela förordningen eller, om så icke anses lämpligt, åtminstone i fråga om utskänkning på olaga tid inom utskänkningslokal — ansvaret för förbrytelse mot förordningen hufvudsakligen träffar husbonden, samt att Kongl. Maj:t ville till kommande Riksdag inkomma med sådant förslag i frågan, hvartill utredningen kan föranleda.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 27 januari 1898.

E. A. Zotterman.

I motionens syfte instämmer:

Axel Petri.

N:o 96.

Af herr **J. Bengtsson** i Bjernalt, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om omarbetning af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.*

Det ganska allmänna missnöje, som råder med ett flertal af bestämmelserna i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891, har, som bekant, vid de senaste riksdagarne föranledt flera motioner om förändringar af eller tillägg till olika paragrafer i nämnda lag. Äfven vid innevarande riksdag lära motioner i sådant syfte blifva framlagda, och detsamma torde allt framgent blifva fallet, till dess de allmänt kända olägenheterna blifvit genom lagändring afhulpna. För min del vill jag härmed gifva uttryck åt de önskningar, som bland mina kommittenter företrädesvis göra sig gällande i fråga om ändringar af gällande väglag. Dessa beröra främst följande punkter:

Jemlikt § 19 af väglagen, hvilken § uppställer undantag från 8 §:ns föreskrift, att kostnaden för underhåll af ny väg, intill dess den ingått i vägdelning, för nnderhåll af bro m. m. bestrides ur vägkassan, åligger det nu den eller de kommuner, som med bidrag af statsmedel anlagt ny väg, att den samma underhålla, till dess annorlunda blifvit bestämdt. Detta åliggande medför ofta tvister mellan de i väganläggningen deltagande kommunerna, då dessa äro flera, och innebär för öfrigt i hvarje

fall en obillighet, alldenstund icke blott de, som anlagt vägen, utan i allmänhet hela distriktet har nytta af den samma. På grund häraf torde med ändring af väglagens § 19 den bestämmelsen böra i lämpligt sammanhang i lagen inflyta, att, så snart ny väg, som blifvit med bidrag af statsmedel anlagd, blifvit af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen afsynad och godkänd, dess underhåll skall öfvertagas af distriktets vägkassa, till dess vid ny vägdelning annorlunda bestämmes.

En liknande föreskrift är äfven önskvärd beträffande underhållet af broar, som tillhöra indelta allmänna landsvägar. Till följd af den tidsutdrägt, som ofta är förenad med tillämpningen af andra punkten af väglagens § 33, då öfverenskommelse icke kunnat i godo träffas mellan väghållningsskyldig och egare af mark, der denne vill taga väglagningsämne, är önskligt, att häradsrättens befattning härmed upphör och frågans afgörande uppdrages åt gode män. Den ifrågavarande punkten kunde då lämpligen erhålla följande lydelse:

»Vill någon å annan mark taga sand, grus eller sten till vägs underhåll, och kan öfverenskommelse med jordegaren icke träffas, så hänskjutes frågan till afgörande af tre gode män, hvilka skola bestämma dels, hvarest nämnda väglagningsämnen må tagas, dels ersättningen derför. Dessa gode män utses sålunda, att jordegaren väljer en, den väghållningsskyldige en och distriktets vägstyrelse den tredje; om någondera parten icke inom fjorton dagar efter tillsägelsen väljer god man, så eger kronofogden i orten välja sådan i den tredskandes ställe. Gode männens beslut gälle minst i tio år eller till dess före denna tid ny vägdelning afslutats. Gode männen åtnjuta ersättning för resor och tidsspillan, såsom för nämndemän är stadgadt i fråga om extra förrättningar.»

I 35 § synes böra intagas föreskrift om ersättning till de nämndemän, som vid vägsyn biträda, och bör denna ersättning utgå ur vägkassan samt bestämmas efter samma grunder som den till ledamöter i egodelningsrätt utgående ersättning.

I 47 § torde tydliga föreskrifter om *sammankallandet* af de väghållningsskyldige till val af ledamöter i särskilda nämnden böra inflyta, hvarigenom senare punkten af denna § skulle få följande lydelse:

»Sådant val verkställes i distrikt, innefattande endast en kommun, på sätt för val å kommunalstämma finnes stadgadt och på kallelse af kommunalstämmans ordförande, dock att röstvärdet beräknas efter väg-

fyrktal, men i andra distrikt genom dertill i enahanda ordning utsedda valmän, en för hvarje kommun, hvilka valmän sammanträda, om distriktet utgöres af härad eller del deraf inför häradsrätten på kallelse af vederbörande domhafvande och eljest inför Konungens befallningshafvande eller annan af Konungens befallningshafvande bestämd myndighet och på kallelse af den myndighet, som valet förrättar; skolande härvid för hvarje kommuns valman röstvärdet beräknas efter kommunens sammanlagda vägfyrktal.»

Då ovisshet råder beträffande skyldigheten att bestrida kostnaden för offentliggörandet af uppskattningsinstrumentet, hvarom i § 51 stadgas, böra i nämnda § orden »som låter i länskungörelserna offentliggöra detsamma» utbytas mot orden »som låter i länskungörelserna på statsverkets bekostnad offentliggöra detsamma».

Som bekant, har ordet »ombud» i § 58 än tolkats såsom af kommunerna valda ombud, än såsom fullmägtige för enskilda väghållningsskyldige. Ett förtydligande lärer väl här vara nödvändigt, och torde dervid den senare tolkningen böra få företrädet. Tillika bör då föreskrifvas, att ombuden sjelfva böra vara inom distriktet väghållningsskyldige samt att ingen må på grund af fullmagt rösta för mer än *en* väghållningsskyldig.

I § 61 torde böra föreskrifvas, att äfven vägfyrktalslängder skola af häradsskrifvaren upprättas. För närvarande råder ovisshet om, huruvida vägfyrktalslängderna skola upprättas af denne tjensteman eller af vederbörande kommunalnämnd.

I § 37 torde böra föreskrifvas, att, när för sådan framställning, hvarom §:ns första punkt handlar, taxeringsbevis hos häradsskrifvare begäres, *gemensamt* sådant för samtlige sökande skall på begäran utfärdas.

På grund af det anförda tillåter jag mig att härmed hemställa,

> att Riksdagen måtte besluta uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville låta företaga en fullständig revision och omarbetning af gällande väglag, hvarvid ofvan framstälda önskningsmål måtte vinna beaktande.

Om remiss till lagutskottet anhålles.

Stockholm den 20 januari 1898.

J. Bengtsson.

Stockholm, Kôersners Boktryckeri-Aktiebolag, 1898.

N:o 97.

Af herr **C. A. Carlsson** i Hede, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändring af gällande bestämmelser i fråga om försäljning af maltdrycker å tillverkningsställe.*

I Kongl. Maj:ts nådiga förordning den 24 oktober 1885 och kongl. kungörelsen den 16 juli 1897 angående försäljning af vin och maltdrycker medgifves tillverkare af dessa varor rättighet att från tillverkningsstället försälja sina varor i huru små qvantiteter som helst.

Der bryggerier äro förlagda i landskommuner, hvarest en större arbetspersonal är bosatt, kan denna rättighet medföra stora olägenheter samt hindra och försvåra ordningens upprätthållande inom samhället, derigenom att från bryggerierna obehindradt säljes öl under de tider å sön- och helgedagar, då de inom samhället varande legaliserade försäljningsställena äro stängda.

Visserligen sker denna försäljning till afhemtning och icke till förtäring på stället, men i regel tillgår det så, att ölflaskorna köpas i bryggeriet och urdrickas i dess omedelbara närhet. Det faller af sig sjelf, att det icke är den ordentlige arbetaren, som begagnar sig af dessa tillfällen att förskaffa sig rusdrycker, utan dess värre är det den delen af befolkningen, som eger de minsta tillgångarne och minst aktar lag och medborgerlig samhällsordning.

Att uti tillverkares försäljningsrätt icke för många inskränkningar böra göras, torde en hvar villigt erkänna, men förhållanden förefinnas, och erfarenheten visar att det är önskvärdt och af behofvet påkalladt att ytterligare inskränkning deruti göres.

Jag tillåter mig derför vördsamt hemställa

att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga sådan ändring i gällande förordning, att icke heller från tillverkningsställe må utöfvas försäljning af vin och maltdrycker i mindre parti än tio liter under de tider å sön- och helgedagar, då sådan försäljning ej får å andra försäljningsställen ega rum.

Stockholm den 27 januari 1898.

C. Axel Carlsson,
Hede.

N:o 98.

Af herr **P. P. Waldenström,** *om höjning af arfvodet till betjente vid statens jernvägar m. m.*

Att betjeningen vid våra jernvägar sköter sitt ofta mycket hårda arbete på ett berömvärdt sätt, det är allmänt erkändt. Under det sistförflutna året har dess pligttrohet och uthållighet bestått ett prof, som med rätta tillvunnit densamma allas beundran. Dess lönevilkor, ehuru knappt tilltagna, äro ock efter fjolårets löneregleringtillräckliga att i allmänhet motsvara dess små behof och små anspråk — något som än ytterligare länder densamma till beröm.

Att emellertid vid en så vidtomfattande löneregleringen och annan ojemnhet icke skulla kunna undvikas, det säger sig sjelft, och det tillkommer Riksdagen att efteråt rätta sådana, der de blifva uppenbara. Så föreslår Kongl. Maj:t nu, att stationskarlarnes löner skola höjas till kronor 720. En enskild motionär har föreslagit såsom högsta lön för dem kronor 780. Det gifves dock andra klasser af jernvägsbetjente, som synas mig hafva bort komma i åtanke, ehuru det icke skett. En sådan klass utgöres af lokomotivputsare, vagnputsare, pumpare och kolvakter. Deras högsta lön är 720 kronor. Den lön, stationskarlarne uppbära, uppgår för närvarande till högst 660 kronor. Dessutom åtnjuta de beklädnadspenningar med 8 kronor i månaden. Deras totala inkomst belöper sig alltså till kronor 756 för år. Skilnaden mellan dem och de nyss nämnde är alltså 3 kronor i månaden till stationskarlarnes förmån. Härtill kommer, att stationskarlen har äfven andra företräden. När han tjenstgör såsom

signalkarl, vexelkarl eller magasinskarl vid större station — och sådan tjenstgöring lär vara mycket allmän — så kan han erhålla ett tilläggsarfvode efter högst 60 kronor för år. Dessutom har han ganska många möjligheter till befordran. Han kan blifva packmästare, konduktör, stationskarlsförman, kontorsbiträde, ja t. o. m. stationsmästare, medan vagnputsarens, lokomotivputsarens, pumparens och kolvaktens utsigter i detta afseende äro mycket inskränkta. Exempel på dessas befordran lär ock åtminstone hittills sällan förekommit.

Den skilnad, som sålunda förefinnes mellan stationskarlen och här nämnda klasser, motiveras tillräckligt af deras tjensters olika beskaffenhet och ansvar. Så vidt jag vet, har icke heller någon klagan å någondera sidan deröfver försports. Stationskarlen har icke ansett den vara för liten, och putsaren icke för stor. Men om stationskarlens lön nu höjes, såsom man väl kan taga för gifvet, då saken är så rättvis och billig, att det förundrat nästan alla, att den icke gick igenom vid 1897 års riksdag, så kan man icke skäligen lemna de andra qvar på den punkt, der de nu stå.

Så mycket mer böra de anses hafva rättmätiga anspråk på en förbättring å sina lönevilkor, som deras tjensteåligganden i många fall icke inskränka sig till det, som ligger i namnet på deras tjenst. Sålunda tillkommer det lokomotivputsare att påelda lokomotiven, samt vagnputsarne att påelda ångfinkorna till tågens uppvärmning — ett arbete, som måste börja 2 à 4 timmar före tågets afgång och ofta taga sin början klockan 3—5 på morgonen — att afprofva trafikerande vagnar, intaga gas till belysning af vagnar samt förrätta smärre reparationsarbeten, allt under tillsyn af närmaste förman. Pumpare måste också på många stationer göra stationskarlstjenst.

På grund häraf tillåter jag mig att föreslå,

I.

att Riksdagen må besluta, att högsta lönebeloppet för lokomotivputsare, vagnputsare, pumpare och kolvakter bestämmes till 780 kronor.

Jag har i det föregående ingenting nämnt om dessa betjentes bostadsförhållanden. Detta är dock en vigtig sak. Stationskarlarne hafva i allmänhet bostad och ved in natura, och de som sakna dessa förmåner er-

hålla en kontant ersättning, som beräknas i procent af lönen. Sådan ersättning uppbära äfven lokomotivputsare, vagnputsare, pumpare och kolvakter. Vid en lön af 720 kronor utgår den med 144 kronor. I vissa delar af landet torde detta vara tillräckligt. Men i större städer förslår det på långt när icke. En sund bostad på ett rum och kök — och så mycket må man väl med godt hjerta unna en familj, hvars husfader är anställd i statens tjenst — torde der icke kunna fås för mindre än 200 à 250 kronor. Lägges dertill, att veden på sådana platser vanligen är dyr, så kan kostnaden för den i allmänhet icke beräknas under 50 kronor. De, som erhålla bostad och ved in natura, hafva alltså ett mycket afsevärdt företräde framför de andra. Detta behöfde dock icke förekomma, då jernvägsstyrelsen eger rätt att med Kongl. Maj:ts medgifvande hyra bostäder åt dem, som icke kunna få rum i jernvägens egna hus. I sådant fall vore den ene såväl som den andre oberoende af hyresprisen på de olika platserna, hvilket i synnerhet vore af stor betydelse för dem, som hafva familj; en karl, som blefve transporterad till en stad, der rum och ved vore dyrare, behöfde icke se sina utgifter derigenom ökas med 100 à 150 kronor utan motsvarande höjning af inkomst; bostadslägenheter skulle ock ofta kunna erhållas för bättre pris, då husegaren alltid vore säker att utbekomma hyran. Jag föreslår derför,

II.

att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att bostad och ved in natura beredes jernvägsbetjente på sådana platser, der nu utgående hyresersättning uppenbarligen icke är tillräcklig för anskaffande af anständig bostad och nödig ved.

En annan klass af jernvägsbetjente, som vid senaste löneregleringen icke kom i åtanke, men som enligt min mening bort få någon förbättring i sina vilkor, är vagnförmännen. Deras tjenstgöring kräfver en mycket hög grad af omtanke och påpasslighet samt ålägger dem ett strängt arbete, hvilket är lätt att förstå, när man vet, att deras antal inskränker sig till 31 för hela statsbanenätet, hvars vagnspark till följd af de stora afstånden måste vara jemförelsevis stor, för att icke tala om, huru en ständigt växande trafik icke blott ökar slitningen, utan ock gör en allt större och större ökning af vagnarnes antal nödvändig. Vagnförmannen

skall i regeln tillse och ansvara för, att de vagnar, som sändas ut med ett tåg, äro oskadade. Dertill fordras dels sådan insigt, att han kan på ett sakkunnigt sätt undersöka dem och upptäcka möjliga skador å hjul, axlar, fjedrar, lager, bromsar o. s. v., dels yrkesskicklighet, som sätter honom i stånd att verkställa sådana reparationer, som kunna göras, utan att en vagn behöfver tagas in i reparationsverkstad. Och hans ansvar i detta afseende inskränker sig icke blott till de vagnar, som egas af staten, utan sträcker sig äfven till alla de enskilda jernvägar tillhöriga vagnar, som trafikera statsbanorna. Ingen är, som icke inser, i huru hög grad menniskors lif och statens såväl som enskildes egendom beror på den omsorg och insigt, hvarmed han fullgör dessa sina skyldigheter. Hans arbete försvåras äfven deraf, att det vanligen måste förrättas nattetid, emedan de tåg, hvilkas vagnar skola undersökas och eventuelt repareras, der de stå, eller, i händelse af större skada, utbytas, sättas i rörelse vid dagens början. Alla upptäckta bristfälligheter och deraf föranledda åtgärder skall han anteckna i dagbok samt lemna vederbörande maskindirektör uppgift derpå hvar fjortonde dag. Härförutom skall vagnförmannen tillse tågens värme- och gasledningar, ansvara för vagnarnes ordentliga städning och putsning samt å ställen, der lokomotiv äro förlagda, men ingen lokomotivförareförman anställd, öfva tillsyn öfver lokomotiven, verkställa smärre reparationer å dem, draga försorg om deras putsning och påeldning, hafva vård om och ansvar för verktyg, som behöfvas vid reparationer, samt på somliga ställen förestå förrådsfilialer, der saker förvaras, som behöfvas för lokomotiv och vagnar. Att allt detta förutsätter en hög grad af duglighet, omtanke och påpasslighet, inser hvar och en.

Vagnförmannens lön har hittills nått upp till högst 1,080 kronor och lemnades vid fjolårets löneregling qvar på denna ståndpunkt. Att detta måste vara något förbiseende, sluter jag deraf, att materialvakter, som förut hade en lön af högst 900 kronor, fingo denna höjd till 1,200 kronor. Från att alltså hafva haft *15 kronor mindre* i månaden än vagnförmännen, erhöllo de med ens *10 kronor mer* än dessa. Detta är en ojemnhet, som bör rättas åtminstone så, att vagnförmannen icke *ställes efter* materialvakten i löneförmåner. Derigenom skulle han i högsta lönegraden uppnå samma belopp, som en vagnmästare nu har i den lägsta. Och det synes icke vara mer än rimligt.

En brist hos vagnförmannen är, att han saknar uniform. Han måste till följd af sitt arbete med vagnars putsning, med ljus och värmeledningar och dylikt ofta träda in i kupéerna och komma i beröring med

den resande allmänheten, som med rätta kan göra anspråk på, att han skall vara klädd så, att man i honom igenkänner en af jernvägens betjente. Detta förorsakar visserligen en kostnad för jernvägen. Men då vagnförmännens antal är så ringa — endast omkring 30 — så blir kostnaden obetydlig.

På grund af hvad jag här haft äran anföra, anser jag mig med fullt fog kunna föreslå,

III.

att Riksdagen besluter, a) att högsta lönegrad för vagnförmän bestämmes till kronor 1,200, b) att vagnförman skall bära uniform, hvars utseende af jernvägsstyrelsen bestämmes, samt att han derför skall åtnjuta ersättning med högst 8 kronor i månaden.

Stockholm den 27 jan. 1898.

P. Waldenström.

I motionen instämma:

Julius Centerwall. *C. G. Thor.*

Georg Kronlund. *A. H. Göthberg.*

N:o 99.

Af herr **A. Petri,** *om ändrade bestämmelser i fråga om stämpelafgift för vexel.*

Vid 1894 års riksdag aflät Kongl. Maj:t proposition om ny stämpelförordning och i medföljande statsrådsprotokoll motiverades den föreslagna stämpelbeläggningen å vexlar på följande sätt:

»Grundtanken i stämpelbeskattningen å handlingar, som förmedla omsättningen af det rörliga kapitalet, är den, att detta kapital, som tillför sin egare större skatteförmåga än den, som medföljer inkomst af arbete, och derjemte till följd af sin natur lätt kan undandraga sig den allmänna inkomstbeskattningen, skall träffas af en komplementär beskattning, då det öfvergår från en hand till en annan och sålunda liksom visar sig. Att det i det stora hela blifver det rörliga kapitalet inom landet, som kommer att bära sagda beskattning, är otvifvelaktigt, ehuru dess verkan i hvarje särskildt fall icke alltid låter sig på förhand beräknas.»

Meningen var alltså, att kapitalet skulle hufvudsakligast drabbas af den nya skatteformen, men denna uppfattning ansågs redan då af såväl bevillningsutskottet som majoriteten i Andra Kammaren vara tvifvelaktig. Utskottet afstyrkte all stämpelbeläggning af vexlar, och Andra Kammaren godkände utskottets utlåtande, hvaremot Första Kammaren antog nu gällande förordning i detta hänseende. Vid gemensam omröstning i Riksdagen segrade Första Kammarens beslut dock endast med 178 röster (97 i Första och 81 i Andra) mot 166 (39 i Första och 127 i Andra Kammaren).

Hafva nu åsigterna, att kapitalet skulle hufvudsakligen drabbas af denna beskattning, besannat sig? Nej, enligt min och mångas åsigt, för visso icke. Då förordningen ej innehåller något om att kapitalet, som lemnar penningar, skall betala stämpeln, hvilket måhända var en af förutsättningarne, så drabbar stämpelafgiften hufvudsakligen de mindre bemedlade, som i saknad af eget kapital nödgas diskontera vexlar, och blifva de derigenom endast ytterligare betungade. Orättvisan af stämpelbeläggning å vexlar faller så mycket mer i ögonen, när sådana handlingar, hvilka verkligen representera kapitalet, såsom kuponger till obligationer och aktier, ännu äro stämpelfria.

Förordningen, sådan den nu är, kan dessutom af dem, som den afsåg att träffa, kringgås på åtskilliga sätt, hvarigenom statsverket går miste om den påräknade inkomsten. Utländske köpmän t. ex., som förut sålde varor mot accepterad vexel, taga nu i stället reverser, hvilka, vid uppvisande för inkassering, ej behöfva stämpelbeläggas.

På grund af hvad jag här ofvan i korthet anfört, tillåter jag mig vördsamt föreslå,

att Riksdagen behagade besluta sådan förändring i förordningen angående stämpelafgiften af den 9 augusti 1894, att vexel, utställd af svensk undersåte, endast förses med stämpel, då den för vinnande af betalning uppvisas inför offentlig myndighet.

Stockholm den 27 januari 1898.

Axel Petri.

N:o 100.

Af herr **C. J. Öberg,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förslag till lagbestämmelser i fråga om boupptecknings- och arfskiftesarfvode på landet m. m.*

Härmed tillåter jag mig vördsamt fästa Riksdagens uppmärksamhet uppå en enligt mitt förmenande förefintlig brist i vår lagstiftning. Jag syftar nemligen på det förhållandet, att medan det är genom flera på olika tider af Kongl. Maj:t utfärdade nådiga kungörelser, hvilka finnas införda under 9 kap. 1 § ärfdabalken, för rikets städer bestämdt, huru en viss procent i inventeringsarfvode får uppbäras för förrättande af bouppteckningar och arfsutredningar i dödsbo — är deremot ingenting lagbestämdt om huru sådant inventerings- och delningsarfvode får beräknas på landsbygden, utan är detta helt och hållet lemnadt åt godtycket.

Mångenstädes tillämpas det oaktadt vid debiterande af arfvode för bouppteckningar och arfsutredningar på landsbygden den för en del städer gällande så olika arfvodesbestämmelsen i den öfvertygelsen, att man dervid förfar fullt lagligt och att ifrågavarande bestämmelse är en gemensam sådan för land och stad — ett förfarande som dock, efter mitt förmenande, är alldeles origtigt.

Att anmärkta förhållande är en brist i vår lagstiftning, som bör afhjelpas, dels för att förekomma sådan missuppfattning, dels för att ej tillfällen må lemnas till oskäliga debiteringar, det synes mig vara alldeles påtagligt.

Dessutom är det min öfvertygelse, att en bestämmelse om inventeringsarfvode för bouppteckningars förrättande i konkursbo är af synnerligt behof påkallad, för att vederbörande i sådant afseende ej skola mer än tillbörligt betungas. Uti konkursbon, der det tillkommer domaren att förordna bouppteckningsförrättare, kan en fordringsegare ej öfva stort

inflytande, och då dertill kommer, att de stora fordringsegarne, såsom ofta händer, genom röstmagt utse sig sjelfve till utredningsmän, så äro desse i tillfälle att bestämma åt sig höga arfvodesbelopp.

Det vill derför synas mig, som om de skäl, hvilka föranledt Kongl. Maj:t att utfärda bestämmelse i berörda hänseende för städerna, äfven skulle kunna åberopas för en sådan bestämmelse i fråga om landsbygden.

En sådan lagbestämmelse synes mig derjemte nödvändig, på det att, vid utredning af dödsbo, der båda makarne äro döda och efterlemnat endast omyndiga barn, tillfälle ej må gifvas att taga oskäligt betaldt, hvilket annars, såsom flera exempel visa, lätteligen inträffar, då i ty fall ingen uppgörelse eller ackordering på förhand kunnat förekomma.

Åtskilliga exempel finnas, som allt för tydligt visa, att det arfvode, som för boupptecknings i såväl döds- som konkursbon påförts, ej står i rimligt förhållande till det arbete och den tid, som derför kräfts, och hafva klagomål häröfver gång efter annan försports.

Jemte det jag anser, att saknaden af sådan lagstadgad bestämmelse för landsbygden som den af mig berörda bör af Riksdagen afhjelpas, vågar jag jemväl i sammanhang härmed hemställa, huruvida den hitintills för städerna genom här ofvan antydda Kongl. Maj:ts nådiga kungörelser lagbestämda inventerings- och delningsprocent må kunna underkastas en sådan förändring, att, om möjligt är, en gemensam sådan kunde åstadkommas.

I fråga om grundprincipen härför synes det, som om en sådan borde vara den progressiva (men i motsatt rigtning mot den för boupptecknings utgående stämpel), då derigenom en visshet vunnes, att utgående arfvode, vare sig det gälde stora eller små tillgångar, blefve mera öfverensstämmande med billighet och rättvisa.

Jag tillåter mig derför föreslå,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla om förslag i ämnet till en kommande Riksdag.

Stockholm den 27 januari 1898.

C. J. Öberg.

I motionens syfte instämma:

Oswald Emthén. *W. Styrlander.*

E. Eriksson. *Joh. Er. Nordin.*

N:o 101.

Af herr **J. W. Bengtsson** i Häradsköp, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändring af institutionen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.*

Anläggning eller förbättring af vägar m. m., med bidrag till arbetets utförande af statsmedel, eger årligen rum i allt större och större skala.

I Kongl. Maj:ts nådiga instruktion för dess väg- och vattenbyggnadsstyrelse bestämmes bland annat i § 3 mom. c), att styrelsen eger rätt att tillåta sådana mindre ändringar i fastställda planer som leda till förbättring, och i § 30 mom. f) stadgas, att distriktschef, som vanligen är af styrelsen utsedd att kontrollera arbetets utförande, eger väcka förslag om ändring af gillad arbetsplan samt till styrelsen afgifva yttrande öfver sådant förslag.

Icke sällan inträffar under ett vägarbetes utförande, att behof af någon ändring i den fastställda planen uppstår, såsom mindre ändringar i vägens rigtning m. m., allt i syfte att arbetet måtte blifva så väl och så billigt som möjligt utfördt.

För att kunna utföra sådan ändring måste vederbörande hafva styrelsens tillstånd dertill. Då måste först behöriga fackmän tillkallas för att uppgöra plan för den ifrågasatta ändringen; sedan skall planen underställas distriktschefens granskning, hvarefter ärendet underställes styrelsen. Allt detta vållar både tidsutdrägt och ej obetydliga kostnader. Då här

ej kan ifrågakomma annat än mindre ändringar i den fastställda planen, torde utan någon som helst risk denna styrelsens rätt att tillåta mindre ändringar i den fastställda planen kunna öfverlemnas till distriktschefen eller den person, som styrelsen förordnar att kontrollera arbetets utförande, och det är på grund deraf som jag vågar vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring i här nämnda instruktion, att det af mig i motionen angifna syftemålet vinnes.

Stockholm den 26 januari 1898.

W. Bengtsson.

Stockholm, tryckt hos P. Palmquists Aktiebolag, 1898.

N:o 102.

Af herrar **H. Holmlin** och **P. Andreasson**, *om tull å tegelsten och tegelrör m. m.*

Om mellanrikslagens uppsägning hafva olika tankar uttalats och uttalas ännu; säkert är emellertid, att mellanrikslagens upphörande i juli månad förra året medförde för Bohuslän, särskildt dess norra del, besvärliga rubbningar i näringslifvet; ty man måste erkänna, att Bohuslän hade i Kristiania en utmärkt afsättningsort för sina landtmannaprodukter; men genom de höga tullar, som norska Stortinget åsatte svenska landtmannaprodukter, blefvo förhållandena i hög grad bedröfliga för landtmännen, särskildt derför att norra Bohuslän åtminstone haft två missväxtår å rad, och jordbrukaren derigenom varit nödsakad att äfven till vrakpris sälja en del af kreatursstocken.

Den åsatta tullen verkar för vissa saker rent af som importförbud, såsom t. ex. 7 kronor 50 öre för en spädkalf eller 25 öre per kilo för slagtad gås. Den totala bristen på jernväg i norra Bohuslän gör det ock nästan omöjligt att komma till den andra afsättningsorten, Göteborg, emedan de stora öppna fjordarna, såsom Soten, Hjerterö- och Marstrandsfjordarne m. fl., hardt när omöjliggöra transporten till sjös.

Till följd häraf är stämningen bland landtmännen tryckt, och man frågar ofta och upprepade gånger: skola vi utan tull fortfarande mottaga en hel del norska varor, såsom tegelsten, tegelrör och taktegel, salt sill och annan salt fisk, hvilka varor skulle kunna åstadkommas inom landet i tillräcklig mängd?

Hvad tegelsten, tegelrör och taktegel angår, må här påpekas, att för 30 å 40 år sedan fans i norra Bohuslän ett och annat tjog mindre tegelbruk, vid hvilka en mängd arbetsfolk hvarje sommar hade lönande syssel-

sättning; men dessa mindre tegelbruk hafva genom den norska täflan måst nedläggas, det ena efter det andra, så att nu, oss veterligt, ej finnes ett enda qvar. Följden häraf har blifvit, att arbetsfolk nu måste i 100-tal söka arbete vid norska tegelbruk samt att norskt tegel afsättes i stor skala i Bohuslän, Göteborg och dess omnejd. Dessa arbetareskarer, i Norge kallade "grågäss och lergökar", skulle naturligtvis hellre mottaga arbete i hembygden nära sin familj, om sådant erbjödes dem.

Nu är förhållandet, att lera hafva vi uti Bohuslän uti tillräcklig mängd, arbetskraft hafva vi ju ock; hvarför då icke tillverka sten och pannor på eget område? Minska vi täflan med Norge genom att åsätta lämplig skyddstull, så torde inom några få år tegelindustrien snart åter börja att blomstra i Bohuslän äfvensom i vissa delar af Vestergötland och Halland; ty höjes priset i Göteborg å tegelvaror, har äfven Halland och Vestergötland nytta deraf.

På grund af det ofvan anförda föreslå vi,

att en tull åsättes vanlig tegelsten och tegelrör af 5 kronor per tusen samt taktegel med 10 kronor per tusen, och att denna bestämmelse träder i kraft från och med 1 juni detta år.

Stockholm den 27 januari 1898.

Hans Holmlin. *Pehr Andreasson.*

N:o 103.

Af herr **H. Holmlin** m. fl., *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående statsanslaget till folkhögskolor.*

Som olika tolkning af Riksdagens skrifvelse af den 14 maj 1878 angående statsanslag till folkhögskolor, särskildt till den andra årsklassen eller högre afdelning gjort sig gällande, torde ett förtydligande vara af behofvet påkalladt. Der föreskrifves, att om en fjerdedel af dem, som föregående år genomgått folkhögskola, *fortfarande* begagnar undervisningen, kan anslag beviljas åt en högre afdelning.

Erfarenheten har emellertid visat, att om en yngling genomgått en vinterkurs vid folkhögskola och derefter stannat ett eller två år i sitt hem samt derefter känt behof af vidare utveckling och till följd häraf kommit tillbaka till folkhögskolans öfre afdelning, der i allmänhet teoretisk undervisning meddelas i landtbruks- och husdjurslära, har han under tiden mognat betydligt och tillgodogör sig undervisningen bättre, än om han omedelbart eller året efter kommit igen.

Det lämpar sig icke vid alla folkhögskolor att anordna sådana andra årskurser, men då första årsundervisningen i hufvudsak är lika vid alla folkhögskolor, torde ej behöfva föreskrifvas, att han ovilkorligen skall hafva besökt *samma skola*, som anordnat den andra årskursen.

Vidare kan man lätt föreställa sig, att en yngling, som genomgått t. ex. 5 klasser vid allmänt läroverk, skulle vilja bevista en andra årskurs; men en sådan yngling hindras af bestämmelsen i ofvan omförmälda skrifvelse.

Till följd häraf föreslå vi,

att Riksdagen i underdåning skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller om bestämmelses utfärdande, så att det högre statsanslaget måtte tilldelas folkhögskola, der man inrättat en andra afdelning, i hvilken ett antal af minst fem lärjungar, som under något föregående läsår genomgått samma eller annan folkhögskola eller ock 5 klasser af allmänt läroverk, begagnar undervisningen.

Stockholm den 27 januari 1898.

Hans Holmlin. *Pehr Andreasson.* *J. Johanson.*

N:o 104.

Af herr **K. E. Holmgren** i Hillebola, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i föreskrifterna angående förekommande af smittosamma husdjurssjukdomars införande i riket.*

Kongl. Maj:ts nådiga kungörelser af den 1 maj 1885, den 13 oktober 1886 och den 18 maj 1894 innehålla föreskrifter angående hvad iakttagas bör till förekommande af smittosamma husdjurssjukdomars införande i riket.

Bland de bestämmelser, som äro gifna i dessa kungörelser, må nämnas, att i § 2 mom. 2 af kungörelsen den 13 oktober 1886 stadgas, med afseende på införsel af djur från de länder, hvilka förklarats smittade af kreatursjukdomar, att dessa skola fortfarande såsom smittade anses, intill dess de af kommerskollegium förklarats fria. Kungörelse härom skall af kollegiet utfärdas, i fråga om boskapspest, när ett år, i fråga om elakartad lungsjuka, rots eller springorm eller vattuskräck, när sex månader, och i fråga om annan

sjukdom, deribland smittosam mul- och klöfsjuka, med undantag af mjeltbrand, när två månader förflutit från det, enligt vederbörandes anmälan, sjukdomen i orten fullständigt upphört.

Uti § 8 af kungörelsen den 18 maj 1894 stadgas förbud mot införsel af idislande djur såväl sjö- som landväg från främmande land, som förklarats smittadt af boskapspest, äfvensom förbud mot införsel af hundar från främmande land, som förklarats smittadt af vattuskräck, men något förbud mot import från främmande land, som förklarats smittadt af mul- och klöfsjuka, har jag icke funnit.

I § 9 af samma kungörelse medgifves införsel endast sjövägen för djur från främmande land, som förklarats smittadt af vissa uppräknade sjukdomar, dock under iakttagande af i paragrafen gifna föreskrifter, deribland om djurens införande i karantänsanstalt. Den tid, hvarunder djur skall hållas i karantän, bestämmes sålunda, att den utgör, då det land eller den landsdel, hvarifrån djuret anskaffats, är förklaradt smittadt af

koppor hos får	10	dagar,
mjeltbrand	10	»
smittosam mul- och klöfsjuka	10	»
skabb hos får	20	»
elakartad klöfsjuka hos får och getter	20	»
elakartad lungsjuka	120	»

Då under år 1897 smittosam mul- och klöfsjuka förekommit inom landet och smittan tydligen införts med från utlandet importeradt djur, har det visat sig, att gällande föreskrifter till förekommande af smittosamma husdjurssjukdomars införande i riket icke äro fullt betryggande. Det gäller derför att se till, hvilka de bristfälligheter i skyddsåtgärderna varit, som vållat olyckan, på det att sjukdomen icke i en framtid måtte å nyo införas i vårt land och andra länder på nytt spärra sina gränser för importen af svensk boskap.

Det verksammaste medlet att förekomma sjukdomens införande vore utan tvifvel importförbud från smittadt land, hvarför jag helst önskade ändring i föreskrifterna i sådant syfte, i synnerhet som importen af nötboskap i regel icke förekommer i andra fall än för förbättring af våra kreatursstammar. Då likväl behofvet af införsel för detta ändamål numera icke är så trängande, bör sådan kunna inställas under tider, då smittosamma husdjurssjukdomar hemsöka de länder, hvarifrån djuren importeras. Det förefaller mig vara i sin ordning, att fullständig reciprocitet i detta afseende förefinnes.

Om, mot förmodan, svårigheter skulle uppstå genom utfärdande af förbud mot all införsel af boskap från smittadt land, anser jag de vilkor, under hvilka sådan import medgifves, böra skärpas utöfver nu gällande bestämmelser.

Det har konstaterats, att det senaste utbrottet af mul- och klöfsjuka i Stockholms län föranledts genom införande af ett kreatur, som författningarne likmätigt varit underkastadt karantän, och hvilket icke efter sin framkomst varit för sjukdomen utsatt. När erfarenheten ådagalagt sådant förhållande. visar sig deraf, att de stadgade försigtighetsmåtten äro otillfredsställande.

Det synes mig derför för åstadkommande af mera trygghet vara behöfligt att förlänga karantänstiden vida utöfver den nu stadgade, äfvensom att utsträcka den tid, efter hvilken ett land, som varit smittadt af mul- och klöfsjuka, förklaras fritt från sådan sjukdom. En undersökning, huruvida desinfektionen är tillfyllestgörande och om tillsynen att gifna föreskrifter noga iakttagas, torde derjemte vara af behofvet påkallad.

Med afseende på sjukdomen mjeltbrand stadgas bland annat: »Är land eller landsdel förklaradt smittadt af mjeltbrand, må det förklaras för sjukdomen fritt, när två månader förflutit från det sjukdomen, enligt vederbörandes anmälan, upphört att i större utsträckning i orten förekomma.»

Utom det obestämda, som ligger i uttrycket *större utsträckning* och som sannolikt tolkas olika af de myndigheter, som hafva att yttra sig härom, kan jag icke inse behofvet af ett sådant stadgande. Jag har redan nämnt, att vi numera icke behöfva importera afvelsdjur i den omfattning, som förr egt rum, hvarför ett land, som förklarats smittadt af mjeltbrand, icke bör förklaras fritt derifrån, förrän sjukdomen alldeles upphört.

Med det nu anförda har jag velat fästa Riksdagens uppmärksamhet på några af de brister, som, enligt mitt förmenande, förefinnas i gällande föreskrifter mot smittosamma husdjurssjukdomars införande i riket. Att dessa behöfva skärpas, derom torde tankarne icke vara så särdeles delade. Det tillhör Riksdagen att härutinnan gifva sina önskningar till känna hos Kongl. Maj:t, och det är med anledning häraf, jag vågar föreslå,

> det Riksdagen ville besluta, att i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes efter vederbörandes hörande vidtaga ändringar i de föreskrifter, som äro gifna angående hvad iakttagas bör till förekommande af smittosamma husdjurssjukdomars införande i riket, så att dessa föreskrifter må medföra ökad trygghet.

Stockholm den 27 januari 1898.

K. E. Holmgren
från Upsala län.

Häruti instämmer:
Jan Eliasson.

N:o 105.

Af herr **J. P. Zakrisson,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid småskolor.*

Vid 1884 års riksdag väckte ledamoten af Riksdagens Andra Kammare Ola Andersson i Burlöf en motion om beviljande af ett anslag på 25,000 kronor årligen för beredande bland annat af pensioner åt de före den 1 januari 1867 afgångna folkskolelärare och lärarinnor, hvilka, om de i tjenst fått qarstå öfver nämnda tidpunkt varit berättigade att erhålla pension från den år 1866 inrättade folkskolelärarnas pensionsinrättning. Statsutskottet, dit ifrågavarande motion blifvit hänvisad, föreslog, att Riksdagen måtte för år 1885 å allmänna indragningsstaten anvisa och ställa till Kongl. Maj:ts disposition ett anslag af 10,000 kronor att på vissa vilkor användas till berörda ändamål, och blef detta äfven Riksdagens beslut. Sedermera har detta anslag i samma form allt jemt utgått.

Då Riksdagen sålunda visat ett välvilligt intresse för de folkskolans lärare och lärarinnor, som efter att mot en ringa lön hafva med redbarhet och nit uppoffrat sina bästa krafter i folkupplysningens tjenst, fått afgå utan något ålderdomsunderstöd, torde det böra förutsättas, att de småskolans lärare och lärarinnor, hvilka efter oförvitlig tjenstgöring afgått från sin plats utan att enligt kongl. förordningen af den 22 juni 1892 vara berättigade till erhållande af pension, skola af Riksdagen med lika välvilja omfattas; och vågar jag derför vördsamt hemställa,

det Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, under hvilka förhållanden ett ålderdomsunderstöd af 100 kronor

årligen må kunna beredas småskolelärare eller lärarinnor, som i minst 15 års tid oförvitligen tjenstgjort utan att efter sin afgång från innehafd tjenst hafva erhållit pension enligt kongl. förordningen af den 22 juni 1892, samt att Kongl. Maj:t sedermera måtte till Riksdagen inkomma med den framställning i ärendet, hvartill denna utredning kan föranleda.

Stockholm den 26 januari 1898.

J. P. Zakrisson.

N:o 106.

Af herr **E. Pehrsson** i Borrby, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående nedsättning och afskrifning af hospitalens till statsverket indragna afgälder af fast egendom.*

Då Kongl. Maj:t med Riksdagen genom nådig kungörelse den 5 juni 1885 beslöt, att ränta och kronotionde å hemman eller lägenhet i kronans jordeböcker och räkenskaper skulle sammanföras till en summa under benämning grundskatt, och att nedsättning uti den kronan behållna grundskatt å hemman och lägenheter af skatte- och frälse natur, äfvensom å åtskilliga andra hemman, skulle ega rum med trettio procent af grundskattens eller utlagornas belopp, undantogos från den sålunda stadgade nedsättningen, ge-

nom 4:de punkten i berörda nådiga kungörelse, hospitalens med ingången af år 1877 till statsverket indragna frälseräntor och andra afgälder af fast egendom, hvilka räntor och afgälder, som ej berördes af lagen den 2 december 1892 angående afskrifning af de å viss jord hvilande grundskatter och hvad dermed eger sammanhang, följaktligen fortfarande qvarstå oafkortade.

Som bekant, hafva de under allmänna hospitals- och barnhusfonden förut hörande hemman med 1877 års ingång blifvit till kronan indragna med bibehållande af sin enligt jordeboken egande natur, dock med den förändring, att de hemman, som för hospitalsfondens räkning blifvit till skatte lösta, till kronotitel i jordeboken omförts. Liksom denna förändring med hänsyn till den förändrade eganderätten var följdrigtig, var det ock gifvet, att de hemman, som af enskilda åboar skatteköpts, bibehöllo sin natur af skatte. I skattebrefven, som om sistberörda hemman utfärdats, åtminstone i sådana, som under åren 1767 och 1769 utfärdats å åtskilliga hospitalen i Kristianstad och Lund anslagna hemman i Skåne, förekommer det förbehåll, att åboen skall fullgöra hemmanets skyldigheter med städja, körslor och dagsverken, torf och ved m. m. enligt kongl. brefven af den 30 april om domkyrkohemman samt den 7 oktober 1766 om hospitals- och barnhushemman. Motsvarande förbehåll om fullgörande af de hemmanen åliggande onera förekomma jemväl i bref om kronohemman, som blifvit till skatte försålda, och i fråga om beräkningen af skatteköpeskillingen har intet undantag gjorts med afseende å hospitalshemmanen, hvilkas skatteköpare sålunda betalt sina hemman lika högt som de, som till skatte köpt andra hemman, från hvilka grundskatterna enligt 1885 års nådiga kungörelse och lagen af år 1892 aflyftats. Följaktligen borde från likställighetens synpunkt enahanda förmån tillkommit hospitalshemmanen; och sedan dessa äfvensom hospitalens frälseräntor, afgälder af fast egendom och öfriga tillgångar, jemlikt Kongl. Maj:ts beslut den 12 maj 1876, indragits till statsverket och blifvit likställda med vanliga krono- och skattehemman samt deraf utgående onera, synes mig ej heller något hinder i afseende å ändamålet, för hvilket sådana onera och utskylder voro egnade att användas, hafva förefunnits derför, att egarne af hospitalshemman kommit i åtnjutande af samma förmån, som genom omförmälda grundskatteafskrifning egare af annan jord tillgodokommit. Som likväl närmare utredning härom torde vara påkallad, anser jag mig ej nu böra föreslå Riksdagen att för sin del besluta om afskrifning af grundskatterna å ifrågavarande hemman, utan vill jag allenast vördsamt hemställa,

att Riksdagen må besluta, att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t behagade taga i öfvervägande, huruvida icke enahanda nedsättning och afskrif-

ning af grundskatter, som genom nådiga kungörelsen den 5 juni 1885 och lagen den 2 december 1892 stadgats i fråga om viss jord, må kunna bestämmas jemväl i fråga om hospitalens till statsverket indragna motsvarande afgälder af fast egendom.

Stockholm den 24 januari 1898.

Esbjörn Pehrsson.

I motionens syfte instämma:

Ola Persson. *Nils Svensson.*

N:o 107.

Af herr **E. A. Lindblad,** *i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om ändring af 2 kap. 3 § kyrkolagen.*

Då Kongl. Maj:t till innevarande Riksdag aflåtit proposition om ändring af 2 kap. 3 § kyrkolagen, hvilken ändring kyrkomötet delvis begärt, torde det vara lämpligt att på samma gång söka få den i propositionen afsedda lättnaden att i något ytterligare mån utsträckas. Tillfället härtill synes dess lämpligare, som kyrkomötet antagligen ånyo måste tillfrågas, enär Kongl. Maj:t redan gått utöfver kyrkomötets hemställan.

Kändt är, att i vissa församlingar kyrkorna ej äro väl placerade, utan, såsom byggda på en länge sedan förfluten tid, ofta nog blifvit förlagda i den tidigast odlade delen och sålunda skogsbygden i allmänhet blifvit vanlottad.

Dessa afstånd lägga ett naturligt hinder för många eljest kyrkligt sinnades önskan att bevista de allmänna gudstjensterna. Till motverkande af sådana hinder har också i synnerhet det yngre presterskapet haft sig angeläget att hålla andaktsstunder på annan plats än i kyrkan. Under den mörkare årstiden medgifves knappast sådan anordning, men på öfriga tider af året kan det med god vilja lätt nog låta sig göra. Den af Kongl. Maj:t föreslagna ändringen skall otvifvelaktigt i någon mån öka möjligheterna härför; dock förekomma på landet ej synnerligen många obligatoriska morgon- och aftonböner. Deremot är det temligen vanligt att till söndagarne omedelbart efter högmessan förlägga de i kyrkolag påbudna passionspredikningarne. Nyttan af dessa torde vara mer än tvifvelaktig, då auditoriet efter 2 timmars gudstjenst antagligen ej med någon synnerlig uppmärksamhet eller andakt åhör ännu en predikan af samma prest. Deremot torde möjligheten af uppbyggelse förökas, om dessa predikningar i stället finge hållas på annan plats i församlingen och för ett nytt auditorium.

I alla händelser torde aldrig någon våda kunna uppstå deraf, att, då konsistorium tillerkännes att bevilja större frihet, denna frihet utsträckes äfven till de af mig omförmälda passionspredikningarne. Måhända har redan något konsistorium medgifvit sådan rätt, men det förefaller mig lämpligt att, då lagen nu ändras, ändringsbestämmelserna sammanföras och ändringen blir så fullständig, att den tillgodoser ej blott städernas, utan äfven landets önskemål i denna sak.

Af dessa anledningar tillåter jag mig hemställa,

att Riksdagen för sin del måtte besluta följande ändring af 2 kap. 3 § kyrkolagen:

Konsistorium ege, der sådant af omständigheterna föranledes, förordna, att i stället för föreskrifna morgon- och aftonböner i kyrkan *äfvensom passionspredikningar* andra offentliga andaktsstunder skola å lämplig tid och plats hållas.

Stockholm den 27 januari 1898.

Ernst Lindblad.

Stockholm, Oskar Eklunds boktryckeri, 1898.

N:o 108.

Af herr **E. O. V. Wavrinsky,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående fullständigare lagstiftning till skydd mot misshandel af djur.*

I motion n:o 133 till 1896 års riksdag hemstälde undertecknad, att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t begära en utredning, i hvad mån och under hvilka förhållanden utsträckt befogenhet för kronobetjent och polismyndighet att inskrida mot svårare djurplågeri eller andra åtgärder till djurens skydd mot misshandel såsom skärpta straffbestämmelser m. m. äro af behofvet påkallade, och att Kongl. Maj:t i samband dermed ville snarast möjligt förelägga Riksdagen förslag till lag i sådant syfte.

Åberopande denna min motion finner jag mig, efter förnyad omsorgsfull pröfning, föranlåten att redan återkomma med en framställning i samma ändamål.

1896 års lagutskott erkände i sitt utlåtande n:o 34, att i vårt land åtskilligt återstår att önska beträffande djurens behandling, men höll före, att man under påverkan bland annat af djursskyddsföreningarna hade att tillse, det medkänsla för djuren samt ovilja mot all onödig hårdhet vid deras behandling allt klarare och tydligare utpräglades hos allmänheten och att en rättelse af de missförhållanden i afseende på djurens behandling, som ännu äro rådande, just på denna väg skulle nås.

Utskottet betviflade, att något väsentligt i sådant afseende kan vinnas genom förändringar på strafflagstiftningens område.

Villigt erkännes att den väg, hvartill lagutskottet hyser förtroende, är den mest tilltalande och väsentligaste. Men de framsteg, som vinnas på denna väg, äro ej tillräckliga. De lidanden, djuren under vår

afvaktan på ett bättre resultat genom upplysning och sedernas förmildring äro underkastade i vårt land, äro ofta i högsta grad upprörande. Det tillkommer åtminstone lagstiftningen att verksamt stödja det upplysnings- och uppfostringsarbete, hvartill lagutskottet med all tillförsigt hänvisar. Men att så tillfyllest sker med den lagstiftning, som nu finnes, vågar jag, på grunder, som jag skall anföra, bestämdt förneka.

Djurplågeriet yttrar sig i de mest mångskiftande former. Allmännast måhända, ehuru af öfvergående natur, vid slagt, icke blott vid yrkesslagt, utan *ännu mera vid hemslagt,* men derjemte vid körslor med kasserade, kassabla eller tillfälligt sjuka djur, vid körslor af öfverdrifvet tunga lass och i oländig mark, vid vanvård i ladugårdar och på fälten, vid handel med husdjur, synnerligast hästar, hvilka underkastas verklig tortyr af samvetslösa hästhandlare för att betinga högre pris — handelsbalkens föreskrifter äro aldeles för otillräckliga — vid kastrationer, jagt, vid kapplöpningar och träneringar samt i stor utsträckning genom att hålla obotligt sjuka kreatur vid lif, hvarvid egaren ofta utsätter de arma djuren för den mest naturvidriga behandling för att bevara rätt till ersättning af kreatursförsäkringsbolagen. En kontroll af dessa bolags bestämmelser i detta hänseende är af största behof. I synnerhet gäller detta om en hel del smärre försäkringsföreningar, hvilkas stadgar föreskrifva, att när försäkradt djur sjuknat eller träffats af olycksfall, egaren skall tillkalla någon meddelegare i föreningen och en styrelseledamot samt ytterligare »någon i kreatursvård kunnig person», som egnar djuret all den vård och omsorg, som är dem möjlig, tagande på sitt ansvar om veterinär skall tillkallas.

Allt hvad strafflagen till skydd häremot stadgar är, hvad som innehålles i 18 kapitlets 16 paragraf: Visar någon i behandling af egna eller andras kreatur uppenbar grymhet; straffes med böter.

Häremot bör nu först anmärkas, att termen kreatur är alltför obestämd. Menas dermed äfven fjäderfä eller i allmänhet smärre djur? Inrymmes under denna bestämmelse äfven vilda djur? Det allmänna språkbruket ger ej tillräcklig hänvisning för ändamålet. Ännu svårare torde det vara att bestämma hvad »uppenbar grymhet» innebär. Dessa och andra brister hos lagen, som i hög grad försvårat lagens tillämpning, hafva, efter hvad jag från skilda och kompetenta håll erfarit, verkat derhän, att åklagare och myndigheter i växande utsträckning upphört att göra bruk af densamma.

1896 års lagutskott kunde icke tillråda, att frihetsstraff stadgas för dessa brott. Men genom oförmåga att gälda böterna kommer ju frihetsstraffet ändock till användning, fastän de förmögna slippa med

böter. Vore det då ej vida bättre att frihetsstraff tillämpades efter tydliga bestämmelser för iteration och i synnerligen försvårande fall? Den stora bötesskalan upp till 500 kronor lär i regeln tillämpas på så sätt, att den skyldige dömes till 5 högst 10 kronors böter, vid iteration eller försvårande omständigheter något högre. Men ett så litet straff för en *grof* förseelse verkar ej varning nog. Vid iteration torde böterna ej böra understiga 50 kronor. Straffet är annars i det närmaste ändamålslöst; det leder ej till rättelse och bör då hellre försvinna. En blick på utlandets lagstiftning visar, att man i andra länder i allmänhet icke ryggat tillbaka för frihetsstraff vid svårare eller upprepade fall af misshandel af djur, synnerligast af husdjur, och att man der egnat synnerlig omsorg åt hithörande principiella frågors behandling, hvarigenom lagen, äfven om den affattas i största korthet, likvisst kan blifva effektiv.

Tyskland intill 1870.

Sachsen.

Ända från det Stübelska utkastet till kriminallag för konungariket Sachsen af 1821 — i manuskript — tryckt i förändrad form 1824, har principen af fängelsestraff från 4 veckor ända till 3 månader för djurplågeri gjort sig gällande.

Ständerdeputationernas beslut 1836 om fängelsestraff intill 4 veckor motiverades dermed, *att sådana handlingar* (som djurplågeri) *icke blott äro sårande för den allmänna sedlighetskänslan utan fostra också verkliga förbrytare, emedan de befordra råheten och döfva medlidandet:*

Den högsta gränsen, 3 månader, stadgades i strafflagen af den 13 augusti 1855 under bestämmelserna i kapitlet 17. »Om sårandet af sedligheten», art. 361. *I de fall, då straffet icke öfversteg 6 veckors fängelse,* kunde brottet försonas med böter upp till 150 thaler.

I förenämnda Stübelska utkast lemnades under paragraf 931 en detaljerad definition på djurplågeri.

De Thüringiska Staterna och Anhalt.

Både genom sin ålder och genom sin utförlighet i bestämmelserna framstår en *förordning för furstendömet Schwarzburg Sonderhausen af den 5 mars 1840.*

Denna förordning vill visserligen först och främst genom ungdomens uppfostran motverka en vår tid vanärande och menniskorna

ovärdig — gränserna för hennes eganderätt öfverskridande — behandling af djuren. Men derjemte stadgar hon, efter en noggrann definition af hvad djurplågeri omfattar, *fängelse intill 6 veckor* eller motsvarande böter. Graden af illvilja, som föranledt brottet, och storleken af djuret åsamkade qval skola vid straffets bestämmande vara afgörande. Vid iteration gäller särskildt grundsatsen om förhöjdt straff. Föräldrar, förmyndare och lärare till dem, som göra sig skyldiga till djurplågeri, skola, om de varit medvetna om förbrytelsen och icke sökt hindra den, befordras till straff såsom delaktige i missgerningen.

År 1845 kom genom införande af den sachsiska kriminallagen af 1838 dess artikel 310 i denna förordnings ställe. Detsamma blef förhållandet i alla de thüringiska staterna och i Anhalt, hvarest antogs förenämnda artikel eller den dermed ordagrant öfverensstämmande artikel 306 i den thüringiska strafflagen, så lydande:

»*Illvilligt eller uppsåtligt djurplågeri är belagdt med fängelsestraff ända till 4 veckor eller med motsvarande böter.*»

Würtemberg och Hannover.

Den würtembergska strafflagskommissionen af 1838 framhåller i sin rapport under utförlig motivering behofvet af tydliga bestämmelser mot djurplågeri, till ledning för polis och domstolar.

Den betonar, att djurplågeriet förslöar sedlighetskänslan och leder till menniskoplågeri och grymhet.

Intill 1870 gälde i Würtemberg liksom i Hannover, att rå, förargelseväckande misshandel af djur straffades med tilltal, böter eller fängelse.

Preussen.

Strafflagstiftningen mot djurplågeri leder sitt upphof från konungens personliga ingripande i en kabinettsorder af den 22 mars 1836. År 1840 kom, på föranstaltande af justitieministern, ett utförligt lagförslag till stånd. Efter vidlyftiga förhandlingar i kamrarna resulterade förslaget i följande bestämmelser: »*Den som offentligen illvilligt plågar eller rått misshandlar djur straffas med böter intill 50 thaler eller fängelse intill 6 veckor.*»

Men bredvid dessa allmänna bestämmelser har utfärdats specialförordningar på grund af lagen om polisförvaltningen af 1850. Dessa rigta sig bland annat mot missbruk vid boskapstransporter.

Bayern.

År 1839 förordnade ett ministerialreskript till kretsregeringarna utförligt om djurplågeriets bekämpande; 1861 utfärdades särskild polislag härom och straffet bestämdes till böter eller fängelse. Till skilnad från den preussiska lagen är misshandeln straffbar, äfven om den ej skett offentligt. Samma rättsförhållande gäller i Waldeck och Braunschweig.

Baden.

Lagstiftningen är här närmast lik den würtembergska; stadgar således böter eller fängelse.

Mecklenburg.

Förordning af 1865 föreskrifver:

»Hvem som på rått och illvilligt eller uppsåtligt sätt misshandlar eller plågar egna eller andras djur straffes af polismyndigheten på den ort der brottet begås, efter försummelsens art, med böter intill 50 thaler eller, vid bristande tillgångar, med fängelse intill 4 veckor.»

Hamburg.

Illvilligt eller uppsåtligt djurplågeri straffas med fängelse intill 4 veckor eller med böter.

Tyskland efter 1870.

Riksstrafflagen stadgar för den, som offentligen (offentlig är en handling, som begås på sådant sätt, att den kunde iakttagas, oafsedt om platsen var offentlig) eller på förargelseväckande sätt illvilligt plågar eller rått misshandlar djur, böter intill 150 mark eller fängelse. Men bredvid denna allmänna lag finnas en hel del specialförordningar rörande transport af boskap på jernvägar — med mycket detaljerade bestämmelser — mot användning af ofärdiga eller utarbetade dragare, mot deras öfverbelastning, rörande slagt i allmänhet o. s. v. samt reglementen för omkring ett hundratal slagthus.

Storbritannien och Irland.

Den engelska lagen är mycket omständlig och invecklad och har uppstått ur många olika gamla lagar och förordningar. Straffet är i allmänhet böter, som stegras vid iteration. Lika straff drabbar den som anstiftar som den som begår misshandel af husdjur. Hälften af böterna tillfaller åklagaren. Frihetsstraff af ända till 3 månaders fängelse, med eller utan straffarbete, kan ådömas, men utgöres endast *delvis i* böters ställe och då högst med fängelse i 2 månader.

Frankrike.

Här liksom i England är det mot misshandel af *husdjuren*, som lagen direkt rigtas. Straffet är böter eller fängelse, vid återfall alltid fängelse. Lagen, den s. k. Grammontska af 1850, stadgar: »*fängelsestraff skall alltid användas vid upprepadt brott*».

Belgiens och Luxemburgs lagar stadga böter eller fängelse, det senare särskildt vid iteration.

Italien.

Zanardellis lag af 1889 stadgar endast böter som straff. Men lagen är sträng mot vivisektionen. Om brottet skett offentligt eller varit förargelseväckande, ingår ej i förutsättningarna för ansvar.

Nederländerna.

Den nya lagen föreskrifver som straff för djurplågeri fängelse intill 3 månader, om offentligt intill 4 månader, eller böter intill 120 gulden. Straffet höjes med $^1/_3$, om endast 2 år förflutit, sedan liknande förbrytelse begicks. För straffets tillämpning fordras att grymheten skall vara afsigtlig. Lagen upptager detaljerade bestämmelser för tillämpningen af de lägre bötesstraffen, intill 15 gulden.

Österrike-Ungern.

År 1855 utgick från inrikesministeriet en förordning, som föreskrifver, att den, som offentligt och på förargelseväckande sätt misshandlar eget eller andras djur, skall straffas af polismyndigheten på orten.

Utkast till strafflags-bestämmelser innehåller straffgränserna fängelse 2 månader eller böter 200 floriner för dessa fall. Särskilda förordningar stadga om boskapstransporter m. m.

Schweiz.

Kantonerna hafva mycket olika lagstiftning. Basels landskanton bestämmer i lagen af 1873 kort och klart, att *djurplågeri straffas med fängelse intill ett år* eller med böter ända till 3,000 francs. I allmänhet bestraffas djurplågeri strängt i Schweiz, mestadels med böter eller fängelse.

Nordamerikas Förenta Stater.

Förenta staternas lagstiftning i detta hänseende i de olika staterna är ganska öfverensstämmande. Djurplågeri straffas, äfven om det ej är afsigtligt eller väckt förargelse, och omfattar alla djur, icke endast husdjuren såsom i England. Straffet är i allmänhet högt: böter upp till 250 dollars eller fängelse ända till ett år. Särskildt straffas grym användning till arbete af arbetsodugliga djur. För transport på jernvägar och skepp gäller samma lag för hela Förenta staterna. Der föreskrifves huru ofta djuren under resa skola gifvas frihet att röra sig, huru ofta de skola fodras och vattnas m. m. Arkansas har en synnerligen fullständig lag mot allt slags djurplågeri; New-York likaså.

Canada.

Straffet är böter intill 50 dollars eller fängelse ända till 3 månader. Polisbetjente eller djurens egare hafva rätt att fasttaga den brottslige och föra honom inför domaren.

Australien.

Strafflagen af 1883 i Nya Syd-Wales stadgar för den, som illvilligt och grymt sårar eller torterar djur, eget eller annans, fängelse intill 12 månader eller böter intill 100 pund. I Victoria förklaras hvarje uppsåtligt förorsakande af lidande, som till arten, graden och omständigheterna är oförnuftigt, vara grymhet. Straffet är första gången böter till 10 pund eller fängelse intill 1 månad, andra gången dubbelt så mycket; vid ytterligare förseelse stegras straffet ända till 50 pund och 6 månaders fängelse. Vivisektionen hålles under stark kontroll.

I *Spanien* har man, som är att vänta af tjurfäktningarnas hemland i Europa, inga lagar till djurens skydd, under det sådana icke saknas ens i Syd-Amerika (Chile). *Portugal* har stränga polisförordningar mot djurplågeri. I *Grekland* höjas starka klagomål äfven i pressen öfver bristande lagstadganden till djurens skydd. *Serbiens* strafflag af 1860 stadgar straff af fängelse från 1 till 5 dagar eller *prygel*, ända till 25 slag, för den som offentligen plågar eller tyranniskt slår och missbrukar dragare eller riddjur.

I *Ryssland* straffas den, som offentligen plågar husdjur, med böter.

Finlands strafflag af 1889 föreskrifver i kap. 43: »Har någon i behandling af eget eller annans djur gjort sig skyldig till uppenbar grymhet, straffes med böter ej öfver 500 mark eller fängelse i högst 3 månader».

Danmarks strafflag af 1866 innehåller i § 297: »Hoo, som gjör sig skyldig i raa Mishandling eller anden grusom og oprörende Behandling af Dyr, navnlig af Huusdyr, bliver at straffe med Böder indtil 200 Rd. eller med simpelt Faengsel indtil 4 Maaneder».

Norges strafflag stadgar:

»Viser Nogen Grusomhed ved Mishandling av Kreaturer, hvad enten disse er ham selv eller Andre tilhörende, straffes han med Böder eller Faengsel».

Af denna öfversigt framgår, att behofvet af strängare och tydligare straffbestämmelser än vår lag föreskrifver, särskildt fängelse, i det närmaste öfverallt gjort sig gällande och bibehållits. Undantag utgöra, så vidt jag kan finna, endast Italien, Spanien och Ryssland, några kantoner i Schweiz eller små stater oberäknade.

Tyske rättslärde i våra dagar sysselsätta sig ifrigt med utredning af djurplågeriets bestraffningsgrunder och straff. De nu i Tyskland gällande straffbestämmelserna, böter intill 150 mark eller fängelse, tillfredsställa dem ej. Doktor von *Hippel*, privat docent vid universitetet i Kiel, har i ett utförligt arbete: »Die Tierquälerei etc.», hvarur jag hemtat mina uppgifter om strafflagstiftningen i olika länder, kommit till det resultat, att det tyska rikets straffbestämmelser mot misshandel af djur böra höjas till *böter högst 300 mark* eller *fängelse intill 3 månader*.

Sturm föreslår till och med böter ända till 1,500 mark eller fän-

gelse ända till 2 år. Mot andra gången upprepadt sådant brott vill han stadga som *lägsta* straff 3 månaders fängelse.

Det kan vid första påseende synas underligt, att behof af högre och qvalificerade straff kan göra sig gällande, under det stigande upplysning och nitiska sträfvanden af djurskyddsföreningar verka till sedernas förmildring och bättre vård om djuren.

Men det är likvisst ett faktum, som jag här, hvad vårt land vidkommer, kan, i motionen åtföljande bilagor, styrka med vederhäftiga intyg af särskildt kompetente och erfarne omdömesmän i detta fall: våra veterinärer och kronobetjente. Råheten, närd ej minst af dryckenskapen och ett länge snedvridet uppfostringssystem, antar i våra dagar så lockande former, att rätts- och sedlighetskänslan bestickes. De lysande kapplöpningarne äro bland andra helt visst ypperliga anstalter för odlande af råhet i dess mest förförande form.

Huru behjertansvärda här åberopade brister och olägenheter i gällande svensk lag än äro, var det emellertid en ännu vigtigare angelägenhet, som min motion 1896 *i första hand* afsåg och hvartill jag nu också vill återkomma.

Oftast bedrifves väl misshandel med djuren i uppbrusande lynne, öfvermod eller må hända allra vanligast under rusets inflytande. Är då ingen kronobetjent eller polis närvarande, fara de råa och rusiga människorna ohejdadt fram. Men alltför ofta händer det också, att djurets vårdare eller egare, hvilka båda borde vara lika ansvarige, af elakhet eller snikenhet utsätter djuret för långvarig och ihållande pina af omenskligaste slag. Jag har samlat meddelanden derom, som skulle vara otroliga, om de ej styrkts, och jag vill icke återgifva ens exempel derpå för att ej misstänkas för att vilja försöka uppjaga en stämning för mitt yrkande. Jag hänvisar endast till min förra motion, hvari några exempel gåfvos.

I sådana fall äro djuren i allmänhet ohjelpligt hemfallna under sina tyranners våldsdåd. Undfly dem kunna de ej, och lagen lemnar ej möjlighet för någon annan att verksamt ingripa till deras skydd mot misshandeln.

1896 års lagutskott hänvisade mig till 19 § 1 och 2 mom. af förordningen om strafflagens införande, hvarmed allmän åklagare har ej allenast rätt, utan äfven skyldighet att tala å brott, som under allmänt

åtal höra, deribland just djurplågeri. Men denna hänvisning var alldeles öfverflödig och på sidan om saken. Min vördsamma hemställan gälde åtgärder, *hvarigenom myndighet kunde under former, som tryggade mot öfvergrepp, ingripa för att förhindra, att misshandeln fortsättes tills laga dom fallit och i nödfall derefter.*

Under den långa tid, som åtgår för utredning och domfällande i sådant mål på landet, är djuret skyddslöst. Sjelfva anklagelsen och rättegången torde vara egnade att förhöja djurets lidande, emedan den afvoge egaren eller vårdaren måhända låter sin harm öfver stämningen gå ut öfver djuret. Sådant har mig veterligen upprepade gånger skett. Ja, det har händt, att vilda sällar eller snikna och hjertlösa husbönder, då de trädt ut ur tingsstället, efter det de pliktat för sådant djurplågeri som bruk till körslor af ålderdomsbräckligt och illa medfaret, svårt brutet eller till och med värre skadadt djur, inför tingsmenighetens och domarens ögon, kastat sig upp på sitt åkdon och till trots drifvit fram, under hugg och slag, just samma, redan förut illa handterade djur, för hvilkas misshandel de pliktat. Häremot kan kronobetjenten eller polisen ej med laga rätt inskrida. Han kan stämma den brottslige å nyo, men att under tiden ingripa för att förhindra misshandeln, dertill har han ingen laga rätt. Ytterst sällan låta de sig skrämmas eller öfvertalas, dessa brottslingar, ty de veta, hur föga lagen når dem. Sådana djur få också frysa, svälta och törsta, helst när husbönderna rumla om.

I England stadgas straff, 20 sh. böter, för den, som försummar att gifva ett husdjur tillräckligt foder och vatten. Varar försummelsen mer än 12 timmar, *har hvem som helst rätt att lemna djuret underhåll på egarens bekostnad.*

Likadant är förhållandet i *Nordamerika.* Än mera, den, som der använder arbetsodugliga djur till arbete eller öfvergifver sjuka djur, skall straffas. Ohjelpligt sjuka eller till menniskans tjenst varaktigt oförmögna djur skola nedslagtas. *Befogenheten härtill tillkommer icke blott polisbetjente, utan i många fall också djurskyddsföreningarnas ombud.* Det fordras dervid i regeln endast, att sjukdomen skall intygas af två eller tre ansedda borgare, hvilka tillkallas före nedslagtningen. Ehuru jag icke erfarit, att denna magt missbrukats, anser jag det ej vara lämpligt och rådligt att i vanliga fall gå så långt. Men det synes mig rent af *oförsvarligt,* att icke polismyndigheten och veterinären i orten, tillsammans med någon eller några, kanske för ändamålet af kommunalmyndigheten utsedda personer, kunna, efter förutgången varning, i värsta fall och på veterinärs tillstyrkan, ingripa till skydd mot fortvarande

eller ofta upprepad svårare misshandel, intill dess rättelse vunnits eller dom fallit.

Väl vet jag, att kronobetjent eller polis någon gång på eget ansvar, dels utan egarens medgifvande men också mot detsamma, tagit illa skadadt djur om hand, ja, till och med i värsta fall låtit nedslagta det. Men detta sker dock under stor risk och är *olagligt*.

Till stöd för min mening och för rigtigheten af här i öfrigt åberopade brister och olägenheter i vår ifrågavarande lagstiftning får jag vördsamt åberopa förutnämnda, bifogade, veterinärers och kronobetjentes svar, insamlade genom nordiska djurskyddsföreningens välvilliga försorg. Dessa svar ingå fortfarande i stort antal.

Den enhällighet, hvarmed nu gällande lags brister och otillräcklighet samt till följd deraf svårigheten af dess tillämpning vitsordas, tycks ovedersägligt ådagalägga behofvet af snara och verksamma åtgärder till de öfverklagade bristernas och olägenheternas afhjelpande.

Jag vågar derför vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville snarast möjligt förelägga Riksdagen förslag till sådan lag till skydd mot djurs af alla slag misshandel, hvarigenom bestämmelserna i strafflagens 18 kap. 16 § dels *förtydligas* dels *fullständigas* med särskildt afseende på erhållande af skydd mot *fortvarande* eller *upprepad*, svårare sådan misshandel.

Stockholm den 26 januari 1898.

Edvard Wavrinsky.

Bilaga.

Är en skärpt djurskyddslagstiftning af nöden?

I samråd med ledamoten af Riksdagens Andra Kammare direktör Edv. Wavrinsky har nordiska djurskyddsföreningen insamlat en del utlåtanden från herrar veterinärer för belysning af frågan om skärpt djurskyddslagstiftning.

Då den företagna utredningen antagligen är den grundligaste, som hittills, rörande djurskyddsspörsmål, förebragts i vårt land, och då utlåtandena derjemte härflyta från de för frågans bedömande mest kompetente, torde en öfverblick af det insamlade materialet erbjuda ganska mycket af intresse.

Det till besvaring utsända cirkuläret innehöll för bättre öfversigts skull flere frågor, af hvilka den första hade följande lydelse:

»Har Eder erfarenhet visat, att en förändrad lagstiftning är af nöden för ett verksamt djurskydd i allmänhet? I så fall, hvilka äro i korthet dessa edra erfarenheter?

Härpå svara:

Professor John Wennerholm, Stockholm:

»Den nuvarande djurskyddslagstiftningens svaghet ligger uti det stora spelrum, den lemnar åt domarens godtycke eller kanske rättare åt hans personliga uppfattning af hvad som menas med djurplågeri eller, som det heter, »uppenbar grymhet etc.» Mycket vore vunnet för djurskyddssaken, om här någon punkt kunde ryckas in, som något tydligare preciserade straffbestämmelserna».

Distriktsveterinär K. Thornander, Malmköping:

»Hästar behäftade med sår eller lindrig hälta användas i vanliga fall på landsbygden utan risk för egare eller körsvennen.»

Distriktsveterinär Carl A. Svahn, Tranås:·

»Ja, ex: en person från en grannsocken hade en *längre tid* kört med en häst, som led af betydlig senkontraktur å ena frambenet, så att den vid hvarje steg haltade mycket. Mannen i fråga fick blott plikta 10 kronor. Flera fall kunna anföras.»

Distriktsveterinär L. E. Hamrén, Mörsil:

»Att den person, som 3 gånger gjort sig saker till uppenbar grymhet eller svår misshandel af husdjur, icke vidare får försona sådan förseelse med böter, utan med fängelsestraff.»

Distriktsveterinär V. W. Appelqvist, Vernamo:

»En förändrad lagstiftning för djurskyddet är af det största behof, ty med stor ledsnad ser man ofta, huru djur måste draga större och tyngre lass, än rimligt är, i synnerhet vid dåligt väglag. Äfven bör strängare uppsigt existera rörande såväl ladugårdar som kättar och svinhus, ty rätt ofta äro djuren ej så skyddade mot köld och väta, som de borde vara. Det oskick, som på en del ställen tillämpas, att under kallare årstider gifva djuren vatten endast en gång om dagen, bör beifras.»

Bataljons- & Distriktsveterinär Axel Pålman, Lindesberg:

»Vid slagt — Nej. Vid körning med selbrutna djur och utsvälta — Ja. Vid skojande efter vägarna — Ja. Vid malmkörning i svåra utförsbackar utan broms — Ja.»

Distriktsveterinär Gust. Heiron, Norrtelje:

»Ja. Och anser jag, att en ny lagbestämmelse i så fall i första rummet borde innehålla: Stränga förbud mot sjuka djurs användande till arbete, bestämmelser för att minska det nu gängse djurplågeriet vid transporter i synnerhet af kalfvar och svin, bestämmelser angående djurens bostäder samt förbud mot allt qvacksalfveri, hvilket enligt min uppfattning är husdjurens värsta plågoris.»

Distriktsveterinär John Wettervik, Sotholmen, Stockholm:

Ja — 1) Det oftast utöfvade djurplågeriet sker vid slagt af *alla* husdjur samt 2) vid försäljning af hästar till slagt, hvarvid dessa djur, som för ålder eller obotliga sjukdomar afyttras till nedslagtning, rätt ofta af slagtaren åter försäljas till bruksdjur åt mindre bemedlade, hos hvilka de sedan få utstå både svält och lidanden. 3) Lika ofta sker djurplågeri vid hästhandel. Om en fullt effektiv lagstiftning skall kunna åstadkommas, måste djurplågeriet angripas i sitt hufvudqvarter: *vid slagt* och *försäljning af husdjur*. De så ofta förekommande anklagelserna för djurplågeri vid begagnandet af selbruten eller halt häst äro biomständigheter i *jemförelse* med dessa. Vid slagt torde allmänna meningen vara få lämpliga lagförändringar. Vid försäljning af hästar deremot har man ty värr lemnat djurplågeriet utan uppmärksamhet. Bedrägeri vid denna slags handel utöfvas dagligdags och anses man och man emellan som — tillåtet. Ja, man berömmer sig deraf!! För att

kunna utöfva detta bedrägeri, måste försäljningsföremålet (hästen) underkastas mer eller mindre smärtsam behandling: hans tänder affilas och bortbrytas för att göra honom yngre eller (för remonter) äldre; ett *kroniskt* lidande söker man dölja genom att vid försäljningsstället tillfoga honom en akut åkomma af i ögonen fallande utseende, men af öfvergående beskaffenhet; en af qvickdrag (lungemfysem) angripen häst ger man under lång tid förut arsenik, hvarigenom andningen synes för ett ovant öga normal; en istadig eller svårhandterlig häst göres tam genom törst, så att han vid försäljningen är medgörlig.

Somliga kreatursförsäkringsbolag, hvilkas stadgar ej äro af vederbörande myndigheter fastställda och pröfvade, hafva sådana bestämmelser i sitt reglemente, att djurplågeri befordras: de försäkrade djuren få behandlas af qvacksalfvare, hvilka onödigtvis tillfoga dem lidanden; de få ej nedslagtas annat än i dödsminuten, om full försäkring skall erhållas. En indragning af kreatursförsäkringsbolagen under en liknande kontroll som andra försäkringsbolag borde sålunda kunna dels hindra djurplågeri och dels skydda delegarne för de höga premier, som blifva följden af dylika bolags verksamhet. Det är i synnerhet i Skåne dylika bolag finnas. (Se svensk Veterinär-Tidskrift.)

Distriktsveterinär Alfr. Hallstedt, Kisa:

»Jag anser nuvarande lagbestämmelser fullt tillräckliga; dock torde böra såsom önskningsmål uppställas, att åklagaren mera allmänt och nitiskt, än hittills synes vara fallet, ingriper och anställer åtal.»

Veterinär C. W. Wallin, Sunne:

»Strängare lagstiftning önskvärd och förständigande för polismyndigheter att bättre tillse och beifra djurplågeri.»

Länsveterinär L. Nyblad, Sundsvall:

»Ja! Under sådana förhållanden, att kreaturet enligt attest från veterinär lider af obotlig sjukdom, som gör detsamma oförmöget till arbete, bör detsamma få tagas i beslag samt nedslagtas under öfvervakande af polismyndighet. Köttet må återställas till djuregaren, om detsamma kan användas såsom födoämne.»

Distriktsveterinär Fr. Norberg, Karlshamn:

»Jag ber att få fästa Eder uppmärksamhet på, till hvilket djurplågeri en del försäkringsbolag så godt som tvinga sina försäkringstagare genom att ej tillåta nedslagtning af *obotligt sjuka djur*. Så måste enligt Sveriges hästförsäkrings aktiebolag i Stockholm, hvars paragrafer ni borde jemföra med skandinaviska kreatursbolagets, djuren i så godt som hvarje fall sjelfdö, för att djuregaren skall utfå full ersättning

— — — —. Jag har haft fall i min praktik, der djuret legat sönderfrätt af liggsår och för öfrigt varit så utmagradt och kraftlöst, att egaren för sitt samvetes skull låtit döda detsamma, med full vetskap om att derigenom gå miste om ersättning!»

Helsovårdsnämndens veterinär Joh. Sjöberg, Örebro:

»Ja, flere fall af liknöjdhet hos djuregare att ej tillse, det folket ordentligt sköter de åt dem anförtrodda djuren, jemte djuregarnes rena *snålhet* på foder, äfven fall af liknöjdhet hos personer, hvilka hafva sig anförtrodd uppsigt.»

Distriktsveterinär J. Ericson, Nedre Elfdals härad, Råda, Vermland:

»Man kör stundom, särskildt under vintertid, för tunga lass ända till omkring 1 $^1/_2$ ton per häst. Ofta händer ock, att lågsinnade personer köra med sjuk eller ofärdig häst, tills han går ohjelpligt förlorad.»

Distriktsveterinär Theodor Andersson, Gnesta:

»Två hästar kördes exempelvis ostraffadt i hjel sistlidne vinter här inom orten i följd af öfveransträngningar, hvarför jag anser detta absolut nödvändigt, då allmänna åklagarne städse uppgifva som orsaker till sin synbarligen medvetna slapphet svårigheten att få den skyldige fäld och domens mildhet.»

Veterinär Arvid Almgren, Vernamo:

»Ja. Jag uppvaktades en dag i förra månaden af två bönder, som anmälde, att en deras granne egde en oxe, som behandlades illa. Oxen fick en svårare svulst under hakan, och tungan svälde upp, så att djuret endast med svårighet kunde upptaga föda. Qvacksalfvare satte hank genom svulsten, hvilket åstadkom ymnigt varflöde. Sådan har oxen gått åtminstone tre månader och magrat allt mer. Då jag anmälde förhållandet för länsmannen, upplyste denne, att han ingenting kunde göra åt saken, så vida det ej kunde bevisas, att egaren hade användt djuret såsom dragare, sedan det blifvit sjukt.»

Veterinär Eric Borg, Teckomatorp:

»Att mången gång djurplågeri bedrifves i sådan mån, att det vore godt genom åberopande af åsyna vittnen kunna såväl genast stäfja detsamma som sedan beifra det.»

Tillf. lärare vid veterinärinstitutet, distriktsveterinär V. Hallander, Hedemora:

»En af de ohyggligaste och allmännaste former af djurplågeriet, och som å vissa trakter ännu alltjemt fortgår, är qvacksalfveriet vid husdjurssjukdomar. Det tillgripes härvid på områden af mer eller

mindre »kloka» de mest råa och naturvidriga behandlingsmetoder. Ej minst är att härvid beakta rå och våldsam behandling af i födslovånda varande djur. Mot tanklöst användande af halta och såriga hästar göres på landsbygden för litet. Ett föga påaktadt djurplågeri ligger i att oafbrutet hela vintern hålla nötboskapen klafbunden i ofta alldeles för smala bås i mörka, trånga ladugårdar, der ock djuren på våren ofta befinnas utmagrade och usla.»

Distriktsveterinär P. Dillner, Örnsköldsvik:

»Ja! Den nuvarande rättsproceduren på landsbygden går för långsamt, så att en samvetslös djuregare, innan dom fallit, dels hinner många gånger göra sig skyldig till nytt djurplågeri, dels får tillfälle försvinna till annan ort, innan t. o. m. stämning träffat honom. Detta bidrager att minska länsmännens intresse. Det värsta djurplågeriet bedrifves i Norrland vid kastration af hingstar genom qvacksalfvare. Ingen hingst borde få kastreras utan att bedöfvas af sakkunnig veterinär.»

Regementsveterinär C. E. Edling, Lindhagen, Bro:

»Ett verksamt djurskydd i allmänhet är behöfligt, så att veterinär och kronobetjening kunna ingripa mot vanskötsel, såsom magerhet m. m.»

Regementsveterinär Wilh. P. Kinberg, Kristianstad:

»Då allmänheten under senaste decennierna utan tvifvel gått framåt, hvad human behandling af djuren angår, torde gällande lag, med tillägg af skärpta straffbestämmelser vid svårare fall af djurplågeri, vara tillfyllestgörande. Maximiböterna äro så höga, att det ligger i domarens hand att känbart straffa.

Skulle vilja föreslå, att äfven statens hästar komma i åtanka, genom föreskrifter om nedslagtande af öfveråriga och med svårare fel behäftade, hvilka nu vid kassationerna ofta råka i händerna på hästbytare och dåligt folk samt utsättas för årslång misshandling.»

Distriktsveterinär J. O. Högwall, Öster-Fernebo:

»Att halta och i synnerhet med sår i lok- och däckelstäderna försedda hästar ofta användas till körslor; att emellanåt hästar, förspända alltför tunga lass, framdrifvas med hugg och slag; samt att vid slagt af i synnerhet mindre husdjur detta sker på ett särdeles grymt sätt utan föregående bedöfning.»

Distriktsveterinär Gustaf Sv. Lagergren, Mönsterås:

»Ja, strängare böter.»

Veterinär Wilh. Eriksson, Flen:

»Ja! Så vidt jag kunnat finna, är det allt för sällan, som här å landet kronobetjeningen befordrar djurplågare till rättsligt åtal, hvadan jag anser, att polismyndigheterna skulle vid risk att för underlåtenhet sjelfva drabbas af straff åläggas att befordra *hvarje* fall af djurplågeri till laga näpst. Nu torde förhållandet vara, att endast i fall, då djurplågeriet väcker mera allmänt uppseende, det lagligen beifras.»

Veterinär Ludv. G. Santesson, Ystad:

»Alltför liten uppmärksamhet egnas åt våra husdjurs forslande på jernväg eller på fordon, i ty att nötkreatur, svin och fjäderfä inpackas i jernvägsvagnar och trälådor och forslas långa vägar utan både mat och dryck, utsatta för olidlig värme eller ihållande regn. Kontrollen öfver användandet af halta eller utmagrade hästar, är i allmänhet slapp, i synnerhet på landsbygden, möjligen beroende på det ringa straff, egarne till sådana djur påläggas.»

Veterinär E. E. Wolke, Ystad:

»Ja! Till följd af de allt för små böter, som åtminstone här påläggas för temligen svåra fall af djurplågeri, t. ex. användandet af dragare, behäftade med svårare hältor, eller sådana, som äro så magra och kraftlösa, att de synbarligen hafva svårt för att röra sig, då de äro fria, känna sådana djuregare ej någon förfäran att fortsätta med sitt djurplågeri.»

Biträdande stadsveterinär Sven Nystedt, Björngårdsgatan 16 B, Stockholm:

»Förändrad lagstiftning är önskvärd, ja, nödvändig, för ett verksamt djurskydd, och bör hithörande lag utgöras af exakta och specificerade bestämmelser, så att både allmänheten, åklagaren och domaren kunna förstå, hvad som skall hänföras under begreppet djurplågeri.»

Bataljonsveterinären A. G. Florén, Upsala:

»Ja! Gällande bestämmelser äro nog till fyllest, blott de mera preciseras och vederbörande polismyndighet i stad och i synnerhet på landsbygden ålägges att oftare än hittills ingripa.

I första rummet bör hänsyn tagas till slagt, och det ej yrkesslagt, utan framför allt hemslagt. Vidare är att beakta transport af kreatur icke blott på landsväg, utan äfven å jernvägar och båtar. Nästan dagligen kan man få se, hurusom kalfvar, bokstafligen nedpackade under ett lågt trägaller, tvingas att ligga utan foder eller dryck i en hopklämd ställning i en trång, ofjedrad vagnskorg under $^1/_2$ till och med ett helt dygn. Vid framkomsten hafva de ofta stora skafsår, och äro deras lemmar så bortdomnade, att de ej ens kunna stå. Nötkreatur, som äro

ovana vid att gå och lätt bli ömfotade, drifvas ofta långa vägar, och då de vägra att längre gå, piskas de till ytterlighet. Ja, det händer till och med, att djurets kött på grund af blödningar och svullnader, under handen uppkomna af hugg och slag, måste kasseras.

Å jernvägar få djuren ofta stå antingen tätt hoppackade i täckta vagnar eller ock i öppna sådana, utsatta för svårt väder. Bestämda stationer för vattning borde finnas.

Å båtar inpackas djuren ofta till ytterlighet trångt och qvaft eller ock få de stå utan skydd på däck.

Att vidare beakta är det djurplågeri, som framkommer vid hästhandel å marknadsplatser samt de pinor af detsamma, som utöfvas af qvacksalfvare, hvilka genom sitt oförstånd tillskynda djuren svåra lidanden.»

Veterinären Frithiof Falck, Transtrand:

»Inom vårt land bedrifves enligt mitt förmenande det största djurplågeriet vid timmerdrifningarne i Norrland och Dalarne. Önskligt vore, att polismyndigheterna finge ökad magt liksom äfven ökad skyldighet att öfvervaka, det djuren ej liksom nu öfveransträngas.»

Stadsveterinären Ch. Bokelund, Helsingborg:

»Ja! Särskildt med afseende på transport af djur i jernvägsvagnar och å fartyg. Så stort utrymme bör lemnas hvarje djur, att det obehindradt må kunna lägga och resa sig, särskildt vid längre transporter.»

Distriktsveterinären Henr. von Delwig, Långshyttan:

»Anser lag för hindrande af djurplågeri vid slagt af behofvet påkallad.»

Legitimerade veterinären J. W. Lindman, Norrköping:

»Ja! En skärpt lagstiftning anser jag af högsta nöden! Att husbonde, egare eller närmaste förman må stånda ansvar för utöfvadt djurplågeri, ej den tjenaren, som kört eller vårdat djuret. Detta skulle föra till tillbörlig uppsigt öfver både djur och tjenare. Här på platsen är min erfarenhet, att drängen kanske oskyldigt får pligta med skammen af åtalet, under det djuregaren (bemedlad) lätt lemnar honom bötesbeloppet.»

Länsveterinär Henrik Åkerström, Upsala:

»Allmänna åklagaren bör förständigas att mer allmänt intressera sig för förhindrande af djurplågeri. Önskligt vore, att straffbestämmelserna vore tydligare angifna, såsom t. ex. att hemslagt utan föregående, fullständig bedöfning icke ostraffadt finge försiggå, att kreaturs-

försäkringsbolag (synnerligast mindre, som ej hafva sina reglementen sanktionerade af någon myndighet) ålades att ej såsom nu tillåta qvacksalfvare under längre tid, oftast på naturvidrigt sätt, behandla djur, som äro fullkomligt obotliga. Äfvenså torde särskilda bestämmelser rörande transporter af djur vara af nöden.»

Distriktsveterinären Axel Ringström, Smedjebacken:

»Ja! Det mesta djurplågeriet bedrifves af mer eller mindre kloka qvacksalfvare, som på landet alltid frikännas. En *särskild lag i detta hänseende* är mycket af nöden, men troligen omöjlig erhålla. Mycket djurplågeri bedrifves å landet genom för hårdt arbete, timmerlass à 2 och 2 $^1/_2$ tons och malmlass 1,5 tons; lagen kunde der ingripa. Åklagaren på landet ingriper ej. Såriga (brutna), halta, svaga och gamla djur användas, utan att något göres, äfven om de blifvit anmälda för åklagaren.»

Distriktsveterinären M. Boström, Sala:

»Ja! Böterna äro i allmänhet så lågt tilltagna, att djurplågaren i regeln blott skänker dem sitt förakt.»

Veterinär Ludvig Schagerström, Molkom:

»En förändrad lagstiftning vore ju ganska önskvärd.»

Distriktsveterinär Paul Heurgren, Neder-Kalix:

»Ja! Då de största grymheter tillfogas i allmänhet på landsbygden vid slagt, som ej företages af yrkesslagtare, borde genom lag dels påbjudas användandet af vissa pröfvade smärtfria slagtmetoder, dels med högt vite förbjudas blodets aftappande utan föregående fullständig bedöfning!

Veterinär Georg Lundvall, Köping:

»De böter, som åläggas för djurplågeri, äro i allmänhet alltför låga för att vara verksamma.»

Veterinär A. S. Kjell, Lenhofda:

»Att djurplågeri på landet mycket sällan åtalas, hvarför allmänna åklagaren borde förständigas att noga följa lagen och kraftigare ingripa häremot än hittills.»

Veterinär Karl Settergren, Hjo:

»Ja! Min erfarenhet är, att polismyndigheterna i allmänhet visa en ovanlig slapphet och liknöjdhet i beifrandet af djurplågeribrott, domaren ej härifrån undantagen. På landsbygden saknas ju så godt som polismyndighet vis à vis djurplågeri, ty länsmannen kan ej vara öfver allt. Såsom ett talande exempel på, att äfven domaren ibland ej

anser groft djurplågeri så synnerligen straffvärdt, vill jag anföra följande: För en fem à sex år sedan reste en person från Hjo marknad med en stackars hästkrake. Han körde härvid det arma djuret med sådan fart, att det omkring en mil från staden stupade och dog på platsen. Som jag hade mina vägar åt samma håll, fick jag reda på förhållandet och anmälde köraren för länsman. — Denne åtalade honom och domen blef — 35 kronors böter.

Distriktsveterinär Anton Lewin, Oskarshamn:

»Vid slagt bör alltid användas slagtmask! Judarnas slagtsätt bör *utrotas*. Kraftigt framhålla för polismyndighet i landsortsstäder och på landsbygd deras *skyldighet* att upptaga och anmäla djurplågare (ej köra med halta, brutna hästar m. m.)»

Veterinär Alfr. Edner, Strömstad:

»Dagligen får man se, att djur användas till hårdt arbete, som äro oförmögna dertill, antingen genom utsvältning, stora brottsår eller svåra benskador, och ingen är skyldig att åklaga det eller vill det, för att han då blifver ovän med egaren.»

Länsveterinär Ernst Stenson, Skellefteå:

»Anordnandet af offentliga slagthus, under kontroll af sakkunniga personer, som bestämma slagtningssättet och djurens behandling.»

Veterinär A. Th. Collén, Edane:

»Utan allt tvifvel är en förändrad lagstiftning af nöden. Här längst utåt landsbygderna finnes ej ringaste kontroll, utan egaren, seende i sina djur sin egendom, anser sig derigenom fullt berättigad behandla dem efter godtfinnande.»

Veterinär L. Forssell, Vimmerby:

»En förbättrad lagstiftning till djurens skydd kan möjligen ha sin nytta, men blir dock mycket ofullständig, till dess man möjligen skulle kunna intressera allmänheten till ett verksammare deltagande uti djurens vård och behandling. Men arbetet tager nog lång tid, ty det blir säkerligen då nödvändigt att börja från början, så att det ingår såsom ett läroämne i folkskolan, der läraren ålägges att göra tydligt för barnen, huru det är både vår pligt och nytta att väl behandla djuren.»

Veterinär J. Alfr. Kjellman, Grästorp:

»Som grymhet mot djuren äfven kan föröfvas genom otillräcklig föda, eländiga stallar och skötsel i öfrigt och då här gifvits exempel på, att djuregare, som utfört tungt arbete med utsvultna djur, hvarför han varit åtalad och blifvit frikänd vid häradsrätt, så borde tydligare lagstadgande komma till stånd till ledning för vederbörande.»

Distriktsveterinär Oscar Sandström, Storvik:

»Obetingadt ja! Enligt min erfarenhet torde ett dylikt lagförslag utgöras af 3 hufvudmoment: 1:o allmänna bestämmelser, 2:o slagtlag (innefattande obligatoriskt användande af slagtapparater; undantag s. k. nödslagt, då dylik apparat ej hinner anskaffas), 3:o lag mot qvacksalfvare med *skärpta* bestämmelser.»

Finner ni af behofvet påkalladt, att — i synnerhet på landsbygden — polismyndigheterna erhålla befogenhet att under former, som trygga mot öfvergrepp, ingripa för att, tills dom genom rättsligt åtal fallit, eller eljest rättelse kunnat vinnas, förhindra djurplågeri genom att taga det plågade djuret om hand och i värsta fall nedslagta det?

Professor John Wennerholm, Stockholm:

»Jag tror, att, om något sådant läte sig göra, det skulle vara högeligen önskvärdt att få lagstadgande till stånd för olika fall. Under nuvarande förhållanden exempelvis de s. k. tattarne, som ofta föra synnerligen usla och utmagrade djur, så godt som utom räckhåll för lagen, emedan de intet stadigvarande hemvist hafva; de lysa och försvinna och pina ostraffadt sina gamla utlefvade krakar, och många andra exempel kunna här dragas fram.»

Bataljons- & distriktsveterinär Axel Pålman, Lindesberg:

»Ja.»

Länsveterinär N. O. Rye Frennesen, Halmstad.

»Ja.»

Distriktsveterinär K. Thornander, Malmköping:

»Ja.»

Distriktsveterinär Carl A. Svahn, Tranås:

»Ja, det anser jag alldeles nödvändigt.»

Distriktsveterinär L. E. Hamrén, Mörsil:

»Ja.»

Distriktsveterinär V. W. Appelqvist, Vernamo:

»Enär polisbetjeningen på landsbygden är allt för fåtalig och har för stora områden att vaka öfver, så bör förutom densamma äfven andra personer erhålla rätt och skyldighet att på det allra *strängaste* till straff beifra djurplågeri (äfven det förfärliga hästskojeriet på marknader) och böra försäkringsbolagen ej tillåtas att till försäkringstagare öfverlemna hästar, som blifvit till en del ersatta för skada och således ej äro fullt

friska. Att instänga får på betesmark, der vatten ej finnes, bör i lag förbjudas.»

Distriktsveterinär John Wettervik, Sotholmen, Stockholm:

»Ja, nu lika fullt af behofvet påkalladt är detta inom stadsområdena, der alla de af mig vidrörda, oftast förekommande fallen af djurplågeri äro långt talrikare och — så att säga — med vett och vilja utöfvas. På landsbygden är orsaken i allmänhet att söka i bristande kunskap om och tanke för, att ett djurplågeri sker.»

Distriktsveterinär Gust. Heiron, Norrtelje:

»Ja! Denna fråga kanske dock bäst utredes af någon juridiskt bildad person. Jag har talat vid flera allmänna åklagare, men fått af dem den uppgiften, att det i landsorten är mycket svårt att få en person dömd för djurplågeri med de lagbestämmelser, som nu äro gällande.»

Distriktsveterinär Alfr. Hallstedt, Kisa:

»För min del anser jag ej något behof förefinnas att tillägga polismyndighet en befogenhet af antydd art. Man bör ej lagstifta för undantagsfall; att ett sådant ingripande från polismyndigheternas sida, som här ifrågasättes, skulle anses vara på sin plats, hör dess bättre till undantagen. Bästa och säkraste, ja, enda fullt verksamma medlet att skydda djuren för grymheteter och misshandel är att söka hos allmänheten utbreda upplysning om menniskans skyldighet mot djuren och att särskildt hos det uppväxande slägtet uppväcka kärlek till så väl egna som andras djur.»

Veterinär C. W. Wallin, Sunne:

»Polismyndighet bör ega rätt låta döda djur, som användas till arbete, behäftade med obotlig sjukdom, och som genom ålder och vanvård icke ega något värde.»

Länsveterinär L. Nyblad, Sundsvall:

»Ja!»

Distriktsveterinär Fr. Norberg, Karlshamn:

»Af erfarenhet kan jag förorda nämnda förslag. Inom mitt distrikt, der ridande polismän äro anställda för den allmänna säkerhetens skull, har under årets lopp 3 hästar genom deras försorg nedslagtats. Skulle något skydd för djuren vinnas, fordras snabb rättvisa. Samvetslösa djuregare fortsätta oftast att köra med krakarna hemma, äfven om de hoppa på 3 ben.»

Helsovårdsnämndens veterinär Joh. Sjöberg, Örebro:

»Ja!»

Distriktsveterinär Theodor Andersson, Gnesta:

»Ja, detta praktiseras på många håll faktiskt nu och måste så ske,

om äfven utom lagen, för att ett djur skall på något sätt skyddas understundom.»

Distriktsveterinär J. Ericson, Nedre Elfdals härad, Vermland:

»S. k. byfogden eller ordningsmän i hvarje hemman borde förständigas under hot af eller stadgadt straff att hafva noga tillsyn öfver sina grannar, att de icke på något vis finge öfverlasta eller vanvårda sjuka och ofärdiga djur.»

Veterinär Arvid Almgren, Vernamo:

»Ja! Jemför ofvan relaterade fall. Oxen lider af en åkomma, så pass elakartad, att man får anse den obotlig, hvadan djuret borde nedslagtas ju förr dess hellre; detta kan ej med nuvarande lag ske, om ej egaren dertill gifver sitt samtycke.»

Distriktsveterinär W. Hallander, Hedemora:

»Ja! I vissa fall vore sådant i hög grad nödvändigt.»

Distriktsveterinär Anton Lewin, Oskarshamn:

»Ja, i många fall skulle detta vara en god sak, så vida det ej strider mot eganderätten.»

Veterinär Alfr. Edner, Strömstad:

»Ja.»

Länsveterinär Ernst Stenson, Skellefteå:

»Ja! Så mycket mera skäl finnes dertill, som nu ej finnes den minsta kontroll i största delen af vårt land vid slagt.»

Veterinär J. Th. Collén, Edane:

»Ja! Om sådana öfvergrepp kunna förekommas.»

Veterinär L. Forssell, Vimmerby:

»Ja!»

Distriktsveterinär Oscar Sandström, Storvik:

»Ja!»

Veterinär Alf. J. Kjellman, Grästorp:

»Såsom svar på denna fråga får jag nämna, att både jag och polismyndighet vid åtskilliga tillfällen tagit misshandladt djur om hand utan att dertill vara lagligt berättigade, och jag anser det nödvändigt, att polismyndighet till sådan handling blir bemyndigad äfvensom att efter förutgången besigtning af veterinär och på dennes tillstyrkande låta nedslagta misshandladt djur utan att afvakta beslut från någon myndighet, d. v. s. då omständigheterna sådant fordra.»

Veterinär Ludwig Schagerström, Molkom:

»Ja, men böra då dessa former göras fullt effektiva.»

Distriktsveterinär Paul Heurgren, Neder-Kalix:

»Ja, polismyndighet borde ega befogenhet belägga med seqvester

djur, hvilkas användande enligt veterinärs utlåtande är förenadt med djurplågeri. Befinnes djuregaren ej villig bekosta djurets behandling och vård, tills helsa inträdt eller då djurets behandling och skötsel uppgår till djurets värde, borde det nedslagtas och offentlig auktion anställas för de användbara delarne!»

Veterinär Georg Lundewall, Köping:

»Ja, om djuregare kunna erhålla full trygghet mot öfvergrepp.»

Veterinär A. S. Kjell, Lenhofda:

»Ja!»

Veterinär Carl Settergren, Hjo:

»Ja, vid fall af djurplågeri.»

Länsveterinär Henrik Åkerström, Upsala:

»Ja!»

Distriktsveterinär Axel Ringström, Smedjebacken:

»Ja!»

Distriktsveterinär M. Boström, Sala:

»Ja!»

Bataljonsveterinär A. G. Florén, Upsala:

»Ja! Särdeles å marknadsplatser vid hästbyte.»

Veterinär Frithiof Falck, Transtrand:

»Ja!»

Stadsveterinär Ch. Bokelund, Helsingborg:

»Ja!»

Distriktsveterinär Henr. v. Delwig, Långshyttan:

»Nej! — Mig synes dessutom, att djurplågeri är i städerna lika vanligt, om ej vanligare än å landsbygden. Sällan finner man här motstycke till stadens magra utkörda hästkrakar.»

Legitimerade veterinär J. W. Lindman, Norrköping:

»Ja! Dock anser jag, att inga åtgärder eller åtal må vidtagas af polismyndighet, förr än edsvuren veterinär besigtigat djuret, tagit del af de omständigheter, som föranledt djurplågeriet, och utgifvit under tjenstemannaansvar en förklarande attest öfver detsamma.»

Veterinär Wilh. Eriksson, Flen:

»Jag anser, att i hvarje fall af djurplågeri djuret eller djuren i fråga skola underkastas besigtning af veterinär, som bör ega laglig befogenhet att föreskrifva, hur med djuret skall förfaras.»

Biträdande stadsveterinär Sven Nystedt, Stockholm:

»Jag anser det vara af behofvet påkalladt, att vederbörande myndigheter i så väl städer som på landsbygden ej blott erhålla befogenhet, utan förständigas att anordna en efter förhållandena i hvarje särskildt

fall afpassad tillsyn i och för djurplågeriets förhindrande; dock anser jag ingalunda, att polismyndigheten bör erhålla rättighet att fråntaga egaren ett skadadt djur eller att nedslagta detsamma; ty om den för djurplågeri skyldige kan af lagen fällas, är den föreslagna rättigheten öfverflödig.»

Regementsveterinär C. E. Edling Lindhagen & Bro:

»Ja, man kan använda nedslagtning, först om djuret är så vanvårdadt, att det ej kan, sedan det blifver återställdt, betala omkostnaderna.»

Distriktsveterinär P. Dillner, Örnsköldsvik:

»Ja!»

Regementsveterinär W. P. Kinberg, Kristianstad:

»Ja!»

Distriktsveterinär J. O. Högvall, Öster-Fernebo:

»Ja!»

Veterinär Erik Borg, Teckomatorp:

»Vore särdeles önskvärdt!»

Veterinär A. Santesson, Ystad:

»Har en person blifvit åtalad för djurplågeri, anser jag det vara i hög grad önskvärdt, att det misshandlade djuret tages om hand af polismyndigheterna, genom deras bemedling erhåller lämplig vård eller nedslagtas, allt på egarens bekostnad.»

Veterinär E. E. Wolke, Ystad:

»Ja! Då veterinär afgifvit attest på djurplågeri, bör det plågade djuret genom polismyndighet — så väl i stad som på landsbygden — strax fråntagas egaren och om möjligt kureras, i värsta fall nedslagtas, allt på egarens bekostnad.»

Länsveterinär L. Persson, Torsby:

»Ja!»

Distriktsveterinär G. A. Lagergren, Mönsterås:

»Ja!»

Hvilka föreskrifter till tryggande af öfvergrepp förordar Ni i så fall?

Länsveterinär L. Nyblad, Sundsvall:

»Kreatursbesigtning af veterinär samt dennes attest, att djuret lider af obotlig sjukdom eller för hög ålder, som gör detsamma odugligt till arbete.»

Distriktsveterinär Fr. Norberg, Karlshamn:

»Veterinärattest och tvenne polismäns intyg.»

Helsovårdsnämndens veterinär Joh. Sjöberg, Örebro:

»Veterinärbesigtning och sakkunnig värdering af djur.»

Distriktsveterinär I. Ericson, Nedre Elfdals härad, Råda, Vermland:

»Den, som icke lyder byfogdens tillsägelse, borde anmälas hos polismyndigheterna, som då anordna om djurets vård eller nedslagtning.»

Distriktsveterinär Theodor Andersson, Gnesta:

»Besigtning af legitimerad veterinär med motiveradt intyg under tjenstmannaansvar.»

Veterinär Arvid Almgren, Vernamo:

»Att kronobetjeningen är skyldig infordra intyg af examinerad veterinär, huruvida denne anser djurplågeri förevara eller ej.»

Distriktsveterinär W. Hallander, Hedemora:

»Veterinär bör i hvarje fall afgöra, om djurplågeri föreligger, då i vissa fall en icke fackman svårligen torde kunna bedöma framför allt graden af förbrytelsen; och gäller det fråga om nedslagtning af djuret, bör förutom veterinär helst två andra ojäfvige män tillstyrka ett sådant ingripande, (kommunalnämndsordföranden t. ex.).»

Bataljonsveterinär A. G. Florén, Upsala:

»Omedelbar besigtning af helst sakkunniga eller af andra trovärdiga personer.»

Veterinär Frithiof Falck, Transtrand:

»Veterinärbesigtning, der sådan kan åstadkommas, eller i annat fall biträde eller råd af någon eller några af kommunens biträdande män.»

Legitimerade veterinär J. W. Lindman, Norrköping:

»Se ofvan».

Biträdande stadsveterinär Sven Nystedt, Stockholm:

»De speciella föreskrifter till förekommande af djurplågeri, hvilka äro önskvärda, borde gälla a) slagtmetoderna, b) djurtransporterna till så väl lands som sjös, c) kreatursmarknader, särskildt hästmarknader, d) qvacksalfveriet, vid hvilket afskyvärdt djurplågeri ofta förekommer, e) småfogelsskyddet!»

Regementsveterinär C. E. Edling, Lindhagen & Bro:

»Att djur efter veterinärbesigtning kunna nedslagtas.»

Distriktsveterinär P. Dillner, Örnsköldsvik:

»Att polismyndighet skall ha skälig anledning för ett ingripande, hvilket bör styrkas genom intyg från veterinär eller i särskilda fall genom vittnen. Kan polismyndighet ej påvisa giltiga skäl, bör den

förorättade kunna framställa gentalan. Detta skulle synas mig bra analogt med polismyndighets befogenhet att häkta en person.»

Regementsveterinär W. P. Kinberg, Kristianstad:

»Att polismyndighet infordrar utlåtande af veterinär och helst sådan, som icke genom praktik eller annorledes är beroende af djuregaren.»

Veterinär Eric Borg, Teckomatorp:

»Ett par aktningsvärda personer som vittnen, i fall dylika vid djurplågeritillfället kunna i hast påträffas.»

Distriktsveterinär G. A. Lagergren, Mönsterås:

»Polismyndigheten på landet i samråd med kommunalnämndsordföranden eller af kommunalnämnden särskildt utsedd person samt tillkallad veterinär bör ega befogenhet att efter sig teende förhållanden taga det plågade djuret om hand och i värsta fall låta nedslagta detsamma.»

Distriktsveterinär Anton Lewin, Oskarshamn:

»T. ex. skyldighet vid vite att uppvisa ett misshandladt kreatur hvar 3—4 dag för närmast boende veterinär, länsman eller annan person.»

Veterinär Alfr. Edner, Strömstad:

»Att djur ej får användas till arbete utan att hafva godt arbetshull, att i hvarje socken skola af stämman väljas män, som vid vite äro skyldiga att anmäla öfvergrepp mot djuren, så vidt de äro medvetna derom.»

Länsveterinär Ernst Stenson, Skellefteå:

»Att legitimerad veterinär i tvistiga fall tillkallas och hans förklaring anses gällande, sedan den inför laglig domstol beedigats.»

Veterinär L. Forssell, Vimmerby:

»Att polismyndigheterna i hvarje förekommande fall allvarligt tillhålla djurplågare att skonsamt behandla djuren och vid förnyad öfverträdelse utan vidare instämma de felande att lagligen bestraffas. Tillika bör polismyndigheten uppmana välsinnade personer inom sin ort att anmäla de fall af djurplågeri, som af dem blifva kända.»

Veterinär C. F. Andersson, Vara:

»Veterinärintyg, att djuret är obotligt och att det är förenadt med grymhet och djurplågeri att använda det till arbete.»

Veterinär J. Alf. Kjellman, Grästorp:

»Ett i lag stadgadt och tydligt beslut.»

Distriktsveterinär Oscar Lundström, Storvik:

»Endast på det sätt, att veterinären i samtliga djurskyddsmål är

enda högsta auktoritet (i likhet med hvad nu inom köttbesigtningsmål är fallet).

Veterinär Ludwig Schagerström, Molkom:

»Intyg af examinerad veterinär senast efter 24 timmar. Skulle åtal ej kunna enligt veterinärintyg anställas, bör djuregaren af allmänna medel hafva ersättning för liden förlust med ett visst belopp pr dag, som öfverskjuter det första dygnet, i den händelse veterinär ej kunnat anträffas.»

Distriktsveterinär Paul Heurgren, Neder Kalix:

»Veterinärs under tjenstemannaansvar intygade utlåtande.»

Veterinär Georg Lundewall, Köping:

»Först en fackmans utlåtande om skadans beskaffenhet.»

Veterinär A. S. Kjell, Lenhofda:

»Att, innan det plågade djuret tages om hand eller nedslagtas, examinerad veterinär jemte två på kommunalstämman med hvarje socken eukom för detta ändamål valda personer intygat det vara uppenbart djurplågeri att använda detsamma, eller att djuret befinnes i det skick, att det bör (måste) nedslagtas.»

Veterinär Carl Settergren, Hjo:

»Det anhållna djuret bör besigtigas af veterinär.»

Landsveterinär Henrik Åkerström, Upsala:

»Polismyndigheten bör ega rätt att, sedan veterinär förklarat djuret obotligt och oanvändbart till arbete, på egarens bekostnad uppställa djuret, tills dom i målet fallit, och i svårare fall genast låta döda det.»

Distriktsveterinär Axel Ringström, Smedjebacken:

»Edbefästadt intyg af å platsen tjentgörande legitimerad veterinär samt rättighet för djuregaren att vädja till läns- eller annan legitimerad veterinär, och kunna dessa båda intyg granskas och bedömas af medecinalstyrelsen eller blifvande veterinärstyrelse.»

Distriktsveterinär M. Boström, Sala:

»Att djuret genast underkastas noggrann veterinärbesigtning.»

Länsveterinär A. Rutberg, Haparanda:

»Djurets besigtning af utsedda förtroendemän eller veterinär.»

Legitimerade veterinär L. Brante, Lund:

»Veterinär borde i hvarje särskildt fall tillkallas och afgifva utlåtande härom.»

Professor John Wennerholm, Stockholm:

»Veterinärundersökning och intyg af examinerad veterinär.»

Bataljons- & distriktsveterinär Axel Pålman, Lindesberg:

»Besigtning af veterinär i närvaro af fjerdingsman och en eller två af rättens ledamöter (nämndemän).»

Länsveterinär N. O. Rye Frennesen, Halmstad:

»Att polismyndighet försländigas genast tillkalla veterinär, som efter undersökningen afgör, om djuret är obotligt och icke utan djurplågeri kan användas till arbete, i hvilket fall polisen må ega rättighet att på egarens bekostnad tillvarataga djuret, till dess dom fallit.»

Distriktsveterinär K. Thornander, Malmköping:

»Intyg från veterinär, att djurplågeri föreligger, samt varning af allmän åklagare, om djurplågeriet anses föranledt af oförstånd.»

Distriktsveterinär A. Svahn, Tranås:

»Veterinärbesigtning och derpå grundadt utlåtande.»

Distriktsveterinär L. E. Hamrén, Mörsil:

»Vid uppenbar misshandel eller vanvård af djur må polismyndighet ega befogenhet att i trängande fall taga djuret under sin vård för att på djuregarens bekostnad förskaffa djuret den behandling och skötsel, som fallet synes kräfva, samt efter samråd med veterinär låta döda djuret, om sådant anses nödigt.»

Distriktsveterinär V. W. Appelqvist, Vernamo:

»Detta må öfverlemnas till de lagstiftande.»

Distriktsveterinär John Wettervik, Sotholmen:

»Sakens afgörande af en nämnd, bestående af allmänna åklagaren, stadens eller distriktets veterinär, ordföranden i kommunalnämnd eller, i stad, magistratsmedlem.»

Anser Ni eljest, att lagen af den 20 juni 1890, som stadgar straff ända till 500 kronors böter, i allmänhet är tillfyllestgörande?

Professor John Wennerholm, Stockholm:

»Tror, att, om den litet mera allmänt tillämpades, den skulle vara effektiv nog; skammen och plikten äro för flertalet bra nog hårda nötter att knäcka, men jag medger, att det förekommer fall af så afskyvärdt djurplågeri, att den skyldige borde drabbas af frihetens förlust.»

Länsveterinär N. O. Rye Frennesen, Halmstad:

»Ja, i allmänhet.»

Distriktsveterinär K. Thornander, Malmköping:

»Ja, om minimistraffet i böter sättes till 50 kronor, då djuregaren förut varnats af allmänna åklagaren och ej åtlydt varningen, samt i annat fall minsta bötesbeloppet fastslås till 25 kronor.»

Distriktsveterinär Carl A. Svahn, Tranås:

»Nej.»

Distriktsveterinär L. E. Hamrén, Mörsil:
»Nej.»
Distriktsveterinär V. W. Appelqvist, Vernamo:
»Ja.»
Distriktsveterinär John Wetterwik, Sotholmen, Stockholm:
»För kreatursh andel, specielt hästhandel, borde af *fackmän* utarbetad *förändring* och förtydligande af de paragrafer i handelsbalken, som handla om kreatursh andel, snarast ske och i den afsigt att förebygga bedrägerier och djurplågeri vid hästhandel. För slagtens utöfvande utan djurplågeri torde, vid sidan om spridande af kännedom om lämpliga metoder, lagstadganden, hvarigenom metoderna i verkligheten komma till begagnande af allmänheten, böra finnas. I en samvetsgrann domares hand torde lagen af den 20 juni 1890 i öfrigt vara till fyllest.»
Distriktsveterinären Gust. Heiron, Norrtelje:
»Nej.»
Stadsveterinär Ch. Bokelund, Helsingborg:
»Nej.»
Legitimerade veterinär J. W. Lindman, Norrköping;
»Nej! Den, som medvetet pinar ett djur, bör lida kroppsligt straff eller s. k. frihetsstraff.»
Veterinär W. Eriksson, Flen:
»Ja! För de fall, då någon af okunnighet, oförstånd, fattigdom eller annan förmildrande omständighet gör sig skyldig till djurplågeri i någon grad. Deremot anser jag, det strängaste straff bör drabba den, som af illvilja i alla dess olika former gör sig skyldig till något af dessa djurplågerier, hvarom tidningarna ej så sällan lemna hårresande skildringar.»
Biträdande stadsveterinär Sven Nystedt, Stockholm:
»Nej! Den är alltför generel och uttänjelig, hvarför den ock godtyckligt efterlefves och godtyckligt af domhafvandena tillämpas.»
Regementsveterinär C. E. Edling, Lindhagen & Bro:
»Nej.»
Distriktsveterinär P. Dillner, Örnsköldsvik:
»Bötesbeloppet anser jag vara tillräckligt högt för att kunna vara verksamt, om blott det kunde ställas så, att dom fälldes inom kort tid.»
Länsveterinär J. O. Högwall, Öster-Fernebo:
»Ja! Dock torde vid synnerligen svårartade och upprepade förseelser frihetsstraff vara af bättre verkan.»
Veterinär Eric Borg, Teckomatorp:
»Nej.»

Distriktsveterinär G. A. Lagergren, Mönsterås:

»Ja.»

Veterinär L. G. Santesson, Ystad:

»Vid lindriga fall af djurplågeri torde böter kunna sättas till *10 kronor*, men aldrig under, vid svårare fall till högst *500 kronor*.»

Vetärinär E. E. Wolke, Ystad:

»De lägsta böterna böra ej vara mindre än 50 kronor.»

Bataljonsveterinär A. G. Florén, Upsala:

»Ja.»

Veterinär Ludvig Schagerström, Molkom:

»Ja.»

Distriktsveterinär Paul Heurgren, Neder Kalix:

»Ja.»

Veterinär A. S. Kjell, Lenhofda:

»Nej.»

Veterinär Carl Settergren, Hjo:

»Härom kan jag ej yttra mig.»

Länsveterinär Henrik Åkerström, Upsala:

»Lagbestämmelserna böra tydligare gifva allmänna åklagaren rättighet att förbjuda sådana djurs användandande till arbete, som äro behäftade med åkommor, hvilka förorsaka djuret smärtor.»

Distriktsveterinär Ax. Ringström, Smedjebacken:

»Nej, emedan den endast talar om »uppenbar grymhet» mot djur. Den måste mera utarbetas och preciseras, så att t. ex. en konduktör, som af pojkaktighet klipper hål i örat på en oxe (ringa djurplågeri, men mycken pojkaktighet) ej får högsta straff, men en person, som slår sin oxe med störar för att utpressa den sista kraften till arbete, går helt fri (mycket djurplågeri, men ringa mensklighet). Sådant har inträffat. Högsta böter borde vara 1,000 kronor.»

Distriktsveterinär M. Boström, Sala:

»Nej.»

Distriktsveterinär Alfr. Hallstedt, Kisa:

»Ja.»

Länsveterinär L. Nyblad, Sundsvall;

»Nej! Icke i sådana fall, der hämdkänsla mot viss person yttrar sig i barbariska våldshandlingar mot dennes husdjur.»

Helsovårdsnämndens veterinär Joh. Sjöberg, Örebro:

»Nej.»

Distriktsveterinär J. Ericson, Nedre Elfdals härad, Råda, Vermland:

»Straffet skulle nog afskräcka en bonde, men det blir aldrig till-

lämpadt på landet, enär den ena bonden icke åklagar den andra, så länge han icke är lagligen förpligtad dertill.»

Distriktsveterinär Theodor Andersson, Gnesta:

»Nej, ej såsom den tillämpas här åtminstone.»

Veterinär Arvid Almgren, Vernamo:

»Nej.»

Distriktsveterinär W. Hallander, Hedemora:

Ja! I allmänhet; men i upprepade fall, vid tredska och vid om synnerlig råhet och obarmhertighet vittnande fall är frihetsstraff ingalunda för hårdt straff.»

Distriktsveterinär H. G. Lager, Laholm:

»Kan sägas vara tillfyllestgörande. Hufvudsaken är, att brott af omhandlad art mera allmänt beifrades.»

Legitimerade veterinär L. Brante, Lund:

»Lagen borde under vissa förhållanden (försvårande omständigheter) bestämma ännu högre straff, ja, till och med fängelse.»

Distriktsveterinär Anton Lewin, Oskarshamn:

»Minimibeloppet kunde gerna höjas, ty böterna sättas i allmänhet för lågt, för att de skola respekteras.»

Veterinär Alfr. Edner, Strömstad;

»Ja, men minsta bötessumman bör vara i allra lindrigaste fall 30 kronor.»

Länsveterinär Ernst Stenson, Skellefteå:

»Ja, i allmänhet, men borde den dock om möjligt skärpas till straffarbete.»

Veterinär A. Th. Collén, Edane:

»Nej.»

VeterinärL. Forssell, Vimmerby:

»Ja, såvida de högre bötesbeloppen blefve oftare ådömda, än som nu sker, vid uppenbart djurplågeri.»

Distriktsveterinär Oscar Sandström, Storvik:

»Nej, se svar å första frågan. Fängelsestraff vid om personlig råhet vittnande djurplågeri bör införas. Oegentlig synes mig den nuvarande föreskriften äfven på den grund — att den mer bemedlade med större straffskyldighet umgäller sitt brott med böter, under det den mindre bemedlade ofta måste aftjena detta med fängelse.»

Veterinär J. Alf. Kjellman, Grästorp:

»Det åberopade lagstadgandet har jag ej kunnat finna i de handlingar, jag har att tillgå, men anser, att ett sådant belopp, 500 kronor,

bör finnas för gröfre förbrytelser, och mindre, men dock högre belopp, än de, som nu vanligen tillämpas, för vanliga fall.»

Eller tillråder Ni frihetsstraff, som i de flesta länder stadgas för de svåraste fall?

Distriktsveterinär Pauel Heurgren, Neder Kalix:

»Nej.»

Veterinär Georg Lundevall, Köping:

»Ja, i de fall, då djur tillfogas skada af illvilja och med berådt mod.»

Veterinär A. F. Kjell, Lenhofda:

»Ja.»

Veterinär Carl Settergren, Hjo:

»Härom kan jag ej heller yttra mig.»

Länsveterinär Henrik Åkerström, Upsala:

»Endast vid illvilja, tredska eller svårare fall af djurplågeri, der förseelser af detta slag förut blifvit af lagen straffade, förordas frihetens förlust.»

Distriktsveterinär M. Ringström, Smedjebacken:

»Endast i svåraste, om största råhet och elakhet vittnande fall.»

Distriktsveterinär M. Boström, Sala:

»Ja! Beklagar på samma gång, att ej lagen tillåter kroppsstraff för de svårare fallen.»

Veterinär C. W. Wallin, Sunne:

»Ja.»

Länsveterinär L. Nyblad, Sundsvall:

»Frihetsstraff tillrådas för de svåraste fall.»

Helsovårdsnämndens Veterinär Joh. Sjöberg, Örebro:

»Ja, då det kan bevisas, att *djurplågaren* med vett och vilja tillfogat ett djur svårare plåga, hvilket ej varit nödvändigt.»

Distriktsveterinär J. Ericsson, Nedre Elfdals härad, Råda, Vermland:

»Vore kanske litet vådligt på landet, der vi på sätt och vis äro landtmän och bönder allesammans.»

Distriktsveterinär Theodor Andersson, Gnesta:

»Ja.»

Veterinär Arvid Almgren, Vernamo:

»Anser, att sådant straff skulle verka godt i många fall.»

Distrisktsveterinär Anton Lewin, Oskarshamn:

»Detta är för mig obekant.»

Veterinär Alfr. Edner, Strömstad:

»Nej.»

Länsveterinär Ernst Stenson, Skellefteå:

»Ja, om med frihetsstraff menas förlust af frihet!?»

Veterinär A. Th. Collén, Edane:

»Ja.»

Veterinär L. Forssell, Vimmerby:

»Der svält och misshandel samtidigt föreligga, borde fängelsestraff ådömas.»

Veterinär J. Alf. Kjellman, Grästorp:

»Der djurplågeri af djuregare eller annan med berådt mod och af särdeles svår beskaffanhet utöfvas, torde fängelsestraff vara att förorda.»

Legitimerade veterinären J. H. Lindman, Norrköping:

»Ja.»

Länsveterinären L. Persson, Torsby:

»Fängelsestraff för grymt djurplågeri, då detta itereras.»

Veterinären Wilh. Eriksson, Flen:

»Otaliga hästbytare, som finnas å alla hästmarknader, dessa få nu ostraffadt fara fram och göra sig skyldiga till det mest ohyggliga djurplågeri.»

Biträdande stadsveterinären Sven Nystedt, Stockholm:

»Ej så länge djurplågeriet till stor del beror på okunnighet hos allmänheten. Bättre milda, men exakta lagar, hvilkas efterlefnad strängt kontrolleras, än stränga sådana, som ständigt kringgås.»

Regementsveterinären C. E. Edling, Lindhagen, Bro.

»Att lagen om bötesstraff i svårare fall må kunna höjas till frihetsstraff i enkelt fängelse.»

Distriktsveterinären P. Dillner, Örnsköldsvik:

»Icke i allmänhet. Skulle ett sådant straff införas, anser jag med hänsyn just till faran för öfvergrepp, att brottets beskaffenhet borde i lagen preciseras, hvilket torde bli svårt . . . Upprepade förbrytelser kunde möjligen straffas med fängelse.»

Regementsveterinär W. P. Kinberg, Kristianstad:

»Ja.»

Veterinär Erik Borg, Teckomatorp:

»Ej fästning, som synes mig för mildt straff, men *prygel* grundligt och offentligt.»

Distriktsveterinär G. A. Lagergren, Mönsterås:

»Vidhåller bötesstraff, men skärpt».

Veterinär N. G. Santesson, Ystad:

»Frihetsstraff, högst 2 månader enkelt fängelse.»

Veterinär E. E. Wolke, Ystad:

»Ja».

Bataljonsveterinär A. G. Florén, Upsala:

»Nej».

Distriktsveterinär Johan Wettervik, Sotholmen, Stockholm:

»I särskilda fall, vittnande om synnerlig brist på medkänsla för djuren.»

Veterinär Frithiof Falck, Transtrand:

»Ja.»

Bataljons- och Distriktsveterinär Axel Pålman, Lindesberg:

»Ja! Men ännu bättre spöstraff för t. ex. hemvändande marknadsbesökande och från mötena kommande beväringar, då de slå och rycka och skoja efter landsvägen.»

Länsveterinär N. O. Rye Frennesen, Halmstad:

»Om person minst 3 gånger blifvit dömd för afsigtligt djurplågeri medelst några tortyrredskap, bör han straffas med fängelse.»

Distriktsveterinär K. Thornander, Malmköping:

»Nej.»

Distriktsveterinär Karl A. Svahn, Tranås:

»Ja.»

Distriktsveterinär L. E. Hamrén, Mörsil:

»Ja.»

Distriktsveterinär Henr. v. Delwig, Långshyttan:

»Anser uppsåtligt och grymt öfvervåld mot djur väl förtjena fängelsestraff.»

Stadsveterinär Ch. Bokelund, Helsingborg:

»Ja.»

Distriktsveterinär Gustaf Heiron, Norrtelje:

»Ja.»

Distriktsveterinär H. G. Lager, Laholm:

»*I exceptionelt svåra fall* kunde frihetsstraff såsom varnande exempel behöfva komma till användning.»

J. H. Lindman (f. d. adjunkt vid kongl. veterinärskolan etc.) Norrköping.

»Till kompletterande af de svar, undertecknad afgifvit på de frågor, som till mig blifvit framställda rörande lagligt skydd mot »*Djurplågeri*», beder jag vördsamt något närmare få yttra mig i detta ämne:

Till att uppdraga en bestämd gräns mellan djurplågeri och icke djurplågeri äro i ett stort antal fall högst få personer kompetenta. En stor del djurvänner slå öfver i en pjunkig känslighet, en annan låter udda vara jemnt, en tredje tycker det låter så vackert att vara djurvän och har ej annat att göra sig väl känd eller vigtig öfver. Alla vilja gerna vara auktoritet öfver sin nästa. — Beträffande våra husdjur, fordras ett mångårigt studium och umgänge för att rätt förstå så väl deras psykiska som fysiska lif etc. Att de domestiserade djuren för att fylla sitt ändamål måste under tidernas lopp ha underkastats en otalig mängd plågor och lidanden i utbyte mot de svårigheter, för hvilka de äro utsatta i vilda tillståndet, är ju naturligt. Att utveckling kräfver mödor, ansträngning, ja, lidanden. I de flesta fall af träning är detta förhållandet, och den profane djurvännen rubricerar detta lätt som djurplågeri. Piskan måste användas vid träning och dressyr. Man måste med den jemte tygeln lära hästen förstå tilltalsord och maning att gå framåt, att öka farten, att forcera den i alla gångarter och grader af dessa, der sporrar och skänklar ej kunna användas. Detta kallas lämpor — icke straff. Men äfven straff böra och måste i flera fall användas. Dessa fall äro t. ex. skyggande, skenande, stegrande, ilska, eller då hästen lömskt öfverfaller, slår eller biter menniskor eller djur. Ett kraftigt och kort straff med piskan bör omedelbart följa utan undantag. Huru mångt lif eller lem hade ej kunnat sparas, om kusken vid inkörningen och äfven annars vågat eller förstått att i rätt tid straffa en häst, som utan respekt för tyglar, piska och kusk, skyggande för ett obetydligt föremål i ena diket med oemotståndlig magt handlöst kastat sig i det motsatta diket eller bråddjupet med åkdon, menniskor och allt, fortsättande sitt lopp, ännu mera uppskrämd, i vild, skenande fart. — Hvarje straff bör dock efterföljas af smekning, vänliga ord, uppmuntran med bröd eller hafre etc. Sker straffet en längre tid efter ovanans utöfvande, är det rent djurplågeri, en rå hämnd, som demoraliserar djuret och kan göra det för all tid oanvändbart och lifsfarligt.

I hvarje fall af lagligt beifradt djurplågeri bör ingen fällas till böter eller annat, förr än laglig veterinär skriftligen förklarat, efter grundlig undersökning om förhållandet, att sådant blifvit utöfvadt. En skef framställning kan ofta och lätt missleda domaren. — *Land skall*

visserligen med lag byggas, dock icke så, att *ju flera lagar, dess mera lagbrott.*»

Karlskrona den 1 oktober 1897. Per Engelsson. Länsveterinär.

Till svar å edert cirkulär, som härhos återgår, får jag härmed vördsammast afgifva följande:

Någon förändring af strafflagen uti ifrågavarande afseende anser jag icke vara af nöden, men deremot väl en bestämmelse, hvad som enligt densamma menas med »uppenbar grymhet mot husdjur». Så länge ingen bestämmelse finnes uti det afseendet, kommer detta uttryck gifvetvis att tolkas högst olika. Ett så stort spelrum som från 5 till 500 kronors böter tyder på en massa olika grader af djurplågeri, på samma gång det medgifver domaren att taga vederbörlig hänsyn till både ömmande och försvårande omständigheter.

Då man, så att säga, har en 100-gradig bötesskala, så synes det, som en domstol icke borde hafva så stora betänkligheter att vid ett åtal för djurplågeri döma till ett så ringa belopp som 5 kronors böter. Handlar emellertid en domstol i öfverensstämmelse med ett sådant yttrande: »Folket här är så fattigt och får slita så mycket ondt, och då kan man väl icke tänka annat, än att djuren skola få göra detsamma», så är det tydligt, att det är ytterst svårt att få någon bötfäld för djurplågeri.

Under år 1895 åtalades här 6 mål för djurplågeri, men alla blefvo frikända. Följden blef, att allmänna åklagaren upphörde att åtala och poliskonstaplarne att göra någon anmälan om djurplågeri; då detta väckte djurskyddsföreningens uppmärksamhet, ursäktade konstaplarne sig dermed, att sådana mål icke åtalades, och allmänna åklagaren sade sig icke vilja längre riskera att åtala djurplågerimål, då de ständigt blefvo frikända. Dessa yttranden omnämndes vid ett sammanträde med djurskyddsföreningen och upprepades i stadens tidningar. Sedan tycktes det blifva något bättre; dock, dömes någon, är det vanligast endast till 5 eller 10 kronor, det förra mest förekommande.

Utan någon närmare förklaring af begreppet »uppenbar grymhet mot husdjur» och utan att några olika grader af djurplågeri fastställes, blifva sådana mål helt och hållet öfverlemnade åt domarens godtycke. Mål, som t. ex. i Göteborg och Stockholm skulle åsättas eller ådömas

ganska höga böter, blifva på andra ställen frikända. I vissa fall finner jag förfarandet vara för strängt. Om t. ex. en häst under en stadsresa erhåller ett selbrott eller ådrager sig haltning, så, om djuret är vid godt hull och allt tyder på, att egaren är mån om sitt djur, torde det vara origtigt att åtala och döma ett sådant fall. Det är ju helt och hållet tillfälligt, kan hända den bäste och kan icke undvikas.

Med god vilja torde det icke möta oöfvervinneliga svårigheter att fastställa hvad som menas med djurplågeri, och sådana mål skulle då icke kunna frikännas.

Beträffande andra frågan, eller huruvida det är af behofvet påkalladt, att polismyndigheterna erhålla befogenhet att under former, som trygga mot öfvergrepp, ingripa för att förhindra djurplågeri genom att taga det plågade djuret om hand och i värsta fall nedslagta det, så synes det helt naturligt, att, om ett brott verkligen föreligger, dess fortsättande bör af polismyndighet kunna förhindras. Men man torde dock i detta afseende få nöja sig med vissa bestämda former af djurplågeri. Sådana äro: Hög ålder (öfver 20 år) i förening med höggradig afmagring och kraftlöshet och derjemte 1) antingen så stark afnötning af tänderna, att djuret af denna anledning icke kan lifnära sig, eller 2) kronisk mattning. Det är en ganska vanlig form af djurplågeri, och då djuren äro gamla och utslitna och någon förbättring af desamma enligt veterinärs intyg icke är att förvänta, så borde djuret vid ett sådant tillstånd utan vidare kunna omhändertagas af polismyndighet och nedslagtas. Djuren äro vid dessa afmagringstillstånd ofta selbrutna, och vidare tyder nästan allt på, att djuret illa behandlas. Det är de enda fall, jag för tillfället kan erinra mig, der den ifrågasatta åtgärden vore på sin plats, men det vore ganska mycket vunnet, om endast en sådan bestämmelse kunde komma till stånd. Dylika gamla hästar råka ofta i händerna på tattare och skojare, hvilka fara omkring på marknader och på landsbygden från den ene till den andre för att byta hästar, och i de flesta fall af djurplågeri, som här förekommit, har egaren bytt sig till hästen i fråga af en dylik person.

Den ifrågasatta åtgärden vore dessutom egnad att stäfja tattares och skojares framfart på landsbygden och deras vilda uppträdande på marknader.

För sådana fall åter, der nämnda radikala åtgärd icke kan anses fullt befogad, vore det önskligt att erhålla en sådan bestämmelse, att, i fall egaren trots veterinärs och polismyndighets yttrande, att djuret icke bör till körslor användas, fortsätter att begagna det, det vid be-

handlingen af målet *måste* räknas såsom en försvårande omständighet, hvarje gång han trotsat tillsägelsen.

Svar å frågan n:o 1.

Länsveterinär A. Rutberg, Haparanda:

»Enligt min åsigt kan ett verksamt djurskydd med afseende på lass — våra gamla utkörda — hästar här i Torneådalen ej åstadkommas med mindre, än att djuret värderas och dödas samt kommunen eller staten får betala djuregaren ett lågt värde för detsamma.»

Distriktsveterinär H. G. Lager, Laholm:

»Ja! I nedan nämnd rigtning.»

Länsveterinär P. H. Wetterström samt distriktsveterinärerna Gustaf Bergengren, Slite, och John Boman Hense:

»Ja! Lagstiftning om, att operationer särskildt kastrationer ej må utföras af annan person än examinerad veterinär — svårare operationer under narkos. Vid sjötransporter af kreatur böra de föreskrifter, som gälla vid export, äfven tillämpas vid transport inom Sverige: (Gotlandsbolagets ångbåtar engagera högst sällan spilt vid transport af nötkreatur).»

Legitimerade veterinär L. Brante, Lund:

»Ja, i så måtto, att polisen i städerna får i sin instruktion kursiveradt att ha uppsigt öfver och anhålla alla halta, utmerglade och med större sår behäftade dragdjur samt i öfrigt beifra allt slags djurplågeri. Angående landsbygden torde det likaledes vara befogadt, att kronolänsmannen erhölle en dylik instruktion.»

Svar å frågan n:o 2.

Länsveterinär A. Rutberg, Haparanda:

»Ja!»

Distriktsveterinär H. G. Lager, Laholm:

»En lagstiftning i antydd rigtning är oafvisligen nödvändig, om något effektivt djurskydd skall kunna åstadkommas. Som förhållandena nu äro, kan visserligen den skyldige bötfällas, men djurplågeriet fortgår som förut. Marknader och kreaturstorgdagar äro i allmänhet lämpliga tillfällen för polismyndigheterna att ingripa, då till dessa mötesplatser ofta föras hästar, behäftade med långvariga svårare hältor, svåra lidanden, såsom qvickdrag, koller etc. utmagrade och utgamla, hvilka djur af samvetslösa djuregare och hästskojare till professionen utbjudas till

salu eller gå i byte. Då djurplågeriet ej är påtagligt, bör veterinär tillkallas.»

Legitimerade veterinär Brante, Lund:

»Ja, i vissa fall.»

Finner Ni det af behofvet påkalladt, att — i synnerhet på landsbygden — polismyndigheterna erhålla befogenhet att under former, som trygga mot öfvergrepp, ingripa för att, tills dom genom rättsligt åtal fallit eller eljest rättelse kunnat vinnas, förhindra djurplågeri genom att taga det plågade djuret om hand och i värsta fall nedslagta det?

På denna fråga ha följande svar afgifvits af respektive kronofogdar:

Ludvig Sundblad, i Jösse fögderi Arvika:

»Förestående förslag finner jag mig föranlåten biträda. Arvika den 13 januari 1898.»

H. F. Cederberg, Östersund:

»Ja, i högsta grad. Mångårig erfarenhet har stadgat min öfvertygelse.»

John Karlsson, Vesterås:

»Erfarenheten inom Vesterås fögderi har icke gifvit vid handen, att behof af sådan lagstiftning förefinnes.»

A. von Rehausen, Hudiksvall:

»Ja! Hvad till djurens skydd kan göras, bör göras; svårighet kan dock möta att anskaffa utrymme och vård åt ett omhändertaget kreatur, helst sådant, som behöfver sjukvård och anträffats å från veterinär aflägsen trakt.»

Ernst Samzelius, Vestervik:

»Min erfarenhet gifver *icke* vid handen, att det ifrågasatta stadgandet är behöfligt.»

C. A. Wahlgren, Stockholm:

»Så vidt erfarenheten under min tjenstetid inom Svartsjö fögderi, eller åren 1896 och 1897, gifvit vid handen, är stadgande angående dylik befogenhet icke af behofvet påkalladt.»

Mauritz Hall, Katrineholm:

»Förslaget förordas, men kräfver anslag af allmänna medel till underhåll, der kostnaden ej kan af den felande uttagas, hvarför stora svårigheter torde möta.»

J. V. Lyckholm, Leksand:

»Som djuren inom Nedan Siljans fögderi behandlas i allmänhet

med stor mildhet, synes mig den föreslagna åtgärden ej af behofvet påkallad.»

Derjemte har frågan af följande kronofogdar besvarats med obetingadt *ja*:

J. A. Cederblad, Ekeby, Staby. Thorsten Kalén, Köping. S. E. Blombergsson, Ljusdal. Gust. Lindberg, Vimmerby. C. Holmgren, Ystad. M. G. Moberg, Hvetlanda. J. D. Orstadius, Kolhammar. D. V. Ljungmark, i vestra Nerikes fögderi af Örebro län, Vretstorp. Carl Jansson, Borgholm. J. O. Domeij, Örnsköldsvik. Nils Kruse, Lycksele.

Af nedanstående kronolänsmän ha följande svar lemnats:

Alfr. Delin, Kungsgård:

»I mitt distrikt, Ofvansjö och Järbo, är den infödda befolkningen i allmänhet djurvänlig. Här bedrifvas emellertid hvarje vinter timmerdrifningar, då dragarne allt emellanåt få sitta emellan — mestadels utifrån hitkommande körare.

Då dels lagstifningen i detta ämne är alltför slapp, och nämnden i många fall äro hopsatt af personer, som tvifvelsutan är mindre finkänsliga och måhända rent af kunna anses partiska att bedöma djurplågeriets vidd, är det mycket svårt för en åklagare att få till stånd några effektiva domar emot djurplågeri. För några år sedan var det nära, att jag, uti mål angående selbrutna hästar, som användts till tunga körslor, blifvit ådömd ersättning till djurplågaren, emedan nämnden ej ansåg detta för djurplågeri. Med dylika exempel för ögonen vill nog åklagaren noga betänka sig, innan han åtalar.

Det beslagtagande af misshandlade djur, som häri föreslås, skulle utan tvifvel icke blott blifva ett värdefullt vapen i åklagarens hand till de redan misshandlade djurens skydd, utan äfven bidraga att hos vederbörande djurskötare samt hos allmänheten framkalla, dels genom fruktan för förlust, dels genom skandalen, ett mildare handlingssätt emot de friska djuren.

Mera af anförda skäl än på grund af förekomna svårare fall inom

mitt distrikt af gröfre djurplågeri besvarar jag den uppstälda frågan med ja.»

Bror Arvidson, Hjelmslid, Lagmansholm:

»Ja, men blott för den händelse det äfven bestämmes, huru kostnaden för beslagtaget djurs vård eller nedslagtande skall utgå, der egaren saknar annan tillgång.»

H. Ohlson, Vinslöf:

»Frågan besvaras med ja, under förutsättning att ersättning af allmänna medel utgår för de kostnader, som äro förenade med omhändertagandet och nedslagtandet.»

J. G. N. Robsahm, Kopparberg:

»Ja! Fall rörande djurplågeri hafva inom mitt distrikt förekommit och föranledt åtal, och böter ådömts djurplågaren, men djuret har fortfarande fått lida, enär jag saknat magt göra slut på dess lidande, hvilket jag mången gång önskat.

För närvarande är en sockenbo under åtal för djurplågeri af upprörande art — den åtalade hade en ko, som så vanvårdats af smuts, att hon var nära upprött å ena sidan. Hon dödades på min egen risk.»

Oscar Flodman, Valsberga station:

»Svar: Här i orten har under min mer är 20-åriga verksamhet intet så svårt fall af djurplågeri förekommit, att dylik åtgärd kan med skäl tillstyrkas.»

J. A. Dahl, Elmhult:

»En sådan lagbestämmelse anser jag synnerligen välbehöflig och skulle bespara mycket lidande för en del djur, särskildt gamla hästar, hvaraf här finnas många i denna ort.»

Philip Cederberg, Gefle:

»Ja, men naturligtvis på statens eller kommunens bekostnad.»

Emil Heldt, Hvetlanda, (Jönköpings län):

»Jag anser ofvanstående vara af behofvet påkalladt.»

Ruben Didrikson, Söderala:

»Ett lagstadgande i denna rigtning finner jag vara särdeles af behofvet påkalladt.»

Oscar Hellertz, Ljungbyhed:

»Ja synnerligen af behofvet påkalladt.»

Alfred V. Granberg, Valla:

»Vore önskligt, om ett sådant lagstadgande kunde komma tillstånd.»

A. Frisell, Möllegården & Rödeby:

»Jag anser, att med en dylik befogenhet polismyndighet många

gånger skulle kunna förhindra djurplågeri, der sådant, enligt nu gällande lag, icke är möjligt.»

Alfred Dahl, Vrigsta:

»*Ja, det är helt enkelt nödvändigt*, om t. ex. det grufliga djurplågeri skall kunna förebyggas, som nu vid marknader och eljest utöfvas af s. k. hästskojare.

I dessas våld blottställes den stackars hästen för gräsliga marter på alla upptänkliga, dåliga sätt.

Och åklagaren står magtlös gent emot detta ofog. Ty han kan endast anställa åtal, och detta ofta utan resultat, derför att förbrytaren, då det gäller, ej står att anträffa: han uppehåller sig då — och fortsätter djurplågeriet — på någon annan marknad.»

Karl A. Jacobson, Laggabo, Uttersberg:

»Om ej för närvarande af behofvet påkalladt åtminstone hvad detta distrikt beträffar, anser jag likväl ofvanstående för polismyndigheten vara ett önskemål.»

C. Em. Flodqvist, Vähla, Odensbacken, (Örebro län):

»Ja! Erfarenheten har visat, att ett lagstadgande i berörda afseende vore högst önskligt.»

A. O. Ryman, Arla, Sköllersta:

»Ja, ty som lagen nu är, kan djurplågeriet fortfara minst 6 månader efter stämnings erhållande, då endast 2:ne ting hållas om året, och åklagaremagten står så godt som magtlös mot dessa, som plåga de arma djuren, och hvad gör det en grym djurplågare att böta 10 kronor eller i värsta fall något högre, han har i alla fall qvar sitt djur, hvilket han än värre plågar. Jag instämmer på det lifligaste med att få motion om skärpta lagbestämmelser mot djurplågeri.»

Carl Ahlström, Myrbacka:

»Ja! Men derest ett plågadt djur omhändertages, bör för dess underhåll och skötsel medel tillhandahållas, ty rimligtvis bör väl åklagaren icke vara skyldig förskottera kostnaden.»

Fr. Odencrantz, Bollebygd:

»Ehuru jag gerna besvarar frågan med ja, anser jag dock ett sådant lagstadgande svårligen kunna tillämpas på landsbygden, der veterinär saknas eller bor aflägset. Äfven skulle det förefalla svårighet med vårdande af sådant djur på landet.»

A. G. Brattström, Mariestad:

»Utsträckt bemyndigande i ofvanstående hänseende anser jag af behofvet påkalladt.»

Adolf Bergström, Ludvika:

»Ja! Sådant behof har vid ett par tillfällen förekommit i Ludvika, då egaren af en utmagrad häst icke kunde ställas till ansvar, då han sjelf saknade medel att ens försörja sin familj.»

Axel Hasselgren, Hedemora:

»Till besvarande af nedanstående utaf Eder, vid ärade, med dagens post bekomna, skrifvelsen, uppstälda fråga, får jag härigenom på det lifligaste tillstyrka en vidgad myndighet för åklagaremagten att kunna ingripa i och för förhindrande af djurplågeri, på sätt i frågan omförmäles.»

L. B. Forsberg, Ousby:

»Till svar å omstående meddelas, att önskligt vore, det djurplågeri uti vår nu gällande strafflag litet omständligare bestämdes. Nu heter det i 16 § 18 kap. strafflagen: »Visar någon i behandling af egna eller andras kreatur uppenbar grymhet; straffas med böter»; men i verklighet är det mycket svårt att på landet få vittnen, som kunna intyga, att folk äro uppenbart grymma; derför, när en åklagare en eller två gånger fått ett djurplågeriåtal ogilladt, blir han både förargad och liknöjd samt bryr sig ej om att åtala djurplågeribrott. Derför vore väl, om ändring i denna § vidtoges, så att åtal jemväl på landet blefve utgångsrika.

Att åklagare skulle få alltför mycket ingripa i eganderätten samt till och med få nedslagta ett misshandladt djur — tror jag är att gå för långt, då ej större kunskapsmått ställes på åklagaren, än som nu fordras för s. k. länsmansexamen.

En intelligent åklagare kunde nog anförtros sådan magt, men som nu en del länsmän rekryteras i en del län, torde det vara olämpligt.»

L. Gust. Bergquist, Enköping:

»Fall hafva förekommit, der det nog skulle varit nyttigt, om ofvan omförmälda befogenhet varit medgifven.»

J. Noréus, Karlstads härad, Vermland:

»Tillämpningen af en lag i antydd rigtning synes mig blifva mycket svår. Förhållandena här på orten hafva icke gifvit anledning till så stränga bestämmelser. Om djurplågeri nitiskt beifras, är strafflagens nuvarande stadgande nog effektivt för att afhålla härvarande befolkning från brottets upprepande.»

C. F. Carlström, Elfdalen:

«Ja, om nödiga medel ställas till åklagarens förfogande så i ena som andra fallet.»

F. Lindergren, Emmaboda:

«Ja, saken är mycket behjertansvärd, men staten bör förskottera

kostnaderna för hästskötsel och utfodring under mellantiden, eller intill dess kraftvunnet utslag fallit.»

M. Kjellman, Tjugesta:

»Jag anser, att, då allmänna åklagaren har rätt att tillkalla veterinär, denne bör ega full befogenhet att bestämma, huru med djuren bör förfaras, nemligen förordna, huruvida det plågade djuret skall tagas om hand och i värsta fall nedslagtas.

Emil Friberg, Dalby, Malmöhus län:

»Ja. Det blifver allt mera nödvändigt.»

Lars Bergstrand, Bräcke:

»Finner sådan åtgärd af behofvet påkallad och önskvärd.»

Joh. Hammarlund, Matfors!

»Besvarar ofvanstående fråga med följande: Deri omförmälda behof synes mig tydligt, i synnerhet beträffande djur, som plågas af öfverlastade personer, men jemväl i fråga om djur, som marteras af med kapplöpningspassionen behäftade individer. Detta svar är förestafvadt äfven med hänsyn till det ringa straff, som följer på den kolossala råhet, hvilken yttrar sig i djurplågeri, men hvilken både lagstiftare och lagskipare synas bemöda sig om att behandla så varsamt, att densamma icke skall erhålla någon för sig sjelf förderfbringande skada.»

Aug. Brolin, Färila, Gefleborgs län:

»Ja! Som inom mitt tjenstgöringsdistrikt löper vägen till Herjeådalen, efter hvilken väg, snart sagdt, alla lifsförnödenheter skola forslas upp, ej sällan inträffar, att som dragare användas hästar, hvilkas dåliga tillstånd ej kan med ord beskrifvas, utan att jag, i följd af den nuvarande lagstifningen, kan, som jag skulle vilja, ingripa, vill jag på det allra varmaste förorda det behjertansvärda i djurskyddsföreningens ädla och höga sträfvanden.

Det torde ej skada, att i motionen vidrördes det ofta förekommande djurplågeriet vid timmerkörslor i de norrländska skogarne.»

F. Kempe, Kummiltorp, Sköfde:

»Min lifligaste öfvertygelse är, att, om polismyndigheterna, särdeles på landsbygden, erhålla den befogenhet, som förutsättes i förestående fråga, djurplågeriet derigenom skulle i väsentlig mån kunna förhindras.»

C. E. Hjärtquist, Alfvestad och Skåningagården.

»Ja! Nuvarande stadgar om ansvar för djurplågeri är en löjlighet, och djurplågaren hånler med rätta deråt. Våra hästskojare äro så sataniskt elaka och samvetslösa, att de borde beläggas med betsel och derefter piskas. Vår allmoge i allmänhet har en utpreglad fallenhet

för djurplågeri och erhåller alls ingen undervisning i sedlighet. Jag ville föreslå såsom straff för djurplågeri, att djurpinaren finge undergå samma misshandel, som han mot djuren utöfvar.»

Aug. Edgren, Olsäter, Edsvalla i Grums härads kronolänsmanskontor af Vermlands län:

»Enär de flesta slagtare på denna ort döfva djuren med ett slag af en yxa eller dylikt föremål i hufvudet, innan djuret slagtas, anser jag icke, då ju djuret derigenom blifvit känslolöst, att något djurplågeri i någon vidsträckt omfattning mot djuren vid slagtning utöfvas, men torde nog ej vara utan ändamål, att polismyndigheterna på landsbygden erhålla vidsträcktare rättigheter att vid behof i förevarande fråga ingripa, då sådant skulle visa sig nödvändigt.»

E. Schedin, Kungsängen:

»Detta anser jag vara lämpligt, dock att nedslagtning ej må ske, förrän veterinär derom förordnat.»

Axel Rooth, Ljungby:

»Ja, ty oftast endast derigenom är det möjligt att skydda det plågade djuret för vidare misshandel.»

Karl Ljungberg, Annehem pr Lund:

»Beträffande såväl land som stad äro kraftigare åtgärder än de hittills ådagalagda högst nödvändiga.»

J. Christenson Knisslinge och Vanå:

»Upplysningsvis meddelas att under förlidet år för djurplågeri af mig åtskilliga varnats och en åtalats, hvilket haft till följd, att 2:ne djur blifvit nedslagtade.»

J. Nilson, Grude, Ljung:

»Ja, derest djurplågeriet är särdeles grymt och under en längre tid utöfvats.»

Gust. A. Lundberg, Gamleby, Kalmar län:

«Ja, då man oftast mot s. k. tattare och hästskojare med lagens nuvarande hjelp ej kan åstadkomma något effektivt skydd mot fortsatt djurplågeri, så finner jag ärendet genom någon lagförändring förtjena vederbörandes uppmärksamhet.»

N. J. Waldén, Ekeby, Ishult:

»Ja, ty för närvarande står åklagaren magtlös i dylika fall.»

C. A. Sahlquist, Vingåker:

»Ja, nog kunde det vara behöfligt mången gång att hafva en dylik befogenhet.»

E. W. Fischer i Gudhems härads östra distrikt, Segerstad, Stentorp, Skaraborgs län:

»Denna fråga måste besvaras med ja, då ifrågasatta åtgärder äro både behöfliga och önskliga, ehuru på denna ort gröfre djurplågeri numera sällan förekommer.»

S. A. Natt och Dag, Sundholmen:

»Ehuru syftemålet är i hög grad behjertansvärdt, anser jag dock, att ett ingripande från polismyndigheternas sida, på sätt här ofvan framstälts, är i de allra flesta fall praktiskt outförbart. Ett sätt, som måhända i någon mån skulle främja ändamålet, vore, enligt mitt förmenande, skärpande i lag af straffet — i svårare fall fängelsestraff samt eljest höjning af böterna — för djurplågeri.»

G. Jacobson e. o. notarie, rådman, Falkenberg:

»Ehuru det torde blifva särdeles svårt att praktiskt affatta ett sådant stadgande, anser jag tanken ytterst tilltalande.»

Kjell Wollter, Ön Hven, S:t Ibb:

»Nej, icke inom mitt distrikt.»

Ivan Wikman, Dingelvik:

»Något egentligt djurplågeri förekommer icke här på orten, utan torde den nuvarande lagstiftningen uti detta afseende anses tillfredsställande.»

Georg Göranson i Åse härad, Grästorp:

»Undertecknad anser, att lagstadganden i ofvannämnda hänseende borde meddelas.»

Nils Forsberg, Äppelbo:

»Ja! Och jag medgifver ej undantag för traftäflingar och kapplöpningar eller hvad allt dessa nu tillåtna djurplågeritillställningar heta.»

R. S. Hasselström, Svartsjö:

»Ja! En dylik befogenhet för åklagaren vore i hög grad önskvärd.»

Emil Yourston, Åkesta, Vesterås:

»Ja! Dock på djuregarens eller möjligen statens bekostnad.»

Hj. Carlstein i Binnebergs distrikt, Tidavad:

»Lagstadgande i ofvan angifna rigtning anser jag vara af behofvet påkalladt.»

A. Welin, Kumla (Örebro län):

»För att verksamt kunna ingripa vid förefallande behof i svårare fall, torde ett stadgande i antydda rigtningen erfordras.»

S. G. Leffler, Lilla Greby, Bankeberg:

»Ja! Likväl måste jag, rörande mitt tjenstedistrikt, omnämna, att djurplågeri hört till sällsyntheterna.»

Carl Nerman, Laholm:

»Ja, detta vore naturligen för de stackars djuren i hög grad önskvärdt, men ingalunda under nuvarande omständigheter, då polistillsynen på landet är alldeles otillräcklig (polisen derstädes består nemligen af en länsman, som har många mils omkrets att bevaka, hundradetals ärenden att uträtta i sin tjenst, och som derjemte nära nog saknar aflöning till nödtorftigt uppehälle samt af en eller flera odugliga och oaflönade fjerdingsmän inom hvarje socken) ty första vilkoret för antagandet af en viss bestämmelse eller förordning är, att man kan förutsätta, att denna bestämmelses eller förordnings efterlefnad noga kan bevakas och strängt tillhållas, i annat fall kommer, der en bestämmelse eller förordning gifvits till förekommande af visst brott eller dylikt, brottets utöfvare, i stället för att minskas, att allt mer ökas, glada som de äro att kunna få utföra något förbjudet utan straff och sålunda trotsa gifna lagföreskrifter.

Med nuvarande polis kan icke en författnings efterlefnad (åtminstone en författning af här ifrågavarande slag) tillses på landet.

Axel Sjöberg, Falköping:

»Ja! Dessutom som jag just gjort det nämnda.»

Följande kronolänsmän hafva med obetingadt *ja* besvarat frågan: Fredrik Nilsson, Sten, Sennan; Albert Lindquist, Skillingaryd; Gust. Normelli, Und & Tjellmo; J. Fr. Bredberg, Urshult; Frans Forssblad, Tidaholm; Aug. Elmlund, Båstad; Alfr. Andersson, Filipstad; Carl Fr. Falk, Mora; Anders Lidström, Vermlands Säby; C. A. Njurling, Rö; Oscar Emil Resfeldt, landsfiskal i Kristianstads län, Hessleholm; A. V. Bergstedt, Ingelstad; Ludv. Löwenstein, Ånge; O. E. Sandberg, Fridhem pr Karlshamn; G. B. Kekonius, Norberg; Valfr. Lindeberg, Rogsta; Fredr. Johanson, Östra härads 2:dra distrikt, Skede; Karl Robert Hérnod, Torpshammar; Axel Olofsson, Dala Husby; Herman Liljenqvist, Bergsjö; J. G. Gustafsson, Åkerslund, Elghult; Carl Sundberg, Ofvanåker; C. H. Bergmark, i Viste härad af Skaraborgs län, Askjum per Malma; Carl Ring, Göteborg; Ad. Mogren, Eggby; Carl Larsson, Hofva; Hugo Svenson, Nelhammar; A. F. Rosengren, Svenljunga; J. A. W. Bexell i Vestbo härads 1:sta distrikt, Landeryd; P. G. Olsson, Hjo; Joh. Widén, Nora; Alfr. Holmblad, Glanshammar; Joh. Strömberg,

Örkelljunga; J. W. Schlyter i Frosta härads vestra distrikt, Slogstorp, Löberöd; Anders Johnsson, Gamleby; Alb. Petersén, Hvilan pr Kristianstad; A. F. Wikman, Åmål; H. Sundius, Ljusdal; L. Westerluud, Enånger; Aug. Sjöberg, Klågerup; C. Fr. Lokrantz, Sundsvall; Alrik Schultz, Bollnäs; C. E. Berg, Karingerud, Väse; C. Malmgren, Karlskoga kyrkoby; Kasp. Svidén, Vretstorp; Karl Österberg, Karlsro, Lilla Månstorp; F. W:m. Bendroth, Strömstad; G. Bäckman, Gladhammar; Henry Lagerholm, Ryds gård; S. Gedda, Gällstad; Carl Rundgren, Orsa; Abr. Staff, Dvärsätt; Carl A. Huss, Sollefteå; Jonas Tellander, Rättvik; C. Petersson, Nygård pr Borgholm; Carl Fransén, Torsås, Kalmar län; Ernst Lundberg, Lågum; A. E. Johanson, Sunne; K. Nordenson, Kållängen; Eduard Rosell, Veckholm; N. A. Malmberg, Nyköping.

Alarik Dalqvist i Jemtlands södra fögderi:

»Anmodad att besvara en af expeditionen framställd fråga, huruvida det kan anses af behofvet påkalladt, att — i synnerhet på landsbygden — polismyndigheterna erhålla befogenhet att, under former, som trygga mot öfvergrepp, ingripa för att, tills dom genom rättsligt åtal fallit eller eljest rättelse kunnat vinnas, förhindra djurplågeri genom att taga det plågade djuret om hand och i värsta fall nedslagta det, får jag härmed framlägga min åsigt i saken.

Jag kan dervid till en början ej underlåta att påpeka, att det torde varit nödigt, att de former, under hvilka polismyndigheterna skulle tillåtas ingripa mot djurplågeri, borde hafva åtminstone antydts, samt att frågan, oafsedt denna brist, torde vara så formulerad, att den icke kan besvaras med ett obetingadt ja eller obetingadt nej. Jag förmenar nemligen, att djurplågeri kan uppträda på åtskilliga sätt, och att de restriktiva åtgärder, som kunna vara lämpliga att användas mot ett slag af djurplågeri, icke böra begagnas mot andra.

Jag antar såsom säkert, att i denna ort polismyndigheternas ingripande i de allra flesta fall skulle komma till användning mot en grym behandling af hästen, hvilken här uteslutande begagnas till drag- och lastdjur. Det är då med nöje jag kan konstatera, att befolkningens vård om husdjuren i allmänhet, men i synnerhet om hästen, är preglad af stor ömhet, en regel, som lider af ytterst få undantag. Om också metoderna för husdjurens behandling på många ställen kunna lemna åtskilligt öfrigt att önska med afseende på renlighet och deraf följande trefnad för djuren, så är dock befolkningens, om jag så må uttrycka mig, umgänge med husdjuren grundadt på en sådan uppskattning af deras värde, att det fullkomligt utesluter all afsigtlig grymhet nota bene såsom allmän regel. Att personer med hugg och slag misshandlat ett

djur, så att det tagit sådan skada, att det måste nedslagtas, har jag ej hört omtalas. Deremot har nog någon gång händt, att i synnerhet rusiga körsvenner kunnat fara fram så öfverdådigt, att djuren kunnat blifva skadade och i behof af omhändertagande. Om frågan afser en sådan art af djurplågeri, der det för en hvar är fullt tydligt, att rent verkligt plågande och misshandlande af djuren föreligger, samt omvårdnaden afser ett tillfälligt skiljande af djuret från dess egare, kan svaret ej blifva annat än jakande. Men det torde ej vara tvifvel underkastadt, att vederbörande polismyndigheter, äfven med nuvarande lagbestämmelser, icke skola undandraga sig att för tillfället taga hand om det misshandlade djuret och för öfrigt i de flesta fall jemväl den misshandlande personen. Att deremot, sedan egaren af djuret återkommit till normal sinnesstämning, hindra honom från användandet af eller vården om sitt djur, anser jag ej rigtigt.

Består deremot djurplågeriet icke i misshandling af djuren, utan i deras svältfödande eller deras användande i arbete, oaktadt de lida af inre sjukdom eller yttre skada, eller i dragdjurens oskäliga belastande eller i korthet sagdt i vanvård i allmänhet, torde svaret på frågan böra blifva nekande. Det är visserligen sant, att en del hithörande fall kunna stå på gränsen till eller komma under formen för rent djurplågeri, men i allmänhet torde frågan, huruvida vanvården skall anses såsom djurplågeri, kunna blifva ställd under debatt och föremål för olika meningar, beroende af personers olika uppfattning. Men att åt en polismyndighet inrymma befogenhet att ställa sin uppfattning af en handlings tillåtlighet såsom norm för enskildes rätt att begagna sin egendom, kan väl ändå ej vara nyttigt. Det vore väl dock, antar jag, meningen, att polismyndigheten skulle handla med stöd af sakkunnig persons, d. v. s. veterinärs, utlåtande. Men frånsedt svårigheten att alltid hafva tillgång till veterinär — jag kan nämna, att i detta fögderi med en areal af 165 qvadratmil och med omkring 55 mils allmänna landsvägar finnas endast tre sådana tjenstemän — torde väl icke alltid ens ett dylikt utlåtandes rigtighet vara höjdt öfver allt tvifvel, utan kunna blifva föremål för motsägelse till och med af annan sakkunnig. Huruvida rätten att fortfarande få hafva i sin hand ett vanvårdadt djur bör tillstädjas egaren, torde dock polismyndigheten ensam få afgöra, men veterinär endast torde kunna yttra sig om behofvet af särskild vård.

Då ett på i viss mån subjektiva grunder stödt ingripande af polismyndighet i enskildes förfogande öfver deras egendom icke kan försvaras, med mindre uppenbara missförhållanden göra det nödigt, och då inom fögderiet motsatsen kan sägas vara regel, finner jag ej att behof före-

finnes för den föreslagna bestämmelsen, med undantag för ofvan nämnda fall, då uppenbart straffvärdt djurplågeri föreligger, och bör åtgärden då vara endast tillfällig.

Det kunde slutligen vara åtskilligt att säga om kostnaderna för åtgärdernas verkställande, men då frågan derom, ehuru vigtig nog, ej har direkt betydelse för en utredning om åtgärdernas behöflighet, förbigår jag dem.

Axel von Schantz, v. häradshöfding, Braås:

»Ja!»

J. Ekelund, Görslöf, Höganäs:

»Ja, detta kunde nog vara lämpligt och vid icke så få tillfällen vara af omständigheterna påkalladt.»

G. Esseen, Falun:

»Ja, beträffande s. k. hästskojare.»

Aug. Christenson, Oroust:

»Något egentligt behof af dylik befogenhet finnes ej här, men den skadade ju ej.»

J. Stenström, Ekshärad:

»Ehuru så väl dragarne som andra kreatur inom Elfdals fögderi af allmänheten åtnjuta god behandling, och åtal mot djurplågeri icke derstädes under senare åren förekommit, anser jag mig dock med hänsyn till förhållandena i andra orter böra tillstyrka den ifrågasatta lagstiftningsåtgärden.»

F. Forsström, Haparanda:

»Den framstälda frågan måste med obetingadt ja besvaras. Det händer nemligen ofta, att man här i staden påträffar personer, som med de mest utmerglade, halta och brutna, utpinade hästar under hugg och slag forsla tunga lass. Man kan gifva plågaren en stämning till något af de två ting, som här i socknarne årligen hållas, men man kan ej hindra plågaren att, så snart man lemnat honom, fortsätta att plåga djuret, hvarmed ofta fortsättes, tills det störtar. För att verksamt kunna hålla efter sådana djurplågare, borde man hafva rätt att fråntaga och låta nedskjuta det plågade djuret.

Äfven borde angifvare få del af böterna.»

V. Behm, Ålsta:

»Denna fråga måste af hvarje djurvän jakande besvaras, och önskligt vore, att polismagten hade större befogenhet att ingripa mot djurplågeri.»

L. Larsson, Rätansbyn:

»Ja, en skärpt lagstiftning, för att så mycket som möjligt kunna

förhindra det barbariska djurplågeri, som nu nästan öfverallt i vårt land opåtaldt kan bedrifvas, är af högsta behofvet påkalladt.»

Carl G. Roman, Stallarholmen:

»Nej, jag kan icke finna, att sådant är af behofvet påkalladt, efter hvad som visat sig på denna ort.»

E. A. Gustafson, Hallsberg:

»Vid tvenne tillfällen har jag på egen risk låtit döda och nedgräfva utsvultna hästkreatur härstädes. Ett lagstadgande till skydd för sådan åtgärd tillstyrkes lifligt, enär bötesansvaret för djurplågeri är för lindrigt och rättskipningen på landsbygden för långsam.»

Georg Widgren, Vermdö:

»Jag finner det nyttigt, att polismyndigheterna erhålla befogenhet att, under former som trygga mot öfvergrepp, ingripa för att, tills dom genom rättsligt åtal fallit eller eljest rättelse kunnat vinnas, förhindra djurplågeri genom att taga det plågade djuret om hand och i värsta fall nedslagta det.

Dock torde det för vinnandet af edert mål vara lämpligast att sätta bötesminimibeloppet för djurplågeri till exempelvis 50 kr., hvaraf $^1/_3$ skulle tillfalla kronan och resten gå till lika fördelning emellan angifvaren och åklagaren.

Eugène Brolin, Lit:

»Ja, i högsta grad af behofvet påkalladt.»

E. Zetterlöf, Kongelf:

»Framställningen tillstyrkes.

C. A. Nygren, Simtuna:

»För att verksamt förhindra fortsatt djurplågeri, synes mig dylik befogenhet af behofvet påkallad i synnerhet på orter, der s. k. betingskörslor förekomma.»

J. Nordström, Lilla Edet:

»Ja, en sådan rättighet skulle nog understundom vara behöflig.»

Gust. Nilson, Lethafors, Ransby:

»Ja, åtminstone taga djuret om hand.»

A. E. Bågenholm, Bön:

»Jag anser en sådan åtgärd af behofvet påhallad.»

C. Maur. Ekström, Säm, Tossene:

»Jå, af högsta behofvet påkallad.

Joh. A. Hörnfeldt, Björna:

»Ja, allt på djurplågarens bekostnad.»

Em. Aug. Lindh, Magnebyn, Heljebol:

»Allt skäl förefinnes att besvara denna fråga med ja.»

J. O. Grenholm, Skelleftå:

»Den hufvudsakliga arten af plågeri af husdjur förekommer här i form af fortkörning med »piskrapp» och 5 à 6 personer på 2-hjuligt åkdon vid s. k. kyrkhelger. Då så är nödigt, d. v. s. då kusken är onykter, kan man redan på grund af nu gällande stadganden tillvarataga både häst och kusk, till dess rättelse — nyktert tillstånd — inträffar. Begagnande af hästar med sår är ytterst sällsynt och förhindras, der så sker, snart af grannarnes energiska ingripande.»

Ludv. Wahlberg, Bygdeå:

»Ja. Utan denna befogenhet och utan att veterinär *kostnadsfritt för polismyndigheten* ställes till dess förfogande för konstaterande af förekommande djurplågerifall, må ingen inbilla sig, att lag emot djurplågeri finnes i vårt land.»

M. E. Svallingsson, Klintehamn:

»Inom undertecknads tjenstgöringsområde påkallar ej behofvet särskilda åtgärder i ofvannämnda syfte. Under senaste tio åren har endast ett åtal egt rum; den åtalade fälldes.»

Rud. V. Bergström. Lerum:

»Ja — men anser jag lagbestämmelse härutinnan blifva svår att tillfyllestgörande erhålla. Djurplågeri af vanligare art förekommer oftast hos den mindre bemedlade. Kostnaden för transport, vård m. m. af skadade och plågade djur och nedslagtande af sådana skulle naturligtvis drabba djurets *egare*, och om, hvilket nog blefve det vanligaste, dessa saknade tillgång, skulle statsverket bestrida sådana kostnader. Deraf måste följa, att bestämmelser, som gjorde dylika åtgärder för staten billiga, ingingo, och skulle nog derigenom polismyndighetens magt väsentligen inkränkas och kringgärdas. Frågan är emellertid af sådan vigt, att den gerna bör dragas inför Riksdagen.»

Olof Bromée, Sveg:

»Då djurplågeri i den form, att det kan åtalas, högst sällan förekommer, så synes mig, att ett lagstadgande i antydt syfte icke är af synnerligt behof påkalladt i hvad rör Svegs distrikt.»

E. Starrin, Sidensjö, W. N. Län:

»Ja! Det är minsann ej för tidigt.»

S. Elfving, e. o. hofrättsnotarie, Styrsö:

»Ja. Skall någon revision af hithörande stadganden ega rum, vill jag påpeka önskvärdheten deraf, att djurskyddet äfven kommer att omfatta andra djur än *»egna och andras kreatur = husdjur»*.

C. A. Arnheim, Liljeholmen:

»Ja! — Men tillses bör, att vederbörande (sin vana trogen) ej

stadga ett ytterligare åliggande för dessa utan att bereda dem utsigt till godtgörelse för dermed förenade kostnader.»

A. F. Domeij, Junsele:

»Till svar å Eder fråga får jag äran meddela, att jag för min del anser det vara af behofvet påkalladt, att polismyndigheterna å landsbygden tillerkännas befogenhet att till förhindrande af fortsatt djurplågeri taga det plågade djuret om hand och i värsta fall nedslagta detsamma.»

Erik Nilsson, Föllinge; G. E. Roth, Harg; Karl Öhrman, Bjurholm; Sven Hasselquist, Hossmo, Vermlands län; H. A. Dahl, Borlänge; A. W. Lundström, Mölltorp; Carl Svanström, Stora Tuna; H. Wieslander, Vegby, Moheda; Gustaf Welander, Ragunda; Nikanor Wikblad, Ånäset; C. G. Collenius, Skånsta, Åkersberg; Knut Kjellbom, Jerfsö; L. E. Börjeson, Jörlanda; K. Forsseen Njurunda; Albert Myrin, Strandås, Likenäs; Johan Nordström, Hoga, (Bohuslän); J. O. Nyström, Öjebyn, (Norrbotten); Rob. Hagen, Elfkarleö; Alf. Bodin, Moholm; Ossian von Kiöhling, Alfta; P. M. Olsson, Stensta; J. Nordvæger Altuna (Vestmanland); Johan Dalgren Sunne; Erik Holst, Nösund; J. P. Lundin Vikebotten, Årjeng; Daniel Dillner, Backe; Georg Lindberg, Backe, (Vesternorrlands län); K. E. Byström, Hede; C. W. Sandström, Byvärma, Pjetteryd; J. P. Andersson, Sandbäck, (Blekinge); Albin Wallgren, Boden, Norrbottens län; Robert Westman, Boteå distrikt, Undrom; G. Lindahl, Stensele; H. S. Sundelin, Wilhelmina.

STOCKHOLM, P. A. NYMANS EFTERTRÄDARE, 1898.

N:o 109.

Af herr **A. W. Styrlander,** *i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof i fråga om delning af Hernösands stift.*

Med anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 1 angående statsverkets tillstånd och behof, deri Riksdagens medgifvande äskas, att Vesterbottens och Norrbottens län må från den 1 januari 1899 frånskiljas Hernösands stift för att bilda ett särskildt stift, får jag, med hänsyn dertill att Visby stift, som år 1893 hade en folkmängd af 51,164 personer, 3 kontrakt, 44 pastorat, 84 skoldistrikt, 145 folkundervisningsanstalter och 1 allmänt läroverk, samt Kalmar stift, för hvilket motsvarande siffror voro: 140,480 — 7 — 45 — 68 — 274 och 2, äro nära intill hvarandra belägna stift, och äfven om de sammansloges till ett, skulle blifva det minsta stiftet i riket, uttala den uppfattning, att en omreglering utaf stiften i stället för en ökning af deras antal bör ega rum.

På grund häraf vågar jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen, under vilkor att Kalmar och Visby stift sammanslås till ett stift, så snart en sådan sammanslagning genom de nuvarande biskoparnes i Kalmar och Visby afgång eller eljest möjliggöres, må medgifva, att Vesterbottens och Norrbottens län må från den 1 januari 1899 frånskiljas Hernösands stift för att bilda ett särskildt stift.

Stockholm den 25 januari 1898.

W. Styrlander.

I förestående motion instämma:

Joh. Nydahl. *E. Eriksson.* *J. Nordin.* *J. Bromée.*

N:o 110.

Af herr **C. G. Bergendahl** m. fl., *angående tull å klöfverfrö m. m.*

Vid 1888 års riksdag väcktes inom såväl Första som Andra Kammaren flera motioner med yrkande om tull å klöfver- och timotejfrö. Bevillningsutskottet tillstyrkte en tullsats af 15 öre per kilogram å klöfverfrö och 5 öre per kilogram å timotejfrö. Riksdagen afslog hemställan om den förstnämnda tullen, men antog tullsatsen 5 öre per kilogram timotejfrö, som ännu är gällande. Enligt Sveriges officiella statistik infördes från utlandet

af klöfver och gräsfrö	år 1892	1,230,930	kilogram
	» 1893	1,303,433	»
	» 1894	1,371,796	»
	» 1895	1,484,299	»
	» 1896	1,889,554	»
af timotejfrö	» 1892	132,777	»
	» 1893	172,056	»
	» 1894	648,008	»
	» 1895	679,199	»
	» 1896	292,305	»

Samma statistik visar exporten

af klöfver och gräsfrö för	år 1892	270,203	kilogram
	» 1893	189,599	»
	» 1894	51,427	»
	» 1895	53,670	»
	» 1896	100,768	»
af timotejfrö	» 1892	23,821	»
	» 1893	24,203	»
	» 1894	28,268	»
	» 1895	40,251	»
	» 1896	62,170	»

Häraf framgår i hvilken hög grad importen af dessa fröslag tilltagit, under det att exporten i förhållande dertill är en obetydlighet.

Om nu behöfliga qvantiteter af dessa frösorter ej kunde inom landet produceras eller om den inhemska produkten vore af sämre beskaffenhet än den utländska, då måste man finna sig uti ofvannämnda mindre tillfredsställande förhållande; men när nu verkställda undersökningar, hvilkas resultat kommer att delgifvas utskottet och derigenom Riksdagen, visa,

att klöfver- och timotejfrö kan i vårt land produceras i tillräcklig mängd för landets behof,

att från utlandet importeradt klöfver- och timotejfrö *öfvervägande* är sämre än det, som här i landet produceras, och

att svenskt frö är pålitligare till utsäde, så synes det oss som giltiga skäl förefinnas att påyrka nödigt skydd.

Vi tillåta oss derför hemställa, dels om tull å klöfverfrö, dels om höjning i nuvarande tullsats å timotejfrö och tänka oss såsom lämpliga tullsatser 20 öre per kilogram klöfverfrö och 10 öre per kilogram timotejfrö, eller samma tullsatser, som vårt grannland Norge under förra året införde i sin tulltaxa.

På grund af det anförda hemställa vi, att Riksdagen måtte besluta:

1:o) att tullsatsen å klöfverfrö, som nu är tullfritt, bestämmes till 20 öre per kilogram,

2:o) att tullsatsen å timotejfrö, som nu är 5 öre per kilogram, höjes till 10 öre,

3:o) att för den händelse tull åsättes klöfverfrö, eller förhöjd tullsats bestämmes för timotejfrö, Riksdagen derjemte måtte besluta, att den sålunda för klöfverfrö stadgade tullen och för timotej beslutade tullförhöjningen skall såsom tilläggsafgift till nu gällande tulltaxa jemväl innevarande år utgöras från den tid, som af Kongl. Maj:t bestämmes, samt i skrifvelse till Kongl. Maj:t, jemte öfverlemnande af sitt ifrågavarande beslut, anhålla, det Kongl. Maj:t ville så fort ske kan förordna om beslutets trädande i kraft.

Stockholm den 27 januari 1898.

C. G. Bergendahl.	*Oskar Erickson.*	*Nils Jönsson.*	*C. J. Jakobson.*
Gust. Odqvist.	*Sten Nordström.*	*J. P. Zakrisson.*	*A. J. Högstedt.*
W. Bengtsson.	*J. Johanson.*	*L. M. Kruse.*	*L. P. Mallmin.*
	Anders Olsson.	*J. Bengtsson.*	

N:o 111.

Af herr **O. Erickson** i Bjersby, *angående rätt för rust- och rotehållare att förfoga öfver de soldattorp, som på grund af kungörelsen den 2 december 1892 icke äro till soldater upplåtna.*

Genom nådiga kungörelsen den 2 december 1892 angående ändring i gällande bestämmelser beträffande soldatkontrakten vid indelta armén har Kongl. Maj:t med Riksdagen funnit godt medgifva den ändring i gällande bestämmelser i afseende å soldatkontrakten, att rote- och rusthållare äfven i de landskap, der sådant nu ej är medgifvet, må vara oförhindrade att mot ersättning i legan, hemkallet eller den kontanta lönen till soldat upplåta allenast torp med kåltäppa eller planteringsland eller ock till soldat utgifva allenast kontant lega och lön, dock med rättighet för soldaten, att efter ett år, räknadt från näst efter derom gjord framställning inträffande laga fardag, erhålla torp med kåltäppa eller planteringsland mot afdrag å lönen till det belopp, som i kontraktet för sådant fall är bestämdt.

Till följd af detta stadgande har redan nu ett ej obetydligt antal soldatkontrakt med allenast kontant lega och lön under ofvannämnda förbehåll afslutats vid rote- och rusthåll inom riket, och torde detta antal komma att årligen ökas.

Med dessa nya förhållanden rörande soldatkontrakten har såsom en helt naturlig följd framträdt frågan, om och i hvad mån de gamla soldattorpen kunna af rotehållarne disponeras, exempelvis genom försäljning i sin helhet eller genom afsöndringar från desamma. I saknad af uttryckliga bestämmelser rörande dispositionsrätten till soldattorpen hafva såväl Konungens befallningshafvande som domare i flere fall icke ansett sig befogade att godkänna afsöndringar eller försäljningar af soldattorp, hvadan gjorda ansökningar om fastställelse å afsöndring af soldattorp och om lagfart derå blifvit afslagna.

Då efter utfärdandet af den ofvan anförda nådiga kungörelsen den 2 december 1892 hinder ej synes möta för rust- och rothållarne att fritt förfoga öfver vederbörliga soldattorp vare sig genom försäljning eller genom deras tillgodogörande på annat sätt, men då hos vissa myndigheter tvekan uti förevarande afseende yppat sig, får jag, för att undanrödja de olägenheter, som häraf uppstå för rust- och rotehållare och för åstadkommande af ett uttryckligt stadgande i ämnet hemställa,

att Riksdagen måtte för sin del besluta, att rust- och rothållarne ega att, med oförkränkt eganderätt, fritt förfoga öfver de soldattorp, som på grund af kongl. kungörelsen den 2 december 1892 icke äro till soldater upplåtna.

Stockholm den 27 januari 1898.

Oskar Erickson.

N:o 112.

Af herr **J. E. Olsson** i Skiftinge, *om skrifvelse till Kongl Maj:t i fråga om rust- och rotehållets sättande på vakans m. m.*

Då vid 1892 års urtima riksdag beslöts värnpligtens utsträckande, grundskatternas afskrifvande och roteringsbesvärets ersättande af statsmedel, var dermed meningen att rotehållaren skulle efter öfvergångstidens utgång få full ersättning för rotehållets effektiva utgörande.

Att de värden, som äro åsatta detta onus, äro mycket för låga, och den lindring, som hittills utbetalts, icke motsvarat kostnaderna har vid riksdagen förut anmärkts.

Flere skäl förefinnas för de yrkanden, att staten bör öfvertaga rust- och rotehållet, och äro bland andra dels den låga värderingen, hvilket gör, att rotehållaren icke får eller kommer att få full ersättning för dess effektiva utgörande i särskildt, det län jag tillhör, Södermanland, der värderingen är den lägsta, då grannlänen hafva högre ersättning och enligt mitt förmenande roteringen icke är mera betungande hos dem; dels ock regementsmötenas hållande på eftersommaren under brådaste skördetiden, då rotehållarne icke allenast gå miste om den hjelp, de förr mot betalning till soldaten hade af honom, utan rotehållaren måste nu äfven berga soldatens vid torpet varande skörd och beså hans åkrar; samt dels att den minsta delen af rikets jord är betungad med effektiv rotering, då den öfriga, större delen samt städerna äro endera alldeles fria eller erlägga vakansafgifter.

En afsevärd oegentlighet anser jag förefinnas vid utbetalningen af rotelindringen, att densamma utbetalas ensamt till hufvudrotehållaren, ehuru strörotarne få utgöra lika skyldigheter, hvilket gör att strörotarne, som på många ställen äro boende långt från hufvudroten, få hafva resor och besvär för utfående af sin del. Mången gång inträffar äfven, att hufvudrotehållaren tycker sig gerna kunna behålla det hela och derigenom ströroten har stora svårigheter att utfå sin rätt; detta senare torde jag möjligen återkomma till.

Då frågan var å bane sistlidne riksdag, gjordes den invändningen mot framställningarna, att man skulle låta sig nöja och afvakta de kommande värderingarna; å motsidan deremot, att frågan skulle ofta återkomma, intilldess Riksdagen beslutade någon framställning i frågan. Då jag omfattar det senare uttalandet, får jag på ofvan framstälda skäl vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täckes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag om rust- och rotehållets försättande på vakans i mån af nuvarande manskapets afgång samt statens öfvertagande af rustning och rotering.

Stockholm den 26 januari 1898.

J. E. Olsson.

N:o 113.

Af herr **J. Johnsson,** *i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof i fråga om understöd till Jerfsö sjukhus för spetälske.*

I Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att anvisa, äfven för år 1899 ett extra anslag af fjorton tusen kronor till understöd åt Jerfsö sjukhus för spetälske, under vilkor att Gefleborgs läns landsting dertill för samma år anvisar fyra tusen kronor och medgifver, att spetälske äfven från andra län må under året erhålla vård, i den mån utrymmet sådant tillåter.

Sedan 1870 års Riksdag beviljat ett extra anslag af åtta tusen femhundra kronor såsom bidrag till fullbordande af ett i Jerfsö socken anlagdt sjukhem för vård af personer i Helsingland, behäftade med sjukdomen spetälska, med förbehåll att Gefleborgs län till samma ändamål bidroge med tre tusen kronor, så har 1871 års Riksdag, på Kongl. Maj:ts framställning, till utgifter för den vård och underhåll, som i nämnde sjukhus komme att lemnas åt 25 sjuka, hvilken kostnad af direktionen för sjukhemmet beräknats uppgå till åtta tusen åttahundrafemtio kronor, beviljat tre tusen kronor.

Enligt hvad sundhetskollegium i afgifvet utlåtande anfört, skulle de spetälskes antal inom provinsen Helsingland vid 1868 års början hafva utgjort 68, att af dessa under året åtta aflidit, hvaremot fem tillkommit, så att vid årets slut 65 funnits qvar under behandling.

Kongl. Maj:t hemstälde till 1876 års Riksdag, att då behof af vård åt spetälske sjuke i Gefleborgs och andra län påkallades, Riks-

dagen måtte bevilja ett till sjutusen femhundra kronor förhöjdt anslag till upprätthållande af sjukhemmet för spetälske i Jerfsö socken, med vilkor att fyratusen kronor för ändamålet af landstinget anvisades för samma år och att spetälskesjuke äfven från andra län än Gefleborgs blefve till vård å anstalten emottagne, så långt utrymme derstädes sådant kunde medgifva. Denna framställning blef af Riksdagen bifallen; och utgick anslaget med oförändradt belopp och med enahanda vilkor under åren 1877—1887.

Då i sjukhuset med dess inskränkta utrymme ej kunde mottagas alla de sjuke, hvarom anmälan för inträde från olika delar af landet ingick, har kongl. medicinalstyrelsen, som i likhet med spetälskesjukhemmets direktion ansåg det uppenbart, att inrättningen under dåvarande förhållanden ingalunda motsvarade sitt ändamål att genom tidig internering af de sjuke tjena såsom kuranstalt och än mindre i erforderlig grad verka i preventivt syfte mot sjukdomens spridning, hvadan en utvidgning af anstalten vore i hög grad trängande, i underdånig skrifvelse till Konungen af den 27 oktober 1886, anfört, bland annat, »att hvad angår bestridandet af de kostnader, som blifva en följd af direktionens förslag i sin helhet, så tillåter sig medicinalstyrelsen åberopa, hvad den anfört, ej mindre i flere föregående utlåtanden i ärendet, än särskildt i det ofvan berörda af den 22 september 1882 till stöd derför, att staten borde anses förpligtad att bekosta en anstalt sådan som den ifrågavarande, hvarvid förekommer, att denna sjukdom genom sin svåra, vederstyggliga och egenartade beskaffenhet beröfvar individen för lång tid förmåga af sjelfförsörjning, hvarigenom de sjuke ofta under tiotal af år blifva en börda för samhället, som ock å sin sida lider men af den minskning i arbets- och produktionskraft i allmänhet, som häraf blifver en följd och alltså i viss mån hela landet.

Det förhållandet att sjukdomen är mest spridd inom provinsen Helsingland torde icke i och för sig utgöra tillräckligt skäl för att Gefleborgs län, med uteslutande af andra, bör betungas med kostnaden för sjukdomens hämmande, ty dels förekommer sjukdomen, ehuru endast med färre kända fall, inom andra provinser i riket, såsom Ångermanland, Jemtland, Medelpad och Dalarne med flere, ehuru obestridligen flere icke uppdagade fall der förekomma, der härdar kunna bildas för sjukdomens vidare spridning, likasom ursprungligen varit förhållandet inom Helsingland, hvarest det första fallet år 1804 observerades hos en qvinna i Ljusdals församling, dels bör det ligga i landets gemensamma intresse att icke denna svårartade sjukdom ytterligare sprides från Helsingland till andra provinser, dels synes det vara en orättvisa,

att Gestrikland, der ännu ingen spetälska blifvit iakttagen, ändock såsom tillhörande Gefleborgs län, måste deltaga i bördan för underhållet af ifrågavarande sjukvårdsanstalt, under det andra län, der spetälske finnas och hvarifrån de sjuke ega rätt till fri vård å samma anstalt, derifrån äro befriade.

I öfrigt torde det icke vara förenligt med landets välförstådda intresse att göra betryggandet mot denna elakartade sjukdoms spridning inom landet beroende endast af ett landstings beredvillighet att härför göra uppoffringar, hvilka icke kunna under alla förhållanden för framtiden med visshet påräknas. En dylik uppfattning af statens förpligtelse i berörda afseende förefinnes äfven i andra länder och särskildt i vårt grannland Norge, der staten genom uppförande af tjenliga sjukvårdsanstalter för spetälske och deras underhåll, enligt hvad närmare framgår af medicinalstyrelsens ofvan åberopade utlåtande i ärendet, gjort betydande uppoffringar för utrotandet af denna landsplåga och detta med stor framgång.

Den minskning i antalet spetälske inom provinsen Helsingland, som man iakttagit och som antages vara en medelbar verkan af ifrågavarande sjukvårdsanstalts verksamhet, får icke heller antagas såsom grund för att låta saken stanna i sitt nuvarande skick, ty dels är anstaltens verksamhet i preventivt hänseende beroende af dess tillräckliga omfattning i förhållande till inträdessökande, dels torde antalet spetälskesjuke i Helsingland och än mera, som nämndt är, i öfriga orter, der ingen särskild undersökning härom liksom i Helsingland eger rum, öfverstiga det verkliga antalet, enär man har full anledning antaga, att många med spetälska behäftade af okunnighet, liknöjdhet eller af skam afhålla sig från att anmäla sig hos läkare.»

Medicinalstyrelsen tillstyrkte på dessa skäl, att ej mindre ett anslag af sextontusen kronor måtte beviljas för sjukhemmets utvidgning, än ock för de sjukes underhåll och vård ett årligt anslag på ordinarie stat af adertontusen kronor måtte beviljas mot vilkor att sjukhemmets egendom med byggnader öfverlemnades till staten.

Frågan understäldes 1887 års Riksdag genom enskild motion, dervid statsutskottet delade i hufvudsak kongl. medicinalstyrelsens åsigt samt yttrade, att då förslaget innebar, att staten skulle ensam bestrida kostnaderna för ifrågavarande sjukhem, hvars nytta och nödvändighet utskottet erkände, så, enär statens anslag till sjukhemmet endast utgått under vilkor af bidrag från Gefleborgs läns landsting samt den föreslagna förändringen ej borde beslutas, innan frågan blifvit af Kongl. Maj:t pröfvad, tillstyrkte utskottet, att ett extra anslag af fjortontusen

kronor måtte till sjukhemmet för 1889 utgå, hvilken hemställan blef af Riksdagen bifallen.

De af medicinalstyrelsen anförda skäl för statens öfvertagande af anstalten har emellertid genom den vunna erfarenheten angående anstaltens verksamhet vunnit i styrka. Genom ett noggrant aktgifvande på sjukdomens uppkomst och genom de sjukes internering å anstalten, såvidt detta ansetts nödigt, har de spetälskesjukas antal inom Helsingland nedgått, men nya härdar hafva samtidigt yppats inom andra län. Under åren 1880—1886 utgjorde nemligen från andra län än Gefleborgs i anstalten intagne sjuke omkring 20 procent, men har under de senare åren utgjort omkring 50 procent. Kongl. medicinalstyrelsen lärer jemväl under år 1895 i skrifvelse till Kongl. Maj:t erinrat om nödvändigheten deraf, att då sjukdomen visat sig genom renlighet och vård samt framför allt genom de sjukes isolering från de friska kunna väsentligt hindras i sin utbredning, framstält förslag till föreskrifter, hvarigenom en större kontroll öfver de spetälske sjuke kunde vinnas, samt vissa kategorier af dylika sjuka, såsom förhållandet är i Norge, kunna intagas för isolering på särskild vårdanstalt; och lärer detta förslag vara på Kongl. Maj:ts pröfning beroende.

Att under de senare åren uppmärksamheten i flera länder varit rigtade derpå att genom vidtagande af lämpliga anordningar söka om möjligt hindra att denna svåra sjukdom utbredes, framgår af de konferenser som hållits under förlidet år, dels i spanska provinsen Valencia, dels i Memel och dels i Berlin. Den senare, som organiserats under tyska riksregeringens egid, var sammansatt af delegerade från alla stater jemte ett antal läkare, hade till ändamål att samråda om medlen till spetälskans undertryckande och att om möjligt så formulera de vetenskapliga undersökningsresultaten, att dessa kunde utgöra grundval för vidare åtgärder i lagstiftningsväg och för internationella öfverenskommelser.

Huru frågan än skärskådas, måste man vid sammanfattningen komma till den slutsats, att för vinnande af framgång att begränsa och om möjligt utrota sjukdomen, staten bör öfvertaga ej mindre uppsigten öfver sjukdomens hämmande i allmänhet än ock vården af förevarande sjukhem i synnerhet.

Då jag emellertid antager, det Riksdagen, enligt sin vid 1888 års Riksdag uttalade mening anser frågan om statens öfvertagande af spetälskesjukhemmet böra af Kongl. Maj:t först pröfvas, innan Riksdagen derom fattar beslut, skall jag icke framställa något yrkande, vare sig att anslaget till sjukhuset måtte uppföras å ordinarie stat eller att

höjning för år 1899 af samma anslag må af Riksdagen beslutas. Men då Gefleborgs läns landsting och direktionen för sjukhemmet under en lång följd af år nödgats tillskjuta, utom det af Riksdagen beviljade anslag, för sjukhemmets uppehållande erfoderliga medel, lärer det vid nu inträdda förhållande, att i anstalten inrymts ett så stort antal sjuka från andra län än Gefleborgs, hvilka län således äro helt och hållet befriade ifrån något bidrag för de sjuke, som å sjukhemmet erhålla vård, rättvisa och billighet fordra, att, der någon mindre del af den beräknade kostnaden adertontusen kronor för sjukhemmets uppehållande under år 1899 skulle mot förmodan uppstå, denna del, som i allt fall ej kan blifva betydlig, måtte komma landstinget i Gefleborgs län till godo på det sätt, att landstingets bidrag med ett deremot svarande lägre belopp utgår.

På grund af det anförda får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen må besluta,

1:o) att med ändring i denna del af Kongl. Majt:s proposition angående statsverkets tillstånd och behof, Riksdagen må anvisa för år 1899 fjortontusen kronor till understöd åt Jerfsö sjukhus för spetälske, under vilkor att Gefleborgs läns landsting dertill för samma år anvisar fyratusen kronor att utgå i den mån sjukhuset deraf är i behof;

2:o) att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande huru vida Jerfsö sjukhus för spetälske, med vilkor att sjukhuset med dertill hörande område på staten öfverlåtes, må af staten öfvertagas och ställas under kongl. medicinalstyrelsens öfverinseende samt till 1899 års Riksdag derom framlägga förslag.

Stockholm den 27 januari 1898.

J. Johnsson.

I motionen instämmer

Julius Centerwall.

N:o 114.

Af herr **J. A. Sjö,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändrade bestämmelser rörande soldatkontrakt vid indelta armén.*

Med hänvisning dels till en af mig förlidet års riksdag ingifven motion n:o 35 och dels ett i Andra Kammarens protokoll n:o 29 sidan 19 intaget yttrande, får jag, under åberopande af de deri anförda motiv, vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville besluta, att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse af den 2 december 1892 angående ändring i gällande bestämmelser beträffande soldatkontrakten vid indelta armén må få den ändrade lydelse, att rote- och rusthållare äfven i de landskap, der sådant nu ej är medgifvet, må vara oförhindrade att mot ersättning i legan, hemkallet eller den kontanta lönen till soldat upplåta allenast torp med kåltäppa eller planteringsland eller ock till soldat utgifva allenast kontant lega och lön.

Stockholm den 25 januari 1898.

J. August Sjö.

N:o 115.

Af herr **P. O. Lundell,** *om tull å mur- och taktegel.*

Ehuru de flesta industrialster i vårt land erhållit nödigt tullskydd mot utländsk konkurrens, har sådant ännu icke kommit tillverkningen af vanligt mur- och taktegel till del. Antagligen har man ansett, att dessa artiklar till följd af de i förhållande till värdet dryga transportkostnaderna skulle ega skydd nog. Detta har dock under senare tider visat sig icke vara fallet, utan har synnerligen ifrån Tyskland betydliga partier tegel blifvit införda till stort men för den inhemska tegeltillverkningen.

Till följd af dessa omständigheter får jag härmed föreslå,

att Riksdagen måtte besluta åsättande af en tull å fem kronor på hvarje 1,000 stycken mur- och taktegel, som från utländsk ort införes.

Stockholm den 27 januari 1898.

P. O. Lundell.

N:o 116.

Af herr **P. O. Lundell** m. fl., *om ändring af 32 § 2 mom. i bankoreglementet.*

Vid sistlidet års riksdag väcktes af undertecknad m. fl. motion om sådan förändring i 32 § 2 mom. bankoreglementet, att tiden för inbetalningen af de s. k. afbetalningslånen utsträcktes till högst 5 år i stället för nu stadgade 2 ½ år.

Då till följd af nya banklagens antagande vid sistlidet års riksdag ett helt nytt bankoreglemente måste utarbetas, men sådant icke medhanns vid samma riksdag samt man ansåg, att den föreslagna förändringen rörande afbetalningslånen lämpligast borde behandlas i sammanhang med reglementets bestämmelser i sin helhet, hvilket skulle ske vid innevarande års riksdag; så blef ifrågavarande motion utan grundligare behandling vid förlidet års riksdag afslagen.

På grund af dessa omständigheter och då fortfarande en mycket allmän önskan å landsbygden förefinnes om att en utsträckning i tiden för angifna låns inbetalande måtte ske, så få vi, under hänvisning till hvad vi såsom motiv anförde i den af oss till Riksdagen förlidet år ingifna motion, under n:o 92 intagen bland då i Andra Kammaren väckta motioner, föreslå,

att mom. 2 § 32 i nu gällande bankoreglemente erhåller följande lydelse:

Lånen återbetalas medelst erläggande hvar sjette månad efter utlåningsdagen af minst en tiondedel utaf lånebeloppet jemte upplupen ränta, vid äfventyr, om

sådant försummas, att hela den obetalda delen af lånet varder till betalning förfallen.

Stockholm den 27 januari 1898.

P. O. Lundell.

Sv. Arnoldsson. *A. P. Gustafsson.*

N:o 117.

Af herr **C. Wallis,** *om löneförbättring åt biträdande läkaren vid Stockholms hospital E. L. Fagergren.*

I en den 13 mars 1896 dagtecknad skrifvelse till Kongl. Maj:t yttrar medicinalstyrelsen:

»Direktionen för Stockholms hospital har på förslag af hospitalets öfverläkare, extra ordinarie professorn doktor E. Hjertström anhållit, att medicinalstyrelsen ville utverka ett personligt årligt lönetillägg af 1,000 kronor åt nuvarande biträdande läkaren vid samma hospital, medicine kandidaten Ernst Leonard Fagergren att utgå, så länge han tjenstgör såsom biträdande läkare vid samma hospital. Direktionen förordar på det varmaste öfverläkarens förslag under åberopande af de skäl denne anfört och med tillägg, att direktionen »under loppet af många år erfarit och inhemtat kännedom om det i allo utmärkta sätt, på hvilket biträdande läkaren Fagergren skött sin ansvarsfulla och arbetssamma befattning samt det berömvärda nit och den uppoffrande menniskokärlek han dervid städse ådagalagt.»

Medicinalstyrelsen får äfven för sin del på det varmaste förorda det väckta förslaget och såsom ytterligare skäl derför anföra följande.

Sedan Riksdagen godkänt aflöningsstat för läkare och andra tjenstemän vid rikets hospital, bestämdes genom nådigt bref till medicinalstyrelsen af den 5 juni 1885 angående aflöning åt tjenstemän vid åtskilliga hospital, att biträdande läkare skulle åtnjuta en årlig lön af 2,500 kronor jemte bostad med möbler och sängkläder, lyse, ved, tvätt och första klassens kost och att beträffande tillämpningen »två tredjedelar af den kontanta aflöningen skall utgöra lön och en tredjedel tjenstgöringspenningar; att biträdande läkare, som är medicine licentiat och boende vid hospitalet eger utöfver den i staten bestämda aflöning bekomma årligen 1,000 kronor, under vilkor att han icke med befattningen såsom biträdande läkare förenar annan tjenst samt att för biträdande läkare, som icke är boende vid hospitalet, aflöningen i alla händelser utgår med endast 2,000 kronor om året utan någon rätt till naturaförmåner.»

Tack vare den rikliga tillgång på legitimerade läkare, som nu förefinnes, och med hänsyn till de ökade anspråk, hvilka under senare år ställts på allt, som rör de sinnessjukas vård, anställas numera endast legitimerade läkare såsom biträdande läkare vid rikets hospital. Stockholms hospital gör dock härutinnan ett undantag, enär medicine kandidaten E. Fagergren allt sedan 1882 och således tre år innan den nya lönestaten kunde tillämpas, på grund af konstitutorial eller fortfarande giltigt förordnande, innehaft och fortfarande innehar sin befattning såsom biträdande läkare. Oaktadt samme Fagergren för många år sedan fullgjort all för medicine licentiatexamen föreskrifven klinisk tjenstgöring, har han dock genom daglig ansträngande och ansvarsfull tjenstgöring vid hospitalet varit så träget upptagen, att det för honom, med bibehållande af sin nuvarande tjenst, är omöjligt taga medicine licentiatexamen, hvarigenom han skulle erhållit en med 1,000 kronor förhöjd aflöning jemte utsigt till en eljest väl förtjent befordran på en bana, för hvilken han visat sig ega både håg och fallenhet.

Af bilagda utdrag ur medicinalstyrelsens matrikel öfver extra läkare framgår, att biträdande läkaren vid Stockholms hospital E. Fagergren, som är född 1848 och aflagt medicine kandidatexamen 1877, under åren 1879—1881 innehaft fyra särskilda förordnanden att tjenstgöra såsom extra läkare på landsbygden och att han allt sedan den 10 december 1882 tjenstgjort och fortfarande tjenstgör såsom biträdande läkare vid Stockholms hospital, der han alltså tjenstgjort oafbrutet mer än 13 år och under denna tid på grund af tretton olika förordnanden bestridt öfverläkarens tjenst under tillsammans ett år och en månad.

Uppenbart är att en kontant årlig aflöning af 2,500 kronor äfven med iakttagande af den största sparsamhet svårligen kan fås att

räcka till för en biträdande hospitalsläkare och än mindre för den, som lika med Fagergren är gift och har 2 barn att försörja. Då hvarje annan biträdande hospitalsläkare numera aflönas med 3,500 kronor, men Fagergren under 13 år ej uppburit mer än 2,500 kronor årligen, har för statsverket alltså under dessa år kunnat inbesparas 1,000 kronor årligen.

Då Fagergren enligt öfverläkarens, hospitalsdirektionens och medicinalstyrelsens enstämmiga vitsord på ett i allo berömvärdt sätt under mer än 13 år skött sin ansvarsfulla tjenst, är han nu för visso väl förtjent af samma aflöning, som tillkommer hvarje legitimerad biträdande läkare samma dag, denne tillträder sin tjenst. Ett bifall till den föreslagna årliga personliga löneförbättringen för Fagergren medför icke något prejudikat än mindre ett farligt sådant, då biträdande läkare numera alltid skola förordnas på viss tid, dock icke för hvarje gång öfver 3 år, och då till denna befattning med nuvarande tillgång på legitimerade läkare alltid kunna påräknas medicine licentiater. Under dessa säregna förhållanden vågar medicinalstyrelsen antaga, att Riksdagen, som alltid visat ett varmt intresse för allt, som rör de sinnessjukas vård, icke skall neka medel till den ifrågasatta personliga löneförhöjningen af 1,000 kronor årligen åt en mer än vanligt deraf förtjent biträdande läkare efter 13-årig oafbruten och daglig tjenstgöring.

På ofvan anförda skäl får medicinalstyrelsen i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kongl. Maj:t aflåta nådig proposition till den nu församlade Riksdagen, att en personlig årlig löneförbättring af ettusen (1,000) kronor må tillerkännas biträdande läkaren vid Stockholms hospital Ernst Leonard Fagergren, så länge han innehar sin nuvarande befattning såsom biträdande läkare vid sagda hospital, att utgå från och med den 1 nästkommande juli från förslagsanslaget till hospitals underhåll.»

Till alla delar instämmande i medicinalstyrelsens yttrande, ber jag särskildt få framhålla följande. Det är klart, att medicine kandidaten Ernst Leonard Fagergren, hvilken nu i omkring 16 år, enligt såväl öfverläkarens som hospitalsdirektionens och medicinalstyrelsens ampla vitsord, med stort nit och utmärkt skicklighet varit biträdande läkare vid Stockholms hospital, under denna långa tid vunnit en erfarenhet och skicklighet i sin tjensts skötande, som ingalunda stå de unga medicine licentiater till buds, hvilka pläga förordnas till sådana platser. Att han det oaktadt skall aflönas med 1,000 kronor mindre än en sådan, synes mig hårdt och obilligt, så mycket mer som en kontant aflöning af 2,500 kronor måste anses alldeles otillräcklig för en familjefader med

tvenne barn, hvarjemte bör påpekas, att Fagergren, just derför att han endast är medicine kandidat och ej legitimerad läkare, ej kan påräkna några biinkomster i form af praktik utom sjukhuset, hvilket åter har till följd, att han odeladt kan egna sin verksamhet åt sin plats vid sjukhuset, hvilket också varit fallet — sjukhuset till stor båtnad.

Härtill kommer, att, såsom medicinalstyrelsen framhållit, om det ifrågasatta personliga lönetillägget beviljas, häraf ej något prejudikat kan blifva följden, alldenstund Fagergren förordnades på en tid, då det var särdeles ondt om unga läkare, hvaremot nu en mycket stor tillströmning till yrket egt rum under många år och således legitimerade läkare till sådana platser alltid äro att påräkna och dessutom, enligt numera gällande förordning, dessa platser endast tillsättas högst på tre år för hvar gång.

Af det nu sagda och hänvisande för öfrigt till medicinalstyrelsens ofvan meddelade yttrande ber jag derför få hemställa,

att Riksdagen måtte besluta tilldela en personlig årlig löneförbättring af ett tusen (1000) kronor åt biträdande läkaren vid Stockholms hospital Ernst Leonard Fagergren, så länge han innehar sin nuvarande befattning såsom biträdande läkare vid sagda hospital, att utgå från och med den 1 nästkommande juli från förslagsanslaget till hospitals underhåll.

Om remiss till vederbörligt utskott hemställes.

Stockholm den 27 januari 1898.

Curt Wallis.

N:o 118.

Af herrar **J. H. G. Fredholm** och **E. Hammarlund,**

angående förändrade grunder för beredande af ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor m. fl.

I fråga om bestämmandet af pensionernas storlek för folkskollärare och ålderdomsunderstödens för småskollärare hafva olika grunder blifvit tillämpade, i det folkskollärarnes pensioner inom vissa gränser och med vissa förbehåll utgå i proportion till lönen, medan småskollärarnes ålderdomsunderstöd äro oberoende af denna. För samtliga småskollärare är sålunda helt understöd 150 kronor, och de afkortade understöd, som under olika förhållanden till olika belopp komma afgående småskollärare till godo, äro äfven oberoende af de löner, som vederbörande under sin tjenstgöring åtnjutit. Men om man granskar de utredningar, på hvilka inrättandet af småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt grundat sig, skall man finna, att det nämnda beloppet, 150 kronor, då blifvit valdt med särskild hänsyn dertill, att det var hälften af den då antagna medellönen eller sannolika lönen — bostadsförmånen oberäknad — för ifrågavarande lärare. I detta afseende taga vi oss friheten hänvisa till 1891 års komitébetänkande angående ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid småskolor m. fl., sid. 33, samt G. Eneströms utredning om ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid småskolor m. fl., sid. 31.

Men sedan den tid, då de nu omförmälda beräkningarna gjordes, hafva småskollärarnes löner undergått en märkbar förändring. Så

upplyses i det 1897 års statsverksproposition bilagda statsrådsprotokollet rörande 8:de hufvudtiteln, sid. 112, att af de år 1896 anstälde 7737 småskollärare, lärare i mindre folkskolor och biträdande lärare i folkskolor, hvilka alla äro i förevarande hänseende likställda,

2,778 hade i lön öfver 300 kronor,
4,260 » » 300 kronor,
678 » » 299—250 kronor, och
21 » » 249—200 kronor,

oberäknadt förmånerna af husrum och vedbrand, hvilka tillkommo, den förra 6,757 och den senare 6,454.

Häraf framgår otvetydigt, att redan då medellönen — bostadsförmånen oberäknad — märkbart öfversteg 300 kronor. Men från och med år 1898 har genom 1897 års Riksdags beslut en ytterligare stegring af medellönen inträdt. För examinerade småskollärare m. fl. — och de examinerade äro det stora flertalet, 7,092 af nyssnämnda 7,737 — *skall* lönen numera vara minst 300 kronor, förutom husrum *och vedbrand*, och denna lön *skall* efter 10 års tjenstgöring förhöjas med 50 kronor. Till sistnämnda ålderstillägg skola efter beräkning under år 1898 omkring 3,720 lärare vara berättigade. Att härigenom medellönen kommer att undergå en väsentlig stegring, är helt visst, likasom ock att hädanefter endast i sällsynta undantagsfall någon lärare eller lärarinna kommer att afgå från tjensten med ålderdomsunderstöd utan att i lön åtnjuta, förutom husrum och vedbrand, minst 350 kronor.

Vid sådant förhållande synes man i förevarande fall böra taga i öfvervägande, huruvida icke ålderdomsunderstödet för ifrågavarande lärare och lärarinnor borde undergå någon förhöjning. Ty om en sådan väl låter förena sig med de grunder, på hvilka ålderdomsunderstödsanstalten är byggd, så synes den ock särskildt påkallas af de faktiska förhållandena. Ingen torde väl vilja förneka, att till och med det högsta understödet, som för närvarande kan utdelas af anstalten, eller 150 kronor om året, måste anses otillräckligt för lärare och lärarinnor, hvilka å ena sidan slitit ut sina krafter på en för fosterlandet så vigtig verksamhet som barnaundervisningen och å andra sidan härför uppburit en lön, hvilken icke medgifvit dem att spara något för ålderdomen, om man icke till sådana besparingar vill räkna den årsafgift, som det åligger dem att erlägga till anstalten. Men härtill kommer, att åtminstone till och med år 1896 — det sista år, för hvilket anstaltens styrelse afgifvit berättelse — det största antalet understödstagare icke erhåller helt understöd om 150 kronor, utan afkortadt om 70 till 140 kronor. Sålunda erhöllo:

Genom beslut år	Helt understöd om 150 kronor:	Afkortadt understöd om 70 till 140 kronor:
1893	10	43
1894	12	46
1895	15	34
1896	15	33

Följden häraf har blifvit, att medelbeloppet af de understöd, som uppburos från anstalten under år 1896, endast torde hafva uppgått till omkring 121 kronor, enär antalet understödstagare vid årets början var 146 och vid dess slut 191, under det att hela det belopp, som under året utdelades i understöd, uppgick till 20,372 kronor 8 öre.

Härvid bör icke heller förbigås, att, samtidigt med att ifrågavarande lärares och lärarinnors aflöningar äro jemförelsevis mycket små, proportionen mellan pensionen och aflöningen för dem ställer sig sämre än måhända i något annat fall, medan dock, såsom redan blifvit nämndt, det åligger dem att sjelfva bidraga till sin pensionering, hvilket eljest långt ifrån alltid är förhållandet, oaktadt vida högre aflöningar.

Om man på grund af hvad sålunda blifvit anfördt måste dela den uppfattningen, att en förhöjning af ålderdomsunderstödet för småskollärarinnor är af behofvet påkallad och lämpligen nu bör vidtagas, så blir första frågan den, huru stor förhöjningen bör göras, eller, om man vidhåller den grund för bestämmande af understödets storlek, som vid anstaltens inrättande tillämpades, från hvilken medellön man bör utgå. Att från och med år 1899 medellönen för småskollärare m. fl. hithörande lärare, som afgå med ålderdomsunderstöd, kommer att, bostaden oberäknad, öfverstiga 350 kronor, hafva vi i det föregående visat, och bör derför, med fasthållande af nyssnämnda grund för understödets bestämmande, helt understöd utgöra mer än 175 kronor, och det bör icke lämpligen sättas lägre än till 200 kronor.

Hvad sedermera beträffar de af en sådan förhöjning af helt understöd följande förändringarna af de afkortade understöd, som enligt gällande reglemente, § 7, öfvergångsstadgandet, § 8 och § 9 böra utgå, så kunna dessa utan svårighet bestämmas, om man härvid vill tillämpa samma grunder, som blifvit följda i fråga om dessa understöd.

Paragraf 8 i gällande reglemente har följande lydelse:

»Anses af vederbörande skolråd eller folkskoleinspektör lärare eller lärarinna på grund af försvagad helsa, bristande syn eller hörsel eller annan liknande, oförvållad anledning icke vidare vara fullt lämplig att sköta sin tjenst, vare, efter uppnådda 25 tjenstår, lärare, som fylt 50

år, och lärarinna, som fylt 45 år, berättigade att, då han eller hon om understöd gör ansökning, efter afgång från tjensten bekomma afkortadt årligt understöd till följande belopp:

a) lärarinna,

som fylt	45 år	.....	70	kronor.
„ „	46 „	.....	75	„
„ „	47 „	.....	80	„
„ „	48 „	.....	85	„
„ „	49 „	.....	90	„

b) lärare eller lärarinna,

som fylt	50 år	.....	100	kronor.
„ „	51 „	.....	110	„
„ „	52 „	.....	120	„
„ „	53 „	.....	130	„
„ „	54 „	.....	140	„

Öfvergångsstadgande:

Lärare, som blifvit i tjenst anställd före den 1 januari 1880 och uppnått en lefnadsålder af minst 55 år, vare, om han tjenstgjort minst 20 år och af förutnämnda skäl icke vidare anses fullt lämplig att sköta sin tjenst, likaledes berättigad att efter afgång från tjensten erhålla afkortadt årligt understöd sålunda:

om summan af lefnads- och tjensteår uppgår till		till belopp af	
75	år	70	kronor.
76	„	75	„
77	„	80	„
78	„	85	„
79	„	90	„

Såsom af ofvannämnda komitébetänkande, sid. 32—35, framgår, äro de i denna paragrafs hufvudstadgande angifna beloppen erhållna på sådant sätt, att man tagit respektive 45, 49, 53, 57, 61, 66, 72, 78, 85 och 92 procent af 150 kr. (= helt understöd) och afrundat beloppen. De i öfvergångsstadgandet bestämda beloppen äro åter genom Riksdagens beslut satta lika med de fem första i hufvudstadgandet. Om man förfar på samma sätt, utgående från ett helt understöd af 200 kronor, erhåller man:

a)	45 %	af 200	kronor	=	90	kronor,	afrundadt till	90	kronor
	49 %	„ „	„	=	98	„	„ „	100	„
	53 %	„ „	„	=	106	„	„ „	105	„
	57 %	„ „	„	=	114	„	„ „	115	„
	61 %	„ „	„	=	122	„	„ „	120	„
b)	66 %	af 200	kronor	=	132	kronor,	afrundadt till	130	kronor
	72 %	„ „	„	=	144	„	„ „	145	„
	78 %	„ „	„	=	156	„	„ „	155	„
	85 %	„ „	„	=	170	„	„ „	170	„
	92 %	„ „	„	=	184	„	„ „	185	„

Och de i öfvergångsstadgandet nämnda beloppen böra sättas lika, med de fem under a) angifna eller respektive 90, 100, 105, 115 och 120 kronor.

Det i § 7, öfvergångsstadgandet, medgifna understödet, som förut varit 100 kronor eller lika med det först anförda i § 8, b), bör i öfverensstämmelse härmed nu bestämmas till 130 kronor, och det i § 9 medgifna (vid obotlig sjukdom), som förut varit 70 kronor eller lika med det första i § 8, a), bör nu sättas till 90 kronor.

Några andra understödsgrader förekomma icke i nu gällande reglemente.

Som på detta sätt understödsbeloppen inom samtliga understödsgrader skulle ökas med vid pass en tredjedel, skulle medelunderstödet, som år 1896 var omkring 121 kronor, efter detta blifva ungefär 160 kronor årligen eller icke fullt 45 öre om dagen.

Hvad beträffar den tillökning i kostnad, som skulle blifva en följd af den nu föreslagna förhöjningen af understöden, så är klart, att denna, hvad blifvande understödstagare beträffar, skulle blifva i proportion till understödens förhöjning och således belöpa sig till 33 ⅓ procent. För att bedöma, om detta bör verka afskräckande för förslaget, får man erinra sig, att kostnaden för ålderdomsunderstödsanstalten, så vidt hittills kunnat visa sig, blifvit mycket mindre, än som från början var beräknadt. Sålunda har under anstaltens fyra första år i understöd utbetalats

respektive	3,999: 17	10,448: 34	15,119: 16	20,372: 08 kronor
mot beräknade	24,000: 00	29,000: 00	34,000: 00	38,000: 00 „

Samtidigt hafva skoldistriktens och lärarnes afgifter inbringat mera, än man antagligen väntat sig, äfven med beräkning af dessa senare eller lärarnes afgifter, hvilka, af Kongl. Maj:t ej ifrågasatta,

beslutades af Riksdagen. Följden har sålunda blifvit, att, långt ifrån att statsbidrag behöft anlitas för bestridande af anstaltens utgifter, i statskontoret densamma till godo uppsamlats en fond, som uppgick vid slutet af år

1894 till 118,846: 72 kronor
1895 „ 173,293: 77 „
1896 „ 232,833: 77 „

Om ingen ändring i nu gällande bestämmelser vidtages, torde man, med ledning af hittills vunnen erfarenhet, kunna beräkna, att det ännu kommer att dröja ungefär 15 år, innan statsmedel för ändamålet behöfva tagas i anspråk, och detta ehuru ingen ränta beräknas på de i statskontoret uppsamlade medlen. Vid bifall åter till det af oss här gjorda förslaget torde tidpunkten för behof af statsmedel till anstaltens uppehållande komma att inträda 3 à 4 år tidigare, i hvarje fall således likväl först efter många års förlopp. Men för närvarande och ännu på många år kommer ett bifall till vårt förslag icke att medföra någon statsutgift.

På grund af hvad vi sålunda anfört, hemställa vi,

att Riksdagen ville besluta följande förändrade grunder för beredande af ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor äfvensom icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor:

att helt understöd skall utgå med ett belopp af 200 kronor för år;

att lärare eller lärarinna, som blifvit i tjenst anställd före den 1 januari 1880 och uppnått en lefnadsålder af minst 55 år, skall, om han eller hon tjenstgjort minst 20 år och summan af lefnads- och tjensteår uppgår till minst 80, vara berättigad att efter afgång från tjensten erhålla understöd till belopp af 130 kronor;

att om lärare eller lärarinna af vederbörande skolråd eller folkskoleinspektör anses på grund af försvagad helsa, bristande syn eller hörsel, eller annan liknande, oförvållad anledning icke vidare vara fullt lämplig att sköta sin tjenst, skola, efter uppnådda 25 tjensteår, lärare, som fylt 50 år, och lärarinna, som fylt 45 år, vara berättigade att, då han eller hon om

understöd gör ansökan, efter afgång från tjensten bekomma afkortadt årligt understöd till följande belopp:

a) lärarinna,

som fylt	45	år	90	kronor
„ „	46	„	100	„
„ „	47	„	105	„
„ „	48	„	115	„
„ „	49	„	120	„

b) lärare eller lärarinna,

som fylt	50	år	130	kronor
„ „	51	„	145	„
„ „	52	„	155	„
„ „	53	„	170	„
„ „	54	„	185	„

att lärare eller lärarinna, som blifvit i tjenst anställd före den 1 januari 1880 och uppnått en lefnadsålder af minst 55 år, skall, om han eller hon tjenstgjort minst 20 år och af förutnämnda skäl icke vidare anses fullt lämplig att sköta sin tjenst, likaledes vara berättigad att efter afgång från tjensten erhålla afkortadt årligt understöd sålunda:

om summan af lefnads- och tjenstår uppgår till		till belopp af	
75	år	90	kronor
76	„	100	„
77	„	105	„
78	„	115	„
79	„	120	„

att lärare eller lärarinna, som ej upphunnit det för erhållande af helt eller afkortadt understöd bestämda antalet lefnads- och tjensteår, men genom obotlig sjukdom blifvit urståndsatt att vidare sköta sin tjenst, skall ega att, derest han eller hon tjenstgjort minst 15 år, från anstalten bekomma ett årligt understöd af 90 kronor.

Stockholm den 27 januari 1898.

J. H. G. Fredholm. *Emil Hammarlund.*

N:o 119.

Af herr **E. Hammarlund,** *i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof i fråga om understöd åt vissa äldre behöfvande folkskollärare.*

I Kongl. Maj:ts proposition till innevarande års Riksdag angående statsverkets tillstånd och behof hemställes — i likhet med hvad varit fallet flera föregående år — under nionde hufvudtiteln (punkt 8):

»att å allmänna indragningsstaten må för år 1899 anvisas ett anslag af 10,000 kronor, att enligt de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna godt meddela, användas till understöd af högst 250 kronor åt sådana äldre behöfvande folkskollärare, hvilka oförvitligt skött sin tjenst, men derifrån erhållit afsked före år 1867.»

Nämnda anslag å 10,000 kronor har tillkommit på grund af beslut af 1884 års Riksdag. Detsamma har utgått allt sedan år 1885 och har fördelats på följande sätt under de olika åren:

År:	Antal äldre folkskollärare, som erhållit understöd:	Understödsbeloppens storlek (minimum och maximum):	Utdeladt belopp:
1885	44	150—250 kr.	8,650 kr.
1886	44	150—250 »	8,550 »
1887	52	150—250 »	10,000 »
1888	46	150—250 »	8,700 »
1889	47	175—250 »	9,975 »
1890	47	175—250 »	9,925 »
1891	48	150—250 »	10,000 »
1892	47	150—250 »	9,775 »
1893	48	150—250 »	9,975 »
1894	43	175—250 »	9,675 »
1895	44	200—250 »	9,900 »
1896	45	175—250 »	10,000 »
1897	40	250—250 »	10,000 »

Häraf framgår, att maximibeloppet, 250 kronor, utgått under alla åren. Minimibeloppet sattes af Kongl. Maj:t under de första åren till 150 kronor. Efter hand som understödstagarnes antal på grund af dödsfall minskats, har minimibeloppet blifvit höjdt, så att det under åren 1894—96 varit 175 à 200 kronor. Då i fjor understödstagarnes antal nedgick till 40, erhöllo de samtliga det högsta medgifna beloppet.

Under den närmaste tiden är att motse, att lederna ytterligare skola glesna bland dessa folkskolans veteraner. Tidpunkten synes mig derför inne att förverkliga det framtidsmål, som motionären vid 1884 års riksdag, herr Ola Andersson i Burlöf, ställde i utsigt. Han yttrade nemligen:

»Jag vågar icke sträcka min begäran längre, än att dessa» (nemligen före år 1867 afgångna folkskollärare) »må erhålla en årlig pension af 250 kronor, hvilket Riksdagen nog skall vara villig att något förhöja, sedan antalet af dessa blifver kändt.»

Enär understödstagarnes antal nu nedgått till 40 och under de närmaste åren helt visst kommer att ganska hastigt ytterligare minskas, kan en liten, men välbehöflig förbättring för de ännu qvarlefvande ske, utan att statsanslaget behöfver höjas. Den förbättring, jag tänkt mig, skulle vinnas derigenom, att Riksdagen medgåfve, att understöd kunde få utgå med belopp af till och med 300 kronor i stället för hittills varande maximum af 250 kronor.

Då folkskollärarnes pensionsinrättning år 1867 trädde i verksamhet, var lägsta delaktighetsbeloppet i pensionsinrättningen dåvarande minimilönen 400 kronor. Hel pension utgjorde alltså i regeln 300 kronor. Genom att nu medgifva, att understödsbeloppet finge utgå med högst 300 kronor, skulle — i den mån nuvarande anslaget det tillåte och i den mån Kongl. Maj:t funne någon sökande böra komma i åtnjutande af förhöjdt understöd — en och annan af dessa före år 1867 afgångna folkskollärare kunna för sina återstående dagar blifva likställd med folkskollärare, som afgått under pensionsinrättningens första tillvaro. En dylik åtgärd innebure ett ytterligare erkännande från statsmagternas sida af den betydelsefulla lifsgerning, som dessa gamla vägbrytare på folkundervisningsfältet utöfvat.

Jag tillåter mig alltså hemställa, att Riksdagen måtte besluta, att punkten 8 under nionde hufvudtiteln i Kongl. Maj:ts proposition till innevarande års Riksdag angående statsverkets tillstånd och behof erhåller följande ändrade lydelse:

att å allmänna indragningsstaten må för år 1899 anvisas ett anslag af 10,000 kronor, att enligt de

närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna godt meddela, användas till understöd af högst 300 kronor åt sådana äldre behöfvande folkskollärare, hvilka oförvitligt skött sin tjenst, men derifrån erhållit afsked före år 1867.

Stockholm den 27 januari 1898.

Emil Hammarlund.

Stockholm, Nya Tryckeri-Aktiebolaget, 1898.

N:o 120.

Af herr **C. Lindhagen,** *om afsättande till arbetareförsäkringsfonden af ett belopp, motsvarande stämpelafgiften å bouppteckningen efter Alfred Nobel.*

Enligt den efter framlidne ingeniören doktor Alfred Bernhard Nobel upprättade bouppteckning har denne i Sverige, Frankrike, Italien, England, Skottland, Tyskland, Österrike och Ryssland äfvensom Norge efterlemnat egendom till ett sammanlagdt värde af 33,233,792 kronor 20 öre. Boets gäld åter utgör 1,646,589 kronor 92 öre.

Å samtliga uti Italien, England, Skottland och Ryssland och viss del af de i Frankrike förvarade tillgångarne till ett uppskattadt värde af 15,110,748 kronor 78 öre, skall i dessa länder enligt der gällande lagstiftningar erläggas arfskatt, i hvilket afseende i Frankrike, Italien, England och Skottland redan utbetalts 812,903 kronor 16 öre samt skall i Ryssland utgifvas approximativt 418,621 kronor 87 öre. För återstoden af qvarlåtenskapen eller 18,123,043 kronor 42 öre, deraf 5,796,140 kronor utgör egendom i Sverige, hafva utredningsmännen i boet i sammanhang med bouppteckningens inlemnande till Karlskoga häradsrätt för inregistrering erbjudit sig att efter afdrag för största delen af skulderna erlägga stämpelafgift med 953,760 kronor 50 öre. Men häradsrätten, som ansett stämpelafgift böra, oafsedt den utländska beskattningen, lagligen utgå å all qvarlåtenskapen utom två fastigheter i utlandet, har genom beslut den 9 december 1897 förelagt utredningsmännen att vid det ting, som infaller näst efter natt och år efter det beslutet vunnit laga kraft, i sådant afseende inbetala 1,843,692 kronor 25 öre. Denna tvistefråga är underställd hofrättens pröfning.

Emellertid är det sålunda fastslaget, att arfskatt från Alfred Nobels sterbhus kommer att inflyta till svenska statskassan med minst 958,760 kronor 50 öre och högst 1,843,692 kronor 25 öre. Denna stora inkomst är fullkomligt exceptionell och kan dessutom sägas tillfalla svenska statsverket i viss mån oförtjent, då största delen af Alfred Nobels förmögenhet förvärfvats och bevarats i utlandet. Redan dessa omständigheter väcka tanken på, att i ett dylikt sällsynt undantagsfall den opåräknade extra inkomsten äfven bör få sin särskilda användning.

Men dertill finnes äfven en bestämd anledning i Alfred Nobels testamente. Som bekant har han i detta förordnat, att, sedan vissa legat till belopp af 1,369,800 kronor utgått, återstoden af hans förmögenhet skall afsättas till en fond, för främjande af vissa kulturella ändamål på det sätt, att af räntan årligen, utan afseende å nationalitetstillhörighet, utdelas fem lika pris: ett i fysik, ett i kemi, ett för fysiologiska och medicinska arbeten, ett för litterära arbeten med ideelt syfte och ett i fredsaken.

Särskildt förtjenar här att något närmare belysas betydelsen af det sistnämnda priset, hvilket enligt testamentet skall tillfalla »den som har verkat mest eller bäst för folkens förbrödrande och afskaffande eller minskning af stående arméer, samt bildande och spridande af fredskongresser». Med denna bestämmelse har nemligen testator icke blott syftat högst utan tillika lagt fingret på en öm punkt i vår försvarsrörelse. Ty ehuru vi under nuvarande förhållanden visserligen ej kunna undgå att hafva ett dugligt försvar, bör man derför ej glömma bort den i stort sedt ännu vigtigare angelägenheten att samtidigt göra hvad man kan äfven för att undanrödja sjelfva orsaken till krigsfaran, nemligen folkens fiendskap. Denna andra sida af sträfvandet för fredens bevarande mötes dock oftast med den största ringaktning. Utan öfverdrift kan det sägas, att den hotande ofriden på många håll uppfattas snarare som en glad förevändning till rustningar, än som en olycka, öfver hvilken man upprigtigt sörjer.

Det är dock ganska naturligt, att det måste förhålla sig på det sättet. Försvarsrörelsen uppbäres nemligen i främsta rummet af de förmögnare samhällsklasserna, bland hvilka ännu herska åtskilliga fördomar till förmån för kriget, samt äfven förefinnas många andra band, som binda individerna vid de militära anslagen ej blott för fredens utan äfven för dessa anslags egen skull. I sistnämnda afseende behöfver bland mycket annat blott framhållas, hurusom den militära organisationen bereder uppehälle och samhällsställning åt en mängd familjer, med hvilkas lifsintressen äfven slägtingar, vänner och bekanta

ställa sig mer eller mindre solidariska. Det fordras derför ej lång eftertanke för att klart förstå, att den upprigtiga lösningen af fredsfrågan måste utgå från de befolkningslager, hvilkas fördel mer omedelbart och mer ogrumladt är förbunden med ett förverkligande af bibellöftet om fred på jorden.

I försvarsfrågan liksom i alla politiska frågor är det följaktligen uti olika intressen, som man har att söka förklaringen till de olika uppfattningarne om rustningarnes nödiga omfång och landets förmåga att bära dem, till de skilda stämningarne af glädje eller ovilja öfver de stora anslagen, samt till det på ett håll ensidiga åsidosättandet af andra samhällskraf, hvilket å andra sidan med logisk nödvändighet provocerar från de åsidosatte likgiltighet för försvaret och ofta ett underkännande af dess nödvändighet.

Emellertid veta vi alla, att i vårt land ingen menniska drömmer några politiska stormagtsdrömmar. Alla äro eniga i den punkten, att det för oss uteslutande gäller att hålla oss stormagternas kif och roflystnad från lifvet. Men det är då så mycket mindre på sin plats, att vi ställa oss förnämt afvisande emot allt, som söker träffa just det missförhållande, hvilket tvingar oss i vapen. När en gång kriget mellan civiliserade stater är vordet en saga, skall man tacksamt minnas, icke nittonhundratalets krigsrustningar, utan blott de initiativ, hvilka sammanlagda verkat allmän afväpning. Och bland länkarne i denna kedja af tilldragelser, betydelsefulla för freden, skall Alfred Nobels testamente, derest det vinner tillämpning, alltid intaga ett bemärkt rum.

Min mening är nu den, att Riksdagen sålunda eger anledningar och tillfälle att uttrycka ett erkännande åt det sällsynta föredömet af entusiasm för allmän kultur samt särskildt någon sympati för den segerfödda idén om »folkens förbrödrande», genom att Riksdagen beslutar att undandraga förutnämnda stämpelmedel från de måhända till försvarsåtgärder förnämligast erforderliga öfverskotten samt i stället disponera dem i testamentets anda.

Ett förfogande i sådant syfte kan ske på flera sätt. En användning som ligger nära till hands är, att penningarna, såsom ett extra anslag utöfver dem som eljest böra ifrågakomma, öfverföras på arbetareförsäkringsfonden, hvilken utgör det synliga uttrycket för en vaknande insigt om att den största kulturella uppgiften, de sociala missförhållandenas afhjelpande, endast befrämjas genom att man vänder sig mot dessas orsaker. Genom en dylik afsättning tillgodoser Riksdagen ett behof, som förr eller senare på ett eller annat sätt kommer att ställa stora anspråk på statskassan.

På grund af hvad sålunda anförts får jag hemställa,

att Riksdagen ville besluta, att ett belopp, motsvarande hvad som inflyter i stämpelafgift å bouppteckningen efter Alfred Nobel, eller åtminstone hvad deraf propotionsvis belöper på dennes i utlandet efterlemnade egendom, skall i sinom tid vederbörligen afsättas till arbetareförsäkringsfonden.

Stockholm den 27 januari 1898.

Carl Lindhagen.

Bil. till motion n:o 120.

Transsumt.

Testamente.

Jag undertecknad Alfred Bernhard Nobel förklarar härmed efter moget betänkande min yttersta vilja i afseende å den egendom jag vid min död kan efterlemna vara följande:

— —

Öfver hela min återstående realiserbara förmögenhet förfogas på följande sätt: Kapitalet, af utredningsmännen realiseradt till säkra värdepapper, skall utgöra en fond, hvars ränta årligen utdelas som prisbelöning åt dem, som under det förlupna året hafva gjort mensklighetten den största nytta. Räntan delas i fem lika delar, som tillfalla: en del den som inom fysikens område har gjort den vigtigaste upptäckt eller uppfinning; en del den som har gjort den vigtigaste kemiska upptäckt eller förbättring; en del den som har gjort den vigtigaste upptäckt inom fysiologiens eller medicinens domän; en del den som inom literaturen har producerat det utmärktaste i idealisk rigtning; och en del åt den som har verkat mest eller bäst för folkens förbrödrande och afskaffande eller minskning af stående arméer samt bildande och spridande af fredskongresser. Prisen för fysik och kemi utdelas af Svenska vetenskapsakademien; för fysiologiska eller medicinska arbeten af Carolinska Institutet i Stockholm; för literatur af Akademien i Stockholm samt för fredsförfäktare af ett utskott af fem personer som väljas af Norska Stortinget. Det är min uttryckliga vilja, att vid prisutdelningarne intet afseende fästes vid någon slags nationalitetstillhörighet sålunda, att den värdigaste erhåller priset antingen han är skandinav eller ej.

Till exekutorer af dessa mina testamentariska dispositioner förordnar jag herr Ragnar Sohlman, bosatt vid Bofors, Vermland, och herr Rudolf Lilljeqvist, 31 Malmskilnadsgatan, Stockholm, och Bengtsfors i närheten af Uddevalla. — — — — — — — — — — — — —

— —

Paris den 27 november 1895.

Alfred Bernhard Nobel.

(Fyra vittnen.)

(Rätt afskrifvet betygar:
Carl Lindhagen.)

Transsumt.

Utdrag af protokollet angående boupptecknings, bevakade testamenten, morgongåfvobref och afhandlingar om lösöreköp, hållet vid lagtima hösteting med Karlskoga härad å tingsstället Karlshall den 9 december 1897.

§ 15.

S. D. Företrädde ingeniören Ragnar Sohlman å Bofors samt ingaf i egenskap af exekutor af aflidne doktor Alfred Bernhard Nobels den 27 november 1895 upprättade, vid häradsrätten förut bevakade testamente, och såsom ombud för andra testamentsexekutorn ingeniören Rudolf Lilljeqvist, nu till häradsrätten en så lydande ansökning:

»Till Karlskoga häradsrätt.

Undertecknade få härmed för inregistrering i två exemplar öfverlemna bouppteckningen efter framlidne ingeniören doktor Alfred Nobel.

— —

Vid denna ansökning fans fogad — — — en efter aflidne doktor Alfred Bernhard Nobel den 30 sistlidne oktober — — — upprättad — — — bouppteckning upptagande:

		Kronor	öre	Kronor	öre
A. Tillgångar för hvilka, arfskatt ej kommer att i annat land utgöras, till sammanlagdt värde af		18,123,043	42		
hvaraf, efter afdrag af boets gäld	kr. 1,646,589: 92				
minskad med det skuldbelopp, som i Italien afräknats från der beskattade tillgångar	» 12,113: 28	1,634,476	64		
utförts såsom behållning				16,488,566	78

	Kronor	öre	Kronor	öre
B. Tillgångar i utlandet, af hvilka derstädes enligt gällande lagstiftningar uttages arfskatt:				
I Frankrike ..... kr. 1,429,391: 24				
I Skottland ..... » 3,913,938: 67				
I England ..... » 3,904,235: 32				
I Italien ..... » 630,410: 10				
I Ryssland ..... » 5,232,773: 45	15,110,748	78		
Summa i utlandet beskattade och beskattningspligtiga tillgångar, efter afdrag af förenämnda	12,113	28	15,098,635	50
Boets hela behållning alltså			31,587,202	28

Med hänsyn till hvad i ärendet sålunda förekommit afsade häradsrätten, efter enskild öfverläggning, följande

Beslut:

Enär den tillfälliga omständigheten, att viss del af aflidne doktor Alfred Bernhard Nobels qvarlåtna lösa egendom vid hans den 10 december 1896 timade död förvarats utom riket, å orter, der arfskatt för egendomen måst eller tilläfventyrs måste gäldas, icke lagligen kan föranleda till befrielse för dödsboet från dess skyldighet att, jemlikt 8 § af kongl. förordningen angående stämpelafgiften den 9 augusti 1894, låta förse ifrågavarande, efter doktor Nobel den 30 sistlidne oktober upprättade bouppteckning med stämpel till belopp, motsvarande hvad sammanlagdt belöper å värdet af samtliga arfvingars och testamentstagares andelar af behållningen i boet, likasom dödsboet ock, enligt hvad 15 § af nämnda kongl. förordning gifver vid handen, åligger betala stämpelafgift för det vid tiden för bouppteckningen å ifrågakomna aktier i allmänhet gällande värde, sådant det blifvit af sakkunnig man bestämdt, men testamentsexekutorerna, som erbjudit stämpelafgift till belopp af endast 958,760 kronor 50 öre, vägrat att, efter tillsägelse, erlägga felande stämpelbelopp, finner häradsrätten, emot stadgandet i 2:dra punkten af 39 § meranämnda kongl. förordning, bouppteckningen icke kunna till inregistrering mottagas, utan varder densamma till sökanden

Sohlman återställd, med föreläggande för testamentsexekutorerna, Ragnar Sohlman och Rudolf Lilljeqvist, vid vite af 1,000 kronor för dem hvar, att å det lagtima ting med häradet som infaller näst efter natt och år sedan detta häradsrättens beslut tagit till sig laga kraft, för inregistrering i laga ordning till häradsrätten åter ingifva ifrågavarande, efter doktor Alfred Bernhard Nobel upprättade bouppteckning, samt dervid till domhafvanden ovägerligen erlägga penningar till det stämpelbelopp, som enligt den i protokollet här ofvan omförmälda, af häradsrätten gjorda beräkning för bouppteckningen lagligen belöper med 1,843,692 kronor 25 öre.

Den som — — — — — — — — — — — — — — — — —

År och dag som ofvan.

På häradsrättens vägnar:

Abraham Unger.

(Rätt afskrifvet betygar:

Carl Lindhagen.)

N:o 121.

Af herr **P. Pehrson** i Törneryd m. fl., *om inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Karlskrona.*

Härmed få vi åter upptaga vårt vid flera föregående riksdagar väckta förslag, om inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Blekinge län.

Beträffande platsen för kontorets förläggande kan, enligt vårt förmenande, ingen annan af dem, som kunde ifrågasättas, anses så fördelagtig som länets residensstad.

För undvikande af att här återupprepa hvad vi vid föregående tillfällen framhållit rörande behofvet af kontoret i fråga, tillåta vi oss hänvisa till den motivering, som är åtföljd motionen n:o 9 i denna kammare vid sistlidne års riksdag.

Vördsamt föreslå vi,

att Riksdagen måtte besluta inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i residensstaden Karlskrona under enahanda vilkor och bestämmelser, som gälla för riksbankens under senare åren upprättade afdelningskontor.

Stockholm den 27 januari 1898.

P. Pehrson.

Nils Jönsson. *Sv. Arnoldsson.* *L. M. Kruse.*

N:o 122.

Af herr **Ernst Carlson** *om anslag för utgifvande på svenska, engelska och franska språken af en statistisk handbok öfver Sverige, dess näringar och samhällsförhållanden.*

Vid allmänna konst- och industriutställningen i Stockholm sistlidet år framträdde på ett i ögonen fallande sätt den storartade utveckling, Sveriges andliga och materiella kultur på de senaste årtiondena uppnått. Redan detta innebär en maning att i en öfversigt söka samla de resultat, som under en lång och lyckosam fredstid vunnits och som utgöra ett hedrande vittnesbörd om vårt folks framsteg i olika rigtningar.

Väl har ryktet härom genom tidningspressen och ej minst genom den i hufvudstaden under utställningstiden hållna journalistkongressen spridts till olika delar af verlden. Men för att en korrekt och i möjligaste mån mångsidig uppfattning af det nutida Sveriges näringar och kulturförhållanden må göra sig fullt gällande och kännedomen härom blifva lätt tillgänglig för en hvar, som behöfver den, vore af vigt, att ifrågavarande förhållanden gjordes till föremål för en öfverskådlig, under fackmässig ledning utförd statistisk framställning.

En sådan statistisk handbok af lämpligt omfång, som här afses, har vårt land hittills saknat, medan åtskilliga andra länder skaffat sig en dylik och deraf dragit gagn. Visserligen ega vi i det stora verket »Bidrag till Sveriges officiela statistik» ett flertal med omsorg utarbetade årsredogörelser för olika institutioners och näringsgrenars tillstånd. Men dels äro dessa redogörelser för den, som vill hafva kort och klart

besked i olika frågor, alltför vidlyftiga, kostsamma och svåråtkomliga; dels innehålla de, trots sin vidlyftighet, långt ifrån alla de för det praktiska lifvets behof mest oundgängliga uppgifterna. Öfversigter af liknande art med den här åsyftade ha utarbetats till flera verldsexpositioner, särskildt till Parisutställningen 1878 och Chicagoutställningen 1893; men dessa öfversigter ha, ehuru förtjenstfulla i sitt slag, måst åstadkommas i hast och utan tillräckliga medel. De ha dessutom, såsom afsedda för de nämnda tillfällena, endast gjorts tillgängliga på främmande språk och sålunda icke kunnat utöfva det inflytande på den allmänna uppfattningen, som vederborts.

Gåfves nu från statens sida understöd till utarbetande under sakkunnig ledning af en lagom vidlyftig statistisk handbok öfver våra närings- och samhällsförhållanden, ligger i öppen dag af hvilken stor nytta en dylik publikation måste blifva ej blott här hemma utan, om den öfversattes till ett par af de vigtigaste kulturspråken, äfven i utlandet. Hvar och en, som på ett eller annat sätt deltager i det offentliga lifvet eller som för sina affärer behöfver upplysning om ett eller annat i ifrågavarande afseenden, skulle i denna publikation finna en pålitlig vägledning. Genom våra konsuler å utrikes orter kunde en dylik framställning, öfversatt på engelska eller franska, tillhandahållas utländska affärsmän och tidningsmän, som önskade vinna kännedom om svenska förhållanden, men nu sakna en tillförlitlig och tidsenlig källa derför. Kändt är nemligen, huru uppgifterna om Sverige i utländska handböcker i allmänhet äro ganska torftiga och ofta vilseledande. Icke minst skulle af en publikation, sådan som den här ifrågasatta, kunna dragas vigtiga kommersiella fördelar, om den förelåge färdig till den stora verldsutställningen i Paris 1900 och der till lämpliga personer utdelas.

Den sålunda ifrågasatta statistiska handboken öfver Sverige borde i svensk upplaga göras mera omfattande än de ofvan nämnda, till föregående expositioner utarbetade öfversigterna eller omkring 40 ark i omfång. Den borde för att blifva fullt tillförlitlig utgifvas under officiel kontroll, så att ledningen af arbetet uppdroges åt kongl. statistiska centralbyrån eller åt kommerskollegii statistiska afdelning; hvilkendera som skulle få uppdraget, kunde lämpligen öfverlåtas åt regeringen att afgöra. Arbetet borde vidare, såsom nämndt, delvis i en något mer sammanträngd form göras tillgängligt på engelska och franska språken, på engelska såsom det för våra förhållanden vigtigaste handelsspråket, på franska särskildt med hänsyn till den förestående verldsutställningen i Paris.

Hvad det afsedda arbetets närmare beskaffenhet vidkommer, torde

denna bäst antydas genom följande kortfattade utkast till plan för innehållet:

1. *Inledning:* en topografisk, administrativ, konstitutionel och ekonomisk öfverblick; befolkningsförhållanden.
2. *Den materiella kulturen:* jordbruk och boskapsafvel, skogsbruk, bergsbruk, fiske, fabriksväsende, handel och sjöfart; samfärdsmedel.
3. *Den andliga kulturen:* kyrka, lägre och högre undervisningsanstalter, vetenskap och konst.

De olika afdelningarna af handboken böra inledas med en kort återblick på den ifrågavarande kultur- eller näringsgrenens utveckling, men väsentligen framställa dess nuvarande ståndpunkt med angifvande af de ledande krafterna på området samt i fråga om näringsgrenarna, de förnämsta produktionsorterna och producenterna inom hvarje bransch. Arbetet bör ock, der så finnes lämpligt, förses med belysande öfversigtskartor och statistiska diagram, samt ett fullständigt sakregister, så att hvar och en beqvämt må kunna finna hvad han söker. Det helas utstyrsel bör vara solid och tilltalande utan att derför behöfva göras öfverdrifvet dyrbar. Kostnaden för åstadkommande af ett dylikt arbete måste naturligen blifva rätt betydlig. Deremot kan endast af den svenska upplagan, hvars pris dock bör sättas så billigt som möjligt, påräknas någon inkomst genom försäljning. Den utländska upplagan bör nemligen helt och hållet vara afsedd till gratisutdelning vid lämpliga tillfällen för att sprida kännedom om Sveriges produktionsförmåga och öfriga förhållanden. Dessutom torde något kunna inflyta, om arbetet förses med en betald annonsbilaga.

Under nämnda förutsättningar har, med erfarenhet hemtad från publikationer af liknande art, i händelse den svenska upplagan anslås till 1,500 exemplar och den franska och engelska till 3,500 exemplar hvardera, kostnaden för arbetet förslagsvis beräknats sålunda:

Författarehonorar för den svenska upplagan, 40 ark à 125	Kr.	5,000: —
Öfversättningsarfvode för den engelska upplagan, 35 ark, och d:o för den franska, 35 ark, à 70 kr.	»	4,900: —
Redaktionskostnad	»	4,500: —
Tryck och papper för den svenska upplagan om 40 ark	»	4,000: —
D:o för den engelska och franska upplagan om 35 ark hvardera	»	12,000: —
Gravyr och tryck samt papper till kartor och statistiska diagram	»	3,500: —
Summa Kronor		33,900: —

Transport	Kronor 33,900: —
Genom försäljning af svenska upplagan och annonsbilaga torde kunna påräknas	» 3,900: —
Återstå	Kronor 30,000: —

Det torde vara uppenbart, att ett arbete af denna art, med så dryg utgifningskostnad och så ringa rentabilitet, endast kan åstadkommas genom statsunderstöd. Staten förfogar också i ofvannämnda embetsverk öfver organer, lämpliga att öfvertaga ledningen af arbetets utförande, hvilket naturligen måste fördelas på flera händer. Väl kan den för ändamålet erforderliga utgiftsposten af 30,000 kronor synas betydlig. Men så äro äfven de fördelar, som derigenom skulle tillflyta vår fosterländska odling och ej minst vårt näringslif, rätt beaktansvärda, och i en tid af rikligt flödande statsinkomster torde det vara berättigadt att söka vidtaga sådana åtgärder, som under andra förhållanden måhända ej kunde ifrågasättas.

Utgiften kan utan olägenhet fördelas på två år, endast den vid innevarande års riksdag beslutas. Men detta är af nöden, för så vidt eljes ett af den ifrågasatta publikationens ändamål, nemligen att vid den stundande parisutställningen föreligga färdig och der i sin mån bidraga att främja våra afsättningsförhållanden, skall kunna uppnås.

På grund af hvad ofvan anförts får jag hemställa:

> *att* Riksdagen måtte, för utgifvande under sakkunnig ledning af en på svenska, engelska och franska språken affattad statistisk handbok öfver Sverige, dess näringar och samhällsförhållanden, under riksstatens sjette hufvudtitel anvisa ett extra anslag af 30,000 kronor att utgå med hälften eller 15,000 kronor under hvartdera af åren 1899 och 1900.

Stockholm i januari 1898.

Ernst Carlson.

Häruti instämma:

Ernst Meyer. *M. Arhusiander.* *C. Faxe.* *Olof Melin.*

STOCKHOLM, P. A. NYMANS EFTERTRÄDARES TRYCKERI. 1898.

N:o 123.

Af herr **J. Hjelmérus**, *angående förhöjning af tullen å patroner: oladdade eller endast försedda med tändsats.*

På grund af bevillningsutskottets memorial n:o 27 vid 1896 års riksdag beslöt Riksdagen, att tullen å med krut eller annat sprängämne laddade patroner skulle höjas från förutvarande 12 öre per kilogram till 35 öre eller med 23 öre per kg.

Deraf borde hafva följt, att tullen för oladdade eller endast med tändsats försedda patroner äfven höjts, i synnerhet som en ny fabrik för tillverkning af dylika patroner under denna förutsättning redan blifvit anlagd och börjat sin verksamhet.

Så blef emellertid icke förhållandet, utan den för oladdade patroner stadgade gamla tullsatsen, som varit gällande alltsedan dessa patroner i tulltaxan före år 1880 hänfördes till artikeln krut, förblef oförändrad, hvilket gör, att den nya tillverkningen här i landet nedtryckes af den utländska konkurrensen, så att den icke kan existera.

Då de ifrågavarande patronerna till hufvudsaklig del tillverkas af papper, borde de väl åtminstone draga samma tull som pappersarbeten eller 50 öre per kilogram.

På grund häraf får jag föreslå det Riksdagen ville besluta,

1:o att tullsatsen å patroner — oladdade eller endast försedda med tändsats — som nu är 35 öre per kilogram, höjes till 50 öre per kilogram;

2:o att, för den händelse förhöjd tullsats bestämmes härför, Riksdagen derjemte måtte besluta, att tullförhöjningen

skall, såsom tilläggsafgift till nu gällande tulltaxa, jemväl innevarande år utgöras från den tid, som af Kongl. Maj:t bestämmes, samt i skrifvelse till Kongl. Maj:t, jemte öfverlemnande af sitt ifrågavarande besked, anhålla, det Kongl. Maj:t ville, så fort ske kan, förordna om beslutets trädande i kraft.

Stockholm den 27 januari 1898.

Johan Hjelmérus.

N:o 124.

Af herr **B. P. Ersson** i Hede, *om ändring af 1 § i förordningen angående fattigvården.*

Vid tillämpningen af kongl. förordningen af den 9 juni 1871 angående fattigvården, hafva olika tolkningar gjort sig gällande vid de domstolar som haft att handlägga tvistemål emellan fattigvårdssamhällen angående beviljadt fattigunderstöd. Ganska ofta inträffar, att arbetare flytta ifrån en kommun till en annan, och innan den i 25 § bestämda tiden af ett år af en eller annan orsak kommer i så nödställd belägenhet, att anmälan måste göras till fattigvårdsstyrelsen med anhållan om understöd, hvilket styrelsen, efter tagen kännedom om behofvet, anser sig böra bevilja. Fattigvårdsstyrelsen anser sig vidare, på grund af stadgandet i 29 § samma kongl. förordning, böra, för att skydda sitt eget samhälle från utgifter som tillhöra ett annat, söka återbekomma det beviljade understödet ifrån det samhälle, derifrån den nödställde inflyttat. Men om fattigvårdsstyrelsen i sistnämnda samhälle — äfven i så ömmande fall som der familjefadern dött och efterlemnat enka med 7 à 8 minderåriga barn — kan bevisa att enkan är frisk, så bör hon enligt 3 § försörja familjen, utan afseende om den är stor eller liten, och sålunda icke berättigad

till understöd enligt 1 §. Första instans, som är Konungens befallningshafvande, godkänner krafvet, men i högre instans afslås det samma. Prejudikat finnes på att så tillämpas. Det är ju otänkbart att, om en hustru genom mannens sjuklighet, eller enka genom mannens död, blifver ensam med flera minderåriga barn, äfven om alla äro friska, hon, utan andra medel än genom sitt arbete, skall kunna förvärfva hvad till lifvets uppehälle oundgängligen erfordras utan hjelp och understöd af annan.

För att den sålunda nödställda skall kunna komma i åtnjutande af understöd, torde ett tillägg till 1 § af nämnda kongl. förordning erfordras af denna lydelse, »eller andra omständigheter», och dristar jag fördenskull vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring i kongl. förordningen angående fattigvården, den 9 juni 1871, att dess 1 § må erhålla följande lydelse:

§ 1. Befinnes minderårig eller den, som i följd af ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte, eller af andra omständigheter är oförmögen att genom arbete förvärfva hvad till lifvets uppehållande oundgängligen erfordras, sakna egna medel samt underhåll och vård af annan; då skall nödtorftig fattigvård honom lemnas.

Med — — — — — — — — — — — år.

Skulle detta förslag icke vinna bifall, öfverlemnas till utskottet att föreslå annan ordalydelse i denna eller andra paragrafer, hvarigenom ändamålet kan vinnas.

Stockholm den 28 januari 1898.

B. P. Ersson.

N:o 125.

At herr **K. F. G. Almqvist,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående arfvodet för kontroll vid denaturering af bränvin.*

Genom kongl. förordningen den 1 juni 1894 stadgas, att afgiften för denaturering af bränvin skall utgå med två (2) öre för hvarje liter bränvin af normalstyrka, samt genom förordningen den 30 november samma år, att kontrollanten åtnjuter af staten såsom arfvode samt ersättning för rese- och expeditionskostnader dels 300 kronor per år, dels ock ett öre för hvarje liter bränvin af normalstyrka, som af honom denaturerats.

Enligt förut gällande bestämmelser åtnjöt kontrollanten 2,5 öre för hvarje liter bränvin, som denaturerats, dock att för kalenderår arfvodet till en och samma kontrollant ej fick för något denatureringsställe utgå med högre belopp än 1,200 kronor.

Sålunda har genom nu gällande föreskrift kontrollantens arfvode vissersigen nedsatts från förut utgående 2,5 öre till 1 öre för hvarje liter bränvin, lom denatureras, men deremot saknas i nuvarande förordning den förut gällande bestämmelsen om en maximiersättning per år till en och samma kontrollant.

Skäl synes emellertid förefinnas antingen att nedsätta det till kontrollanten nu utgående arfvodet, eller ock att återinföra den förra bestämmelsen om ett visst maximibelopp, utöfver hvilket arfvodet icke finge öfverskridas.

Af tillgängliga uppgifter inhemtas nemligen, att vid statens krutbruk i Åker under förlidet år erlagts för denaturering vid elfva särskilda förrättningar af tillhopa 210,571,1 liter bränvin en afgift af 4,211 kronor 42 öre, deraf halfva beloppet eller 2,105,71 kronor i arfvode tillfallit förrättnings-

mannen. Denna har således för endast elfva förrättningsdagar bekommit, förutom ett årsarfvode af 300 kronor den betydande ersättningen af 2,105 kronor 71 öre.

Statsverket, som i detta fall har att utbetala arfvodet, måste således vidkännas en kostnad, som icke kan anses stå i rimligt förhållande till det derför nedlagda arbetet; och fall torde förekomma, då jemväl enskilde drabbas af en afgift för denaturering, som icke kan anses skälig.

Uppenbart torde derför vara att nu gällande författning, angående ersättning till kontrollanten, bör erhålla en förändrad lydelse i sådan rigtning, att den till kontrollanten utgående ersättningen antingen nedsättes eller åtminstone begränsas till ett visst maximibelopp.

På grund af det sålunda anförda, får jag härmed vördsamt föreslå,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t förordna om sådan förändrad bestämmelse i 14 § af kongl. förordningen den 30 november 1894 angående denaturering af bränvin, att det nu bestämda arfvodet till kontrollanten måtte nedsättas eller begränsas till visst maximibelopp per år.

Stockholm den 28 januari 1898.

Knut Almqvist.

N:o 126.

Af herr **J. G. Hazén,** *om ändrad lydelse af rubriken n:o 431 i tulltaxan.*

Vid 1888 års riksdag inlemnades i Första Kammaren från herr Patric Reutersvärd motion, upptagande bland annat, »att tråd af koppar eller sammansatta metaller, oförgyld eller oförsilfrad, skulle per ett kilogram draga en tullsats af 25 öre.

I anledning häraf lemnade bevillningsutskottet följande utlåtande: »Koppar- och annan ej specificerad metalltråd drager, då den är förgyld, försilfrad eller pläterad en tull af 2 kronor 35 öre, hvaremot *andra slag* äro fria. Då metalltråd tillverkas inom landet, exempelvis vid Skultuna messingsbruk, bör äfven denna industri komma i åtnjutande af tullskydd; men enär såväl koppar som andra metaller på grund af traktatsbestämmelser här skola vara fria från tull, är det endast sjelfva arbetet, som skyddet i detta fall skall afse. Med hänsyn härtill har utskottet funnit sig böra föreslå en tull för koppar- och metalltråd: andra slag, af endast 10 öre per kilogram. I Tyskland, der jemväl tullfrihet råder för koppar, har å koppartråd blifvit satt en tull af 10,6 öre per kilogram. Utskottet hemställer, att å koppar- och annan ej specificerad metalltråd: andra slag, måtte sättas en tull af 10 öre för 1 kilogram.»

Detta blef ock Riksdagens beslut.

Vid samma tullsats befinner sig omnämnda artikel ännu.

I tulltaxa, utfärdad till efterrättelse från den 1 januari 1898, står upptaget under *Metaller* och ej specificerade arbeten deraf:

»D. *Koppar* och deraf med zink, tenn eller annan oädel metall framställda legeringar, såsom messing, brons, nysilfver, britanniametall m. fl.:

arbetad:
tråd:
431. andra slag — — — för 1 kilogram, tull 10 öre;
duk; belägges med dubbla tullbeloppet å tråden, hvaraf den är förfärdigad.»

Nu är det möjligt, att åberopade tullsats till en början var tillfyllestgörande, så ock att den ännu lemnar erforderligt näringsskydd för tråd från 1 millimeters tjocklek och derutöfver; men åtminstone för *finare* trådsorter har den, synnerligast på senare tiden, visat sig vara otillräcklig.

Denna erfarenhet har på känbart sätt gjort sig gällande å de trakter, der man idkar dragning af finare metalltråd såsom hemslöjd. Såsom dessa trakter må särskildt omnämnas Gnosjö och kringliggande socknar i vestra delen af Jönköpings län. Tillsammans med väfning af metallduk sträcker sig här förstnämnda metallslöjd långt tillbaka i tiden, och består den väsentligen deri, att gröfre tråd förvandlas till finare — en uppgift, vid hvilken arbetet naturligtvis måste mångfaldigas i samma mån, som tråden skall blifva finare.

Emellertid hotas denna industrigren genom alltför öfvermägtig konkurrens från utlandet — synnerligast från Tyskland.

Till stöd för detta påstående åberopas icke blott förenämnde näringsidkares klagan utan jemväl kommerskollegii redogörelser för de senare årens import med afseende på denna artikel. Af dessa framgår, att importen år 1894 var 102,889 kilogram, år 1895 252,206 kilogram — alltså mer än fördubblad. För år 1896 har den följande utseende: från Norge 1,649 kilogram, Finland 6, Danmark, 7,920, Tyska riket 179,176, Nederländerna 651, Belgien 12,367, Storbritanien 72,498, Frankrike 95, eller tillsammans 274,362 kilogram, hvilket ju ock visar fortfarande förhöjning.

Exporten under sistnämnda år var endast 4,868 kilogram.

För 1897 är importen ej ännu fullständigt känd; men genom benäget tillmöteskommande från kongl. generaltullstyrelsens statistiska byrå har det inhemtats, att importen i hög grad förökats. Till belysning häraf upptages här åberopade uppgift enligt efterskrifna lydelse: "Uppgift å rikets import under januari—november samt en del af december år 1897 af nedanskrifne varuartikel.

"Metaller och ej specificerade arbeten deraf: *koppar* och deraf med zink, tenn eller annan oädel metall framställda legeringar, såsom *messing*, brons, nysilfver, britanniametall m. fl. Arbetad: *tråd andra slag*", till Stockholm 311,197 kilogram, Göteborg 28,383, Malmö 4,571, Kalmar m. fl. 27,017, Gränsen m. fl. 5,629, Norrland 346; tillhopa 377,143.

Stockholm den 27 januari 1898.

H. Miltopæus,
statistiker hos kongl. generaltullstyrelsen.»

Nu är det sant, att åberopade industri ej kan räknas till vårt lands större näringskällor; men då den synes vara helt naturlig för vårt land med dess rikedom på både vattenkraft och brödsökande arbetare — då den i öfrigt sedan lång tid tillbaka här förefinnes och kring densamma flere hem äro knutna, som deraf hafva sin bergning, så är det naturligtvis tillbörligt, att den må på erforderligt sätt blifva innesluten i det fosterländska näringsskydd, som för andra områden gjort sig gällande.

I detta syfte vågar jag vördsammast hemställa,

att Riksdagen behagade besluta, att nuvarande n:o 431 i gällande tulltaxa må erhålla följande förändrade lydelse:

"D. *Koppar* och deraf med zink, tenn eller annan oädel metall framstälda legeringar, såsom messing, brons, nysilfver, britanniametall m. fl.:

arbetad:

tråd:

andra slag a) af 1 millimeters tjocklek och deröfver för 1 kilogram, 10 öre tull.

b) af mindre tjocklek för 1 kilogram, 30 öre tull.

duk belägges med dubbla tullbeloppet å tråden, hvaraf den är förfärdigad.

Stockholm den 27 januari 1898.

J. G. Hazén.

I motionen instämma:

Carl Johansson,
Aflösa.

W. Bengtsson.

N:o 127.

Af herr **S. Arnoldsson,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående åtgärder för hästafvelns befrämjande.*

Under en lång följd af år har Riksdagen anslagit medel till ganska afsevärda belopp för hästafvelns befrämjande. Det torde dock svårligen kunna sägas att hästuppfödningens framsteg och utveckling under denna tid stå i förhållande till de af staten gjorda uppoffringarne. Och orsaken dertill torde, åtminstone till väsentlig del, kunna sökas deri, att man från början icke haft eller ens kunnat göra klart för sig på hvad sätt detta befrämjande lämpligast borde ske. Än har den ena hästrasen än den andra ansetts tjenlig till förbättrande af vår hästafvel och hos dem, som haft inflytande uti hithörande frågor, hafva meningarne varit högst olika. Det är gifvet att en sådan splittring, ett sådant dragande åt olika håll icke kunnat leda till nöjaktigt resultat.

Om somliga af nämnde hästraser torde det utan öfverdrift kunna sägas, att de icke allenast icke förbättrat vår hästafvel, utan att de till och med skadat den, om icke på annat sätt, så derigenom, att de till stor del upptagit de till hästafvelns och hästuppfödningens förbättrande anslagna medlen.

Emellertid torde dessa många försök med olika hästraser dock icke hafva varit utan gagn. Man har nemligen genom desamma, rörande de slags hästar, som äro lämpligast till förbättrande af vår hästafvel, kommit till sådan klarhet och insikt, som derförutan icke skulle kunnat erhållas, och som nu torde göra det möjligt att för framtiden uppgöra en bestämd plan för den af staten understödda hästuppfödningen.

Det är hufvudsakligen sådana hästar, som lämpa sig till alla slags bruk, det vill säga vår landthäst, som denna framställning afser.

De fordringar vi måste ställa på denna häst betingas, i motsats till förhållandet i många andra länder, dels deraf att vårt land till större delen utgöres af skogsbygd, dels af de stora afstånd, som här i allmänhet förefinnas. Vår landthäst måste således icke allenast vara en tjenlig ploghäst utan han måste äfven vara lämplig för skogskörslor samt att i raskare rörelsetakt tillryggalägga längre vägsträckor.

Om det också icke kan förnekas att våra större jordbruk och industrier hafva behof af de olika slag större och tyngre hästar, som årligen importeras, så torde det dock kunna ifrågasättas, huruvida icke detta behof skulle kunna i väsentlig mån inskränkas eller åtminstone icke behöfva ökas, om de större och starkare stona af vår landtras mera användes till afvel än hvad som nu sker. Det är ett väsentligt fel uti vår hästuppfödning, att de bättre stona i allmänhet icke användas mera till afvel än de sämre. De mindre jordbrukarne taga nemligen i regel icke flera föl efter sina ston än de behöfva för att ersätta egna hästar — deras ston må vara af än så god beskaffenhet, och hästpremieringarne, som varit afsedda att afhjelpa detta fel, hafva, delvis af skäl, som ofvan antydts, icke märkbart ändrat förhållandet.

Åtgärderna från det allmännas sida till hästafvelns befrämjande bestå här i landet hufvudsakligast i utdelandet af premier. Men för att densamma skall hålla jemna steg med utvecklingen på andra områden, fordras det säkerligen äfven hos oss vida mera. Det kräfves helt visst mera arbete eller, åtminstone hvad de mindre jordbrukarne beträffa, mera intensiv ledning, en fullständigare organisation än hvad som nu är förhållandet. Vi måste hafva nödigt antal personer, hvilka hafva till uppgift att väcka och underhålla intresset för hästuppfödningen, som med alla till buds stående medel draga försorg om att det bästa stomaterialet så mycket som möjligt användes till afvel, som lemna råd och upplysningar vid val af beskällare, som verka för att uppfödningen sker efter rigtiga grundsatser och som för vederbörande myndigheter och korporationer kunna framhålla uppfödarnes behof och önskningar o. s. v.

Inrättandet af nya tjenster är dock hvad man i det längsta vill undvika. För lösningen af denna fråga finnes emellertid en annan utväg, som ock ligger så nära till hands, att uppmärksamheten måste rigtas på densamma. Det är nemligen genom en tidsenlig omorganisation af våra länsveterinärtjenster som, utan vidare kostnad för statsverket, skulle kunna erhållas, hvad jag ofvan åsyftat såsom behöfligt, nemligen konsulenter för hästafveln.

Veterinärerna äro icke mindre på grund af sin aflagda examen uti hithörande ämnen sakkunnige på ifrågavarande område, än äfven på grund af särskild förordning (veterinärinstruktionen), hvartill kommer, att de af

allmänheten såsom sådana städse betraktas och anlitas. Och då nu länsveterinärtjensterna faktiskt stå så godt som obegagnade af staten, hvad är då naturligare än att de för berörda ändamål tagas i anspråk?

Det är gifvet, att man på de personer, som skola vara allmänhetens rådgifvare uti hästafvel, måste ställa ganska stora fordringar. Men om det vid tillsättande af länsveterinärtjensterna tages tillbörlig hänsyn till de sökandes förtjenst och skicklighet, så måste också innehafvarne af dessa befattningar anses hafva nödiga förutsättningar för att motsvara dessa fordringar.

Ett af hufvudvilkoren för hästafvelns förbättrande torde också vara det, att hingsthållningen är ordnad tillfredsställande. Så är det icke nu. Det är nemligen endast undantagsvis, som å en ort finnes tillräckligt antal lämpliga hingstar; och, så länge hingsthållningen är öfverlemnad åt den enskilda företagsamheten, torde bristerna i densamma svårligen kunna på ett nöjaktigt sätt afhjelpas. Det vore derför önskligt om statens hingstdepoter äfven kunde till erforderligt antal tillhandahålla beskällare, som vore tjenliga till landthästafvelns förbättrande.

Blefve en bestämd plan för hästafveln fastställd, och konsulenter för densamma erhölles, så är det sannolikt att det också blefve vida bättre med hingsthållningen, men å andra sidan skulle dessa omständigheter utan tvifvel äfven för staten underlätta tillhandahållandet af hingstar, i det beskaffenheten af de beskällare, som borde anskaffas vore bestämd, och konsulenterna komme att arbeta för att dessa beskällare användas och att motverka det underhaltiga hingstar begagnades.

För att det icke skulle behöfvas ett öfver höfvan stort antal beskällare, kunde tilläfventyrs beskällarestationerna vara ambulerande med en månads å sex veckors uppehåll på hvarje station. En sådan anordning borde icke möta svårigheter i förhållande till fördelarne. Och vidare för att underlätta anskaffandet af nödigt antal beskällare, och på det vi icke må vara allt för mycket beroende af import, torde det kunna ifrågasättas om det icke vore lämpligt att inrätta en hingstuppfödningsanstalt för landthästafveln, dit lofvande hingstföl vid 1—2 års ålder kunde inköpas från hela riket för uppfödning. En sådan anstalt torde kunna åstadkommas utan särskildt stora omkostnader. Det är ju nemligen numera icke så få landtbrukare, som drifva eller önska drifva sitt jordbruk utan ladugårdsskötsel, och bland dessa torde det nog finnas några med nödiga förutsättningar, som för inackordering af ett visst antal föl årligen mot skälig afgift skulle vilja inrätta sin egendom till en dylik anstalt.

Jag tillåter mig sålunda vördsamt anhålla,

det Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t göra underdånig framställning om vidtagande af åtgärder i sådant syfte, att hästafveln må på ett verksammare sätt än hittills befrämjas, och att för detta ändamål dels en bestämd plan för hästafveln utarbetas, dels hästuppfödarne beredas tillgång på nödigt antal konsulenter genom länsveterinärstjensternas omorganisation i detta syfte, dels att den af staten bestridda hingsthållningen utsträckes så, att den äfven kommer att omfatta beskällare, som vore lämpliga till landthästafvelns förbättrande.

Stockholm den 27 januari 1898.

S. Arnoldsson.

Stockholm, Oskar Eklunds Boktryckeri, 1898.

N:o 128.

Af herr **H. Holmlin**, *om höjd aflöning till justitieombudsmannen och justitiekansleren m. m.*

Sedan min motion om högre lön samt lagstadgad pension åt justitieombudsmannen, i afsigt att förekomma de ständiga ombyten, hvilka under senare år inträffat, vid förra riksdagen blifvit af statsutskottet afstyrkt samt af Riksdagen afslagen, inträffade under år 1897 det säregna, att två justitieombudsmän utnämndes till justitieråd. Detta har med skäl väckt berättigad uppmärksamhet i hela landet och ingifvit mig hopp om bättre framgång, när jag åter dristar mig framställa förslag i samma ärende.

Eftersom justitieombudsmannen oftast utnämnes till justitieråd, föreslår jag, att han i löneförmåner likställes med dessa.

Alldenstund justitieombudsmannen och justitiekansleren enligt grundlagen skola vara likställda, får förslaget gälla båda dessa tjenstebefattningar.

Jag vill ock här påpeka, att det nutida omvalet hvart år hindrar en på förhand planlagd plan att handhafva embetet. Som bekant är, valdes justitieombudsmannen från 1810—1844 för 5 år i sänder samt från 1844—1866 för tre år i sänder. Jag anser, att ett val för tre år är lämpligare af flera skäl.

På grund af hvad ofvan anförts föreslår jag,

att justitieombudsmanna- och justitiekanslersbefattningen från och med 1899 års ingång aflönas med 10,000 kronor årligen, samt

att pensionen bestämmes till 8,000 för båda platserna, åt justitieombudsmannen, när han i minst 15 år med väl vitsordad tjenstgöring innehaft platsen samt uppnått 65 lefnadsår; och slutligen

att justitieombudsmannabefattningen tillsättes för en tid af tre år i sänder.

Stockholm i januari 1898.

Hans Holmlin.

N:o 129.

Af herr **M. Andersson** i Löfhult, *om ändring af 60 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.*

Efter en vidlyftig, förutgången utredning blef nya väglagen af Riksdagen antagen 1891, och för att bereda väghållningsskyldige någon lättnad i vägunderhållet bestämdes, att af statsmedel skulle årligen utbetalas en tiondedel af vägunderhållskostnaden, efter särskilda nämndens uppskattning, men det visar sig vara allt för litet, då nya väglagen gifvit anledningar till drygare utgifter för dem, som skola underhålla allmänna vägarne in natura.

Före nya väglagens antagande hade vägunderhållsskyldige rättighet att på annans utmark fritt taga väglagningsämne. I nya väglagen, § 33, åligger det väghållningsskyldige att betala för väglagningsämne, som tages på annans mark. Vid de årliga vägsynerna tillämpas lagen mycket strängt, och väghållningsskyldige åläggas att broa vägarne med grus, som måste hemtas från grusgropar, belägna på ganska långa afstånd från väghållarens

tilldelade vägstycke, samt betala från 10 till 25 öre per enbetslass. Härtill kommer stundom rättegångar med jordegaren om hvar grus får tagas samt betalningen derför m. m. trakasseringar.

Det vore väl rätt och billigt att af statsmedel betalades till vägunderhållare så stort belopp, som dessa få utgifva för att taga väglagningsämne från annans mark, hvilken utgift i allmänhet är mera än dubbelt mot det, som nu erhålles af statsmedel. Häraf framgår, att af statsmedel borde utgå minst en femtedel af vägunderhållskostnaden in natura.

Jag vågar vördsamt föreslå,

att Riksdagen beslutar att första momentet i § 60 i väglagen skall få följande förändrade lydelse:

§ 60.

Utaf den för vägunderhåll in natura uppskattade kostnad lemnas en femtedel af statsmedel, hvilket bidrag utbetalas till vederbörande vägstyrelse för att på lämpligt sätt tillhandahållas dem, som berörda vägunderhåll bestrida.

Andra momentet lika som förut.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 20 januari 1898.

Magnus Andersson.

N:o 130.

Af herrar P. Andreasson och E. Nilsson i Kattleberg, *om ändring i bankoreglementets föreskrifter angående afbetalningslån.*

Då vid sistlidna års riksdag en ny banklag för riksbankens verksamhet blifvit antagen och i följd deraf en del enskilda banker och deras afdelningskontor troligen kommer att indragas, blir det af så mycket större vigt, att de af riksbanken utlemnade s. k. afbetalningslånen lemnas på så fördelaktiga vilkor som möjligt.

Vi drista oss påstå, att dessa afbetalningslån inrättats med särskild hänsyn till den mindre jordbrukaren samt att förlusten på denna låneverksamhet varit jemförelsevis mindre än på annan riksbankens verksamhet.

Vid flera föregående riksdagar har fråga väckts om utsträckning af tiden för dessa låns återbetalning till fem år, men icke ännu vunnit Riksdagens bifall; detta gör, att låntagare i allmänhet vänder sig till sådana banker, der lån kunna erhållas på längre afbetalningstid än hos riksbanken, äfven om räntan hos de förstnämnda är högre; åtminstone sker detta i de orter, der undertecknade äro bosatta.

I den mån riksbanksafdelningskontor inrättas i allt flere residensstäder, anse vi, att reformen blir allt nödigare och nödigare.

På grund häraf få vi vördsamt föreslå, att nu gällande bankoreglemente erhåller sådan lydelse,

att afbetalningslån kunna erhållas såväl på 2½ som 5 års återbetalning.

Stockholm den 28 januari 1898.

Pehr Andreasson. *Elof Nilsson.*

N:o 131.

Af herr **P. Andreasson**, *m. fl., om höjning af anslaget till väganläggningar och vägförbättringar.*

Alldenstund förra Riksdagens höjning af anslaget till väganläggningar och vägförbättringar från 800,000 till 900,000 kronor i hela landet helsats med bifall, enär knappast statsmedel kunna användas till nödigare och mer kulturbringande ändamål, eftersom vägars anläggning och backars borttagande underlättar samfärdseln och höjer kulturen samt bereder goda arbetstillfällen; men då kommuner, som särskildt till följd af den nya väglagen önska förbättra sina vägar, ännu få vänta åratal på nödigt anslag för sagda ändamål och då statskassan för närvarande har en glänsande ställning, föreslå vi,

att anslaget till väganläggningar och vägförbättringar från och med 1899 höjes till 1,000,000 kronor.

Stockholm i januari 1898.

Hans Holmlin.
J. Johanson.
Walared.

Pehr Andreasson.
Elof Nilsson.
Kattleberg.

N:o 132.

Af herr **P. P. Waldenström**, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om införandet i dopbok af anteckningar angående faddrar.*

Kyrkolagens kap. 3 § 5 säger: »Efter det är en gammal god kristlig sed, att vid döpelsen brukas några personer, *dem man kallar faddrar, som äro vittnen till barnens dop*, så skall den ock hädanefter som härtill behållen varda». Samma kap. § 12 påbjuder derför ock, att »presten skall i kyrkoboken anteckna *deras namn, som vittnen till barnens döpelse varit hafva.* Af ålder hafva ock dopvittnena eller de s. k. faddrarne plägat åtaga sig vissa förpligtelser med afseende på barnens uppfostran.

Jemlikt kyrkolagens nu anförda bud innehåller födelse- och dopboken en kolumn, der sådan anteckning skall ske. Denna kolumn har ömsom burit rubriken »dopvittnen» (så enligt kongl. bref om kyrkoböckers förande den 27 april 1869), ömsom rubriken »faddrar» (så enligt kongl. förordning den 6 maj 1894). Att detta endast varit en namnolikhet, är klart dels af kyrkolagens nyss citerade definition på ordet »faddrar», dels deraf att presten enligt kyrkohandboken skall i sin förmaning till faddrarne bland annat säga: »Låten I, *som bevittnat denna heliga handling*, vara eder angeläget» o. s. v.

Emellertid är det allom bekant och konstateras äfven af kyrkoskrifningskomitén i dess underdåniga betänkande den 2 december 1890

sid. 171, att det är ytterst vanligt, att i dopboken såsom faddrar eller vittnen antecknas personer, som aldrig »bevittnat den heliga handlingen», än mindre åtagit sig de dermed förenade fadderpligterna, ja, som kanske icke ens veta, att barnet är födt, än mindre om eller huru det är döpt. Och detta har egt rum lika allmänt, antingen anteckningskolumnen burit rubriken »faddrar» eller »dopvittnen».

Kyrkoskrifningskomitén försökte i sitt provisoriska förslag den 7 december 1888 att afhjelpa detta missförhållande och bereda möjlighet »för noggranna och tillförlitliga anteckningar» samt föreslog derför, att jemte ordet »faddrar» äfven skulle utsättas ordet »dopvittnen», så att man skall kunna såsom fadder anteckna den, som icke varit vittne. Detta hade emellertid förutsatt en ändring såväl af kyrkolagens kap. 3 § 5 som af kyrkohandboken, hvilken tilltalar faddrarne, såsom de der *bevittnat dophandlingen.* I de yttranden, som till Kongl. Maj:t inkommo öfver komiterades förslag, uttalades emellertid »allmänt den åsigt, att någon så bestämd skilnad, som af komiterade ifrågasatts, icke borde göras mellan dopvittnen och faddrar.» Komitén frångick med anledning deraf sitt förslag och bestämde sig i sitt underdåniga betänkande den 2 december 1890 för att i rubriken till ifrågavarande kolumn sätta endast ordet »faddrar». Att den valde just detta ord och icke ordet »dopvittnen», motiverades dermed, att »i då använda formulär för födelse- och dopbok» stod »faddrar», ett motiv som tager sig rätt egendomligt ut, då man vet, att der i verkligheten stod »dopvittnen».

Emellertid har nu gällande kyrkohandbok statuerat en skilnad mellan dopvittnen, som vilja åtaga sig fadderförpligtelserna, och dopvittnen, som icke vilja åtaga sig dem. Men intet bud gifves derom, att denna skilnad skall iakttagas, när dopvittnenas namn antecknas i födelse- och dopboken. Följden är, att när någon nu antecknas såsom fadder, så antecknas han, såsom den der a) *bevittnat dophandlingen,* b) *åtagit sig de s. k. fadderförpligtelserna.* Men att såsom vittne anteckna en person, som icke varit närvarande, det är ju lika orimligt och orätt i en kyrklig som i en borgerlig handling. Huru mycket mer då att *derjemte* anteckna honom, såsom den der åtagit sig förpligtelser, som han i verkligheten aldrig åtagit sig! Af sådana — låt oss erkänna det — osanna anteckningar äro dock den svenska kyrkans dopböcker *öfverfulla,* och de *fyllas alltjemt dermed.* Nu skulle ju presterna sjelfva kunna göra ett slut derpå genom att vägra att anteckna andra än dem, som verkligen varit vittnen. Men

då icke många torde ega mod att så bryta med ett gammalt bruk, om de icke få något yttre stöd, så tager jag mig friheten att föreslå,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t må i nåder befalla domkapitlen och Stockholms stads konsistorium att förständiga vederbörande prester att tillse, det inga andra såsom faddrar i dopboken antecknas än sådana, som enligt gällande kyrkolag och kyrkohandbok verkligen varit vittnen till dopet, så ock att, om dopvittnen vägrat att åtaga sig fadderförpligtelserna, anteckning derom skall göras i dopboken.

Stockholm den 28 januari 1898.

P. Waldenström.

Stockholm, Kôersners Boktryckeri-Aktiebolag, 1898.

N:o 133.

Af herr **K. S. Husberg,** *om anslag för utsträckning af undervisningen å reallinien vid allmänna läroverket i Luleå.*

Under senare åren har, såsom bekant, antalet lärjungar å reallinien vid de allmänna läroverken i högst betydande grad tilltagit. I det yttrande, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet afgifvit vid föredragning inför Kongl. Maj:t af de läroverksfrågor, som ingå i årets statsverksproposition, finnes en närmare redogörelse för den alltmer tilltagande freqvensen å nämnda linie, och de siffror, som derom anföras, äro i hög grad talande.

Åtskilliga af våra högre allmänna läroverk äro emellertid ofullständiga på reallinien. Vid en del af dem saknas reallinie uti såväl sjette som sjunde klasserna; vid andra åter finnes sådan till och med sjette klassen. Till sistnämnda kategori hör allmänna läroverket i Luleå. Jag vågar härmed göra mig till tolk för de lifliga önskningar, som inom nämnda stad och för öfrigt inom Norrbottens län hysas derom, att reallinien vid läroverket i Luleå måtte blifva fullständig.

Att antalet elever på reallinien vid detta läroverk, i de klasser, der sådan linie derstädes finnes, för det närvarande icke är stort, är visserligen sant. Under läsåret 1895—1896, det senaste för hvilket läroverksstatistik finnes publicerad, utgjorde antalet realstuderande i läroverkets

fjerde, femte och sjette klasser till hopa 22. Påtagligt är emellertid, att just den omständigheten, att reallinien är ofullständig och att följaktligen en fullständig läroverkskurs måste för realstuderande medföra ombyte af läroverk, verkar afskräckande från att välja reallinien, samt att detta förhållande i så mycket högre grad gör sig gällande just i Luleå, hvilken stad är belägen på trettio mils afstånd från närmaste högre allmänna läroverk, der fullständig reallinie finnes. Jemförliga förhållanden föreligga i afseende å allmänna läroverket i Östersund, hvars reallinie äfven slutar med sjette klassen och beträffande hvilket läroverk motion vid denna riksdag afgifvits om realliniens utsträckning. Lärjungeantalet inom realklasserna vid Östersunds läroverk utgjorde under ofvannämnda läsår sammanlagdt 29.

Vid fjolårets riksdag fann statsutskottet, med anledning af en då väckt motion om utvidgning af Kristianstads allmänna läroverk å reallinien, det kunna med fog ifrågasättas, huruvida icke en fullständig undervisning å reallinien borde införas vid åtskilliga af de högre allmänna läroverk, som deraf äro i saknad. Jag förutsätter, att en dylik åtgärd bör närmast ifrågakomma vid sådana på reallinien ofullständiga läroverk, hvilka sakna allenast realliniens sjunde klass, samt att Luleå läroverk, der saknaden af fullständig reallinie gör sig på ett alldeles särskildt sätt kännbar i följd af stadens aflägsna läge, skall befinnas vara förtjent att komma bland dem, som i främsta rummet härutinnan tillgodoses.

Det torde icke vara behöfligt, att de medel, som för ändamålet erfordras till lärarekrafternas förstärkning, för närvarande anvisas på ordinarie stat. Med hänseende till de mera omfattande organisationsfrågor, som stå på dagordningen angående våra allmänna läroverk, synes det vara lämpligast, att den nu förevarande frågan tills vidare ordnas mera provisoriskt och att derför behöfliga medel tagas från anslag å extra stat. Jag föreställer mig, att ett årligt belopp af 2,000 kronor, motsvarande kostnaden för en extra lektors anställande, är för ändamålet tillräckligt, och synes detta belopp lämpligen böra anvisas under form af förhöjning utaf det af Kongl. Maj:t i statsverkspropositionen å extra stat äskade anslag af 100,000 kronor till arfvoden åt extra lärare. För den händelse nämnda belopp af 2,000 kronor skulle vara väl knappt tilltaget, torde sagda anslag i öfrigt lemna tillgång till hvad derutöfver kan behöfvas.

Jag tillåter mig alltså hemställa,

att Riksdagen, för beredande af tillfälle till utsträckning af undervisningen å reallinien vid allmänna läroverket i Luleå till och med läroverkets sjunde klass,

måtte på extra stat för år 1899 bevilja, såsom förhöjning i anslaget till »arfvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken», ett belopp af 2,000 kronor.

Stockholm den 28 januari 1898.

K. S. Husberg.

N:o 134.

Af herr **A. H. Göthberg,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående afsättning till arbetareförsäkringsfonden af en del af bränvinsförsäljningsafgifterna.*

Lagstiftningen angående försäljning af bränvin och dermed jemförliga spirituösa drycker har, ända sedan husbehofsbränningen afskaffades, ansetts böra gå i sådan rigtning, att dessa dryckers bruk genom densamma så mycket som möjligt inskränkes.

Man har bemödat sig att göra bränvinet svåråtkomligt och att undanrödja frestelsen för den enskilde att ockra på superiet. I sådant syfte var det, som det s. k. göteborgssystemet med dess bolagshandel infördes, hvarigenom innehafvare af rättighet till bränvinsförsäljning förbindes att afstå all egentlig vinst på denna handtering, hvilken vinst deremot, tillika med de stadgade försäljningsafgifterna, tillfalla kommunerna, landstingen och hushållningssällskapen.

Att kommunerna i synnerhet erhållit sådan förmån, grundar sig uppenbarligen derpå, att, då det omåttliga bruket af spirituosa försvagar och i många fall fullständigt förderfvar sina offers arbetsduglighet och välstånd, detta nödvändigtvis förorsakar samhället många utgifter för

fattig- och sjukvård m. m., hvilka utgifter visst icke skulle ställa sig så höga, som nu är fallet, om nykterheten allmänt iakttoges.

Undertecknad är lifligt öfvertygad derom, att de inkomster, kommunen erhåller genom bränvinsförsäljning, mer än uppvägas af den skada, superiet vållar, och de ökade utgifter, som deraf föranledas. Vidtoges derför sådana anordningar, att de, som bestämma antalet försäljningsrättigheter inom ett visst område, icke frestades att taga hänsyn till den möjliga vinsten, utan, som tillbörligt vore, endast såge omsorgen om sedlighetens främjande till godo, skulle säkert bättre resultat ur nykterhetens synpunkt uppnås.

Antalet försäljningsställen i städerna skulle för framtiden blifva betydligt förminskadt, såsom man kan finna bland annat af den omständigheten, att, sedan landskommunerna *icke* hafva direkt inkomst af bränvinsförsäljningen, de allt mer och mer motsätta sig sådan försäljning inom sina områden.

Enligt min åsigt vore det derför lämpligt, att en del af dessa inkomster på det sätt komme den mindre bemedlade till godo, att de användes för förverkligande af det önskemålet att bereda ålderdomsunderstöd åt arbetare och med dem likställde, hvilket i sin mån skulle minska utgifterna för en fattigvård, som mångenstädes är för kommunerna mycket betungande.

Ingen torde bestrida, att bland dessa arbetare finnas många, som med den under svett och möda förvärfvade dagspenningen bidraga till dessa millioner, som inflyta genom rusdrycksförsäljningen. Då så är, är det ej mer än rätt och billigt, att något deraf användes för tryggande af deras ålderdom.

Det torde äfven inom en ej allt för långt aflägsen framtid komma att visa sig, att kommunerna, som i sådant fall finge släppa till en del utaf dessa vinstmedel, ej derpå förlorade. Den lindring, som i form af minskad fattigvård komme dem till del genom arbetareförsäkring, skulle rikligt ersätta denna uppoffring.

Denna fråga har, så vidt jag kunnat utröna, ej förevarit till behandling inom Riksdagen sedan år 1885, då herr Hedin från Stockholm väckte motion om, att 20 % af bränvinsförsäljningsmedlen skulle afsättas till en arbetareförsäkringsfond. Denna motion blef af Riksdagen afslagen.

Annars har frågan om bränvinsförsäljningsafgifternas indragning till statsverket kommit fram såsom uteslutande afsedd att befrämja nykterheten. Så var förhållandet, då herr P. Waldenström år 1885 väckte motion derom, äfvensom när 1896 och 1897 en stor mängd ledamöter af Andra Kammaren motionerade i samma syfte.

Dessa senare motioner afslogos hufvudsakligast på de skäl, *att* statskassan hade öfverflöd på medel, *att* det ej vore lämpligt öfverlemna bränvinsförsäljningen i städerna till statsverket, samt slutligen *att* det ej ginge an beröfva landstingen och hushållningssällskapen deras inkomster.

Oaktadt min motion går i en annan rigtning, och således de farhågor, som framhöllos gent emot de föregående, förlora sin betydelse, har jag dock för att ej beskyllas att vilja gå för brådstörtadt till väga, velat öfverlemna åt Kongl. Maj:t att genom en allsidig utredning vinna en tillfredsställande lösning af frågan.

På grund af hvad jag sålunda anfört får, jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte besluta i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes fortast möjligt låta verkställa utredning, huruvida icke en sådan ändring i § 22 af gällande bränvinsförsäljningsförordning skulle kunna göras, att af de inkomster, som inflyta för rättigheterna till minuthandel med eller utskänkning af bränvin, må afsättas en del till arbetareförsäkringsfonden.

Om remiss till bevillningsutskottet anhålles.

Stockholm den 28 januari 1898.

A. H. Göthberg.

N:o 135.

Af herr **D. Holmgren** i Varnhem, *om rätt för enskild part att mot embetsmän anhängiggöra talan för fel i embetet.*

Enligt gällande svensk lag, är det målsegaren sjelf eller den förorättade, som i första hand är åtalsberättigad, oafsedt förbrytelsens beskaffenhet och oberoende af den brottsliges samhällsställning. Emellertid har vår lagstiftning allt mera utvidgat området för den offentliga myndighetens rätt att derjemte uppträda såsom åklagare.

Det är nemligen den urgamla svenska rättsuppfattningen, att den förorättade måste beredas tillfälle att anhängiggöra sin talan mot en hvar svensk medborgare, af hvilken han anser sig hafva blifvit kränkt till lif, ära eller gods. Med denna vidsträckta åtalsrätt, som kan sägas vara en menniskas naturliga rätt, har lagstiftaren velat befästa den svenska friheten.

Det är uppenbart, att med denna åtalsrätt, som tillkommer alla svenska medborgare, hvilka kommit till myndig ålder, följer rätten att bevisa sina påståenden, då laga former iakttagas. Låt vara, att principen om den enskildes åtalsrätt leder sitt ursprung från den mera privaträttsliga uppfattningen af straffets berättigande, ingen torde dock kunna förneka, att denna den enskildes åtalsrätt är en af de säkraste garantier, staten eger, för att förbrytelser ej må blifva ostraffade och samhället sålunda må kunna blifva beståndande och motsvara sitt ändamål att med lagen skydda alla dess medlemmar mot rättskränkningar.

För den förorättade kan, såsom helt naturligt är, icke gifvas något bättre tillfälle att vinna upprättelse för det honom genom förbrytelsen tillfogade lidandet och honom påförda skador, än då han med eller utan biträde af offentlig myndighet sjelf får göra denna sin talan gällande inför domstol. Ett undantag från denna regel, att målsegaren *alltid* är åtals-

berättigad, och ett undantag af den mest ödesdigra beskaffenhet gifves emellertid i vår lagstiftning. Genom kongl. förklaringen öfver allmänna lagens stadganden i åtskilliga rum af den 23 mars 1807 förbjudes »enskild part att taga stämning å någon domare för att tilltala honom för fel eller brott i embetet». Den kongl. förklaringen gäller alltså, enligt dess lydelse, åtal mot domare för embetsbrott. Under förutsättning, att de fleste domare tagit del af och gjort bekantskap med de i lagböckerna intagna beaktansvärda domareregelrna, torde möjligen vissa skäl kunna framhållas för bibehållandet af denna bestämmelse till embetets helgd, ehuru visserligen, särskildt af yngre och oerfarne domare, missgrepp och fel kunna begås, som för tusenden och åter tusenden af svenska medborgare haft de mest ödesdigra följder, föranledda icke minst genom den oansvarighet, som garanteras dem af sjelfva lagen eller rättare genom en mot sjelfva lagen stridande kongl. förklaring af lagen.

Att den svenska domaren blifvit tillförsäkrad nästan fullständig oansvarighet för sina handlingar och är i de flesta fall oangriplig för sina fel i embetet, är ju en känd sak och framgår icke minst af det förhållandet, att han, då åtal någon gång mot honom anställes för fel eller försummelse i embetet, i de flesta fall förklaras icke kunna till ansvar fällas eller ock bötfällas till lumpna 10 à 50 kronor, ett sakförhållande, som hos den tänkande delen af svenska folket väckt och väcker berättigad harm och förtrytelse och är i hög grad egnadt att borttaga den auktoritet, som domstolarne måste bevara, om de skola kunna motsvara sin höga bestämmelse.

Nu har det emellertid med stöd af ofvannämnda kongl. förklaring blifvit praxis på rättskipningens område, att enskild part anses oberättigad att åtala icke blott en domare för fel i embetet, utan hvarje embetsman för embetsbrott, så snart denne embetsman har något slags forum privilegiatum eller han räknas till s. k. högre embetsmän — och till denna klass af embetsmän vilja ju nästan alla hänföras. Så snart sålunda en svensk medborgare lyckas blifva högre embetsman, har han för alla sina åtgärder, som vidtagas vare sig i kraft af embetet eller i uppenbar strid mot hans embetspligt, så godt som fullständigt skydd för alla sina gerningar, enär han oftast kan säga, att han som embetsman har »medverkat» till en gerning. I allt fall gör han anspråk på att få behandlas som domare; och dessa anspråk blifva aldrig af domstolarne underkända. Hvilka ytterst betänkliga följder, ett dylikt hinder för den enskilde parten att sjelf inför domstol beifra en emot honom af embetsman begången förbrytelse, hvarigenom hans rätt på det gröfsta sätt blifvit kränkt, kan medföra, torde nog en hvar lätt inse.

Enligt förut åberopade kongl. förklaring har målsegare i detta fall att vända sig med anhållan om åtals anställande till allmänne åklagaren i vederbörande hofrätt, till justitiekansleren eller till Riksdagens justitieombudsman.

Om nu dessa myndigheter icke finna skäl föreligga att vidtaga någon åtgärd med anledning af den gjorda anmälan, har målsegaren att besvära sig häröfver hos Kongl. Maj:t, som då möjligen kan vara af annan mening och föranstalta om åtals anställande. Den förorättade har alltså en lång och mödosam väg för sig, som för de allra flesta är ofarbar, och en invecklad och kostbar procedur, innan han i något enstaka fall kan lyckas få talan anhängiggjord mot en embetsman, som kränkt hans rätt och säkerhet. Skulle det mycket sällsynta fallet inträffa, att någon embetsman blefve tilltalad, och den förorättade alltså finge tillåtelse att utföra sin talan vid domstol, är dermed ofta i sjelfva verket föga eller intet vunnet, ty en hvar känner nogsamt, att i vårt land rättsförhandlingarne icke påskyndas, utan hafva en rörelse, snarare liknande kräftans.

Efter otaliga trakasserier och chikaner blir det i många fall gagnlöst för den förorättade, om han någon gång skulle lyckas få sin rätt genom laga kraftegande dom fastslagen, alldenstund det då är för sent.

För hans vedersakare stå ju till buds alla möjliga vägar att derförinnan expediera honom och göra honom oskadlig, hvadan det blifvit hos den öfvervägande delen af svenska folket en dogm, att ingen förnuftig menniska vidare begär någon rättvisa af eller gent emot embetsmännen. Hvilken orättvisa med detta naturligtvis förvända åskådningssätt begås mot det stora flertalet af rättrådige och dugande embetsmän i vårt land, och hvilken våda för hela samhällets bestånd och utveckling, det medför, kan en hvar lätt inse. Jag har inga skäl att betvifla, att dessa allmänna åklagare vid fullgörandet af sitt höga och ytterst ansvarsfulla kall bemöda sig att göra sitt bästa för att synas hafva gjort något; men det torde å andra sidan vara alldeles ovedersägligt, att deras grannlaga ställning för dem utgör den allra största och svåraste frestelse att icke förfara fullt objektivt vid fråga om anställande af åtal mot någon af deras embetsbröder eller öfverordnade, i synnerhet sedan justitieombudsmannaplatsen under den sista tiden börjat utgöra ett trappsteg å rangskalan upp till statens högsta dömande myndighet och alltså till erhållande af »bättre karakter».

Om nu alltså den förorättade ändtligen lyckas få talan väckt mot en embetsman, som kränkt hans rätt och säkerhet, så är härmed hans rätt långt ifrån tryggad, ty lika oberättigad som målsegaren är att *väcka* åtal, lika oberättigad är han att *fullfölja* sin talan i högre instans, för den händelse första instansens utslag gått honom emot. Likaså i fråga om

skadestånd står enskild målsegare alldeles rättslös mot domare och tjenstemän, derest han icke lyckas få åtal mot dem väckt. Ja, ej ens i det fall, att dessa embetsmän falskeligen åtalat någon, anses den tilltalade berättigad att föra rekonventionstalan för ett sådant öfvergrepp. Att detta är ett ytterst betänkligt förhållande, torde ingen kunna förneka; och det synes mig, som en slik anordning och en dylik inskränkning af åtalsrätten icke öfverenstämde med den sköna grundsatsen »om allas likhet inför lagen». Skall denna grundsats blifva gällande och icke vara blott ett tomt ord eller ett hån emot den förtryckte, så måste lagen hafva tillträde i de storas palats liksom i den fattiges koja; lika obeveklig som döden, när han träffar den skyldige, får han icke göra något undantag för rang och titlar.

Om anledningen till denna undantagsbestämmelse beträffande domare och högre embetsmän varit den, att lagstiftaren fruktat, att dessa embetsmän alltför ofta skulle trakasseras med åtal af enskilda parter, så synes mig denna fruktan vara mycket öfverdrifven, för att icke säga onödig. I 10 kap. 27 § rättegångsbalken stadgas, att målsegaren sjelf må väcka åtal mot kronofogde, länsman och uppbördsman, och det har aldrig i vårt land försports någon olägenhet häraf; icke heller har denna rätt, såvidt jag har mig bekant, missbrukats derhän, att enskilda parter i onödan och utan fog besvärat dessa embetsmän med åtal.

Uti de stränga straff, hvarmed gällande strafflag hotar den, som falskeligen eller obetänksamt tilltalar annan för brott, och som rundeligen tillmätas den, som med falskt eller obetänksamt åtal vänder sig mot en domare, torde emellertid denna hafva ett skydd, som gör till fyllest för att befria honom för åtal utan fog.

Då denna anordning att tilldela justitiekanslern, advokatfiskalerna i hofrätterna och Riksdagens justitieombudsman med de byråkratiska föreställningssätt, som så lätt blifva traditionella inom juridiska kretsar, befogenhet att afgöra frågan, om en domare eller embetsman skall åtalas eller ej, icke tillbörligt tillgodosett den enskilde medborgarens berättigade intressen, och under vissa politiska förhållanden lätt torde kunna missbrukas på ett sätt, som icke är med rättssäkerheten förenligt,

då ej heller den trygghet för den enskilda parten, som afsågs med inrättande af justitieombudsmannainstitutionen, synes vara effektiv,

då vår tid, som såsom motto på sin vapensköld skrifvit aktning för rätt och menniskovärde och proklamerat frihet för individen inom lagarnes gränser, icke kan godkänna annat förmynderskap, än det lagen ålägger hvarje svensk medborgare,

då det slutligen för domare och embetsmännen sjelfva måste vara högst nödigt och nyttigt att icke innehafva någon undantagsställning, och

det alltså ligger i deras välförstådda intresse, att alla skrankor, som aflägsna dem från svenska folket och dess förtroende, bortfalla, tager jag mig friheten föreslå,

att Riksdagen för sin del måtte besluta, att det i kongl. förklaringen den 23 mars 1807 punkt 40 stadgade förbud för enskild part att taga stämning å någon domare för att tilltala honom för fel eller brott i embetet måtte upphäfvas, och i stället förordnas, att hvarje svensk man under alla förhållanden skall ega rätt att föra målsegaretalan såväl mot domare som öfriga embetsmän.

Om remiss till lagutskottet anhålles.

Stockholm den 27 januari 1898.

D. Holmgren.

N:o 136.

Af herr **D. Holmgren** i Varnhem, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förändrad lagstiftning mot ocker.*

Allbekanta tilldragelser under förlidet år och deraf föranledda afslöjanden af den skändliga ockerhandtering, som i icke ringa omfattning utöfvas i vårt land, särskildt i hufvudstaden, hafva rigtat den allmänna uppmärksamheten på en lucka i vår lagstiftning, närmast i vår strafflag, hvilken lucka det bör ligga statsmagterna om hjertat att såväl i den allmänna moralens som i den enskilda medborgarens intresse snarast möjligt söka fylla.

Att här icke kan blifva fråga om något statens ingripande *i regleringen af penningens marknadspris*, synes mig sjelfklart. Utöfver den allmänna räntelag, som vi redan ega i handelsbalkens 9 kap., lära inga bestämmelser angående räntefoten vara af behofvet påkallade. Jag anser till och med, att nu gällande allmänna bestämmelse om räntemaximum saklöst kunde undvaras, och den frihet, som enligt kongl. förordningen af den 13 september 1864 gäller i fråga om försträckningar på högst sex månader utan säkerhet i fast egendom, utan fara utsträckas till alla hederliga försträckningsaftal utan undantag, dock alltid under förutsättning, att det allmänna rättsmedvetandets uppfattning af ett försträckningsaftals hederlighet eller ohederlighet finge sitt uttryck i lagen.

Inom det legitima affärslifvet har utan tvifvel grundsatsen om det fria aftalet, som tillåter, att en varas pris bestämmes uteslutande af förhållandet mellan tillgång och efterfrågan *i stort sedt*, sin fulla giltighet, och detta bör, såsom ofta af den fria räntans försvarare blifvit anmärkt, gälla penningen lika väl som hvarje annan vara eller nyttighet. I reglerandet af penningens pris i den allmänna marknaden bör derför enligt mitt förmenande staten icke ingripa.

Annorlunda kan deremot förhållandet understundom blifva, om det gäller sådana transaktioner, vid hvilka *ett öfverskridande* af de i den allmänna penningmarknaden vid en viss tidpunkt gängse, ur den fria konkurrensen framgångna räntesatserna eger rum. Jag är långt ifrån att vilja påstå, att hvarje sådant öfverskridande är obehörigt. Det torde gifvas fall, då till och med en betydligt högre ränta än den vanliga kan i betraktande af försträckningsgifvarens risk i förening med arten och beskaffenheten af det ändamål, för hvilket försträckningstagaren ämnar använda penningarne, vara fullt berättigad. Sådana fall, i hvilka försträckningen, trots de tunga vilkoren, är till verkligt gagn för försträckningstagaren, och der moraliskt fullt berättigade intressen främjas genom transaktionen, påkalla icke något ingripande från det allmännas sida. Som bekant förekommer emellertid en stor mängd fall, då transaktionens syfte icke har något att göra med försträckningstagarens sanna, välförstådda intresse, utan der densamma mera tjenar att tillfredsställa försträckningsgifvarens hänsynslösa vinstbegär till större eller mindre men, oftast till obotlig skada för försträckningstagaren. I sådana fall föreligger *ocker*. Och att detta är, moraliskt sedt, ett brott lika väl som t. ex. stöld eller bedrägeri, derom lärer hvarken bland den fria räntans anhängare eller dess motståndare råda mer än en mening.

Hvarför hafva då icke våra lagstiftare upptagit detta brott bland dem, hvilka staten belägger med straff? Skulle detta måhända bero på

svårigheten att bestämma, i hvilka fall ett straffvärdt förfarande föreligger? I Tyskland, der man sedan nära aderton år eger en ockerlag med stränga straffbestämmelser, har dock denna svårighet ej befunnits oöfvervinnelig. Till straffbart ocker räknar den tyska strafflagens § 302 a det, att någon begagnar sig af en annans nödställda belägenhet, lättsinne eller oerfarenhet för att vid försträckning af penningar eller vid prolongation af en skuld betinga sig eller tredje man en ekonomisk förmån, som i sådan grad öfverstiger den gängse räntefoten, att den betingade förmånen i betraktande af omständigheterna står i uppenbart missförhållande till prestationen. Ett straff af ända till sex månaders fängelse jemte 3,000 mark i böter och förlust af medborgerligt förtroende kan följa härpå; och dubbelt så strängt straff stadgas i § 302 b, i fall ocker bedrifves under förklädd form eller vissa andra dermed likställda förhållanden; och i begge fallen straffas enligt § 302 c äfven den, som med vetskap om tillkomsten af en ockerfordran öfvertager och afyttrar den eller söker göra den gällande. För den, som yrkesmessigt drifver ocker, stadgar § 302 d särskildt strängt straff, och en sådan ådömes *ovilkorligen* vanfräjd. Nämnas må ock, att försträckningsaftal, som falla under ockerlagen, äro ogiltiga, och ockraren förklaras skyldig att återbära, hvad han på grund af slika aftal kan hafva bekommit.

Det säger sig sjelft, att fall kunna förekomma, då det blir svårt för lagens tillämpare att afgöra, om de af lagen för förfarandets brottslighet uppställda förutsättningar föreligga eller ej; sådant ligger i sakens natur, och i dylika fall får domaren tillämpa den gamla kända regeln att hellre fria än fälla. Men i allmänhet torde icke heller en dylik svårighet möta. En invändning, som motståndarne till all lagstiftning mot ocker aldrig underlåtit att anföra, är den, att en dylik lag skulle så lätt kunna kringgås eller gäckas, att den brottslige sällan eller aldrig skulle åtkommas. Om nu ock detta vore sant, så tror jag, att lagen ändock icke vore utan betydelse. Ensamt det, att procentarehandteringen blefve genom statens lagar brännmärkt såsom brottslig, vore i min tanke ett godt. Det skulle för visso icke blifva utan verkan hvarken på den icke ringa del af allmänheten, hvars rättsmedvetande i många fall behöfver stödet af yttre auktoritet för att komma till en bestämd uppfattning, ej heller på en och annan bland dem, som för egen del icke skulle hafva något emot att egna sig åt den lukrativa ockrarehandteringen, men skulle känna det mindre behagligt att veta, det lagens hotande svärd ständigt sväfvade öfver deras hufvuden. Då dertill kommer, att väl svårligen någon *skada* skulle kunna förorsakas genom en ockerlag af samma karakter som den för tyska riket gällande, så synes mig, att försök med en dylik lag, huru ringa verkan man än

väntar sig deraf, dock böra göras. Jag är emellertid för min egen del lifligt öfvertygad derom, att den ifrågasatta lagen ingalunda skulle kunna kringgås och gäckas så lätt, som mången förmenar. Att den liksom alla lagar skulle i enstaka fall visa sig vanmägtig gent emot det onda, är ingenting märkvärdigt. Det finnes mer än en bestämmelse i vår strafflag, som, oaktadt brott deremot dagligdags förekomma, sällan tillämpas, så t. ex. bestämmelserna om hasardspel i strafflagens 18 kap. 14 §. Dock har ingen på allvar ifrågasatt att upphäfva dessa bestämmelser.

Om den ifrågasatta lagen, liksom den tyska, stadgade straff äfven för ocker i förklädd form, så blefve den icke så lätt att kringgå, och hvad beträffar möjligheten af bevisnings förebringande, så borde det icke möta större hinder att i detta fall gifva särskilda föreskrifter, som underlätta densamma, än det varit i fråga om oloflig bränvinsutskänkning (se § 55 af kongl. förordningen den 24 maj 1895 angående vilkoren för försäljning af bränvin).

Då enligt min uppfattning en lag i här antydda syfte vore af gagn, och saknaden af sådan innebär en brist i vår lagstiftning, får jag härmed hemställa,

att Riksdagen måtte besluta uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser mot ocker i ungefärlig öfverensstämmelse med de bestämmelser, som innehållas i den tyska lagen angående ocker af den 31 maj 1880.

Om remiss till lagutskottet anhålles.

Stockholm den 27 januari 1898.

D. Holmgren.

N:o 137.

Af herr **H. F. A. E. Pantzarhielm**, *om förhöjd afsättning till arbetareförsäkringsfonden.*

I riksstaten för hvartdera åren 1896, 1897 och 1898 har afsatts ett belopp af 1,400,000 kronor, som tillgodoförts den s. k. arbetareförsäkringsfonden. I den statsverkspropositionen till innevarande års riksdag bilagda finansplanen föreslås, att till arbetareförsäkringsfonden må i riksstaten för år 1899 afsättas ett belopp af 2,000,000 kronor.

Inom allt vidsträcktare kretsar i vårt land har emellertid ansetts, att de sålunda afsatta beloppen vore för ändamålet otillräckliga, för den händelse man verkligen allvarligt önskade att genom dessa medelafsättningar bereda möjlighet för frågans snara lösning, på ett sådant sätt, att alla billiga fordringar i möjligaste mån blefve tillgodosedda. Denna åsigt har också inom Riksdagen tagit sig uttryck i den motion, som af herr A. Hedin från Stockholm, med flera Andra Kammarens ledamöter, väcktes vid 1896 års riksdag och sedan förnyats vid såväl fjolårets som innevarande års riksmöte.

I denna motion hemställes på, som det vill synas, fullgoda grunder, att Riksdagen måtte besluta att till arbetareförsäkringsfonden, utöfver den af Kongl. Maj:t föreslagna summan, afsätta ett belopp af 8,400,000 kronor, eller den summa, hvartill en årlig afsättning af 1,400,000 kronor jemväl under de sex åren 1890—1895 skulle hafva uppgått.

Ehuru i motiveringen till denna herr Hedins motion med lika mycken klarhet som skärpa framhållas de bindande moraliska och sakliga skäl, hvilka tala för ett bifall från Riksdagens sida till hans deri framstälda yrkande, så synes dock, såsom skulle den till afsättning till arbetareför-

säkringsfonden af honom föreslagna summans *storlek* väcka betänkligheter äfven hos en del af dem, som äro gynsamt stämda för arbetareförsäkringsfrågan, och gerna skulle sett, att försäkringens genomförande i ekonomiskt hänseende vore i någon mån tryggad, när en gång ett förslag föreligger, om hvilket man i formelt och principielt hänseende kunde enas.

Statsutskottet motiverar sin hemställan om afslag å den förutnämnda Hedinska motionen vid 1896 års riksdag sålunda: »Med hänsyn till den ovisshet, som ännu råder rörande sättet för arbetareförsäkringsfrågans slutliga lösning, har utskottet ansett större afsättning af medel för ofvanberörda fond än den, Kongl. Maj:t föreslagit, icke för närvarande böra ifrågakomma och får alltså hemställa» o. s. v.

Vid föregående års riksdag motiverade samma utskott sin hemställan om afslag å herr Hedins vid denna riksdag förnyade motion i här ifrågavarande ämne med en hänvisning till finansministerns i statsrådsprotokollet öfver finansärenden den 14 januari samma år gjorda anförande, i det att utskottet förklarar sig i denna fråga dela den uppfattning, som fått sitt uttryck i nämnda anförande, deri det bland annat heter: »Skäl hafva visserligen ansetts vara för handen att, innan försäkringsfrågan å nyo förelägges Riksdagen, ännu någon tid låta meningarne inom landet arbeta sig fram till ökad klarhet angående det rigtigaste sättet för den vigtiga frågans lösning, såsom ock att derunder i möjligaste mån hemta lärdom af andra länders erfarenhet, men då under alla förhållanden försäkringens genomförande kommer att kräfva betydliga belopp, på det att de ifrågasatta pensionsförmånerna må komma äfven den nuvarande generationen till godo, anser jag mig, efter samråd med chefen för civildepartementet, böra hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva, att till arbetareförsäkringsfonden må äfven i riksstaten för år 1898 afsättas ett belopp af 1,400,000 kronor.» — Det synes af det här anförda, som skulle statsutskottet hafva, endast till följd af arbetareförsäkringsfrågans oklara läge samt af den omständigheten, att dess slutliga lösning syntes utskottet vara hänvisad till en oviss framtid, känt sig förhindradt att tillstyrka Riksdagen en afsättning af medel till ifrågavarande fond till högre belopp, än som af Kongl. Maj:t vid här berörda tillfällen föreslagits. Häri och icke i någon mindre gynsam stämning inom statsutskottet mot hela arbetareförsäkringsfrågan må alltså, så synes det mig, förklaringen sökas till den afvisande hållning, som utskottet hittills intagit gent emot förslagen om höjning af medelafsättningen till denna fond. — Beaktas bör måhända också, att chefens för finansdepartementet förenämnda anförande till statsrådsprotokollet icke innebär något, som kunde gifva förhoppning om, att från regeringens sida ett förslag till Riksdagen, afseende den

vigtiga frågans slutliga lösning, kunde vara att under den närmaste tiden förvänta, och jag ber att särskildt få framhålla, att Kongl. Maj:t *då* anser en afsättning af medel till försäkringsfonden *särskildt önskvärd, på det att de ifrågasatta pensionsförmånerna må komma äfven den nuvarande generationen till godo.*

Nu har emellertid i den finansplan, som åtföljer Kongl. Maj:ts nådiga proposition n:o 1 till innevarande års Riksdag blifvit sagdt, att inom civildepartementet utarbetats ett förslag till lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta, hvilket förslag, derest erforderlig ytterligare behandling af detsamma hinner verkställas, torde komma att föreläggas innevarande års Riksdag.

Detta lagförslag, som redan varit föremål för både enskilda och offentliga utläggningar och kommentarier, synes hafva i allmänhet blifvit mottaget med välvilja. Man har dock med ganska stor skärpa framhållit, att Kongl. Maj:t frångått det i fjol uttalade önskemålet i fråga om den nuvarande generationens tillgodoseende vid pensionsförmånernas fördelning. Förnekas kan väl heller icke, om man vill vara rättvis, att det skulle vara bra obilligt, om alla de nu lefvande arbetare, som äro födda efter år 1870, och hvilka dock i ej ringa mån bidragit till det nuvarande rika tillflödet till statskassan, alldeles skulle utestängas från fördelen att se sin ålderdom i någon mån betryggad mot försakelser och nöd. Man får väl också antaga, att endast hänsyn till den betydligt större kostnaden afhållit regeringen från att vid lagförslagets utarbetande fullfölja den ursprungliga försäkringsplanen, enligt hvilken pensionsförmånerna skulle komma äfven den nuvarande generationen till godo. Den nuvarande arbetaregenerationen har — eller förmenar sig åtminstone härutinnan hafva — löften att hålla sig till, hvilka omsorgen om statsmagternas värdighet icke medgifver, att de alltför länge få förblifva ouppfylda.

Måhända vill man äfven medgifva, att en s. k. slutlig lösning af arbetareförsäkringsfrågan på ett sätt, som förlägger tidpunkten, då pensionsutdelningen skulle till hela sitt omfång taga sin början, så långt fram i tiden som till år 1935, icke gerna kan rättfärdigas hvarken från rättskänslans eller den politiska klokhetens synpunkt, utan *endast* kunde betingas af en sådan omständighet som statens totala brist på erforderliga tillgångar. Men nu förefinnes för visso icke en sådan brist. Derför ställes också, synes mig, redan nu och i hvarje fall — oafsedt när och under hvilken form, en försäkringslag kommer att föreläggas Riksdagen — på Riksdagen ett oafvisligt kraf att i tid tillse, att medel ej saknas för att kunna göra verkan af denna lag så rättvis och hänsynsfull, som möjligt är.

Frågan blir under sådana förhållanden att finna en utgångspunkt för ett förslag, afseende afsättande till försäkringsfonden af en summa, å ena sidan *stor nog* att i afsevärd mån stärka fondens ställning och sålunda efter hand och inom en rimlig tid medgifva en skälig hänsyn till de blifvande försäkringstagarnes befogade önskningar i fråga om försäkringens omfattning och verksamhet, utan att Riksdagen skulle behöfva att vid försäkringslagens slutliga pröfning afskräckas af de betydliga anslag från statens sida, som härtill en gång skulle erfordras; men å andra sidan *icke större*, än att alla vänner af rättvisa och billighet utan tvekan skulle kunna enas om att bevilja densamma redan nu.

En sådan utgångspunkt tror jag mig hafva funnit i det af herr Zetterstrand, under öfverläggningarne i Andra Kammaren om afsättning till arbetareförsäkringsfonden den 7 maj förlidet år, väckta förslag, hvilket af denna kammare bifölls med 129 röster mot 86 och äfven — oafsedt utfallet af den gemensamma voteringen — sades icke hafva saknat sympatier inom medkammaren.

Herr Zetterstrand föreslog, som bekant, en afsättning till arbetareförsäkringsfonden af 3,000,000 kronor för år 1898.

Nu får måhända antagas, att, derest Första Kammaren och statsutskottet under förra riksdagsperioden hade haft sig bekant, att ett lagförslag, afseende en slutlig lösning af arbetareförsäkringsfrågan, kunde vara att från regeringen förvänta redan under innevarande års riksdag, såväl nämnda utskotts förut citerade utlåtande (n:o 58) fått en annan lydelse, som ock att resultatet af en eventuelt företagen gemensam omröstning blifvit ett annat, eller att, i enlighet med herr Zetterstrands yrkande, i riksstaten för innevarande år ett belopp af 3,000,000 kronor tillgodoförts arbetareförsäkringsfonden.

Det får måhända äfven antagas såsom sannolikt, att Riksdagen i konseqvens härmed äfven uppfört afsättningen för år 1899 till samma fond med ett lika stort belopp, eller 3,000,000 kronor, således för båda åren en afsättning af sammanlagdt 6,000,000 kronor.

Nu afsattes för år 1898 endast 1,400,000 kronor, och regeringen föreslår, som nämndt, för nästa år en afsättning af 2,000,000 kronor, eller sammanlagdt för båda åren en afsättning af endast 3,400,000 kronor. Då jag anser den i herr Zetterstrands förslag upptagna summan vara den minsta möjliga, som, med hänsyn till arbetareförsäkringsfondens oafvisliga behof af förstärkning, statskassans nuvarande lysande tillstånd samt en politiskt klok statshushållning bör af Riksdagen *årligen* beviljas, samt att, äfven om regeringen i sitt förväntade lagförslag tillgodoser behofvet af de årliga anslag, som erfordras, för att verkan af lagförslaget inom en viss

tidrymd skall träda i kraft, denna tidrymd är för högt tilltagen, då den nuvarande generationen (öfver 30 år) icke skulle tillgodoses, hvadan för att härutinnan vinna rättelse den redan nu varande arbetareförsäkringsfonden behöfver förstärkas; så finner jag häri anledning nog vara för handen *att genom ökad afsättning redan nu förstärka arbetareförsäkringsfonden.*

Att utan väsentliga rubbningar i statsregleringen bereda tillgång till erforderliga medel till bestridande af den ökade afsättning till arbetareförsäkringsfonden, jag här nedan skall tillåta mig att föreslå, torde icke möta några afsevärda svårigheter eller i ringaste mån vålla något som helst intrång på sådana regeringskraf, som »icke utan våda» kunna — uppskjutas.

Jag skall här tillåta mig att i korthet påvisa några — af de många —, hvilka enligt mitt förmenande särskildt torde böra dervid uppmärksammas.

Kongl. Maj:t föreslår Riksdagen: dels under punkt 28 å fjerde hufvudtiteln: att till inköp af skjutfält för Första Göta artilleriregemente på extra stat bevilja 284,000 kronor samt till utgående under år 1899 deraf anvisa 142,000 kronor; och dels under punkt 29: att till inköp och anordnande af skjutfält för Gotlands artillericorps på extra stat för år 1899 bevilja 80,000 kronor. Med beviljandet af båda dessa anslag torde utan någon som helst olägenhet kunna anstå, förutsatt att desamma ens kunna anses vara verkligen af behofvet påkallade. Kontraktet om arrendet af det skjutfält, som nu af Första Göta artilleriregemente för skjutöfningar disponeras, utgår först den 1 maj 1902, och inga väsentliga hinder lära väl möta för att få detta kontrakt förnyadt. Arrendeafgiften utgår för närvarande med 3,500 kronor om året. Äfven således för den händelse, att vid kontraktets eventuella förnyelse anspråk på högre arrendeafgift skulle framställas, torde dock kunna antagas, att betalandet häraf för statsverket ställer sig billigare än ett inköp af skjutfältet, synnerligast om man betänker, att den helt säkert relativt mycket höga kostnaden för »anordnandet» af skjutfältet icke synes ingå i den beräknade inköpssumman, utan sannolikt vid en blifvande riksdag skulle tillkomma.

Då derjemte ihågkommes, att Remminge skjutfält är beläget omkring 86 kilometer från Göteborg, synes, som borde man böra taga i öfvervägande, huruvida hinder möter för att Första Götå artilleriregemente begagnade sig af samma skjutfält som Andra Göta artilleriregemente. Marschöfningar, öfningar i embarkering och debarkering å jernväg äro för artillerivapnet mycket lärorika och nyttiga öfningar, i synnerhet som de vanligen kunna kombineras med andra fälttjenstöfningar, af hvilka vapnet kan hafva stort gagn. Att handlingsfriheten genom vissa efter arrendeaftalets afslutande

tillkomna olägenheter starkt bindes på Remminge skjutfält, hvaröfver generalfälttygmästaren klagar, torde väl få anses bero på mindre förutseende vid kontraktets affattande och lärer väl kunna rättas lätt nog.

Hvad jag här tillåtit mig anföra rörande inköp af skjutfält för Första Göta artilleriregemente torde i tillämpliga delar äfven få gälla rörande inköpet af skjutfält för Gotlands artillericorps, hvadan på dessa båda poster, enligt mitt förmenande, en sammanlagd summa af 222,000 kronor skulle kunna göras disponibel.

Kongl. Maj:t äskar vidare i samma hufvudtitel under punkt 32 ett anslag af 130,600 kronor för år 1899 till befästningsarbeten m. m. vid inloppet till Göteborg samt i samband härmed jemväl å femte hufvudtiteln, punkt 33, ett anslag af 225,000 kronor för år 1899 till anordnande af minförsvar utanför Göteborg.

Jag skall icke vidare uppehålla mig vid de skäl, som tala för ett afslag *för närvarande* å dessa båda anslagskraf, utan endast tillåta mig erinra derom, *att* Riksdagen förra året, i enlighet med statsutskottets afstyrkande utlåtande (n:o 63), afslog Kongl. Maj:ts då gjorda nådiga framställning i liknande syfte; *att* sedan förra året icke några omständigheter synas hafva tillkommit, egnade att föranleda ändring i Riksdagens då fattade beslut; samt *att* den fullständiga utredning angående frågan om ordnandet af landets fasta försvar, hvarom Riksdagen på statsutskottets hemställan förra året hos Kongl. Maj:t gjorde framställning, ännu icke föreligger, hvadan skäl icke torde vara för handen till att Riksdagen, då någon krigsfara icke hotar, skulle frånträda sin en gång intagna ståndpunkt och genom partiella anslagsbevillningar nu till befästningsändamål för framtiden binda sin handlingsfrihet. Till afsättning till arbetareförsäkringsfonden kan således disponeras dessa anslag, sammanlagda uppgående till en summa af 355,600 kronor. Kongl. Maj:t föreslår Riksdagen, å fjerde hufvudtiteln, punkt 33, »Det fasta försvaret i allmänhet», att i riksstaten för 1899 uppföra ett belopp af 3,000,000 kronor för att efter Riksdagens medgifvande användas »till stärkandet af landets fasta försvar», dock med rätt för Kongl. Maj:t att af nämnda belopp under samma år använda högst 1,500,000 kronor för anskaffande af artilleri- och pansarmateriel.

Med fästadt afseende vid den så ringa summan, då man ställer den vid sidan af de under samma punkt i framtidsperspektiv stälda 33 millionerna, och om man vidare betänker, att Kongl. Maj:t ej en gång vill utan Riksdagens vidare hörande disponera ens hela summan, så kan man ej undgå att göra vissa reflexioner. Man frågar sig sålunda: skall månne pansaret och kanonerna användas vid Göteborg eller skall Riksdagen möjligen först bevilja medel till artilleri- och pansarmateriel och sedan an-

modas att bygga fästningar till den eljest värdelösa materielen, eller skola dessa till synes så oskyldiga millionerna vara handpenningar på de 33 millionerna och sålunda innebära en moralisk förpligtelse för Riksdagen för framtiden? Jag hänvisar för öfrigt till hvad som blifvit sagdt i föregående punkt och anser således, att af detta anslag 1,500,000 för år 1899 kan afsättas till arbetareförsäkringsfonden.

Enligt föregående, skulle således ett sammanlagdt belopp af 2,077,600 kronor kunna göras disponibelt, för afsättning till arbetareförsäkringsfonden, på endast dessa små i hast gripna anslagskraf under fjerde och femte hufvudtitlarne. Hvad som derutöfver ännu brister i den af mig här nedan till detta ändamål föreslagna summan af 2,600,000 kronor eller 522,400 kronor, synes mig lämpligen kunna vinnas från den summa, 534,007 kronor 27 öre, som enligt finansplanen äro afsedda till afsättning till fonden för extra amortering af statsskulden.

Med anledning af hvad jag här tillåtit mig anföra, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte besluta, *att för år 1899 skall till arbetareförsäkringsfonden afsättas ett belopp af 2,600,000 kronor utöfver den af Kongl. Maj:t föreslagna summan.*

Stockholm den 28 januari 1898.

H. Pantzarhielm.

N:o 138.

Af herr **A. W. Styrlander,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande omarbetning af förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker.*

Ehuru kongl. förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker icke är mycket öfver tio år gammal, har det tid efter annan befunnits nödigt att vidtaga åtskilliga förändringar med densamma, och de ständigt återkommande motionerna om ytterligare ändringar i samma förordning torde bättre än något annat bevisa, att denna förordning behöfver genomgå en grundlig revision för att blifva tillfredsställande för det allmänna rättsmedvetandet.

Samtliga de förändringar, som sedan förordningens tillkomst vidtagits med henne, hafva gått i den rigtningen, att man försökt att inskränka handeln med dessa drycker till afhemtning, hvarjemte 1896 års Riksdags skrifvelse till Kongl. Maj:t visar, att man insett de skadliga följderna af kringföringen af dessa drycker, samt att äfven tillverkarnes rättigheter böra underkastas strängare bestämmelser.

Dertill kommer, att samma förordning genom de förändringar och tillägg, som vidtagits med henne, blifvit svårbegriplig och föranledt till de mest olikartade domslut, hvarför det ej bör förvåna, att den stora allmänheten icke fullt förstår förordningen.

En annan omständighet, som härvidlag jemväl och kanske framför de öfriga bör tagas i betraktande, är den, att maltdryckerna under senaste årtiondena och särskildt under det sista vunnit en utbredning och ett användande, som alldeles tydligt bevisar, att dessa drycker alltmer börja att användas som rusdrycker. Och denna omständighet bör, enligt mitt förmenande, mana lagstiftarne att tillse, om icke dessa drycker måste ställas

under samma eller liknande bestämmelser som bränvin och dermed jemförliga drycker.

Faktiskt är, att, åtminstone hvad landsbygden beträffar, kringföringen af maltdrycker till de mest aflägsna orter vållat, att dessa drycker banat sig väg till och med till de allra fattigaste hem och der hålla på att betraktas såsom en nödvändighetsvara, dertill de dock ingalunda lämpa sig, då de i det afseendet sakna betingelserna billighet och något högre näringsvärde.

En allmän klagan öfver de olägenheter, som uppkomma genom detta kringförande af maltdrycker, förspörjes rundt vårt land; och skall jag vördsamt anhålla att inför det utskott, till hvilket denna motion blir hänvisad, få förete de bevis för att denna klagan är allmän, som till mig inkommit, då man försport, att jag ämnade draga denna fråga under Riksdagens förnyade pröfning.

Dessa bevis utgöra nemligen hela folianter, och jag dristar mig ej att foga dem som bilagor till denna motion, då de skulle upptaga tiotals tryckark.

Denna rätt till kringföring af maltdrycker, hvilken urartat till sådana oegentligheter som utbjudande, för att icke säga borttrugande, af varan på allmänna vägar, i arbetslag, vid auktioner och, i få ord sagdt, öfverallt, der folk i mängd samlas, denna rätt till väg- och gårdfarihandel med maltdrycker står, enligt min åsigt, i fullkomlig strid mot de inskränkningar i näringsfriheten, som man i andra afseenden vidtagit, såsom då man t. ex. gjort gårdfarihandel med andra handelsvaror beroende af särskildt tillstånd, hvilket faktiskt i somliga län är detsamma som förbud. Ty hvarför — så frågar man sig, och det med rätta — skall handeln med maltdrycker genom kringföring vara nästan så godt som fri, då deremot sådan handel med andra handelsvaror fordrar särskildt tillstånd? Det skall visserligen invändas, att 15 § af förordningen anvisar en utväg att hålla detta slags handel med maltdrycker inom behöriga gränser; men jag vill i det afseendet påpeka, att det i vidsträckta landskommuner är absolut omöjligt för kronobetjeningen och kommunalmyndigheterna att noga öfvervaka dessa förhållanden.

Dertill kommer, att förbud eller inskränkningar ej gerna kunna meddelas, förr än med bevis styrkts, att oloflig utskänkning främjats eller oordningar föranledts; och äfven om man skulle få dem, som på sådant sätt köpt maltdrycker eller deltagit i oordningarne, att derom utfärda intyg, dertill de dock af helt naturliga skäl ej äro villiga, kommer vanligen förbudet eller inskränkningen sent, för att icke säga alltid för sent. Och dervidlag bör slutligen erinras, att straffen för öfverträdande af dylika för-

bud eller inskränkningar äro så ringa, att de ej alls afskräcka från återupprepande, helst det på landsbygden oftast atgår åratal, innan åtal för dylika öfverträdelser kunna bringas till slut.

Särskildt hafva de numera talrika öltapperierna och filialerna ute i socknarne under de senaste åren bidragit till, att landsbygden nu formligen öfversvämmas af ölfloden. Lagstiftningen måste enligt mitt förmenande alldeles särskildt rigta sin uppmärksamhet på detta onda och söka råda bot på detsamma.

Den första princip, som man borde fastslå med afseende på handeln med vin och maltdrycker, torde böra vara den, att liksom ingen är berättigad att sälja dessa drycker till förtäring på stället, utan att han dertill fått tillstånd af högsta polismyndigheten i länet, lika litet borde någon, som ej tillverkar dem, vara berättigad att sälja dem till afhemtning utan dylikt tillstånd.

Skulle man derjemte få lagstadgadt, att handel med vin och maltdrycker icke finge vara förenad med annan handel, skulle man vinna ett af de mål, som länge varit föremål för nykterhetsvännernas önskningar.

Skulle förstnämnda principen befinnas vara rigtig och upphöjas till lag, skulle man äfven vinna den stora fördelen, att man finge likformighet i förordningen, så att den rätt, som nu tillkommer hvem som helst att utom hus i ringa omfattning idka försäljning af maltdrycker, blefve borttagen, liksom ock rätten att bevilja försäljningsrättigheter inom jernvägens område öfverflyttades från kongl. jernvägsstyrelsen till högsta polismyndigheten, hvilket tvifvelsutan skulle vara fördelaktigt ur mera än en synpunkt.

Den andra principen, som, enligt min åsigt, borde göras gällande, vore den, att intet tillstånd till försäljning af vin och maltdrycker, vare sig det afsåge till förtäring på stället eller afhemtning, borde kunna beviljas, derest kommunerna motsatte sig detsamma, hvaraf en gifven följd blefve, att deras utlåtande alltid måste inhemtas, en princip, som stode i fullkomlig öfverensstämmelse med principen om kommunal sjelfstyrelse.

En tredje princip, och den gäller just den förderfliga kringföringen, borde, enligt min tanke, vara:

1:o) förbud för den, som ej är tillverkare, att genom kringföring försälja dessa drycker; och

2:o) förbud för tillverkare att försälja dem genom kringföring annorledes än inom hus åt der boende eller å fartyg direkt från tillverkningsstället genom tillverkaren eller hans folk och till mängd ej understigande tio liter.

Genom denna åtgärd skulle naturligtvis en hel mängd öltapperier och filialer ute i socknarne försvinna; men min öfvertygelse är, att detta skulle vara jemväl i tillverkarnes intresse, enär hvarje bryggeri då blefve hänvisadt till sitt naturliga verksamhetsområde och sluppe en konkurrens, som redan nu urartat till osundhet jemväl i affärshänseende.

En fjerde princip, som jag anser vara alldeles nödvändig att genomföra, vore bestämmandet af strängare straff för öfverträdelser af förordningen, särskildt vid iteration. En femte princip, som ock borde genomföras, vore den, att försäljning af vin och maltdrycker å landet borde vara förbjuden vid förrättningar, som föranleda till större folksamlingar. Ty erfarenheten har lärt, att det icke tjenar mycket till att ha bränvinskrogarne stängda vid dylika tillfällen, om ölkrogarne skola hållas öppna.

Ölförbrukningen har på landsbygden mångenstädes trädt i bränvinsförbrukningens ställe. Och om det är rigtigt att vid större folksamlingar i ordningens intresse hindra försäljning af rusdrycken bränvin, måste det numera, då maltdryckerna användas till rusdrycker, vara lika rigtigt att bestämma förbud för ölförsäljningsställenas öppenhållande vid större folksamlingar.

En sjette princip, som torde böra göras gällande, vore den, att kommunalmyndigheterna finge högsta möjliga magt öfver all försäljning af maltdrycker, vare sig densamma afsåge förtäring på stället, afhemtning eller kringföring, så att dessa myndigheter fort och verksamt kunde ingripa, om medgifna eller eljest förefintliga rättigheter missbrukades; och skulle, om denna princip genomfördes, jemväl syftet med andra delen af 1896 års Riksdags skrifvelse till Kongl. Maj:t kunna förverkligas.

Genom en sådan lagstiftning som den af mig föreslagna torde förändringar jemväl behöfva vidtagas med näringsfrihetsförordningen, hvarjemte ur maltdrycksförsäljningsförordningen torde böra uteslutas bestämmelserna om vilkoren för försäljning af öfriga i förordningens 8 § omförmälda drycker. Men om en sådan revidering af förordningen, som jag påkallat, skulle komma till stånd, lärer det väl icke möta några större svårigheter att träffa lämpliga bestämmelser i nu senast anmärkta hänseenden.

Kunde slutligen genom den utredning, som helt säkert komme att ställas i samband med en sådan revidering, visa sig, att en tillförlitlig gräns mellan öl och svagdricka kan uppdragas, torde den senare drycken böra komma under samma bestämmelser som de öfriga i § 8 af förordningen omförmälda drycker, då man ju ock vunne ett annat af nykterhetsvännernas önskemål.

På grund af det anförda vågar jag derför vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta föranstalta om revision af gällande vin- och maltdrycksförsäljningsförordning samt derefter låta utfärda förnyad förordning, innefattande, bland andra, bestämmelser:

1:o) att jemväl handeln med vin och maltdrycker till afhemtning, utom hvad beträffar från tillverkningsställena, göres beroende af särskildt tillstånd;

2:o) att dylik handel skiljes från annan handel;

3:o) att hvarje tillstånd till försäljning af vin och maltdrycker till förtäring på stället eller afhemtning göres beroende af kommunens medgifvande;

4:o) att, hvad beträffar försäljningen af dessa drycker genom kringföring, stadgas förbud dels för den, som ej är tillverkare, att dem genom kringföring försälja och dels för tillverkare att försälja dem genom kringföring annorledes än inom hus åt der boende eller å fartyg direkt från tillverkningsstället genom tillverkaren eller hans folk och till mängd ej understigande tio liter.

5:o) att strängare straff för öfverträdelse af förordningen, särskildt vid iteration, bestämmas;

6:o) att förbud stadgas för försäljningsställenas öppenhållande å landsbygden vid förrättningar, som föranleda till större folksamlingar, samt under sön- och helgdagar utom vid måltider åt spisande gäster; och

7:o) att kommunalmyndigheterna måtte medgifvas högsta möjliga rätt att fort och verksamt ingripa, när medgifna eller eljest förefintliga rättigheter missbrukas.

Stockholm i januari 1898.

W. Styrlander.

N:o 139.

Af herr **L. Eriksson** i Bäck, *om nedsättning af tullen å melass.*

För icke så lång tid tillbaka betraktades artikeln melass såsom nästan värdelös här i landet, synnerligen sedan genom förändrad lagstiftning i Frankrike den icke längre kunde hit exporteras. Efter hand hafva emellertid flerfaldiga försök gjorts att tillgodogöra sig detta betydliga affall från hvitbetssockerfabrikerna. Första försöket var att deraf framställa sprit, hvilket delvis ännu fortfar. Så snart emellertid priset på melass öfverskrider 5 à 6 öre per kilo, torde denna fabrikation af sig sjelf dö ut, då det omöjligen med sådant pris för melassen kan bära sig att derur framställa sprit.

En annan förbrukning af melass, som deremot har en stor framtid för sig, är dess användande till kreatursfoder. Sedan man i synnerhet lärt sig att i måttliga proportioner inblanda ifrågavarande sötämne i fodret, tyckes landtbrukaren såväl här i landet som i utlandet hafva förvärfvat åt sig ett kraftfoder i melassen, som icke oväsentligt förökar hans afkastning. Inom det rent tekniska området hafva försöken ej heller legat nere för att vinna säljbara produkter ur melassen. Hit hörer i främsta rummet att ur densamma med fördel utdraga en del af sötämnet för sådana ändamål som sirup etc., hvarvid man äfven lyckats att i återstoden fullständigt tillgodogöra sig alla de kalisalter, eller 8 à 9 %, som melassen innehåller. Härmed vinnes ett ytterst värderikt gödningsämne, som under benämning »Schlempekohle» särskildt i Tyskland fått ett stort användande och som just återbördar åt jorden den näring, som hvitbetorna dragit ur densamma. Det måste vara önskvärdt, att vårt land tillgodogör sig sådana tekniska uppfinningar, icke minst för att åtminstone delvis hämma importen, som nu uppgår till öfver 14 millioner kilo, af den underhaltiga amerikanska sirupen, som håller ända till 6 % kalisalter och således icke kan

vara helsosam för menniskor att förtära, synnerligast om staten genom en proportionsvis ökad import af melass icke väsentligt förlorar något i tullinkomster.

Det är klart, att den svenska tillverkningen af melass, som uppgår till cirka 18 millioner kilo, icke på långt när kan fylla alla behof för melassens användande, som mer och mer vidgar sig, icke minst inom det tekniska området. En större import af sagda vara kommer således att blifva af nöden, men den nuvarande tullen, såsom liktydig med ett importförbud, lägger ett absolut hinder derför. Nedanstående siffror hoppas jag skola visa, huru godtycklig tullen på melass nu är, och att en betydlig nedsättning måste inträda, om vi annars vilja tillegna oss de fördelar, som med melassens användande i stor skala äro förenade.

Tullen i Sverige på melass är 10 öre och på sirup alla slag likaledes 10 öre per kilo.

Tullen i Danmark på melass är 1 öre per danskt skålpund, lika med 2 öre per kilo och för ljus sirup $6^2/_3$ öre per danskt skålpund, lika med $13^1/_3$ öre per kilo. Tullen i Norge på socker alla slag är 20 öre per kilo, men melass är *tullfri*.

Partipriset för utländsk melass är $3^1/_2$ à 4 öre och på amerikansk sirup efter qvalitet 11 à 15 öre, allt per kilo otullad vara fritt i svensk hamn.

Om i betraktande tages, att sirupen innehåller 65 à 70 % socker, och att melassen innehåller 45 à 47 %, hvaraf man dock icke kan tillgodogöra i lyckligaste fall mer än högst 35 % eller ungefär hälften af sirupens sockerhalt, och då icke någon annan grund för beräkningen af de tullsatser, som rätteligen böra åsättas sirup och melass, gifves än sockerhalten, så bör, om tullen å sirup utgår med 10 öre per kilo, tullen å melass bestämmas till 5 öre per kilo. På grund häraf får jag vördsamt hemställa,

att melass åsättes en tullsats af 5 öre per kilogram.

Om remiss till bevillningsutskottet anhålles.

Stockholm den 26 januari 1898.

Lars Eriksson.

N:o 140.

Af herr **L. Eriksson** i Bäck, *om tullfrihet för omalen majs.*

Under de sistförflutna åren hafva ganska lifliga ansatser såväl inom som utom Riksdagen gjorts för höjandet af jordbrukets afkastning. Af de höjda tullarne väntades högre pris på spanmål och bättre tider för jordbrukaren. Tullarne kunde dock ej hindra, att priset på kreatur och mejeriprodukter snarare sänktes än höjdes på de platser, der man sökte afsättning för desamma. Fläsktullen har äfven framkallat missnöje, och oaktadt det låga priset på fläsk i södra och mellersta delarne af landet, synes importen ändå nödvändig, så länge vi icke kunna frambringa en vara mera jemförlig med den amerikanska. Oaktadt behof förefinnes för import af amerikanskt fläsk, finnes betydliga qvantiteter svensk vara för en export, som kunde betydligt uppdrifvas, men då vårt förnämsta inhemska foderämne för frambringande af fläsk, hafre, står i högt pris i förhållande till den frambringade produkten, uppstå derför svårigheter att täfla på den utländska marknaden, i synnerhet som Danmark, vår förnämsta konkurrent på detta område, medgifver tullfri införsel af majs. Då majs, använd för produktion af fläsk, lemnar en vara, som kan täfla med den utländska, blefve den ett bra och billigt foderämne, om den finge tullfritt införas. Nu är den hos oss belagd med en tull af 3 kr. 70 öre för 100 kg., motsvarande ungefär 50 % af värdet. Som majs också är ett bra foder för hästar, kunde genom dess möjliggjorda användning dertill mera hafre komma nötkreaturen till godo i stället för de nära dubbelt dyrare, oftast dåliga och skadliga foderkakorna. Då de fördelar, som genom majstullens borttagande kunde vinnas, icke i ringaste mån skadade jordbruket, emedan majs icke med fördel kan odlas inom landet, synes saken värd att taga i öfvervägande.

Det är ju klart, att staten genom borttagande af majstullen går miste om den inkomst, den eljest lemnar, men en så ringa minskning i statsinkomsterna torde ej betyda mycket, då så stora öfverskott finnas. Då importen af majs under de sista åren varit omkring 5 millioner kg. per år, synes icke den sidan af saken vara afskräckande. En annan invändning torde dock blifva majsens användbarhet till bränvinsbränning. Det är dock tydligt, att ett beslut om tullfrihet för majs bör föranleda förbud jemte straffbestämmelser för tillverkning af bränvin af densamma. För den händelse motionen bifalles af utskottet, torde utskottet begagna sin rätt att föreslå åtgärder i nyssnämnda syfte.

På grund af hvad här blifvit anfördt, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte besluta borttagande af tullen å majs, omalen.

Stockholm den 27 januari 1898.

Lars Eriksson.

N:o 141.

Af herr **A. G. Anderson** i Himmelsby, *om tillägg till 4 § i förordningen angående fattigvården.*

I kongl. förordningen angående fattigvården af den 9 juni 1871 finnes i dess 4 § stadgadt, att för försörjning af tjenstehjon, statfolk samt fabriks-, handtverks-, bruks- eller grufarbetare äfvensom af deras hustrur och hemmavarande minderåriga barn skall, under den tid arbetsaftalet gäller, husbonde ansvara, så att de ej falla fattigvården till last.

Att under den tid af något öfver 26 år, som denna förordning varit gällande, den gifvit anledning till mycket missnöje samt i följd deraf äfven många tvister mellan arbetsgifvare och kommuner, torde vara bekant, och att så är förhållandet, har nog sin anledning i det till obillighet gående stränga åliggandet, att en arbetsgifvare skall svara för att icke hans arbetare eller deras hustrur och minderåriga barn under hela den tid, som arbetsaftalet gäller, icke falla fattigvården till last, och att detta åläggande är obilligt och för strängt, skall jag söka att med sådana exempel, som många gånger inträffat, visa. En arbetsgifvare har antingen genom städjande eller på annat sätt slutit arbetsaftal på ett år med en person, som har hustru och minderåriga barn; om då nämnda person dör under första delen af den tid, som arbetsaftalet gäller, eller han sjuknar och blifver oförmögen till arbete under nästan hela den tiden, skall likväl arbetsgifvaren svara för att icke hustru och hemmavarande minderåriga barn komma fattigvården till last under hela den tid, som arbetsaftalet gäller, det vill väl egentligen säga, att, oaktadt arbetaren icke kunnat fullgöra någonting eller endast en ringa del af det arbete, han sig åtagit, arbetsgifvaren ändå skall utbetala hela den öfverenskomna ersättningen derför, likasom om arbetaren kunnat ordentligt fullgöra de skyldigheter, han sig

åtagit. Att detta är öfverensstämmande med rättvisa och billighet, tror jag knappast, att någon skall vilja påstå, och att det måste kännas hårdt för en arbetsgifvare att nödgas utbetala ersättning för ett arbete, som den, hvilken det sig åtagit, blifvit urståndsatt att fullgöra, da han således måst skaffa en annan att fullgöra detsamma och derigenom nödgats utbetala dubbelt så mycket i ersättning derför som det var värdt, torde ingen vilja förneka, och att således en ändring i detta afseende kan anses befogad. På grund af hvad jag ofvan anfört, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville besluta ett tillägg till fattigvårdsförordningens 4 §, så att den måtte erhålla följande lydelse:

För försörjning af tjenstehjon, statfolk samt fabriks-, handtverks-, bruks- eller grufarbetare äfvensom deras hustrur och hemmavarande minderåriga barn skall, under den tid arbetsaftalet gäller, husbonde ansvara, så att de ej falla fattigvården till last;

dock, om arbetstagaren dör eller till följd af sjukdom eller annan anledning ej kan fullgöra det arbete, han sig åtagit, icke längre än tre månader af den tid, som arbetsaftalet gäller.

Stockholm den 27 januari 1898.

Gustaf Anderson.

Stockholm 1898. **Kungl. Boktryckeriet**, P. A. Norstedt & Söner.

N:o 142.

Af herr **A. Hedin,** i Stockholm, *angående kontorsbiträdenas vid jernvägsstyrelsens afdelningskontor löneförmåner.*

För fem år sedan påpekade jag i Andra Kammaren det ogynsamma undantagsförhållandet med de hos jernvägsstyrelsen anställda 12 kontorsbiträdenas aflöning, att de nemligen, ehuru de åtminstone till en del hafva ett arbete, som eljest hör icke till *betjentes* utan till *tjenstemäns* tjenstgöring, voro sämre aflönade än hela den öfriga betjentepersonalen. Ehuru anställde i hufvudstaden, der hyrorna äro mycket höga, hade de ej *inqvarteringsersättning,* som tillkommer alla andra inom betjentegraden, äfven kontorsbiträdena vid distrikten. Visserligen egde de en extra inkomst, timpenningarna för öfvertidsarbete — 25 kronor i qvartalet —, men denna inkomst, som vore ersättning för *extra* arbete, kunde äfven derför icke anses ersätta inqvarteringsförmånen, att den utginge lika i alla lönegrader, medan inqvarteringen utginge procentvis, stigande med löneklasserna, hvarförutom de som åtnjöte inqvarteringsersättning finge beräkna pension äfven på denna löneförmån. Vidare, och äfven detta i olikhet med all öfrig betjentepersonal, saknade ifrågavarande 12 kontorsbiträden *fri läkarevård* och *fri medicin.*

Jag anförde följande exempel. En af dessa personer blef sjuk, måste stanna en månad på Sabbatsbergs sjukhus. Han miste naturligtvis under denna tid sina timpengar för öfvertidstjenstgöring. Sedan han erlagt sjukhusafgiften hade han af månadsaflöningen qvar 6 à 7 kronor till underhåll för hustru och ett barn.

I de af mig år 1893 anförda förhållandena hafva sedermera följande förändringar egt rum:

Antalet ordinarie biträden vid styrelsens afdelningskontor har ökats till 13;

timpenningarna uppgå, allt efter högre eller lägre fast aflöning, till 25 à 37 öre per dag för 2 timmars öfvertidstjenstgöring, således till 25 kronor 20 öre à 32 kronor per qvartal;

genom det nya aflöningsreglementet af 15 oktober 1897 kunna ifrågavarande personer efter 20 års ordinarie tjenstgöring uppnå löneklassen n:o 7, 1,200 kronor, mot förut klassen n:o 8, 1,080 kronor.

Det är sant, att kontorsbiträdena i distrikten ej komma upp i högre löneklass än n:o 8, men det bör ihågkommas, dels att de på 17 år kunna uppnå högsta lönen, dels att de kunna, efter 10 års ordinarie tjenstgöring, söka stationsmästarebefattning, hvilket ej är fallet med kontorsbiträdena hos styrelsen, hvilkas arbete ej är sådant, att det anses grundlägga kompetens till nämnda befattning.

Emellertid qvarstå de oegentligheterna och orättvisorna, att dessa personer, i olikhet med all öfrig ordinarie betjentepersonal, hvarken få inqvarteringsersättning, eller fri läkarvård eller fri medicin.

Af nedanstående tabell A öfver kontorsbiträdenas vid jernvägsstyrelsens kontroll- och milkontor samt biljett- och blankettkontor lönevilkor, jemförda med kontorsbiträdenas å linien (distrikten), med tillägg för de senare af 20 procent inqvarteringsersättning, framgår att kontorsbiträdenas vid styrelsen lönevilkor äro 20 procent lägre än distriktens kontorsbiträdens, hvad beträffar löneklasserna 8—15, beroende detta af att de förre sakna inqvarteringsersättning.

Tabell A.

Klass.	Aflöning pr år vid styrelsens afdelningskontor	Klass	Aflöning pr år vid distrikten + 20 % hyresbidrag
7	kronor 1,200	—	kronor —
8	» 1,080	8	» 1,296
9	» 960	9	» 1,152
10	» 900	10	» 1,080
11	» 840	11	» 1,008
12	» 780	12	» 936
13	» 720	13	» 864
14	» 660	14	» 792
15	» 600	15	» 720

Jag bifogar en tabell B öfver jernvägsstyrelsens förslag till löneförhöjningar för manliga kontorsbiträden inom styrelsens afdelningskontor enligt cirkulär n:o 1646 af den 31 december 1897. Tabellen upptager äfven den minskning i aflöningsförmåner, som ådrages styrelsens kontorsbiträden för hvarje löneklass genom förlusten af inqvarteringsersättning.

Tabell B.

(Förhöjning föreslås efter det arfvode enligt närmaste lägre klass af vederbörande innehafts i nedan nämnda antal år).

Årligt arfvode af	Förhöjning inträffar efter följande antal tjensteår	Förlust för hvarje löneklass genom saknad inqvartering
kronor		kronor
600	—	—
660	2	240
720	2	264
780	2	288
840	2	312
900	3	504
960	3	540
1,080	3	576
1,200	3	648
	Summa	3,372

Af ofvanstående tabell framgår, att ifrågavarande personer, som börja med minimilönen 600 kronor, först efter 20 års ordinarie tjenstetid kunna uppnå maximilön 1,200 kronor, och att i följd af saknaden af inqvarteringsförmån deras ordinarie aflöning under samma tidslängd blifver 3,372 kronor mindre än kontorsbiträdenas vid distrikten. Börjar kontorsbiträde hos styrelsen sin ordinarie tjenstgöring vid 20 års ålder, måste han ytterligare tjenstgöra omkring 18 år för att uppnå pensionsålder, 95 tjenste- och lefnadsår, under hvilken tid han årligen förlorar 90 kronor eller tillsammans 1,620 kronor, enär han saknar inqvarteringsersättning. Skilnaden i aflöningsvilkoren mellan styrelsens och liniens kontorsbiträden under en tjenstetid af t. ex. 38 år blir alltså 4,992 kronor eller i rundt tal omkring 5,000 kronor.

Nedanstående tabell C utvisar nuvarande kontorsbiträdenas hos styrelsen lönevilkor och den förlust, de lidit genom saknad inqvarteringsersättning.

Tabell C.

N a m n	Antagen i ordinarie tjenst år	Lön pr år vid slutet af år 1897	Förlust af inqvarteringsersättning från antagandet till ordinarie befattning till slutet af år 1897
Vid kontrollkontoret:			kronor
O. Holmqvist	1886	840	1,740
N. Skärlén	1888	780	1,404
Hj. Söderholm	1889	780	1,248
G. Österberg	1895	660	372
K. Jansson	1897	600	120
J. Frantz	1897	600	120
E. Eriksson	1897	600	120
Vid blankettförrådet:			
B. Boberg	1888	840	1,428
C. Ahlberg	1888	780	1,404
S. Larsson	1893	780	744
K. Boberg	1897	600	120
Vid milkontoret;			
H. Svensson	1891	960	1,308
W. Jansson	1889	720	1,188

Samtlige ofvan nämnda kontorsbiträden utom H. Svensson och S. Larsson ha börjat sin ordinarie befattning med minimiarfvodet 600 kronor.

På grund af att Svensson under sin extratid handhaft arbeten, som tillkomma tjensteman, erhöll han som första ordinarie lön 900 kronor.

Larsson, som förut varit anställd hos K. A. Beckmans boktryckeri och såsom extra biträde tjenstgjort vid biljettryckeriet, erhöll som första ordinarie lön 720 kronor.

Det bör slutligen påpekas, att kontorsbiträdes hos styrelsen pensionsbelopp blifver betydligt mindre än kontorsbiträdenas vid distrikten, hvilkas pension utgår äfven å inqvarteringsbeloppet.

På grund af det anförda får jag föreslå,

att kontorsbiträden hos jernvägsstyrelsen må, i likhet med hela den öfriga betjentepersonalen vid statsjernvägarne, erhålla fri läkarevård och medicin, samt inqvarteringsersättning i likhet med all öfrig betjentepersonal.

Stockholm den 27 januari 1898.

A. Hedin.

N:o 143.

Af herr **A. Hedin** i Stockholm, *om beviljande af ett förslagsanslag till bekostande af sakkunnig utredning rörande landets fasta försvar m. m.*

»Då det är af högsta vigt, att det lefvande försvaret stödjes genom på vissa punkter anlagda befästningar, samt att *detta sker på ett sätt, som inger förtroende och trygghet ej allenast hos regeringen, utan äfven hos representationen och landet*», har Eders Kongl. Maj:t — — — — — — — — funnit nödigt att tillsätta en komité för att »granska de planer, hvarefter ofvannämnda fästningsbyggnader (vid Karlsborg, Vaxholm och Karlskrona) äro afsedda att utföras, och deröfver afgifva utlåtande».

Med de anförda orden uttryckte den befästningskomité, som förordnades genom kongl. brefvet den 20 juni 1867 och afgaf utlåtande den 7 december samma år, sitt arbetes uppgift.

Då, såsom af statsverkspropositionen till innevarande Riksdag inhemtas, våra militära vederbörande *för närvarande* hålla före, att den »återstående kostnaden för ordnandet af landets fasta försvar uppgår till ett belopp af 33,000,000 kronor», är det utan tvifvel af vigt, såsom Kongl. Maj:t yttrade år 1867, att detta fasta försvar åstadkommes »på ett sätt, som ingifver förtroende och trygghet ej allenast hos regeringen, utan äfven hos representationen och landet». Men att den penningbeviljande magten och folket, som af densamma representeras, skola hysa detta förtroende och känna denna trygghet blott på den grund, att planen uppgöres af — en *komité*, är ej billigt att begära; och om jemte fackmännen i en komité placeras en aldrig så manstark politisk representation af den militära osakkunnigheten, kan detta visserligen vara egnadt att i Riksdagen tillvinna äskade befästningsanslag ett betydligt antal *röster*, likasom ett dylikt resultat kunnat ernås genom en lustresa, som riksdagsmän en gång företogo till Karlsborg; men med *det* förtroende och *den* trygghet, som man finner önskligt att representationen och landet må känna, böra väl förstås ett förtroende och en trygghetskänsla grundade derpå, att representationen och folket varit i tillfälle att öfvertyga sig om, att vid uppgörandet af planen för det fasta försvaret tagits i anspråk den bästa sakkunskap, som man varit i tillfälle att anlita, och att *derför* planen är egnad att väcka tillit. Och *härom* kunna de osakkunnige, som skola bevilja penningarna, och de osakkunnige, som skola betala dem, förvärfva en på skäl stödd öfvertygelse, men ej om sjelfva *planen*.

Derest man skulle invända, att planens duglighet garanteras af fackmännen inom komitén, så — utom det att de osakkunnige komitéledamöterna i sådant fall ju ej hafva någon annan uppgift än att fungera såsom röstkollektörer i Riksdagen — lärer det väl ej vara otillbörligt att ifrågasätta, huruvida den militära fackinsigt, som i vårt land finnes, bör anses så i jemnhöjd med de fordringar, landet har rätt att ställa vid ett företag med en nu till trettiotre millioner beräknad och förmodligen efter hand högst betydligt stigande kostnad, att man ej behöfver från annat håll skaffa den förstärkning åt denna sakkunskap, som de icke-militära komitéledamöterna äro ur stånd att prestera.

Det är bekant, att andra länders regeringar ej tvekat att i likartadt fall vädja till främmande auktoriteter. Hvad Rumänien och Turkiet funnit påkalladt, skola antagligen ej svenska fackmän, hvilka förstå sin vidtutseende uppgifts vanskligheter, anse obehöfligt eller förödmjukande för

vårt land eller för dem, om det ock möjligen skulle så synas för civila nybörjare i fortifikation.

Den korta skiss af Karlsborgs byggnadshistoria, som chefen för landtförsvarsdepartementet meddelar i anförandet till statsrådsprotokollet angående fjerde hufvudtiteln, och som visserligen kunde fullständigas med åtskilliga drag, lika bedröfliga som långsamheten, torde i förening med den tydligt framträdande afsigten att fortfarande splittra tillgångarna på så många olika företag, att utsigten att snart bringa något af dem till fullbordan, utgöra skäl nog att äfven från synpunkten af ordningsföljden för arbetenas bedrifvande söka erhålla en så noga som möjligt verkställd pröfning af frågan, så att ej verkställigheten af en trettiotre-millioners-plan för det fasta försvaret kommer att förete samma resultat, som fästningsbyggandet vid Karlsborg under årtionde efter årtionde fört till: lapp, lapp och ingen söm. Om nationen gör en stor kraftansträngning för det fasta försvaret, har den anspråk på att få veta, hvad — och inom hvilken tid och till hvad kostnad — dermed skall vinnas, som kan ingifva känslan af »förtroende och trygghet». Detta problem är säkerligen så omfattande och svårt, att allt hvad göras kan, för att åstadkomma den sakkunnigaste och omsorgsfullaste pröfning deraf, också bör göras.

När man ser tillbaka till början af detta århundrade och skärskådar huru försvarets angelägenheter under den långa fredsperioden af mer än åttio år blifvit skötta, kan ingen opartiskt dömande instämma i det från vissa håll så ofta höjda ropet, att det är folkets representanters egennytta, oförstånd och likgiltighet, som årtionde efter årtionde låtit det förblifva i lägervall. Det är regeringen och fackmännen, som ansvaret i främsta rummet och i alldeles öfvervägande grad drabbar. När man erinrar sig, att det var en enskild man som år 1809 först uttalade den allmänna värnpligtens grundsats, som han ville inskrifva i regeringsformen, — att ett halft århundrade derefter den komité, som den 30 maj år 1859, tre år efter Krimkriget och i det ögonblick då det italienska kriget utbröt, afgaf förslag »angående lämpligaste sättet för beväringskyldighetens fullgörande», kunde utdöma den allmänna värnpligten och förklara friköps- och legningsrättens bibehållande för sjelfklart nödvändigt, — att det var på Riksdagens, *ej på regeringens* initiativ som ändtligen den allmänna värnpligten infördes år 1872 —, så kan man ej annat än komma till den slutsatsen, att insigt och framsynthet saknats just hos krigsstyrelsen, och att den i följd deraf ej lyckats att väcka folkets intresse för försvarets angelägenheter, dem den sjelf vanskötte. Men detta har sin förklaring och i viss mån sin ursäkt deri, att den, lika väl som folket, lefde sig in i föreställningen om ett tryggadt fredstillstånd. Under sådana förhållanden har

eggelsen till allvarligt studium slappats: det är icke uteslutande personernas fel, utan ock andra förhållandens oundvikliga verkan.

För blott tretio år sedan ansåg sig en svensk befästningskomité, som sannolikt inom sig slöt de bästa krafter, landet då egde, böra afvisa tanken på Vabergets befästande, såsom en fullkomligt obehöflig åtgärd (komitébetänkandet s. 26—27), och det dröjde, som bekant, i mycket lång tid, innan den ändtligen trängde igenom hos vår krigsstyrelse. Detta exempel, andra att förbigå, kan tjena till en för närvarande lämplig erinran derom, att det förtroende, man begär af »landet», ej har tillräcklig grund i det sjelfförtroende som våra militära auktoriteter möjligen kunna hysa.

Jag tillåter mig derför att föreslå,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder i ändamål att inhemta utlåtande och förslag rörande ordnandet af vårt lands fasta försvar från en eller flere fackmän, tillhörande Europas traktatmässigt såsom neutrala erkända nationer, samt för detta ändamål ställer till Kongl. Maj:ts disposition, ett förslagsanslag af 100,000 kronor.

I sammanhang härmed anhåller jag,

att Riksdagen måtte afslå Kongl. Maj:ts framställning om uppförande i riksstaten för nästa år af 3 millioner kronor »till stärkande af landets fasta försvar».

Stockholm den 27 januari 1898.

A. Hedin.

Stockholm, Ivar Hæggströms Boktryckeri, 1898.

N:o 144.

Af herr **S. J. Boëthius,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändrade bestämmelser i fråga om straff för förseelser mot värnpligtslagen.*

I motion n:o 33 till Andra Kammaren vid 1893 års riksdag, i hvilken motion sex af kammarens ledamöter instämde, förslog herr *C. Palm:*

»att Riksdagen må i skrifvelse till Konungen anhålla, att Konungen må taga under öfvervägande, huruvida icke de böter, som ådömas enligt gällande värnpligtslag, må vid bristande tillgång, i stället för att förvandlas enligt allmän lag, aftjenas genom viss ökning af den tid, under hvilken den bötfälde skall undergå vapenöfning, samt, derest sådant lämpligen finnes kunna ske, derom inkomma med förslag till Riksdagen.»

Såsom skäl härför anförde motionären, att under åren 1887—1891 icke mindre än 4,693 värnpligtige fått genom fängelsestraff aftjena böter för öfverträdelse af värnpligtslagens stadganden (om anmälningar, inställelse vid inskrifning, mönstring och vapenöfning), nemligen:

1887	507
1888	1,321
1889	1,083
1890	918
1891	864

Att så många af våra vapenföra ynglingar få göra sin första bekantskap med värnpligten genom att sättas i fängelse, ansåg motionären icke bidraga till en rätt uppfattning af deras skyldigheter mot fosterlandet, hvarjemte, enligt hans åsigt, ett sådant slösande med fängelsestraff för förseelser, hvilka af allmänna opinionen icke erkännas såsom verkliga för-

brytelser, vore egnadt att nedsätta fängelsestraffens anseende, på samma gång staten derigenom betungades med betydande kostnader.

I hvilken rigtning reformen borde gå, ansåg motionären rigtigt angifvet i ett af chefen för fångvården i februari 1890 till regeringen inlemnadt memorial, hvari bland annat yttras:

»Derest icke de för ifrågavarande försummelser ådömda böter kunna aftjenas i särskilda militärarrester, förefaller det mig såsom väl värdt att öfverväga, huruvida icke påföljden för dessa uteblifvanden kunde sättas i utsträckta skyldigheter inom värnpligtsområdet, vare sig genom förlängd tjenstetid eller annorledes, hellre än att allt fortfarande låta, på sätt nu eger rum, fängelserna blifva för en stor del af den värnpligtiga ungdomen ett slags förskolor för dess utbildning till fosterlandets försvar.»

Lagutskottet, till hvilket motionen hänvisades, fann förslaget »särdeles behjertansvärdt», och den straff-form, motionären förslagsvis förordat, »beaktansvärd», men befarade, att ett likartadt genomförande af densamma möjligen kunde möta svårigheter af praktisk art och föranleda rubbningar af den för de olika vapenslagen och fördelningarna inom armén gällande tjenstgöringstid och dylikt; den för armén gällande disciplinstadgan kunde visserligen enligt utskottets mening lemna god ledning vid träffandet af det val förslagets antagande nödvändiggjorde, men utskottet tilltrodde sig dock icke att i sådant hänseende göra något bestämdt uttalande, utan ansåg sig derför »bäst främja motionens syfte» genom att hemställa:

»att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville taga under öfvervägande, huruvida icke förändrade föreskrifter i fråga om förvandling af böter, ådömda enligt värnpligtslagen, må anses erforderliga, och derefter till Riksdagen afgifva det förslag i ämnet, hvartill anledning må förefinnas».

Emot utskottets beslut reserverade sig utan angifvande af motivet herrar *Fröberg* och *Claëson* från Första Kammaren, af hvilka dock den sistnämnde under diskussionen i nämnda kammare upplyste, att hvad som föranledt hans reservationen var:

att böternas utbyte mot förlängd vapenöfning möjligen kunde medföra den föreställningen, att värnpligtslagens fullgörande vore ett ondt;

att, om några värnpligtige finge erlägga böter och andra erhölle förlängd öfningstid, detta kunde synas innebära ett återupplifvande af friköpningsrätten; samt

att motionärens statistik visade en tillbakagång i det öfverklagade missförhållandet.

Af ledamoten af Andra Kammaren herr *J. Anderson* afgafs deremot en motiverad reservation, hvari visserligen erkändes, att motionen ginge i

den rätta rigtningen, men meddelades, att reservanten yrkat afslag på den samma, emedan enligt hans åsigt »lika förbrytelser mot värnpligtslagen böra drabbas af lika påföljd, och lagutskottet icke eger att utöfver hvad motionen föranleder till göra några framställningar». Reservanten uttalade emellertid en förhoppning, »att motionären eller någon annan vid nästa riksdag skall framkomma med förslag, att alla förbrytelser af värnpligtig mot nämnda lag skola bestraffas genom ökadt antal öfningsdagar, vare sig fortsättning af pågående öfningar eller särskild inställelse under något af de påföljande åren».

Då ärendet den 18 februari förekom i Första Kammaren, framställdes (af friherre *B. A. Leijonhufvud* och *H. Falk)* från militärisk synpunkt betänkligheter mot böternas förvandling till förlängd vapenöfning, men antyddes, att motionens syfte lämpligen kunde vinnas genom böternas aftjenande i militärarrest, hvaremot herr *P. A. Bergström* påpekade den möjligheten, att böterna kunde gäldas med de värnpligtiges dagaflöning, och sedan lagutskottets dåvarande ordförande, numera chefen för kongl. justitiedepartementet, under erkännande af att det i motionen anmärkta missförhållandet behöfde afhjelpas, förordat utskottets förslag, blef detta utan votering af kammaren bifallet.

Vid ärendets behandling i Andra Kammaren samma dag uttalade sig alla, som uppträdde i frågan, för motionens syfte. En talare (herr *C. Ericson)* befarade emellertid, att, om i värnpligtslagen insattes ordet »vapenöfning» i stället för »fängelse», vapenöfning i den allmänna rättsuppfattningen kommer att ingå såsom en mer eller mindre nedsättande straffart, hvarför han framkastade tanken att böterna borde aftjenas genom arbete på mötesplatsen efter mötets slut.

Å andra sidan anfördes (af grefve *Hamilton*), att, »om man tager bort en straffart just derför att man anser den vanhedrande och sätter en annan i dess ställe, så följer väl icke deraf, att denna nya straffart också skall vara vanhedrande». I enlighet med sin uppfattning, att såväl utskottets förslag som motionen icke ginge tillräckligt långt, då de medgåfve olika straff för samma brott, yrkade reservanten herr *Anderson* afslag å utskottets hemställan och fann understöd af flere talare, bland hvilka vice talmannen herr *A. P. Danielson* äfven gjorde gällande, att man borde vänta någon tid, innan en så nyss antagen lag som värnpligtslagen ändrades; det kunde nemligen tänkas, att de ifrågavarande öfverträdelsernas antal kunde sjunka, i mån af att lagen blefve mera känd och tillämpad.

Resultatet blef också att kammaren med 130 röster mot 61 afslog utskottets hemställan.

Den under ärendets behandling från flera håll uttalade förhoppningen,

att frågan med första skulle genom en ny motion bringas under Riksdagens pröfning, har icke gått i fullbordan, och under en tid af fem år har nu erfarenhet kunnat vinnas, huruvida det ifrågavarande missförhållandet verkligen är på väg att af sig sjelf upphöra.

Uppgifter, som jag erhållit från kongl. fängvårdsstyrelsen (se bil.), tyda på att motsatsen snarare är att befara. Under det att antalet bötesfångar af ifrågavarande slag 1891 utgjorde 864 (se ofvan), ställer sig statistiken för åren 1892—1896 på följande sätt:

1892	905
1893	821
1894	1,145
1895	908
1896	940

Under sådana förhållanden synes tiden vara inne att söka åstadkomma en annan ordning än den nuvarande, hvilken — oafsedt det för fosterlandskänslan upprörande i kombinationen värnpligt och fängelse för bortåt 1,000 ynglingar årligen — äfven innebär allvarliga vådor. Fattas inspärrning i anstalter, afsedda för verkliga brottslingar, såsom en skam, så är det nemligen obilligt att med sådant slags fängelse bestraffa förseelser, som ofta torde bero blott af okunnighet eller låt vara slarf, och för mången yngling kan resultatet af en dylik bestraffning blifva ett förslöande af hans hederskänsla, hvarigenom han införes på brottets bana. Leder åter detta olämpliga och öfverdrifna användande af fängelsestraff — och detta torde vara det vanliga — till att fängelsestraffet förlorar sin afskräckande karakter, så är detta från samhällsordningens synpunkt ytterst beklagligt.

Hvad angår sättet för frågans lösning, torde detta kräfva en utredning, som endast regeringen kan åstadkomma, och, liksom motionären och lagutskottet 1893, anser derför äfven jag mig blott böra föreslå, att Riksdagen begär en sådan utredning. Vid förra tillfället strandade emellertid det hela på frågan, huruvida böternas utbytande mot annan straffart skulle vara obligatoriskt, d. v. s. bötesstraffet i detta fall borde helt och hållet afskaffas. För min del skulle jag ej hafva något emot att så skedde, men jag befarar att, om förslaget nu formuleras på sådant sätt, detta möjligen kan medföra samma följd, som den motsatta formuleringen förra gången medförde, eller att kamrarne stanna i olika beslut och dermed hela den vigtiga utredningen förhindras; derför synes mig Riksdagens hemställan böra göras så vid, att båda möjligheterna rymmas derinom.

Äfven af ett annat skäl anser jag, att Riksdagen vid sin hemställan om utredning ej bör endast uttala sig för antingen ett partielt eller ett

fullständigt utbytande af bötesstraff mot annan straffart. Den af landshöfding *Bergström* 1893 framkastade tanken, att bötesstraffen böra *bibehållas*, men böterna utgå af de värnpligtiges innestående dagaflöningsmedel, synes nemligen äfven böra komma under ompröfning. Visserligen kan detta blott tillämpas på dem, som verkligen fullgöra värnpligten, och om man icke stadgar, att den på sparbanksböcker insatta delen af dagaflöningen bör innestå, tills de värnpligtige fullgjort sina mönstringar, kunna ej heller dessa medel med säkerhet påräknas annat än för gäldande af böter för försummad inskrifning och inställelse till vapenöfning; men i många fall blefve dock på detta sätt påföljden lika för de försumlige, undvekes fängelsestraffet och undginges den orimligheten, att personer, som faktiskt hafva medel innestående hos statsverket, till stor kostnad för detta behandlas såsom medellösa.

På grund af hvad som sålunda blifvit anfördt, får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen genom skrifvelse måtte anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utreda, huruvida ej genom förändrade bestämmelser i värnpligtslagen det missförhållandet må kunna rättas, att en stor del af den värnpligtiga ungdomen straffas med fängelsestraff för förseelser mot värnpligtslagen, samt att Kongl. Maj:t derefter ville till Riksdagen göra den framställning, hvartill en dylik utredning finnes böra föranleda.

Om remiss till lagutskottet anhålles.

Stockholm den 28 januari 1898.

S. J. Boëthius.

Uppgift

å antalet personer, som vid rikets läns- och kronocellfängelser undergått förvandlingsstraff för böter, ådömda dels (hvad angår år 1886) jemlikt art. IV i kongl. kungörelsen den 3 november 1860 angående den allmänna beväringen, dels jemlikt art. VIII i värnpligtslagen den 5 juni 1885.

	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896
Stockholms stads ransakningsfängelse	33	23	129	97	189	201	194	149	198	124	140
Stockholms länsfängelse	—	5	33	25	8	13	11	13	27	30	21
Norrtelge kronohäkte	—	4	12	10	6	11	16	14	5	2	4
Upsala länsfängelse	—	3	23	13	5	15	10	16	6	6	8
Södermanlands d:o	—	—	5	2	5	3	—	2	3	4	2
Eskilstuna kronohäkte	3	4	8	10	3	9	8	5	11	5	12
Östergötlands länsfängelse	—	6	12	11	8	9	4	10	7	13	4
Norrköpings kronohäkte	1	2	6	21	14	7	10	10	11	14	23
Kisa d:o	—	1	—	—	—	1	—	—	2	1	1
Jönköpings länsfängelse	3	18	23	22	12	13	24	7	11	10	13
Kronobergs d:o	1	5	23	33	22	21	11	8	21	13	9
Kalmar d:o	59	62	99	67	64	49	46	37	60	47	44
Vesterviks kronohäkte	3	6	5	6	7	4	10	10	10	7	15
Gotlands länsfängelse	—	—	3	4	9	7	4	2	8	9	5
Blekinge d:o	25	48	127	93	76	70	76	56	126	70	72
Karlshamns kronohäkte	2	15	48	42	31	29	14	21	39	40	44
Kristianstads länsfängelse	3	11	57	36	21	21	12	17	21	7	20
Engelholms kronohäkte	—	9	41	23	10	8	8	5	12	5	4
Malmöhus länsfängelse	—	18	58	31	28	25	33	30	31	16	35
Ystads kronohäkte	1	6	26	14	16	8	11	3	10	6	7
Landskrona d:o	—	7	33	34	28	23	16	20	29	28	26
Hallands länsfängelse	3	1	19	34	15	9	7	4	9	7	9
Varbergs kronohäkte	4	5	19	20	6	10	5	3	5	3	7
Kungsbacka d:o	—	4	—	12	9	4	5	2	2	6	5
Göteborgs och Bohus länsfängelse	—	5	52	62	43	39	59	47	62	21	40
Uddevalla kronohäkte	36	25	34	25	28	11	21	12	32	11	25
Svanesunds d:o	—	7	16	10	6	4	6	5	11	14	11
Elfsborgs länsfängelse	24	3	32	51	28	22	11	24	17	29	28
Skaraborgs d:o	3	4	27	47	22	16	19	9	28	11	17
Vermlands d:o	—	42	43	11	20	14	19	21	29	20	25
Örebro d:o	1	2	22	10	4	7	11	4	11	12	7
Vestmanlands d:o	—	2	10	8	6	7	6	8	6	19	7
Kopparbergs d:o	3	4	68	17	13	26	23	21	27	20	30
Gefleborgs d:o	—	18	33	42	34	37	44	36	55	56	37
Hudiksvalls kronohäkte	5	9	12	10	6	4	17	17	4	5	11
Vesternorrlands länsfängelse	5	20	26	22	15	17	17	22	27	23	25
Sundsvalls kronohäkte	—	16	36	29	32	30	33	69	63	61	60
Jemtlands länsfängelse	2	23	37	14	15	11	20	11	22	20	13
Vesterbottens d:o	1	3	7	3	1	2	9	5	8	11	14
Skellefteå kronohäkte	1	4	9	7	6	2	4	7	7	14	7
Lycksele d:o	—	5	7	3	3	1	4	5	14	13	8
Norrbottens länsfängelse	3	5	14	16	17	9	8	9	19	22	22
Haparanda kronohäkte	8	20	10	13	6	13	8	10	11	16	12
Pajala d:o	—	26	17	23	21	22	31	35	28	37	11
Summa	233	507	1,321	1,083	918	864	905	821	1,145	908	940

N:o 145.

Af herr **S. J. Boëthius,** *angående ändring af förordningen om biskopsval.*

Kongl. förordningen af den 30 maj 1759 angående biskopsval innehåller med afseende på rättigheten att deruti deltaga tvenne stadganden, af hvilka i synnerhet det ena leder till uppenbara orättvisor.

Dessa stadganden förordna, att i biskopsval deltaga — utom alla kyrkoherdar och regementspastorer — »*kapellanen ifrån hvart pastorat och der flere kapellaner äro i pastoratet, då den som längst innehaft samma syssla der i församlingen, så ock de vice pastorer, som förestå någon ledig församling*».

Stadgandet om kapellaners eller komministrars rätt att deltaga i biskopsval utesluter således från denna rätt komminister i pastorat *med mer än en komministratur*, som icke är äldst med afseende på sin tjenstgöring såsom ordinarie i just det pastoratet.

Detta stadgande innebär en dubbel orättvisa. Om man betraktar saken från synpunkten af pastoratens storlek och betydenhet, finner man nemligen, att förordningen leder derhän, att den ene komministern i de *större* och folkrikare pastoraten (t. ex. städerna) förvägras att vid biskopsval utöfva rösträtt, under det denna rätt tillkommer *hvarje* komminister i de *obetydligaste* pastorat. Medan sålunda t. ex. i 7 små pastorat på Uplands landsbygd alla dess 14 prester ega rösträtt, så få af Gefle stads presterskap, ehuru Gefle eger en folkmängd mer än 3 gånger så stor som de nämnda pastoraten tillsammans, endast två prester utöfva rösträtt.

Icke mindre förvänd ter sig förordningen i den punkt, hvarom fråga är, om man tänker sig den enskilde prestens ställning under olika skeden af hans tjenstgöring. Såsom extra ordinarie egde han, redan ett eller

annat är efter sin prestvigning, rätt att deltaga i biskopsval, om han nemligen då var vice pastor i ett pastorat under dess ledighet. Sedan blef han ordinarie såsom komminister i ett af de små landtpastoraten och egde då likaledes denna rätt. Efter ganska många år vann han befordran till en komministratur i ett stort pastorat, t. ex. i en stad. Men nu förlorade han vid sin befordran den rätt att i biskopsval deltaga, som han egt på en mindre magtpåliggande plats, medan han hade färre lefnads- och tjenstår.

Stadgandet tarfvar påtagligen en rättelse, så att jemte kyrkoherdarne *alla* komministrar berättigas att i biskopsval deltaga.

Att *kapellpredikanter* icke nämnas i nu gällande förordning om biskopsval är antingen en otydlighet, i fall förordningen vill tillerkänna dem rösträtt, eller en orättvisa, i fall förordningen vill frånkänna dem denna rätt. Äfven kapellpredikanten är innehafvare af ordinarie tjenst. Hans arbete och ansvar är detsamma som en komministers, ja, vanligen större än en komministers i en moderförsamling, der kyrkoherden delar arbetet med komministern. Af liknande skäl synas äfven *brukspredikanter* och *pastoratsadjunkter* med fast anställning böra tillerkännas rätt att deltaga i biskopsval. Och då regementspastorer allaredan hafva denna rättighet sig medgifven, torde densamma jemväl böra tillerkännas ordinarie *domkyrkosysslomän*, *fängelse-*, *lasaretts-* och *hospitalspredikanter*. Dylika predikanters presterliga arbete är knappast mindre magtpåliggande än regementspastorernas.

Om kongl. förordningen af den 30 maj 1759 sålunda är behäftad med en inkonseqvens i fråga om stadgandet rörande kapellaners rösträtt vid biskopsval, är inkonseqvensen föga mindre vid förordningens stadgande om *vice pastorer*. Detta stadgande beviljar nemligen rösträtt åt vice pastorn, i fall församlingen är »ledig», men förvägrar honom denna rätt, i fall pastoratet är besatt.

Man skulle kunna försvara ett sådant stadgande, såsom varande ett uttryck för den principen, att hvarje ordinarie befattning skall vid valet representeras af en röst. Men dels ligger denna princip *icke* till grund för nu gällande förordning om biskopsval, eftersom en del ordinarier nu äro från valrätt uteslutna; dels torde den abstrakta principen »en röst af hvarje befattning» mindre förtjena att läggas till grund för lagstiftningen i här ifrågavarande sak än den personliga principen: »en röst af hvarje till rösträttens utöfning mogen prest».

Och att en vice pastor icke är mindre mogen till erfarenhet och omdöme, derför att kyrkoherden i pastoratet är i lifvet, framgår redan deraf, att hans arbete och ansvar är detsamma, antingen församlingen är »ledig»

eller icke. Ja, ofta ställer ett långvarigt vice pastors-förordnande under en ordinaries mångåriga sjukdom större kraf på sin man än en tillfällig tjenstgöring under en vakans.

En hvar, som af domkapitel förordnas att på eget ansvar förestå ett kyrkoherdeembete, d. v. s. *hvarje vice pastor*, synes derför böra ega rösträtt vid biskopsval, församlingen må vara ledig eller icke.

På grund af hvad sålunda anförts, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte för sin del besluta, att *mom. 3* i kongl. förordningen om biskopsval af den 30 maj 1759 må erhålla följande förändrade lydelse:

»*Till detta val sammankallar prosten i kontraktet eller, om han död eller sjuk är, då den äldste kyrkoherden i samma kontrakt alla inom kontraktet varande innehafvare af ordinarie presterlig befattning, så ock alla vice pastorer*».

Stockholm den 28 januari 1898.

S. J. Boëthius.

N:o 146.

Af herr **Elis Nilson,** *om anslag för upprätthållande af vissa lärarebefattningar vid allmänna läroverket i Ystad.*

När vårt undervisningsväsen åren 1856 och 1859 omorganiserades, blefvo icke alla högre lärdomsskolor ombildade till högre läroverk, utan i ett stort antal städer (enligt Sveriges första officiella skolstatistik 24) förvandlades lärdomsskolorna till femklassiga lägre elementarläroverk, och dessa städer, deribland *Ystad*, blefvo således på grunder, som vi ej känna, satta efter de städer, som begåfvades med högre läroverk. Häraf blef en naturlig följd, att i sådana, på detta sätt styfmoderligt behandlade, städer liksom i de dem kringliggande landskommunerna ganska snart förspordes klagan öfver missförhållandet, och gjordes försök hos Riksdag och regering att få sina läroverk utvidgade till högre, hvarigenom de skulle blifva likställda med de 1856 och 1859 gynnade städerna. Den första stad, hvilkens sträfvan i detta hänseende kröntes med framgång, var Helsingborg, sedan kom Halmstad och till sist Sundsvall.

I *Ystad* gjorde sig behofvet af högre läroverk tidigt känbart, men först för tio år sedan blef för stadens ledande män läroverksfrågan en så vigtig angelägenhet, att den icke längre ansågs kunna bortskjutas, och den 17 maj 1888 beslöto herrar stadsfullmägtige enhälligt att på kommunens bekostnad utvidga läroverket med 6:e och 7:e klasserna på latinlinien och med 6:e på den reala. Den 6 juli samma år gaf Kongl. Maj:t sitt nådiga tillstånd till utvidgningen, och, då undervisning och öfningar äro fullständigt ordnade på samma sätt som vid statens högre läroverk, har sedan dess Ystads högre läroverk i Sveriges officiella statistik hänförts till de högre läroverken. År 1890 skänkte kommunen sitt gymnasium ett nybygdt tidsenligt läroverkshus, innehållande 8 lärosalar, laboratorium, fysiskt kabinett och en solennitetssal, rymmande 400 personer. Förra året beslöto herrar fullmägtige, likaledes enhälligt — med öppen blick för tidens kraf på detta område — att äfven bekosta undervisning på 7 klassens reala linie.

Innan vi gå vidare, meddelas här några uppgifter om läroverket, som kunna vara af vigt att känna.

Ämneslärarne utgöras af 4 extra ordinarie lektorer, alltid filosofie doktorer, och 2 extralärare. De förra få numera 2,000 kronors årlig lön med ett ålderstillägg af 500 kronor efter 5 års tjenstgöring, men de först tillförordnade hade genast 2,500 kronor; extralärarne hafva 1,800 kronor om året.

Lärjungeantalet i *hela* läroverket var höstterminen 1891, då undervisning första gången meddelades i 7:2 klassen, 182 och sistlidne termin 188. Lärjungarnes antal i 6:1, 6:2, 7:1 och 7:2 var höstterminen 1891 respektive 10 + 17 + 7 + 8 = 42; höstterminen 1892: 15 + 9 + 11 + 7 = 42; höstterminen 1893: 26 + 9 + 10 + 8 = 53; höstterminen 1894: 15 + 19 + 9 + 8 = 52; höstterminen 1895: 16 + 12 + 10 + 11 = 49; höstterminen 1896: 11 + 11 + 10 + 9 = 41 och höstterminen 1897: 12 + 10 + 8 + 10 = 40.

Af dessa lärjungar tillhörde

höstterminen	1891	13	staden, 29	landsbygden
»	1892	14	» 28	»
»	1893	22	» 31	»
»	1894	19	» 33	»
»	1895	18	» 31	»
»	1896	14	» 27	»
»	1897	14	» 26	»

Med afseende på hela lärjungeantalet voro höstterminen 1891 bland rikets 36 högre läroverk 7 mindre än Ystads; höstterminen 1897 voro 5 mindre än Ystads.

Kommunens utgifter för 6:e och 7:e klasserna hafva, sedan läroverket blef fullständigt, varit:

år 1891	kronor	15,496
» 1892	»	16,634
» 1893	»	16,077
» 1894	»	16,594
» 1895	»	15,727
» 1896	»	15,601
» 1897	»	15,220,

eller i ungefärligt medeltal 16,000 kronor om året, hvilken siffra, då läroverket blir fullständigt äfven på reallinien, kommer att ökas med 2 à 3,000 kronor för år.

De inkomster, kommunen haft af terminsafgifter, hafva vexlat mellan 630 och 870 kronor årligen, hvarvid torde bemärkas, att alla afgifter varit lika med de vid statens läroverk upptagna, och att inskrifningsafgifter likasom afgifter till ljus- och vedkassan gått till statsläroverket, så att kommunens inkomster endast bestått af de afgifter, af 9 eller 4,50 kronor, som af bemedlade lärjungar upptagas utöfver sistnämnda obligatoriska afgift.

Det är sjelfklart, att dessa kostnader, ehuru de icke alla utdebiteras såsom kommunalskatt, ändå äro tyngande för Ystads stad, och att man der gerna skulle se, *att staten antingen helt och hållet eller delvis ville bekosta undervisningen äfven på det högre stadiet.* Åtskilliga skäl tala också derför.

Bland dessa nämna vi först den omständigheten, att Ystad ligger i en afskild ort, ungefär lika långt från Malmö, Lund och Kristianstad, samt att dess läroverksområde är synnerligen rikt och tätt befolkadt. Det begränsas af en linie, som från Skanörsnäset går rakt till Börringe, böjer der något af mot norr till Frenninge och sedan rakt österut öfver Kristinehof till kusten. Det omfattar således hela Jerrestads, Ingelstads, Herrestads, Ljunits, Vemmenhögs härader, $^3/_4$ af Skytts och Albo, hälften af Färs och en del af Torna härad, och befolkningen utgör efter 1890 års officiella statistik — den sista mig tillgängliga — 110,679 personer. Drages denna summa från Skånes hela folkmängd, 589,808, och resten, 479,129, divideras med 4 — hvilken siffra utmärker provinsens öfriga högre läroverk — så fås ungefär 119,800, som således kan anses utgöra folkmängdens medeltal för de sistnämnda läroverkens områden. Detta medeltal är visserligen 9,000 större än det, som kommer på Ystads lott, men denna differens försvinner helt och hållet, då man betänker, att Malmö stads hela folkmängd blifvit portionerad ut på de fyra läroverksområdena, men ej på Ystads. Vi kunna således med bestämdhet påstå, *att, om staten vid upprättande af högre läroverk skall taga hänsyn till läroverksområdets folkmängd, Ystad är förtjent af att ega ett sådant.* Detta framgår också af en jemförelse med vissa läroverksområden i det öfriga Sverige. Blekinge hade samma år 111,370 inbyggare och 1 högre läroverk, Nyköpings län 154,991, Gefleborgs 168,542 och Vesternorrlands 208,763 inbyggare med 2 högre läroverk hvardera, och således hvarje läroverksområde antingen något större eller något mindre folkmängd än Ystadsområdet.

I andra rummet torde få framhållas, att under de två sista höstterminerna de Ystad närmast belägna högre läroverken i Malmö, Kristianstad och Lund varit så öfverbefolkade, att, om ej genom en tillfällighet lärjungeantalet i L. 6: 1 i Ystad samma terminer varit så lågt som 9 och 8 — förut har det endast ett år varit 9 och de öfriga varierat mellan

19, 16 och 13 — dessa lärjungar icke kunnat mottagas vid någon af de nämnda skolorna, hvilka i samma klass höstterminen 1896 räknade respektive 35, 24, 28 och höstterminen 1897 respektive 32, 27, 32. Förutsatt att vi höstterminen 1896 hade liksom höstterminen 1893 haft 19 lärjungar i nämnda afdelning eller höstterminen 1897 liksom höstterminen 1888 16, så hade ej alla kunnat mottagas i något af de tre läroverken, *och helt visst äro om ett eller annat år dessa 3 läroverk från egna områden så fylda, att de ej kunna härifrån mottaga en enda lärjunge i sjette nedre klassen.* Icke heller torde det vara svårt att inse, huru betungande för undervisning och lärare en sjette nedre latinklass på 35 lärjungar skall vara, liksom väl ingen vågar förbise faran af att låta läroverk utveckla sig så kolossalt som t. ex. det i Malmö.

Till sist bedja vi få påpeka, att ungefär $^2/_3$ af de i 6:e och 7:e klasserna vid Ystads läroverk undervisade lärjungarne tillhöra landet och endast $^1/_3$ staden, och att, om kommunen ej kan sägas för dyrt köpa nyttan och nöjet att hafva sina egna söner under de för deras moraliska och intellektuella utveckling så vigtiga skolåren vid ett ej alltför stort läroverk i egen stad, *det väl torde få anses vara statens skyldighet att »pro rata parte» bidraga till läroverkets underhåll för de på landsbygden hemmahörande lärjungarnes räkning.*

Af hvad jag nu i korthet anfört framgår, att Ystads allmänna läroverk uppfyller ett länge kändt och stort behof, ej endast för städerna Ystad och Simrishamn, utan äfven för kringliggande Vemmenhögs, Ljunits, Herrestads, Färs, Albo, Ingelstads och Jerrestads härader med en folkmängd af omkring 120,000 invånare.

Ystads kommun har under gångna sju läsåren för läroverket utgifvit 111,249 kronor, förutom att nytt läroverkshus uppförts.

Tydligt är att det i längden blir för samhället omöjligt att bestrida kostnaden för ett högre allmänt läroverk, och då det, enligt hvad jag anfört, är af behofvet påkalladt, att ett sådant läroverk finnes i sydöstra Skåne, föreslår jag,

att Riksdagen måtte, för upprätthållandet af lärarebefattningarna vid de 4 högre årsklasserna vid Ystads högre läroverk, bevilja ett belopp af 75,000 kronor, deraf på extra stat för år 1899 15,000 kronor.

Stockholm den 27 januari 1898.

Elis Nilson.

N:o 147.

Af herr **F. Berg,** *angående tillägg till förordningen om offentlighet vid underdomstolarna.*

Genom kongl. förordningen om offentlighet vid underdomstolarna den 22 april 1881 är stadgadt:

»Vid allmän underrätt, så ock vid poliskammare, när sådana mål der förehafvas, i hvilka poliskammare utöfvar domsrätt, skall rättegång hållas offentligen; och vare förty, så länge det kan ske utan trängsel för dem, som till rätten höra eller hafva med sakerna att skaffa, ej någon förment att vara inne, medan rätten sitter, der ej öfverläggning till beslut skall inom lyckta dörrar hållas, eller rätten finner förekommande mål vara för anständigheten och sedligheten stötande, i hvilka händelser åhörarne skola på ordförandens tillsägelse afträda. — Hvar som rättegång afhöra vill skall skicka sig tyst och anständigt. Gör någon annorlunda, må han från rummet afvisas. — Den, som i rätten för ordet, ege till ordningens bibehållande gifva nödiga föreskrifter. Genom hvad här blifvit stadgadt göres icke någon ändring i 21 och 22 §§ 17 kapitlet rättegångsbalken.»

Af dessa bestämmelser framgår:

att allmänheten är från rättegångs afhörande utestängd, då rätten håller öfverläggning till beslut inom lyckta dörrar, eller då förekommande mål finnas vara för anständigheten och sedligheten stötande; samt

att enskild person kan förmenas vara inne medan rätten sitter, om han gjort sig skyldig till oskickligt uppförande eller om genom hans närvaro trängsel uppstår för dem, som till rätten höra eller hafva med sakerna att skaffa.

Oafsedt de fall, som omnämnas i 17 kapitlet 21 och 22 §§ rättegångsbalken, är tillträdet till domstols förhandlingar för öfrigt fritt för en hvar. Minderåriga under 18 år, ja till och med barn under 15 år hafva

i detta afseende samma rättighet som vuxna, och om jag ej är origtigt underrättad, lära de på vissa orter i ganska stor utsträckning begagna sig häraf.

Äfven för den, som icke varit i tillfälle att förvärfva någon djupare och mångsidigare erfarenhet om barn och deras naturliga egendomligheter, bör det emellertid vara påtagligt, att bevistandet af de dramer, hvilka utspelas inför domstolens skrank, svårligen kan på dem utöfva någon helsosam inverkan. De vilsekomna existenser, som här uppbära hufvudrollerna, äro raka motsatsen till de mönsterbilder af sund och ädel mensklighet, efter hvilka man helst önskade se ungdomen dana sig sin uppfattning af lifvet. För den vuxne kan åsynen af brottslingarnes lefnadsbanor och öden understundom mångenhända verka såsom en väckelse och en varning. På barnet och den halfvuxne deremot blifver intrycket lätteligen ett motsatt. Barndomsåldern och kanske i än högre grad den närmast derpå följande s. k. öfvergångsåldern kännetecknas nemligen af en naturlig böjelse att med beundran blicka upp till de egenskaper, som företrädesvis utmärka ett tidigare, råare, mera primitivt stadium af mensklig utveckling: den obändiga kraft, som trotsar hvarje tvång, den smidiga list, som kringgår hvarje hinder, det sorglösa öfverdåd, som kastar sig från äfventyr till äfventyr. Men egenskaper af detta slag träffas ej sällan i hög grad just inom förbrytarnes verld, och den faran ligger derför ingalunda fjerran, att ungdomen kan komma att finna föremålen för sin beundran och sympati just hos denna verlds hjeltar och hjeltinnor. Man utsätter sig helt visst icke för misstag, om man påstår, att ungdomens närvaro vid domstolsförhandlingar utgör *en* af källorna till den samhällssjukdom, som man brukar sammanfatta under benämningen: ungdomens »förvildning». Visserligen är denna benämning icke så litet öfverdrifven och vilseledande, men de missförhållanden, som man dermed velat uttrycka, äro allt för allvarsamma, för att man ej till deras undanrödjande borde anlita hvarje lofligt medel.

Så vidt jag förstår finnes det ingen vigtig grundsats, intet berättigadt intresse, som kräfver, att minderåriga skola hafva obehindradt tillträde till våra underrätters förhandlingar. Tvärtom synas alla skäl tala för att denna rätt borttages, och att tillträdet göres beroende af domstolens för hvarje särskildt fall gjorda medgifvande. Jag tillåter mig derför hemställa,

att Riksdagen måtte för sin del besluta ett sådant tillägg till kongl. förordningen om offentlighet vid underdomstolarna den 22 april 1881, att denna förordning erhåller följande lydelse:

Vid allmän underrätt — — — — på ordförandens

tillsägelse afträda. *Den, som är under 18 års ålder, må dock ej utan af rätten gifvet tillstånd vid rättegången närvara.*

Hvar som rättegång afhöra vill — — — — — — från rummet afvisas.

Den, som i rätten — — genast i verkställighet.

Genom hvad här blifvit stadgadt — — — — — i 21 och 22 §§ 17 kapitlet rättegångsbalken.

Skulle lagutskottet finna, att den af mig föreslagna formuleringen är mindre lämplig, eller att den åldersgräns, vid hvilken fritt tillträde till domstolsförhandlingar bör lemnas, icke kan, på grund af något af mig förbisedt skäl, sättas så högt som vid fylda 18 år, utan måste sänkas till exempelvis 15, anhåller jag, att utskottet måtte vidtaga de ändringar, som det för syftets vinnande anser nödiga.

Stockholm den 28 januari 1898.

Fridtjuv Berg.

N:o 148.

Herr **L. J. Jansson** i Djursätra, *om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i förordningen angående expeditionslösen.*

Uti gällande förordning angående expeditionslösen stadgas bland annat, att protokoll, som utgifves från domstol till part, hvilken utan särskild begäran har skyldighet att lösa detsamma, skall af denne utlösas med föreskrifvet belopp, och till sådant protokoll lärer jemväl hänföras förmynderskaps och god mans förordnande.

När person af domstol fått sig ålagdt att vara förmyndare eller god man för arfvinge uti bo, der enligt upprättad bouppteckning någon behållning till arfvinges förmån icke finnes, nödgas han att af egna medel erlägga den föreskrifna lösen för sitt förordnande, ehuru någon utsigt till utfående af godtgörelse för det sålunda utgifna lösenbeloppet icke förefinnes.

Men som befattningen för öfrigt medför förpligtelser och besvär af mångfaldig beskaffenhet, för hvilka godtgörelse icke heller lärer kunna erhållas, synes det vara billigt och rättvist, att person, som förpligtats vara förmyndare eller god man för medellös arfvinge, må vara berättigad att erhålla domstolens förordnande utan lösen, och tillåter jag mig fördenskull hemställa,

att Riksdagen måtte besluta i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring i förordningen den 7 december 1883 angående expeditionslösen, att domstols förordnande att vara förmyndare eller god man för arfvinge uti bo, der enligt upprättad bouppteckning behållning till arfvingens förmån icke finnes, må af den förordnade erhållas utan lösen.

Stockholm den 28 januari 1898

L. J. Jansson.

N:o 149.

Af herr **C. M. F. E. Gethe,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändrade bestämmelser i fråga om öfverlåtelse af rätt till minuthandel med bränvin.*

Kongl. Maj:ts nådiga förordning af den 24 maj 1895 angående försäljning af bränvin m. m. stadgar i § 18 mom. 3:

»Bolag må icke genom ombud till salu utbjuda eller upptaga beställningar å bränvin».

Anledningen för Kongl. Maj:t att upptaga ett sådant stadgande i sin proposition till 1895 års Riksdag förklaras i statsrådsprotokollet uttryckligen vara den, att bolagen på åtskilliga platser bedrifvit försäljning af bränvin genom agenter på annan ort än der bolaget haft sitt säte, till följd hvaraf ett uttryckligt förbud häremot ansågs nödvändigt; »dock» — heter det i motiveringen — »utan att härigenom någon inskränkning göres i den vinhandlare hittills tillkommande rättigheten att genom agenter utbjuda sina varor, äfven spirituosa, när de hafva af bolag erhållit rättighet till minuthandel dermed».

Häraf vill det tydligen synas, som om anförda lagbestämmelsen afsett att resa hinder deremot, att minuthandel med »egentligt bränvin» skulle kunna inom landet bedrifvas genom kringresande agenter, hvilken uppfattning ytterligare styrkes af följande passus i förenämnda kongl. propositions motivering rörande samma paragrafs mom. 2, der det heter: »Göteborgssystemet gör i främsta rummet afseende på den arbetande klassens intresse, hvaraf framgår, att inga s. k. krogar, ej heller några rättigheter till minuthandel med *egentligt bränvin* öfverlåtas till enskilda personer; de enda öfverlåtelser, som böra medgifvas, äro rättigheter till utskänkning å de större och bättre restaurationerna och schweizerierna, hvilka bolagen, åtminstone i våra större städer, svårligen kunna sköta sjelfva, och hvad minuthandeln beträffar endast försäljning af dyrare spirituosa, såsom konjak, whisky, arrak och dylikt samt likör och punsch.»

Emellertid har det vid författningens tillämpning visat sig, att det icke lyckats lagstiftningen förebygga hvad den afsett, utan att lagbestämmelsen kringgås på ett betänkligt sätt. Ett lagligen konstitueradt bolag öfverlåter i enlighet med föreskrifterna i § 18 mom. 2 nagon eller några minuthandelsrättigheter åt enskilda försäljare. I troligen de flesta städer få sådana rättighetsinnehafvare visserligen ej sälja bränvin i minut, utan bolagen hafva der ensamt för sig behållit denna rätt; men då skaffa vederbörande rättighetsinnehafvare sig en gästgifverirättighet på landet, der sådan står att få, eller inropar han på auktion en rättighet i något mindre samhälle, der bolag ej finnes, och derifrån expedieras »egentligt bränvin» i mindre partier huru många som helst och hvart som helst inom landet, ja, till och med inom den stad, der rättighetsinnehafvaren är bosatt och fått sin ursprungliga försäljningsrätt.

Det är uppenbart lika stridande mot författningens anda och syfte som i sig sjelf orimligt, att, genom öfverlåtelse af en bolagsförsäljningsrätt, öfvertagaren af denna skulle erhålla vidsträcktare spelrum för sina transaktioner än det öfverlåtande bolaget sjelf egt; ock det synes mig vara af behofvet påkalladt att genom lämpliga lagbestämmelser förhindra författningens eluderande på sätt som nu sker och opåtaldt synes kunna ega rum.

Villigt erkännes, att hänsyn måste af flera skäl tagas till vinhandlares rätt att utöfva sin lagliga näring, på sätt förenämnda kongl. proposition framhåller, men svårigheterna att, äfven med iakttagande häraf, vinna tillfredsställande lagbestämmelser torde likväl icke befinnas oöfverstigliga, hvadan jag på grund af hvad ofvan blifvit anfördt vördsamt får hemställa, att Riksdagen ville besluta

> att hos Kongl. Maj:t göra underdånig framställning om framläggande af sådant förslag till ändring eller tillägg i kongl. förordningen af den 24 maj 1895 angående vilkoren för försäljning af bränvin m. m., att missbruk genom öfverlåtelse af rätt till minuthandel med bränvin må kunna förekommas.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 27 januari 1898.

Carl Gethe.

N:o 150.

Af herr **A. Norrman,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändrade bestämmelser i fråga om rösträtt vid prestval.*

Uti § 26 af »Lag angående tillsättning af presterliga tjenster» den 26 oktober 1883 stadgas bland annat: »Rösträtt vid prestval tillkommer en hvar, som i församling, der sådant val skall anställas, eger rättighet att i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut deltaga; och gälle vid valet i afseende på röstberäkning samt rösträtts utöfning och öfverlåtande på annan person hvad för kyrkostämma är stadgadt». Härutaf följer bland annat, att den, som häftar för oguldna stads- eller kommunalutskylder, lika litet eger rösträtt vid prestval som i kyrkostämma, vid allmän rådstuga eller å kommunalstämma.

Det torde vara fullkomligt i sin ordning, att de, som icke betalt stads- eller kommunalutskylder för sistlidet år, förlora sin rösträtt å kommunalstämma, vid allmän rådstuga och å kyrkostämma, till dess de betalt dessa sina utskylder; men att detsamma bör vara fallet vid prestval, torde med skäl kunna sättas i fråga. En person, som till följd af ekonomiskt bryderi icke kunnat i rätt tid betala sin kommunalskatt, är ju i lika stort behof utaf själasörjare som den, hvilken har betalt, och troligen i de flesta fall ungefär lika kompetent att välja prest. Han har ju icke heller helt och hållet och för alltid förlorat sin rösträtt, utan endast för tillfället; men ett prestval är ju icke en angelägenhet, som endast gäller det löpande året eller några få år, utan vanligen en längre framtid, och är för öfrigt icke företrädesvis en timlig, utan en andelig angelägenhet. Och om personen i fråga icke är stadd under konkurs eller administration, så eger han ju dock faktiskt sin gård, sitt hus eller sin tjenst och måste betraktas

såsom en fullmyndig medlem af kyrkan, såvida intet annat och vigtigare hinder förefinnes, än några kronors restantier till kommunen.

Härtill kommer nu den omständigheten, att om ingen anmärkning göres vid frågodagstillfället, så behåller personen sin rösträtt, äfven om han icke har betalt sina kommunalutskylder. Skall åter anmärkning framställas vid ett så högtidligt tillfälle, eller frågodagsförrättaren skall anställa en noggrann efterfrågan om obetalda utskylder (något, hvartill han för öfrigt måhända icke kan anses pligtig) — så medför detta ett slags skymfande, som i sjelfva Guds hus kommer att påföras en del, i öfrigt måhända oförvitliga personer och måste för dem kännas smärtsamt och för valförrättaren temligen obehagligt.

Jag får derför vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om sådan ändring i lagen angående tillsättning af presterliga tjenster, att obetalda kommunalutskylder icke måtte utgöra hinder för rösträtts utöfvande vid prestval af sådana röstegande, som fortfarande råda öfver sig och gods sitt och som endast restera med sistlidna årets kommunalutskylder.

Om remiss till lagutskottet anhålles ödmjukligen.

Stockholm den 28 januari 1898.

A. Norrman.

STOCKHOLM, IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI, 1898.

N:o 151.

Af herr **A. Norrman,** *om anslag till svenska främlingsbyrån.*

Det finnes här i hufvudstaden en inrättning, som troligen är bekant för en stor del af riksdagsmännen och någon gång blifvit anlitad af somliga ibland dem: jag menar Svenska främlingsbyrån — icke den så kallade »nya», som annonserar om lektioner och öfversättningar i *alla* språk och lär på senare tiden hafva blifvit upprättad af en jude såsom ett slags konkurrent till den »gamla», utan just denna gamla, som år 1888 inrättades af en företagsam, berest och kunskapsrik man här i staden vid namn O. C. Kjellberg, allt ifrån år 1877 språklärare åt en stor del af de utländska sändebuden samt lärare vid tyska nationallyceum härstädes, och hvilken byrå sedan blifvit af honom med mycken duglighet och energi upparbetad och utvidgad till en mycket omfattande och gagnande, ehuru — då den måste gratis tillhandagå med råd och upplysningar — ingalunda mycket indrägtig anstalt. Denna byrå förmedlar undervisning och öfversättning i 20 språk, men är i synnerhet gagnande för hela vårt land genom att tjena dels svenskar, som företaga resor i utlandet, och dels utländingar, som komma till Sverige, tjena och gagna dessa svenska »främlingar» i utlandet och de utländska »främlingarne» här medelst råd och upplysningar om våra och utländska förhållanden: språk, kultur, institutioner etc., genom praktisk undervisning i språk samt genom att förmedla bekantskap mellan kolleger och fackmän, resesällskap, privatbostäder m. m. äfvensom genom att betjena de svenska embetsverken och de utländska sändebuden med korrekta öfversättningar etc., som i hosföljande bilagor styrkas genom vederbörliga intyg. Nyttan för staten af byråns sistnämnda verksamhet ligger i öppen dag; men att staten äfven erkänner nyttan af verksamheten för här i landet resande utländingar, har den visat genom

årligt anslag af 3,000 kronor åt »Svenska turistföreningen», och att den erkänner nyttan af utländska resor, visar staten lika uppenbart genom mångfaldiga anslag åt en del af dem, som företaga sådana, såsom teoretiskt och praktiskt bildade teknici, bergsmän, landtbrukare, handtverkare m. fl., hvilka anslag å de olika hufvudtitlarne i rundt tal torde belöpa sig till öfver 100,000 kronor.

Åt alla dylika personer, som det önska, äfvensom åt dem, som här i landet komma i beröring med främlingar, meddelar främlingsbyrån praktisk språkundervisning ofta gratis samt råd och upplysningar vid utrikes resor. Byrån har under sin 10-åriga tillvaro icke åtnjutit något offentligt understöd, men synes med rätta vara förtjent af sådant till följd af sin samhällsgagnande verksamhet. Dylika inrättningar lära ock somligstädes i utlandet åtnjuta anslag af staten, hvilket förhållande utländska resande taga för afgjordt vara fallet äfven med denna byrå, hvarför de tänka sig ega rättighet att kostnadsfritt anlita densamma, något som äfven beviljats dem för att icke nedsätta Sverige i utländingars omdöme.

Svenska främlingsbyrån har ock, ehuru varande en anstalt utan något understöd eller offentligt erkännande af staten, i mångt och mycket arbetat för landets ära, för vårt lands kännedom och heder i utlandet. Så har den t. ex. för några år sedan helt och hållet omarbetat afdelningen Suède et Norvège uti »Almanach de Gotha» och rättat och bortskaffat de många misstag och origtiga uppgifter, som förut vimlade i densamma. Likaså har byrån åt främmande regeringar öfversatt många af våra lagar och författningar.

Det är emellertid endast med svårighet, som byråns grundare och föreståndare, i saknad af offentligt anslag, förmår att uppehålla dess gagnande verksamhet, i synnerhet som han för de många olika idiomens skull måste begagna mycket biträde i skötandet af byråns många och olikartade göromål.

Det vore derför önskvärdt, att denna inrättning, hvilken i en så lång följd af år verkat för landets bästa, måtte erhålla statens erkännande och understöd, för att kunna med ännu mera kraft och anseende verka för sitt ändamål. Man kan visserligen invända, att byrån är en enskild anstalt, som icke är upprättad af staten eller officielt antagen i dess tjenst; men när den likväl främjar statens ändamål, är villig att gratis lemna praktisk språkundervisning åt en del af dem, som resa utrikes med understöd af staten, och hvilkas dyrbara tid till stor del går för dem förlorad, om de vid ankomsten till utlandet icke ega praktiskt användbar språkkunskap; då turistföreningen icke lär vara i stånd att lemna sådan praktisk undervisning, som behöfves, eller att utföra öfversättningar; då vidare byrån ofta

måste anlitas af statens embetsverk, hofförvaltningarna och främmande makters legationer och konsulat, bland hvilka de ryska, österrikisk-ungerska och portugisiska m. fl. icke lära hafva annan möjlighet att erhålla behöfliga och pålitliga öfversättningar till och från ryska, polska, ungerska, czechiska med flera språk; ja, när, med ett ord, denna byrå är för staten och dess medborgare behöflig äfvensom för i hufvudstaden och annorstädes vistande utländska sändebud och resande delvis oumbärlig: så kan det måhända anses vara ett slags pligt och en heder för vårt lands och folks representanter att understödja denna nyttiga inrättning och, genom att lemna den ett litet årligt anslag, betrygga dess framtida bestånd.

Jag tager mig derför friheten vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville besluta att lemna Svenska främlingsbyrån ett litet årligt understöd af statsmedel, t. ex. ett tusen kronor, under vilkor, att den lemnar fri undervisning i språk åt de kategorier af resestipendiater, som af Riksdagen eller af höga vederbörande kan komma att bestämmas.

Bevisande bilagor närslutas.

Om remiss till statsutskottet anhålles vördsamt.

Stockholm den 28 januari 1898.

A. Norrman.

Bilagor till motionen n:o 151.

Att direktören för Svenska främlingsbyrån herr O. C. Kjellberg, som vid några tillfällen för kongl. ecklesiastikdepartementets räkning utfört öfversättningar till och från främmande språk, verkstält dessa arbeten på ett fullt tillfredsställande sätt, får jag härmed på begäran intyga. Stockholm i kongl. ecklesiastikdepartementet den 27 januari 1898.

F. Holmquist,
expeditionschef.

Likheten med det oss förevisade originalet styrka:

J. F. Johanson,
lektor.

J. Östling,
bokh. i jernvägsstyrelsen.

På begäran får jag härmed meddela, det jag åtskilliga gånger för öfversättningar anlitat Svenska främlingsbyrån dels och hufvudsakligast åt embetsverket, dels ock för egen räkning, samt att öfversättningarna verkstälts till min fulla belåtenhet.

Stockholm den 26 januari 1898.

Lars Berg,
chef för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Likheten med det oss förevisade originalet styrka:

J. F. Johanson,
lektor.

J. Östling,
bokh. i jernvägsstyrelsen.

Att kongl. landtförsvarsdepartementets kommandoexpedition anlitat Svenska främlingsbyrån för utförande af öfversättningar, och att dessa verkstälts till min fulla belåtenhet, intygas,

Kongl. landtförsvarsdepartementets kommandoexpedition den 26 januari 1898.

Eb. von Hofsten,
chef för expeditionen.

Likheten med det oss förevisade originalet styrka:

J. F. Johanson,
lektor.

J. Östling,
bokh. i jernvägsstyrelsen.

På derom af herr O. C. Kjellberg såsom föreståndare för Svenska främlingsbyrån i Stockholm (Drottninggatan 34) gjord ansökning får kongl. medicinalstyrelsen härigenom meddela det intyg, att nämnda byrå vid några tillfällen åt kongl. styrelsen verkstält öfversättningsarbeten.

Stockholm den 26 januari 1898.

På befallning
Anton Holmberg,
sekreterare i kongl. medicinalstyrelsen.

Likheten med det oss förevisade originalet styrka:

J. F. Johanson,
lektor.

J. Östling,
bokh. i jernvägsstyrelsen.

På begäran vitsordar jag med nöje den goda undervisning i tyska språkets talande, som jag erhållit vid Svenska främlingsbyrån, hvilken äfven till min fulla belåtenhet åt mig ombesörjt öfversättningar från svenska till tyska af tekniska uppsatser m. m.

Stockholm den 24 januari 1898.

Adolf Billmanson,
öfverste.

Likheten med det oss förevisade originalet styrka:

J. F. Johanson,
lektor.

J. Östling,
bokh. i jernvägsstyrelsen.

Britiska legationen, Athen d. $^{13}/_{2}$ 1887.

Herr O. C. Kjellberg gaf mig och lady Rumbold lektioner i svenska under vintern 1882—83 och 84 till vår fullständiga tillfredsställelse. Han är enligt min åsigt en mycket kompetent lärare. Undervisningen meddelades på engelska och tyska, och han har inträngt mycket djupt i dessa båda språk.

Horace Rumbold.
Hennes Majestäts envoyé extraordinaire och ministre plénipotentiaire hos Konungen af Grekland.

Undertecknad, envoyé extraordinaire och ministre plénipotentiaire af Ryssland, får med nöje härmed intyga, att herr O. C. Kjellberg har under femton månader gifvit honom lektioner i svenska språket med förklaring på franska, och att han fullgjort detta uppdrag med lika mycket tålamod som skicklighet till sin lärjunges fullkomliga tillfredsställelse.

Stockholm den 1 mars 1887.

N. Chichkine,
E. E. & M. P. för Ryssland uti Sverige och Norge.

Undertecknad, belgisk minister i Stockholm, har under mer än två års tid tagit lektioner i svenska för herr Kjellberg, lärare vid tyska lyceum i Stockholm. Han anser det som en pligt att betyga hela sin tillfredsställelse med herr Kjellbergs undervisningsmetod, en metod som satt honom i tillfälle att göra snabba framsteg uti kännedomen om svenska språket. Tillika har baron de Pitteurs kunnat öfvertyga sig, att herr Kjellberg känner tyska, franska och engelska samt kan utföra öfversättningar i dessa språk.

Stockholm den 23 september 1884.

(Stämpel). *B. de Pitteurs-Hiegaerts.*

Rätt öfversatt från de oss förevisade originalbetygen intyga:

J. Östling,
bokh. i jernvägsstyrelsen.

Hugo Schillander,
kontorsskrifvare i jernvägsstyrelsen.

Stockholm, Ivar Hæggströms Boktryckeri, 1898.

N:o 152.

Af herr **David Bergström** m. fl., *om afsättning under åren 1899—1902 af 20,000,000 kronor till arbetareförsäkringsfonden.*

I det förslag till lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta, som inom civildepartementet utarbetats och som antagligen kommer att föreläggas innevarande Riksdag, hafva af den nuvarande generationen endast de, som vid lagens trädande i kraft ej fylt trettio år, medtagits i den obligatoriska försäkringen och tillförsäkrats de fördelar, hvilka dermed kunna vara förbundna.

I det förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete, som af regeringen framlades vid 1895 års riksdag, hade gränsen för den nuvarande generationens medtagande i den obligatoriska försäkringen satts till 40 års ålder, hvilket redan det ansågs som en väl låg siffra, synnerligast i jemförelse med det ursprungliga komitéförslagets gränssiffra, 55 års ålder.

Att nu, vid ett eventuelt antagande af en arbetarepensioneringslag, sätta åldersgränsen för den obligatoriska arbetareförsäkringen så lågt som vid 30 års ålder, synes oss ur flera synpunkter alldeles orimligt. Det vore att yttermera gäcka de förhoppningar, som för snart 10 år sedan genom uttalanden från högsta ort väcktes om de »nya skattetillgångarnes» användande i afsevärd mån till deras fördel, som i så hög grad fått vara med om att åvägabringa desamma. För den händelse en arbetarepensioneringslag antages, är det en naturlig akt af rättvisa och ingenting annat, att i hvarje fall de, som nu befinna sig i åldern 30—40 år, äfven få komma med i den obligatoriska försäkringen, och detta åtminstone med

enahanda rätt till pension, som för dem skulle blifvit gällande enligt 1895 års förslag. Sedan de under sin kraftigaste ålder, 20—30 år, fått rikligt bidraga till de statsöfverskott, hvarmed vår budget för närvarande prunkar, kan det ej anses mer än billigt, att af detta öfverflöd ett afsevärdt statsbidrag kommer äfven dem till godo. Att nu söka afspisa denna del af den nuvarande generationen med den i det utarbetade nya förslaget erbjudna rätten att ingå i en frivillig och för dem icke särdeles fördelaktig lifränteförsäkring, tyckes stämma väl litet öfverens med de löften och planer, som för ett tiotal år sedan läto höra sig, men som ännu icke på något sätt kunna sägas ha blifvit förverkligade.

Lika litet synas de utsigter, som i det nu utarbetade lagförslaget erbjudas de högre åldrarne inom åldersklasserna 18—30 år, då pensionsbeloppen för dem bli till ytterlighet reducerade, motsvara gifna löften och deraf framkallade förväntningar.

Nya arbetareförsäkringskomitén beräknade, som bekant, kostnaden för statsverket för den nuvarande generationens medtagande upp till 55 år till 77 millioner kronor. I den på dess förslag grundade propositionen till 1895 års Riksdag hade den ändring gjorts, att den nuvarande generationen medtogs blott upp till 40 år, hvarigenom denna kostnad minskades till 37 millioner kronor. I denna summa, liksom i den föregående, ingår emellertid kostnaden dels för barnpensionering, dels för bibehållande af pensionsrätten i vissa fall, utgiftsposter, hvilka i det nu ifrågasatta förslaget icke skulle förefinnas. Men likafullt qvarstår en summa af något öfver 25 millioner kronor som erforderlig redan för att, vid sidan af och utöfver de ständiga statsbidragen, kunna åt den nuvarande generationen intill 40 år bereda de förmåner, som 1895 års förslag ansåg skäliga och billiga.

Skall arbetareförsäkringsfonden kunna i någon mån motsvara sitt naturliga ändamål, att möjliggöra utan för stort extra betungande af den årliga budgeten försäkringen af öfvergångsgenerationen, som icke har någon lång följd af år på sig att inbetala de till pensioneringen erforderliga bidragen, bör den sålunda med görligaste första bringas upp till allra minst 25 millioner kronor. I en tid, då inkomsterna flyta så rikligt in i statskassan, tala ju alla skäl för att genom betydande afsättningar så hastigt som möjligt åstadkomma de 20 millioner kronor, som utöfver nu befintliga 4—5 millioner äro erforderliga för detta önskemåls vinnande.

Med våra nuvarande budgetsförhållanden och de stora öfverskott, som äfven för de närmaste åren lära kunna väntas blifva disponibla, borde det ej erbjuda några svårigheter att på en tid af t. ex. fyra år afsätta nämnda 20 millioner.

Hvad 1899 års afsättning angår, är det oss bekant, att förslag om betydliga nedsättningar, särskildt å fjerde hufvudtiteln, komma att föreligga till Riksdagens beprövande. Vill Riksdagen beakta de framställningar, som förekomma om en reduktion af anslagskrafven till militära ändamål, böra inga hinder möta att utöfver hvad Kongl. Maj:t ifrågasatt anvisa så stort belopp till arbetareförsäkringsfonden, att åtminstone en fjerdedel af de 20 millionerna kan utgå på 1899 års riksstat.

På grund af hvad vi nu anfört tillåta vi oss härmed föreslå Riksdagen:

att bevilja 20 millioner kronor, att under åren 1899—1902 afsättas till arbetareförsäkringsfonden, samt att deraf i riksstaten för år 1899 afsätta ett belopp af 5 millioner kronor.

Stockholm den 28 januari 1898.

David Bergström. *Fridtjuv Berg.* *Hjalmar Branting.*

N:o 153.

Af herr **David Bergström,** *i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof, i fråga om anslag till arbetsstatistiska undersökningar.*

I statsverkspropositionen föreslår Kongl. Maj:t Riksdagen att, för arbetsstatistiska undersökningar, på extra stat för år 1899 anvisa 10,000 kronor.

I det yttrande till statsrådsprotokollet af den 14 januari 1898, som åtföljer denna framställning, erinrar chefen för civildepartementet, att ett af ändamålen med de sedan 1897 års början föranstaltade arbetsstatistiska undersökningarna är att vinna en allt säkrare grund för bedömandet af det sätt, på hvilket de tillämnade, regelbundna arbetsstatistiska undersökningarna för framtiden böra i vårt land organiseras, eller — med andra ord — han erinrar om de nu ifrågavarande undersökningarnas, redan af 1896 års Riksdag starkt betonade, karakter af *försök*.

För att statsmagterna vid ett slutligt afgörande af frågan om anordnande af regelbundna statistiska undersökningar i vårt land skola ega tillgång till ett allsidigt och fullgodt materiel för den vigtiga sakens bedömande, torde emellertid vara önskligt, att vid de förberedande arbetsstatistiska undersökningarna något större frihet beredes vederbörande, än nu är fallet, i afseende å val af undersökningsområde och arbetssätt. Den omständigheten, att medel till ifrågavarande undersökningar hittills beviljats för endast ett år i sänder, har i sjelfva verket begränsat ämnesvalet och undersökningsarbetet vida utöfver hvad Riksdagen lärer afsett, då den i sin skrifvelse af år 1896 tillkännagaf, hvad som enligt dess mening borde göras till föremål för en försöksundersökning — någon viss, mera betydande näringsgren — och huru detta försöksarbete borde bedrifvas.

Om, såsom jag förmodar, de hittills anordnade eller ifrågasatta arbetsstatistiska försöksundersökningarna näppeligen kunna anses tillräckliga såsom grund och ledning vid planläggandet af en regelbunden officiel svensk arbetsstatistik, synes det derför vara skäl att på en gång bevilja medel för två år till fortsatta försöksundersökningar och derigenom sätta vederbörande i tillfälle att, om så finnes lämpligt, välja något större undersökningsområde, hvilket på grund af sin omfattning och möjligen af andra skäl icke med fördel kan undersökas under loppet af ett år. Såsom synes af det åberopade yttrandet till statsrådsprotokollet, hafva vid val af ämne för 1898 års arbetsstatistiska undersökningar åtskilliga yrkesmän gjort framställningar om att deras särskilda fack måtte väljas till undersökningsföremål, och bland dessa fack eller yrken har särskildt ett, sjömansyrket, hvilket i flera afseenden kunnat anses påfordra en dylik undersökning, måst lemnas å sido på den grund, att undersökningen svårligen på ett nöjaktigt sätt skulle kunna låta sig utföra på den begränsade tiden af ett år och näppeligen heller med det anslag, som afsetts för en undersökning, beräknad att på nämnda tid medhinnas.

I betraktande häraf, och då äfven andra vigtiga näringsgrenar, hvilka varit på tal vid val af föremål för de senast planerade undersökningarna, såsom det af utsedda komiterade i ämnet afgifna utlåtandet gifver vid hand, af enahanda skäl måst lemnas ur räkningen, synas giltiga skäl föreligga att nu på en gång bevilja medel för fortsättande af de arbetsstatistiska försöksundersökningarna under åren 1899 och 1900.

Jag tillåter mig fördenskull föreslå Riksdagen

att, för *arbetsstatistiska undersökningar*, bevilja på extra stat, att utgå under åren 1899 och 1900, ett anslag af 20,000 kronor samt deraf anvisa för år 1899 ett belopp af 10,000 kronor.

Stockholm den 28 januari 1898.

David Bergström.

N:o 154.

Af herr **Ernst Carlson,** *om ändring af §§ 96, 97 och 98 regeringsformen samt § 68 riksdagsordningen.*

När Riksens Ständer år 1809 inrättade justitieombudsmannens embete, afsågs dermed, bland annat, att åstadkomma en garanti för vårt statsskick. I konstitutionsutskottets memorial n:o 1 vid nämnda riksdag, hvilket innehåller motiven för den då antagna regeringsformen, framhålles nemligen såsom ett af den medborgerliga frihetens förnämsta värn, att svenska folkets »allmänna och individuella rättigheter iakttagas af en utaf nationalrepresentationen förordnad väktare öfver lagarnes efterlefnad af domare och embetsmän».

Riksdagens justitieombudsman bekläddes också genom regeringsformen med de vigtigaste funktioner. Han skall såsom sjelfskrifven åklagare inför riksrätt utgöra ett organ för Riksdagens kontroll öfver regeringen. Han skall å Riksdagens vägnar öfvervaka rättvisans handhafvande och förvaltningens gång. Vidare skall han, enligt sin instruktion, verka för enhet i lagskipningen, främja lagstiftningsarbetet och utöfva vård öfver tryckfriheten.

Ett så magtpåliggande värf som justitieombudsmannens förutsätter en ställning, starkt omgärdad af nationens förtroende. Denna embetets karakter framgår tydligt af den i regeringsformen meddelade bestämmelsen, på grund af hvilken uppdraget att vara justitieombudsman skulle, för hvarje gång lagtima Riksdag sammanträdde, till den valde förnyas eller ock å annan person öfverlåtas. Allt sedan embetet inrättades, har emellertid, så vidt jag har mig bekant, Riksdagen, med ett enda undantag, ansett sig kunna å nyo utse den en gång valde, då denne velat mottaga återval.

Detta innebär å ena sidan en heder för de valde, och det visar å andra sidan, att Riksdagen vid valet gått till väga med stor urskilning.

Emellertid har en ändring i justitieombudsmannens ställning inträdt genom riksdagsperiodens afkortande, i det att den tid, för hvilken justitieombudsmannen valts, lidit en motsvarande förknappning. Så länge lagtima Riksdag enligt grundlagens bud sammanträdde hvart femte år och sedermera hvart tredje år, var justitieombudsmannens embetstid afsevärdt längre än efter 1866, då årliga riksdagar och med dem årliga val af justitieombudsman infördes. Gifvet är, att den, som tillträder ett nytt embete, behöfver någon tid att sätta sig in i detsamma. Och lika klart är, att om den nyvalde skall kunna uträtta något af vigt, måste han ega en viss, ej allt för kort tillmätt tid till sitt förfogande för att kunna på ett ändamålsenligt sätt planlägga sitt arbete och sätta sin plan i verket. Redan ur denna synpunkt framstår alltså den tid, för hvilken justitieombudsmannen för närvarande utses, såsom allt för kort.

Men ej nog härmed. På senare tider har upprepade gånger inträffat, att, ehuru Riksdagen förnyat sitt förtroende till den en gång valde justitieombudsmannen, denne likväl efter kort tid afsagt sig detsamma, i de flesta fall för att öfvertaga en plats i högsta domstolen, dit han af Konungen inkallats. Detta framgår på ett i ögonen fallande sätt af följande förteckning öfver de sedan 1866 fungerande justitieombudsmännen och deras funktionstid:

N. A. Fröman, 1861—1884, då han afgick med honom af Riksdagen beviljad pension;

L. V. Lothigius, 1884—1886, då han utnämndes till landshöfding i Elfsborgs län;

E. Thomasson, 1886—1889, då han utnämndes till justitieråd;

M. V. Huss, juni 1889—augusti 1889, då han utnämndes till justitieråd;

N. Claëson, 1889—1892, då han utnämndes till justitieråd;

A. Thollander, 1892—1897, då han utnämndes till justitieråd;

H. E. M. Bohman, april 1897—november 1897, då han utnämndes till justitieråd;

G. Ribbing, november 1897—innevarande års riksdag.

Sedan justitieombudsmannen Fröman efter en lång och förtjenstfull embetsutöfning på sin ålders dagar nedlade embetet år 1884, har under de tretton år, som sedan dess förflutit, justitieombudsmannens embete innehafts af 7 personer. Af dessa ha två bekläd embetet i 5 år, en i 3 år, en 2 år, de öfriga på kortare tid än två år, ja, en endast ett halft år och en knappt sex veckor, innan han blef justitieråd. Detta tyder uppen-

bart på ett missförhållande, som på ett eller annat sätt bör afhjelpas, så mycket mer som vexlingen bland till justitieombudsmannens suppleant valde varit lika snabb som bland de ordinarie. Vid dessas afgång ha nemligen suppleanterna i regeln insatts på de ordinaries plats, men blott för att inom kort i de flesta fall öfvertaga ett justitierådsembete.

Naturligen kan ingen anmärkning med fog göras deremot, att den, som hedrats med Riksdagens förtroende att vara dess justitieombudsman, inkallas i högsta domstolen. Ej heller lärer Riksdagen ha skäl misstycka, att den justitieombudsman. som erhållit en sådan kallelse, följer densamma och sålunda utbyter en ettårig förtroendepost mot ett bättre aflönadt och med pensionsrätt utrustadt högt embete. Men från synpunkten af den värdefulla erfarenhet, en justitieombudsman under en genom Riksdagens förnyade förtroende utsträckt embetstid bör vara i tillfälle att förvärfva, och den prestige, en längre tids embetsutöfning förlänar, är en dylik tät vexling af embetets innehafvare afgjordt att beklaga. Deraf måste kontinuitet i uppfattningen af embetets pligter oundvikligen lida, den nye innehafvaren af embetet må vara hur framstående som helst.

Bland de medel, som kunde tänkas egnade att motverka ett allt för ofta inträffande ombyte af justitieombudsman, ligger det nära till hands att föreslå höjning af lönen och stadgande af pensionsrätt för justitieombudsmannen efter en viss tids embetsutöfning. En dylik motion framkom ock vid förra årets riksdag, men blef då afslagen.

Ett annat medel i samma syfte vore, hvad jag nu går att föreslå, nemligen att utsträcka justitieombudsmannens embetstid till de tre år, som motsvara en valperiod för Andra Kammaren. En dylik utsträckning af tiden för justitieombudsmannens embetsutöfning skulle för embetets innehafvare medföra en mera tryggad ställning och underlätta ett planmessigt fullföljande af hans arbete. Jemte dessa fördelar, som ej blott skulle blifva justitieombudsmannens, utan äfven Riksdagens, skulle derigenom äfven vinnas ökad utsigt, att justitieombudsmannen längre, än på senare tider varit fallet, kunde förmås att qvarstå vid sitt embete och sålunda kontinuiteten i embetsutöfningen främjas.

Ett visst stöd för den sålunda ifrågasatta ändringen af grundlagens bud i nämnda afseende torde kunna sökas i den omständigheten, att stadgandet om årliga val af Riksdagens fullmägtige i riksbanken och riksgäldskontoret år 1894 ändrades derhän, att dessa val skola förrättas för tre år i sänder. Lika litet i fråga om den nu föreslagna ändringen af justitieombudsmannens val som i fråga om valet af nyssnämnda fullmägtige innebär stadgandet om en treårig valperiod någon nyhet, utan endast en återgång till hvad som före år 1866 var gällande.

På grund af hvad sålunda anförts, får jag hemställa,

att Riksdagen måtte för sin del antaga följande förslag till ändrad lydelse af §§ 96, 97 och 98 regeringsformen samt § 68 riksdagsordningen:

Regeringsformen

§ 96.

Lagtima riksdag, *som, efter förrättade nya val i hela riket till Andra Kammaren först sammanträder,* skall förordna en för lagkunskap och utmärkt redlighet känd man att, under de *tre följande åren, intill dess sådant förordnande ånyo skett,* såsom Riksdagens ombud etc.

§ 97.

Denne riksdagens justitieombudsman, som, så länge han embetet innehafver, skall i alla afseenden anses lika med Konungens justitiekansler, väljes på sätt riksdagsordningen stadgar; och bör dervid jemväl utses en man af de egenskaper, som hos denne embetsman erfordras, att honom efterträda, ifall han *innan nytt val af justitieombudsman blifvit på grund af 96 § anställdt,* skulle med döden afgå, samt att utöfva embetet under den tid justitieombudsmannen kan vara af svår sjukdom eller annat laga förfall derifrån hindrad.

§ 98.

I händelse justitieombudsmannen under det riksdag är församlad afsäger sig det erhållna förtroendet eller med döden afgår, skall riksdagen, *för den tid, som kan återstå, till dess nytt val af justitieombudsman skall ega rum,* i embetet genast insätta den man, som blifvit till *justitieombudsmannens* efterträdare utsedd. Skulle

justitieombudsmannens utsedde efterträdare, under riksdag, afsäga sig det erhållna förtroendet eller i justitieombudsmansembetet insättas eller med döden afgå, utväljes, på ofvan stadgade sätt, en annan behörig man i hans ställe, för den tid som kan återstå. Inträffar något af dessa fall emellan riksdagarne, skall riksdagens rätt härutinnan genom de af riksdagen valde fullmägtige i riksbanken och fullmägtige i riksgäldskontoret utöfvas.

Riksdagsordningen

68 §.

Till följd af regeringsformens 96 § skall lagtima riksdag, *som efter förrättade nya val i hela riket till Andra Kammaren först sammanträder*, förordna en för lagkunskap och utmärkt redlighet känd man att, *under de tre följande åren intill dess sådant förordnande ånyo skett*, hafva tillsyn öfver lagarnes efterlefnad etc. — —

— — — — — — — — — — — —

Valmännen böra vid samma tillfälle då justitieombudsman utses, och på enahanda sätt välja en man af de egenskaper, som hos denne embetsman erfordras, för att honom efterträda, ifall han, innan nytt val af justitieombudsman egt rum, skulle med döden afgå, samt att utöfva embetet under den tid justitieombudsmannen kan vara af svår sjukdom eller annat laga förfall derifrån hindrad.

I händelse justitieombudsmannen, under det riksdag är församlad, afsäger sig förtroendet eller med döden afgår, insätter riksdagen genast för den tid, som kan återstå, till dess nytt val af justitieombudsman skall ega rum, i embetet den man, som blifvit till justitieombudsmannens efterträdare utsedd. Skulle justitieombudsmannens utsedde efterträdare, under riksdag, afsäga sig det erhållna förtroendet eller i justitieombudsmansembetet insättas eller med döden afgå, utväljes, på ofvan stadgade sätt, en behörig man i hans ställe för den tid, som kan återstå.

— — — — — — — — — — — —

Om remiss af denna motion till konstitutionsutskottet anhåller jag under uttalande derjemte af den begäran, att utskottet måtte i motionens syfte vidtaga de redaktionella ändringar i paragrafernas ofvan föreslagna lydelse, som kunna finnas påkallade, äfvensom föreslå de öfvergångsbestämmelser, som kunna anses erforderliga.

Stockholm i januari 1898.

Ernst Carlson.

N:o 155.

Af herr **Hjalmar Branting,** *om sådan ändring af grufvestadgan, att inmutare af malmfyndighet å odisponerad kronojord erhåller rätt att mot afgäld komma i åtnjutande af kronans jordegareandel.*

I samma mån som kännedomen om de inom vårt lands nordligaste delar förefintliga mineralrikedomar ökas, och den enskilda företagsamheten visar sig allt mera lifaktig i sträfvandena att tillgodogöra dessa derstädes blott föga anlitade naturtillgångar och dymedelst inom ifrågavarande ödemarker, der staten är så godt som ensam jordegare, bryta bygd och sprida kultur, desto mera oafvislig blir fordran att utan ytterligare uppskof få slutligen afgjord den magtpåliggande frågan, huruvida, i hvilken utsträckning och på hvad sätt staten skall begagna sig af sin jordegareandel. Vid 1897 års riksdag väcktes i sådant syfte två motioner, den ena förutsättande, att staten skulle frånträda alla sina anspråk härutinnan, den andra afseende, att berörda andel skulle komma staten till godo i form af en viss »royalty», som det ålåge grufegaren att erlägga, samt att lagutskottet måtte utarbeta och framlägga förslag till bestämmelser af sådan art. Ingendera af nämnda motioner lyckades emellertid tillvinna sig Riksdagens bifall, den förra så mycket mindre, som Riksdagen och de bland dess utskott, som under senast förflutna nio åren yttrat sig i ärendet, äfvensom myndigheter, som blifvit deruti hörda, omfattat åsigten, att det allmänna ej utan vederlag borde afstå sin jordegarerätt. Förslaget att låta statens andel utgå såsom en afgäld på den brutna malmen strandade hufvudsakligen på rent formella betänkligheter hos lagutskottet. Då det dock synes mig uppenbart, att detta system, hvilket förordats af såväl brukssocietetens fullmägtige i jernkontoret och kommerskollegium som länsstyrelserna i de nordligaste länen

och bergmästaren i norra distriktet, eger afgjorda företräden framför utarrenderingen af merberörda rätt ej mindre än bestämmelser rörande viss anpart af grufvans årliga bruttoafkastning, för att icke tala om att såsom delegare direkt deltaga i grufdriften med deraf följande risker, tillåter jag mig vördsamt hemställa,

att i grufvestadgan af den 16 maj 1884 vidtages sådan ändring, att inmutare af malmfyndighet å odisponerad kronojord må komma i åtnjutande af kronans jordegareandel mot godtgörelse af en viss årlig afgäld, hvars storlek af Riksdagen bestämmes i samma ordning, som för bevillningar stadgadt är.

Stockholm den 28 januari 1898.

Hjalmar Branting.

N:o 156.

Af herr **A. V. Ljungman,** *om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående inrättande af en tidsenlig representation för hafsfiskenäringen i Göteborgs och Bohus län m. m.*

Vid 1889 års riksdag höjdes på grund af hemställan från Kongl. Maj:t det förutvarande anslaget å ordinarie stat till »fiskerinäringens understöd» från 17,600 till 42,000 kronor, under uttalande af att, »i betraktande af *den stora betydelse särskildt nordsjöfisket under de senare åren erhållit*, kunde det belopp, hvarmed Kongl. Maj:t funnit anslagstiteln böra ökas, icke anses för högt». Sex år fingo emellertid sedan dess förflyta, och hafsfisket vid rikets vestra kust hade derunder än ytterligare utvecklats, på samma gång som det i allt mer trängande grad kommit i behof af en lika länge eftertraktad som fullständigt saknad omvårdnad från det allmännas sida; men den vid det ökade anslagets beviljande antydda verksamheten till samma fiskes förkofran hade uteblifvit och *ökningen* i anslaget till största delen hamnat i sjette hufvudtitelns »besparingsfond för besparingar å anslaget till jordbruket, handeln och näringarne» eller användts för sådant, som antingen icke hade med fiskerinäringens höjande att beställa eller ock lämpligast bort helt och hållet åsidosättas, hvarför Riksdagen 1896 med hänsyn till nämnda erfarenhet nedsatte ifrågavarande anslag från 42,000 kronor till 35,000 kronor. Då nu detta sorgliga förhållande synbarligen haft sin orsak hufvudsakligast i den så synnerligen underhaltiga beskaffenheten af den befintliga fiskeriadministrationen och icke står att hjelpa på annat sätt än genom en fullständig omorganisation af denna efter de bästa föredömen, utlandet har att bjuda på, så har man äfven från bohuslänska

skärgården under år 1891 sökt åvägabringa en sådan omorganisation genom att hos Kongl. Maj:t anhålla om inrättande, i öfverensstämmelse med Göteborgs och Bohus läns landstings hemställan åren 1882 och 1884, af en särskild, med tillämpning af sjelfförvaltningsgrundsatsen, kollegialt anordnad, men oaflönad *fiskeristyrelse* efter i väsentlig mån skotskt och holländskt mönster för bohuslänska hafsfiskenäringens representativa administration, hvilken anhållan derefter 1891 af samma läns landsting förordats. Obestridligt torde ock vara, att skall en dugande offentlig verksamhet till främjande af rikets största och mest betydande fiskebedrift åstadkommas, så måste man först hafva ett näringen representerande organ för denna verksamhet, som förmår på ett tillfredsställande sätt handhafva densamma, och som naturligen äfven måste vara afpassadt efter det bohuslänska hafsfiskets egendomliga samt i afseende på näringens hela art med handel, sjöfart och industri vida mer än med rikets öfriga fiskerier öfverensstämmande beskaffenhet.

Kostnaderna för den önskade representationen för handhafvande af den bohuslänska hafsfiskenäringens offentliga omvårdnad behöfva alls icke kräfva högre belopp, än att de kunnat bestridas med det af Riksdagen 1889 beviljade anslaget, utan är det i beskaffenheten och verkningarne af nämnda omvårdnad, som företrädet framför den befintliga fiskeriadministrationen komme att ligga.

För särskildt bohuslänska skärgården är en dylik tingens utveckling så mycket mer behöflig, som »det yppade ymniga sillfisket» derstädes är periodiskt och efter några få årtiondens förlopp kommer att upphöra, hvadan det är af nöden både att under den tid, fisket varar, snabbt och kraftigt tillgodogöra sig de förvärfsmöjligheter, det erbjuder, och att under nämnda tid utveckla näringslifvet och den ekonomiska ställningen i samma skärgård derhän, att befolkningen vid sillfiskeperiodens slut förmår såväl att motstå den då inträffade krisen, utan att, såsom förut vid liknande händelser egt rum, nedskjunka i djupaste fattigdom och elände, som ock att ersätta den svunna sillfiskenäringen med en på annat hafsfiske och särskildt storsjöfisket grundad fiskebedrift.

En ändring i de bestående förhållandena i fråga om bohuslänska hafsfiskenäringens administration är dessutom så mycket mer af behofvet påkallad, som samma förhållanden icke erbjuda den för näringsutvecklingen nödiga *tryggheten*, utan tvärtom förete både sorgliga och allt för talrika bevis på huru stora förluster beredts näringsidkarne i följd af nämnda administrations brister, och huru fiskeriidkarnes sträfvanden försvårats eller tillintetgjorts, samt huru kapitalet afhållits från att nog tidigt söka tillräcklig användning i näringen genom administrationens åtgöranden, o. s. v.

Intet land och ingen tid har heller att under liknande förhållanden uppvisa en *vanvård* af ett ymnigt sillfiske, som ens närmelsevis kan jemföras med den, som kommit bohuslänska sillfisket till del under ännu innevarande sillfiskeperiod. Bohuslänska skärgårdens fiskarebefolkning behöfver den önskade representationen för näringen hufvudsakligast för att erhålla ett välbehöfligt *skydd* emot sådana åtgärder af för samma skärgårds bästa synnerligen vådlig beskaffenhet, som tid efter annan ifrågasättas af professorer och andra med näringslifvet i skärgården fullständigt obekanta personer. Erfarenheten från Skottland och Nederländerna ådagalägger ock af hvilken ofantlig betydelse till fromma för hafsfiskets utveckling det varit att ega en näringen representerande kollegial fiskeristyrelse af aktningsbjudande och hederlig beskaffenhet för den offentliga fiskeriadministrationens utöfning.

Under förra århundradets sillfiskeperiod öfverlemnades den 8 juli 1765 till Riksdagen ett af dess ordinarie fiskeriutskott utarbetadt förslag till en representativ »direktion» för bohuslänska hafsfiskets administration, hvilket förslag dock i följd af de lika inflytelserika som sjelfviska intressen, hvilkas målsmän motarbetade dess antagande, ej blef bifallet.

Den bohuslänska hafsfiskenäringen är nu liksom under förra århundradet föremål för en utvecklingen i högsta grad hämmande *intressestrid* emellan å ena sidan fiskarebefolkningen och å andra sidan de samhällen, som suga till sig vinsten af nämnda befolknings arbete eller eljest hafva fördel af att samma befolkning lefver i fattigdom och under inga förhållanden må vinna ekonomisk sjelfständighet. Då nu uppenbarligen en betydande ekonomisk kraft hos fiskaresamhällena utgör en oumbärlig förutsättning för en högt stående hafsfiskenäring, men åstadkommandet af denna förutsättning motverkas af nämnda stridiga intressen, så måste det tydligen vara fiskeriadministrationens främsta uppgift att åtminstone söka hindra undertryckandet af fiskaresamhällenas önskliga utveckling, i stället för att samma administration hittills tvärtom hjelpt till vid sträfvandena att hålla sistnämnda samhällen tillbaka.

Det i bohuslänska skärgården nu liksom under föregående kända sillfiskeperioder rådande »*vampyrsystemet*» utgör nemligen alldeles obestridligen ett oöfverstigligt hinder för fiskaresamhällenas utveckling till ett sådant välstånd, som allena förmår uppbära en högt stående hafsfiskenäring.

Det allra kraftigaste medlet att *hindra* den nödiga »praktiska» verksamheten för bohuslänska fiskaresamhällenas förkofran har såsom bekant varit naturvetenskapliga hafsundersökningar i förening med drifgarnsfiskeförsök. När sålunda t. ex. med ledning af erfarenheten från Skottland

åtgärder för utbildandet af en högt stående sillsalterinäring påyrkades, sattes genast deremot med all önskad verkan af dem, hvilkas affär det var att förse en stor del af svenska folket med utländsk sill, såsom *motförslag* fordran på slika undersökningar och försök; och har samma förkastliga taktik städse med snart sagdt oöfverträfflig framgång användts mot hvarje dugligt förslag att genom nödiga »praktiska» åtgärder utveckla bohuslänska hafsfiskenäringen. Detta förhållande är så mycket märkligare, som de professorer, hvilka haft nämnda undersökningars utförande sig uppdraget, icke kunnat såsom resultat deraf lemna fiskeriidkarne ens *någon den allra minsta upplysning af värde för näringslifvet* samt det kan med vetenskapligt fullgoda skäl bevisas, att undersökningar *sådana* som de af nämnde professorer i fiskerisyfte utförda, äfven om de fortsattes, omöjligen kunna komma att framdeles lemna dylika upplysningar, under det att genom »praktiska» åtgärder och utredningar millioner kronor kunnat vinnas af eller besparas för näringsidkarne. Häraf torde ock vara klart, hur ytterst nödigt det är för det afsedda ändamålets vinnande, att anslaget till fiskerinäringens »understöd» får i större öfverensstämmelse med Riksdagens uttalande år 1889 användas allenast »till de praktiska behofvens tillgodoseende», och att särskilda anslag beviljas till utförande af sådana vetenskapliga hafsundersökningar, som må anses nödiga; ty sammankopplingen af fiskerinäringens administration genom »praktiska» åtgärder med teoretisk naturforskning varder blott till skada för bådadera verksamhetsarterna. Det anstår för öfrigt icke vetenskapen att lefva ett parasitlif å vare sig den ena eller andra näringen.

På grund af hvad sålunda i korthet anförts och med hänvisning till den utredning, som ytterligare lemnas i bilagorna såväl här nedan som i mina motioner i Andra Kammaren år 1895, n:o 149, och år 1897, n:o 136, får jag härmed hemställa,

> det Riksdagen måtte *dels* i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla om vidtagande af nödiga åtgärder för åvägabringandet af en tidsenlig representativ administration af hafsfiskenäringen i Göteborgs och Bohus län, *dels ock* bevilja en förhöjning i anslaget till fiskerinäringens understöd med 4,000 kronor under vilkor, att samma anslag endast må användas för de praktiska behofvens tillgodoseende.

Stockholm den 28 januari 1898.

Axel Vilh. Ljungman.

Bil. A.

Till Konungen.

Då etthundratrettio år nu förflutit, sedan Rikets Ständers fiskeri-deputation vid riksdagen åren 1765—1766 framlade ett fullständigt förslag till en på hafsfiskebedriftens representerande genom valda ombud grundad fiskeristyrelse för bohuslänska hafsfisket (bil. A, sid. 3, 5—30), och då tretton år förflutit, sedan Göteborgs och Bohus läns landsting till Eders Kongl. Maj:t första gången ingick med en underdånig ansökan om inrättandet af en sådan fiskeristyrelse, samt då fyra år förflutit, sedan Orusts och Tjörns fiskeriförening hos Eders Kongl. Maj:t i djupaste underdånighet anhöll om bifall till nämnda ansökan från länets landsting (Bil. A, sid. 31—37), under det att erfarenheten år efter år allt mer ådagalagt både att bohuslänska hafsfiskebedriften är i behof af en förbättrad omvårdnad från det allmännas sida och att näringslifvet i bohuslänska skärgården icke nått en de genom sillfisket yppade förhållandena motsvarande utveckling till åstadkommande af ett varaktigt välstånd i samma skärgård under nu innevarande sillfiskeperiod; så finner Orusts och Tjörns fiskeriförening sig föranledd att än en gång fästa Eders Kongl, Maj:ts uppmärksamhet å saken. Det lider nemligen intet tvifvel, att ju icke bohuslänska sillfisket bort lemna en flere millioner kronor större årlig afkastning, än nu är fallet, om från det allmännas sida vidtagits åtminstone de för ett godt resultat mest nödiga åtgärderna, på samma gång som den ekonomiska utvecklingen i bohuslänska skärgården med hänsyn till vinnandet af ett varaktigt välstånd äfven skulle blifvit en helt annan och vida bättre, om någon myndighet funnits till, som vårdat sig om fiskarebefolkningens bästa. Liksom under förra sillfiskeperioden visar det sig ock nu, att verksamheten från enskilda personer till främjande af fiskerinäringen och fiskarebefolkningens bästa börjar slappas i följd af den från statens sida visade likgiltigheten, hvadan ock hvarje vän af bohuslänska skärgårdens framåtskridande till önskligt välstånd allt mer med bekymmer motser den tid, då vid sillfiskeperiodens inträffande slut fiskarebefolkningen än en gång kommer att nedstörtas i djupaste elände och fattigdom, derför att man försummat vidtaga de åtgärder, hvarigenom en sådan olycklig tingens utveckling kunnat i möjligaste måtto undvikas.

Det gifves helt visst intet annat bildadt folk i verlden, som skulle lemnat ett så stort fiske som det bohuslänska sillfisket helt och hållet åt sig sjelft, fastän man af nio århundradens erfarenhet vet, att detta fiske är semisekulärt periodiskt och påkallar mycken omvårdnad från det allmännas sida, om utvecklingen icke skall blifva sådan, att blott ett fåtal kommer att skörda vinsten af fisket, under det att fiskarebefolkningen bringas i en allt svagare och af blott sillfisket mer och mer beroende ställning derhän, att det mer skenbara än verkliga välståndet en gång, på sätt nyss nämnts, försvinner med sillfiskeperioden.

I det öfriga Europa liksom i Norra Amerika behandlas frågan om fiskerinäringens bästa administration icke med samma likgiltighet som i Sverige, utan är tvärt om föremål för en den lifligaste uppmärksamhet, så att man t. ex. i Skottland under innevarande år fått sin fiskeristyrelse omorganiserad med syfte att den i högre grad, än dessförinnan varit fallet, må kunna representera fiskerinäringen, fast den förut befintliga organisationen ej var mer tretton år gammal (bil. B).

På grund af hvad sålunda i underdånighet anförts, får Orusts och Tjörns fiskeriförening alltså hemställa,

> det de ofvan åberopade, under åren 1882 och 1891 till Eders Kongl. Maj:t ingifna underdåniga framställningarna från Göteborgs och Bohus län om en förbättrad administration af länets hafsfiskebedrift måtte vinna Eders Kongl. Maj:ts nådiga bifall och föranleda till de åsyftade åtgärdernas vidtagande.

Ellös den 7 oktober 1895.

Underdånigst

Å Orusts och Tjörns fiskeriförenings vägnar:

(Underskrifter.)

Såsom bilagor följde:

A) Bihang till Riksdagens Protokoll 1895. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band, 34 Häft. (N:is 149—150).
B) Sea Fisheries Regulation (Scotland) Act. 1895. (58 & 59 Vict. Ch. 42).

Bil. B.

Till Konungen.

Sedan såväl Orusts och Tjörns fiskeriförening som undertecknad Ljungman uti särskilda till Eders Kongl. Maj:t under åren 1893 och 1894 ingifna petitioner i underdånighet hemstält dels om åtgärder för vederbörlig tillämpning å fiskelägena inom Göteborgs och Bohus län af ordningsstadgan och brandstadgan för rikets städer, dels ock om åtgärder för åstadkommande af behöflig lagstiftning för de i § 44 fiskeristadgan den 29 juni 1852 omförmälda allmänna kronolägenheters bebyggande äfvensom för möjliggörande af förlagsintecknings erhållande i byggnader å bohuslänska fiskelägen på kronans allmänna eller Kongl. och Hvitfeldtska stipendiiinrättningens enskilda mark, har Eders Kongl. Maj:t den 1 augusti förra året anbefallt sin befallningshafvande i Göteborg att deröfver afgifva underdånigt utlåtande.

I stället för att söka vederbörligen utreda de i petitionerna berörda, för bohuslänska skärgården så synnerligen vigtiga frågorna, har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande den 11 sistlidne september funnit lämpligt att fullgöra Eders Kongl. Maj:ts nådiga befallning, genom att söka göra troligt, att hvarken »en enskild förening» eller undertecknad Ljungman »i egenskap af riksdagsman för Orusts och Tjörns domsaga» vore berättigade att i anförda ämnen »taga sig talan, utan att vara dertill lagligen befullmägtigade», fastän redan Eders Kongl. Maj:ts nådiga remiss bort för samme befallningshafvande utgöra tillräckligt bevis på att petitionernas ingifvande varit befogadt.

Då emellertid svenske medborgares rätt att hos Eders Kongl. Maj:t petitionera om för deras hemorters allmänna välfärd vigtiga angelägenheter aldrig från Eders Kongl. Maj:ts sida blifvit på något som helst sätt inskränkt och derför äfven anses vara i statsrättsligt hänseende erkänd (jemför *Naumann*, Sveriges statsförfattningsrätt, III, sid. 95—97), och då en i rikets statsförfattning och lagar så kunnig man som framlidne justitierådet Chr. Naumann kunnat särskildt framhålla »petitionsrättens stora vigt och betydelse ej mindre för petitionärerne, som obehindradt få frambära sina, en kommuns, en landsorts åsigter och önskningar rörande det allmänna bästa, rörande brister i förvaltningen, understöd och uppmuntran för anläggningar och näringar, hvarjehanda nödiga reformer m. m., eller sin opinion om redan vidtagna förbättringar i en eller annan rigtning, än

äfven för regeringen, som dymedelst kan blifva af undersåtarne sjelfve närmare underrättad om deras verkliga behof, om deras ståndpunkt i ekonomiskt och socialt hänseende» (anf. st. sid. 96—97); så synes det, som om Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande bort egna petitionerna i fråga en allvarlig behandling. Flertalet af Orusts och Tjörns fiskeriförenings medlemmar äro dessutom bosatte å fiskelägen inom skärgården, och undertecknad Ljungman är ordförande i Göteborgs och Bohus läns fiskareförening, hvars uppgift är att åstadkomma anstalter för försäkring af fiskarebefolkningens tillhörigheter (bil. B, sid. 2, § 4), hvadan Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes invändning mot petitionärernas befogenhet svårligen kan vara berättigad. De åberopade stadgarnes tillämpning å fiskelägena utgör nemligen alldeles uppenbart en förutsättning för införande i tillräcklig omfattning af brandförsäkring inom samma lägen.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes beteende i afseende på de ifrågavarande stadgarnes föreskrifna tillämpning synes för öfrigt uppenbarligen vara af beskaffenhet att kunna påkalla åtgärd, hvarom i § 27 regeringsformen förmäles; men undertecknad gör derom lika litet någon underdånig hemställan som han ansett sig böra främja någon del af sina önskemåls uppfyllande genom att hänvända sig till Riksdagens justitieombudsman.

Då emellertid föremålen för petitionerna äro af synnerlig vigt och betydelse för bohuslänska skärgårdsbefolkningens ekonomiska och sociala förkofran, får undertecknad härmed i djupaste underdånighet och med hänvisning till den i bilagan A meddelade utredningen hemställa,

> det Eders Kongl. Maj:t täcktes i nåder vidtaga nödiga åtgärder för de i petitionerna uttalade önskningarnas tillmötesgående.

Hoga den 8 oktober 1896.

Underdånigst

Axel Vilh. Ljungman.

Såsom bilagor följa:

A) Om ordnandet af förhållandena å de bohuslänska fiskelägena. I. Göteborg 1896.
B) Reglementen för Göteborgs och Bohus läns fiskareförening, stadfästa den 25 oktober 1895. Göteborg 1896.

Bil. C.

Till Konungen.

Efter att under mer än tjugufem års tid hafva sysslat med bohuslänska hafsfiskenäringen och skärgården rörande angelägenheter och derigenom äfven förvärfvat en grundlig kännedom om dessa, hvilken ytterligare ökats genom sammanställning med erfarenheten från såväl Bohusläns forntida som utlandets hafsfisken, anser jag mig, i egenskap af riksdagsman i Andra Kammaren för den del af bohuslänska skärgården, som både i forna tider egt och äfven nu eger Bohusläns mest betydande hafsfiskebedrift, böra än en gång i djupaste underdånighet fästa Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på behofvet af att åtminstone de rent »praktiska» åtgärder varda vidtagna, som obestridligen äro mest af nöden för att undgå den fruktansvärda faran, att nu innevarande sillfiskeperiods ej så synnerligen långt fram i tiden förestående upphörande kommer att medföra *vida större ruin och elände åt bohuslänska skärgården, än oundvikligt är.* Den ur både ekonomisk och social synpunkt lika grundfalska som förderfbringande uppfattning, hvilken bohuslänska skärgårdens vedersakare allt mer sökt göra gällande, med syfte att undanskjuta de för hafsfiskenäringens och skärgårdens förkofran oumbärliga »praktiska» åtgärderna, gör dessutom detta mitt uppträdande till en ur moralisk hänsyn tvingande skyldighet.

Det ymniga bohuslänska sillfisket är genom sin semisekulära periodicitet en *undantagsartad* företeelse, som påkallar undantagsartade åtgärder, om den rikliga silltillgången skall blifva på bästa sätt tillgodogjord, hvilket senare omöjligen kan blifva fallet, om man öfverlemnar näringsutvecklingen för mycket åt sig sjelf. Den eljest för näringslifvet så ofta framhållna regeln, att näringarne böra lemnas ostörda att utveckla sig utan någon hjelp från det allmännas sida, har sålunda ej skäl för sig i fråga om nämnda sillfiske och har för öfrigt ej tillämpats i fråga om andra näringar, ja, icke ens i fråga om en så naturlig och oafbrutet fortvarande näring som landtbruket. Det lider heller intet tvifvel, att ju icke bohuslänska sillfisket skulle afkastat *flera millioner kronor mer om året*, än nu är fallet, om den vid sillfiskeperiodens början så väl af mig som af länets landsting föreslagna omvårdnaden genom »praktiska» åtgärder från det allmännas sida kommit detsamma till del; men om än det mesta af det, som

med jemförelsevis ringa uppoffring af allmänna medel kunnat för ändamålet uträttas under den gångna tiden, nu skulle komma alldeles *för sent*, så återstår dock ännu mycket att uträtta, som icke bör allt fortfarande försummas.

I följd af denna det bohuslänska sillfiskets semisekulära periodicitet föreligger emellertid en ganska stor fara i att genom konstlade åtgärder framkalla en sådan näringsutveckling, att den ekonomiska ruinen vid periodens upphörande varder *större*, än eljest skulle blifvit fallet. Medvetandet om detta förhållande har ock gjort, att de från bohuslänska skärgården framstälda anspråken på offentliga åtgärder till fiskfångstens och fiskafsättningens främjande varit jemförelsevis så måttliga och att önskningarne i stället koncentrerats å åtgärderna till *fiskaresamhällenas förkofran* genom åstadkommandet af dels mera tillfredsställande förhållanden å fiskelägena, dels förbättrad samfärdsel inom skärgården samt mellan denna och det inre landet, dels ock inrättningar till minskande af olägenheterna af olyckshändelser, m. m. dylikt. Särskildt med hänsyn till det semisekulärt periodiska sillfiskets upphörande är det tydligen af nöden att redan under fiskeperioden förbereda öfvergången till andra näringsformer och att se till, att icke det för tiden mellan sillfiskeperioderna så vigtiga storsjöfisket försummas eller rent af öfvergifves, utan hålles vid lif, på samma gång fiskaresamhällena genom nämnda åtgärder gifvas tillräcklig lifskraft att uppbära andra näringsformer, som kunna ersätta sillfisket.

I fråga om dessa åtgärder kan hänvisas till de till Eders Kongl. Maj:t ingifna underdåniga ansökningarna om statens verksamma ingripande för åstadkommande dels af *mer tillfredsställande förhållanden å fiskelägena* (bil. B; bil. D, sid. 45—49), dels af nödiga *förbättringar i inomskärsfarleden längs kusten* (bil. A, sid. 1—2; bil. D, sid. 42), dels ock af normalspårig *jernvägsförbindelse mellan hufvudorterna i skärgården för hafsfisket och det inre landets jernvägsnät* (bil. C, sid. 25—42, 46, 47); och är det särskildt med hänsyn till sist nämnda önskemål, som å ena sidan behofvet är mest trängande och vinsten af dess tillfredsställande blefve störst, men å andra sidan följderna af missgrepp ock kunna varda mest förderfbringande. Kommer nemligen jernvägsförbindelse icke bemälda hufvudorter för sjelfva fiskfångsten till del, utan i stället göres till *monopol* för de med privilegier och storartad bränvinsförsäljning försedda samhällena vid kusten, då råkar den för hafsfisket mest betydande delen af skärgården helt visst i ett det *allra sämsta läge*, som gerna låter tänka sig, enär den varder utsatt för en *förkrossande konkurrens* vid täflan om den på fisket grundade affären och *beröfvas alla utsigter att ernå sådant välstånd, som utgör en förutsättning för högt stående hafsfiskebedrift.*

Häraf torde ock vara klart, hvarför ifrarne för skärgårdens bästa städse påkallat *statsjernvägar* i Bohuslän, och hvarför man i så hög grad fruktar, att nutidens främsta samfärdsmedel göres till ett *monopol* för städerna och köpingen Lysekil. Skärgården sjelf förmår nemligen icke skaffa sig det nödiga och har bitter erfarenhet nog af privilegiers och faktiska monopols skadliga inflytande på näringslifvet. Genom statens försorg kunna samfärdsanstalterna komma möjligast *många* och dessa möjligast *rättvist* till del, på samma gång olägenheterna af nämnda anstalters monopolartade beskaffenhet minskas, i den mån samma anstalter förlänas åt *allt flera.* — Hade man sålunda t. ex. i öfverensstämmelse med denna uppfattning inrättat åtta till tio välbelägna köpingar i bohuslänska skärgården i stället för blott en enda föga välbelägen sådan, skulle detta hafva medfört betydande gagn åt bohuslänska skärgården, då deremot inrättandet af allenast *en* enda sådan i Lysekil blifvit för samma skärgård förderfbringande. — Begår man nu samma felsteg i afseende på skärgårdens förseende med jernvägsförbindelser, *då gå fiskaresamhällena helt visst en den sorgligaste framtid till mötes;* ty de monopol, af hvilkas faktiska förekomst hos de privilegierade samhällena skärgården redan lidit så mycket, skulle till sina förderfbringande verkningar *ofantligt förstoras*, om de ytterligare ökades med äfven jernvägsmonopol.

Uti upprepade underdåniga ansökningar till Eders Kongl. Maj:t har från Göteborgs och Bohus läns landsting, flera af de större fiskelägena i bohuslänska skärgården samt Orusts och Tjörns fiskeriförening m. fl. framhållits behofvet af en *förbättrad fiskeriadministration för bohuslänska hafsfiskebedriften* (bil. D, sid. 49—50); och hvilken uppfattning man än må hafva om lämpligaste sättet att anordna en sådan administration, så kan dock knappast vara mer än blott *en* enda mening derom, att den, man redan har, *»är den allra sämsta i sitt slag inom hela den bildade verlden och utgör en verklig skamfläck för vårt land.»* Ehuru så ofantligt mycket både kunnat och behöft uträttas till bohuslänska hafsfiskets och skärgårdens främjande, så har *alls intet* af värde blifvit af nämnda administration vidgjordt, men väl har af densamma motverkats de sträfvanden till gagn för fiskebedriften och skärgården, som utgått från enskilda skärgårdsbor eller skärgårdssamhällen. Det vore fördenskull helt visst vida bättre att icke hafva någon fiskeriadministration alls än en sådan, som intet annat uträttar, än att den är ett hinder för hvad som verkligen behöfves, samt gör sig *löjlig* genom sin fullständiga obekantskap med både hafsfiskebedriften och skärgårdsförhållandena i öfrigt. En den allra vigtigaste uppgift för en bohuslänsk hafsfiskeadministration är nemligen att genom sitt anseende och sin obestridliga sakkunskap *skydda hafsfiske-*

näringen emot de skadliga ingreppen i samma närings angelägenheter från med näringen obekanta personer eller från egennyttiga lokalintressen eller personer, som blott afse att uppoffra fiskarebefolkningens bästa för att se sig sjelfva till godo; och denna uppgift har den befintliga fiskeriadministrationen ty värr alls icke kunnat motsvara, utan hafva åsyftade personer och intressen tvärtom haft fritt spelrum för sina sträfvanden eller till och med i dem uppmuntrats. Fiskeriadministrationen bör för öfrigt icke hafva sitt säte just i det samhälle, hvars intressen äro mest i strid med fiskarebefolkningens.

Då den offentliga verksamheten till bohuslänska hafsfiskenäringens främjande uppenbarligen måste för att motsvara sin bestämmelse afse *åstadkommandet af »ett sådant möjligast beständigt välstånd i bohuslänska skärgården, som är af nöden för att uppbära en högt utvecklad och lifskraftig hafsfiskebedrift, och detta så väl under som mellan sillfiskeperioderna»*, och då ett ytterligare uppskof med de hithörande frågornas tillfredsställande lösning tydligen måste lända till allt större skada; så får jag nu, med hänvisning till bilagda skrifter i ämnet och de i dem framstälda eller förordade förslagen, i djupaste underdånighet hemställa,

det täcktes Eders Kongl. Maj:t nådigst låta vidtaga de ofvan förordade åtgärderna till bohuslänska hafsfiskets och skärgårdens förkofran.

Tjörn den 12 december 1896.

Underdånigst

Axel Vilh. Ljungman,

Riksdagsman för Orusts och Tjörns härads domsaga.

Såsom bilagor följa:

A) Göteborgs och Bohus läns landstings handlingar, 1896, n:o 36.
B) Om anordnandet af förhållandena å de bohuslänska fiskelägena. I. Göteborg 1896.
C) Schematisk öfversigt öfver fiskeripolitikens hufvudsakligaste innehåll. Göteborg 1896.
D) Bohusläns hafsfiske och dess främjande. Göteborg 1896.

Stockholm 1898. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.

Rättelser.

I motion n:o 113 i Andra Kammaren

sid. 9 rad. 1 nedifrån
med » 10 » 1 uppifrån *står:* pröfvad, tillstyrkte utskottet, att ett extra anslag af fjortontusen kronor måtte till sjukhemmet för 1889 utgå, hvilken hemställan blef af Riksdagen bifallen.

läs: pröfvad, ansåg sig utskottet böra, med afslag å motionen, hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts framställning, att anslaget måtte för 1888 utgå med 7,500 kronor. Riksdagen biföll utskottets nämnda hemställan, men beviljade för sjukhusets utvidgning 16,000 kronor. På grund af Kongl. Majts proposition beviljade 1888 års Riksdag ett till 14,000 kronor förhöjdt extra anslag till sjukhemmet, hvilket med oförändradt belopp utgått från och med år 1889.

I motion n:o 137 i Andra Kammaren

sid. 16 rad. 18 uppifrån *står:* efter år 1870
läs: före år 1870

STOCKHOLM, K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI, 1898.

Rättelse.

I undertecknads motion n:r 142 uppgifves å sid. 3, sista stycket, att kontorsbiträdes vid jernvägsstyrelsens afdelningskontor aflöning under 20 års tjenstgöringstid är 3,372 kronor mindre än kontorsbiträdes vid distrikten, i följd deraf att den förre saknar förmånen af inqvarteringsersättning, samt att under de 18 år, som han, för att uppnå pensionsålder (95 tjenste- och lefnadsår), måste ytterligare tjenstgöra, derest han vid 20 års ålder fått ordinarie befattning, minskningen i hans aflöning, i följd af att han saknar inqvartering, utgör årligen 90 kronor eller tillsammans 1,620 kronor, hvadan skilnaden i aflöningsvilkor mellan styrelsens och liniens kontorsbiträden under en tjenstetid af 38 år är 4,992 kronor.

De tre sist anförda sifferuppgifterna rättas till resp. 96, 1,728 och 5,100 kronor.

A. Hedin.

STOCKHOLM, K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI, 1898.

Rättelse

i motion n:o 154 i *Andra Kammaren.*

Sid. 7, rad. 3 nedifrån *står:* Af dessa ha två beklädt embetet i 5 år, en i 3 år,
läs: Af dessa har en beklädt embetet i 5 år, två i 3 år,

STOCKHOLM, K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI, 1898.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 110803357